

❦ סדר הלימוד ליום א טבת [יום 90 בשנה] ❦

זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים. בית אלהים ודאי, והוא השער להכנס פנימה, שכתוב (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק אבוא בם אודה יה זה השער לה'. זה שער השמים הכל אחד.

וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רבצים עליה. באר - הדרגה של אדון כל הארץ. בשדה - שדה התפוחים הקדושים. שלשה עדרי צאן - שלש דרגות עליונות קדושות מתקנות על אותה הבאר, והן נצ"ח והו"ד והיסוד של העולם. ואלו מושכות מים מלמעלה וממלאים את הבאר הזאת.

משום שהמקור ההוא, יסוד העולם, כששורה בבאר הזו, הוא עושה פרות ונובע תמיד, ואותה הבאר מתמלאת ממנו. כיון שהתמלאה, ודאי כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים, אלו הם כל האוכלוסים והמחנות הקדושים, שכלם משקים ושותים מהבאר ההיא, וכל אחד ואחד כראוי לו.

והאבן גדלה על פי הבאר - זו האבן שממנה כושלים בני העולם, אבן נגף וצור מכשול, שעומדת תמיד על פי הבאר הזו, על פקדתה לתבע הדין של כל העולם שלא ירד מזון וטוב לעולם.

ונאספו שמה כל העדרים. לא כתוב ונאספו שמה העדרים, אלא כל העדרים. המחנות הקדושים למעלה והמחנות הקדושים למטה. אלו בשירים ותשבחות למעלה, ואלו בתפלות ובקשות למטה. אלו ואלו מיד וגללו את האבן מעל פי הבאר. מגלגלים אותה ומעבירים אותה מן הקדש ומסתלקת מן הדין. מיד והשקו את הצאן. נוסעים מלאכים עליונים למעלה, ונוסעים ישראל למטה.

אחר כך והשיבו את האבן, על פקדת הבאר הזו, שתהיה מעטרת [מזמנת] לפניו ולתבע הדין של העולם, להנהיג העולם בדין, וכך צריך, שהרי אין העולם יכול לעמד אלא על דין, שהכל יהיה באמת וזכות.

כיון שנשלם יעקב, לא הצטרף לאבן הזו סיוע אחר. מה כתוב? ויגש יעקב ויגל את האבן. ויגל ויגללו, ולא כתוב ויסר והסירו, אלא [ויגל]

מהו ויגע בכף ירכו? לו לא יכל, אבל נגע בכף ירכו שהם נדב ואביהוא שיצאו מירכו של אהרן, [בסבת אש זרה. והרי התעוררו לשמרך מאשה זרה וגו', ותפסה אותם ברשותה. בא ראה מה כתוב ביעקב השלם] [ועל יעקב כתוב] והברית התיכן בתוך הקרשים מברח מן הקצה אל הקצה.

ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה. החלום, המדרגה הששית מאותן שתי דרגות הנבואה עד אותה הדרגה, הן שש דרגות, ועל פן החלום אחד מששים דרגות של נבואה. סלם, ראה את בניו שעתידיים לקבל תורה בהר סיני. סלם זה סיני [בגימטריא], משום שהוא נעוץ בארץ וחושב בעליה לשמים, וכל המרכבות [הקדושות] והמחנות העליונים, כלם יורדים [ירדו] לשם עם הקדוש ברוך הוא כשנתן להם את התורה.

והבל ראה. ראה את מטטרו"ן זקן הבית ששולט בכל אשר לו, שהוא עומד בשלטון על העולם [הזה], בשלטון של שם שד"י. ועולה למעלה בעלית שם רבוננו הוי"ה, המקום שיעקב השלם בו לאחר מכן. וראשו של שם שד"י הוא י, וזה מגיע השמימה. כיון שהגיעה ועלתה האות הזו למקום ההוא, השלם ונקרא באותו שם של רבוננו הוי"ה.

והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו. אותם המלאכים הקדושים שקרובים למלכות עולים, ואותם האחרים שאינם קרובים יורדים. ועוד, בו הם עולים ויורדים. כשהוא עולה, עולים עמו. כשהוא יורד, יורדים עמו. מלאכי אלהים - שמים עשרה מרגליות טובות, והן: מיכאל, קדמיאל, פדאל, גבריאל, צדקיא, חסדיאל, רפאל, רזיאל, סטוריי"ה, נוריא"ל, יפיאל, ענאל. אלפי שנאן, שנא"ן - שו"ר נש"ר ארי"ה. ו' אדם, כולל זכר ונקבה. והם עולים כשהוא עולה, ואלו יורדים כשהוא יורד.

ועוד, כל אותם ששולטים בשלטון העולם הזה עולים על ידו, וכל אותם שיורדים יורדים על ידו, כלם בסלם הזה. הוי"ה שולט על הכל, שכתוב והנה ה' נצב עליו. כשהתעורר, כתוב אין

שְׁתוּל עַל מַיִם וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שְׂרָשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֵא חֵם וְגו'.

כָּל דְּבָרֵי הָעוֹלָם הוֹלְכִים אַחַר הַמַּחְשָׁבָה וְהַהֲרָהוּר, וְעַל כֵּן (וַיִּקְרָא יֵא) וְהִתְקַדְּשִׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים, מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁל הָעוֹלָם מוֹצִיא וּמוֹשֵׁף בְּהֲרָהוּר טוֹב.

מִי שֶׁנִּשְׁמָא בְּהֲרָהוּר רַע, כְּשׁוֹבָא לְהַזְדוּג עִם אֲשֶׁתּוֹ וְשֵׁם רְצוֹנוֹ וְהַהֲרָהוּר בְּאִשָּׁה אַחֲרָת, וְזוֹרַע זֶרַע בְּהֲרָהוּר אַחֲרָת, זֶהוּ שֶׁמַּחְלִיף אֶת הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיוֹנִים שֶׁלְמַעְלָה, הַדְּרָגָה שֶׁל קֹדֶשׁ בְּעֵבֹר הַדְּרָגָה שֶׁל הַטְּמָאָה. כְּמוֹ שֶׁהַהֲרָהוּר שְׁלוֹ עוֹשֶׂה חֲלוּפִים לְמַטָּה, אִף כֵּן עוֹשֶׂה חֲלוּפִים לְמַעְלָה.

כְּמוֹ שֶׁגּוֹפּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ בֵּן שְׂיולִיד נִקְרָא בֵּן תְּמוּרָה, כֵּן גַּם בְּנֶפֶשׁ נִקְרָא בֵּן תְּמוּרָה, שֶׁהָרִי לֹא מוֹשֵׁף מְשִׁיכָה קְדוּשָׁה בְּהֲרָהוּר הַהוּא, וְנִפְשׁוֹ מִתְחַלֶּפֶת בְּדְרָגָה אַחֲרָת.

יַעֲקֹב הַשְּׁלָם שֶׁל הַכֹּל, גְּלוֹי לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁכָּל דְּרָכָיו הִיוּ בְּאֵמֶת, וְהַהֲרָהוּר שֶׁל אֵמֶת הִרְהֵר תְּמִיד בְּכֹל, בְּאוֹתוֹ הִלְלָה שֶׁשָּׁמַשׁ עִם אֲשֶׁתּוֹ לֹאָה, הַהֲרָהוּר שְׁלוֹ הִיָּה בְּרַחֵל. מְשַׁמֵּשׁ עִם לֹאָה וְחוֹשֵׁב עַל רַחֵל. וְהַמְקוֹר שְׁלוֹ הִלֵּךְ בְּהֲרָהוּר הַהוּא שְׁלוֹ.

וְלֹא לְדַעַת, שֶׁהָרִי לֹא הִיָּה יוֹדֵעַ, מִשּׁוּם כֵּן לֹא עָלָה רְאוּבֵן בְּשֵׁם. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהִיָּה יוֹדֵעַ, הִרְאָה לוֹ וְאָמַר, רְאוּ בֵּן שְׁנוּלֵד בְּעוֹלָם. וְעַל כֵּן כְּתוּב (יִרְמִיָּה כג) אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ. אֵל תִּקְרִי אֶרְאֶנּוּ אֲלֵא אֶרְאֶנּוּ, שִׁיִּסְתַּפְּלוּ בוֹ. וּמִשּׁוּם שֶׁהִתְגַּלָּה לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהָרִי זֶה הִיָּה לֹא לְדַעַתוֹ וּבְדֶרֶךְ אֵמֶת הִרְהֵר בְּרְצוֹנוֹ יַעֲקֹב, לֹא נִפְסַל מִתּוֹךְ הַשְּׂבָטִים הַקְּדוֹשִׁים, שְׂאֵם לֹא כֵּן - הִיָּה נִפְסַל.

וּמִשּׁוּם שֶׁהַהֲרָהוּר הוּא עֶקֶר וְעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהִיָּה יוֹדֵעַ אוֹתוֹ הַהֲרָהוּר בְּמָקוֹם שֶׁנִּדְבַק, בְּאוֹתָהּ הַטְּפָה הִרְאֵשׁוּנָה נִשְׁמְרָה לוֹ הַבְּכוּרָה, שֶׁכְּתוּב (ד"ה-א ב) כִּי הוּא הַבְּכוֹר וְגו'. נִתְּנָה בְּכוּרָתוֹ לְיוֹסֵף. בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁהַהֲרָהוּר הִלֵּךְ וְנִדְבַק בְּטְפָה הַהִיא, שָׁם נִדְבַק וְנִמְסְרָה אוֹתָהּ הַבְּכוּרָה, וְנִטְּלָה הַבְּכוּרָה מִרְאוּבֵן, וְנִמְסְרָה לְמָקוֹם שֶׁהַהֲרָהוּר נִדְבַק בָּהּ. בְּרַחֵל הִרְהֵר

וְגִלְלוּ, הִיָּנוּ הָעֲרֻבִים שֶׁל הַשְּׂטָן שֶׁמְעַרְבְּבִים אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יוֹכֵל לְקַטְרֵג. וַיַּעֲקֹב לְבָדוּ, לֹא הִצְטָרַךְ לְסִיוֵעַ אַחֲרָת, אֲלֵא הוּא לְבָדוּ. שֶׁהָרִי יַעֲקֹב הִיָּה בְּחִיר הָאֲבוֹת. שֶׁפִּיּוֹן שֶׁיִּכָּל לַעֲשׂוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, יִכּוֹל לְמַעְלָה, וּבְכֹל צְרִיף מַעֲשֵׂה.

שְׁנֵי עוֹלָמוֹת יִרְשׁ יַעֲקֹב - אֶחָד הָעוֹלָם שֶׁנִּגְלָה, וְאֶחָד הָעוֹלָם שֶׁהִתְכַּסָּה, כְּמוֹ שֶׁהֵם מִמֶּשׁ. מֵאֶחָד יִצְאוּ שֵׁשׁ שְׂבָטִים, וּמֵאֶחָד יִצְאוּ שְׁנֵי שְׂבָטִים. הָעוֹלָם הַמְּכֻסָּה הוֹצִיא שֵׁשׁ צְדָדִים, וְהָעוֹלָם הַמְּגֻלָּה הוֹצִיא שְׁנַיִם, וְאוֹתָם שְׁנֵי הַפְּרוּבִים שֶׁתַּחֲתִיָּהּ. וַיַּעֲקֹב נִמְצָא בֵּין שְׁנֵי עוֹלָמוֹת, בְּדַמּוּתָם מִמֶּשׁ, וּמִשּׁוּם כֵּן כָּל דְּבָרֵי לֹאָה הִיוּ בְּנִכְסָה, וְשֶׁל רַחֵל בְּהִתְגַּלוּת.

מִשְׁנָה. בְּנֵי עֲלִיוֹן, קְדוֹשִׁים עֲלִיוֹנִים, בְּרוּכֵי [נִבְחָרִי] הָעוֹלָם, מִחַ הָאָגוּז, הַתְּכַנְסוּ לְדַעַת. הִנֵּה צְפוּר יוֹרֶדֶת בְּכֹל יוֹם, מִתְעוֹרֶרֶת בְּגֵן. שֶׁלְהִבֵּת אֵשׁ בְּכַנְפֶיהָ, בְּיָדֶיהָ שֶׁלֵּשׁ מְגִרְפוֹת שְׁנוּנוֹת כְּחֶרֶב, מִפְתַּחוֹת שֶׁל גְּנוּזִים בְּיַד יָמִין.

קוֹרָא בְּחִיל וְאוֹמַר: מִי מִכֶּם שֶׁפָּנְיוֹ מְאִירוֹת, שֶׁנִּכְנַס וַיִּצָּא וְהִחְזִיק בְּעֵץ הַחַיִּים, הִגִּיעַ לְעַנְפָיו, אֲחִזּוּ בְּשְׂרָשָׁיו, אֲכַל מִפְרִיו הַמְּתוּק מְדַבֵּשׁ, נוֹתֵן חַיִּים לְנֶפֶשׁ וּרְפוּאָה לְעַצְמוֹ?

הַשְּׂמֵר מִהֲרָהוּר רַע, מִהֲרָהוּר שֶׁמִּשְׁקַר בְּעֵץ הַחַיִּים, מִטְמָא הַנֶּהָר וְהַנַּחַל הַמְּקוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁנוֹתֵן מוֹת לְנֶפֶשׁ וְשֹׁבֵר לְעַצְמוֹ, אֵין לוֹ כָּלֵל קִיּוּם.

הַהֲרָהוּר שֶׁמִּטְמָא אוֹתוֹ הַמְּקוֹר שְׁלוֹ, עוֹשֶׂה עֵץ שֶׁל שְׁקַר, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ הַהֲרָהוּר עוֹלָה וּמַחְלִיף נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ. עֵץ הַחַיִּים מִסְתַּלֵּק, וְעֵץ הַמּוֹת מַחְזִיק בוֹ, מוֹשֵׁף מִשֵּׁם הַנֶּפֶשׁ.

אִוִי לוֹ שֶׁנִּעַקַר בְּהֲרָהוּר הַהוּא מִתּוֹךְ עֵץ הַחַיִּים וְנִדְבַק בְּעֵץ הַמּוֹת, אֵין בוֹ עֲנָפִים, לֹא רוּאָה טוֹב לְעוֹלָמִים, הוּא יָבֵשׁ בְּלִי לַחוֹת כָּלֵל, פְּרִיו מֵר כְּלַעֲנָה, עָלָיו נֶאֱמַר (יִרְמִיָּה יז) וְהִיָּה כְּעֶרְעֵר בְּעֶרְבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבוֹא טוֹב וְגו'.

מִשּׁוּם שֶׁהַהֲרָהוּר טוֹב עוֹלָה לְמַעְלָה, אוֹחִז בְּעֵץ הַחַיִּים, מַחְזִיק בְּעַנְפָיו, אוֹכֵל מִפְרִיו, כָּל הַקְּדוּשׁוֹת וְכֹל הַבְּרָכוֹת יוֹצְאוֹת מִמֶּנּוּ, מוֹרִישׁ חַיִּים לְנֶפֶשׁ וּרְפוּאָה לְעַצְמוֹ, עָלָיו נֶאֱמַר (שם) וְהִיָּה כְּעֵץ

ונדבק הרצון - ברחל נדבקה הבכורה, והכל חזר
אחר ההרהור והמחשבה.

כמו כן ההרהור והמחשבה עושים מעשה,
ונמשכת משיכה בכל מה שנדבק אדם
בסתר, שכתוב (דברים כה) לא תהיה אשת המת
החוצה לאיש זר יכמה יבא עליה. וכאן צריך
הרהור ורצון להתדבק, ובאותו הרצון ומחשבה
מושך משיכה ועושה המעשה שצריך, ולא יכלה
שם המת מן העולם.

וסתר זה, (איוב לד) אם ישים אליו לבו רוחו
ונשמתו אליו יאסף. שהרי ודאי הרצון
והמחשבה מושכים משיכה ועושים מעשה בכל
מה שצריך. ועל כן בתפלה צריך רצון והרהור
לכונן, וכן בכל אותן העבודות של הקדוש ברוך הוא
- ההרהור והמחשבה עושים מעשה, ומושכים
משיכה בכל מה שצריך.

וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים
בשדה וגו'. שנינו, כוס של ברכה אין
מתברכת אלא בצד ימין, ומשום כך, בעוד
שמתעורר הימין לכוס של ברכה, השמאל לא תסיע
לשם, שהרי הימין מוצא עלה בכוס ההיא לעורר
כלפי העולם העליון.

והסתר הזה, וילך ראובן, זה צד הדרום, משום
כך דגלו בדרום, שהוא ראש לשנים עשר
התחומים, ותשוקתו של צד הדרום למצא עלה
ותקרבת לגבירה לברך אותה.

מה כתוב? וימצא דודאים בשדה. הלך לחפש בכל
אותם הגנזים שלה, ומצא בשדה הזו אותם
הדודאים, ועליהם נאמר הדודאים נתנו ריח, ואותם
שני כרובים שהם התקונים שלה, להעיר התעוררות
למעלה, שהרי בכל אותם התקונים של השדה הזו
אין תקון שיעורר כלפי מעלה, רק הכרובים.

מתי צד הדרום מתעורר אליה למצא עלה לברך
אותה? בימי קציר חטים, בזמן שמחלקת
חלק שלל לאוכלוסייה, וכל קוצרי השדה. מיד -
ויבא אתם אל לאה אמו. מעלה ריח והתעוררותם
לעולם העליון, העולם הנכסה, משום שמעיר
[שיעורר] ברכות לעולם התחתון.

וכאשר מתברכת, אותם הדודאים לוקחים
ונותנים לכל העולמות, שכתוב
הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים. כאשר
הם נתנו ריח, אותו הריח לוקח אותו צד הדרום
להתעורר לעולם העליון. מיד - על פתחינו כל
מגדים, וכל טוב לא חסר [הכל] מהעולם.

העולם התחתון לא מתעורר לעולם העליון, אלא
כשאותם דודאים נותנים ריח לימין. כיון
שהם נותנים ריח לימין, והימין מתעורר לעולם
העליון, מיד העולם התחתון מתעורר לשאל מה
שצריך. מה כתוב? ותאמר רחל אל לאה תני נא לי
מדודאי בנך. תן לי ברכות מאותה ההתעוררות של
אותם דודאים שמתעורר לצד הימין.

או העולם העליון בשמחה, בשעשוע, משיב
אליה, ואומרת המעט קחתך את אישי, כאם
אל בתה. ואם כך, בעלה של העולם העליון הוא
יעקב? לא כך, אלא תשוקת האב תמיד אינה אלא
כלפי הבת הזו, [שהיא] שהבת הזו אהבתו אליה
תמיד, משום שהיא בת יחידה בין ששה בנים, ולכל
אותם ששת הבנים חלק להם חלקים ואוצרות
ומתנות, ולה לא חלק, ואין לה ירשה כלום, ועל כל
זה הוא משגיח בה בתשוקה ואהבה יותר מן הכל.

באהבה שלו הוא קורא לה בת. לא הספיק לו זה,
וקרא לה אחות. לא הספיק לו זה, קרא
לה אם בשם אמו. לא הספיק לו זה, קרא לה בשמו,
שכתוב והחכמה מאין תמצא, חכמה ודאי. ועל כן
העולם העליון אומרת לה, המעט קחתך את אישי,
שכל אהבתו נמשכה לך אליך ועל זה, בשעשוע
ואהבה האם אל הבת.

מה היא משיכה? לכן ישכב עמך הלילה. בכל
מקום לכן היא שבועה. ישכב, מה זה ישכב?
אלא שכיבה בכל מקום היא תקון הנקבה לזכר
להכניס בה ציור של כל האותיות. וזהו ישכב, י"ש
כ"ב. י"ש זהו העולם העליון, [כ"ב סוד] הסוד של
התורה, נקדה טמירה שמתעוררים אליה כ"ב
אותיות. וזהו ישכ"ב. י"ש - העולם הבא, שכתוב
(משלי א) להנחיל אוהבי יש. כ"ב - נקדה עליונה
שמכניסה כל כ"ב האותיות, הסוד של כל התורה.
וזהו ישכב. לא כתוב ישכב עמך יעקב, אלא ישכב
עמך, אותו הטמיר שראוי להתעורר אליך, והכל

בתוך החשכה של רצונכם? הסתכלו לדעת, ויתגלה לכם האור המאיר.

בזמן שיעקב השלם, מתוך הצרה של הארץ ורשות אחרת, בתוך דרגות זרות דחה את כלם, ובחר חלק גורלו ונחלתו, האור מתוך החשכה, חכמה מתוך הטפשות, וכבד את רבונו, כשהיה עומד בתוך הרשות של אל זר. על פן כתוב (ישעיה כט) לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו.

ויקח לו יעקב (בראשית ל), בחר לו לחלקו ולגורלו, מקל לבנה לח, צד ימין, גון לבן. לח, הוא צד של המים. ולו, זה צד של השמאל, אדם כורד. וערמון, כלול זה בזה. וכלם אוחו הימין הלכן בצבעו ועולה בהם, שכתוב מחשף הלכן, שאף על גב שאוחז לשני הצדדים, לוקח [נוטה] חלקו לצד ימין, ונחקק בכלם, בצד זה ובצד זה, אז נקרא גבר שלם, שלם בכל.

מה כתוב אחריו? (שם) והיה בכל יחס הצאן המקשרות ושם יעקב את המקלות וגו'. סתר הסתרים לחכמי לב נמסר. בתוך מחנות עליונים קדושים יש מדרגות עליונות אלו על אלו, אלו פנימיים ואלו לבחוץ. אלו הפנימיים מתחברים במלך הקדוש, ומתחברים בישראל, בנים קדושים להקדוש ברוך הוא, ואלו נקראות הצאן המקשרות, מחנות של אלו מקשרות, מעלה ומטה.

בשעה שהתשוקה שלהם לגבי הזהר העליון שלמעלה, עמוד האמצעי, יעקב השלם לקח אותם המקלות, תפלין של ראש, ברהטים, מקום ומושב, להנחת התפלין. ומכאן לוקחים אור וזיו כל החילות ומחנות העליונים, אלו שמתקשרים למעלה ומתקשרים למטה. כיון שאלו לוקחים מתוך הרהטים שקתות המים, אז אלו היו מקורות ונביעות להוריד למטה ולתת לכלם.

ומישום כך הפריש יעקב בין המדרגות העליונות הקדושות למדרגות האחרות של שאר העמים, כמו שנאמר (בראשית ל) וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן. [אלו] עדרים הפריד לו לעצמו, שלא יהיה לו חלק בשאר האמות, וכמו שהפריש לו מדרגות האמונה למעלה לחלקו ולגורלו, כך צריך להפריש מדרגות של מחנות

בהתעוררות של אותם [שכלם] דודאים, והכל כתוב באהבה.

ויבא יעקב מן השדה בערב. ויבא יעקב - זו תפארת הקדושה, מאותה השדה שלוקחת את כל הברכות, שכתוב בו אשר ברכו ה'. בערב, למה בערב? אלא בערב שכתוב (בראשית כד) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. בזמן שהתעורר יצחק אביו לשדה הזו ולקח אותו, שהרי יצחק לא מתעורר לשדה הזו. כיון שהסתלק יעקב משם בערב, השאיר את השדה הזו ליצחק אביו, והוא עלה באותו הזמן למעלה.

מה כתוב? ותצא לאה לקראתו. האם העליונה, לבן היחיד. ותאמר אלי תבוא, תחת כנפי, לברך אותך ולהרוות אותך בתפנוקים ועדונים עליונים. הנה עת רצון וענג לתת לך נחת רוח עליונה לאותה השדה טרם שישרף בחזק של יצחק.

כיון שלקחה את יעקב תחת כנפיה, אז וישכב עמה בלילה הוא. הוא - שנסתר מן הכל. הוא - שכל הברכות וכל הקדשות יוצאות משם. לא כתוב יעקב, אלא הוא, מי שראוי להתעורר אליה.

וטרם מזמן אליה תחת כנפיה, מי שלוקח אותם הקדושים [הקדשות] והברכות, לא מתמלא מהנקדה הטמירה, העולם העליון ההוא. ועל פן הדודאים מעוררים הכל, והכל כמו שסוד עליון. ראובן, מה זה ראובן? הקדוש ברוך הוא שם שמות בארץ, שכתוב (תהלים מו) לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ.

ויקח לו מקל לבנה וגו'. משנה. הרצון של המעשה, קשרי האמונה, קול הקול של הקולות, מתעורר ממעלה למטה. אנו היינו פתוחי עינים. הגלגל סובב ממעלה לכמה צדדים, קול של נעימות התעורר. התעוררו ישנים נרדמים ששנה בנחיריהם, ולא יודעים ולא מסתכלים ולא רואים, אטומי אזנים, כבדי לב, ישנים ואין יודעים, התורה עומדת לפנייהם ולא משגיחים ולא יודעים במה מסתכלים, רואים ולא רואים. התורה מרימה קולות: הסתכלו טפשים, יפתחו העינים ותדעו. אין מי שישגיח, אין מי שירכין אָזְנוֹ. עד מתי תהיו

[ועל זה אמר משמני הארץ ונתקן] בארבעה הצדדים של העולם נעשו לעמודי הכסא. כלם מרגליות ואיברים ועמודים, לא נפרדים לעולם מתוך השם הזה, הם הקשרים של יעקב שבחר לחלקו ונקשרים בשם הזה, כלם יצאו [בצרב].

ויעקב, כשיצא ללכת לדרך, הקיפו אותו לארבעה צדדים. לארבע הזויות של העולם שמרו אותו. בשעה קלה התרגש מהעץ [מהמקום] שלמעלה לשמר את העץ שלמעלה, ואז ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה. אז ויקרא שם המקום ההוא מחנים.

אמר רבי יהודה, בא ראה את שלמותו של יעקב שלא רצה ללכת אלא ברשותו של לבן. ואם תאמר, בפעם אחרת למה לא? אלא משום שיעקב פחד שלא יעזב אותו, וישתלמו שנים עשר השבטים בארץ אחרת. ועל כן, כיון שראה שהגיעה השעה של בנימין, ברח, כמו שנאמר ויברח הוא וכל אשר לו. כיון שנולד בנימין, נקשרה השכינה עם כל השבטים, ונטלה את הבית עם. ויעקב היה יודע ברוח החכמה, שכאשר ישתלמו שנים עשר השבטים, שהשכינה תתקשר עמהם ורחל תמות, והיא נוטלת את הבית.

ובא וראה, כך למדנו, העולם התחתון ראוי לו ליעקב כמו שראוי למשה, אלא שלא יכלה עד שהיו שנים עשר שבטים בבית להתקשר עמהם, ואז נדחתה רחל, והיא נטלה את הבית עם כל השבטים והיתה עקר הבית, ואז (תהלים קיג) מושיבי עקרת הבית. אמר יעקב, הנה הגיע הזמן שישתלמו שנים עשר השבטים, ונדאי שהעולם שלמעלה ירד לו לבית ויתקשר [העולם שלמעלה ירד לו בביתו והתקשר] בהם, והענייה הזאת נדחית לפניו. אם תמות כאן, לא אצא מכאן לעולמים. ולא עוד, אלא בארץ הזו לא ראוי להשלים את הבית. משום כך, (בראשית ל) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף, טרם שישתלמו השבטים.

שמע רבי שמעון, אמר, ודאי שכל דברי רבי יהודה יפים, וזה עולה על הכל. ואם תאמר, למה לא הלך לו לדרך מיד? אלא כל זמן שרחל לא התעברה מבנימין, התעכב שם. כיון שהגיע הזמן של בנימין, ברח, ולא בקש רשות, כדי

קדושים למטה, לקשר אותם עמו באלו ההיכלות של הגבירה.

ובלם רשומים בסימן של המלך העליון, כמו שישראל רשומים למטה בין כל שאר האמות, אף מדרגות של מחנות עליונים רשומים הם לחלקו [של הקדשה] של הקדוש ברוך הוא בין כל שאר החילות ומחנות עליונים. ועל זה ברר יעקב את אלו לחלקו וגורלו, רשומים לחלק [בסוד] של האמונה, (משום כך כתוב כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו. יה עליון הוא, ברר חלקו וגורלו סוד האמונה) אף כך הקדוש ברוך הוא ברר לו מכל שאר צבאות ומחנות של העולם.

ומחנות עליונים נפרדים אלו מאלו. בשעה שזהר של אש בהארץ השכינה מתגלה, כל המדרגות האחרות האלו מתבישות, ומתפסות מהזהר ההוא, ולא יכלו להתקרב אליו. וכל אלו התקונים [מדרגות] הקדושים, שהם תקונים שלו. בשעה שמתגלה הזהר ההוא, מיד שמחים ועולים להתקרב עמו ולהתקשר אצלו, והוא בהם נתקן, וסוד זה – (בראשית ל) והיה העטפים ללבן והקשרים ליעקב.

וצריך לברר [לברך] ולהבדיל מדרגות קדושות [ס"א לחלקו] של חלקו מאלו המדרגות של שאר העמים, ובכלם צריך יעקב הקדוש [בכור של הקדוש ברוך הוא להתקרב], ועל זה הקדוש ברוך הוא כתב בתורה, אמונה שלו, בתוך צדדי [ס"א סתרי] מלים אלו. אשרי חלקו.

ויעקב הלך לדרך ויפגעו בו מלאכי אלהים. משנה. חזקי השרים זקופים מלמעלה, ולהט החרב השנונה ממנה על כל [כמה] הצבאות והמחנות.

אותה החרב הלוהטת היא חרב אדמה, שכתוב (ישעיה לז) חרב לה' מלאה דם. החרב הזאת שתלויה בה ההפוך, הם שמתהפכים לכמה צורות. הוא נשים, הוא גברים, בצדדים רבים, נפרדות הצורות האחרות לכמה דרגות.

מהצד של עץ החיים הם יוצאים, שמתחדים ביחוד בקשר. אלו הקדושים נשאבים תמיד מטל השמים. השם של אלהים מתתקן בהם.

שָׁאָר מְלֹאכִים. מְלֹאךְ ה' סָבִיב - זו שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ג) וַיֵּרָא מְלֹאךְ ה' אֵלָיו בְּלִבַת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה. וְלִכֵּן חָנָה מְלֹאךְ ה' סָבִיב לִירְאָיו, לְהַקִּיפוֹ בְּכָל הַצְדָדִים כְּדֵי לְהַצִּיל אוֹתוֹ, וְכִשְׁהַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה בְּתוֹךְ הָאָדָם, כְּמָה מַחְנֹת קְדוּשִׁים כָּלֵם מְזַדְמָנִים לְשָׁם.

בא רָאָה, כְּשֶׁדוֹד הַמְּלֹךְ נִצַּל מֵאֲכִישׁ מְלֹךְ גֵּת, אָז אָמַר אֵת זֶה, מִשּׁוּם שֶׁהַשְׂכִּינָה הַקִּיפָה אוֹתוֹ וְנִצַּל מֵהֶם מֵאֲכִישׁ וּמַעֲמוֹ, כָּל אוֹתָם שֶׁהִתְקִיפוּ [שֶׁהִקִּיפוּ] אוֹתוֹ. מָה כְּתוּב? (שמואל-א כא) וַיִּתְהַלֵּל בְּיָדָם, לְמָה וַיִּתְהַלֵּל? הֲיֵהָ צָרִיךְ לְכַתֵּב וַיִּשְׁתַּגַּע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) כִּי הִבַּאתֶם אֵת זֶה לְהַשְׁתַּגַּע עָלַי.

אלא חָזַר עַל אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁאָמַר דּוֹד בְּתַחֲלָה, שֶׁכְּתוּב (תהלים עג) כִּי קִנְאתִי בַהוֹלְלִים וְגו'. אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: חֲתִיף עֲדִין אֶתָּה צָרִיךְ אֵת זֶה. כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנַס לְבֵית אֲכִישׁ וְהִחְזִיקוּ בוֹ, מָה כְּתוּב? וַיִּתְהַלֵּל בְּיָדָם, כְּאוֹתָם הוֹלְלִים שֶׁקָּנְאוּ בָהֶם בְּהַתְחַלָּה. וְאָז בָּאָה שְׂכִינָה וְשָׂרְתָה סָבִיב דּוֹד.

ואם תֵּאֵמַר שֶׁהַשְׂכִּינָה לֹא שׁוֹרָה כִּי אִם בְּנַחֲלָתָה, שֶׁהִיא הָאָרֶץ הַקְדוּשָׁה - וְדַאי לֹא שׁוֹרָה בְּעֵבוֹר [שְׂיֻנְקִים] לִינֵק מִמֶּנָּה, אֲבָל שׁוֹרָה כְּדֵי לְהַגִּן. וְכֵאֵן כְּשֶׁבָא יַעֲקֹב מִבֵּית לָבָן, כָּל הַמַּחְנֹת הַקְדוּשִׁים הַקִּיפוּ אוֹתוֹ, וְלֹא נִשְׁאָר לְבָדוּ.

אמר רַבִּי חִזְקִיָּה, אִם כֵּן [ס"א שְׁכַל הַמַּחְנֹת הַקְדוּשִׁים בָּאוּ יַחַד עִמּוֹ וְהַשְׂכִּינָה עִמּוֹ], לְמָה כְּתוּב וַיִּתֵּר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וְגו'? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִשּׁוּם שֶׁהַכְּנִיס עִצְמוֹ לְסַכְנָה וְהֵיךָ רוֹאֵה אוֹתָהּ סַכְנָה בְּעֵינָיו, הֵם פָּרְשׁוּ מִמֶּנּוּ, וְאָז אָמַר, קִטְנֵתִי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת, אֵלּוּ הֵם הַמַּחְנֹת הַקְדוּשִׁים שֶׁנִּפְרְדוּ מִמֶּנּוּ.

רבי יִצְחָק אָמַר, כְּדֵי לְהַשְׁאִירוֹ עִם אוֹתוֹ מִמֶּנָּה שֶׁל עֵשׂוֹ שֶׁהִיָּה בָּא בְּרִשׁוֹת עֲלִיוֹנָה, וְאֵלֶּה הֵלְכוּ לוֹמַר שִׁירָה, שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּם לְשַׁבַּח אֵת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, וְאַחַר כֵּן חֲזְרוּ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב קִטְנֵתִי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֵת עַבְדְּךָ וְגו', וְעַתָּה הֵייתִי לְשֵׁנֵי מַחְנֹת. מַחְנֵה שְׂכִינָה, וְכָל בֵּיתוֹ. [ס"א מַחְנֵה אֶחָד הִיָּה, שֶׁכְּתוּב מַחְנֵה אֱלֹהִים זֶה]. לְשֵׁנֵי מַחְנֹת - שֶׁהִיָּה שְׁלָם מִכָּל הַצְדָדִים מִשְׁנֵי חֲלָקִים, לָבָן וְאָדָם.

שֶׁלֹּא יִתְעַכֵּב שָׁם, וְהִתְחַבֵּר יַעֲקֹב עִם כָּל הַשְּׂבָטִים בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ. ע"כ סתרי תורה

פְּרִשְׁת וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב

וישלח יַעֲקֹב מְלֹאכִים וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (תהלים צא) כִּי מְלֹאכִיו יִצְוֶה לָךְ לְשַׁמְרֶךָ בְּכָל דְרָכֶיךָ. פְּסוּק זֶה בְּאֵרוֹהוּ הַחֲבָרִים, שֶׁהָרִי בְשַׁעַה שֶׁאָדָם בָּא לְעוֹלָם, מִיָּד מְזַדְמָן עִמּוֹ יֵצֵר הָרַע שֶׁהוּא מְקַטְרֵג לְאָדָם תְּמִיד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ד) לְפָתַח חַטָּאת רִבֵּץ. מִי זֶה חַטָּאת רִבֵּץ? זֶה יֵצֵר הָרַע. וְכֵן גַּם דּוֹד קָרָא לוֹ חַטָּאת, (תהלים נא) וְחַטָּאתִי נִגְדִי תְּמִיד, מִשּׁוּם שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כָּל יוֹם לְאָדָם לְחַטָּא לְפָנָיו רְבוּנוֹ, וַיֵּצֵר הָרַע הַזֶּה לֹא זֶה מִבֵּן הָאָדָם מִיּוֹם שֶׁנוֹלַד הָאָדָם לְעוֹלָמִים, וַיֵּצֵר הַטוֹב בָּא לְאָדָם מִיּוֹם שֶׁבָא לְהַטְהֵר.

ומתי בָּא אָדָם לְהַטְהֵר? כְּשֶׁהוּא בֵּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים, אָז מְזַדְדוֹג הָאָדָם בְּשִׁנְיָהֶם, אֶחָד מִיָּמִין וְאֶחָד מִשְּׂמָאל. יֵצֵר טוֹב לְיָמִין, וַיֵּצֵר הָרַע לְשְׂמָאל. וְאֵלֶּה הֵם שְׁנֵי מְלֹאכִים מִמֶּשׁ מְמַנִּים, וְהֵם נִמְצְאִים תְּמִיד עִם הָאָדָם.

בא בֵּן אָדָם לְהַטְהֵר - אוֹתוֹ יֵצֵר הָרַע נִכְפָּה לְפָנָיו, וְשׁוֹלֵט הַיָּמִין עַל הַשְּׂמָאל. וְשִׁנְיָהֶם מְזַדְדוֹגִים לְשַׁמֵּר אֵת הָאָדָם בְּכָל דְרָכָיו שֶׁהוּא עוֹשֶׂה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כִּי מְלֹאכִיו יִצְוֶה לָךְ לְשַׁמְרֶךָ בְּכָל דְרָכֶיךָ.

רבי אֶלְעָזָר מְבָאָר אֵת הַפְּסוּק הַזֶּה בְּיַעֲקֹב, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַזְּמִין עִמּוֹ מְלֹאכִים מַחְנֹת מְמַנִּים, מִשּׁוּם שֶׁהָרִי הוּא בָּא שְׁלָם בְּשְׂבָטִים עֲלִיוֹנִים כָּלֵם שְׁלָמִים כְּרָאוּי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּעֲקֹב הֵלֵךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בוֹ מְלֹאכִי אֱלֹהִים, וְנִתְבָּאָר. וְכֵאֵן, כִּיּוֹן שֶׁנִּצְוֶה מְלָכָן וְהָרִי נִפְרַד מִמֶּנּוּ, אָז הַזְדְּדוּגָה עִמּוֹ שְׂכִינָה, וְבָאוּ מַחְנֹת קְדוּשִׁים לְהַקִּיף אוֹתוֹ, וְאָז וַיֵּאמֶר יַעֲקֹב כְּאֲשֶׁר רָאָם וְגו', וּמֵאוֹתָם מְלֹאכִים שֶׁלַּח לְעֵשׂוֹ, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלֹאכִים. מְלֹאכִים מִמֶּשׁ הָיוּ וְדַאי.

פתח רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר, כְּתוּב (תהלים לד) חָנָה מְלֹאךְ ה' סָבִיב לִירְאָיו וַיִּחַלְצֵם. הָרִי פָּרְשׁוּהָ. אֲבָל בְּמָקוֹם אֶחָד כְּתוּב כִּי מְלֹאכִיו יִצְוֶה לָךְ, מְלֹאכִיו רַבִּים, וְכֵאֵן אֶחָד, שֶׁכְּתוּב חָנָה מְלֹאךְ ה' סָבִיב לִירְאָיו וַיִּחַלְצֵם. אֵלֶּה כִּי מְלֹאכִיו יִצְוֶה לָךְ - אֵלּוּ

דבר אחר טוב נקלה ועבד לו – זה יעקב שהנמיק רוחו לעשו כדי שאחר כך יהיה לו עבד וישלט עליו ויתקיים בו (בראשית כז) יעבדוך עמים וישתחו לך לאמים וגו', ועדין לא היה זמנו כלל, אלא משום שהעבירו יעקב לסוף הימים. ועל זה היה מיד נקלה, ואחר כך אותו שמתכבד יהיה עבד לו. אותו שהוא חסר לחם יהיה עבד לאותו שנתנו לו רב דגן ותירוש.

בא ראה, על זה, משום שידע יעקב שהצטרף לו, עכשו התהפף לו לנקלה, ויותר חכמה ועקמומיות עשה בזה מכל מה שעשה לעשו. שאלו היה יודע עשו חכמה זו, יהרג את עצמו ולא יבא לידי זה, אבל הכל עשה בחכמה, ועליו אמרה חנה (שמואל א-ב) ה' יחתו מריבו וגו' ויתן עז למלכו וגו'.

ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה. מיד פתח יעקב להתהפף לו לעבד כדי שלא יסתכל עשו באותן ברכות שברכו אביו, שהרי יעקב העביר אותן לסוף, כפי שאמרנו.

אמר רבי יהודה, מה ראה יעקב ששלח לעשו ואמר עם לבן גרתי, וכי מה עשה בשליחותו של עשו [שאמר] דבר זה? אלא לבן הארמי, קולו הלק בעולם, שלא היה אדם שינצל ממנו, והוא היה מכשף בכשפים וגדול בקוסמים, ואבי בעור היה, ובעור אבי בלעם, שכתוב (יהושע יג) בלעם בן בעור הקוסם, ולבן חכם בכשפים ובקוסמים יותר מכלם, ועם כל זה לא יכל ליעקב, ורצה לאבד את יעקב בכמה פלי זין. זהו שכתוב (דברים כו) ארמי אבד אבי.

אמר רבי אבא, כל העולם היו יודעים שלבן היה גדול החכמים והמכשפים והקוסמים, ומי שרצה לאבד אותו בכשפיו, לא נצל ממנו, וכל מה שידע בלעם – ממנו היה, וכתוב בבלעם (במדבר כב) כי ידעתי את אשר תברך מברך ואשר תאר יואר, וכל העולם היו פוחדים מלבן ומכשפיו. ודבר ראשון ששלח יעקב לעשו – אמר עם לבן גרתי.

ואם תאמר שמעט היה, חדש או שנה – לא כך, אלא ואחר עד עתה, עשרים שנה התאחרתי עמו. ואם תאמר שלא עלה בידי כלום – ויהי לי

רבי אלעזר אמר, הרי נתבאר אותו לילה שלטון של צד של עשו היה באותה שעה, שהרי כתוב (בראשית א) יהי מארת חסר, ומשום כך ויותר יעקב לבדו, שנשאר יעקב, שהוא שמש לבדו, שהתכסתה הלבנה מן השמש. ואף על גב ששמירת [ועם כל זה השמירה של] הקדוש ברוך הוא לא זזה ממנו מכל וכל, ועל זה לא יכל לו, שכתוב וירא כי לא יכל לו.

הסתכל ימינה וראה את אברהם, הסתכל שמאלה וראה את יצחק, הסתכל בגוף וראה שנכלל מצד זה ונכלל מצד זה, ואז ניגע בכף ירכו, בעמוד אחד הסמוך לגוף, שהוא מחוץ לגוף.

ולבן חנה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, הקיפו בכל צדדיו כדי להצילו. וכששרתה שכינה בתוכו [ס"א אליו], כמה חילות ומחנות באו עמה, ומאותם מלאכים שלח לעשו.

וישלח יעקב מלאכים. אמר רבי אבא, וכי מה הוא התעורר אל עשו? וטוב היה לו לשתק ממנו. אלא, אמר יעקב, יודע אני שעשו חושש לכבוד אבא ולעולם לא הרגיו אותו, והריני יודע, שהואיל ואבא קים, איני פוחד ממנו, אבל עכשו שאבא קים, אני רוצה להתפיס עמו. מיד – וישלח יעקב מלאכים לפניו.

וישלח יעקב מלאכים, רבי שמעון פתח ואמר, (משלי יב) טוב נקלה ועבד לו ממתכבד וחסר לחם. פסוק זה נאמר על יצר הרע, משום שהוא תמיד מקטרג לבני אדם, ויצר הרע מרים לבו ורצונו של האדם בגאווה, והולך אחריו, מסלסל בשערו ובראשו, עד שמתגאה עליו ומושך אותו לגיהנם.

אבל טוב נקלה – אותו שלא הולך אחר יצר הרע ולא מתגאה כלל ומנמיק רוחו ולבו ורצונו אל הקדוש ברוך הוא, ואז אותו יצר הרע מתהפף לו לעבד, שלא יכול לשלט עליו, ואותו איש שולט עליו, כמו שנאמר (בראשית ד) ואתה תמשל בו.

ממתכבד – כמו שאמרנו, שהוא מכבד עצמו, מסלסל בשערו, מתגאה ברוחו, והוא חסר לחם – חסר אמונה, כמו שנאמר (ויקרא כא) לחם אלהיו וגו', (שם) לחם אלהיהם הם מקריבם וגו'.

כָּךְ אָמַר יַעֲקֹב, עִם לְבָן גִּרְתִּי וְאַחַר עַד עָתָה. עֲשָׂרִים שָׁנָה הִתְאַחַרְתִּי עִמּוֹ, וְאַנִּי מְבִיא נְחֹשׁ לְהַרְג בְּנֵי אָדָם. שָׁמַע עֲשׂוֹ, אָמַר, אוֹי מִי יָקוּם לְפָנָיו, שְׁעַכְשׁוּ יַהֲרֹג אוֹתוֹ יַעֲקֹב בְּפִיו. הִתְחִיל לְצֹאֵת כְּנִגְדּוֹ לְהִתְפַּיֵס עִמּוֹ.

כִּיּוֹן שָׂרָאָה אוֹתוֹ מֵה כְּתוּב? וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיִּצְרֹךְ לוֹ. כִּיּוֹן שָׁקֵרְב אֵלָיו, הִתְחִיל לְכַרְעַ וּלְסַגֵּד לְפָנָיו, זֶהוּ שְׁכָתוּב וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֶרְצָה שְׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אַחֲיוֹ. אָמַר עֲשׂוֹ, אֲלֵמָּלָא כָּל כָּךְ הִיָּה עִמּוֹ, לֹא יִשְׁתַּחֲוֶה כְּנִגְדֵי. הִתְחִיל לְהִתְנַאֲוֹת.

בֵּא רָאָה מֵה כְּתוּב בְּבַלְעָם, (במדבר כב) וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶל בַּלְעָם לִילָה. בְּלִבָּן כְּתוּב (בראשית לא) וַיָּבֵא אֱלֹהִים אֶל לְבָן הָאֲרָמִי בַחֲלוֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הֲשֹׁמֵר לָךְ פֶּן תִּדְבַר עִם יַעֲקֹב מְטוֹב וְגוֹ'. פֶּן תִּדְבַר? פֶּן תַּעֲשֶׂה לְיַעֲקֹב רְעָה צְרִיף לְכַתְּב! אֲלֵא לְבָן לֹא רִדְף אַחֲרֵי יַעֲקֹב בְּכַח גְּבוּרִים לְעַרְף בּוֹ קָרֵב, שְׁהָרִי חִיל יַעֲקֹב וּבְנָיו גְּדוֹל מְמַנּוֹ, אֲלֵא לְהַרְגוֹ בְּפִיו וּלְהַשְׁמִידוֹ אֶת הַכֹּל. זֶהוּ שְׁכָתוּב אֲרָמִי אֲבָד אֲבִי.

וּלְבָן כְּתוּב פֶּן תִּדְבַר וְלֹא פֶּן תַּעֲשֶׂה. וְכְתוּב יֵשׁ לְאֵל יָדֵי לַעֲשׂוֹת. מִנֵּיִן הִיָּה יוֹדַע שְׂיִכְלֹת הַיְתָה בְּיָדוֹ? אֲלֵא כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֱלֹהֵי אֲבִיכֶם אֲמַשׁ אָמַר אֵלַי.

שׁוֹר וְחִמּוֹר. אוֹתָם שְׁנֵי גִזְרֵי דִין, שְׁכַשְׁשִׁינְהֶם מִתְחַבְּרִים יַחַד, לֹא מִתְחַבְּרִים אֲלֵא לְהַרְע לְעוֹלָם, וְלִכְּן כְּתוּב (דברים כב) לֹא תַחַרֵּשׁ בְּשׁוֹר וּבַחֲמֹר יַחַדוֹ.

צֹאֵן וְעָבַד וְשִׁפְחָה – אֵלוֹ הֵם כְּתָרִים תַּחְתּוֹנִים שֶׁהָרַג הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִצְרַיִם, (שמות יב) בְּכוֹר בְּהֵמָה, (שם) בְּכוֹר הַשָּׂבִי, (שם יא) בְּכוֹר הַשִּׁפְחָה. זֶהוּ שְׁכָתוּב צֹאֵן וְעָבַד וְשִׁפְחָה. מִיָּד הִיָּה עֲשׂוֹ פּוֹחַד וַיִּצֹא כְּנִגְדּוֹ, וּפְחַד הִיָּה לוֹ מִיַּעֲקֹב כְּמוֹ שֶׁהִיָּה לְיַעֲקֹב מַעֲשׂוֹ.

לְאִישׁ שֶׁהִיָּה הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ. עַד שֶׁהִיָּה הוֹלֵךְ, שָׁמַע עַל לְסָטִים אֶחָד שֶׁהִיָּה אוֹרֵב בְּדֶרֶךְ. פָּגַשׁ אוֹתוֹ אִישׁ אַחֵר, אָמַר לוֹ: מִמֵּי אַתָּה? אָמַר לוֹ: אֲנִי מִלְּגִיּוֹן פְּלוֹנִי. אָמַר לוֹ: סֵטָה לָךְ מִלְּפָנָי, שְׁכַל מִי שָׁקֵרֵב אֵלַי, אֲנִי מְבִיא נְחֹשׁ אֶחָד שֶׁהוֹרֵג אוֹתוֹ. הִלֵּךְ אוֹתוֹ הָאִישׁ לְאוֹתוֹ הַלְּגִיּוֹן. אָמַר לוֹ: אִישׁ אֶחָד בָּא, וְכָל מִי שָׁקֵרֵב אֵלָיו, נוֹשֵׁף אוֹתוֹ נְחֹשׁ אֶחָד שֶׁהוּא מְבִיא, וּמַת.

שָׁמַע אוֹתוֹ לְגִיּוֹן וּפְחַד. אָמַר: יָפָה שָׁאֵלְךָ עִמּוֹ וְאַתְּפִיֵס עִמּוֹ. עַד שֶׁרָאָה אוֹתוֹ הָאִישׁ, אָמַר: אוֹי וְאֲבוֹי שְׁעַכְשׁוּ יַהֲרֹג אוֹתוֹ אוֹתוֹ הַלְּגִיּוֹן. הִתְחִיל לְהִשְׁתַּחֲוֹת וּלְכַרְע כְּנִגְדּוֹ. אָמַר אוֹתוֹ לְגִיּוֹן: אֲלֵמָּלָא הִיָּה לוֹ בְּיָדוֹ נְחֹשׁ לְהַרְג, לֹא הִיָּה מִשְׁתַּחֲוֶה כָּל זֶה כְּנִגְדֵי. הִתְחִיל הַלְּגִיּוֹן לְהִתְנַאֲוֹת. אָמַר: הוֹאִיל וְכָל כָּךְ כָּרַע לְנִגְדֵי, לֹא אֶהְרַג אוֹתוֹ.

❦ סדר הלימוד ליום ב טבת [יום 91 בשנה] ❦

והוא התקשר בהם, שכתוב ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו.

אמר רבי יהודה, חס וחלילה שהיה יודע בלעם בקדשה שלמעלה כלל, שהרי הקדוש ברוך הוא לא התרצה בעם ולשון אחר שישתמש בכבודו אלא בניו הקדושים, ואמר (ויקרא יא) והתקדשתם והייתם קדשים. מי שהם קדושים ישתמשו בקדשה. ישראל הם קדושים, שכתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה. אתה קדוש ולא עם אחר.

מי שהם טמאים, טמאה מזדמנת להם להטמא עליו. כתוב (ויקרא יג) טמא הוא בדרך יושב מחוץ למחנה מושבו, וטמא לטמא קורא, שכתוב (שם) וטמא טמא יקרא. מי שהוא טמא לטמא יקרא, הכל הולך אחר מינו.

אמר רבי יצחק, נאה הוא ליעקב, שהיה קדוש, לומר שנטמא בלבן ובכשפיו, או שבח הוא שלו? אמר לו רבי יוסי, אף על גב שאמר רבי יהודה – אני מסייע לך, שהרי כתוב (בראשית כז) אנכי עשו בכרך. וכי יפה הוא לצדיק פיעקב להחליף שמו בשם טמאה? אלא אנכי, פוסק טעם, ואומר אנכי מי שאני, אבל עשו בכרך, והרי פרשה.

אף כאן. ויהי לו שור וחמר. לומר, אל תשים לבך ורצונך לאותה ברכה שברכני אבא שהתקיימה בי. הוא ברוך אותי הנה גביר לאחיק וישתחוו לך בני אמך – משום כך עבדך יעקב לאדני לעשו. הוא ברוך אותי ברב דגן ותירוש – הרי לא התקיים בי, שלא אצרתי אותם, אלא ויהי לי שור וחמר צאן ועבד, רועה צאן בשדה. הוא ברוך אותי מטל השמים ומשמני הארץ – הרי לא התקיים בי, משום שהרי עם לבן גרתי, כגר, שלא היה לי בית אחד, כל שכן משמני הארץ. וכל זה כדי שלא יסתכל ביעקב על אותן ברכות ויקטרג עמו.

רבי אבא אמר, כתוב ביעקב (שם כה) איש תם יושב אהלים, גבר שלם, משום שהוש יושב בשני משכנים עליונים, והשלים לצד זה ולצד זה. והוא לא אמר שנטמא בכשפיו. אבל על מה שאמר רבי יהודה, משום שלבו שלם על טוב ואמת שעשה לו הקדוש ברוך הוא, שכל העולם יודעים מעשי

וזוהי העדות שצנה הקדוש ברוך הוא להעיד, שכתוב (דברים כו) וענית ואמרת לפני ה' אלהיך ארמי אבד אבי וגו'. וענית – כמו שנאמר (שמות כ) לא תענה ברעך, (דברים יט) ענה באחיו.

כתוב בבלעם (במדבר כד) ולא הלך בפעם בפעם לקראת נחשים, שפך הוא דרכו – שהוא היה מנחש. בלבן כתוב (בראשית ל) נחשתי, שהשגיח בכשפיו ובקסמיו בעסק של יעקב, וכשרצה להאבד את יעקב בנחשים ובכשופים שלו, רצה לאבדו, ולא עזבו הקדוש ברוך הוא.

והינו שאמר בלעם בן בנו, כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל. מי יכול להם? שהרי סבי רצה לאבד את אביהם בנחשים ובקסמים שלו ולא עלה בידו, שלא השאירו לקלל. זהו שכתוב כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל.

ובכל עשרת מיני כשפים וקסמים מהארת הכתרים התחתונים עשה לבן כנגד יעקב, ולא יכל. זהו שכתוב (בראשית לא) ותחלף את משפתי עשרת מנים. שכלם עשה לבן כנגדו ולא עלה בידו להרע לו, שכתוב (שם) והחלף את משפתי עשרת מנים ולא נתנו אלהים להרע עמדי. מה זה מנים? כתרגום מנים, וכתוב (ויקרא יז) לשעירם אשר הם זנים אחריהם. מונים – מנים כמשמעו. ועשרה מנים הם של כשפים וקסמים בכתרים התחתונים, וכלם עשה כנגדו.

עשרה מנים הם, שכתוב (דברים יח) קסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וחבר חבר ושאל אוב וידעני ודרש אל המתים. הרי הם עשרה.

אמר רבי יוסי, נחש וקסם הם שני מינים, ובדרגה אחת עולים, וכשבא בלעם, בקסם עשה כנגד ישראל, והינו שכתוב (במדבר כב) וקסמים בידם. וכנגד יעקב בא לבן בנחש. זה וזה לא עלה בידם. זהו שכתוב (שם כג) כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל. כי לא נחש ביעקב – בתחלה בימי לבן. ולא קסם בישראל – אחר כך בימי בלעם.

אמר בלעם לבלק, בא ראה מי יכול להם, שכל הקסמים והכשפים שבכתרים שלנו מהארת המלכות שלמעלה [ומטה] מתעטרים, [שהרי]

תורת אמת כדי לזכות בה לחיי עולם, שכל מי שמשתדל בתורה, הקדוש ברוך הוא מושך עליו חיים עליונים ומכניסו לחיי העולם הבא, שכתוב (דברים ל) כי היא חייך וארך ימך, וכתוב (שם לב) ובדבר הזה תאריכו ימים. חיים בעולם הזה, וחיים בעולם הבא.

רבי אלעזר אומר, כל מי שמשתדל בתורה, אין מיתתו על ידי יצר הרע, משום [שהוא נחש, והוא מלאך המות, אלא מיתתם בנשיקה, שכתוב (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו. כלומר על פי ה'. והיא הנשיקה שהיא דבקות של הנפש בעקר, ואותו שמשתדל בתורה] שהתחזק בעץ החיים ולא הרפה ממנו, ולכן צדיקים שמשתדלים בתורה לא נטמא גופם [אלא הוא טהור, כמו אליהו בבית הקברות שמצאו אותו רבנן ושאלו אותו, ולא כהן הוא מר? אמר להם, צדיקים לא טמאים במיתתם, כמו ששנינו, ביום שמת רבי בטלה פהנה. כלומר שהתעסקו בו] שלא שרתה עליהם רוח טמאה.

יעקב היה עץ החיים, למה פחד, שהרי לא יכול לשלט עליו? ועוד, שהרי כתוב והנה אנכי עמך וגו', למה היה פוחד? ועוד, שהרי כתוב ויפגעו בו מלאכי אלהים, אם מחנות קדושים היו עמו, למה היה פוחד?

אלא הכל היה נאה, ויעקב לא היה רוצה לסמוך על נס של הקדוש ברוך הוא, משום שחשב שאינו כדאי שהקדוש ברוך הוא יעשה לו נס, מה הטעם? משום שלא עבד את אביו ואמו כראוי ולא השתדל בתורה ונשא שתי אחיות, ואף על גב שהכל נתבאר. ועם כל זה צריך לאדם לפחד תמיד ולהתפלל לפני הקדוש ברוך הוא בתפלה, שכתוב אשרי אדם מפחד תמיד [ולפחד תמיד מלפני הקדוש ברוך הוא], והרי פרושה.

בא ראה, תפלת האבות העמידו עולם, וכל בני העולם עליהם עומדים וסמוכים, ולעולם ולעולמי עולמים לא נשכחת זכות האבות, משום שזכות האבות היא קיום של מעלה ומטה, וקיום של יעקב הוא קיום שלם יותר מכלם. ולכן בשעה שצרה לבני יעקב, הקדוש ברוך הוא רואה את דמות יעקב וחס על העולם, כמו שנאמר (ויקרא כו)

לכן מה הם ומי יכול להנצל [ס"א ממנו, כל עשרים השנים שהייתי עמו] מקטרוגו, ורצה לאבד אותי [ס"א ואני ישבתי ועשיתי עמו עשרים שנה] והקדוש ברוך הוא הצילני ממנו. והכל היה כדי שלא יסתכל בו עשו שהתקיימו בו אותן ברכות ולא ישמר לו טינה. ועל זה כתוב (הושע יד) פי ישרים דרכי ה' וגו', וכתוב (דברים יח) תמים תהיה עם ה' אלהיך.

וישבנו המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו. פיון שאמר באנו אל אחיך, לא ידענו שהוא עשו? וכי אחים אחרים היו ליעקב? אלא באנו אל אחיך. ואם תאמר שחזר בתשובה והולך בדרך תקינה - לא כך, אלא עשו הרשע כמו מעקרו. וגם הלך לקראתך. ואם תאמר שהוא הולך לבדו - לא, אלא ארבע מאות איש עמו.

וכל כך למה? [אלא הם] אמרו לו, משום שהקדוש ברוך הוא תמיד מרצה בתפלות הצדיקים ומתעטר בתפלותיהם, כמו שאמרנו שאותו המלאך הממנה על תפלות ישראל, סנדלפו"ן שמו, נוטל כל אותן תפלות ועושה מהם עטרה לחי העולמים ובארוה, וכל שכן תפלות הצדיקים שהקדוש ברוך הוא מתרצה בהן, ונעשות עטרה להתעטר באותן תפלות לקדוש ברוך הוא. ואם תאמר, מחנות קדושים היו באים עמו, אז למה פחד? אלא צדיקים לא סומכים על זכויותיהם, אלא על תפלותיהם ובקשותיהם לרבונם.

ובא וראה שאמר רבי שמעון, תפלת רבים עולה לפני הקדוש ברוך הוא ומתעטר באותה תפלה, משום שעולה בגונים רבים ונכללת מכמה צדדים, ומשום שנכללת מכמה גונים, נעשית עטרה, ומנחת על ראש צדיק חי העולמים. ותפלת היחיד אינה כלולה ואינה אלא בגון אחד, ועל כן תפלת יחיד אינה מתקנת להתקבל [אלא בתפלה] כתפלת רבים. ובא וראה, יעקב היה כלול, ועל כך תפלתו השתוקק לה הקדוש ברוך הוא. מה כתוב? ויירא יעקב מאד ויצר לו.

רבי יהודה פתח ואמר, (משלי כח) אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה. אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם ונתן להם

החֲשֵׁף, ומי שהוא בְּחֶשֶׁף אֵין לוֹ אור כָּלֵל וְאֵין לוֹ חיים, וְלִכֵּן לֹא הָיוּ לְדוֹד חיים כָּלֵל. אֲבָל אֵלֶּה שֶׁהָיָה לָהֶם אור, הָאִירוּ לְדוֹד הַמֶּלֶךְ, וּמֵהֶם הִצְטַרֵּף לְהָאִיר וְלִהְיוֹת לוֹ חיים, שֶׁהָרִי מִצַּד הַחֲשֵׁף אֵין לוֹ חיים כָּלֵל, וְעַל זֶה בָּא יִצְחָק בְּחֶשְׁבוֹן.

וְאִם תֹּאמֶר, לָמָּה יוֹסֵף יוֹתֵר מִכָּלֵם? אֲלֵא וְדָאֵי יוֹסֵף בְּלִבְדוֹ כְּמוֹ כָּלֵם, מִשּׁוּם שֶׁנִּקְרָא צַדִּיק, וְזֶהוּ שֶׁמֵּאִיר לְלִבָּנָה יוֹתֵר מִכָּלֵם, וְלִכֵּן זֶה הַשָּׂאִיר לְדוֹד הַמֶּלֶךְ יוֹתֵר מִכָּלֵם חיים, שֶׁכָּתוּב (בראשית א) וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ. **בֵּא** רֵא, יַעֲקֹב, תִּפְלְתוּ הַגְּנָה עֲלֵיו מַעֲשׂוֹ מִשּׁוּם שֶׁרָצָה לְהַעֲבִיר זְכוּתוֹ לְבָנָיו אַחֲרָיו וְלֹא לְהוֹצִיא אוֹתָהּ עִכְשָׁו אֲצֵל עֲשׂוֹ, וְעַל זֶה הִתְפַּלֵּל תִּפְלְתוּ לְקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא סָמַךְ עַל זְכוּתוֹ לְהַצִּילוֹ בַּגְּלָלָהּ.

וַיֹּאמֶר אִם יָבֹא עֲשׂוֹ אֶל הַמַּחֲנֶה הָאֶחָת וְהִפְהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפִלִּיטָה. בֵּא רֵא מֵה כְּתוּב, וַיַּחֲץ אֶת הָעַם אֲשֶׁר אִתּוֹ וְאֶת הַצֹּאן וְאֶת הַבָּקָר וְהַגְּמָלִים לְשָׁנֵי מַחֲנוֹת. לָמָּה לְשָׁנֵי מַחֲנוֹת? מִשּׁוּם שֶׁאָמַר, אִם יָבֹא עֲשׂוֹ אֶל הַמַּחֲנֶה הָאֶחָת וְהִפְהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפִלִּיטָה.

בֵּא רֵא שֶׁשְׂכִינָה לֹא זָזָה מֵאֵהָל לְאֵה וּמֵאֵהָל רָחֵל. אָמַר יַעֲקֹב, יִדְעֵתִי שֶׁהָרִי שְׁמִירָה לְאֵלֶּה מִהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. מֵה עָשָׂה? וַיִּשֶׂם אֶת הַשִּׁפְחוֹת וְאֶת יְלִדֵיהֶן רֵאשֵׁנָה. אָמַר, אִם יִהְרַג עֲשׂוֹ – יִהְרַג אֶת אֵלֶּה, אֲבָל אֵלֶּה אֵינִי פּוֹחַד מֵהֶם, מִשּׁוּם שֶׁשְׂכִינָה עִמָּהֶם, וְעַל זֶה – וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפִלִּיטָה. כִּיּוֹן שֶׁעָשָׂה אֶת זֶה, תִּקַּן תִּפְלָתוֹ עֲלֵיהֶם, מֵה כְּתוּב? וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אֲבִי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי אֲבִי יִצְחָק ה' הָאֵמַר אֵלַי שׁוּב לְאַרְצְךָ וְלִמְוֹלָדֶתְךָ וְאֵיטִיבָה עִמָּךְ.

רַבִּי יוֹסֵי פֶתַח וְאָמַר, (תהלים קב) תִּפְלָה לְעֵנִי כִי יַעֲטֵף וּלְפָנַי ה' יִשְׁפָּךְ שִׁיחוֹ. פְּסוּק זֶה בְּאֵרוֹהוּ בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת. אֲלֵא דוֹד הַמֶּלֶךְ אָמַר אֶת זֶה כְּשֶׁהִסְתַּכַּל וְרָאָה בְּדַבְרֵי הָעֵנִי, וְהִסְתַּכַּל בּוֹ כְּשֶׁהָיָה הוֹלֵךְ וּבּוֹרַח מִלְּפָנָי חָמִיו אָמַר זֶה. תִּפְלָה לְעֵנִי – זוֹהִי תִפְלָה שֶׁמִּבְּקֵשׁ הָעֵנִי לְפָנָי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְזוֹ הַתִּפְלָה שֶׁמְקַדְמָה אֶת כָּל תִּפְלוֹת הָעוֹלָם.

בְּתוּב כֵּאֵן תִּפְלָה לְעֵנִי, וְכְתוּב שֵׁם (שם ז) תִּפְלָה לְמִשְׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים. מֵה בֵּין זֶה לְזֶה? אֲלֵא

וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב. יַעֲקֹב בְּוֹא"ו, לָמָּה בְּוֹא"ו? מִשּׁוּם שֶׁהוּא דְמוּת שֶׁל יַעֲקֹב מִמֶּשׁ.

בֵּא רֵא, כָּל מִי שֶׁרוּאָה אֶת יַעֲקֹב, כְּמִי שֶׁמִּסְתַּכַּל בְּאַסְפֵּק־לְרֵיָה הַמֵּאִירָה (תִּפְאָרַת), וְהָרִי נֹאמַר שִׁיפִּיו שֶׁל יַעֲקֹב כִּיפִּיו שֶׁל אָדָם הִרְאֵשׁוֹן. אָמַר רַבִּי יִיסָא, אֲנִי שֶׁמַּעֲתִי, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּסְתַּכַּל בְּחִלּוּמוֹ וְרוּאָה אֶת יַעֲקֹב מַעֲטָף בְּמַלְבוּשָׁיו, מִתּוֹסְפִים לוֹ חיים.

רַבִּי שֶׁמַּעוֹן אָמַר, הָרִי נֹאמַר שֶׁדוֹד הַמֶּלֶךְ, עַד שֶׁלֹּא הָיָה, לֹא הָיוּ לוֹ חיים כָּלֵל, פָּרַט לְזֶה שֶׁאָדָם הִרְאֵשׁוֹן נִתֵּן לוֹ שְׁבַעִים שָׁנָה מִשְׁלוֹ, וְכֵן הָיָה קִיּוּמוֹ שֶׁל דוֹד הַמֶּלֶךְ שְׁבַעִים שָׁנָה הָיוּ, וְקִיּוּם שֶׁל אָדָם הִרְאֵשׁוֹן אֶלֶף שָׁנָה חֹסֵר שְׁבַעִים. נִמְצְאוּ בְּאֵלֶּה אֶלֶף שָׁנִים רֵאשׁוֹנוֹת אָדָם הִרְאֵשׁוֹן וְדוֹד הַמֶּלֶךְ.

פֶּתַח וְאָמַר, (תהלים כא) חיים שָׂאֵל מִמֶּךָ נִתְתָּה לוֹ אֶרֶץ יָמִים עוֹלָם וְעַד. חיים שָׂאֵל מִמֶּךָ – זֶה דוֹד הַמֶּלֶךְ. שֶׁהָרִי כְּשֶׁבָרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גַן עֵדֶן, הִטִּיל בּוֹ נִשְׁמַת דוֹד הַמֶּלֶךְ, וְהִסְתַּכַּל בּוֹ וְרָאָה שֶׁאֵין לוֹ חיים מִשְׁלוֹ כְּלוּם וְעוֹמֵד לְפָנָיו כָּל הַיּוֹם. כִּיּוֹן שֶׁנִּבְרָא אָדָם הִרְאֵשׁוֹן, אָמַר, הָרִי וְדָאֵי קִיּוּמוֹ. וּמֵאָדָם הִרְאֵשׁוֹן הָיוּ שְׁבַעִים שָׁנִים שֶׁהִתְקִים דוֹד הַמֶּלֶךְ בְּעוֹלָם.

עוֹד הָאֲבוֹת הַשָּׂאִירוּ לוֹ מַחֲיֵיהֶם כָּל אֶחָד וְאֶחָד. אַבְרָהָם הַשָּׂאִיר לוֹ, וְכֵן יַעֲקֹב וְיוֹסֵף. יִצְחָק לוֹ הַשָּׂאִיר לוֹ כְּלוּם, מִשּׁוּם שֶׁדוֹד הַמֶּלֶךְ בָּא מִצְדוֹ.

וְדָאֵי אַבְרָהָם הַשָּׂאִיר לוֹ חֲמֵשׁ שָׁנִים, שֶׁהָיָה לוֹ לְהִתְקִים מָאָה וְשְׁמוֹנִים שָׁנִים, וְהִתְקִים מָאָה וְשְׁבַעִין וְחֲמֵשׁ שָׁנִים, חֹסְרִים חֲמֵשׁ. יַעֲקֹב הָיָה לוֹ לְהִתְקִים בְּעוֹלָם כִּימֵי אַבְרָהָם, וְלֹא הִתְקִים אֲלֵא מָאָה וְאַרְבַּעִים וְשֶׁבַע שָׁנִים. חֹסְרִים עֶשְׂרִים וְשְׁמוֹנֶה. נִמְצָא שֶׁאַבְרָהָם וַיִּנְקַב הַשָּׂאִירוּ לוֹ מַחֲיֵיהֶם שְׁלֹשִׁים וְשִׁלֹּשׁ שָׁנִים. יוֹסֵף שֶׁהִתְקִים מָאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנִים, הָיָה לוֹ לְהִתְקִים מָאָה וְאַרְבַּעִים וְשֶׁבַע שָׁנִים כִּימֵי יַעֲקֹב, וְחֹסֵר מֵהֶם שְׁלֹשִׁים וְשֶׁבַע שָׁנִים. הָרִי שְׁבַעִים שָׁנִים שֶׁהַשָּׂאִירוּ לְדוֹד הַמֶּלֶךְ לְהִתְקִים בָּהֶם, וּבָהֶם הִתְקִים דוֹד בְּכָל אוֹתָם הַשָּׁנִים שֶׁהַשָּׂאִירוּ לוֹ הָאֲבוֹת.

וְאִם תֹּאמֶר, לָמָּה יִצְחָק לֹא הַשָּׂאִיר לוֹ כְּלוּם כֵּאֵלֶּה? מִשּׁוּם שֶׁהוּא חֲשֵׁף, וְדוֹד בָּא מִצַּד

עברתי את אותו נהר, ואתה עשית עמי טוב ואמת, והרי אני עכשו עובר אותו בשני מחנות, הם שני המחנות שחלק.

עד כאן סדור השבח של רבונו. מכאן ולהבא בקש מה שצריך לו, להראות לכל בני העולם שצריך לו לאדם לסדר שבח של אדונו בתחלה, ואחר יבקש בקשותיו. שפך עשה יעקב - בתחלה סדר שבחיו של קונו, ואחר שסדר השבח, אמר בקשתו שהצטרף לה.

והו שכתוב: הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אתו פן יבוא והפני אם על בנים. מכאן, מי שמתפלל תפלתו שצריך לפרש דבריו כראוי. הצילני נא. ואם תאמר שהרי הצלתני מלבן - מיד אחי. ואם תאמר קרובים אחרים סתם נקראים אחים - מיד עשו. מה הטעם? בשביל לפרש הדבר כראוי. ואם תאמר, אני למה אצטרף? כי ירא אנכי אתו פן יבוא והפני. כדי להודע דבר למעלה ולפרשו כראוי, ולא יסתיר הדבר.

ואתה אמרת היטב איטיב עמך וגו'. ואתה אמרת היטב איטיב, מה זה ואתה? כמו שנאמר (נחמיה ט) ואתה מחיה את כלם. אף כאן ואתה אמרת.

בא ראה, דוד המלך אמר, (תהלים יט) יהיו לרצון אמרי פי, אלו דברים שהתפרשו. והגיון לבי - אלו דברים נסתרים שלא יכול בן אדם לפרשם בפיו, זהו הגיון, שהוא בלב, שלא יכול להתפרש.

ועל זה צריך הדבר להתפרש בפה, ודבר שתלוי בלב, והכל סוד הוא. אחד כנגד דרגה תחתונה, ואחד כנגד דרגה עליונה. דבר שהתפרש, כנגד דרגה תחתונה שהצטרף להתפרש. אותו שתלוי בלב הוא כנגד דרגה פנימית יותר, והכל הוא כאחד. ועל זה אמר יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך וגו'.

כמו זה אמר יעקב. בתחלה פרש הדבר כראוי, ואחר כך הסתיר הדבר שתלוי בהגיון הלב שלא צריך לפרש, שכתוב (בראשית לב) ושמתי את זרעך כחול הזים אשר לא יספר מרב. כאן הוא דבר התלוי בלב שלא צריך לפרש, וכן צריך כמו שאמרנו, כדי ליחד יחוד שלם כראוי. אשרי

זו תפלה של יד, וזו תפלה של ראש, ואין להפריד בין התפלה לעני הזו ובין תפלה למשה איש האלהים, ושתייהן שקולות כאחת.

ועל זה תפלת העני מקדימה לפני הקדוש ברוך הוא מכל תפלות העולם, משום שכתוב (שם כב) כי לא בזה ולא שקץ ענות עני וגו'. בא ראה, תפלה לעני זו תפלה של יד, שהעני דבוק בעניו כמי שאין לו מעצמו כלום.

דבר אחר, תפלה - זה משה, לעני - זה דוד, כי יעטר - כשמתכסה הלבנה ומתכסה השמש ממנה, ולפני ה' ישפך שיחו - כדי להתחבר עם השמש.

בא ראה, התפלה של כל בני אדם תפלה, ותפלת העני היא תפלה שעומדת לפני הקדוש ברוך הוא ושוברת שערים ופתחים ונכנסת להתקבל לפניו. זהו שכתוב (שמות כב) והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני, וכתוב שמע אשמע צעקתו. ולפני ה' ישפך שיחו - כמי שמתרעם על דין הקדוש ברוך הוא.

אמר רבי אלעזר, תפלות הצדיקים חדוה לכנסת ישראל להתעטר לפני הקדוש ברוך הוא. משום זה חביבה היא יותר לפני הקדוש ברוך הוא, ולכן הקדוש ברוך הוא תאב לתפלות הצדיקים בשעה שצריך להם, משום שיודעים לרצות את רבונו.

מה כתוב ביעקב? אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק ה' האמר אלי שוב וגו'. התעטר ונקשר קשר בקשר אחד כראוי. אלהי אבי אברהם לימין, ואלהי אבי יצחק לשמאל. האמר אלי - כאן תלה הדבר להתעטר למקומו ביניהם. שוב לארצה ולמולדתך ואיטיבה עמך.

קטנת מכל החסדים. למה היה צריך זה עם זה? אלא, אמר יעקב, אתה הבטחת לי להיטיב עמי, ואני ידעתי שכל מעשיך כלם הם על תנאי, הרי אני אין בי זכות, שהרי קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך. וכל מה שעשית לי עד היום, לא בשביל זכותי היה, אלא בגללך הוא שעשית לי. ואותו טוב ואמת בגללך היו, שהרי כשעברתי בתחלה, שהייתי הולך מלפני עשו, יחידי

רוח רעה. מי רעה? זה נחש הרע, ונגע זהו מי שרוכב על הנחש. רעה ונגע הם כאחד.

ואף על גב ששנינו שנגע אלו נגעי בני אדם שיצאו מאדם, שהרי כל אותן שנים שלא קרב אדם לאשתו, רוחות טמאה היו באות ומתחממות ממנו ומולידות ממנו, ואלה נקראים נגעי בני אדם.

והרי נאמר, שכשפן אדם בחלומו ולא שולט בגופו והגוף שוכף, רוח טמאה באה ושורה עליו, ולפעמים רוחות נקבות טמאות באות וקרבות אליו ומושכות אותו אליהן ומתחממות ממנו, ומולידות אחר כך רוחות ומזיקים [נגעי בני אדם, כמו בני אדם], ולפעמים נראים כמראה בני אדם, פרט לזה שאין להם שערות בראש.

ובבל יש לאדם להשמר מלפניהם כדי שילך בדרכי התורה ולא יטמא עמו, שהרי אין לך מי שישן בלילה במטתו ולא טועם טעם מות ויוצאת נשמתו ממנו, וכיון שנשאר הגוף בלי נשמה קדושה, רוח טמאה זמינה ושורה עליו ונטמא. והרי בארנו דבר, שאין לאדם להעביר ידיו על עיניו בבקר, משום שהרי רוח טמאה שורה עליהם, והרי נתבאר.

בא ראה שהרי יעקב, אף על גב שנאהב על ידי הקדוש ברוך הוא, משום שנשאר לבדו, רוח אחרת נועדה להידוג עמו.

רבי שמעון אמר, בא ראה מה כתוב בו בבלעם הרשע, וילך שפי. מהו שפי? יחידי, כמו שנאמר שפיפון עלי ארח. כנחש הזה שהולך יחידי ואורב על דרכים ושכילים, כך גם בלעם היה הולך יחידי. מה הטעם? כדי להמשיך עליו רוח טמאה. שכל מי שהולך יחידי בזמנים ידועים אפלו בעיר במקומות ידועים, מושך עליו רוח טמאה.

לבן בכל זמן לא ילך אדם יחידי בדרך ובעיר, אלא במקום שבני אדם הולכים ושבים ונמצאים שם, ועל כן לא ילך אדם יחידי בלילה, הואיל ובני אדם לא נמצאים, והינו הטעם שלא תלין נבלתו, שלא להחזיק גוף מת בלי רוח על הארץ בלילה. משום כך אותו בלעם הרשע היה הולך יחידי כנחש הזה, כמו שבארוהו.

הצדיקים שיודעים לסדר שבח רבונם כראוי ולבקש בקשתם, ולכן כתוב (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. ס"א כתוב גם את השני גם את השלישי וגו'. שלש פעמים גם, רמז (ג"ם) ראשי תבות: גואל משה. גואל מרדכי. גואל משיח) לשלש גאלות על ידי שלשה צדיקים, משה מרדכי משיח, שעתידי לגאלנו בקרוב.

וינתר יעקב לבדו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים צא) לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה בכל יום יום מעשהו הראוי לו, והרי פרשוה. ונתבאר, [ואם תאמר] ביום הרביעי עשה מאורות, ואז נבראה הלבנה חסרה, אור שהקטינה עצמה, ומשום שהיא מארת חסר וא"ו, נתן מקום לשלט כל הרוחות והשדים ורוחות סערה ומזיקים וכל רוחות הטמאה.

בלם עולים ומשוטטים בעולם להסטות, ונתמנו במקומות חרבים ובשדות חזקים ובמדברות חרבים, וכלם מצד רוח הטמאה. והרי נתבאר שהרי רוח הטמאה באה שבאה מנחש העקלתון, הוא רוח טמאה ממש, והוא התמנה בעולם להסטות בן אדם אליו, ועל זה יצר הרע שולט בעולם.

והוא התמנה אצל בני אדם ונמצא עמו, ובעקמומיות ובתחבולות בא אליהם להסטותם מדרך הקדוש ברוך הוא. כמו שהסטה את אדם הראשון וגרם מות לכל העולם, כך גם מסטה בני אדם וגורם להם להטמא.

ומי שבא להטמא, מושך עליו אותו רוח טמאה ונדבק עמו. וכמה הם שמזמנים לטמא אותו, ומטמאים אותו והוא טמא, ומטמאים אותו בעולם הזה ובאותו עולם, והרי נתבאר.

ובשעה שבא בן אדם להטהר, אותו רוח טמאה נכפה לפניו ולא יכול לשלט עליו, ואז כתוב לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך. אמר [כשאמר] רבי יוסי, לא תאנה אליך רעה - זו לילית. ונגע לא יקרב באהלך - אלו שאר מזיקים, והרי פרשוה ונתבאר.

רבי אלעזר אמר, הרי אמרנו שלא יצא אדם יחידי בלילה, וכל שכן כשהלבנה נבראה והיתה חסרה, ובארוה שהרי אז רוח טמאה שולטת, וזוהי

וּבֵן כָּל מַה שֶׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל וְלַצְדִּיקִים שְׁבָהֵם, כִּף כָּלָם וְלֹא בְזִמְן אֶחָד. לְאָדָם שֶׁנִּתְּן בְּחֹשֶׁךְ וְדִירוֹ הָיָה תָמִיד בְּחֹשֶׁךְ, כְּשִׁירְצוֹ לְהָאִיר לוֹ, צְרִיכִים לִפְתּוֹחַ לוֹ אֹר קָטָן כְּעֵין הַמַּחֲט, וְאַחַר כִּף גְּדוֹל מִמֶּנּוּ, וְכִף בְּכָל פַּעַם עַד שִׁיאִירוּ לוֹ כָּל הָאֹר כְּרָאוּי.

כִּד הֵם יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כג) מְעַט מְעַט אֲגַרְשֶׁנוּ מִפְּנֵיךָ עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְגו'. וְכֵן לְמִי שֶׁהוּא בָּא לְהִרְפָּא, אֵינוֹ בִּשְׂעָה אַחַת, אֲלֵא מְעַט מְעַט עַד שִׁיתְחַזֵּק. אֲבָל לְעֵשׂוֹ לֹא כִף, אֲלֵא בְּפַעַם אַחַת מְאִיר לוֹ, וְנֶאֱבָד מִמֶּנּוּ מְעַט מְעַט [וְלַעֲתִיד לְבֹא לְאֲמוֹת עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה (ישעיה מב) ה' כְּגִבּוֹר יֵצֵא] עַד שִׁיתְחַזֵּקוּ יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁמִידוּ [וְיִשְׁבּוּ] אוֹתוֹ מִהַכֵּל, מִהָעוֹלָם הַזֶּה וּמִהָעוֹלָם הַבָּא. וּמִשׁוּם שֶׁמְאִיר בְּשְׂעָה אַחַת, יִהְיֶה לוֹ הַשְּׂמֵדָה מִהַכֵּל. אֲבָל יִשְׂרָאֵל, אֹר שְׁלֵהֶם מְעַט מְעַט, עַד שִׁיתְחַזֵּקוּ, וְיִאִיר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָמִים.

וּבְלָם שׁוֹאֲלִים אוֹתָם וְאוֹמְרִים, מִי זֹאת הַנְּשִׁקְפָה כְּמוֹ שְׁחַר, זֹהִי קִדְרוֹת הַבִּקְרָה, וְזֶהוּ אֹר דְּקִיק. וְאַחַר יָפָה כְּלָבְנָה, מִשׁוּם שֶׁהַלְבָּנָה, הָאֹר שְׁלֵה מְאִיר יוֹתֵר מִשְׁחַר. וְאַחַר בְּרָה כַחֲמָה, מִשׁוּם שֶׁאוֹרָה חֲזָק וּמְאִיר יוֹתֵר מִהַלְבָּנָה. וְאַחַר כִּף אֵימָה כַּנְּדָגְלוֹת, חֲזָקָה בְּאֹר חֲזָק כְּרָאוּי.

בֵּא רְאֵה, בְּעוֹד שֶׁנִּחְשֶׁךְ הַיּוֹם וּמִתְכַּסֶּה הָאֹר וּבֵא הַבִּקְרָה, יוֹאֵר בְּתַחֲלָה מְעַט מְעַט עַד שִׁיתְרַבָּה הָאֹר כְּרָאוּי. שֶׁהָרִי כִּיּוֹן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִתְעוֹרֵר לְהָאִיר לָהּ לְכַנְסֵת יִשְׂרָאֵל, יִאִיר בְּתַחֲלָה כְּמוֹ שְׁחַר, שֶׁהוּא שְׁחַר, וְאַחַר כִּף יָפָה כְּלָבְנָה, וְאַחַר כִּף בְּרָה כַחֲמָה, וְאַחַר כִּף אֵימָה כַּנְּדָגְלוֹת, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וּבֵא רְאֵה, כִּיּוֹן שֶׁעוֹלָה הַבִּקְרָה, שֶׁהָרִי לֹא כְּתוּב כִּי בֵּא הַשְׁחַר, אֲלֵא כִּי עָלָה, שֶׁהָרִי בְּזִמְן כִּי בֵּא הַשְׁחַר, אֲזִי הַתְּחַזֵּק אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ וְהַכִּישׁ אֶת יַעֲקֹב, מִשׁוּם שֶׁאוֹתוֹ מִמֶּנּוּ הַכִּישׁ אֶת יַעֲקֹב לְתַת כַּח לְהַתְּחַזֵּק לְעֵשׂוֹ.

וּבְשִׁעָלָה אוֹתוֹ שְׁחַר שֶׁל שְׁחַר וְנִרְאָה, בֵּא הָאֹר וְהַתְּחַזֵּק יַעֲקֹב, שֶׁהָרִי אֲזִי הַגִּיעַ זְמַנוֹ לְהִיּוֹת מוֹאֵר, מַה כְּתוּב? וְיִזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כְּאֲשֶׁר עָבַר אֶת פְּנוּאֵל וְהוּא צָלַע עַל יָרֵכוֹ. וְיִזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהָרִי אֲזִי הַזְּמַן לְהִיּוֹת מוֹאֵר.

וַיֵּאבֶּק אִישׁ עִמּוֹ. מַה זֶה וַיֵּאבֶּק? [שֶׁאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, מְלַמֵּד שֶׁהָעָלּוּ אֲבָק בְּרַגְלֵיהֶם עַד כֶּסֶף הַכְּבוֹד. כְּתוּב כִּי אֵין בְּהָאֲבָקוֹ עִמּוֹ, וְכְתוּב (נְחוֹם א) אֲבָק רַגְלָיו. וְאוֹתוֹ מְלַאֵךְ שָׂרוֹ שֶׁל עֵשׂוֹ הָיָה, וְהוּא סַמָּא"ל, לְכֵן דִּינוֹ הוּא שִׁיעָלָה אֲבָק רַגְלָיו עַד כֶּסֶף הַכְּבוֹד, שֶׁהוּא מְקוֹם הַמְּשֻׁפָּט]. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, מִן אֲבָק. אֲבָק טָפַל לְעַפְרָה. מַה בֵּין עַפְרָה לְאֲבָק? זֶה אֲבָק שֶׁנִּשְׁאָר מִהָאֵשׁ וְלֹא עוֹשֶׂה פְרוֹת [בְּעוֹלָם] לְעוֹלָמִים, עַפְרָה שְׁכָל הַפְּרוֹת יוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ, וְהוּא כָּלֵל שֶׁלְמַעְלָה וּמִטָּה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִם כִּף, מַה זֶה מְקִים מְעַפְרָה דָּל? אָמַר לוֹ, כְּמִשְׁמַעוֹ, אֲבָל בְּגוֹן זֶה מְקִים מְעַפְרָה דָּל מִשׁוּם שֶׁאֵין לוֹ מְעַצְמוֹ כְּלוּם, וּמֵאוֹתוֹ עַפְרָה יֵצֵא דָּל שֶׁאֵין בוֹ כְּלוּם, וּמֵאוֹתוֹ עַפְרָה כָּל הַפְּרוֹת וְכָל טוֹב הָעוֹלָם יוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ וּבוֹ נַעֲשִׂים כָּל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (קְהֵלֶת ג) הִכַּל הָיָה מִן הָעַפְרָה וְהַכֵּל שָׁב אֶל הָעַפְרָה.

וְשִׁנִּינוּ, הַכֵּל הָיָה מִן הָעַפְרָה – אֶפְלוֹ גִלְגַּל חֲמָה, אֲבָל אֲבָק לֹא עוֹשֶׂה פְרוֹת וְנִצְנִיִּים [לְעוֹלָם] לְעוֹלָמִים, וּמִשׁוּם כִּף וַיֵּאבֶּק אִישׁ, שָׁבָא בְּאוֹתוֹ אֲבָק וְרָכַב עָלָיו כְּדִי לְקַטְרֵג לְיַעֲקֹב.

עַד עֲלוֹת הַשְׁחַר, שֶׁנַּעֲבַר שֶׁלְטוֹנוֹ וְהַתְּחַלְפָה. וְכִף הוּא לְעֵתִיד לְבֹא, מִשׁוּם שֶׁהַגְּלוּת עֲכָשׁוּ דוֹמָה לְלִילָה, וְהִיא לִילָה, וְשׁוֹלֵט אוֹתוֹ אֲבָק עַל יִשְׂרָאֵל וְהֵם שׁוֹכְבִים לְעַפְרָה [אַחַר], עַד שִׁיעָלָה הָאֹר וְיִאִיר הַיּוֹם, וְאֲזִי יִשְׁלֹטוּ יִשְׂרָאֵל, וְלָהֶם תִּנְתֵּן הַמַּלְכוּת, שֶׁהֵם קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּנִיאל ז) וּמַלְכוּת וְשִׁלְטוֹן וְגִדְלָה שְׁמוּלְכַת תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם תִּנְתֵּן לְעַם קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים. מַלְכוּתוֹ מַלְכוּת עוֹלָם, וְכָל הַשְּׁלִיטִים לוֹ יַעֲבֹדוּ וְיִשְׁמַעוּ.

וַיֵּאמֶר שְׁלַחְנִי כִּי עָלָה הַשְׁחַר וַיֵּאמֶר לֹא אֲשַׁלְּחֶךָ כִּי אִם בְּרַכְתָּנִי. רַבִּי יְהוּדָה פִּתַּח וְאָמַר, (שִׁיר 1) מִי זֹאת הַנְּשִׁקְפָה כְּמוֹ שְׁחַר יָפָה כְּלָבְנָה בְּרָה כַחֲמָה יָפָה כַּנְּדָגְלוֹת. פְּסוּק זֶה פִּרְשׁוּהוּ וְנִתְבָּאֵר. אֲבָל מִי זֹאת הַנְּשִׁקְפָה – אֵלוֹ הֵם יִשְׂרָאֵל, בְּזִמְן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יָקִים אוֹתָם וְיוֹצִיאֵם מִן הַגְּלוּת, אֲזִי יִפְתַּח לָהֶם פִּתַּח שֶׁל אֹר [שֶׁהוּא] דְּקִיק קָטָן, וְאַחַר כִּף פִּתַּח אַחַר שֶׁהוּא גְּדוֹל מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִפְתַּח לָהֶם שְׁעָרִים עֲלִיוֹנִים פְּתוּחִים לְאַרְבַּע רַחוֹת הָעוֹלָם.

והוא צלע על ירכו. אז הוא רמז, שהרי בעוד שישראל בגלות וסובלים כאבים וצער וכמה רעות, כשמאיר להם היום ויביא להם מנוחה, אז יסתכלו ויכאבו בעצמותיהם מכמה רעות וצער שסבלו ויתמהו עליהם, משום כך ויזרח לו השמש. שאותו זמן המנוחה, ואז הוא צלע על ירכו, כואב ומצער עצמו על מה שעבר.

והוא, כשעולה קדרות השחר, אז מתחזק ונאחז בו, שהרי נחלש כחו, שאין לו שלטון אלא בלילה, ויעקב שלטונו ביום. ועל זה אמר שלחני כי עלה השחר, שהרי אני ברשותך עומד, והרי נתבאר ופרשוהו.

[על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה וגו', כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה. שאפלו בהנאה אסור, ואפלו לתת אותו לכלב. ולמה נקרא גיד הנשה? כלומר, גיד שהוא משפיק את בני האדם מעבודת רבונם, ושם רובץ היצר הרע.

וביון שנדבק עם יעקב, לא מצא מקום שיכול להתגבר על יעקב, משום שכל איברי הגוף סיעו ליעקב, וכלם היו חזקים ולא היתה בהם חלשה. מה עשה? ויגע בכף ירכו בגיד הנשה, במינו של יצר הרע שהוא מינו למקומו, ומשם בא יצר הרע על בני האדם.

ולכן אמרה תורה לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, כמו שאמרו החברים באיברי האדם שרמוז למעלה, אם טוב - טוב, ואם רע - רע. ולכן כל איבר מחזק איבר. ודאי גיד הנשה מחזק את יצר הרע שהוא מינו, ובני ישראל לא יאכלו אותו, שאינם מצדו וממינו, אבל עמים עובדי עבודה זרה יאכלו אותו, שהוא מצד וממין המלאך שלהם, שהוא סמא"ל, כדי לחזק לבם. משום שיש באדם מאתים ארבעים ושמונה איברים כנגד מאתים ארבעים ושמונה מצוות התורה שהם נתנו להעשות, וכנגד מאתים ארבעים ושמונה מלאכים שהתלבשה בהם שכינה והשם שלהם כשם רבונם.

ויש באדם שלש מאות ששים וחמשה גידים, וכנגדם שלש מאות ששים וחמש מצוות שלא נתנו להעשות וכנגד שלש מאות ששים וחמשה ימות השנה. והרי תשעה באב אחד מהם,

רבי שמעון פתח ואמר, (יחזקאל לא) כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה' ואראה ואפל על פני וגו'. פסוק זה נתבאר. אבל בא ראה, שהרי כתוב (דברים לד) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה. מה בין משה לשאר נביאי העולם? משה הסתפל באספקלריה המאירה - שאר הנביאים לא היו מסתפלים אלא באספקלריה שאינה מאירה. משה היה שומע ועומד על רגליו וכחו מתחזק והיה יודע דבר על בריו, כמו שכתוב (כמדבר יב) ומראה ולא בחידות - שאר הנביאים היו נופלים על פניהם ונחלש כחם ולא היו יכולים לעמד על בריו של דבר. מי גרם להם את זה? משום שכתוב כי נגע בכף ירך יעקב והוא צלע על ירכו.

ובל אותם נביאים לא יכלו לעמד על מה שעתידי לעשות הקדוש ברוך הוא לעשו, פרט לעובדיה הנביא שהיה גר, שבא מצד של עשו - זה עמד בקיומו על עשו ולא נחלש כחו.

ועל זה כל שאר הנביאים נחלש כחם ולא היו יכולים לעמד לקבל דבר על בריו פראוי. מה הטעם? משום כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה. שלקח ושאב כל כח הירך, ועל זה נשבר כח הירך ונשאר צולע על ירכו, שהרי כל נביאי העולם לא יכלו להדבק ולעמד בו.

בא ראה, כל הנביאים פרט למשה לא עמדו בכחם פראוי, ומי שעוסק בתורה ואין מי שתומך בו, לא נמצא מי שמטיל מלאי לכיסו להתחזק. על זה

ויש באדם שלש מאות ששים וחמשה גידים, וכנגדם שלש מאות ששים וחמש מצוות שלא נתנו להעשות וכנגד שלש מאות ששים וחמשה ימות השנה. והרי תשעה באב אחד מהם,

ויש באדם שלש מאות ששים וחמשה גידים, וכנגדם שלש מאות ששים וחמש מצוות שלא נתנו להעשות וכנגד שלש מאות ששים וחמשה ימות השנה. והרי תשעה באב אחד מהם,

התורה לא מתחזקת, אז יתקיים מה שאמר אביהם הקל קול יעקב והידיים ידי עשו, (שם) והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך.

ובזה התחכם כנגד יעקב. שהרי משום שנשבר כח התורה, הלך והתחזק עשו. וכשראה שלא יכל לתורה, אז החליש כח אותם התומכים אותה. וכשלא נמצא מי שסומך את התורה, אז לא יהיה קול קול יעקב, ויהיו הידיים ידי עשו.

וכשראה יעקב כך כשעלה הבקר, החזיק [יעקב] בו והתגבר עליו, עד שהוא ברך אותו והודה לו על אותן ברכות, ואמר לו, לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל. לא יעקב בעקימות, אלא בגאונה וכח, שאין מי שיוכל לך.

וראה, מהנחש הזה כמה כחות נפרדים לכל צד ונמצאים בעולם אצל בני אדם, ורוצים לקיים אותו גיד הנשה. שאף על גב שקרב אליו אותו רוכב על נחש, עומד הוא והתקיים בצורה ולא נשבר.

ובח צריכים להתחזק בעולם ולהראות, כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל. וכשראה שהרי לא נשבר ולא נאכל אותו מקום, אז נשבר כחו וחזקו ולא יכל להרע לבני יעקב, ועל זה לא צריכים לתת מקום לבריות העולם לאכל אותו ולא להנות ממנו כלל.

התורה משתפחת בכל דור ודור ונחלש כח התורה כל יום ויום, משום שאין להם לאלו שעוסקים בתורה על מה שסומכים, ומלכות הרשעה מתחזקת בכל יום ויום.

בא ראה כמה גרם חטא זה, ומשום שאין [לו] מי שיתמך בתורה כראוי, אותם עמודים חלשים, וגורמים להתחזק את אותו שאין לו שוקים ורגלים לעמד עליהם.

פתח ואמר, (בראשית ב) ויאמר ה' אלהים אל הנחש כי עשית זאת ארור אתה מכל הבהמה וגו' על גחנה תלך. מה זה על גחנה תלך? שנשברו התומכים שלו וקצצו את רגליו ואין לו על מה שיעמד. כשישראל לא רוצים לתמך בתורה, הם נותנים לו תומכים ושוקים לעמד ולהתחזק בהם.

בא ראה כמה עקימות והתחכמות התחכם באותו לילה אותו הרוכב על הנחש כנגד יעקב, שהרי הוא היה יודע שקתוב (שם כז) הקל קול יעקב והידיים ידי עשו, ואם פוסק קול יעב, אז והידיים ידי עשו. לכן הסתפל לכל הצדדים להרע ליעקב ולהפסיק קולו.

וראה אותו חזק בכל; זרועות מצד זה ומצד זה שהם חזקי הגוף שמתחזק ביניהם, וראה כח התורה שהתחזק בכל, אז וירא כי לא יכל לו. מה עשה? מיד – ויגע בכף ירכו, שהתחכם כנגדו. אמר, פיון שנשברו עמודי ותומכי התורה, מיד

סדר הלימוד ליום ג טבת [יום 92 בשנה]

שְׁהָרֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹלֵךְ עִמּוֹ, אִזְ הַשְׁתַּחֲוָה כְּנִגְדּוֹ, כְּדִי שֶׁלֹא לִתֵּת כְּבוֹד לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְאַחַר פֶּרֶט לוֹ, וְהַכֹּל הוּא כְּרֵאוּי. אֲשֶׁרֵי הַצְדִּיקִים שֶׁכָּל מַעֲשֵׂיהֶם שְׁעוֹשִׂים בְּשִׁבִיל כְּבוֹד רַבּוֹנָם הוּא, וְכִדִּי שֶׁלֹא יִסְטוּ יְמִינָה וְשִׁמְאֵלָה.

וַיִּרְץ עָשׂוּ לְקִרְאָתוֹ וַיַּחֲבֹקְהוּ וַיִּפֹּל עַל צְנֹאָרוֹ. צְנֹאָרוֹ כְּתוּב חֶסֶד. וַיִּשְׁקֵהוּ וַיִּכְבּוּ. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, (ישעיה נז) וְהִרְשָׁעִים כַּיָּם נִגְרַשׁ כִּי הַשֶּׁקֶט לֹא יוּכַל וַיִּגְרְשׁוּ מִימּוֹ רֶפֶשׁ וְטִיט. פְּסוּק זֶה נִתְבָּאָר. וּבְדַבְרֵי תוֹרָה יֵשׁ כַּמָּה סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים מְשֻׁנִּים זֶה מִזֶּה, וְהַכֹּל אֶחָד.

וְהִרְשָׁעִים כַּיָּם נִגְרַשׁ כִּי הַשֶּׁקֶט לֹא יוּכַל – זֶה עָשׂוּ שֶׁכָּל מַעֲשָׂיו בְּרִשָׁע וּבַחֲטָא, שְׁהָרֵי כְּשֶׁבֶא יַעֲקֹב אֱלֹוֵי, מַעֲשָׂיו לֹא הָיוּ בְּשָׁלוֹם. וַיִּפֹּל עַל צְנֹאָרוֹ – אֶחָד. צְנֹאָרוֹ זֶה יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהִיא צְנֹאָרוֹ שֶׁל כָּל הָעוֹלָם. וַיִּפֹּל עַל צְנֹאָרוֹ וְלֹא עַל צְנֹאָרָיו, מִשּׁוּם שֶׁפְּעֻמִּים נִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ – אֶחָד מִכָּבֵל, וְאֶחָד מִזְרָעוֹ שֶׁל עָשׂוּ, שֶׁהִפִּיל עֲצָמוֹ עָלָיו פַּעַם אֶחָד וְהִחְרִיבוֹ, וְעַל זֶה וַיִּפֹּל עַל צְנֹאָרוֹ – אֶחָד.

וַיִּשְׁקֵהוּ נִקְוֵה לְמַעֲלָה, כִּי לֹא נִשְׁקוּ בְּרִצּוֹנוֹ. וְשִׁנְיָנוּ, מִה זֶה שֶׁכְּתוּב (משלי כז) וְנִעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹת שׁוֹנָא? זֶה בַּלְעָם כְּשֶׁבֶרַךְ אֶת יִשְׂרָאֵל, שְׁהָרֵי לֹא בִּרְכָם בְּרִצּוֹן הַלֵּב. אִף כָּאֵן נִעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹת שׁוֹנָא – זֶה עָשׂוּ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּתוּב (תהלים ג) קוֹמָה ה' הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהֵי כִי הַכִּיתָ אֶת כָּל אִיבֵי לְחֵי שְׁנֵי רִשָׁעִים שֶׁבֶרַת. וְשִׁנְיָנוּ, אֵל תִּקְרֵי שֶׁבֶרַת אֱלֹא שֶׁרַבְבַּת, שְׁהָרֵי גִדְּלוּ שְׁנֵי וְחָשַׁב לְנַשֵּׁךְ אוֹתוֹ וְכוּ'. וְעַל זֶה וַיִּכְבּוּ, זֶה בְּכָה וְזֶה בְּכָה, וּבְכָרוֹהֶם הַחֲבֵרִים.

בֵּא רֵאָה כַּמָּה הָיָה לְבוֹ וּרְצוֹנוֹ שֶׁל עָשׂוּ לִיעֲקֹב, שְׁהָרֵי אִפְלוּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה חָשַׁב לְאַרְךָ זְמַן [בְּאַרְיִכוֹת הַיָּמִים] לַעֲשׂוֹת לוֹ רַעוֹת וּלְקַטְרֵג לוֹ, וְעַל זֶה וַיִּכְבּוּ. זֶה הָיָה בּוֹכָה שֶׁלֹא הָיָה חוֹשֵׁב לְהַנְצִיל מִיָּדוֹ, וְזֶה הָיָה בּוֹכָה מִשּׁוּם שֶׁאַבּוֹ הָיָה קָיָם וְלֹא יוּכַל לוֹ.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, וְדַאי נַחֲלֵשׁ רָגְזוֹ שֶׁל עָשׂוּ בְּשַׁעָה שֶׁרָאָה אֶת יַעֲקֹב. מִה הִטְעַם? מִשּׁוּם שְׁהָרֵי הַסִּפִּים עִמּוֹ אוֹתוֹ מִמְנָה שֶׁל עָשׂוּ, וְעַל זֶה לֹא יִכַּל

רַבִּי יִיסָא הִזְקֵן דְּרִישׁ, כִּי נִגַע בְּכַף יַרְךָ יַעֲקֹב – כְּתוּב כָּאֵן כִּי נִגַע בְּכַף, וְכְתוּב שָׁם (במדבר יט) כָּל הַנִּגַע בְּמַת בְּנִפְשׁ הָאָדָם [יִטְמָא]. מִה לְהִלֵּךְ טְמֵאָה – אִף כָּאֵן גַּם טְמֵאָה, שֶׁטְמָא אוֹתוֹ מְקוּם, וּמְמָקוֹם טְמָא אֵין לָנוּ [לְהַתְתַּקֵּן] לְהַנּוֹת מִמֶּנּוּ כָּלֵל. כָּל שֶׁכָּן בְּמָקוֹם שֶׁקָּרַב אוֹתוֹ צַד הַטְּמֵאָה, וְהַתּוֹרָה לֹא אָמְרָה אֱלֹא כִּי נִגַע, וְכְתוּב וַיִּגַע בְּכַף יַרְכוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם) וְכָל אֲשֶׁר יִגַע בּוֹ הַטְּמָא יִטְמָא. בְּרוּךְ הַרְחִמָן שֶׁנִּתֵּן תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל לְזִכוֹת בֵּה בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכְּתוּב (משלי ג) אַרְךָ חַיִּים בִּימֵינָה בְּשִׁמְאֵלָה עָשׂוּ וְכְבוֹד.

וְהוּא עָבַר לְפָנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוּ אַרְצָה שְׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אַחִיו. רַבִּי אֶלְעָזָר פִּתַּח וְאָמַר, (שמות לד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר כִּי ה' קָנָא שְׁמוֹ. וְכִי יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בַּחֲרִיר הָאֲבוֹת, שֶׁנִּבְחַר חֵלֶק שָׁלוֹם לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהוּא הַתְקַרְב אֱלֹוֹ יוֹתֵר [ס"א וְנִשְׁלַם לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה], אֵיךְ הַשְׁתַּחֲוָה לְאוֹתוֹ עָשׂוּ הִרְשָׁע שֶׁהוּא בְּצַד שֶׁל אֵל אַחֵר, וּמִי שֶׁסּוּגַד לוֹ – סוּגַד לְאֵל אַחֵר? אִם תֹּאמַר מִשּׁוּם שֶׁאֲמָרוּ, שׁוֹעֵל בְּשַׁעָתוֹ הַשְׁתַּחֲוָה לוֹ – לֹא כֵן, שְׁהָרֵי עָשׂוּ כְּמוֹ אֵל אַחֵר הָיָה, וַיַּעֲקֹב לֹא יִשְׁתַּחֲוֶה לְאוֹתוֹ צַד וּלְאוֹתוֹ חֵלֶק כָּלֵל.

[פִּתַּח רַבִּי אַבָּא וְאָמַר], אֱלֹא כְּתוּב (שמואל-א כה) וְאִמְרַתֶּם כִּה לְחֵי וְאִתָּה שָׁלוֹם וּבִיתְךָ שָׁלוֹם וְכָל אֲשֶׁר לְךָ שָׁלוֹם. וְהָרֵי נִתְבָּאָר שֶׁאֲסוּר [לוֹ] לְהִקְדִּים שָׁלוֹם לְרִשָׁעִים, וְכִיּוֹן שֶׁאֲסוּר, אֵיךְ מְצִאֵנוּ שֶׁדוּד אָמַר פְּסוּק זֶה לְנִבְּל? אֱלֹא הָרֵי פְּרִשׁוּהָ שֶׁאָמַר לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּדִי לְקַשֵּׁר אוֹתוֹ לְחֵי, וְחָשַׁב נָבֵל שֶׁעָלָיו אָמַר.

כְּמוֹ זֶה (בראשית מז) וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֵאֵשׁ הַמַּטָּה, וְכִי אֵל בָּנוּ הוּא הַשְׁתַּחֲוָה? אֱלֹא לְמָקוֹם הַשְׁכִּינָה כָּרַע וְהַשְׁתַּחֲוָה, אִף כָּאֵן וְהוּא עָבַר לְפָנֵיהֶם. מִה זֶה וְהוּא? זֶה שְׁכִינָה עֲלִיוֹנָה שֶׁהִיתָה הוֹלֶכֶת לְפָנָיו [כָּרַע], וְזוֹהִי שְׁמִירָה עֲלִיוֹנָה. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה יַעֲקֹב, אָמַר, הִנֵּה זְמַן לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ עִמּוֹ.

כָּרַע וְהַשְׁתַּחֲוָה שְׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתּוֹ עַד אַחִיו, וְלֹא כְּתוּב וַיִּשְׁתַּחֲוּ לַעֲשׂוֹ. אֱלֹא כִּיּוֹן שֶׁרָאָה

קדושים, שם מקננות צפרי השמים כל אחד ואחד למינו. בתוכו יוצא אילן גדול אחד וחזק, ענפיו ופריו רב, מזון לכל בו. אותו האילן עולה לענני השמים, ונטמן בין שלשה הרים. מתחת לשלשת ההרים הללו יוצא, עולה למעלה ויורד למטה.

הבית הזה משקה ממנו וגונו בתוכו כמה גנונים עליונים שלא נודעו, בזה נבנה בית זה ונתקן. אותו האילן מתגלה ביום ומתכסה בלילה. והבית זה שולט בלילה ומתכסה ביום.

בשעה שנכנס החשך ונקשר בו שולט, וכל הפתחים סתומים מכל הצדדים. אז כמה רוחות פורחות באויר, תאבות לדעת ולהכנס בו, ונכנסות בין אותן צפרים, ולוקחות עדות, ושטות ורואות מה שרואות.

עד שמתעורר אותו חשך שנקשר בו, ומוציא שלהבת אחת, ומכה בכל הפטישים החזקים, ופותח פתחים ובוקע סלעים. עולה ויורדת אותה שלהבת ומכה בעולם ומעוררת קולות למעלה ולמטה.

ואז כרוז אחד עולה ונקשר באויר וקורא. אותו אויר יוצא מתוך עמוד ענן של המזבח הפנימי, וכשיוצא מתפשט לארבעת צדדי העולם. אלף אלפים עומדים מצד שהוא שמאל, ורבו רבבות עומדים מצד שהוא ימין, והפרוז עומד בקיומו, קורא בחיל ומכריז. אז כמה אותם שמתקנים שירה ועובדים עבודה, ושני פתחים נפתחים, אחד לצד דרום ואחד לצד צפון.

עולה הבית הזה ונתן ומתקשר בין שני צדדים, ושירים מזמרים ותשבחות עולות. אז נכנס מי שנכנס בלחש, והבית מתלהט בששה אורות מאירים זיו לכל צד, ונהרות בשמים יוצאים ומשקים כל חיות השדה, כמו שנאמר (תהלים קד) ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם וגו', ומזמרים עד עלות הבקר. וכשעולה הבקר, אז כוכבים ומזלות השמים וחילותיהם, כלם משבחים ואומרים שירה, כמו שנאמר (איוב לח) ברן יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים.

בא ראה, (תהלים קכז) אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו, אם ה' לא ישמר עיר שוא

עשו לשלט ברגזו, שהרי כל הדברים של העולם הזה תלויים למעלה, וכשהסכימו למעלה בתחלה - הסכימו למטה. השלטון אינו למטה עד שנתן השלטון למעלה, והכל תלוי זה בזה.

יעבר נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי וגו'. אמר רבי אלעזר, הינו מה שאמרנו בתחלה, שיעקב לא רצה עכשו אותן ברכות ראשונות שברכו אביו, [משום שכתוב (איכה ג) טוב לגבר פי ישא על בנעוריו, וכתוב (משלי לא) ותשחק ליום אחרון] ועדין לא התקיימו בו אפלו אחד מהם, משום שהעביר אותם לסוף הימים בשעה שיצטרכו לבניו מול כל עמי העולם.

ולכן בשעה שאמר עשו נסעה ונלכה, ונחלק העולם הזה כאחד ונשלט כאחד - מה אמר יעקב? יעבר נא אדני לפני עבדו. יקדים עשו שלטונו עכשו בעולם הזה, יעבר נא, כמו שנאמר (מיכה ב) ויעבר מלכם לפנים וה' בראשם, הקדם אתה שלטונך בתחלה בעולם הזה - ואני אתנהלה לאטי, אני אעלה עצמי לאותו עולם הבא ולסוף הימים, לאותם ימים שהולכים לאט.

לרגל המלאכה - איזו מלאכה? זו אספקלריה שלא מאירה שבה נעשה מעשה העולם. אשר לפני - זוהי מלפני ה' בכל מקום. ולרגל הילדים - זהו סוד של הכרובים להראות סוד האמונה שהוא נדבק בהם.

עד אשר אבא אל אדני שעירה - אני אסבל גלות שלך עד שיבא ויגיע זמני לשלט על הר עשו, כמו שנאמר (עובדיה א) ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו, ואז והיתה לה' המלוכה.

ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת על כן קרא שם המקום סכות. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים קכז) שיר המעלות לשלמה אם ה' לא יבנה בית וגו', אם ה' לא ישמר עיר וגו'. בא ראה, בשעה שעלה ברצון הקדוש ברוך הוא לברא עולם, הוציא מתוך ניצוץ חזק קשר אחד, והתלהט מתוך החשך, ונשאָר בעליה ויורד למטה. אותה חשכה להטה [והתלהטה] במאה שבילים דרכים דקיקים גדולים, ונעשה בית של העולם.

בית זה הוא בתוך אמצע הכל. כמה פתחים וחדרים לו סביב סביב, מקומות עליונים

דרגות נפרדות, וכלם אורכים לקטרג אלה כנגד אלה, שהרי כתוב (דברים כב) לא תחרש בשור ובחמור יחדו, שפשתחברים, מקטרגים עולם.

ובא וראה, תשוקת הדרגות הטמאות אינה אלא לקטרג בצדדים הקדושים. יעקב, שהוא קדוש, כלם ארכו לו וקטרגו עמו. בתחלה נשכו נחש, כמו שנאמר ויגע בכף ירכו. עכשו נשכו חמור.

שם הוא עומד אצל הנחש. עכשו שמעון ולוי, שבאו מצד הדין הקשה, עמדו כלפי החמור ושלטו עליו בכל הצדדים ונכפה לפנייהם, כמו שנאמר ואת חמור ואת שכם בנו הרגו לפי חרב. ושמעון שהיה [שור], מזלו [הוא] שור, בא על חמור וקטרג בו כדי שלא יתחברו כאחד, ונמצא שהוא מקטרג שלו.

ובכלם באים לקטרג ליעקב, והוא נצל, ואחר כך הוא שולט עליהם. אחר כך בא שור ונשלם בחמורים שכלם מצד החמור – יוסף שהוא שור, ומצרים שהם חמורים, שכתוב בהם (יחזקאל כג) אשר בשר חמורים בשרם.

ועל זה אחר כך בני יעקב נפלו בין אותם חמורים, משום שהזדוג שור עםם ונשכו אותם עצמות ובשר, עד שהתעורר לוי כמו מקדם ופזר אותם החמורים [שהזדוגן] לכפות אותם, ושבר כחם מהעולם, והוציא את השור משם. זהו שכתוב (שמות יג) ויקח משה את עצמות יוסף עמו.

בא ראה, כשבא שמעון בהתחלה על אותו חמור, התעורר עליהם דם שנמולו, ואחר כך ויהרגו כל זכר. כמו זה עשה הקדוש ברוך הוא על ידי לוי, זה משה, באותם חמורים במצרים. בתחלה דם, אחר כך (שם) ויהרג ה' כל בכור בארץ מצרים וגו'. כאן בחמור הזה כתוב, ואת כל חילם ואת כל טפם ואת כל בהמתם וגו'. שם באותם חמורים כתוב, (שם) כלי כסף וכלי זהב ושמלת, וכתוב (שם) וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר וגו'.

ושמעון ולוי – זה עומד אצל החמור הזה, וזה עומד אצל כל אותם חמורים. כלם רצו להשתתף עם יעקב הקדוש ונתקנו לנשך אותו, והוא בכניו עומד לגביהם וכופה אותם תחתיו.

שקד שומר. אם ה' וגו' – זה המלך העליון שהוא בונה את הבית הזה תמיד ומתקן אותו. אימתי? כשעולים הרצונות והעבודות מלמטה כראוי.

אם ה' לא ישמר עיר, אימתי? בשעה שנחשף הלילה והצדדים המזינים שורים ומשוטטים בעולם, והפתחים סתומים, ונשמר מכל הצדדים שלא יתקרב בו ערל וטמא, כמו שנאמר (ישעיה נב) לא יוסיף לבא כך עוד ערל וטמא, שעתידי הקדוש ברוך הוא להעבירם מן העולם.

מי ערל ומי טמא? אלא הכל אחד ערל וטמא. זהו שהתפתה בו והלך אחריו אדם ואשתו וגרמו מות לכל העולם, והוא המטמא את הבית הזה עד אותו זמן שיעבירו הקדוש ברוך הוא מן העולם. משום כך אם ה' לא ישמר עיר, שוא ודאי.

בא ראה, ויעקב נסע סכתה, נסע כנגד חלקו של האמונה. מה כתוב למעלה? וישב ביום ההוא עשו לדרך שיעירה, וכתוב ויעקב נסע סכתה. אלא כל אחד נפרד לצד שלו – עשו לצד של שיעיר, מה זה שיעיר? זו אשה זרה, אל נכר. ויעקב נסע סכתה, זו האמונה העליונה.

ויבן לו בית, כמו שנאמר (שם) בית יעקב. אמר רבי אלעזר, שתקן תפלת ערבית כראוי. ולמקנהו עשה סכת, שאר סכות לשמר אותם, וזהו חלקו. ואז ויבא יעקב שלם – שלם מהכל, ובארוהו. וכתוב (תהלים עו) ויהי בשלם סכו וגו', ובארוהו, והכל סוד אחד.

אז התחברה עמו האמונה כשהיה שלם, כשהתעטר במקום שראוי לו, ואז סכה זו התעטרה עמו, שהיה שלם מהאבות, שהיה שלם מבניו, וזהו שלם, שלם למעלה שלם למטה, שלם בשמים שלם בארץ. שלם למעלה – שהוא כלל האבות, תפארת ישראל. שלם למטה – בבניו הקדושים. שלם בשמים שלם בארץ. ואז ויהי בשלם סכו, ובארוהו. מיד מה כתוב? ותצא דינה בת לאה, ובארוהו החברים.

בא ראה כמה דרגות וצדדים נפרדים למעלה, וכלם משנים זה מזה, חיות משנות אלו מאלו, אלה מקטרגים לשלט על אלה ולטרף טרף כל אחד ואחד למינו. מצד של רוח הטמאה כמה

בא ראה שיעקב איש שלם בכל היה, והיה נדבק בקדוש ברוך הוא. מה כתוב? ונקומה ונעלה בית אל ואעשה שם מזבח לאל הענה אתי ביום צרתי ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי. מיד – ויתנו את יעקב. מכאן שצריך האדם לשבח את הקדוש ברוך הוא ולהודות לו על נסים ועל טובות שעשה עמו, זהו שכתוב ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי.

בא ראה, בהתחלה כתוב ונקומה ונעלה בית אל וגו', הכליל בניו עמו, ואחר כך כתוב ואעשה שם מזבח, ולא כתוב ונעשה, שהוציא אותם מכלל זה. מה הטעם? משום שעליו היה הדבר. יעקב תקן תפלת ערבית ודאי, והוא עשה מזבח ועליו היה הדבר, ומשום שהוא עבר כל אותן צרות מיום שברח מלפני אחיו, שכתוב ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי, והם באו אחר כך לעולם, ועל זה לא הכניס אותם עמו. רבי אלעזר אמר, מכאן מי שנעשה לו נס, צריך להודות. מי שאוכל לחם בשלחן, הוא צריך לברך, ולא אחר שלא אכל דבר.

ויבן שם מזבח וגו'. בא ראה, כתוב ויבן שם מזבח, ולא כתוב [באלו המזבחות] שהעלה עליו נסכים ועולות, אלא משום שתקן אותה דרגה הראויה להתתקן. מזבח לה', לתקן דרגה תחתונה לחברה בדרגה עליונה, ועל זה ויבן שם מזבח – זו דרגה תחתונה. לה' – זו דרגה עליונה. ויקרא למקום אל בית אל – שם זה כשם העליון, משום שכשהאירה מהאם, אז כאמה בתה והכל אחד.

כי שם נגלו אליו האלהים – משום שהם לא נמצאים אלא בשכינה, שהרי שבעים היו שהם נמצאים תמיד עם השכינה, ושבעים קתדראות סביב השכינה, ועל זה פי שם נגלו אליו האלהים, במקום זה שהתגלה, שהרי כתוב והנה ה' נצב עליו.

וייעל מעליו אלהים במקום אשר דבר אתו. רבי שמעון אמר, מכאן שנעשה מרפכה קדושה עם האבות. ובא וראה, יעקב הוא מרפכה קדושה עליונה שעומדת להאיר ללכנה, והוא מרפכה לבדו. זהו שכתוב ויעל מעליו אלהים.

פתח ואמר, (דברים ד) כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרבים אליו בכל קראנו. אליו בא

עכשו שעשו נשך אותו ואת בניו, מי יקום מולו? יעקב ויוסף, זה מצד זה וזה מצד זה, שכתוב (עובדיה א) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו'.

ויסעו ויהי חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב. אמר רבי יוסי, כלם היו מתכנסים, וכשהיו חוגרים כלי זין לקרב, היו מרתתים ועוזבים אותם, ולכן לא רדפו אחרי בני יעקב.

הסירו את אלהי הנכר וגו'. הסירו את אלהי הנכר – אלה הם שנטלו משכם כלי כסף וזהב שהיה חקוק עליהם עבודה זרה שלהם. רבי יהודה אמר, עבודה זרה היו מכסף וזהב, ויעקב הטמין אותם שם כדי שלא יהנו מצד של עבודה זרה, שאסור לאדם להנות ממנה לעולמים.

רבי יהודה ורבי חזקיה היו הולכים בדרך. אמר רבי חזקיה לרבי יהודה, מה זה שכתוב (שמואל ב יב) ויקח את עטרת מלכם מעל ראשו ומשקלה כפר זהב ואבן יקרה ותהי על ראש דוד. ושנינו, שקוץ בני עמון מלכם שמו, וזהו עטרת מלכם. מה הטעם ותהי על ראש דוד, ומה הטעם כתוב שקוץ, שהרי בשאר אלהי העמים עובדי עבודה זרה כתוב אלהי העמים, אלהים אחרים, אל נכר, אל אחר, ובזה אמר שקוץ אחד.

אמר לו, ובכל אלהי העמים עובדי עבודה זרה כך קרא להם הקדוש ברוך הוא, שכתוב (דברים כג) ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם. ומה שאמר ויקח את עטרת מלכם, שהוא מלכום – כך הוא ודאי. אלא אתי הגתי, עד שלא התגיר, אז הוא שבר את אותה עטרת של אותו מלכום, אותה דמות שחקוקה עליה ופגם אותה, אז הוא עשה אותה תר להנות ממנה, והיתה על ראשו. ובא וראה, שקוץ בני עמון, נחש אחד בחקיקה עמקה היה חקוק על אותו פתח, ולכן נקרא שקוץ, זהמא.

רבי יצחק אמר, הסירו את אלהי הנכר – אלו שאר נשים שהיו מביאות בתוכן כל עדייתן, ועל זה כתוב ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר, אלו נשים וכל עדיים וכל עבודה זרה של זהב וכסף. ויטמן אותם יעקב, כדי שלא יהנו מצד של עבודה זרה כלל.

ראה, כתוב (בראשית לו) וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען, והרי לא היה בארץ אחרת? אמר לו, הרי בתחלה נאמר כמו שהקדוש ברוך הוא לפעמים נקרא ה' ולפעמים נקרא אלהים, כך גם לפעמים נקרא ישראל ולפעמים נקרא יעקב, והכל בדרגות ידועות. ומה שנאמר לא יקרא שמך עוד יעקב, להתישב בשם זה.

אמר לו, אם כך, הרי כתוב (שם יז) ולא יקרא עוד את שמך אברם והיה שמך אברהם. אמר לו, שם כתוב והיה, ועל זה עומד באותו שם, אבל כאן לא כתוב והיה, אלא כי אם ישראל יהיה שמך, ולא כתוב והיה שמך ישראל, ואפלו בפעם אחת מספיק לו, כל שכן שלפעמים כך ולפעמים כך. וכשהתעטרו בניו בכהנים ולוים והתעלו בדרגות עליונות, אז התעטר בשם זה תמיד.

עד שהיו הולכים, אמר לו רבי יוסי לרבי נתנאל, הרי נתבאר שכשמתה רחל, נטלה הבית מי שצריך להתקן בשנים עשר שבטים פראוי. למה מתה רחל מיד? אמר לו, הרי להיות שכינה מתעטרת פראוי ולהיות אם הבנים שמחה, ובו שורה [למעלה] לטל הבית ולהתקן. ועל זה בנימין הוא תמיד במערב ולא בצד אחר.

ובו שורה להתקן בשנים עשר שבטים, ובו שורה מלכות הרקיע להודיע בארץ. וסוד זה, שכל התחלה שבאה להתודע, היא בקשיות, ועל זה יש בה דין של מות ומשם מתישבת.

באן כשרוצה להתקן ולטל הבית, נעשה דין ברחל, ואחר כך התקנה להתישב. כשרוצה להודיע מלכות בארץ, שורה בדין, ולא מתישבת המלכות במקום פראוי עד שמתעורר דין בשאול לפי מעשיו, ואחר כך התישבה המלכות ונתקנה.

בא ראה, כל התחלה קשה ואחר כך נוחה. בראש השנה ההתחלה קשה, שכל העולם נדון כל אחד ואחד לפי מעשיו, ואחר כך נוחה, סליחה וכפורים. משום שהראשית היא משמאל, ועל זה דינו קשים, ואחר כך מתעורר הימין, ועל זה נעשית נוחה.

ולעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא להתעורר בשלוח על שאר עמים עובדי כוכבים

ראה כמה הם חביבים ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שאין לה עם ולשון בכל העמים עובדי עבודה זרה שבעולם שיש לו אלוה שישמע אותם כמו שהקדוש ברוך הוא מזמן לקבל תפלות ובקשות של ישראל בכל שעה שהם צריכים להשמיע תפלה שהם רוצים בשביל אותה דרגה שלהם.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא קרא ליעקב ישראל, שכתוב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך, ויקרא את שמו. מי ויקרא? זו שכינה, כמו שנאמר ויקרא אל משה. ויאמר לו אלהים, למעלה בארנו שהרי נשלם בכל פראוי, ואז התעלה בדרגתו ונשלם בשם זה, ועל זה ויקרא את שמו ישראל, והרי נתבאר.

רבי אלעזר ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי אלעזר, ודאי מה שאמרת שיעקב בחיר האבות הוא, והוא אחוז לכל הצדדים, וקרא שמו ישראל, וכתוב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך, וכתוב ויקרא את שמו ישראל, למה חזר הקדוש ברוך הוא וקרא לו יעקב בכמה פעמים, והכל קראו לו יעקב כמו מקדם? אם כך, מה זה ולא יקרא שמך עוד יעקב?

אמר לו, יפה אמרת. פתח ואמר, (ישעיה מב) ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה, פסוק זה פשוטהו. אבל בא ראה, כגבור יצא? גבור צריך לכתב! כאיש מלחמות? איש מלחמות צריך לכתב!

אלא הרי נתבאר, ה' בכל מקום זה רחמים, ודאי שהקדוש ברוך הוא, שמו הוא ה', שכתוב (ישעיה מב) אני ה' הוא שמי. וראינו שלפעמים נקרא שמו אלהים, והוא דין בכל מקום. אלא בזמן שמתרבים הצדיקים בעולם, ה' שמו, ונקרא בשם הרחמים. ובזמן שמתרבים הרשעים בעולם, אלהים שמו, ונקרא בשם אלהים. כך בזמן שיעקב לא היה בין שונאים ולא היה בארץ אחרת, קרא לו ישראל. וכאשר היה בין שונאים או בארץ אחרת, קרא לו יעקב.

אמר לו, עדין לא התישב הדבר שכתוב לא יקרא, והרי אנו קוראים לו. ומה שאמרת שכשהיה בין שונאים או בארץ אחרת קרא לו יעקב - בא

פְּדָעָהּ מֵרַדְתָּ שַׁחַת מְצַאֲתִי כִפֹּר. בְּפִסּוּקִים הִלְלוּ יֵשׁ לְהַתְּבוֹנֵן, וְכִי לֹא גְלוּי הַכֹּל לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא צָרִיךְ מְלֶאךָ שְׂיֵאמַר לְפָנָיו טוֹב אוֹ רַע? אֲלֵא וְדַאי שְׁצָרִיךְ, שְׂכַאֲשֶׁר יֵשׁ לְאָדָם סְנִגּוּרִים לְהַזְפִּיר זְכוֹת שְׁלוֹ לְפָנָיו וְאֵין לוֹ [לְאָדָם] קְטִגּוּרִים, אֲזִי וַיִּחַנְנוּ וַיֵּאמֶר פְּדָעָהּ מֵרַדְתָּ שַׁחַת מְצַאֲתִי כִפֹּר.

בֵּא רֵאָה, בְּפִסּוּק הַזֶּה תִּמְצָא בְרוּר הַדְּבָר. כָּתוּב אִם יֵשׁ עָלָיו מְלֶאךָ. אִם לֹא כָתוּב יוֹתֵר – יָפָה הוּא. אֲבָל מְלֶאךָ מְלִיץ אֶחָד מְנִי אֶלְךָ כָּתוּב, וּמִיָּהוּ? זֶהוּ הַמְּלֶאךָ הַמְּמַנֶּה עִם הָאָדָם בְּצַד שְׂמָאֵל, שְׂכַתוּב (תְּהִלִּים צ"א) יִפֹּל מִצִּדְּךָ אֶלְךָ, וְזֶהוּ צַד שְׂמָאֵל, שְׂכַתוּב אַחֲרָיו וּרְכָבָה מִיִּמִּינֶךָ.

אֲבָל אֶחָד מְנִי אֶלְךָ, זֶהוּ יֵצֵר יֵצֵר הָרַע, שֶׁהוּא אֶחָד מֵאוֹתָם [שֶׁהוּא] אֶלְךָ שֶׁהֵיוּ לְצַד שְׂמָאֵל, מִשּׁוּם שֶׁהוּא עוֹלָה לְמַעְלָה וְנוֹטֵל רְשׁוּת. וְעַל זֶה, אִם בֵּן אָדָם הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ אֱמֶת, אוֹתוֹ יֵצֵר הָרַע הוּא עֶבֶד לוֹ כִּמוֹ שְׂנֵאָמַר, שְׂכַתוּב (מְשִׁלִּי יב) טוֹב נִקְלָה וְעֶבֶד לוֹ, אֲזִי הוּא עוֹלָה וְנִעְשֶׂה סְנִגּוּר, וְאוֹמֵר לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זְכוֹת עַל הָאָדָם, וְאֲזִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר, פְּדָעָהּ מֵרַדְתָּ שַׁחַת.

וְעַם כָּל זֶה לֹא חוֹזֵר רִיקָם, מִשּׁוּם שְׁנוֹתְנִים לוֹ אַחַר לְשִׁלֹּט עָלָיו וְלִטֹּל מִמֶּנּוּ אֶת נִשְׁמָתוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהַקְּדִים חֲטָאִי אוֹתוֹ הָאִישׁ וְהוּא כִפֹּר עַל זֶה. זֶהוּ שְׂכַתוּב מְצַאֲתִי כִפֹּר, לְפָדוֹת אוֹתוֹ.

דְּבָר אַחַר מְצַאֲתִי כִפֹּר – אוֹתָהּ זְכוֹת שְׂאֵמַרְתָּ, הִיא עָלָיו כִפֹּר לְפָדוֹת אוֹתוֹ שְׁלֵא יֵרַד לְגִיָּהֵנָם וְלֹא יָמוּת. וְלִכֵּן צָרִיךְ לְאָדָם לְלַכֵּת בְּדֶרֶךְ אֱמֶת פְּדִי שִׁיָּהִי לוֹ הַקְּטִגּוּר סְנִגּוּר.

כִּמוֹ זֶה יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם הַכְּפוּרִים שְׁנוֹתְנִים לוֹ שְׁעִיר וּמִתְעַסְקִים עִמּוֹ עַד שֶׁהוֹפֵךְ לְהִיּוֹת לָהֶם עֶבֶד, וְעוֹלָה וּמַעֲיֵד עֲדוֹת לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנִעְשֶׂה לָהֶם סְנִגּוּר. וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, (שִׁם כ"ה) אִם רָעַב שְׂנֵאָךְ הָאֲכִילָהוּ לֶחֶם וְאִם צָמָא הִשְׁקָהוּ מַיִם, וְעַל הַיֵּצֵר הָרַע הַזֶּה זֶה נֵאָמַר.

וּמִשּׁוּם זֶה בְּיוֹם צָרָה, כְּשֶׁבֵּן אָדָם מִתְרַפֶּה מִן הַתּוֹרָה, כְּכִיכּוֹל דוֹחֵק אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם אוֹתוֹ יֵצֵר הָרַע שֶׁהוּא נִעְשֶׂה קְטִגּוּר. צַר כַּחֲכָה – צַר כַּחַ כָּה, מִשּׁוּם שֶׁהַתְּקַרְב לְפָנָיו לְקַטְרֵג וְנִחַלֵּשׁ הַכַּחַ.

וּמְזוֹלוֹת, וְאַחַר כֵּךְ יִתְחַזֵּק עֲלֵיהֶם בְּדִין קָשָׁה. זֶהוּ שְׂכַתוּב (יִשְׁעִיָּה מ"ב) ה' כְּגִבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְּחָמוֹת יַעִיר קִנְיָה יָרִיעַ אֶף יַצְרִיחַ עַל אֵיבָיו יִתְגַּבֵּר. ה' בַּתְּחִלָּה, שֶׁהוּא רַחֲמִים, וְאַחַר כֵּךְ כְּגִבּוֹר וְלֹא גִבּוֹר, וְאַחַר כֵּךְ כְּאִישׁ מִלְּחָמוֹת וְלֹא אִישׁ מִלְּחָמוֹת, אַחַר כֵּךְ יִתְגַּלֶּה הַחֲזִק עֲלֵיהֶם וְיִתְחַזֵּק לְהַשְׁמִיד אוֹתָם, שְׂכַתוּב יָרִיעַ אֶף יַצְרִיחַ עַל אֵיבָיו יִתְגַּבֵּר, וְכָתוּב (זְכַרְיָה י"ד) וַיֵּצֵא ה' וְנִלְחַם בַּגּוֹיִם הָהֵם כִּיּוֹם הַלְּחָמוֹ בְּיוֹם קָרֵב, וְכָתוּב (יִשְׁעִיָּה ס"ו) מִי זֶה בָּא מֵאֲדוּם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבְּצָרָה וְגו'.

וַיְהִי בְּצֵאת נִפְשָׁהּ כִּי מֵתָה וְתִקְרָא שְׁמוֹ בֵּן אוֹנִי, וְאֵבָיו קָרָא לוֹ בְּנִימִין. רַבִּי יְהוּדָה פֶּתַח וְאָמַר, (נְחוֹם א') טוֹב ה' לְמַעוֹז בְּיוֹם צָרָה וַיִּדְעַ חֲסִי בּוֹ. אֲשֶׁרִי חָלְקוּ שֶׁל הָאִישׁ שֶׁמִּתְחַזֵּק בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּשִׁבִיל שֶׁהַחֲזִק שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא חֲזִק, וּבְאֲרוּהוּ טוֹב ה', כִּמוֹ שְׂנֵאָמַר (תְּהִלִּים קמ"ה) טוֹב ה' לְכֹל. לְמַעוֹז – זֶהוּ חֲזִק שֵׁישׁ בּוֹ יְשׁוּעוֹת, שְׂכַתוּב (שִׁם כ"ח) וּמַעוֹז יְשׁוּעוֹת מְשִׁיחוֹ הוּא. בְּיוֹם צָרָה – בְּיוֹם שֶׁל מְצוּקָה שְׂמַצִּיקִים שְׂאֵר הָעַמִּים לְיִשְׂרָאֵל

בֵּא רֵאָה מֵה כָּתוּב, (מְשִׁלִּי כ"ד) הַתְּרַפִּית בְּיוֹם צָרָה צַר כַּחֲכָה. מֵה זֶה הַתְּרַפִּית? מִי שְׂמַרְפֶּה יָדָיו מִהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֵא לְהַתְּחַזֵּק בּוֹ. וְאֵיךְ יִחַזֵּק הָאָדָם בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? יִחַזֵּק בַּתּוֹרָה. שְׁכָל מִי שְׂמַחֲזִיק בַּתּוֹרָה, מִחֲזִיק בְּעֵץ הַחַיִּים, כְּכִיכּוֹל נוֹתֵן חֲזִק לְכַנְסֵת יִשְׂרָאֵל לְהַתְּחַזֵּק. וְאִם הוּא יִתְרַפֶּה מִהַתּוֹרָה מֵהַתּוֹרָה מֵהַתְּרַפִּית. אִם הוּא הַתְּרַפֶּה מִן הַתּוֹרָה – בְּיוֹם צָרָה צַר כַּחֲכָה. בְּיוֹם שְׂתַבֵּא לוֹ מְצוּקָה, כְּכִיכּוֹל דוֹחֵק אֶת הַשְּׂכִינָה שֶׁהִיא כַחוֹ שֶׁל הָעוֹלָם.

דְּבָר אַחַר צַר כַּחֲכָה – בֵּא רֵאָה, בְּשַׁעָה שְׂבֵן אָדָם מִתְרַפֶּה מִן הַתּוֹרָה וְהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ לֹא כְשָׁרָה, כְּמָה בְּעֲלֵי רִיב זְמִינִים לוֹ לְהִיּוֹת לוֹ קְטִגּוּרִים בְּיוֹם צָרָה. וְאִפְלוּ נִשְׁמַת הָאָדָם, שֶׁהִיא כַחַ וְחֲזִק שְׁלוֹ, הִיא יְרִיבָה שְׁלוֹ כְּנִגְדּוֹ, שְׂכַתוּב צַר כַּחֲכָה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא צַר אֵלָיו. אָמַר רַבִּי אֲבָא, בְּשַׁעָה שְׂבֵן אָדָם הוֹלֵךְ בְּדֶרֶכֵי הַתּוֹרָה וְכָל דְּרָכָיו מִתְקַנּוֹת פְּרָאוּי, כְּמָה סְנִגּוּרִים עוֹמְדִים עָלָיו לְהַזְפִּירוֹ לְטוֹב.

פְּתַח וְאָמַר, (אֵיּוֹב ל"ג) אִם יֵשׁ עָלָיו מְלֶאךָ מְלִיץ אֶחָד מְנִי אֶלְךָ לְהַגִּיד לְאָדָם יִשְׂרוּ וַיִּחַנְנוּ וַיֵּאמֶר

נטל אותו דבר אותו שטן שנמצא תמיד אצל בני אדם. ועל זה שנינו, לעולם לא יפתח אדם פיו לשטן, משום שנוטל אותו הדבור ומקטרג בו למעלה ולמטה, כל שכן מלה של חכם או מלה של צדיק, ועל שני אלה נענשה רחל.

ויהי בצאת נפשה כי מתה. אמר רבי אבא, וכי כיון שאמר ויהי בצאת נפשה לא ידענו כי מתה? אלא צריך משום שלא חזרה לגופה יותר, ומתה רחל מיתת הגוף, משום שיש בני אדם שנשמתם יוצאת וחוזרת למקומה, כמו שנאמר (שמואל-א ל) ותשב רוחו [נפשו] אליו, (בראשית מב) ויצא לבם, (שיר ה) נפשי יצאה בדברו, (מלכים-א יז) לא נותרה בו נשמה. אבל זו יצאה נשמתה ולא חזרה למקומה ומתה רחל.

ותקרא שמו בן אוני, הקשיות של הדין שנגזר עליה. ויעקב החזיר אותו וקשר אותו לימין, משום שאת המערב צריך לקשרו לימין. ואף על גב שהוא בן אוני, צד של הדין הקשה - בן ימין הוא, שהרי בימין התקשרה, ונקברה בדרך כמו שנתבאר, הרי התגלתה מיתתה וקבורתה, אבל לאה לא התגלתה מיתתה וקבורתה, ואף על גב שארבע האמהות הללו סוד יש להם, ובארוהו.

ויצב יעקב מצבה על קבורתה. אמר רבי יוסי, מה הטעם? משום שלא התכסה מקומה עד היום שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיות מתים, כמו שנאמר עד היום, עד אותו יום ממש.

רבי יהודה אמר, עד יום שתחזור שכינה מגלות ישראל באותו מקום, כמו שנאמר (ירמיה לא) ויש תקנה לאחריה נאם ה' ושבנו בנינו לגבולם. וזו שבועה שנשבע לה הקדוש ברוך הוא, ועתידיים ישראל כשישובו מהגלות לעמד על אותה קבורת רחל ולבכות שם, כמו שהיא בכתה על גלות ישראל, ועל זה כתוב (שם) בבכי יבאו ובתחנונים אוכילם וגו', וכתוב (שם) פי יש שחר לפעלתך. ובאותה שעה עתידה רחל, שהיא בדרך, לשמח בישראל ועם השכינה, ובארוהו החברים.

ויהי בשכן ישראל בארץ ההיא וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר. רבי אלעזר אמר, ויהי בשכן

בא ראה, טוב ה' למעוז ביום צרה, מה זה ביום צרה? זה יעקב כשבא עליו עשו לקטרגו. ויודע חוסי בו, כשבאה עליו צרת דינה. ובא וראה, אין המקטרג נמצא על האדם אלא בשעת סכנה.

ובא וראה, משום שיעקב אחר נדרו שגדר לפני הקדוש ברוך הוא, התחזק הדין על ידי המקטרג שקטרג על יעקב, ורצה דין בשעת הסכנה שהיתה בה ברחל. אמר לפני הקדוש ברוך הוא, והרי יעקב נדר נדרו ולא שלם, והריהו חזק מהכל בעשר ובכנים ובכל מה שצריך, ולא שלם נדרו שגדר לפניך, ולא לקחת ממנו ענש?

מיד - ותלד רחל ותקש בלדתה. מה זה ותקש? שהתקשה הדין למעלה אצל מלאך המות. ונענש יעקב בזה, מה הטעם? משום שכתוב (משלי כב) ואם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתידך, ועל זה מתה רחל ונמסר הדין על ידי מלאך המות.

ובא וראה, בשעה שבא עשו, מה עשה? וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשנה ואת לאה וילדיה אחרנים ואת רחל ואת יוסף אחרנים. מה הטעם? משום שפחד על רחל שלא יסתכל אותו רשע ביפיה ולא יקטרג לו עליה.

עוד מה כתוב? ותגשנה השפחות הנה וילדיהן ותשתחוו. ותגש גם לאה וילדיה וישתחוו. נשים מלפני גברים. אבל ברחל מה כתוב? ואחר נגש יוסף ורחל, יוסף מלפני אמו, והוא כסה עליה, ועל זה כתוב (בראשית מט) בן פרת יוסף בן פרת עלי עין, שהגדיל גופו וכסה על אמו. עלי עין - עלי עין של אותו רשע.

ובאן נענשה על ידי היצר הרע שקטרג בשעת הסכנה, ונענש יעקב על נדר שלא שלם, וזה קשה ליעקב מכל הצרות שעברו עליו. ומנין לנו שמשום יעקב זה היה? שכתוב (שם מח) מתה עלי רחל, עלי ודאי, על שאחרתי נדרי.

רבי יוסי אמר, כתוב (משלי כז) קללת חנם לא תבא, ובארוהו לו בוא"ו. שאם קללת צדיק היא, אפלו שלא התכונן בה, כיון שיצאה מפיו נטל אותה אותו יצר הרע וקטרג בה בשעת הסכנה.

יעקב אמר (בראשית לא) עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה. ואף על גב שהוא לא היה יודע,

משום שהם יודעים דרכי הקדוש ברוך הוא ומשתדלים בתורה, שכל מי שמשתדל בתורה, הוא יודע והולך בהם שלא סוטה ימינה ושמאלה.

ופשעים יכשלו בהם – אלה הם הרשעים שלא משתדלים בתורה ולא מסתכלים בדרכי הקדוש ברוך הוא ולא יודעים לאן הדרכים הולכות, ומשום שלא יודעים להסתכל ולא משתדלים בתורה, הם נכשלים בהם באותם דרכיו בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, כל אדם שמשתדל בתורה, כשיוצא מן העולם הזה, נשמתו עולה באותם דרכים ושבילים [שהם בתורה] של התורה, ואותם דרכים ושבילים של התורה הם ידועים, ואותם שיודעים דרכי התורה בעולם הזה ילכו בהם באותו עולם, כשיצאו מן העולם הזה.

ואם לא השתדלו בתורה בעולם הזה ולא יודעים דרכים ושבילים, כשיצאו מן העולם הזה לא ידעו ללכת באותם דרכים ושבילים, ונכשלים בהם. ואז ילך בדרכים אחרות שאינן דרכי התורה, ויתעוררו אליו בכמה דינים ויענש בהם.

ישראל בארץ ההיא, שהרי לאה ורחל מתו, ונטלה הבית מי שנטלה.

וכי יעלה על דעתך שראובן הלך ושכב עם בלהה? אלא בכל זמן של לאה ורחל, שכינה שרתה עליהן, ועכשו שמתו, שכינה לא נפרדה מהבית, ושורה בבית במשכן של בלהה. ואף על גב ששכינה רצתה לטל הבית כראוי, אלמלא יעקב לא נמצא בזווג זכר ונקבה, לא שורה שכינה בגלוי בבית, ועל זה עמדה שכינה במשכן בלהה. ובא ראובן, משום שראה שבלהה ירשה מקום אמו, הלך ובלבל המטה, ועל שעמדה שכינה עליה כתוב בו וישכב את בלהה.

רבי ייסא אמר, שישן על אותה מטה ולא חשש לכבוד השכינה, ומשום כך לא נפגם מחשבון השבטים, ובא הפסוק ועשה חשבון, משום כך כתוב בכור יעקב ראובן, והפסוק עשה אותו ראש לכל השבטים.

רבי יהודה פתח ואמר, (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וגו' – כל דרכי הקדוש ברוך הוא כלם ישרים ודרכי אמת, ובני העולם לא יודעים ולא משגיחים על מה הם עומדים. ועל זה וצדיקים ילכו בהם –

סדר הלימוד ליום ד טבת [יום 93 בשנה]

דברים ואותה תורה עומדים לפני הקדוש ברוך הוא, ואומרת לפניו, והיא מרימה קולות ולא שוככת, ולאותו זמן היא תשיח ותאמר כפי שהתדבק בה האדם והשתדל בה בעולם הזה, ועל זה הם יקומו בקיום שלם לחיי עולם, כמו שאמרנו, ומשום כך (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם.

רבי חייא פתח ואמר, (שמואל א-ב) ועלי זקן מאד ושמע את כל אשר יעשון בניו לכל ישראל ואת אשר ישכבן את הנשים הצבאות פתח אהל מועד. וכי יעלה על דעתך שכהני ה' יעשו מעשה זה, והרי מקדם לך נאמר ופרשה תורה אותו החטא שלהם, שכתוב (ס) כי נאצו האנשים את מנחת ה', וכתוב ומשפט הכהנים מאת העם כל איש זבח זבח וגו', וכתוב גם בטרם יקטרון את החלב ובא נער הכהן ואמר לאיש הזבח תנה בשר לצלות לכהן וגו', וכתוב ואמר לו כי עתה תתן ואם לא לקחתי בחזקה, ועל זה ותיח חטאת הנערים גדלה מאד וגו', וכל זה לא היו נוטלים אלא מאותם חלקים שהיו לכהנים לאכל מהם, ועל שהיה הקרבן קליל בעיניהם נענשו, וכאן אמר את אשר ישכבן את הנשים הצבאות?

אלא חס וחלילה שהיו עושים עברה זו, כל שכן באותו מקום קדוש, שלא יקומו כל ישראל ויהרגו אותם. אלא משום שהיו מעכבים אותם להכנס למקדש ומוחים בידיהם שלא להכנס להתפלל תפלה עד שהקרבנות נעשו, משום שהן לא מביאות קרבנות לטל חלק מהם, ומשום כך מעכבים אותן, ומשום כך אותן נשים היו מבקשות מהם להכנס לשם, ועל זה כתוב את אשר ישכבן את הנשים, שמעכבים אותן כמו שאמרנו.

כמו זה וישכב את בלהה. חס ושלום שהוא שכב עמה, אלא משום שעכב אותה לשמש עם אביו שמוש של מצוה, וזה הוא בלבול המטה, ועשה כנגד השכינה המעשה הזה. שבכל מקום ששמוש מצוה נמצא, שכינה שורה על אותו מקום ונמצאת שם, ומי שגורם לעכב שמוש של מצוה, גורם שתסתלק שכינה מן העולם, ועל זה כתוב (בראשית מט) כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי

ומי שמשתדל בתורה מה כתוב? (משלי ו) בשכבך תשמר עליך והקיצות היא תשיחך. בשכבך - בקבר, התורה תשמר עליך מדין אותו העולם. והקיצות - כשהקדוש ברוך הוא יעורר רוחות ונשמות להחיות מתים, אז היא תשיחך, היא תהיה סגור על הגוף בשביל שיקומו אותם גופים שהשתדלו בתורה כראוי, ואלה הם שיקומו בתחלה לחיי עולם, כמו שנאמר (דניאל יב) ורבים מישגי אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם וגו'. ואלה הם לחיי עולם, משום שהתעסקו בחיי עולם שהיא התורה.

ובא ראה, כל אלו שהשתדלו בתורה, אותו הגוף יתקים והתורה תגן עליו, מה הטעם? משום שבאותה שעה יעורר הקדוש ברוך הוא רוח אחת שכלולה מארבע רוחות, ואותה רוח הפוללת ארבע רוחות תזדמן לכל אותם שהשתדלו בתורה להחיותם ברוח זו בשביל שיתקים לעולמים.

ואם תאמר, הרי כתוב (יחזקאל לו) מארבע רוחות באי הרוח, למה לא התקומו, שהרי כלם מתו כמקדם? בא ראה, אותו זמן שהקים הקדוש ברוך הוא על ידי יחזקאל אותם המתים, אותו [זמן העתיד] רוח, אף על גב שהיה מארבע רוחות, לא ירד לקימם בקיום, אלא להראות שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים באותה צורה ולקימם ברוח שנכללה בצורה זו.

ואף על גב שחזרו העצמות באותה שעה כמו שהיה, הקדוש ברוך הוא רצה להראות לכל העולם שהוא עתיד להחיות מתים [מה כתוב? (ישעיה כו) יחיו מתיך נבלתי יקומו], על זה אותה רוח שעתידה לרדת בהם צדיקים] [ס"א ועל זה אותה רוח שעתידה לרדת בהם צדיקים מה כתוב? מארבע רוחות באי הרוח, רוח שנכללה בארבע, משום שהקדוש ברוך הוא עתיד לקים אותם קיום שלם בעולם כראוי, ואותם שהשתדלו בתורה בעולם הזה, היא עומדת על האדם ונעשית סגוריה לפני הקדוש ברוך הוא.

רבי שמעון אמר, כל אותם דברי תורה וכל אותה תורה שהשתדל בה האדם בעולם הזה, אותם

עָלָה. ומשום זה כתוב וישכב את בלהה פילגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר. כלם היו במנין, ולא נגרעה מזכות שלהם כלום.

רבי אלעזר אמר, מה הטעם בתחלה ישראל ואחר כך יעקב, שכתוב וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר? אלא כשפא ראובן ובלבל אותה מטה, אמר: ומה שנים עשר שבטים היו לאבא בעולם ולא יותר, ועכשו רוצה להוליד בנים, אולי אנו פגומים שהוא רוצה להוליד אחרים כמו מקדם. מיד בלבב אותה מטה והתעכב אותו שמוש כאלו עשה קלון לשכינה ששרתה על אותה מטה, ועל זה כתוב וישמע ישראל, שהרי בשם זה התעלה תוך שנים עשר שהתכסו, שהם שנים עשר נהרות אפרסמון זך.

פְּתַח רבי יוסי ואמר, (שיר ג) מי זאת עלה מן המדבר כתימרות עשן מקטרת מר ולבונה מכל אבקת רוכל. מי זאת עלה? בא ראה, בזמן שהיו ישראל הולכים במדבר, השכינה הלכה לפניהם, והם הלכו אחריה, שכתוב (שמות יג) וה' הלך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם וגו'. ולכן כתוב (ירמיה ב) כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר וגו'.

ושכינה היתה הולכת וכל ענני הכבוד עמה. וכשהיתה שכינה נוסעת, היו נוסעים, ככתוב (במדבר ט) ולפי העלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל וגו'. וכשהיא עולה, אותו ענן עולה עד למעלה, וכל בני העולם רואים ושואלים ואומרים, מי זאת עלה מן המדבר כתימרות עשן.

אותו ענן של השכינה שנראה עשן. מה הטעם היא עשן? משום שהאש שהדליקו אברהם ויצחק בנו היתה אחוזה בה ולא זזה ממנה, וכאשר נאחזה אותה האש בתוכה, היתה עולה ענן [נ"א עשן].

ועם כל זה, מקטרת מר ולבונה. מה זה מקטרת? מתקשרת בשני צדדים אחרים, ענן של אברהם לימין, ענן של יצחק לשמאל. מכל אבקת רוכל – זה יעקב.

דבר אחר – זה יוסף הצדיק, משום שארוננו של יוסף היה הולך אליו. למה רוכל? משום שהיה רכיל את אחיו לאביו. דבר אחר למה רוכל – אלא מה חנוני זה שצוררות עצי בשמים ואבקות עלים מריחים כלם בידו – כך גם יוסף, הוא קיום התורה, משום שהוא קים אותה, משום שכל מצוות התורה קשורות לשמירת ברית קדש.

רבי אלעזר אמר, מה הטעם בתחלה ישראל ואחר כך יעקב, שכתוב וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר? אלא כשפא ראובן ובלבל אותה מטה, אמר: ומה שנים עשר שבטים היו לאבא בעולם ולא יותר, ועכשו רוצה להוליד בנים, אולי אנו פגומים שהוא רוצה להוליד אחרים כמו מקדם. מיד בלבב אותה מטה והתעכב אותו שמוש כאלו עשה קלון לשכינה ששרתה על אותה מטה, ועל זה כתוב וישמע ישראל, שהרי בשם זה התעלה תוך שנים עשר שהתכסו, שהם שנים עשר נהרות אפרסמון זך.

ויהיו בני יעקב שנים עשר – אלו שנים עשר שבטים שהשכינה התתקנה בהם, ומי הם? אלו שהתורה חזרה ועשתה להם חשבון כמו מקדם, כלם קדושים, כלם ראויים לשכינה להסתפל בקדשת רבונם. שאלו עשה אותו מעשה, לא יבא ראובן במנין.

ועם כל זה נענש שנטלה ממנו בכורתו ונתנה ליוסף, כמו שנאמר (דה"א ה) ובני ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו [לכנין] ליוסף.

בא ראה, (דניאל ב) שיהיה שם האל מברך מן העולם ועד העולם. שכל מעשיו אמת ודרכיו דין, וכל מה שהוא עושה, הכל הוא בחכמה עליונה.

בא ראה כמה גורם מעשה אדם, שהרי כל מי [מה] שהוא עושה, גרשם ועומד לפני הקדוש ברוך הוא. שהרי יעקב, בשעה שנכנס ללאה, כל אותו הלילה היה רצונו ולבו ברחל, שחשב שהיא רחל, ומאותו שמוש וטפה ראשונה ומאותו רצון התעברה לאה, ובארוהו, שהרי אלמלא שיעקב לא ידע, לא יעלה ראובן בחשבון. ועל זה לא התעלה בשם ידוע, אלא שמו סתם ראובן.

ועם כל זה חזר מעשיו למקומו, כמו שאותו רצון ראשון נעשה ברחל, אותו רצון חזר בה, שהרי בכורתו חזרה ליוסף בכור רחל, מקום

בא ראה, אחרי שמת יצחק ועשו נפרד לצד שלו, מה כתוב? ויקח עשו את נשיו וגו' מפני יעקב אחיו. שהשאיר ליעקב קרן ורוח שעבוד מצרים, והארץ, ומכר לו חלקו במערת המכפלה, והלך לו מן הארץ ומן האמונה ומחלקו, שהלך לו מהכל.

בא ראה כמה היה חלקו של יעקב טוב בכל משום שלא נשאר עשו עמו ונפרד ממנו והלך לו לחלקו ולגורלו, ונשאר יעקב אחוז בירשת אביו ובירשת אבותיו. ועל זה וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו. מה זה מפני יעקב אחיו? שלא רצה חלקו וירשתו וגורל האמונה שלו. אשרי חלקו של יעקב, עליו כתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל. רבי ייסא פתח ואמר, (עובדיה א) הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד. בא ראה, כשעשה הקדוש ברוך הוא את העולם וחלק את הארץ לשבעה תחומי חלקים כנגד שבעים ממנים גדולים, והקדוש ברוך הוא חלק אותם לשבעים עמים, כל אחד ואחד כראוי לו, כמו שנאמר (דברים לב) בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים.

ומכל הממנים הגדולים שנמסרו לשאר העמים אין בהם בזוי לפניו כממנה של עשו, מה הטעם? משום שהצד של עשו הוא צד הטמאה, וצד הטמאה הוא קלון לפני הקדוש ברוך הוא מאותן דרגות קטנות שאחר הריחים, שבא מהריקנות של המדות האדמות, ועל זה הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד, שכתוב (בראשית ג) על גחנה תלך ועפר תאכל כל ימי חייך. מאד, כמו שנאמר אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה.

בא ראה, בדרגות התחתונות יש דרגות על דרגות, כלם משנים זה מזה, וכל הדרגות נפרדות הן, וקשורות אלה באלה, ומלכות נפרדת זה מזה, ומלכות קשורה במלכות, זה נכנס וזה עולה, אחוזים בקשר אחד.

לאותו קשר יש קומה אחת, ושלשה קשרים לאותה קומה. בכל קשר וקשר עטרה אחת, ובכל עטרה ועטרה שליטה אחת, והתמנה

ולכן שכינה קשורה לאברהם יצחק ויעקב ויוסף, כאחד הם, ודמות אחת להם. זהו שכתוב (בראשית לו) אלה תולדות יעקב יוסף. ומשום כך מכל אבקה וכול, משום שממקום שהנהר ששופע ויוצא, הכל משקים וכל הפנים מאירות.

ובא וראה, כשהיו ישראל בארץ והיו מקריבים קרבנות, כלם היו מתקריבים לקדוש ברוך הוא כראוי, וכשקרבן נעשה והעשן עולה בדרך ישר, אז היו יודעים שעשן המזבח הדליק מנורה שראויה להדלק, וכל הפנים מאירות והמנורות דולקות.

ומיום שנחרב בית המקדש אין לך יום ויום שאין בו זעם ורגז, כמו שנאמר (תהלים ז) ואל זועם בכל יום, ופרשה החדוה מלמעלה ומלמטה, וישראל הולכים בגלות, והם ברשות של עבודות זרות אחרות, ואז התקיים הפסוק שכתוב (דברים כח) ועבדת שם אלהים אחרים.

וכל זה למה? משום שכתוב (שם) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל. מה זה מרב כל? כאן מרב כל, ושם מחסר כל.

עד שיתעורר הקדוש ברוך הוא ויפדה אותם מבין העמים, כמו שנאמר (שם ל) ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצה ה' אלהיך שמה. וכתוב אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך וגו'.

ואלה תלדות עשו הוא אדום. בא ראה, בחיי יצחק לא נמנו בני עשו כמו שנמנו בני יעקב, שהרי עד שלא מת יצחק הם נמנו, אבל בעשו מה כתוב? ויגוע יצחק וימת ויאסף אל עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אתו עשו ויעקב בניו. אחרי מה כתוב? ואלה תלדות עשו הוא אדום. מה הטעם? משום שאינו בחלקו ובירשתו ובגורלו, אלא יעקב ובניו.

ולכן יעקב ובניו הם חלקו של הקדוש ברוך הוא ונכנסים בחשבון. אבל עשו שאינו בחלק של צד האמונה, עשה חשבון אחר שמת יצחק, ונפרד חלקו למקום אחר.

הקדושה, שכל מי שזוכה בארץ הקדושה הזו, יש לו חלק לעולם הבא, כמו שנאמר (שם ס) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, והרי נתבאר. שלש דרגות פאן: בתחלה יעקב, אחר כך ישראל, ואחר כך ישורון.

בא ראה, יעקב הרי כבר בארוהו, ישראל אף גם כך, ואף על גב שדרגות אלו כאחת. ישורון למה נקראו ישראל בשם זה? אלא ישראל וישורון הכל אחד. ישורון, כמו שנאמר (איוב לג) ישר על אנשים, משום שנטל שורה לצד זה ולצד זה, ומשום אותן שתי שורות נקרא ישורון, וזהו ישראל. ישראל על שנטל גדלה ותקף מהכל. ישראל [ישורון] על אותם חלקים שני צדדים שתי שורות, כמו שאמרנו, והכל אחד.

וכל אותם שמות עולים לאחד. יעקב עבדי, לפעמים הוא עבד, כמו עבד שיש לו מצות אדונו ולעשות רצונו. וכן ישראל בחרתי בו, להשרות עליו, והכל הוא בסוד עליון. כתוב (ישעיה מג) בראך יעקב ויצרך ישראל, וכתוב פה אמר ה' עשה. כל הדרגות הללו עולות לאחד, והרי נאמר, בור"א, יוצ"ר, עוש"ה, וכל הדרגות אלה על אלה וכלן אחד.

אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם מכל העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, משום שפכלם כתוב (ירמיה י) הבל המה מעשה תעתעים בעת פקדתם יאבדו, בשעה שהקדוש ברוך הוא עתיד לבער אותם מן העולם וישאר הוא לבדו, כמו שנאמר (ישעיה ב) ונשגב ה' לבדו ביום ההוא.

רבי יהודה פתח ואמר, (שם מא) אל תיראי תולעת יעקב מתי ישראל אני עזרתיך נאם ה' וגאלך קדוש ישראל. בא ראה, כל העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות של העולם, הקדוש ברוך הוא נתן אותם לממנים שליטים ידועים כמו שנאמר, וכלם הולכים אחרי אלהיהם, כמו שכתוב (מכה ד) כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו. וכלם שופכים דמים ועורכים קרבות אלו באלו, גוזלים רוצחים ונואפים, ומערכים בכמה מעשים רעים, ומתחזקים בכחם להרע.

בעטור שלמעלה, והתמנה וירד למטה, עד שהתקשרו בו כוכבים ומזלות. כל אחד ואחד נפרד בו כוכב אחד ומזל אחד, וכל הכוכבים מזמנים הם באותן דרגות שלמעלה. ועל זה כל דרגה ודרגה מתעטרת במקומות ידועים כראוי.

וכשנפרדות הדרגות נמצא קשר המפסיק, עד שמתקשרים לצד שנראה להם, והצדדים של דרגות הטמאה שהם בצד שמאל, כלם נפרדים לכמה דרכים ושבילים מצדי הגבורות האדמות, ולכן תלויות הגבורות למטה לאלף אלפים ורבוא רבבות. ועל זה הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד, כמו שאמרנו.

בא ראה, ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום, בארץ - בצד של הדרגה שלו שהיא דרגת עשו, שכתוב עשו הוא אדום, וכלם באים מצד של רוח הטמאה. לפני מלך מלך לבני ישראל - משום שאותן דרגות שעומדות בבית השערים למטה קודמות.

ולכן אמר יעקב יעבר נא אדני לפני עבדו, בשביל דרגותיו הראשונות הן להכנס, ומשום כך לפני מלך מלך לבני ישראל. שעד עכשו טרם הגיע זמנה של מלכות השמים לשלט ולהאחז בבני ישראל, ולכן אמר יעבר נא אדני לפני עבדו.

וכשהשלמו דרגות אלו בתחלה, אחר כך מתעוררת מלכות השמים לשלט על התחתונים, וכששורה, שורה בקטן של כל השבטים, שהוא בנימין, כמו שנאמר (תהלים סח) שם בנימין צעיר רודם וגו'. ובו שורה להתעורר המלכות. אחר כך באה המלכות למקומה ועומדת עמו שלא תזוז לעולמים.

רבי חייא פתח ואמר, (ישעיה מד) ועתה שמע יעקב עבדי וישראל בחרתי בו. פה אמר ה' עשה ויצרך מבטן יעזרך אל תירא עבדי יעקב וישורון בחרתי בו. בא ראה כמה הבטיח להם הקדוש ברוך הוא לישראל בכמה מקומות [כדי] לזכותם לעולם הבא, שהרי לא התרצה לחלקו לכל עם ולשון פרט לישראל לבדם.

ולכן נתן להם תורת אמת, לזכות בה ולדעת דרכי הקדוש ברוך הוא כדי שיירשו ארץ

וְלִישְׂרָאֵל אין תקף וכח לנצח אותם פרט לפה שלהם, כתולעת הזו שאין לה תקף וכח אלא בפיה, ובפיה היא שוכרת הכל, ולכן נקראו ישראל תולעת.

עוד, אל תיראי תולעת יעקב - מה תולעת אין בריה בעולם כמו תולעת המשי הזו שטווים בו, שממנה יוצאים כל לבושי כבוד, לבושי המלכים, אחר כך זורעת זרעים ומתה, ומאותו הזרע שנשאר ממנה מתקיימת כמו מקדם והריהי בקיום - כך ישראל הם כמו התולעת הזו, שאף על פי שמתים, יחזרו ויתקיימו בעולם כמו מקדם.

וְהָרִי נֹאמֵר [שכתוב] [ירמיה יח] (פי) [הנה] כחמר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל. מה זה כחמר? אלא זהו חמר של אותה זכוכית, שאף על גב שנשבר - נתקן, ויש לו תקנה כמו מקדם.

מתי ישראל - זה עץ החיים. שמשום שיש ישראל דבוקים בעץ החיים, לכן יהיו להם חיים ויקומו מן העפר ויתקיימו בעולם ויהיו לעם אחד לעבד את הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (צפניה ג) לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד.

רבי אלעזר ורבי יצחק היו הולכים בדרך, והגיע זמן קריאת שמע, וקם רבי אלעזר וקרא קריאת שמע והתפלל תפלתו. אחר כך אמר לו רבי יצחק, והרי שנינו, שעד שלא יצא אדם לדרך, צריך לטל רשות מרבנו ולהתפלל תפלתו.

אמר לו, משום שכשיצאתי לא היה זמן תפלה ולא הגיע זמן קריאת שמע. עכשו שהשמע מאירה, התפללתי. אבל עד שלא יצאתי לדרך, בקשתי בקשתי ממנו ונמלכתי בו, אבל תפלה זו לא התפללתי.

שהרי אני עוסק בתורה מחצות הלילה, וכאשר הגיע הבקר, עד עכשו לא היה זמן להתפלל תפלה, משום שאותה שעה של קדרות השחר נמצאת אשה מדברת עם בעלה והם בסוד כאחד, שהיא רוצה ללכת למשכנה עם עלמותיה שיושבות עמה, ולכן לא צריך האדם להפסיק דבורם כשמחברים כאחד ולהכניס דבר אחר ביניהם.

ועכשו שהאיר השמש, הוא זמן התפלה להתפלל, כמו שבארוהו, שכתוב (תהלים עב) ייראוך עם שמש. מהו עם שמש? לשמו אור השמש עמנו להאיר לה, שהרי יראה עם השמש צריך, ולא להפרידם. וכשלא מאיר היום, הוא לא יראה עם השמש, וצריך לחבר אותם כאחד, וזהו עם שמש.

הלכו. כשהגיעו לבית שדה אחד ישבו. זקפו עיניהם וראו הר אחד שהיו עולים ברומו בריות משנות. פחד רבי יצחק. אמר לו רבי אלעזר, למה אתה פוחד? אמר לו, ראיתי שההר הזה קשה, וראיתי את הבריות הללו שהן משנות, ופחדתי שלא יצרו לנו. אמר לו, מי שפוחד - מחטאים שבידיו יש לו לפחד. בא ראה, אין אלה מאותן בריות קשות שהיו נמצאות בהרים.

פתח ואמר: ואלה בני צבעון ואיה וענה הוא ענה אשר מצא את הימם וגו'. פסוק זה בארוהו, אבל בא ראה, אין אלה אותם שכתוב בהם (דברים ב) האמים לפנים ישבו בה וגו', ובני עשו יירשום וגו'.

אבל אלה שאמר הכתוב אשר מצא את הימם במדבר, ימם כתוב (חסר י'), אלו היו בריות משנות. שכאשר גרש קין מעל פני האדמה, ככתוב (בראשית ד) הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר, וכתוב וישב בארץ נוד, ובארוהו.

מבני בניו בצד של רוחות וסערות ומזיקים ואלה עמדו, שהרי כשרצה להתקדש יום השבת, נבראו מאותו צד רוחות קימות מעופפות [מאירות] בלי גוף, ואלה אינם לא מיום שבת ולא מיום ששי, ונשארו אלו יומים בהם בספק, ולכן לא התקיימו לא מזה ולא מזה.

והלכו והתפשטו באותו צד של קין, והתלבשו באותו צד, ולא התלבשו להתקיים, ונקראו ימ"ם חסר, שלא התקיימו לא ביום זה ולא ביום זה, ונראים לבני אדם. והוא מצא אותם ולמדו אותו להביא ממזרים לעולם, והם הולכים בין ההרים ועומדים בגוף פעם אחת ביום, ואחר כך מתפשטים ממנו.

בא ראה, הענה הזה היה ממזר, שבא צבעון על אמו והוליד ממזר, וזה בא מצד רוח הטמאה

ברוך הוא ולא שוקטת, כמו שנאמר (שם פג) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל. משום שסדור השבח היא מסדרת ומשבחת תמיד אליו, ולכן שם ושבח כאחד.

אודה ה' בכל לבב, כמו שבארנוהו – ביצר הטוב וביצר הרע, משום שהם נמצאים תמיד אצל האדם, כמו שנאמר (דברים ו) בכל לבבך, ובארנוהו. בסוד ישרים ועדה – אלו הם ישראל שכל הדרגות מתעשרות בהם, כהנים ולוים, צדיקים וחסידים, ישרים. ועדה, כמו שנאמר (תהלים פג) נצב בעדת אל. והם סוד שהקדוש ברוך הוא מתעטר בהם.

ולכן צריך האדם לשבח את הקדוש ברוך הוא תמיד, משום שהוא מתרצה בשירים ותשבחות, ומי שיודע לשבח לו להקדוש ברוך הוא כראוי, הקדוש ברוך הוא מקבל תפלתו ומצילו. זהו שכתוב (שם צא) אשגבהו כי ידע שמי וגו', ארך ימים וגו'.

פתח רבי יוסי ואמר, (שם לב) אתה סתר לי מצר תצרני רני פלט תסוכבני סלה. אתה סתר לי – זה הקדוש ברוך הוא שהוא סתר ומגן לאדם שהולך בדרכי התורה, והוא מסתתר בצל כנפיו, שלא יכולים להרע לו. מצר תצרני – מלמעלה ומלמטה. למעלה יש לאדם יריבים, אף למטה כף גם, ומיהו? זהו יצר הרע שהוא צר למעלה וצר למטה, ואלמלא יצר הרע – לא נמצא בעל ריב לאדם בעולם. בשביל כף מצר תצרני.

רני פלט תסוכבני סלה, היה צריך לכתב יסוכבני סלה, מה זה תסוכבני? אלו שירים שיש בהם דרגות להצלה, תסוכבני בהם להצילני בדרך. ופסוק זה הוא גם כסדר וגם למפרע, מצד זה ומצד זה.

בא ראה, בשירים ותשבחות הללו שאמר דוד יש בה סודות ודברים עליונים בסודות החכמה, משום שכלם נאמרו ברוח הקדש, שהיה שורה רוח הקדש על דוד והיה אומר שירה, ולכן כלם נאמרו בסודות החכמה.

פתח רבי אלעזר ואמר, (תהלים קיח) דחה דחיתני לנפל וה' עזרני. דחה דחיתני, דחה דחונני

שנדבק בו, ולכן מצא אותם ולמדו אותו כל מיני צד הטמאה בשביל זה.

ובא וראה, אלה הם וכמה אחרים נפרדים אלה מאלה, כלם באים מאותו צד והולכים במדבר ונראים שם, משום שהמדבר הוא מקום חרב והוא בית מושבם. ועם כל זה, כל אדם שהולך בדרכי הקדוש ברוך הוא וירא מהקדוש ברוך הוא, לא פוחד מהם. הלכו ונכנסו בהר.

אמר רבי יצחק, כמו זה כל אותם הרים חרבים, מקום מושב שלהם הוא. אמר לו, כך זה, וכל אותם שמשתדלים בתורה כתוב עליהם (תהלים קכא) ה' ישמרך מכל רע ישמר את נפשך ה' ישמר צאתך ובוואך מעתה ועד עולם.

פתח רבי אלעזר ואמר, (שם קיא) הללויה אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה, פסוק זה פרשוהו, אבל בא ראה, דוד המלך כל ימיו היה משתדל בעבודת הקדוש ברוך הוא, והיה קם בחצות הלילה ומשבח ומודה בשירות ותשבחות כדי לתקן מקומו במלכות של מעלה.

שבשמתעורר רוח צפון בחצות הלילה, היה יודע שהקדוש ברוך הוא באותה שעה מתעורר בגן עדן להשתעשע עם הצדיקים, והוא היה קם באותה שעה ומתגבר בשירים ותשבחות עד שעולה השחר.

משום שכשהקדוש ברוך הוא נמצא בגן עדן, הרי בארנו שהוא וכל הצדיקים שבגן, כלם מקשיבים לקולו, כפתוב (שיר ח) חברים מקשיבים לקולך השמיעני. ולא עוד, אלא חוט של חסד משוף עליו ביום, כמו שנאמר, שכתוב (תהלים מב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי. ולא עוד, אלא שאותם דברי תורה שהוא אומר, כלם עולים ומתעטרים לפני הקדוש ברוך הוא, ולכן דוד המלך היה משתדל בלילה בעבודת אדונו.

בא ראה, הללויה, בכל אותן שירות ותשבחות שדוד אמר, הרי שנינו שלמעלה מכלם הוא הללויה, ובארנוהו, מה הטעם? משום שכולל השם והשבח כאחד. מה שם ומה שבח? שם זה י"ה. השבח מהו? אלא זו כנסת ישראל שהיא (הלל בגימטריא ה"ס, שהוא אדני") מתקנת שבח תמיד לקדוש

אדם. זקן וכסיל – שהוא זקן ודאי, כמו שבארוהו, שכאשר אדם נולד ויוצא לאויר העולם, הוא מזדמן עם האדם, ועל כן הוא מלך זקן וכסיל.

אשר לא ידע להזהר עוד, לא כתוב להזהיר אלא להזהר, משום שהוא כסיל, ועליו אמר שלמה, עליו השלום, (קהלת ב) והכסיל בחשך הולך, שהרי מפסלת החשך הוא בא, ואין לו אור לעולמים.

רבי שמעון אמר, בא ראה, כתוב טוב ילד מסכן וחכם, מי זה ילד מסכן? הרי בארוהו, ונתבאר שהוא יצר טוב. אבל טוב ילד, זהו שכתוב (תהלים לז) נער הייתי גם זקנתי, וזה הוא נער שהוא ילד מסכן, שאין לו מעצמו כלום. ולמה נקרא נער? משום שיש לו חדוש הלכנה שתמיד מתחדשת, ותמיד הוא ילד מסכן, כמו שאמרנו. וחכם, משום ששורה בו חכמה.

ממלך זקן – זהו יצר הרע, כמו שנאמר, שהרי מיום שהיה לא יצא מטמאתו לעולמים. והוא כסיל, שכל דרכיו הם לדרך רעה, והולך ומסטה את בני האדם ולא יודע להזהר, והוא בא עם אדם בעלילות כדי להסתותם מדרך טובה לדרך רעה.

בא ראה, על זה מקדים עם אדם ביום שנולד, כדי שיאמין לו, שהרי כשפא יצר הטוב, לא יכול האדם להאמין לו, ודומה עליו כמעמסה. כמו זה שנינו, מי הוא רשע ערום? זהו מי שמקדים לטען דבריו לפני הדין טרם יבא חברו בעל הדין, כמו שנאמר (משלי יח) צדיק הראשון בריבו וגו'.

כמו זה [הוא נ"א הזה] רשע ערום, כמו שנאמר (בראשית ג) והנחש היה ערום, והוא מקדים ושורה עמו של אדם בטרם יבא חברו לשרות עליו. ומשום שהוא מקדים, והנה טוען טענתו עמו – כשפא חברו, שהוא יצר הטוב, מרע את האדם עמו ולא יכול לזקף ראשו כאלו הטוען על כתפו כל המשאות של העולם בגלל אותו רשע ערום שהקדים עמו. ועל זה אמר שלמה (קהלת ט) וחכמת המספן בזויה ודבריו אינם נשמעים, משום שהנה הקדים אחר.

ועל כן, כל דין שמקבל מאדם דבר בטרם יבא חברו, כאלו קבל עליו תועבה אחרת

היה צריך לכתב! מה זה דחה דחיתני? אלא זה צד האחר שדוחה את האדם תמיד ורוצה לדחות אותו ולהסתותו מעם הקדוש ברוך הוא, וזהו יצר הרע שנמצא תמיד אצל האדם, וכנגדו חזר דוד ואמר דחה דחיתני לנפל, משום שהוא היה משתדל אליו בכל אותן צרות להסתותו מעם הקדוש ברוך הוא. ועליו אמר דוד, דחה דחיתני לנפל – בגינהם, וה' עזרני – שלא נמסרתי לידי.

ועל זה יש לאדם להזהר ממנו כדי שלא ישלט עליו, ואז הקדוש ברוך הוא שומר אותו בכל דרכיו, שכתוב (משלי יג) אז תלך לבטח דרכך ורגלך לא תגוף, (שם ד) בלכתך לא יצר צעדך ואם תרוץ לא תפשל, וכתוב (שם) וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום.

אמר רבי יהודה, אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא שומר אותם בעולם הזה ובעולם הבא, שכתוב (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

פרשת וישב יעקב

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים לד) רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה' בא ראה כמה מקטרגים יש לו לאדם מן היום שהקדוש ברוך הוא נתן בו נשמה [ד"א לאדם] [להתקיים] בעולם הזה, שכיון שאדם יוצא לאויר העולם, מיד מזדמן להשתתף עמו יצר הרע, כמו שנאמר, שכתוב (בראשית ד) לפתח חטאת רבץ וגו', ואז משתתף עמו יצר הרע.

ובא וראה שפך הוא, שהרי הבהמות מיום שנולדים, שומרים את עצמם ובורחים מתוך האש ומכל המקומות הרעים, ואדם מיד בא לזרק את עצמו לתוך האש, משום שיצר הרע שרוי בתוכו, ומיד מסיט אותו לדרך רעה.

ובארנו, שכתוב (קהלת ד) טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל אשר לא ידע להזהר עוד. טוב ילד – זהו יצר הטוב, שהוא יצר טוב שהוא ילד מימים מועטים עם האדם, שהרי משלשה עשר שנים ואילך [עמו], כמו שנתבאר.

ממלך זקן וכסיל. ממלך – זה הוא יצר הרע, שהוא נקרא מלך ושליט בעולם על בני

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. רַבִּי יוֹסֵי פֶתַח, (ישעיה נז) הַצַּדִּיק אָבָד וְאֵין אִישׁ שֵׁם עַל לֵב וְאֲנָשֵׁי חֶסֶד נֶאֱסָפִים בְּאֵין מִבֵּין כִּי מִפְּנֵי הָרַעָה נֶאֱסַף הַצַּדִּיק. הַצַּדִּיק אָבָד, בְּזִמְנֵי שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁגֵּיחַ בְּעוֹלָם וְאֵין הָעוֹלָם כְּרְאוּי, וּמְזַדְמָן הַדִּין לְשׁוֹרֹת עַל הָעוֹלָם, אֲזִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹטֵל אֶת הַצַּדִּיק שֶׁנִּמְצָא בִּינֵיהֶם כְּדִי שִׁישְׁרָה הַדִּין עַל כָּל הָאֲחֵרִים וְלֹא יִמָּצֵא מִי שִׁיגֵן עֲלֵיהֶם.

שְׁהָרִי כָּל זְמַן שֶׁהַצַּדִּיק שׁוֹרָה בְּעוֹלָם, הַדִּין לֹא יָכוֹל לְשַׁלֵּט עַל הָעוֹלָם. מִנֵּיִן לָנוּ? מִמֶּשֶׁה, שְׁכָתוּב (תהלים קו) וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לוֹלֵי מֶשֶׁה בְּחִירוֹ עָמַד בְּפָרֶץ לְפָנָיו וְגו'. וּמִשׁוֹם כֶּף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹטֵל אֶת הַצַּדִּיק מִבִּינֵיהֶם וּמְסַלֵּק אוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם, וְאֲזִי נִפְרָע וְגוֹבֵה אֶת שְׁלוֹ. סוּף הַפְּסוּק – כִּי מִפְּנֵי הָרַעָה נֶאֱסַף הַצַּדִּיק. בְּטָרִם תָּבֵא הָרַעָה לְשַׁלֵּט עַל הָעוֹלָם נֶאֱסַף הַצַּדִּיק [ד"א כִּי מִפְּנֵי הָרַעָה נֶאֱסַף, טָרִם תִּשְׁלֵט הָרַעָה בְּעוֹלָם]. דְּבַר אַחֵר כִּי מִפְּנֵי הָרַעָה – זֶה יֵצֵר הָרַע.

בֵּא רָאָה, יַעֲקֹב הָיָה בְּחִיר הָאֲבוֹת, וְהוּא עוֹמֵד לְהַתְקִים בְּגִלוֹת, אֲבָל מִתּוֹךְ שֶׁהוּא צַדִּיק, הִתְעַכֵּב הַדִּין שֶׁלֹּא יִשְׁלֵט בְּעוֹלָם, שְׁהָרִי כָּל יָמָיו יַעֲקֹב לֹא שָׁרָה הַדִּין עַל הָעוֹלָם וְהָרַעַב הִתְבַּטַּל.

וַיֵּאָת כֶּף בִּימֵי יוֹסֵף, שֶׁהוּא דְמוּת אָבִיו, [כִּיִּן שֶׁהוּא מֵת מֵיָד] לֹא שָׁרְתָה הַגְּלוֹת [הַדִּין עַל הָעוֹלָם], מִשׁוֹם שֶׁהוּא הִגֵּן עֲלֵיהֶם כָּל יָמָיו. כִּיִּן שֶׁהוּא מֵת, מֵיָד שָׁרְתָה עֲלֵיהֶם הַגְּלוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות א) וַיִּמַּת יוֹסֵף וְגו', וְסָמוּךְ לוֹ – הָבָה נִתְחַכְמָה לוֹ. וְכָתוּב וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעַבְדָּה קָשָׁה בְּחֶמֶר וּבִלְבָנִים וְגו'. כְּמוֹ כֵּן בְּכָל מְקוֹם שֶׁשְׁרוּי צַדִּיק [עַל] בְּעוֹלָם, בְּשִׁבְלֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִגֵּן עַל הָעוֹלָם, וְכָל זְמַן שֶׁהוּא קָיָם, הַדִּין לֹא שׁוֹרָה עַל הָעוֹלָם, וְהִנֵּה נִתְבָּאָר.

לְאִמוּנָה, אֲלֹא (משלי שם) וּכְבֹא רַעְהוּ וְחִקְרוּ, וְזֶה הוּא דְרָךְ שֶׁל אָדָם צַדִּיק. שְׁהָרִי הָאָדָם הַצַּדִּיק הַזֶּה שֶׁלֹּא הָאֱמִין לְאוֹתוֹ רָשָׁע עָרוֹם שֶׁל יֵצֵר הָרַע בְּטָרִם יָבֵא חֲבָרוֹ, שֶׁהוּא יֵצֵר הַטוֹב. וּמִשׁוֹם זֶה בְּנֵי אָדָם נִכְשָׁלִים לְעוֹלָם הַבֵּא.

אֲבָל אוֹתוֹ צַדִּיק שֶׁפּוֹחַד מִרְבוּנוֹ, כְּמָה רַעוֹת סוֹבֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה כְּדִי שֶׁלֹּא יִאֱמִין וְלֹא יִשְׁתַּתֵּף עִם אוֹתוֹ יֵצֵר הָרַע, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִיל אוֹתוֹ מִכָּלֵם. זֶהוּ שְׁכָתוּב (תהלים לד) רַבּוֹת רַעוֹת צַדִּיק וּמִכָּלֵם יִצִּילֵנוּ ה'. לֹא כְּתוּב רַבּוֹת רַעוֹת לְצַדִּיק, אֲלֹא צַדִּיק, מִשׁוֹם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַצֶּה בּוֹ, וּמִשׁוֹם כֶּף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַצֶּה מֵאוֹתוֹ הָאָדָם וּמְצִיל אוֹתוֹ מִן הַכָּל בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבֵּא. אֲשֶׁרִי חִלְקוּ.

בֵּא רָאָה כְּמָה רַעוֹת עָבְרוּ עָלָיו עַל יַעֲקֹב כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְדַבֵּק בְּאוֹתוֹ הַיֵּצֵר הָרַע וְיִתְרַחֵק מִחֻלְקוֹ, וּמִשׁוֹם כֶּף סָבַל כְּמָה עֲנָשִׁים וְכְמָה רַעוֹת וְלֹא שְׁקֵט. פֶּתַח וְאָמַר, (איוב ג) לֹא שְׁלוֹתִי וְלֹא שְׁקֵטִי וְלֹא נַחְתִּי וְיָבֵא רִגְזוֹ. בֵּא רָאָה כְּמָה רַעוֹת סוֹבְלִים הַצַּדִּיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, רַעוֹת עַל רַעוֹת, כְּאֲבִים עַל כְּאֲבִים, כְּדִי לְזַכּוֹת אוֹתָם לְעוֹלָם הַבֵּא.

יַעֲקֹב כְּמָה רַעוֹת סָבַל, רַעוֹת עַל רַעוֹת תְּמִיד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לֹא שְׁלוֹתִי – בְּבֵית לָבָן, וְלֹא יִכְלֹתִי לְהַנְצִל מִמֶּנּוּ. וְלֹא שְׁקֵטִי – מִעֲשׂוֹ, מֵאוֹתוֹ הַצַּעַר שֶׁצַּעַר אוֹתִי הִמְמַנָּה הֵהוּא שְׁלוֹ, וְאַחֵר כֶּף הַפּוֹחַד שֶׁל עֲשׂוֹ. וְלֹא נַחְתִּי – מִן דִּינָה וּמִן שְׁכָם.

וְיָבֵא רִגְזוֹ – זֶה הָרִגְזוֹ וְהָעֲרִבּוּבָה שֶׁל יוֹסֵף שֶׁהוּא קָשָׁה מִן הַכָּל, וּמִתּוֹךְ אֶהְבְּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֶל יוֹסֵף, שֶׁהוּא סוֹד הַבְּרִית, נִכְנָס לְמִצְרַיִם, כִּי אַחֵר כֶּף כְּתוּב (שמות ו) וְאֶזְכָּר אֶת בְּרִיתִי, שֶׁתִּמְצָא הַשְּׁכִינָה [נ"א שְׁמַשׁ] שֵׁם עֲמוֹ.

סדר הלימוד ליום ה טבת [יום 94 בשנה]

פעל אדם ישלם לו וכארח איש ימצאנו. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה אותו על הדין, ועל הדין התקיים, וכל המעשים של העולם הם עומדים בדין חוץ משל הקדוש ברוך הוא, כדי לקיים את העולם שלא יאבד. פרש עליו רחמים, ואותם הרחמים מעכבים את הדין שלא יכלה את העולם, ועל הרחמים מתנהג העולם ומתקיים בשבילם.

ואם תאמר שהקדוש ברוך הוא עושה דין באדם בלי דין, הרי נאמר, שכאשר הדין שורה על האדם כשהוא צדיק, משום אהבתו של הקדוש ברוך הוא אליו היא, כמו שנתבאר, שהרי הקדוש ברוך הוא מרחם עליו באהבה לקרב אותו אליו, משבר את הגוף כדי להשליט את הנשמה, ואז מתקרב האדם אליו באהבה כראוי, והנשמה שולטת והגוף נחלש. וצריך גוף חלש ונפש חזקה שמתגברת בחזק, ואז הוא אהוב של הקדוש ברוך הוא, כמו שאמרו החברים, נותן הקדוש ברוך הוא לצדיק צער בעולם הזה כדי לזכות אותו לעולם הבא.

וכאשר הנשמה חלשה וגוף חזק, הוא שונאו של הקדוש ברוך הוא, שאינו מרצה בו, לא נותן לו צער בעולם הזה, אלא דרכיו מתקנות והוא בשלמות יתרה, משום שאם עושה צדקה או חסד, הקדוש ברוך הוא משלם לו את שכרו בעולם הזה, ולא יהיה לו חלק בעולם ההוא. וזהו שתרגם אונקלוס (דברים ז) ומשלם לשונאיו וגו' - משלם לשונאיו טובות שהם עושים [הוא], ומשום כך אותו צדיק שנשבר תמיד הוא אהוב של הקדוש ברוך הוא. והדברים הללו כשבדק, ולא מצא חטא בידו שנענש עליו.

כאן יש להסתכל בכמה צדדים, אחד - שהנה ראינו שאין השכינה שורה במקום עצוב, אלא במקום שיש בו שמחה. אם אין בו שמחה, אין שכינה שורה באותו מקום, כמו שנאמר (מלכים ב ג) ועתה קחו לי מגנן והיה כנגנן המנגן ותהי עליו יד ה'. שהרי ודאי ששכינה לא שורה במקום עצוב. מנין לנו? מיעקב, שמשום שהיה עצוב על יוסף על הסתלקה ממנו שכינה. כיון שבאה לו השמחה על

בא ראה, וישב יעקב בארץ מגורי אביו, מה זה מגורי אביו? כמו שנאמר (ירמיה ו) מגור מסביב, שכל ימיו היה פוחד והיה בפחד. וישב יעקב בארץ מגורי אביו. רבי אלעזר אמר, שהתקשר וישב באותו מקום שנאחז בחשך. ארץ מגורי אביו דוקא, בארץ כנען, נקשר המקום למקומו. מגורי אביו - זה הדין הקשה. בארץ מגורי אביו, כמו שנאמר אותו הדין הרפה, שהיא הארץ שנאחזה מן הדין הקשה, ובו התישב יעקב ונאחז בו [ואותה ארץ היא האספקלריה שאינה מאירה]. **אלה** תלדות יעקב יוסף וגו'. אחר שהתישב יוסף עם יעקב והזדוג השמש עם הלכנה, אז התחיל לעשות תולדות. ומי הוא שעושה תולדות? חזר ואמר יוסף. שהרי אותו נהר ששופע ויוצא הוא עושה תולדות, משום שאין מימיו פוסקים לעולמים, והוא עושה תולדות בארץ הזו וממנו יוצאים תולדות לעולם.

שהרי השמש, אף על גב שהתקרב ללכנה, לא עושה פרות, רק אותה הדרגה שנקראת צדיק, ויוסף הוא הדרגה של יעקב לעשות פרות ולהוציא תולדות לעולם, ומשום כך כתוב אלה תלדות יוסף.

אלה תלדות יעקב יוסף - כל מי שהיה מסתכל בדמות יוסף, היה אומר שזו היא דמות יעקב. בא ראה שבכל בני יעקב לא כתוב אלה תולדות יעקב ראובן, פרט ליוסף, שדמותו דומה לדמות אביו.

בן שבע עשרה שנה - אמר רבי אבא, רמז לו הקדוש ברוך הוא, שהנה כשנאבד ממנו יוסף היה בן שבע עשרה שנים, וכל אותם ימים שנשארו שלא ראה את יוסף, היה בוכה על אותם שבע עשרה השנים, וכמו שהיה בוכה עליו - הקדוש ברוך הוא נתן לו שבע עשרה שנים אחרות שהתקיים בארץ מצרים בשמחה, בכבוד ובשלמות הכל. שבנו יוסף היה מלך, וכל בניו היו לפניו. אותן שבע עשרה שנים היו חיים אצלו, ומשום כך בן שבע עשרה שנה הוא היה כשנאבד ממנו.

רבי חייא פתח ואמר, (איוב לד) לכן אנשי לבב שמעו לי חללה לאל מרשע ושדי מעול, כי

ונדונים בדין. מה הטעם? משום שאותה הנפש גרמה להם, ועל כן חס עליהם הקדוש ברוך הוא לעולם הבא.

רבי אלעזר אמר, כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא הוא בדין, כדי לטהר אותה הנפש להביא אותה לעולם הבא [ומשום כך כל מעשיו של הקדוש ברוך הוא] [נ"א משום שכל מעשיו הקדוש ברוך הוא] הם בדין ואמת, וכדי להעביר ממנו אותה זמה שקבלה בעולם הזה, ועל כן נשבר אותו הגוף ונטהרת הנפש, ומשום כך הקדוש ברוך הוא עושה לאותו הצדיק שיסבל יסורים ומכאובים בעולם הזה ויתנקה מן הכל ויזכה לחיי עולם, ועל כן כתוב (תהלים יא) ה' צדיק יבחק, ודאי, והנה נתבאר.

רבי שמעון פתח, (ויקרא כא) אף אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יגש כי מום בו ולא יחלל את מקדשי כי אני ה' מקדשו. אף אל הפרכת לא יבא – בא ראה, באותה שעה שאותו הנקר ששופע ויוצא, מוציא כל אותן הנשמות והנקבה מתעברת, כלם עומדים בפנים בחצר לפניו מחצר מצפה שטיחים.

וכשהלבנה נפגמת באותו צד של הנחש הרע, אז כל אותן נשמות שיוצאות, אף על גב שכלן טהורות וכלן קדושות – הואיל ונפלו בפגם, בכל אותם מקומות שהגיעו אותן הנשמות, כלם נשברו ונפגמו בכמה צער וכמה כאבים, ואלו הם [נשמות ומקומות] [נ"א נשמות של מקומות של פגם] שמתרצה בהם הקדוש ברוך הוא אחר שנשברו, ואף על גב שהנשמות בעצב ולא בשמחות.

סוד הדבר שורים כמו שלמעלה, הגוף נפגם, והנשמה בפנים כמו שלמעלה, וזה כמו זה. ומשום כך אלו הם שצריכות להתחדש בהתחדשות הלבנה, ועל אלו כתוב (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחות לפני אמר ה'. כל בשר ודאי, שאלו יתחדשו בכל. וצריכים להתחדש בהתחדשות הלבנה.

ואלו הם בשתפות אחת עם הלבנה פגומים באותו הפגם שלה, ומשום כך היא תמיד שורה

בשורת יוסף, מיד ותחי רוח יעקב אביהם. כאן בצדיק הזה שנשבר, כיון שהוא חלש ונשבר במכאובים, איפה השמחה? שהרי הוא בעצב ואין עמו כלל שמחה.

ואחר – שהנה ראינו כמה אהובים היו צדיקים לפני הקדוש ברוך הוא ולא נשברו בחלאים ולא במכאובים, ולא נחלש גופם לעולמים, למה לא אלה כאלה – שאלה נשברו, ואלה עומדים בגופם כראוי?

ואם תאמר שהנה אלה שעמדו בקיום כראוי משום שהם צדיקים בני צדיקים הם, כמו שבארוהו, ואלו האחרים צדיקים ולא בני צדיקים – הנה ראינו צדיקים בני צדיקים, שהנה אביו של זה צדיק בן צדיק, והוא צדיק, למה נשבר גופו במכאובים וכל ימיו בצער?

אלא כאן הוא סוד, שהנה כל מעשיו הקדוש ברוך הוא באמת וצדק, (איוב לד) כי פעל אדם ישלם לו וכארח איש ימצאנו. מצאנו בספרי הראשונים סוד אחד, ואצלו סוד אחר אחד שהוא שנים, שהרי יש לפעמים שהלבנה בחסרון ושורה בדין ואין השמש נמצא אצלה, ובכל זמן ובכל שעה יש לה להוציא נשמות לבני אדם כמו שלקטה בראשונה, ומוציאה אותם פעת בזמן שהיא עומדת בדין, ומי שלוקח אותה באותו זמן, יהיה תמיד בחסרון והעני הולך אליו, ונשבר תמיד בדין כל ימי האדם, בין חיב בין זכאי, רק שתפלה מבטלת את כל גזרי הדינים ויכול לסלקם בתפלה.

ואותו הזמן שאותה הדרגה עומדת בשלמות, ואותו נהר ששופע ויוצא משתמש בה, אז אותה הנשמה שיצאה ונדבקה בו באותו האדם, אותו האדם משלם בכל – בעשר, בבנים ובשלמות הגוף.

והבל משום אותו המזל ששופע ויוצא ומתחבר באותה הדרגה להשתלם בו ולהתברך ממנו, ועל כן הכל במזל הדבר תלוי. ועל כן שנינו, בנים, חיים ומזונות – לא בזכות תלויים, אלא במזל הדבר תלוי, שהרי בזכות אינו אלא עד שמתמלאת ומאירה מן המזל.

ומשום כך, כל אותם שנשברו בעולם הזה, והם צדיקי אמת, כלם נשברים בעולם הזה

ובאותו זמן יעורר הקדוש ברוך הוא התעוררות עליונה להאיר ללבנה כראוי, כמו שנאמר (שם) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים. ומשום כך תתוסף לה רוח עליונה, ומשום כך יתעוררו אז כל אותם המתים שהם בתוך העפר. וזהו עבדי, הסוד שמפתחות רבונו בידו, כמו שנאמר [אל עבדו זקן ביתו, וכמו שנאמר] (בראשית כד) ויאמר אברהם אל עבדו. זו הלבנה כמו שנאמר, מטטרו"ן שהוא עבד שליח רבונו.

זקן ביתו, כמו שנאמר (תהלים לו) נער הייתי גם זקנתי. המשל בכל אשר לו, משום שכל הגונים נראים בו יר"ק ולב"ן ואד"ם.

שים נא ידך תחת ירכי - זהו הצדיק, סוד הדבר קיום העולם, שהרי אז העבד הזה ממנה בסוד עליון להחיות את שוכני העפר, ויעשה שליח ברוח של מעלה להשיב הרוחות והנשמות למקומן לאותם גופים [שנאכלו] שהתבלו ונרקבו תחת העפר.

ואשביעך בה' אלהי השמים. ואשביעך - מה זה ואשביעך? להתלבש בסוד של שבעה אורות עליונים, שהם סוד השלמות העליונה. אשר לא תקח אשה - זהו הגוף שתחת העפר שיש לו קיום להקים מהעפר, שכל אותם שנקברו בה וזכו להקבר בארץ ישראל, הם יתעוררו בראשונה, כמו שבארנו, שכתוב (ישעיה כו) יחיו מתים, בראשונה - אלו המתים של ארץ ישראל. נבלתי יקומון - אותם המתים של שאר הארצות. ועל זה לאותם גופים של ישראל שנקברו שם, ולא לגופות שאר העמים עובדי עבודה זרה שהארץ נטמאה מהם.

ועל כן, אשר לא תקח אשה לבני. מה זה לבני? שכל נשמות העולם שיוצאות מאותו נהר ששופע ויוצא, הם בנים לקדוש ברוך הוא. ועל זה אשר לא תקח אשה - זה הגוף. לבני - זו הנשמה. מבנות הכנעני - אלו גופות של עמים עובדי עבודה זרה שעתידי הקדוש ברוך הוא לנער אותם מהארץ הקדושה, כמו שנאמר (איוב לח) וינערו רשעים ממנה, כמי שמנער טלית מהזהמה שלה.

כי אל ארצי ואל מולדתי תלך. ארצי - זו הארץ הקדושה שהיא ראשונה לכל שאר הארצות,

בתוכם, שאינה עוזבת אותם, כמו שנאמר (שם נו) ואת דכא ושפל רוח, וכתוב (תהלים לד) קרוב ה' לנשברי לב. לאותם שסובלים עם הלבנה, אותו הפגם הם קרובים לה תמיד. ועל זה להחיות לב נדכאים, באותם החיים שבאים לה להתחדש יהיה להם חלקם, אותם שסובלים עמה יתחדשו עמה.

ואלו נקראים יסורים של אהבה. של אהבה הם, ולא מאותו האדם. של אהבה, אותם שנפגם האור של האהבה הקטנה שנדחית מאהבה רבה. משום כך אלה הם חברים משתפים עמה. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא, שהם זכו לזה להיות חברים עמה, עליהם כתוב (שם קכב) למען אחי ורעי וגו'.

פתח ואמר, (ישעיה נב) הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד. אשרי חלקם של הצדיקים שהקדוש ברוך הוא גלה להם דרכי התורה ללכת בהם. בא ראה, הפסוק הזה הוא סוד עליון, הנה ישכיל עבדי ובארוה. אבל בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את הלבנה והקטין לה את אורה, שהרי אין לה מעצמה כלום. ומשום שהקטינה את עצמה, האירה בגלל השמש ובחזק האורות העליונים.

ובזמן שהיה בית המקדש קים, ישראל היו משתדלים בקרבנות ועולות ועבודות שהיו עושים הכהנים ולוים וישראלים כדי לקשר קשרים ולהאיר אורות. ולאחר שנחרב בית המקדש, נחשף האור, והלבנה לא הוארה מן השמש, והשמש הסתלק ממנה ולא האירה, ואין לה יום שלא שולטים בו קללות וצער וכאבים, כמו שנתבאר.

ובאותו זמן שהגיע זמן הלבנה להאיר, מה כתוב? הנה ישכיל עבדי. נאמר על הלבנה הנה ישכיל עבדי, זהו סוד האמונה. הנה ישכיל - שמתעוררת התעוררות שלמעלה, כמי שהריח ריח וכו' להתעורר ולהסתפל. ירום - מצד האור העליון של כל האורות.

ירום - כמו שנאמר (ישעיה ל) ולכן ירום לרחמכם. ונשא - מהצד של אברהם. וגבה - מהצד של יצחק. מאד - מצדו של יעקב. ואף על גב שבארוהו, והכל אחד בסוד של החכמה.

בְּדַרְגָּה עֲלִיּוֹנָה עַל כָּל אוֹתָם שְׁלֵא נִדְבְּקוּ וְלֹא יִדְעוּ, וְהֵם מִתְקִימִים בְּרֵאשׁוֹנָה. וְזוֹ הַשְּׂאֵלָה שֶׁעָמַד אוֹתוֹ הָעֶבֶד לְדַעַת וְלִשְׂאֵל, בְּמָה הִתְעַסְקָה אוֹתָהּ הַנְּשֻׁמָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה.

וְאָמְרָה אֵלַי גַּם אַתָּה שְׂתֵּה, אַתָּה צְרִיף לְשִׁתוֹת וְלִהְיוֹת מְשֻׁקָה בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאַחֲרֶיךָ – וְגַם (ל)גְּמֻלְיָךְ אֲשֶׁקָה, מִשׁוּם שֶׁכָּל אוֹתָם שְׂאָר הַמְּרַכְּבוֹת, אַף עַל גַּב שֶׁנִּשְׁקִים מִהַדְרָגָה הַזֹּאת, כָּלֵם נִשְׁקִים מִעֲבוּדַת הַצְּדִיקִים שִׁיּוּדְעִים עֲבוּדַת רְבוּנָם כְּרֵאוּי, שֶׁהַצְּדִיקִים יוֹדְעִים לְסַפֵּק לְכָל דְּרָגָה וְדְרָגָה כְּרֵאוּי. וְעַל זֶה וְגַם (ל)גְּמֻלְיָךְ אֲשֶׁקָה. וְדַאי הִיא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הַכִּיחַ ה' לְבֶן אֲדֹנָי. וְדַאי הִיא [ס"א בַּהֲתַעֲוֹרְרוֹת שֶׁל הַתְּפִלָּה שְׁלִי] הוּא הַגּוֹף שֶׁהִזְדַּמֵּן לְאוֹתָהּ הַנְּשֻׁמָּה הָעֲלִיּוֹנָה.

בֵּא רֵאָה, שֶׁהִנֵּה נִתְבָּאָר שִׁתְּשׁוּקַת הַזְּכָר לְנִקְבָּה עוֹשֶׂה נְשֻׁמָּה, וְתִשְׁוֹקַת הַנִּקְבָּה לְזָכָר עוֹלָה וּמִתְעַרֵּב עִמָּה שְׁלִמְעָלָה, וְנִכְלָלִים זֶה עִם זֶה וְעוֹשֶׂה נְשֻׁמָּה. וּמִשׁוּם כֵּן, הִיא הָאִשָּׁה – זֶהוּ הַגּוֹף וְדַאי, שֶׁהוּא זָמִין לְאוֹתוֹ רְצוֹן שֶׁל הַנְּשֻׁמָּה שִׁיִּצְאָה מִן הַזְּכָר.

וְאוֹתָם הַגּוֹפִים עֲתִידִים לְהִתְעוֹרֵר בְּרֵאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שְׂאֲמָרְנוּ. וְלֹא אַחֲרַי שְׂאֵלוּ יְקוּמוּ, יְקוּמוּ כָּל הָאֲחֵרִים שֶׁבְּשְׂאָר הָאֲרָצוֹת וְיִתְקִימוּ בְּקִיּוּם שְׁלֵם, וְיִתְחַדְּשׁוּ בְּהִתְחַדְּשׁוֹת הַלְּבָנָה, וְיִתְחַדְּשׁ הָעוֹלָם כְּמוֹ מִקְדָּם, וְאִזּוֹ כְּתוּב בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן (תְּהִלִּים קד) יִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׁיו.

וּמִשׁוּם כֵּן, הִנֵּה יִשְׁכִּיל עֲבָדֵי – לְהַחְזִיר הַנְּשֻׁמוֹת כָּל אַחַת וְאַחַת לְמִקְוָמָה. יְרוּם וְנִשְׂא וְגַבְהָ מְאֹד – מִהַצַּד שֶׁל כָּל אוֹתָן הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, כְּמוֹ שְׂאֲמָרְנוּ.

בְּאֲשֶׁר שְׂמָמוּ עֲלֶיךָ רַבִּים כֵּן מִשְׁחַת מְאִישׁ מְרֵאָהוּ וְתֵאָרוּ מִבְּנֵי אָדָם (ישעיה נב), בֵּא רֵאָה, שֶׁהִנֵּה נֹאֲמַר שְׂכָאֲשֶׁר נִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהַשְּׂכִינָה גָּלְתָה לְתוֹךְ אֲרָצוֹת נִכְרִיּוֹת בֵּינֵיהֶם, מִהַ כְּתוּב? (שם ל) הֵן אֲרָאֵלִם צָעֲקוּ חֲצָה מִלְּאֲכֵי שְׁלוֹם מִרְיָבְיוֹן, כָּלֵם בָּכוּ עַל זֶה וְקָשְׁרוּ בְּכִיָּה וְאָבָל, וְכָל זֶה עַל הַשְּׂכִינָה שֶׁגָּלְתָה מִמִּקְוָמָה. וְכִמָּה שֶׁהִיא מִשְׁתַּנִּית מִכְּמוֹ שֶׁהִיְתָה, אַף כֵּן בְּעֵלְהָ לֹא מְאִיר אוֹרוֹ וְהַשְּׂתַנָּה מִכְּמוֹ שֶׁהִיְתָה, שְׂכָתוּב (שם יג) חֲשַׁף הַשָּׁמַשׁ בְּצִאתוֹ, וְעַל זֶה כְּתוּב כֵּן מִשְׁחַת מְאִישׁ מְרֵאָהוּ.

כְּמוֹ שְׂנִתְבָּאָר. [וְעַל זֶה כִּי אֶל אֲרָצֵי, זוֹ הָאֲרָץ הַקְּדוּשָׁה, שֶׁהִיא שְׁלוֹ בֵּין כָּל שְׂאָר הָאֲרָצוֹת שֶׁחָלַק אוֹתָם לְמַמְנִים אַחֲרִים], וְעַל זֶה כִּי אֶל אֲרָצֵי וְאֶל מוֹלְדֹתֵי. כִּיּוֹן שְׂאֲמַר אֶל אֲרָצֵי, מִהַ זֶה וְאֶל מוֹלְדֹתֵי? אֶלֹא אֶל אֲרָצֵי, כְּמוֹ שְׂנִאֲמַר. [מִהַ זֶה] וְאֶל מוֹלְדֹתֵי? אֵלוֹ הֵם יִשְׂרָאֵל

בֵּא רֵאָה מִהַ כְּתוּב, וְיִקַּח הָעֶבֶד – כְּמוֹ שְׂנִתְבָּאָר. עֲשֶׂרָה גְּמֻלִים – אֵלוֹ הֵם עֲשֶׂר דְּרָגוֹת שֶׁהָעֶבֶד הַזֶּה שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם כְּמוֹ שְׁלִמְעָלָה. מִגְּמֻלֵי אֲדֹנָיו – שֶׁהֵם בְּאוֹתוֹ גּוֹן מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שְׂנִתְבָּאָר, וְהָעֶבֶד הַזֶּה שׁוֹלֵט וְנִתְקַן בָּהֶם.

וְכָל טוֹב אֲדֹנָיו בִּידוֹ – כָּל אוֹתוֹ טוֹב הַרְיחוֹת הָעֲלִיּוֹנִים שִׁיּוּצָאִים מִתּוֹךְ אוֹתָם אוֹרוֹת וּמְאוֹרוֹת עֲלִיּוֹנִים. וְכָל טוֹב אֲדֹנָיו – אוֹתוֹ הַשְּׁמוּשׁ שֶׁל הַשָּׁמֶשׁ שֶׁנִּמְשְׁכָה בָּהּ בְּלִבְנָה.

וְיִקָּם וְיִלְךְ אֶל אֲרָם נְהָרִים – זֶהוּ הַמְּקוֹם שֶׁל הָאֲרָץ הַקְּדוּשָׁה שֶׁשָּׁם בְּכַתָּה רָחַל כְּשִׁחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְיִבְרַךְ הַגְּמֻלִים מִחוּץ לְעִיר אֶל בְּאֵר הַמַּיִם – לְהִתְחַזֵּק כְּחָהּ בְּחֻזְקָה כְּרֵאוּי טָרֵם תִּכְנַס לְהַקִּים אֶת אוֹתָם הַגּוֹפִים.

לְעַת עָרַב, מִהַ זֶה לְעַת עָרַב? זֶה עָרַב שְׂכָתָה שֶׁהוּא הַזְּמַן שֶׁל הָאֶלְפָּה הַשְּׁשִׁי. לְעַת עָרַב – כְּמוֹ שְׂנִאֲמַר (תְּהִלִּים קד) וְלַעֲבוּדָתוֹ עַדֵי עָרַב, וְכְתוּב (ירמיה ו) כִּי יִנְטוּ צִלְלֵי עָרַב.

לְעַת צֵאת הַשְּׂאֵבֶת – שְׂכָאוֹתוֹ זְמַן עֲתִידִים לְקוּם וְלְהַחְיוֹת. בְּרֵאשׁוֹנָה מִכָּל שְׂאָר בְּנֵי הָעוֹלָם אוֹתָם שְׂשׁוּאָבִים מִימֵי הַתּוֹרָה [וְשׁוּאָבִים], כְּדֵי שִׁיתְעַסְקוּ לְשֵׂאֵב מִימֵי הַתּוֹרָה, וְהִתְחַזְּקוּ בְּעֵץ הַחַיִּים, וְהֵם יִצְאוּ בְּרֵאשׁוֹנָה, שֶׁעֵץ הַחַיִּים גָּרַם לָהֶם שִׁיקוּמוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שְׂנִתְבָּאָר.

וּבְנֵי אֲנָשֵׁי הָעִיר יִצְאָתָה, מִהַ זֶה יִצְאָתָה? כְּמוֹ שְׂנִאֲמַר (ישעיה כו) וְאֲרָץ רְפָאִים תְּפִיל, שֶׁעֲתִידָה הָאֲרָץ לְפָלֵט מִמָּנָה כָּל הַגּוֹפּוֹת שֶׁהֵם בְּתוֹכָהּ, וְעַל כֵּן כְּתוּב יִצְאָתָה. לְשֵׂאֵב מַיִם – לְטַל נְשֻׁמָּה וְלִקְבֻלָּה כְּרֵאוּי מִתְקַנְתָּ מִמִּקְוָמָה כְּרֵאוּי.

וְהָיָה הַנְּעִרָה אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיהָ הַטִּי נֹא כַדָּךְ וְאַשְׁתָּה, מִשׁוּם שֶׁהָרִי נִתְבָּאָר, שֶׁכָּל אוֹתָן נְשֻׁמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁהִתְקִימוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהִשְׁתַּדְּלוּ לְדַעַת אֶת רְבוּנָם בְּסוּד הַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה, הִיא עוֹלָה וּמִתְקִימָת

רבי יהודה אמר, את דבתם רעה - כמו שבארוהו שנתנו עיניהם בכנות הארץ, וזהו דבתם רעה, להיניק את כל אותן הדרגות שאינן קדושות ד"א אף על גב[שפאות מצד הטמאה.

וישראל אהב את יוסף מפל בניו כי בן זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים. רבי אלעזר פתח ואמר, (ישעיה כו) לך עמי בא בחדריך וסגר דלתך בעדך חבי כמעט רגע עד יעבר זעם. לך עמי בא בחדריך.

בא ראה כמה אוהב הקדוש ברוך הוא את ישראל, ובשכיל אהבתם שאוהב אותם על כל העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, הזהיר אותם ורוצה לשמר אותם בכל מה שהם עושים.

בא ראה, שלש פעמים יש ביום שהדין שורה בעולם, וכשבא אותו הזמן, צריך האדם להזהר ולהשמר שלא יפגע בו אותו הדין, והם זמנים ידועים, והרי בארוהו.

משום שהרי כשעולה הבקר, אברהם מתעורר בעולם ואוחז את הדין לקשר אותו עמו, וכראשית שלש השעות הראשונות נוסע הדין ממקומו להתעורר בו ביצקב, עד שמתעוררת תפלת המנחה שמחזירה את הדין למקומו, ומתעורר הדין שלמטה להתקשר בדין של מעלה, שהרי אז נקשר דין עם דין, וצריך להזהר.

עוד, כשהדין מתעורר בעולם והמות נמצא בעיר, לא צריך האדם ללכת יחידי בשוק, והרי בארנו את הדברים, אלא צריך לסגר את עצמו שלא יצא החוצה, כמו שבארוהו בנח שסגר את עצמו בתבה שלא ימצא לפני המשחית.

ועל זה לך עמי בחדריך, סגר את עצמך, וסגר דלתך בעדך, שלא יתראה לפני המשחית. חבי כמעט רגע עד יעבר זעם, שאחר שעובר הדין אין רשות למשחית להשחית.

בא ראה, שהקדוש ברוך הוא בשכיל האהבה שהוא אוהב את ישראל וקרב אותם אליו, כל שאר העמים עובדי כוכבים ומזלות שונאים את ישראל, משום שהם מרחקים וישראל קרובים.

ובא ראה, משום האהבה שאהב יעקב את יוסף, ותר מאחיו, אף על גב שכלם היו לו אחים,

דבר אחר, פן משחת מאיש מראהו - מהעבד הזה שהשתנה דיוקנו וגונו מכמו שהיה. דבר אחר פן משחת מאיש מראהו - כמו שנאמר (שם נ) אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם. שהרי מיום שנחרב בית המקדש לא עמדו השמים באורם, וסוד הדבר - הפרכות לא שורות אלא במקום שנמצאים זכר ונקבה, ובארוהו כמו שנאמר (בראשית ב) זכר ונקבה בראם ויברך אתם, ומשום כך משחת מאיש מראהו.

וזהו ככתוב (ישעיה נו) הצדיק אבד. אבוד או נאבד לא נאמר, אלא אבד, שאין שורות ברכות אלא במקום שנמצאים זכר ונקבה יחד, כמו שנתבאר. משום זה באותו זמן שלא נמצא הזכר עמה, ואז כל אותן נשמות שיוצאות, לכלן היה להן שנוי מכמו שהיו בזמן שהשמש מתחבר בלבנה, כמו שנתבאר. ולכן אלה תלדות יעקב יוסף וגו', ונתבאר.

והוא נער, משום שאין נפרדים לעולמים, צדי"ק וצד"ק הם יחד. כמו שהיא נקראת בשם של הזכר, גם כך הוא נקרא בשם שלה, שכתוב והוא נער.

את בני בלהה ואת בני זלפה. בכלם עומדת לחדש אותם פראוי ולהשתעשע להם בשמחה שלו. שכל הענפים וכל העלים, כלם מתברכים בשמחתו.

אלה תלדות יעקב יוסף, כמו שנתבאר, שכל דמותו של יעקב היתה ביוסף, וכל מה שארע לזה ארע לזה, ושניהם הולכים יחד. וזהו הסוד של האות ו"ו, ששניהם הולכים יחד, משום שהם סוד אחד ודמות אחת.

ויבא יוסף את דבתם רעה, הרי פרשוה שהיה אומר לאביו עליהם שהיו אוכלים איבר מבעלי חיים כשהם חיים. ויבא יוסף את דבתם רעה, וכי זה במנין היו אותם בני השפחות, איך היו מזלזלים בהם בני לאה, ואיך היו אוכלים איבר מן החי והיו עוברים על מצות רבונם, שהרי צוה על בני נח מצוה זו, כמו שנאמר (בראשית ט) אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו, והם היו אוכלים אותם ועוברים על מצות רבונם? אלא יוסף היה אומר, ועל זה נענש.

יגלה אֶזֶן אַנְשִׁים וּבְמִסְרָם יַחֲתֵם. בֹּא רֵאָה, כְּשַׁעוּלָה אָדָם לְמַטָּתוֹ, הוּא צְרִיף לְהַמְלִיךְ עָלָיו מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאַחַר כֵּךְ יֹאמֵר פְּסוּק אֶחָד שֶׁל רַחֲמִים, וּבְאֵרוֹהוּ הַחֲבָרִים. מִשׁוֹם שֶׁהֵנָּה כְּאֲשֶׁר אָדָם יֵשֵׁן עַל מַטָּתוֹ, הֵנָּה נִשְׁמָתוֹ יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ וְהוֹלֶכֶת וּמְשׁוֹטֶטֶת לְמַעְלָה, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי דְרָכּוֹ, וְכֵךְ עוֹלָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר.

מַה כְּתוּב? בְּחֵלוֹם חֲזִיוֹן לִילָה, כְּשֶׁבִנִּי אָדָם שׁוֹכְבִים בְּמַטָּתָם יִשְׁנִים וְהַנְּשִׁמָּה יוֹצֵאת מֵהֶם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב בְּתַנּוּמוֹת עָלֵי מִשְׁכָּב אֶזֶן אַנְשִׁים. וְאֵז הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹדִיעַ לְנִשְׁמָה, בְּאוֹתָהּ הַדְּרָגָה שְׁעוֹמֶדֶת עַל הַחֵלוֹם, אוֹתָם הַדְּבָרִים שְׁעֵתִידִים לְבֹא עַל הָעוֹלָם, אוֹ אוֹתָם דְּבָרִים כְּפִי אוֹתָם הַהֲרֵהוּרִים שֶׁל לְבוֹ, מִשׁוֹם שֶׁאָדָם נוֹטֵל דְרָךְ שֶׁל תּוֹכְחוֹת הָעוֹלָם.

מִשׁוֹם שֶׁהֵנָּה לֹא מוֹדִיעִים לְאָדָם בְּעוֹד שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּכַח הַגּוֹף [נ"א שֶׁל הָרוּחַ] כְּמוֹ שְׁאֵמְרָנוּ, אֲלֵא מִלְּאָךְ מוֹדִיעַ לְנִשְׁמָה, וְהַנְּשִׁמָּה לְאָדָם, וְאוֹתוֹ הַחֵלוֹם הוּא מְלַמֵּעָה, כְּשֶׁהַנְּשִׁמָּה יוֹצֵאת מִן הַגּוֹפִים וְעוֹלוֹת כָּל אַחַת וְאַחַת כְּפִי דְרָכָה. וְכֵמָּה דְרָגוֹת עַל דְרָגוֹת בְּסוּד הַחֵלוֹם, כֵּלְךָ בְּסוּד הַחֲכָמָה. וּבֹא וּרְאָה, הַחֵלוֹם דְרָגָה אַחַת, הַמְרָאָה דְרָגָה אַחַת, הַנְּבוֹאָה דְרָגָה אַחַת, וְכֵלְךָ דְרָגוֹת לְדְרָגוֹת אֵלֶּה עַל אֵלֶּה.

וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף חֵלוֹם וַיַּגִּד לְאֶחָיו וַיּוֹסְפוּ עוֹד שְׁנֵי אֲתוֹ עַל חֵלוֹמוֹתָיו. מִכָּאֵן שֶׁלֹּא צְרִיף הָאָדָם לומר אֵת חֵלוֹמוֹ רַק לְאוֹתוֹ הָאָדָם שְׁאוֹהֵב אוֹתוֹ, וְאֵם לֹא – הוּא גוֹרֵם לוֹ. שְׁאֵם אוֹתוֹ הַחֵלוֹם מִתְּהַפֵּךְ לְגוֹן אַחַר – הוּא גוֹרֵם לְסִלְקוֹ

בֹּא רֵאָה שִׁיּוֹסֵף אָמַר אֵת הַחֵלוֹם לְאֶחָיו, וְעַל כֵּן גָּרְמוּ לוֹ לְסִלְקָא אֵת חֵלוֹמוֹ עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנִים שֶׁהִתְעַכַּב. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, מִנֵּיִן לָנוּ? שֶׁכְּתוּב וַיּוֹסְפוּ עוֹד שְׁנֵי אֲתוֹ. מַה זֶה שְׁנֵי אֲתוֹ? שֶׁגָּרְמוּ לוֹ בְּזֵה קִטְרוּגִים.

מַה כְּתוּב? וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמְעוּ נָא הַחֵלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלַמְתִּי. שְׂרָצָה מֵהֶם שִׁישְׁמְעוּ לוֹ, וְהוּא הוֹדִיעַ לָהֶם אוֹתוֹ הַחֵלוֹם, שֶׁאֲלֵמְלָא הֵם שֶׁהִפְכוּ אוֹתוֹ לְגוֹן אַחַר – כֵּךְ הַתְקִיִּים, וְהֵם הִשִּׁיבוּ וְאָמְרוּ, הַמְלִיךְ תְּמַלִּיךְ עָלֵינוּ אִם מְשׁוּל תְּמַשֵּׁל בָּנוּ?! מִיָּד

מַה כְּתוּב? וַיִּתְנַכְּלוּ אֲתוֹ לְהַמִּיתוֹ. כָּל שֶׁכֵּן הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת לְיִשְׂרָאֵל.

בֹּא רֵאָה כֵּמָּה גְרָמָה לוֹ אוֹתָהּ אֶהְבָּה שְׁאֵהֵב אוֹתוֹ יוֹתֵר, שְׁגָרָם לוֹ שֶׁהִגְלָה מֵאֲבִיו, וְגִלָּה אֲבִיו עִמוֹ, וְגָרָם לָהֶם גְּלוּת וְלִשְׁכִינָה שְׁגִלְתָּהּ בֵּינֵיהֶם, וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּגְזְרָה הַגְּזֵרָה, וּבְאֵרוֹהוּ שֶׁבִשְׁבִיל כְּתַנֵּת הַפְּסִים שְׁעָשָׂה לוֹ יוֹתֵר, מַה כְּתוּב? וַיִּרְאוּ אֶחָיו.

וַיַּחֲלֹם יוֹסֵף חֵלוֹם וַגּוֹ'. רַבִּי חֲזִיָּא פְתַח וְאָמַר, (בְּמִדְבָר יב) וַיֹּאמֶר שְׁמְעוּ נָא דְבָרֵי אִם יִהְיֶה נְבִיאֲכֶם ה' בְּמִרְאָה אֲלֵיו אֲתוֹדַע בְּחֵלוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ. בֹּא רֵאָה כֵּמָּה דְרָגוֹת לְדְרָגוֹת עֲשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כֵּלְךָ עוֹמְדִים זֶה עַל זֶה, דְרָגָה עַל דְרָגָה, זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, וְכֵלְךָ יוֹנְקוֹת אֵלּוּ מֵאֵלּוּ כְּרֵאוֹי לָהֶם, אֵלּוּ מִיָּמִין וְאֵלּוּ מִשְׁמָאל, וְכֵלְךָ מִמְּנוֹת אֵלּוּ עַל אֵלּוּ הַכֹּל כְּרֵאוֹי.

בֹּא רֵאָה, כָּל נְבִיאֵי הָעוֹלָם, כֵּלְךָ יוֹנְקִים מִצַּד אֶחָד מִתּוֹךְ שְׁתֵּי דְרָגוֹת יְדוּעוֹת, וְאוֹתָן הַדְּרָגוֹת הֵיוּ נִרְאוֹת בְּתוֹךְ הָאֲסִפְקָלְרִיָּה שְׁאִינָה מְאִירָה, שֶׁכְּתוּב בְּמִרְאָה אֲלֵיו אֲתוֹדַע. מַה הִיא הַמְרָאָה? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר [שְׁמִרְאָה] הַמְרָאָה שֶׁכָּל הַגּוֹנִים נִרְאִים בְּתוֹכָהּ, וְזוֹהִי הָאֲסִפְקָלְרִיָּה שְׁאִינָה מְאִירָה. בְּחֵלוֹם אֲדַבֵּר בּוֹ, זֶהוּ אֶחָד מִשְׁשִׁים בְּנְבוּאָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹהוּ, וְהִיא הַדְּרָגָה הַשְּׁשִׁית מֵאוֹתָהּ הַדְּרָגָה שֶׁל נְבוּאָה, וְהִיא הַדְּרָגָה שֶׁל גְּבִרְיָאֵל שֶׁמְמַנֶּה עַל הַחֵלוֹם, וְהִרִי נִתְבָּאָר.

בֹּא רֵאָה, כָּל חֵלוֹם שֶׁהוּא כְּרֵאוֹי, בֹּא מִן הַדְּרָגָה הַזֹּאת, וְעַל כֵּן אֵין לָךְ חֵלוֹם שֶׁלֹּא יִתְעַרְבוּ בּוֹ דְבָרִים כּוֹזְבִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹנוּ. וּמִשׁוֹם כֵּךְ מֵהֶם אָמַת וּמֵהֶם כּוֹזְבִים, וְאֵין לָךְ חֵלוֹם שְׁאֵין בּוֹ מִצַּד זֶה וּמִצַּד זֶה.

וּמִשׁוֹם שִׁישׁ בְּחֵלוֹם הַכֹּל כְּמוֹ שְׁאֵמְרָנוּ, כָּל הַחֵלוֹמוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הוֹלְכִים אַחַר פְּתָרוֹן הַפֶּה, וּבְאֵרוֹהוּ שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית מא) וַיְהִי כְּאֲשֶׁר פָּתַר לָנוּ כֵּן הָיָה. מַה הַטַּעַם? מִשׁוֹם שִׁישׁ בְּחֵלוֹם כְּזָב וְאָמַת, וְהַדְּבֹר שׁוֹלֵט עַל הַכֹּל, וּמִשׁוֹם כֵּךְ צְרִיף הַחֵלוֹם פְּתָרוֹן טוֹב. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מִשׁוֹם שֶׁכָּל חֵלוֹם הוּא מֵהַמְדְרָגָה שֶׁלְמַטָּה, וְהַדְּבֹר שׁוֹלֵט עָלָיו, וּמִשׁוֹם כֵּךְ כָּל חֵלוֹם הוֹלֵךְ אַחַר הַפְּתָרוֹן.

פְּתַח וְאָמַר, (אִיּוֹב לג) בְּחֵלוֹם חֲזִיוֹן לִילָה בְּנִפְל תְּרַדְמָה עַל אַנְשִׁים בְּתַנּוּמוֹת עָלֵי מִשְׁכָּב אֶז

מחלציקה הוא יבנה הבית לשמי. וכל ישראל היו יודעים את זה, והיו אומרים מתי ימות דוד ויקום שלמה בנו ויבנה את הבית, ואז עמדות היו רגלינו בשערך ירושלים, אז נעלה ונקריב שם קרבנות.

ועם כל זה, אף על גב שהיו אומרים מתי ימות הזקן הזה, אזי שמחתי ושמחה היתה לי בשביל בני, שהיו אומרים שבני יקום תחתי לגמר את המצוה לבנות את הבית. אז התחיל לשבח אותה ואמר, ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדו.

שנינו, עשה הקדוש ברוך הוא ירושלים למטה כמו שלמעלה, וזו מתקנת [זו] כנגד זו, שכתוב (שמות טו) מכוון לשבתך פעלת ה'. הבנויה, שעתיד הקדוש ברוך הוא להוריד את ירושלים שלמעלה פראוי, ומשום כך הבנויה. שחברה לה יחדו, והרי בארוה, שחברה? הנה צריך להיות שחברו! אלא שהתחברה האם עם הבת ונהיו יחד, ובארוהו.

ונאמר ששם עלו שבטים, אלו הם קיום של העולם והתקון של העולם התחתון. ואל תאמר שהעולם התחתון לבדו, אלא אפלו של העולם העליון, שכתוב שבטי יה עדות לישראל, דוקא לישראל, משום שהם הקיום למטה, עדות הם למעלה, והכל - להודות לשם ה', להודות לשם הקדוש ברוך הוא לכל הצדדים, שכתוב להודות לשם ה'.

וימצאהו איש והנה תעה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה תבקש. מה כתוב למעלה? ויאמר ישראל אל יוסף הלוא אחיך רעים בשכם לכה ואשלחך אליהם. וכי יעקב השלם, שהיה אוהב את יוסף מכל בניו והיה יודע שכל אחיו היו שונאים אותו, למה שלח אותו אליהם? אלא הוא לא חשד עליהם, שהיה יודע שכלם היו צדיקים ולא חשד אותם, אלא הקדוש ברוך הוא גרם את כל זה כדי לקיים את הגזרה שגזר בין הבתרים.

מצאנו בספרי הקדמונים, שצריכים בני יעקב הללו לשלט עליו בטרם ירד למצרים, שאלו הנה ירד למצרים והם לא היו שולטים בו בראשונה, יכלו המצרים לשלט על ישראל

אמרו לו את פשר החלום וגזרו גזרה, ומשום כך יוסיפו עוד שנה אתו.

רבי חייא ורבי יוסי היו מצויים לפני רבי שמעון. אמר רבי חייא, הנה שנינו, חלום שלא נפתר כמו אגרת שלא נקראה, אם משום שהתקיים והוא לא ידע, או שלא התקיים כלל. אמר לו, התקיים ולא נודע, שהרי אותו החלום תלוי עליו כח, והוא לא נודע ולא ידוע אם התקיים ואם לא התקיים.

ואין לה דבר בעולם שטרם יבא לעולם שאינו תלוי בחלום או על ידי כרוז, שהרי נאמר שכל דבר ודבר בטרם יבא לעולם מכריזים עליו ברקיע, ומשם מתפשט בעולם ונתן על ידי הפרוז, והכל משום שכתוב (עמוס ג) כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים, בזמן שנביאים נמצאים בעולם, ואם לא - אף על גב שנבואה לא שורה, חכמים עדיפים מנביאים, ואם לא - נתן בחלום, ואם לא - הדבר נמצא בצפרי השמים, והרי בארוה.

ויילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם. רבי שמעון אמר, לרעות צאן אביהם הנה צריך להיות! מה זה א"ת נקוד מעליו? לרבות שכינה עמהם, שהיא שרויה עמהם, משום שהם היו עשרה, שהרי יוסף לא היה עמהם, ובנימין הוא קטן בבית, ומשום כך הם היו עשרה, וכשהלכו, השכינה היתה ביניהם, ועל כן נקוד מלמעלה.

ומשום כך, בזמן שמכרו את יוסף, השתתפו כלם עם השכינה, ושתפו אותה עמהם כשעשו שבועה, ועד שהתגלה דבר יוסף, לא שרתה שכינה על יעקב.

ואם תאמר שהשכינה לא נמצאה עמהם - בא ראה, שכתוב (תהלים קכב) ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה'. כלם צדיקים וחסידים, הקיום של כל העולם, הם קיום למעלה ולמטה.

פתח ואמר, (שם) שמחתי באמרים לי בית ה' גלך. את הפסוק הזה בארוהו, שדוד היה עם לבו לבנות הבית, כמו שנאמר (מלכים א-ח) ויהי עם לבב דוד אבי לבנות בית לשם ה' וגו'. ואחר כך מה כתוב? רק אתה לא תבנה הבית כי אם בנו היצא

כְּשֶׁנִּפְּלוּ בֵּידוֹ, וְהָרִי פָּרְשִׁיהָ שְׁכָתוֹב (בראשית ג) וַיִּנְחַם
אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לֶבֶם, בְּכָל הוּא דְבַר, עַל לֶבֶם.

וְבֵא וּרְאָה מֵה כְּתוֹב, וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו. זֶה
שְׁמַעוֹן וְלוֹי שֶׁהֵם הָיוּ וְדָאֵי אָחִים בְּכָל, מִשׁוֹם
שֶׁבָּאוּ מִצֵּד הַדִּין הַקָּשָׁה, וּמִשׁוֹם כֶּף רִגְזוֹם הוּא רִגְזוֹ
שֶׁל הָרֵג בְּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ט) אָרוּר אָפֶם כִּי
עָז וְעִבְרָתָם כִּי קָשְׁתָּה

בֵּא רְאָה אֶת סוֹד הַדְּבָר, יֵשׁ רִגְזוֹ וַיֵּשׁ רִגְזוֹ. יֵשׁ רִגְזוֹ
שֶׁהוּא מִבְּרֵךְ מִמְעֵלָה וּמִמַּטָּה, וְנִקְרָא בְּרוּךְ,
כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר שְׁכָתוֹב (שם יד) בְּרוּךְ אֲבָרָם לְאֵל עֲלִיּוֹן
קָנָה שְׁמִים וְאָרְץ, וְהָרִי פָּרְשִׁיהָ. וַיֵּשׁ רִגְזוֹ מִקְלָל
לְמַעֲלָה וּמִמַּטָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר, שֶׁנִּקְרָא אָרוּר, שְׁכָתוֹב
(שם ג) אָרוּר אֶתָּה מְכַל הַבְּהֵמָה וּמְכַל חַיֵּי הַשָּׂדֶה.
אָרוּר אָפֶם כִּי עָז.

וְעַל הַסּוֹד הַזֶּה יֵשׁ שְׁנֵי הָרִים, שְׁכָתוֹב (דברים יא)
וְנִתְתָּה אֶת הַבְּרָכָה עַל הַר גְּרִזִים וְאֶת
הַקְּלָלָה עַל הַר עֵיבָל, כִּנְגִיד שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת הַלְלוּ.
וְעַל כֵּן זֶה נִקְרָא אָרוּר וְזֶה נִקְרָא בְּרוּךְ. וְשְׁמַעוֹן
וְלוֹי הֵם מִצֵּד הַדִּין הַקָּשָׁה, וּמִצֵּד הַדִּין הַקָּשָׁה
הַחֲזֵק יוֹצֵא רִגְזוֹ שְׁמַקְלָל.

וְבֵא וּרְאָה, מִצֵּד הַדִּין הַקָּשָׁה יוֹצֵא רִגְזוֹ לְשֵׁנֵי
צְדָדִים - אֶחָד שֶׁהַתְּבָרָךְ וְאֶחָד שֶׁהַתְּקַלָּל,
אֶחָד בְּרוּךְ וְאֶחָד אָרוּר. כְּמוֹ כֵּן מִהֲצַד שֶׁל יִצְחָק
יֵצְאוּ שְׁנֵי בָנִים - אֶחָד מְבָרָךְ, וְאֶחָד שֶׁהַתְּקַלָּל
לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה. זֶה נִפְרָד לְצַדוֹ וְזֶה נִפְרָד לְצַדוֹ. זֶה
דִּיּוּרוֹ בְּאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה, וְזֶה דִּיּוּרוֹ בְּהַר שְׁעִיר, שְׁכָתוֹב
(בראשית כד) אִישׁ יִדַּע צִיד אִישׁ שָׂדֶה. זֶה מְקוֹמוֹ
בְּמְקוֹם שֶׁל מִדְּבָר, חֲרִבָּה וּשְׁמָמָה, וְזֶה יֵשֵׁב אֶהְלִים,
וְהַכֹּל כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ.

וּמִשׁוֹם כֶּף שְׁתֵּי דְרָגוֹת הֵן - בְּרוּךְ וְאָרוּר, זֶה לְצַדוֹ
וְזֶה לְצַדוֹ. מִזֶּה יוֹצֵאוֹת כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁל
הָעוֹלָמוֹת לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה וְכָל הַטּוֹב וְכָל הָאֹר וְכָל
גְּאֻלָּה וְכָל הַצְּלָה, וּמִזֶּה יוֹצֵאוֹת כָּל הַקְּלָלוֹת וְכָל
חֲרָב וְכָל דָּם וְכָל שְׁמָמָה וְכָל הַרְעוֹת וְכָל הַטְּמָאָה
שֶׁל הָעוֹלָם.

לְעוֹלָמִים, וְהַתְּקִים בְּיוֹסֵף שְׁנִמְכַר לְעַבְד, וְהֵם שְׁלֹטוֹ
עָלָיו, וְאֵף עַל גֵּב שְׁיוֹסֵף הָיָה אַחַר כֶּף מְלֶךְ
וְהַמְצָרִים הָיוּ עֲבָדִים שְׁלוֹ, נִמְצָאוּ יִשְׂרָאֵל שְׁשֹׁלְטוֹ
עַל כָּלָם.

בֵּא רְאָה שְׁיוֹסֵף הוּא הַבְּרִית הָעֲלִיּוֹנָה, כָּל זְמַן
שְׁמַתְקִים הַבְּרִית, הַשְּׁכִינָה מַתְקִימָת עִם
יִשְׂרָאֵל בְּשָׁלוֹם כְּרָאוּי. כִּיּוֹן שֶׁהַסְּתֵלֵק יוֹסֵף, הַבְּרִית
הָעֲלִיּוֹנָה, מִן הָעוֹלָם, אִזּוּ הַבְּרִית וְהַשְּׁכִינָה וַיִּשְׂרָאֵל
יֵצְאוּ כָּלָם לְגָלוּת, וְהִנֵּה בְּאֶרְצוֹ שְׁכָתוֹב (שמות א) וַיִּקָּם
מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מְצָרִים אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף, וְהַכֹּל
הָיָה מִעַם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרָאוּי.

בֵּא רְאָה, וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ - זֶה גְּבִרְיָאֵל. וּפְרָשׁוּהוּ,
כְּתוֹב כְּאֵן וַיִּמְצָאֵהוּ אִישׁ, וְכְתוֹב שָׁם (דניאל ט)
וְהָאִישׁ גְּבִרְיָאֵל אֲשֶׁר רְאִיתִי בְּחִזּוֹן בְּתַחֲלָה. וְהִנֵּה
תּוֹעָה - תּוֹעָה בְּכָל, שְׁבִטָּח עַל אָחִיו שֶׁהָיָה מִבְּקֵשׁ
אֶת הָאֲחִיָּה שְׁלָהֶם וְלֹא מָצָא, וּבְקֵשׁ אוֹתָם וְלֹא
מָצָא, וְעַל כֵּן תּוֹעָה בְּכָל. וְעַל זֶה, וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ
לֵאמֹר מַה תְּבַקֵּשׁ.

וַיֹּאמֶר אֶת אָחִי אֲנִכִי מִבְּקֵשׁ וְגוֹ'. וַיֹּאמֶר הָאִישׁ
נִסְעוּ מִזֶּה וְגוֹ'. רַבִּי יְהוֹדָה פִּתַּח (שיר ח) מִי
יִתְנֶךָ כְּאֵחַ לִי יוֹנֵק שְׂדֵי אִמִּי אֲמַצְאָךְ בְּחוּץ אֲשַׁקֶּךָ
גַּם לֹא יָבִזוּ לִי. אֶת הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֶרְצוֹ הַחֲבָרִים, אֲבָל
אֶת הַפְּסוּק הַזֶּה אֲמַרָה כְּנִסְת יִשְׂרָאֵל לְמֶלֶךְ
שֶׁהַשָּׁלוֹם שְׁלוֹ, מִי יִתְנֶךָ כְּאֵחַ לִי, כְּיוֹסֵף עַל אָחִיו,
שֶׁאֲמַר וְעַתָּה אֵל תִּירָאוּ אֲנִכִי אֲכַלְכֵּל אֶתְכֶם וְאֶת
טַפְכֶם. נִתֵּן לָהֶם מְזוֹן וְזָן אוֹתָם בְּרַעֲב. מִשׁוֹם כֶּף,
מִי יִתְנֶךָ כְּאֵחַ לִי.

דְּבַר אַחַר מִי יִתְנֶךָ כְּאֵחַ לִי - זֶה יוֹסֵף, אֶל הַשְּׁכִינָה,
שֶׁנֶּאֱמַר עִמָּה וְנִדְבַק עִמָּה. יוֹנֵק שְׂדֵי אִמִּי -
שֶׁהָרִי אִזּוּ אַחֲוָה וּשְׁלָמָה עִמָּהֶם. אֲמַצְאָךְ בְּחוּץ -
בְּתוֹךְ הַגָּלוּת, שֶׁהִיא בְּאֶרֶץ אַחֲרֵת. אֲשַׁקֶּךָ - כְּדִי
לְהַדְּבִיק רוּחַ עִם רוּחַ. גַּם לֹא יָבִזוּ לִי - אֵף עַל גֵּב
שֶׁאֲנִי נִמְצָאת בְּאֶרֶץ אַחֲרֵת

בֵּא רְאָה שְׁיוֹסֵף, אֵף עַל גֵּב שֶׁאָחִיו לֹא הָיוּ לוֹ כְּמוֹ
אָחִים כְּשֶׁנִּפְּלָ בִּיּוֹדֵיהֶם, הוּא הָיָה לָהֶם כְּמוֹ אָח

❦ סדר הלימוד ליום ו טבת [יום 95 בשנה] ❦

שהתקללו, והקדוש ברוך הוא רוצה לטהר את ישראל שיהיו קדושים, שכתוב (יחזקאל לו) וזרקתי עליכם מים טהורים מכל טמאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם.

ויקחהו וישלכו אתו הברה והבור רק אין בו מים. רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים יט) תורת ה' תמימה משיבת נפש. [מי שמבטל דברי תורה כאלו החריב עולם שלם] כמה יש לבני אדם להשתדל בתורה, שכל מי שמשתדל בתורה, יהיו לו חיים בעולם הזה ובעולם הבא וזוכה בשני עולמות. ואפלו מי שמשתדל בתורה ולא משתדל בה לשמה כראוי, זוכה לשכר טוב בעולם הזה, ואין דנים אותו בעולם ההוא.

ובא וראה, כתוב (משלי ג) ארך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד. ארך ימים באותו שמשתדל בתורה לשמה, שיש לו ארך ימים בעולם ההוא שבו ארך הימים, ואותם הימים הם ודאי ימים, שם הוא בטחון הקדשה שלמעלה שבוטח אדם בעולם הזה להשתדל בתורה, להתחזק בעולם ההוא, בשמאלה עשר וכבוד, יש לו שכר טוב ושלוח בעולם הזה.

ובל מי שמשתדל בתורה לשמה, כשיוצא מן העולם הזה, התורה הולכת לפניו ומכריזה לפניו ומגנה עליו שלא יקרבו אליו בעלי הדין. כששוכב הגוף בקבר, היא שומרת אותו. כשהנשמה הולכת להסתלק לשוב למקומה, היא הולכת לפני הנשמה ההיא. וכמה שערים נשברים מלפני התורה עד שנכנסת למקומה, ועומדת על האדם עד שיתעורר בזמן שיקומו המתים של העולם, והיא מלמדת עליו סגוריה.

והו שכתוב (משלי ו) בהתהלךך תנחה אתך בשכבך תשמר עליך והקיצות היא תשיחך. בהתהלךך תנחה אתך - כמו שנתבאר. בשכבך תשמר עליך - בשעה ששוכב הגוף בקבר, שהרי אז בזמן ההוא נדון הגוף בקבר, ואז התורה מגנה עליו. והקיצות היא תשיחך - כמו שנתבאר, בזמן שיתעוררו המתים של העולם מן העפר, היא תשיחך להיות עליך סגור.

רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים כו) ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה'. הפסוק הזה בארוהו. אבל בא ראה כאן את סוד הדבר, שהרי אין לה אדם בעולם שאינו טועם את טעם המות בלילה, ורוח הטמאה שורה על אותו הגוף, מה הטעם? משום שהנשמה הקדושה מסתלקת מן האדם ויוצאת ממנו, ועל שהנשמה הקדושה יוצאת ומסתלקת ממנו, שורה רוח של טמאה על אותו הגוף ונטמא.

כשהנשמה חוזרת לגוף, עוברת אותה הזהמה, והרי נתבאר שבידי האדם נשארת זהמת הטמאה, ועל כן אל יעביר ידו על עינו, משום שאותה רוח הטמאה שורה עליו עד שנוטל אותם, וכשנוטל ידו כראוי, אז מתקדש ונקרא קדוש.

ואיך צריך להתקדש? צריך כלי אחד למטה וכלי אחד מלמעלה, כדי שיתקדש מאותו שלמעלה, ואותו שלמטה שיושב בזהמה שטמאה בו. וזה הכלי לקבל טמאה, וזה להתקדש ממנו. זה ברוך וזה ארוך. ולא צריך לשפך בבית את אותם מים של הזהמה, שלא יקרב אליהם איש, שהרי בהם מתכנסים הצד שלהם, ויכול לקבל נזק מאותם המים הטמאים.

ועד שיעבר הזהמה מידו לא יברך, ובארנו. ומשום כך, בטרים יקדש האדם את ידיו בבקר, נקרא טמא. כיון שהתקדש, נקרא טהור. ומשום כך אל יטל אלא מיד שנטהרה בראשונה, שכתוב (במדבר יט) והזה הטהור על הטמא. זה נקרא טהור, וזה נקרא טמא.

משום כך כלי אחד למעלה וכלי אחד למטה, זה קדוש וזה טמא. ואסור לעשות דבר עם אותם המים, אלא צריך לשפך אותם במקום שאנשים לא עוברים עליהם ולא ילין אותם בבית, שהרי כיון שנשפכו בארץ, רוח הטמאה נמצאת שם ויכולה להזיק. ואם חפר להם מדרון תחת הארץ שלא יראו - יפה.

ולא יתן אותם לנשים מכשפות שיוכלו להרע בהם לבני אדם, משום שאותם המים

סוד האמונה כלל. רבי יצחק אמר, אם נחשים ועקרבים היו בו, למה כתוב בראובן למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו, וכי לא חשש ראובן לזה שהנה אותם נחשים ועקרבים יזיקו אותו, ואיך אמר להשיבו אל אביו, וכתוב למען הציל אותו?

אלא שראה ראובן שהנזק נמצא בידי אִחיו, משום שידע כמה הם שונאים אותו ורצונם להרג אותו. אמר ראובן, טוב להפיל אותו לתוך בור הנחשים והעקרבים ולא ימסר בידי שונאיו שלא מרחמים עליו. מכאן אמרו, יפיל אדם עצמו לאש או לבור של נחשים ועקרבים ולא ימסר בידי שונאיו [שמעטים הם שיכולים להנצל, ומשום כך אמר למען הציל אתו מידם].

משום שכאן במקום הנחשים והעקרבים – אם הוא צדיק, הקדוש ברוך הוא ירחיש לו נס, ולפעמים שזכות אבות מסייעים לאדם וינצל מהם. אבל כיון שנמסר בידי שונאיו, מעטים הם שיכולים להנצל.

ומשום כך אמר למען הציל אתו מידם, מידם דוקא, ולא כתוב למען הציל אותו ויותר לא. אלא אמר ראובן, ינצל מידם, ואם ימות בבור – ימות. ומשום כך כתוב וישמע ראובן ויצלהו מידם

בא ראה כמה היא חסידותו של ראובן, שמשום שידע ששמעון ולוי, השתפות והחכמה והחברות שלהם הם קשים, שכאשר התחברו בשכם הרגו כל זכר [ס"א וזה שהרגו כל זכר], לא די להם, אלא שנוטלים נשים וטף וכסף וזהב וכל הבהמות וכל כלי יקר וכל מי שנמצא בקריה, ולא די, אלא שאפלו כל מה שבשדה נטלו, שכתוב (בראשית לד) ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה לקחו.

אמר, ומה הקריה הגדולה כזו לא נצל מהם – אלמלא העולם הזה יפיל בידיהם, לא ישאירו ממנו חתיכת בשר בעולם, ועל כן אמר טוב להנצל מהם, שלא ישאירו ממנו שארית בעולם ולא יראה ממנו אבא כלום לעולמים.

וכאן אם ימות, לא יכולים לו, וישאר כל גופו שלם ואשיב אותו לאבא שלם, ועל כן למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו, אף על גב

רבי אלעזר אמר, היא תשיחך, מה זה היא תשיחך? משום שאף על גב שעכשו יקומו מהעפר, התורה לא תשתכח מהם, שהרי אז ידעו את כל אותה התורה שעזבו כשהסתלקו מן העולם הזה. אותה התורה שמורה מאותו זמן, ותכנס למעיהם כמו מקדם, והיא תדבר במעיהם.

וכל הדברים מתקנים יותר מכמו שהיו בראשונה, שהרי כל אותם הדברים שהוא לא יכל להשיג אותם כראוי והוא השתדל בהם ולא נדבק בהם – כלם נכנסים למעיו מתקנים והתורה תדבר בו. זהו שכתוב והקיצות היא תשיחך. רבי יהודה אמר, כמו זה כל מי שמשתדל בתורה בעולם הזה, זוכה להשתדל בה לעולם הבא, והנה נתבאר.

בא ראה, אותו האיש שלא זוכה להשתדל בעולם הזה בתורה והוא הולך בחשכה, כשיוצא מן העולם הזה, נוטלים אותו ומכניסים אותו לגיהנם למקום התחתון, שלא יהיה מרחם עליו, שנקרא בור שאון טיט הין, כמו שנאמר (תהלים מ) ויעלני מבור שאון מטיט הין ויקם על סלע רגלי כונן אשורי.

ומשום כך, אותו שלא משתדל בתורה בעולם הזה ומתטנף בטנופות של העולם, מה כתוב? ויקחהו וישלכו אתו הברה – זה הוא הגיהנם, המקום שדינים את אותם שלא השתדלו בתורה. והבור רק – כמו שהוא היה ריק, מה הטעם? משום שלא היה בו מים.

ובא וראה כמה הוא העניש של התורה, שהרי לא גלו ישראל מהארץ הקדושה אלא משום שהסתלקו מן התורה ונעזבו ממנה, זהו שכתוב (ירמיה ט) מי האיש החכם ויבן את זאת וגו' על מה אבדה הארץ וגו'. ויאמר ה' על עזבם את תורתי וגו'. רבי יוסי אמר, מכאן (ישעיה ה) לכן גלה עמי מבלי דעת.

משום כך הכל עומד על קיום התורה, והעולם לא מתקים בקיומו אלא בתורה, שהיא קיום העולמות, מעלה ומטה, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת.

ויקחהו וישלכו אתו הברה, רמז על שזרקו אותו לתוך המצרים, המקום שלא נמצא בו

חֲרָדָה גְדֹלָה עַד מְאֹד, מִשׁוּם כִּי גָרְמוּ לוֹ שְׁחָרַד חֲרָדָה בְּזִמְן הַהוּא, שְׁכַתּוּב הִכָּר נָא הַכְּתָנֶת בְּנֶךָ הִיא אִם לֹא.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, כְּתוּב בּוֹ (שם) הֵאֱתָה זֶה בְּנֵי עֲשׂוֹ אִם לֹא - לוֹ כְּתוּב, הַכְּתָנֶת בְּנֶךָ הִיא אִם לֹא. וּמִשׁוּם כִּי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַקְדֵּק עִם הַצְדִּיקִים בְּכָל מָה שֶׁהֵם עוֹשִׂים.

רַבִּי אַבָּא אָמַר [נ"א אָמַר רַבִּי אַבָּא], כִּינּוּן שְׁכָל הַשְּׁבִטִים רָאוּ אוֹתוֹ הַצֶּעֶר שֶׁל אַבְיָהֶם, וְדָאֵי הַתְנַחֲמוּ וְנִתְּנוּ עֲצָמָם עַל יוֹסֵף שִׁיפְדוּ אוֹתוֹ אֲלֵמָּלָא יִמְצְאוּ אוֹתוֹ. כִּינּוּן שְׂרָאוֹ שְׁלֵא יְכוּלִים, חֲזְרוּ אֶל יְהוּדָה וְהַעֲבִירוּ אוֹתוֹ מֵעַלְיָהֶם, מִשׁוּם שֶׁהוּא הָיָה מְלֻךְ עֲלֵיהֶם, [וְאָז ס"א וְכִינּוּן שֶׁ] הַעֲבִירוּהוּ מֵעַלְיָהֶם, מָה כְּתוּב? וַיְהִי בַעֲת הַהִיא וַיֵּרֶד יְהוּדָה וְגו'.

רַבִּי יְהוּדָה פִּתַּח וְאָמַר, (תהלים יח) וַיִּרְעַם בְּשָׁמַיִם ה' וְעֲלִיּוֹן יִתֵּן קוּלוֹ בְּרִד וְגַחְלֵי אֵשׁ. בָּא רָאָה, כְּשֶׁבָרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, הַתְקִינָן לוֹ שְׁבַעַה עֲמוּדִים עַל מָה שְׁעוּמָד, וְכָל הָעֲמוּדִים עוּמָדִים בְּעֲמֹד אֶחָד יְחִידִי, וְהָרִי פְרִשׁוּהָ שְׁכַתּוּב (משלי ט) חֲכָמוֹת בְּנִתָּה בֵּיתָה חֲצָבָה עֲמוּדֶיהָ שְׁבַעַה, וְכָל אֵלֶּה הֵם עוּמָדִים בְּדִרְגָּה אַחַת מֵהֶם שְׁנִקְרָאת (שם י) צְדִיק יִסוּד עוֹלָם.

וּבְשִׁנְבְּרָא הָעוֹלָם, נִבְרָא מֵאוֹתוֹ הַמְקוּם שֶׁהוּא הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם וְתִקּוּנוֹ, שֶׁהוּא נִקְדָּה אַחַת שֶׁל הָעוֹלָם וְהָאֲמִצָּע שֶׁל הַכֹּל, וּמִי הוּא? צִיּוֹן, שְׁכַתּוּב (תהלים ג) מִזְמוֹר לְאַסָּף אֶל אֱלֹהִים ה' דָּבָר וַיִּקְרָא אֶרֶץ מִמְזֹרַח שָׁמֶשׁ עַד מִבְּאוֹ. וּמֵאִיזָה מְקוּם? מִצִּיּוֹן, שְׁכַתּוּב מִצִּיּוֹן מְכַלֵּל יְפִי אֱלֹהִים הוֹפִיעַ. מֵאוֹתוֹ הַמְקוּם שֶׁהוּא צַד הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל הָאֲמוּנָה הַשְּׁלֵמָה כְּרָאוּי [וְכַעַת יִשְׂרָאֵל הַחֲזִיקוּ בּוֹ בְּסוּדוֹת הַמְצוּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה, מִשׁוּם שְׁכָל יוֹם יוֹם מִחֲזִיק אָדָם בְּצִיצִית שְׁמַתְעֻטָּף בָּהּ], וְצִיּוֹן הַחֲזִיק וְהִנְקָדָה שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, וּמֵהַמְקוּם הַהוּא נִתְקַן כָּל הָעוֹלָם וְנַעֲשָׂה, וּמֵתוּכּוֹ נִזּוֹן כָּל הָעוֹלָם.

וּבָא וְרָאָה, וַיִּרְעַם בְּשָׁמַיִם ה' וְעֲלִיּוֹן יִתֵּן קוּלוֹ וְגו'. כִּינּוּן שֶׁאָמַר וַיִּרְעַם בְּשָׁמַיִם ה', לְמָה כְּתוּב וְעֲלִיּוֹן יִתֵּן קוּלוֹ? הִנֵּה [ס"א אֲלֵא] כָּאֵן סוּד הָאֲמוּנָה [עַל מָה עוֹלָם] שֶׁאֲמַרְנוּ שְׁצִיּוֹן הִיא הַשְּׁלֵמוֹת וְהִיפִי

שְׁיָמוֹת שָׁם. וּמִשׁוּם כִּי אָמַר הַיֵּלֶד אֵינְנוּ, וְלֹא אָמַר אֵינְנוּ חִי, אֲלֵא אָמַר אֵינְנוּ - אֲפִלוּ מֵת.

בָּא רָאָה מָה שְׁעֲשָׂה, שֶׁהוּא בְּחֻכְמָה הִיָּה מְשַׁתֵּף עֲצָמוֹ עִמָּהֶם, שְׁכַתּוּב לֹא נִכְנּוּ נֶפֶשׁ, וְלֹא כְּתוּב לֹא תִכּוּהוּ, וְהוּא לֹא הָיָה שָׁם כְּשֶׁנִּמְכַּר יוֹסֵף, שֶׁהָרִי כָּלִם שִׁמְשׁוּ אֶת אַבְיָהֶם, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יוֹם אֶחָד, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה שֶׁל רְאוּבֵן, וְעַל כֵּן רָצָה שְׁבָאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהָיָה הַשְּׁמוּשׁ שֶׁלוֹ לֹא יֵאָבֵד יוֹסֵף, וּמִשׁוּם כִּי כְּתוּב וַיֵּשֶׁב רְאוּבֵן אֶל הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין יוֹסֵף בְּבוֹר וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו. וְהִנֵּה אֵין יוֹסֵף דּוֹקָא, אֲפִלוּ [חִי אִין] מֵת, מִיָּד וַיֵּשֶׁב אֶל אַחֲיוֹ וַיֹּאמֶר הַיֵּלֶד אֵינְנוּ.

וְאֲפִלוּ רְאוּבֵן לֹא יָדַע מֵאוֹתָהּ הַמְכִירָה שֶׁל יוֹסֵף. וְהָרִי בְּאֶרְוָהוּ שֶׁהִשְׁכִּינָה הַשְּׁתַּתְּפָה עִמָּהֶם, וְעַל כֵּן לֹא יָדַע רְאוּבֵן מֵהַמְכִירָה הַהִיא שֶׁל יוֹסֵף, וְלֹא הִתְגַּלְתָּה לוֹ עַד אוֹתוֹ הַזְּמַן שִׁיוֹסֵף הַתְּגַלָּה לְאַחֲיוֹ.

בָּא רָאָה כַּמָּה גֵרִם לְרְאוּבֵן מִשׁוּם שֶׁהוּא הַשְּׁתַּדֵּל לְהַחֲיוֹת אֶת יוֹסֵף. מָה כְּתוּב? (דברים לג) יְחִי רְאוּבֵן וְאֵל יִמַת וְגו'. שֶׁהָרִי מִשׁוּם זֶה, אֵף עַל גֵּב שִׁיָּדַע שְׁנִלְקַחְתָּה בְּכוֹרְתוֹ מִמֶּנּוּ וְנִתְּנָה לְיוֹסֵף, הַשְּׁתַּדֵּל לְהַחֲיוֹת אוֹתוֹ, וְהַתְּפַלֵּל מִשָּׁה וְאָמַר יְחִי רְאוּבֵן וְאֵל יִמַת, וְהַתְּקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. מָה הַטַּעַם? מִשׁוּם זֶה, וּמִשׁוּם שְׁעֲשָׂה תְּשׁוּבָה מֵהַמְעֲשָׂה הַהוּא. שְׁכָל מִי שֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקִים אוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

בָּא רָאָה מָה כְּתוּב? וַיִּקְחוּ אֶת כְּתָנֶת יוֹסֵף וְגו'. הָרִי בְּאֶרְוָהוּ, שִׁמְשׁוּם שְׁדָם הַשְּׁעִיר דּוּמָה לְדָם שֶׁל אָדָם. אֲבָל בָּא רָאָה, אֵף עַל גֵּב שֶׁהִדְבָּר בָּא כְּרָאוּי, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַקְדֵּק עִם הַצְדִּיקִים אֲפִלוּ כַחוּט הַשְּׁעָרָה.

יַעֲקֹב עָשָׂה מַעֲשֵׂה כְּרָאוּי, בְּמָה? מִשׁוּם שֶׁהִקְרִיב לְאַבְיוֹ שְׁעִיר, שֶׁהוּא צַד הַדִּין הַקָּשָׁה, וְעַם כָּל זֶה, מִשׁוּם שֶׁהוּא הִקְרִיב שְׁעִיר וְהִכְחִישׁ אֶת אַבְיוֹ שֶׁהוּא הַצַּד שֶׁלוֹ, נַעֲנֵשׁ בְּשְׁעִיר הָאֲחֵר הַזֶּה שֶׁהִקְרִיבוֹ לוֹ בְּנֵי אֶת הַדָּם שֶׁלוֹ.

בּוֹ כְּתוּב (בראשית כז) וְאֵת עֶרְת גְּדִיֵי הָעֲזִים הִלְבִּישָׁה עַל יָדָיו וְעַל חֻלְקַת צִוְּאָרָיו, מִשׁוּם כִּי - וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַכְּתָנֶת בְּדָם, הִקְרִיבוֹ לוֹ כְּתָנֶת לְהִכְחִישׁ אוֹתוֹ. וְהַכֹּל זֶה כְּנִגְדָה זֶה. הוּא גֵרִם שְׁכַתּוּב וַיִּחְרַד יִצְחָק

אחר כף לא התבסס המקום עד שבא שלה שהיה העקר של כלם. מה כתוב? ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'. כתוב כאן רע, וכתוב שם (בראשית ח) כי יצר לב האדם רע מנעריו. רע ששופף דמים, שופף זרע על הארץ, ומשום כף וימתהו ה'. מה כתוב אחריו? ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך וגו'.

ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך וגו'. רבי שמעון פתח ואמר, (ישעיה מא) העירותי מצפון ויאת ממזרח שמש יקרא בשמי ויבא סגנים כמו חמר וכמו יוצר ירמס טיט. בא ראה כמה בני אדם הם טפשים שאין יודעים ואין מסתכלים לדעת דברי הקדוש ברוך הוא, שהנה כלם ישנים, שאין מתעוררים, ושנה בנקבי עיניהם.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את האדם כמו שלמעלה, הכל הוא בחכמה, ואין לה איבר ואיבר באדם שאינו עומד בחכמה עליונה. שהרי כיון שנתקן כל הגוף באיבריו כראוי, הקדוש ברוך הוא השתתף [התחזק] עמו והכניס בו נשמה קדושה כדי ללמד את האדם ללכת בדרכי התורה ולשמר מצוותיו, כדי שאדם יתתקן כראוי.

[ומשום זה] [ובעוד] שיש בו נשמה קדושה, צריך לאדם להגדיל את דמות המלך העליון בעולם. וסוד זה, שהרי אותו הנער ששופע ויוצא לא פוסקים מימיו לעולמים, ועל זה צריך לאדם שלא יפסיק את הנער והמקור שלו בעולם הזה. נה"ר רמז לברית הקדש שחתום בכשרו, שהוא דגמא של אותו הנה"ר הסוד של צדיק שמתחבר עם צד"ק יחד למעלה. משום כן צריך אדם למטה להתחבר עם אשתו בקדושה כדי שיתחזק באותו העולם. וכל זמן שאדם לא יצליח בעולם הזה [ס"א ועל כן צריך לאדם שלא יפסיק את הנער והמקור שלו בעולם הזה, ואם לא] הקדוש ברוך הוא עוקר אותו ונוטע אותו בכמה פעמים כמו מקדם.

בא ראה מה כתוב, העירותי מצפון ויאת. העירותי – זו ההתעוררות של הזונג של האדם בעולם הזה, שהיא התעוררות מצד הצפון. ויאת – זו היא הנשמה הקדושה שבאה מלמעלה, והקדוש ברוך

של העולם, והעולם נזון ממנו, משום ששתי דרגות הן, והן אחת, הם ציון וירושלים, זה דין וזה רחמים, ושניהם אחד, מכאן דין ומכאן רחמים.

ממעלה למעלה יוצא קול שנשמע. לאחר שאותו הקול יוצא ונשמע, אז יוצאים הדינים ודרכי הדין, והרחמים יוצאים ונפרדים משם. וירעם בשמים ה', זה בית הדין ברחמים. ועליון, אף על גב שאינו נמצא ואינו נודע, כיון שהקול ההוא יוצא, אז נמצא הכל, דין ורחמים. זהו שכתוב ועליון יתן קולו. כיון שיתן קולו, אז ברוך וגחלי אש, מים ואש.

בא ראה, בשעה שנולד יהודה, מה כתוב? (בראשית כט) ותעמד מלדת, משום שזה הוא היסוד הרביעי מאותם הארבעה שהם המרכבה העליונה, עמוד אחד מאותם ארבעה העמודים, מה כתוב בו? ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו, שהיה מלך עליהם. מה הטעם? משום שהורידו את יוסף למצרים, כמו שאמרנו.

וירא שם יהודה בת איש כנעני, וכי כנעני היה? אלא הנה פרשוהו החברים. ותהר ותלד בן ויקרא את שמו ער. שלשה בנים היו ליהודה, ולא נשאר מהם רק אחד, וזה הוא שלה.

רבי אלעזר רבי יוסי רבי חייא היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי אלעזר, למה כתוב בבני יהודה, בראשון – ויקרא את שמו ער, ובשני האחרים כתוב, ויקרא את שמו אונן, ויקרא את שמו שלה?

אמר לו, בא ראה, הפרשה הזו היא סוד עליון, והכל הוא כראוי. וירד יהודה מאת אחיו, שהנה נכסתה הלבנה וירדה מהדרגה של תקון לתוך דרגה אחרת, שהתחבר בה הנחש, כמו שנאמר ויט עד איש עדלמי ושמו חירה.

ותהר ותלד בן ויקרא את שמו ער, והוא רע, והכל אחד, שבא מצד היצר הרע, ומשום כן כתוב ויקרא את שמו ולא כתוב ויקרא שמו. ביעקב כתוב ויקרא שמו, שהקדוש ברוך הוא קרא לו יעקב, וכאן את – לרבות דרגה אחרת שזהמת הטמאה נולד, וזה הוא ער רע, והכל אחד.

אותו ויעלה בו אור ויאיר. עץ הוא אדם, שכתוב (שם כ) כי האדם עץ השדה. רוצה לומר, שהאדם כשהוא בעולם הזה והולך ותאב ואוכל ושותה ומזדוג עם אשה ולא זוכה לבנים, זהו עץ שדולק ואורו לא עולה, כלומר, נשמתו לא זוכה באותו הגוף להיות מוארת, אלא היא בחשכה].

בא ראה, כתוב (ישעיה מה) לא תהו בראה לשבת יצרה, שמשום כך עשה הקדוש ברוך הוא את האדם כראוי, כמו שאמרנו, והקדוש ברוך הוא עושה חסד עם העולם בא ראה מה כתוב, (בראשית כה) ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. סוד הנשמה שבאה להתתקן כמו מקדם.

בא ראה באותו הגוף מה כתוב, (ישעיה נג) וה' חפץ דכאו החלי אם תשים אשם נפשו יראה זרע יאריך ימים וחפץ ה' בידו יצלח. וה' חפץ דכאו, בפסוק הזה יש להסתכל, למה חפץ? כדי שיטהר. אם תשים אשם - היה צריך להיות אם ישים אשם! מה זה אם תשים? אלא על הנשמה חוזר הדבר. אם הנשמה ההיא רוצה להתתקן כראוי - יראה זרע, משום שאותה הנשמה הולכת ומשוטטת ומזמנת להכניס לאותו הזרע שהתעסק בה האדם בפריה ורביה, ואז יאריך ימים, וחפץ ה' - זו התורה - בידו יצלח.

בא ראה, אף על גב שאדם משתדל בתורה יומם ולילה ומקורו ומעינו עומד בו לחנם, אין לו מקום להכניס לפרגוד. והרי נאמר שבאר המים, אם לא נכנס בה אותו המקור והמעין, אינה באר, שהבאר והמקור הם יחד והם סוד אחד, ובארנו.

בתוב (תהלים קכז) שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אכלי לחם העצבים פן יתן לידידו שנא. בא ראה כמה הם חביבים דברי התורה, שבכל דבר ודבר בתורה יש בו סודות עליונים קדושים, והרי נאמר שכאשר נתן הקדוש ברוך הוא התורה לישראל, את כל הגנזים העליונים הקדושים כלם נתן להם [וכלם] בתורה, וכלם נתנו לישראל בשעה שקבלו התורה בסיני.

בא ראה, שוא לכם משכימי קום - אלו הם היחידים שנמצאים, שאינם זכר ונקבה כראוי, ומקדימים בבקר לעבודתם, כמו שנאמר

הוא שולח אותה מלמעלה, באה לעולם הזה ונכנסת לתוך בני אדם, כמו שאמרנו.

ממזרח שמש - זה המקום של אותו הנהר ששופע ויוצא, שמשם יוצאת הנשמה ומאירה. ויבא סגנים [כמו חמר] - אלו הם חילות העולם שבאים משום [בתוך] אותה ההתעוררות של הנשמות. כמו חמר - כמו שמתעורר אדם בגוף.

שקרי משום זה הקדוש ברוך הוא עושה זווגים ומטיל נשמות בעולם, ונמצאת חברות למעלה ולמטה, והמקור של הכל הוא [ס"א יהיה] ברוך. ומשום כך הקדוש ברוך הוא עשה את האדם, כדי להשתדל בדרכיו, ולא יפסיק את מקורו ומעינו לעולמים.

וכל מי שמפסיק מקורו [מלמטה ומיבש אותו, כביכול גורם להפסק למעלה, אז (איוב יד) אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש. והואיל וכן אדם הוקם למטה כדגמא שלמעלה - מי שמקורו ימיש מעשות פרות, כמו זה שלא רצה לשא אשה, או שנשא אותה והשתדל ולא יכל, אלו ששני הפכים הם זה מזה, (או אותו) שימיש מעשות פרות, אין לו תקנה לעולם.

מענת לא יוכל לתקן (קהלת א), משום שלא רצה לשא אשה ולהשתדל בפריה ורביה. ואותו שהשתדל ונשא אשה ולא יכל, זה מתקן בגואלו שקרוב לו, שהוא אחיו של אותו מת בלי בנים]. כשיוצא מן העולם הזה, אותו האיש לא נכנס לפרגוד ולא נוטל חלק בעולם ההוא [ונשמתו לא נכללת במקום שכל הנשמות נכללו, ונגזרת דמותו משם, זהו שכתוב ונכרתה הנפש ההיא מלפני. הואיל וכך הוא, בורא לו הקדוש ברוך הוא גואל שיגאלנו מיד המשחיתים, וזה אחיו שקרוב אליו, שנאמר (דברים כה) כי ישבו אחים יחדו וגו'. וכתוב בא אל אשת אחיך ויבם אתה וגו', משום שנשמתו לא נכנסת לפני הקדוש ברוך הוא, אלא היא עומדת בחוץ, משום שלא זכה להאיר בעולם הזה בגוף ההוא.

מי שלא זוכה במקום הזה, ילך למקום אחר ויזכה בו. כמו כן עץ שדולק ואורו לא עולה, יכו

רבי חזקיה שהוּא עָקַר] עֲלֵיהֶם כָּתוּב (ישעיה נו) כֹּה אָמַר ה' לְסַרְיָסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת שַׁבָּתוֹתַי וּבְחָרוּ בְּאֲשֶׁר חִפְצָתִי וּמְחִזְיָקִים בְּבְרִיתִי. מִה כָּתוּב אַחֲרָיו? וְנִתַּתִּי לָהֶם בְּבֵיתִי וּבְחֹמֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבָּנִים וּמִבְּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֲתֵן לוֹ אֲשֶׁר לֹא יִפְרֹת, מִשׁוּם שְׁלֹאֲלָה יֵשׁ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, נִאֵה הוּא וַיִּפֶּה.

בא רָאָה, צְדִיק שְׁלֵם שֶׁהָיוּ בוֹ כָּל אֱלֹהִים וְהַשְׁלֵם כְּרָאוּי וּמֵת בְּלֵי בָנִים, וְהִנֵּה יוֹרֵשׁ מְקוֹמוֹ בְּעוֹלָם הַהוּא – הָאֵם אֲשֶׁתוֹ צְרִיכָה יָבוּם אוֹ לֹא? אִם תֹּאמַר שְׁצְרִיכָה לְהִתְיַבֵּם, הֲרֵי זֶה לְרִיקָנוֹת, שֶׁהָרִי אֶת מְקוֹמוֹ יִרֵשׁ בְּעוֹלָם הַהוּא.

אלא וְדָאִי צְרִיכָה לְיָבוּם, מִשׁוּם שְׁאֵינְנוּ יוֹדְעִים אִם הִיא שְׁלֵם בְּמַעֲשָׂיו וְאִם לֹא. וְאִם הִיא מִתְיַבֶּמֶת, זֶה לֹא הִיא בְּרִיקָנוֹת, מִשׁוּם שֵׁשׁ מְקוֹם לְקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאִישׁ הַזֶּה שֶׁהִיא בְּעוֹלָם וּמֵת בְּלֵי בָנִים וְגוֹאֵל לֹא הִיא לוֹ בְּעוֹלָם. כִּיֹּן שֶׁהַצְּדִיק הַשְׁלֵם הַזֶּה מֵת וְאֲשֶׁתוֹ מִתְיַבֶּמֶת, וְהוּא יִרֵשׁ אֶת מְקוֹמוֹ, בְּאֵי שֶׁהָאִישׁ הַהוּא וּמִשְׁתַּלֵּם כְּאֵן, וּבֵין כֶּף וּבֵין כֶּף הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן לוֹ מְקוֹם לְעוֹלָם עַד שְׁיָמוֹת הַצְּדִיק הַשְׁלֵם הַזֶּה וְהוּא יִשְׁתַּלֵּם בְּעוֹלָם. זֶהוּ שְׁכָתוּב (במדבר לב) כִּי בְעִיר מְקַלְטוֹ יֵשֵׁב עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְגוֹ'.

וזהו שְׁשָׁנִינוּ, בָּנִים מְזַמְּנִים לְצְדִיקִים בְּמִיתָתָם. בְּחַיֵּיהֶם לֹא זָכוּ, וּבְמִיתָתָם זָכוּ. וּמִשׁוּם כֶּף כָּל מַעֲשָׂיו שֶׁל הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּלָם אָמַת וְזָכוּת, [וְחָס] וְחַיִּים עַל הַכָּל. (קהלת ד) טוֹבִים הַשָּׁנִים מִן הָאֶחָד אֲשֶׁר יֵשׁ לָהֶם שְׂכָר טוֹב בְּעַמְלָם – אֵלּוּ הֵם שְׁמַתְעַסְקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה לְהוֹלִיד בָּנִים, שְׁאוֹתָם בָּנִים שֶׁהִשְׁאִירוּ, בְּגִלְלָם יֵשׁ לָהֶם שְׂכָר טוֹב בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְגִלְלָם יוֹרְשִׁים אֲבוֹתֵיהֶם חֵלֶק בְּעוֹלָם הַהוּא, וּבְאֵרוּהוּ.

בא רָאָה, הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹטֵעַ אֵילָנוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה. אִם הִצְלִיחוּ – יָפֵה. לֹא הִצְלִיחוּ – עוֹקֵר אוֹתָם וְשׁוֹתֵל אוֹתָם אֶפְלוֹ כְּמֵה פְעָמִים, וּמִשׁוּם כֶּף כָּל דְּרָכֵי הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵן לְטוֹב וְהֵן לְרָע. אֶת הָעוֹלָם.

בא אֶל אֲשֶׁת אַחִיף וַיְבִס אֶתָּה. שֶׁהָרִי יְהוּדָה וְכָל הַשְּׁבָטִים הָיוּ יוֹדְעִים אֶת זֶה וְעָקַר הַדְּבָר וְהָקַם זֶרַע, מִשׁוּם שְׁאוֹתוֹ הַזֶּרַע צָרִיךְ לְהִתְתַּקֵּן הַדְּבָר

(קהלת ד) יֵשׁ אֶחָד וְאֵין שְׁנַי וְגו', וְאֵין קֶץ לְכָל עַמְלוֹ. מֵאַחֲרֵי שַׁבָּת – מֵאַחֲרֵים הַמְּנוּחָה, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר כִּי בּוֹ שַׁבָּת, מִשׁוּם שֶׁהָאִשָּׁה אֶל הָאָדָם הִיא נִחַת וְדָאִי אֶצְלוֹ.

אכלי לָחֵם הַעֲצָבִים, מִה זֶה לָחֵם הַעֲצָבִים? שְׁכָאֲשֶׁר לְאָדָם יֵשׁ בָּנִים, אוֹתוֹ הַלָּחֵם שְׁאוֹכֵל, אוֹכֵל אוֹתוֹ בְּשִׂמְחָה וּבְרִצּוֹן הַלֵּב. וְזֶה שְׁאֵין לוֹ בָּנִים, אוֹתוֹ לָחֵם שְׁאוֹכֵל הוּא לָחֵם שֶׁל עֲצָב, וְאֵלּוּ הֵם אֲכָלֵי לָחֵם הַעֲצָבִים וְדָאִי.

בן יִתֵּן לִידִידוֹ שְׁנָא, מִה זֶה יִתֵּן לִידִידוֹ? זֶהוּ שְׁמִקּוּרוֹ מִבְּרוּךְ, שֶׁהַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן לוֹ שְׁנָה בְּעוֹלָם הַהוּא, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (משלי ג) וְשִׁכַּבְתָּ וְעָרְבָה שְׁנִיתְךָ, מִשׁוּם שֵׁשׁ לוֹ חֵלֶק בְּעוֹלָם הַבָּא, כְּדִי שְׁאוֹתוֹ הָאִישׁ יִשְׁכַּב וְיִהְיֶה בְּעוֹלָם הַבָּא הַהוּא כְּרָאוּי.

יש אֶחָד וְאֵין שְׁנַי וְגו', יֵשׁ אֶחָד – זֶהוּ אָדָם שֶׁהוּא יְחִידִי בְּעוֹלָם, לֹא יְחִידִי כְּרָאוּי, אֲלֵא שֶׁהוּא בְּלֵי זְוִיג. וְאֵין שְׁנַי – שְׁאֵין עִמּוֹ סִמְךָ. גַּם בֶּן – שְׁיָקִים שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל לֹא הִשְׁאִיר. וְאֶחָ אֵין לוֹ – שְׁיָבִיא אוֹתוֹ לְתַקּוֹן.

ואין קֶץ לְכָל עַמְלוֹ – שֶׁהוּא עֵמֶל תְּמִיד, שְׁמִקְדִים יוֹם וְלַיְלָה. גַּם עֵינָיו לֹא תִשְׁבַּע עֶשֶׂר – וְאֵין לוֹ לֵב לְהִשְׁגִיחַ וְלוֹמַר, לְמִי אֲנִי עֵמֶל וּמְחַסֵּר אֶת נַפְשִׁי מִטּוֹבָה.

ואם תֹּאמַר שְׁכָדִי שְׁיֵאכֵל וְיִשְׁתֶּה יוֹתֵר וְיַעֲשֶׂה מִשְׁתֶּה בְּכָל יוֹם תְּמִיד – לֹא כֶף, שֶׁהָרִי הַנֶּפֶשׁ אֵינָה נִהְיֶית מִמֶּנּוּ. אֲלֵא וְדָאִי הוּא מְחַסֵּר אֶת נַפְשׁוֹ מִטּוֹב שֶׁל הָאוֹר שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא מִשׁוּם שֶׁזוּהִי נַפְשׁ חֶסֶד, שְׁלֹא הַשְׁלָמָה כְּרָאוּי. בֹּא רָאָה כְּמֵה חֶסֶד הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל מַעֲשָׂיו, מִשׁוּם שֶׁרוּצָה שְׁיִתְקַן וְלֹא יֵאבֵד מֵאוֹתוֹ הָעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שְׁאֵמְרָנוּ.

רבי חֲזִיא שְׁאֵל, זֶה שֶׁהוּא צְדִיק שְׁלֵם וּמִשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה יָמִים וְלַיְלֹת וְכָל מַעֲשָׂיו לְשִׁמּוֹ שֶׁל הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא זָכָה לְבָנִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁהִשְׁתַּדֵּל בָּהֶם וְלֹא זָכָה, אוֹ שֶׁהָיוּ לוֹ וּמֵתוּ – מִהֵם לְעוֹלָם הַבָּא? אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, מַעֲשָׂיו וְהַתּוֹרָה הַהִיא מְגַנְּיִם עֲלָיו לְעוֹלָם הַהוּא.

אמר רַבִּי יְצַחְקָה, עֲלֵיהֶם וְעַל אוֹתָם צְדִיקֵי הָאָמֶת, [כְּמוֹ רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁהָיוּ לוֹ בָּנִים וּמֵתוּ, וּכְמוֹ

יגרוך רע, וכתוב ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה', ומשום כך כתוב (ישעיה א) ידיכם דמים מלאו. אשרי חלקו של האיש שירא מרבנו ויהיה שמור מדרך רעה, ויטהר עצמו להשתדל ביראת רבנו.

בא ראה, בבקר זרע [את] זרעה. הפסוק הזה בארוהו, בבקר - זהו בזמן שאדם עומד בכחו ויהיה בעלומיו, אז ישתדל להוליד בנים עם אשה שראויה לו, שכתוב בבקר זרע את זרעה.

שְהָרִי אז הוא הזמן, כמו שנאמר (תהלים קכז) כחצים ביד גבור כן בני הנעורים, משום שיכול ללמד אותם דרכי הקדוש ברוך הוא, ויהיה לו שכר טוב לעולם הבא, שכתוב אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער. לא יבושו - בעולם ההוא, בזמן שבעלי הדין יבואו לקטרג עליו, שאין לה שכר טוב בעולם ההוא כמו ההוא שמלמד את בנו יראת רבנו בדרך התורה.

בא ראה מה אמר באברהם, שכתוב (בראשית יח) כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, ועל כן אותה הזכות קימת לו בעולם ההוא אצל כל בעלי הדין.

ומשום כך בבקר זרע את זרעה, ולערב אל תנח ידך - אפלו בימי הזקנה, שהיא הזמן שאדם זקן, [לא יאמר כבר השתדלתי ודי לי, או - כבר השתדלתי ואיני יכול, וכעת שאני זקן איני רוצה. ועם כל זה] מה כתוב? אל תנח ידך. לא יניח מלהוליד בעולם הזה. מה הטעם? משום שלא תדע איזה יכשר הזה או זה. לפני האלהים - כדי שיעמדו בשבילו בעולם ההוא.

ועל כן כתוב (תהלים קכז) הנה נחלת ה' בנים. זהו צרור הנשמות, הצד של העולם הבא. ולנחלה הזו, מי מזכה את האדם להכנס לאותה נחלת ה' הבנים. אותם הבנים מזכים אותו לנחלת ה', ועל כן אשרי אותו האיש שמזכה אותם ללמד אותם דרכי התורה כמו שנתבאר.

ותמר בגדי אלמנותה מעליה וגו'. בא ראה, תמר היתה בת כהן, וכי תעלה על דעתך שהיא הלכה כדי לזנות עם חמיה? שהרי היא, צניעות

ולגלם גלם לתקון שלא יפרד הזרע משרשו כראוי, זהו שכתוב (איוב לד) ואדם על עפר ישוב.

ובשנתקן אחר כך כראוי, אלו משתבחים בעולם ההוא, משום שהקדוש ברוך הוא מתרצה בהם, ומשום כך כתוב (קהלת ד) ושבת אני את המתים שכבר מתו, דוקא, מן החיים אשר הם חיים עדנה. מה זה עדנה? כמו שנאמר (בראשית יח) אחרי בלתי היתה לי עדנה, וכתוב (איוב לג) ישוב לימי עלומיו.

וטוב משניהם את אשר עדין לא היה [שלא שב לימי עלומיו] אשר לא ראה את המעשה הרע אשר נעשה תחת השמש. וטוב משניהם את אשר עדין לא היה, שלא שב לימי עלומיו ולא צריך להתתקן ולא סובל חטאים ראשונים, משום שהקדוש ברוך הוא נתן לו מקום מתקן בעולם ההוא כראוי.

בא ראה מה כתוב? (קהלת ח) ובכן ראיתי רשעים קברים וגו', כמו שנאמר משום שהקדוש ברוך הוא עושה חסד ולא רוצה לכלות את העולם, אלא כמו שנתבאר, וכל דרכיו כלם אמת וזכות להיטיב להם בעולם הזה ובעולם הבא. אשרי חלקם של הצדיקים שהם הולכים בדרך האמת, עליהם כתוב (תהלים לו) צדיקים יירשו ארץ.

וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אתו. רבי חייא פתח, (קהלת יא) בבקר זרע את זרעה ולערב אל תנח ידך וגו'. בא ראה כמה ראוי לאדם להזהר מחטאיו ולהזהר במעשיו לפני הקדוש ברוך הוא, משום שכמה שלוחים וכמה ממנים הם בעולם שהם הולכים ומשוטטים ורואים את מעשי בני האדם ומעידים עליו [ז"ח עליהם], והכל כתובים בספר.

ובא וראה, בכל אותם החטאים שנטמא בהם האדם יותר בעולם הזה, זהו חטא שנטמא בו אדם יותר בעולם הזה ובעולם הבא - מי ששופך זרעו לריק ומוציא זרע לחנם ביד או ברגל ונטמא בו, כמו שנאמר (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אפה לא יגרוך רע.

בגלל זה לא נכנס למחצה ולא רואה תאר פניו של עתיק יומין, כמו שלמדנו, כתוב כאן לא

הִיָּה בְּהֵם שְׂבַח [ז"ח וְאַחַר כֶּף הִיָּה בְּהֵם שְׂבַח], וּשְׂתִיָּהֵן הַשְּׁתַדְּלוּ לַעֲשׂוֹת חֶסֶד וְאַמֶּת עִם אוֹתָם הַמְּתִים, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא סִיעַ בְּאוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה וְהַכֹּל הִיָּה כְּרֵאוֹי. אֲשֶׁרִי הוּא מִי שֶׁמְשַׁתְּדֵל בַּתּוֹרָה יוֹמָם וְלַיְלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע א) וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמַר לַעֲשׂוֹת כֹּכָל הַפְּתוּב בּוֹ כִּי אֲזַ תְּצַלִּיחַ אֶת דְּרָכְךָ וְגו'.

וְיוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרַיִמָּה וַיִּקְנְהוּ פּוֹטִיפָר וְגו'. [מה כְּתוּב לְמַעַלָּה? וַיִּכַּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר. הוּא אָמַר לְאָבִיו הִכָּר נָא וְגו', וְעַל כֵּן וַיִּכַּר יְהוּדָה. וְכְתוּב וְהִנֵּה תְּאוּמִים בְּכַטְנָה. תְּאוּמִים הֵיוּ מִקֶּדֶם לְכֵן אַחִים הֵיוּ. רַבִּי חֲזַקְיָה אָמַר, לֹא כֶּף נִשְׁמַע, אֲלֵא בָּנִים אַחֲרִים נוֹלְדוּ. אָמַר רַבִּי אַבָּא, מִשׁוּם כֶּף הַשְּׁתַדְּלָה לְמִצְאָה הָאֲבָדָה שֶׁנֶּאֱבָדָה בָּא רָאָה מַה כְּתוּב, וַיְהִי כְּמִשִּׁיב יָדוֹ וְהִנֵּה יֵצֵא אָחִיו וַתֹּאמֶר מַה-פְּרִצָתָ עָלֶיךָ פֶּרֶץ. רְמַז כָּאֵן הַתְּפָרְצוֹת רֵאשׁוֹנָה שֶׁפֶרֶץ זֶה שְׁמַת עָלָיו, מִמִּשְׁמַע שְׂכַתוּב פְּרִצָתָ עָלֶיךָ, הַתְּפָרְצוֹת בְּגַלְל שֶׁהַצְּטַרְכָתָ לְהַטְרִיחַ לְאֲדוֹנֶיךָ, וּמִשׁוּם כֶּף הַתְּפָרְצוֹת תַּעֲשֶׂה בְּשֶׁאֵר אַמּוֹת עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת. וְעַל זֶה וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּרֶץ. וְלֹאֲחֵר שְׂכָל מַעֲשֶׂה שֶׁל יְהוּדָה נֶאֱמַר שִׁיְהוּדָה מְכַר לוֹ לְיוֹסֵף, וְהוּא גֵרָם לוֹ לְכֹל זֶה, שְׂאֵם יְהוּדָה הִיָּה אוֹמֵר נַחְזִיר אוֹתוֹ לְאֲבִינוּ, הֵיוּ עוֹשִׂים לוֹ אָחִיו כֶּף, וְעַל זֶה הוֹרִידוּ אוֹתוֹ אָחִיו מִשְׁלֹטוֹנוֹ שְׁעֲלִיָּהֶם. וְלְבִסוּף שֶׁגָּלָה מֵאָחִיו וּבָא עָלָיו כָּל זֶה, חֲזַר וַאֲמַר וַיֹּסֵף הוֹרֵד מִצְרַיִמָּה] מַה זֶה הוֹרֵד? שֶׁהִסְפִּים הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה לְקַיֵּם אֶת הַגְּזֵרָה שֶׁלּוֹ שֶׁגָּזַר בֵּין הַבְּתָרִים, שְׂכַתוּב (בראשית טו) יָדוּעַ תִּדְעַ כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ וְגו'. וַיִּקְנְהוּ פּוֹטִיפָר, לְצַד הַחֲטָא קָנָה אוֹתוֹ.

נִמְצְאָה בָּהּ תְּמִיד. אֲלֵא הִיא הִיָּתָה צְדָקָתָ, וּבְחֻכְמָה עֲשִׂתָה אֶת זֶה, שֶׁהָרִי הִיא לֹא הִפְקִירָה אֶת עֲצָמָה אֵלָיו, אֲלֵא מִשׁוּם שִׁידְעָה יְדִיעָה וּבְחֻכְמָה הַתְּבוּנָה, וְעַל כֵּן הִיא בָּאָה אֵלָיו לַעֲשׂוֹת [עִמּוֹ] חֶסֶד וְאַמֶּת, וְעַל זֶה בָּאָה [בְּפִרְהִסְיָא] וְהַשְּׁתַדְּלָה בְּעֶסֶק הַזֶּה.

בָּא רָאָה, מִשׁוּם שֶׁהִיא יְדָעָה יְדִיעָה וְהַשְּׁתַדְּלָה בְּעֶסֶק זֶה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲשֶׂה שֵׁם סִיוֵעַ בַּמַּעֲשֶׂה הַהוּא וּמִיָּד הַתְּעַבְרָה, וְהַכֹּל הִיָּה מִמֶּנּוּ. וְאֵם תֹּאמַר, לְמָה לֹא הִבִּיא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹתָם בָּנִים מֵאִשָּׁה אַחֲרָת? לְמָה מִזּוֹ? אֲלֵא וְדַאי שֶׁהִיא הִצְרָכָה לְמַעֲשֶׂה הַזֶּה וְלֹא אִשָּׁה אַחֲרָת.

שְׂתִי נָשִׁים הֵיוּ שֶׁמֵּהֵן נִבְנָה הַזֶּרַע שֶׁל יְהוּדָה, וּבָאוּ מֵהֵן דּוֹד הַמֶּלֶךְ וְשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ וּמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, וּשְׂתֵי הַנָּשִׁים הִלְלוּ זו כְּמוֹ זו, תָּמַר וְרוּת שֶׁמֵּתוּ בַּעֲלֵיהֶן בְּרֵאשׁוֹנָה, וְהֵן הַשְּׁתַדְּלוּ לְמַעֲשֶׂה הַזֶּה.

תָּמַר הַשְּׁתַדְּלָה אֲצֵל חַמִּיָּה, שֶׁהוּא יוֹתֵר קְרוֹב לְבָנָיו שֶׁמֵּתוּ. מַה הַטַּעַם הִיא הַשְּׁתַדְּלָה אֲצֵלוֹ? שְׂכַתוּב כִּי רָאָתָה כִּי גָדַל שְׁלָה וְהִיא לֹא נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה, וּמִשׁוּם זֶה הַשְּׁתַדְּלָה בַּמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲצֵל חַמִּיָּה.

רוּת מֵת בַּעֲלָהּ, וְאַחַר כֶּף הַשְּׁתַדְּלָה בַּמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲצֵל בַּעֲזוֹ, שְׂכַתוּב (רות ג) וַתִּגַּל מִרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכַּב, וְהַשְּׁתַדְּלָה עִמּוֹ, וְאַחַר כֶּף הוֹלִידָה אֶת עוֹבֵד. וְאֵם תֹּאמַר, לְמָה לֹא יֵצֵא עוֹבֵד מֵאִשָּׁה אַחֲרָת? אֲלֵא וְדַאי הִיא הִצְרָכָה וְלֹא אִשָּׁה אַחֲרָת. וּמִשְׂתִּי אֵלוֹ נִבְנָה וְנִתְקַן זֶרְעוֹ שֶׁל יְהוּדָה, וּשְׂתִיָּהֵן עָשׂוּ בְּכַשְׁרוֹת, לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם אוֹתָם הַמְּתִים לְתַקֵּן אֶת הָעוֹלָם לְאַחַר מִכֵּן.

וְזֵהוּ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ד) וְשִׁבַּח אֲנִי אֶת הַמְּתִים שְׂכָבֵר מֵתוֹ, שֶׁהָרִי כְּשֶׁהֵיוּ חַיִּים בְּהַתְּחַלָּה, לֹא

❦ סדר הלימוד ליום ז טבת [יום 96 בשנה] ❦

ותתן טָרַף לְבֵיתָהּ וְחָק לְנִעְרֹתֶיהָ. ותתן טָרַף לְבֵיתָהּ – אֵלֹהֵי אֹתָם הַמַּחְנוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה. וְחָק לְנִעְרֹתֶיהָ – אֵלֹהֵי הַמַּחְנוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְמַטֵּה. ומשום כִּן כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעַלֶּה מִכָּל הַצְּדָדִים, מִמַּעַלָּה וּמִמַּטָּה, וְעַל כֵּן הַכֹּל הִיָּה [הוּא] עוֹמֵד בְּרִשְׁוֹתוֹ וְהַכֹּל הוּא בְּרִצּוֹנוֹ.

הָאָמַר לְחָרָס וְלֹא יִזְרַח (איוב ט), רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר זֶה יוֹסֵף. וּבַעַד כּוֹכְבִים יַחְתָּם – אֵלֹהֵי הַמַּחְנוֹת, שֶׁכְּתוּב בָּהֶם וְאֶחָד עָשָׂר כּוֹכְבִים מִשְׁתַּחֲוִים לוֹ. דְּבַר אַחֵר, הָאָמַר לְחָרָס – זֶה יַעֲקֹב בְּשַׁעַר שְׁאֲמָרוּ לוֹ הַכֹּר נָא. וְלֹא יִזְרַח – בְּשַׁעַר שְׁהַסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ הַשְּׂכִינָה. וּבַעַד כּוֹכְבִים יַחְתָּם – מִשּׁוּם בְּנֵי נַחְתָּם וְנִסְתָּם הָאוֹר שֶׁלּוֹ, הַשְּׁמַשׁ חָשָׁךְ וְהַכּוֹכְבִים לֹא הָאִירוּ, מִשּׁוּם שְׁיוֹסֵף נִפְרַד מֵאֲבִיו. וּבֵא וּרְאָה, מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁל אוֹתוֹ הַמַּעֲשֵׂה שֶׁל יוֹסֵף, נִפְרַד יַעֲקֹב מִשְׁמוֹשׁ הַמַּטָּה, וְנִשְׁאָר אָבֵל עַד אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהַתְּבַשֵּׂר בְּשׁוֹרֵת יוֹסֵף.

וַיְהִי ה' אֵת יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מִצְלִיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו וְגו'. רַבִּי יוֹסֵי פְתַח, (תהלים לו) כִּי ה' אֱהִי מִשְׁפָּט וְלֹא יַעֲזֹב אֶת חֲסִידָיו לְעוֹלָם נִשְׁמְרוּ. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֵרוֹהוּ בְּאַבְרָהָם. אֵת חֲסִידָיו, כְּתוּב חֲסִידוֹ, וְהָרִי נִתְבָּאָר.

בֵּא רְאָה, בְּכָל מְקוֹם שֶׁהַצְּדִיקִים הוֹלְכִים, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתָם וְלֹא עוֹזֵב אוֹתָם. דָּוִד אָמַר (שם כג) גַּם כִּי אֶלֶף בְּגִיָּא צְלֻמּוֹת לֹא אִירָא רַע כִּי אַתָּה עִמָּדִי שְׁבִטָּךְ וּמִשְׁעֲנִתְךָ וְגו'. בְּכָל מְקוֹם שֶׁהַצְּדִיקִים הוֹלְכִים, הַשְּׂכִינָה הוֹלְכֶת עִמָּהֶם וְלֹא עוֹזֶבֶת אוֹתָם.

יוֹסֵף הֵלֶךְ בְּגִיָּא צְלֻמּוֹת וְהוֹרִידוֹ אוֹתוֹ לְמִצְרַיִם – הַשְּׂכִינָה הִיָּתָה עִמּוֹ, זֶהוּ שְׁכֻתוֹ וַיְהִי ה' אֵת יוֹסֵף. וּמִשּׁוּם שֶׁשְׂכִינָה הִיָּתָה עִמּוֹ – בְּכָל מָה שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה, הִיָּה מִצְלִיחַ בִּידּוֹ. שְׁאֵפְלוּ מֵהַ שְׂהִיָּה בִּידּוֹ וְהָיָה מִבְּקֵשׁ אוֹתוֹ אֲדוֹנוֹ בְּגוֹן אַחֵר – הִיָּה מִתְהַפֵּף בִּידּוֹ לְאוֹתָהּ הַצּוֹרָה שֶׁרִצּוֹן אֲדוֹנוֹ הִיָּה רוֹצֵה בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי ה' אֵתוֹ וְכֹל אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה ה' מִצְלִיחַ בִּידּוֹ. מִצְלִיחַ בִּידּוֹ וְדַאי, כִּי ה' אֵתוֹ.

בֵּא רְאָה, וַיִּדַע אֲדֹנָיו כִּי ה' אֵתוֹ לֹא כְּתוּב, אֶלָּא וַיֵּרָא אֲדֹנָיו, שֶׁהָרִי בְּעֵינָיו הִיָּה רוֹאֵה מַעֲשֵׂה

פְּתַח וְאָמַר, (איוב ט) הָאָמַר לְחָרָס וְלֹא יִזְרַח וּבַעַד כּוֹכְבִים יַחְתָּם. בֵּא רְאָה, שְׁבַעַה כּוֹכְבִים עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרִקִיעַ, וּבְכָל רִקִיעַ וְרִקִיעַ יֵשׁ כְּמָה שְׁמֹשִׁים מְמַנִּים לְשִׁמּוּשׁוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

מִשּׁוּם שְׂאִין לֶךְ שְׁמֵשׁ אוֹ מְמַנָּה שְׂאִין לוֹ עֲבוּדָה וְשִׁמּוּשׁ לְאֲדוֹנוֹ, וְעוֹמְדִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד עַל אוֹתוֹ הַשְּׁמוֹשׁ שְׁנִתְמַנָּה בּוֹ, וְכָל אֶחָד יוֹדֵעַ עֲבוּדָתוֹ לְשִׁמְשׁ.

מֵהֶם שְׁמִשְׁמִשִּׁים בְּשְׁלִיחוֹת רְבוּנָם וּמִפְקָדִים בְּעוֹלָם עַל כָּל מַעֲשֵׂי בְנֵי הָאָדָם, וּמֵהֶם שְׁמִשְׁבַּחִים אוֹתוֹ, וְהֵם [הָרִי] מִפְקָדִים עַל הַשִּׁירָה. וְאֵף עַל גַּב שֶׁהֵם מִפְקָדִים עַל זֶה, אִין לֶךְ כָּל חֵיל בְּשָׂמִים וְכוֹכְבִים וּמִזְלוֹת שְׁכָלָם לֹא מִשְׁבַּחִים אֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

שְׁהָרִי בְּשַׁעַר שְׁנַכְנַס הַלֵּילָה, אִזּוֹ נִפְרָדִים שְׁלֹשָׁה צְדָדִים מַחְנוֹת לְשִׁלְשֵׁת צְדָדֵי הָעוֹלָם, וּבְכָל צַד וְצַד אֶלֶף אֶלְפִים וְרַבּוּא רַבּוּת, וְכָלֵם מְמַנִּים עַל הַשִּׁירָה.

שְׁלֹשָׁה מַחְנוֹת הֵם, וְחִיָּה קְדוּשָׁה אַחַת מְמַנָּה עֲלֵיהֶם וְעוֹמְדָת עֲלֵיהֶם, וְכָלֵם מִשְׁבַּחִים אֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שְׁבָא הַבְּקָר. כְּשֶׁבָא הַבְּקָר, כָּל אוֹתָם שְׁבַעַד דְרוּם וְכָל הַכּוֹכְבִים שְׁמֵאִירִים, כָּלֵם מִשְׁבַּחִים וְאוֹמְרִים שִׁירָה לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לח) בְּרִן יַחַד כְּכַבִּי בְקָר וַיִּרְעֵנוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים. בְּרִן יַחַד כְּכַבִּי בְקָר – אֵלֹהֵי הַכּוֹכְבִים שְׁבַעַד דְרוּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ט) וַיִּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בְּבַקָּר. וַיִּרְעֵנוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים – אֵלֹהֵי הֵם שְׁבַעַד שְׁמֵאֵל שְׁנַכְלָלוּ בְּיָמִין.

וְאִזּוֹ מֵאִיר הַבְּקָר, וַיִּשְׂרָאֵל נוֹשָׂאִים שִׁירָה וּמִשְׁבַּחִים לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּיּוֹם, שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּיּוֹם כְּנֹגֵד שְׁלֹשׁ פְּעָמִים שֶׁל הַלֵּילָה, וְעוֹמְדִים אֵלָה כְּנֹגֵד אֵלָה, עַד שֶׁמִּתְעַלֶּה כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּיּוֹם וּבַלֵּילָה כְּרֵאוּי, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעַלֶּה בְּשֵׁשׁ הַלָּלוּ.

אוֹתָהּ הַחִיָּה הַקְּדוּשָׁה שְׁעוֹמְדָת עֲלֵיהֶם לְמַעַלָּה, עוֹמְדָת עַל יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה כְּדִי לְתַקֵּן הַכֹּל כְּרֵאוּי. מֵהַ כְּתוּב בָּהּ? (משלי לא) וְתַקֵּם בְּעוֹד לֵילָה

רבי אלעזר אמר, ויהי אחר הדברים האלה, מה זה היא? הרי פרושה, מקום זה שיצר הרע מקטר, שהוא הדרגה אחר הדברים. משום שיוסף נתן לו מקום לקטר, שהיה יוסף מסלסל בשערו ומתקן את עצמו ומקשט אותו, אז נתן מקום ליצר הרע לקטר, שאמר: ומה אביו מתאבל עליו, ויוסף מקשט את עצמו ומסלסל בשערו?! אז התגרה בו הדב וקטר לו.

ויהי אחר הדברים האלה. בא ראה, בזמן שהקדוש ברוך הוא משגיח בעולם לדון אותו ומוציא רשעים בעולם, מה כתוב? (דברים יא) ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה. ואז – ואבדתם מהרה. שהרי משום חטאי בני האדם השמים נעצרים ולא נוהגים בחקותיהם כראוי.

ובא וראה, אותם שלא שומרים את ברית הקדש הזה, גורמים התפרדות בין ישראל לאביהם שבשמים, משום שכתוב וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם, וכתוב ועצר את השמים ולא יהיה מטר. שזהו כמו שמשתחוה לאלוה אחר, שמשקר באות הברית הקדושה הזו.

וכאשר הברית הקדושה נשמרת בעולם כראוי, אז הקדוש ברוך הוא נותן ברכות למעלה להריק בעולם, כמו שנאמר (תהלים סח) גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה. גשם נדבות – זהו גשמי רצון, כשמתרצה הקדוש ברוך הוא עם כנסת ישראל ורוצה להריק לה ברכות, אזי נחלתך ונלאה אתה כוננתה.

נחלתך – הם ישראל, שהם נחלתו של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (דברים לב) יעקב חבל נחלתו. ונלאה – זו כנסת ישראל, שהיא נלאה בארץ אחרת. שהיא צמאה לשתות, ואז היא נלאה. וכשאותו גשם של רצון נתן, אז אתה כוננתה.

ועל כן שמים וארץ וכל צבאם, כלם עומדים על הקיום הזה, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי, ומשום כך צריך להזהר בזה, והרי פרושה. ומשום כך כתוב ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה, ואחריו כתוב ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף.

ויהי כדברה אל יוסף יום יום. רבי אלעזר פתח ואמר, (משלי ו) לשמרך מאשת רע וגוי. אשרי

נסים בכל יום שהקדוש ברוך הוא עושה בידו, ועל כן ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף. הקדוש ברוך הוא שומר את הצדיקים, ובגללם הוא שומר את הרשעים, שהרי הרשעים מתברכים משום הצדיקים. כמו כן כתוב (שמואל ב ו) ויברך ה', את בית עבד אדם, [הגת'י] בעבור ארון האלהים.

הצדיקים, מתברכים האחרים בגללן, והם לא יכלו להזון [ס"א להנצל] בזכותם, והרי פרושה. יוסף התברך אדונו בגללו, והוא לא יכל להנצל ממנו בזכותו ולצאת לחרות.

ואחר כך הכניס אותו לבית הסהר, כמו שנאמר (תהלים קה) ענו בכבל רגלו ברזל באה נפשו, עד שלאחר מכן הקדוש ברוך הוא הוציא אותו לחרות והשליט אותו על כל ארץ מצרים. ומשום כך כתוב ולא יעזב את חסידיו לעולם נשמרו. כתוב חסידו ונתבאר, והקדוש ברוך הוא מגן על הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, שכתוב (תהלים ה) וישמחו כל חוסי בך לעולם ירננו ותסף עלימו ויעלצו בך אהבי שםך.

ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף. רבי חייא פתח ואמר, (שם קג) ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו בא ראה כמה צריך האדם להשמר מחטאיו וללכת בדרך מתקנת, כדי שלא יסיט אותו היצר הרע ההוא, שהוא מקטר לו כל יום ויום, כמו שנאמר.

ומשום שהוא מקטר לו תמיד, צריך האדם להתגבר עליו ולהתעלות עליו במקום של חזק, שצריך להיות גובר עליו ולהשתתף במקום של גבורה, משום שכאשר אדם גובר עליו, אז הוא בצד הגבורה ונדבק בו להתגבר, ומשום שאותו יצר הרע תקיף, צריך האדם להיות תקיף ממנו.

ובני האדם הללו שמתגברים, נקראים גבורי כח, שימצא מין עם מינו, ואלו הם מלאכיו של הקדוש ברוך הוא, שבאים מצד הגבורה הקשה, להתגבר עליו, גברי כח עשי דברו. ברכו ה' מלאכיו – כמו יוסף שנקרא צדיק וגבור ושמר ברית הקדש הרשומה בתוכו.

שכתוב (שם ו) כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר. מה כתוב אחריו? לשמרך מאשת רע מחלקת לשון נכריה.

והו צד הטמאה. הצד האחר – שעומד תמיד לפני הקדוש ברוך הוא להשטין על חטאי בני האדם, ועומד תמיד להשטין למטה לבני אדם. עומד תמיד למעלה כדי להזכיר חטאי בני האדם ולהשטין להם על מעשיהם, ומשום שנתנו ברשותו, כמו שעשה לו לאיוב.

וכן עומד עליהם להשטין את ישראל ולהזכיר חטאיהם בכל מה שעשו באותן הפעמים שהקדוש ברוך הוא עומד עליהם בדין, אזי עומד להשטין להם ולהזכיר חטאיהם, והקדוש ברוך הוא חס על ישראל ונותן להם עצה להנצל ממנו, ובמה? בשופר, ביום של ראש השנה, וביום הכפורים בשעיר המשתלח שנותנים לו, כדי להפרד מהם ולהשתדל באותו החלק שלו, והרי בארנה.

בא ראה מה כתוב, (שם ה) רגליה ירדות מנת שאול צעדיה יתמכו. ובסוד האמונה מה כתוב? (שם ג) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום. ואלו הם דרכי ושבילי התורה, והכל אחד. זה שלום וזה מות, והכל הפוכים זה מזה.

אשרי חלקם של ישראל שנדבקים בקדוש ברוך הוא כראוי ונותן להם עצה להנצל מפל הצדדים האחרים של העולם, משום שהם עם קדוש לנחלתו וחלקו, ועל כן נותן להם עצה בכל. אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, כשהצד הרע הזה יורד ומשוטט בעולם ורואה את מעשי בני האדם, שהם כלם סוטים ודרכיהם בעולם, הוא עולה ומשטין עליהם, ואלמלא שהקדוש ברוך הוא חס על מעשי ידיו, הם לא היו נשארים בעולם.

מה כתוב? ויהי כדברה אל יוסף יום יום. כדברה – שעולה ומעלה בכל יום ויום, ואומר לפני הקדוש ברוך הוא כמה רעות, כמה מלשינות, כדי לכלות בני אדם.

מה כתוב? ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה. ולא שמע אליה – משום שהוא חס על

הצדיקים שיודעים את דרכי הקדוש ברוך הוא ללכת בהם, משום שהם משתדלים בתורה יומם ולילה, שכל מי שמשתדל בתורה ימים ולילות, נוחל שני עולמות – העולם העליון והעולם התחתון. נוחל את העולם הזה – אף על גב שאין האדם מתעסק בה לשמה. ויורש העולם העליון ההוא – כשמתעסק בה האדם לשמה.

בא ראה מה כתוב, (משלי ג) אךך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד. אךך ימים בימינה – מי שהולך לימין התורה, אךך של חיים הוא לעולם הבא, שזוכה שם לכבוד התורה, שהוא כבוד וכתר להתעטר על הכל, שפתר התורה הוא בעולם ההוא. בשמאלה עשר וכבוד – בעולם הזה, שאף על גב שאינו מתעסק בה לשמה, זוכה בעולם הזה לעשר וכבוד.

שחרי רבי חייא, כאשר בא משם לארץ ישראל, קרא בתורה, עד שהיו פניו מאירים כמו השמש, וכשהיו עומדים לפניו כל אותם שעסקו בתורה, היה אומר: זה השתדל בתורה לשמה, וזה לא השתדל לשמה. והיה מתפלל על אותו שמתעסק לשמה, שפך יהיה תמיד ויזכה לעולם הבא. ומתפלל על אותו שלא התעסק לשמה, שיבא להתעסק בה לשמה ויזכה לחיי עולם.

יום אחד ראה תלמיד אחד שהיה עוסק בתורה ופניו מוריקים. אמר, ודאי מהרהר בעברה הוא זה. אחז אותו לפניו, והמשיך עליו דברי תורה עד שהתישבה רוחו בתוכו. מאותו היום והלאה שם על רוחו שלא ירדף אחר אותם ההרהורים הרעים וישתדל בתורה לשמה.

אמר רבי יוסי, כשאדם רואה שבאים אליו הרהורים רעים, יתעסק בתורה, ואז יעברו ממנו. אמר רבי אלעזר, כשאותו הצד הרע בא לפתות את האדם, ימשך אותו לתורה, ויפרד ממנו.

בא ראה, שהנה שנינו, שכאשר הצד הרע הזה עומד לפני הקדוש ברוך הוא להשטין על העולם משום מעשים רעים, הקדוש ברוך הוא חס על העולם, ונותן עצה לבני אדם להנצל ממנו, ולא יוכל לשלט עליהם ולא על מעשיהם. ומה היא העצה? להשתדל בתורה, ונצולים ממנו. מנין לנו?

צריך לאדם להיות תקיף כאריה בכל צדדיו כדי שלא ישלט עליו הצד האחר ולא יוכל לפתות אותו. מה כתוב? ואין איש, אין גבר שיעמד לפני היצר הרע וילחם בו קרב כראוי.

מה דרכו של יצר הרע? פיון שרואה שאין האדם עומד כנגדו ויוצא לקרב אתו, מיד – ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי. ותתפשהו בבגדו, משום שכאשר יצר הרע שולט על האדם, מתקין אותו ומקשט לו את לבושו, מסלסל בשערו. זהו שכתוב ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי, הדבק עמי.

מי שהוא צדיק, מתגבר כנגדו ונלחם בו קרב. מה כתוב? ויעזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה. יעזב אותו ויתגבר כנגדו [וילחם בו קרב] ויברח ממנו כדי להנצל ממנו, ולא ישלט עליו.

אמר רבי יצחק, עתידים הם הצדיקים לראות את יצר הרע כמו הר גדול, ויתמהו ויאמרו, איך יכלנו להכניע את ההר הגדול העליון הזה?! ועתידים הרשעים לראות את היצר הרע דקיק כמו חוט של שערה, ויתמהו ויאמרו, איך לא יכלנו להכניע את חוט השערה כזה דקיק?! אלו יבכו ואלו יבכו. והקדוש ברוך הוא יבער אותו מן העולם וישחט אותו לעיניהם, ולא ישלט עוד בעולם, ויראו הצדיקים וישמחו, כמו שנאמר (תהלים קמ) אף צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך.

ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים וגו'. רבי יהודה פתח, (עמוס ג) הישאג אריה ביער וטרף אין לו היתן כפיר קולו ממעונתו בלתי אם לכד. הישאג אריה ביער.

בא ראה כמה יש לאנשים להשגיח בעבודת הקדוש ברוך הוא, שכל מי שמשתדל בתורה ובעבודת הקדוש ברוך הוא, פחדו ויראתו הם על הכל, שהרי כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את כל הבריות של העולם כל אחד ואחד בדמותו כראוי לו, ואחר כך ברא את האדם בדמות עליונה, והשליט אותו על כלם בדמות הזו.

שכל זמן שאדם עומד בעולם, כל אותם הבריות של העולם זוקפים ראשם ומסתכלים

העולם. לשכב אצלה, מהו לשכב אצלה? כדי לקחת שלטון לשלט על העולם, והשלטון לא שולט עד שנתנת לו רשות.

דבר אחר לשכב אצלה – כמו שנאמר (ויקרא טו) ולאיש אשר ישכב עם טמאה. להיות עמה – לתת לה גדלות וברכות וסיוע, שאלמלא היה לה סיוע מלמעלה, לא נשאר בעולם אפלו אחד, אבל משום שהקדוש ברוך הוא חס על העולם, נשאר העולם בקיומו.

רבי אבא אמר, הכל הוא דרך אחת, אבל יצר הרע הוא שהולך ומפתה את בני האדם כדי להסתות את דרכיהם ולהדבק בהם בכל יום ויום, ובכל עין ועין. מסטה את האדם מדרך האמת כדי לדחותו מדרך החיים, למשך אותו לגיהנם.

אשריו מי שעושה ושומר [אשרי מי שעושה, שומר] דרכיו ושכיליו כדי שלא ידבק בו, הינו מה שכתוב ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה, כמו [במה] שהיא אומרת לו בכל יום. שהרי רוח הטמאה, יצר הרע, מפתה את האדם בכל יום לשכב אצלה, בתוך הגיהנם, ולהדון שם, להיות עמה.

בא ראה, כשאדם נדבק לאותו הצד, נמשך אחריה, ונטמא עמה בעולם הזה ונטמא עמה בעולם האחר. בא ראה, צד הטמאה הזה הוא מגול, הוא מלכלך, ככתוב (ישעיה ל) צא תאמר לו, צואה ממש, ובו נדון מי שמסטה דרכו מהתורה, ובו נדונים אותם הרשעים של העולם שאין להם אמונה בקדוש ברוך הוא.

מה כתוב? ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית. ויהי כהיום הזה – היום שייצר הרע שולט בעולם ויורד להשטין לבני האדם. מתי? היום שבא אדם לשוב בתשובה על חטאיו, או להשתדל בתורה ולעשות מצוות התורה, ואז יורד באותו הזמן כדי להשטין לבני האדם.

ויבא הביתה לעשות מלאכתו, כדי להשתדל בתורה ולעשות מצוות התורה, שהיא מלאכתו של האדם בעולם הזה. וכיון שעבודת האדם בעולם הזה היא עבודת הקדוש ברוך הוא,

אמר רבי יוסי, משום זה צריך לאדם להשמר מחטאיו ולא יסטה לימין ולשמאל, ועם כל זה צריך לאדם לבדק בחטאיו בכל יום ויום, שהרי כשאדם עומד ממטתו, שני עדים עומדים לפניו והולכים עמו כל היום.

רוצה האדם לקום - אותם העדים אומרים לו בפעם שפותח עיניו: (משלי ד) עיניך לנכח יביטו ועפעפיך יישירו נגדך. קם ומסדר רגליו ללכת - אותם העדים אומרים לו: (שם) פלס מעגל רגלך וגו'. ועל כן, כשהולך האדם בכל יום, צריך לו להשמר מחטאיו.

בכל יום ויום, כשבא הלילה, צריך להתבונן ולבדק בכל מה שעשה כל היום ההוא כדי שישוב מהם ויסתכל בהם תמיד, כדי שישוב לפני רבונו, כמו שנאמר (תהלים נא) וחטאתי נגדי תמיד, כדי שישוב מהם.

ובא וראה, בזמן שישראל היו בארץ הקדושה, לא נמצא בידיהם חטא, כמו שבארוהו, משום שאותם הקרבנות שהיו מקריבים בכל יום היו מכפרים עליהם. עכשו שישראל גלו מן הארץ ואין מי שמכפר עליהם, התורה מכפרת עליהם ומעשים כשרים, משום שהשכינה עמהם בגלות, ומי שאינו מסתכל בדרך הקדוש ברוך הוא, גורם לשכינה להכניע בתוך העפר, כמו שנאמר (ישעיה כו) ישפילנה ישפילה עד ארץ וגו'.

אמר רבי יצחק, וכן מי שמשתדל בתורה ובמעשים כשרים, גורם לכנסת ישראל להרים ראש בתוך הגלות. אשרי חלקם של אותם שמשתדלים בתורה ימים ולילות.

בא ראה, גלגל הקדוש ברוך הוא גלגולים בעולם כדי להרים את ראש הצדיקים, שהרי כדי שיוסף ירים את ראשו בעולם על שנמצא צדיק לפניו, הרגיו את האדון על עבדיו, כמו שנאמר חטאו משקה מלך מצרים והאפה לאדניהם למלך מצרים, והכל כדי להרים את ראשו של יוסף הצדיק. ובא וראה, על ידי החלום נכנע מעם אֲחִיו, ועל ידי החלום התגדל על אֲחִיו, והתגדל על כל העולם.

ויחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד איש כפתרון וגו'. בא ראה שהנה נאמר שכל

בדמות העליונה של האדם, אז כלם פוחדים וזעים מלפניו, כמו שנאמר (בראשית ב) ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים וגו'. והדברים הללו, כשמסתכלים ורואים אותו, הדמות הזו, והנשמה בו.

אמר רבי אלעזר, אף על גב שאין בו נשמה, הצדיקים לא משתנים מכמו שהיתה דמותם בהתחלה, וכשאדם לא הולך בדרך התורה, הדמות הקדושה הזו מתחלפת לו, ואז חית הבר ועוף השמים יכולים לשלט עליו, משום שהדמות הקדושה הזו התחלפה לו, התחלפה לו הדמות הזו של בן אדם.

ובא וראה, הקדוש ברוך הוא מחליף המעשים שלמעלה ומטה כדי להחזיר הדברים למקומם, ושימצא רצונו בכל מעשי העולם. הדמות של דניאל לא השתנתה כשהפילו אותו לגב האריות, ומשום כך נצול. אמר רבי חזקיה, אם כך, הנה כתוב (דניאל ו) אלהי שלח את מלאכו וסגר את פי האריות ולא חבלו אותי. משמע שמשום המלאך שסגר את פיהם, לא נזוק.

אמר לו, משום זה לא נזוק, שהרי אותה דמות האדם הצדיק היא המלאך ממש, שסגר את הפה וקושר אותם לשמר אותו שלא יזיקו לו, ומשום כך אלהי שלח מלאכה, אותו שכל הדמיות שבעולם חקוקות בו, והוא החזיק בי את דמותי ולא יכלו לשלט בי, וסגר את פיהם. ועל זה שלח ודאי את מלאכו.

והמלאך הזה, אותו שכל הדמיות חקוקות בו, שכתוב (תהלים קי) דיין בגוים מלא גויות, הוא שלא משתנה לפניו כל דמיות העולם, ועל כן צריך האדם לשמר דרכיו ושביליו כדי שלא יחטא לפני רבונו, ויתקיים בדמות של אדם.

בא ראה, יחזקאל שמר את פיו ממאכלות אסורים, שכתוב (יחזקאל ד) ולא בא בפי בשר פגול, זכה ונקרא בן אדם. מה כתוב בדניאל? (דניאל א) וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך וביין משתיו, זכה הוא והתקיים בדמות של אדם. משום שכל דברי העולם, כלם מפחדים מלפני דמותו של אדם, שהוא שליט על כלם והוא המלך על הכל.

שלא היה ברשותו איך בקש ממנו? אלא הוא לא בקש רוח על כל אחד שנים, אלא [הוא] כך בקש ממנו - באותה הרוח שהיתה לו, שיעשה שתי הנהגות בעולם באותה הרוח.

מה כתוב? ויאמר הקשית לשאול אם תראה אתי לקח מאתך יהי לך כן ואם אין לא יהיה. מה הטעם אם תראה אתי? אלא אמר לו, אם תוכל לעמד על עקר הרוח שהשארתי לך בשעה שאלקח ממך - יהיה לך כזה, שהרי כל אותו העקר של הרוח בשעה שיתבונן בו, כאשר יראה את אליהו, תהיה דבקות בו כראוי.

בא ראה, מי שמסתכל במה שלומד מרבו ורואה אותו באותה החכמה, יכול להתוסף יותר באותה הרוח. בא ראה, שהרי יוסף בכל מה שעשה היה רואה ברוח של החכמה את אותה הדמות של אביו. היה מתבונן, ומשום כך היה הדבר מסתייע לו, ונוספה לו רוח אחרת באור יותר עליון.

בשעה שאמר לו אותו הרשע והנה גפן לפני, הזדעזע יוסף, שלא היה יודע על מה יבא הדבר. כיון שאמר ובגפן שלשה שריגם, מיד התעוררה רוחו ונוסף באור, והסתכל בדמות אביו, ואז האירה רוחו וידע את הדבר.

מה כתוב? ובגפן שלשה שריגם. אמר יוסף, הנה ודאי בשורה של שמחה בשלמות היא. מה הטעם? משום שהגפן הזו נראית על כנסת ישראל, והתבשר יוסף על זה. ובגפן שלשה שריגם - אלו הם שלש דרגות עליונות שיוצאות מן הגפן הזו, כהנים לויים וישראלים.

והיא כפרחת עלתה נצה, שהרי בגללם עולה כנסת ישראל ומתברכת מעם המלך העליון. הבשילו אשכלתיה ענבים - אלו הצדיקים של העולם, שהם כמו ענבים מבשלים כראוי. דבר אחר הבשילו אשכלתיה ענבים - זהו היין המשמר בענביו מששת ימי בראשית. עד כאן התבשר יוסף בחלומו, מכאן והלאה החלום הוא שלו, משום שיש לו חלומות, ולאחרים. ואקח את הענבים, שהוא לו, לעצמו.

שנינו, מי שרואה ענבים לבנים בחלום, סימן יפה לו. שחורים - לא. מה הטעם? משום

החלומות הולכים אחרי הפה. כאשר יוסף פתר להם את החלום, למה לזה פתח פתרון טוב, ולזה פתרון רע? אלא שאותם החלומות היו על יוסף, ומשום שידע הדבר על עקרו ושרשו, משום כך פתר להם החלום כמו שצריך, לכל אחד ואחד פתר להם פתרון להחזיר הדבר על מקומו.

מה כתוב? ויאמר אליהם יוסף הלא לאלהים פתרנים ספרו נא לי. מה הטעם? משום שכך צריך לו לפתר החלום - להפקיד את הפתרון לקדוש ברוך הוא, משום ששם הוא הקיום של הכל ובו עומד הפתרון.

בא ראה, הרי נאמר שדרגת החלום למטה היא, והיא הדרגה הששית, משום שהרי ממקום הנבואה היא שורה, עד הדרגה הזו של החלום, שש דרגות הן, ועולה הפתרון מדרגת החלום לדרגה אחרת. החלום הוא הדרגה שלמטה, והפתרון עומד עליהם, והפתרון עומד בדבור, ועל כן בדבור עומד הדבר, שכתוב הלא לאלהים פתרנים. הלא לאלהים ודאי.

בא ראה מה כתוב. ויספר שר המשקים את חלומי ליוסף וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (מלכים ב ב) ויהי כעברם ואלהיו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך בטרם אלקח מעמך ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי. כאן יש להסתכל, שהפסוק הזה הוא תמיהה. ואלהיו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך, וכי ברשותו זה עומד? והרי הוא ברשותו של הקדוש ברוך הוא! ועוד, שאלישע גם כן היה יודע, מה הטעם שאמר ויהי נא פי שנים ברוחך אלי?

אלא ודאי, מי שאוחז בשמים וארץ וכל העולמות, איך זה לא יהיו ברשותו? ודאי שאליהו ושאר הצדיקים, הקדוש ברוך הוא עושה תמיד את רצונם, שכתוב (תהלים קמה) רצון יראיו יעשה, וכל שכן שאותה רוח הקדש שעליו הוריש לאלישע הצדיק, שהיה השמש שלו, והנה הקדוש ברוך הוא אמר לו (מלכים א יט) ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחתיה, ועל כן היה לאלישע לרשת אותו.

פי שנים ברוחך, מה זה פי שנים ברוחך אלי? וכי יעלה על דעתך שעל אחד בקש שנים? ומה

וּפְתַר אוֹתוֹ פְתָרוֹן לְרַע. וְעַל כֵּן הִכַּל עוֹמֵד בְּפְתָרוֹן,
וְזֶה וְזֶה רָאוּ, בְּשֵׁתֵי הַדְּרָגוֹת הַלְלוּ, שְׁשׁוּלֵט זֶה
וְשׁוּלֵט זֶה.

רַבִּי יְהוּדָה פִּתַּח, (תהלים נא) לֵב טְהוֹר בְּרָא לִי
אֱלֹהִים וְרוּחַ נְכוֹן חֲדָשׁ בְּקִרְבִּי. אֵת הַפְּסוּקָה
הַזֶּה בְּאֵרוֹהוּ, אֲבָל לֵב טְהוֹר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א-
ג) וְנָתַתְּ לְעַבְדְּךָ לֵב שֹׁמֵעַ וְגו', וְכָתוּב (משלי טו) וְטוֹב
לֵב מְשֻׁתָּה תַמִּיד, וּמִשׁוּם כֶּף לֵב טְהוֹר וְדָאִי.

וְרוּחַ נְכוֹן חֲדָשׁ בְּקִרְבִּי - זֶהוּ רוּחַ נְכוֹן וְדָאִי, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית א) וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל
פְּנֵי הַמַּיִם, וְהִתְעוֹרְרוּ, זוֹ רוּחוֹ שֶׁל הַמַּשִּׁיחַ,
וְהִתְעוֹרְרוּ (יחזקאל יא) וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם.
וְדוֹד הַתְּפִלָּה, אוֹתוֹ רוּחַ נְכוֹן חֲדָשׁ בְּקִרְבִּי.

מִשׁוּם שֵׁשׁ מֵהַצַּד הָאֲחֵר לֵב טָמֵא וְרוּחַ עוֹעִים
שֶׁמִּסְטָה אֵת בְּנֵי הָעוֹלָם, וְזוֹ הִיא רוּחַ
טְמֵאָה שֶׁנִּקְרָאת רוּחַ עוֹעִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה יט)
ה' מָסַךְ בְּקִרְבָּהּ רוּחַ עוֹעִים, וְעַל כֵּן וְרוּחַ נְכוֹן חֲדָשׁ
בְּקִרְבִּי. מַה זֶה חֲדָשׁ? זֶה חֲדוּשׁ הַלְּבָנָה. בְּשַׁעֲהָ
שֶׁמִּתְחַדֶּשֶׁת הַלְּבָנָה, דוֹד מְלֶךְ יִשְׂרָאֵל חַי וְקַיִם,
וּמִשׁוּם כֶּף חֲדָשׁ.

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסֵי הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רַבִּי
יוֹסֵי לְרַבִּי אֶלְעָזָר, זֶה שֶׁכָּתוּב (מלכים א-כב)
וַיֵּצֵא הָרוּחַ וַיַּעֲמֵד לִפְנֵי ה' וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶפְתְּנֶנּוּ וַיֹּאמֶר
ה' אֵלָיו בְּמָה. וַיֹּאמֶר אֶצֵּא וְהִיִּיתִי רוּחַ שֶׁקָּר בְּפִי כָּל
נְבִיאָיו וַיֹּאמֶר תִּפְתָּהּ וְגַם תּוּכַל צֵא וַעֲשֵׂה כֵן. וְשִׁנִּינוּ
שֶׁהִיְתָה רוּחַ נְבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי. וְכִי הִנְשָׁמוֹת, כִּינּוּן
שְׁעוֹלוֹת וְעוֹמְדוֹת לְמַעְלָה, הֵן יְכוּלוֹת לָשׁוּב לְעוֹלָם
הַזֶּה? וְהַדְּבָר תְּמוּנָה שֶׁאֵמַר, אֶצֵּא וְהִיִּיתִי רוּחַ שֶׁקָּר
בְּפִי וְגו'.

וְעוֹד, מַה הַטַּעַם נֶעֱנַשׁ עָלָיו אַחָב? שֶׁהָרִי דִין
הַתּוֹרָה שֶׁשָּׂם שְׁמוֹאֵל לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל כֶּף הוּא,
שֶׁכָּתוּב (שמואל א-ח) אֵת שְׂדוֹתֵיכֶם וְכַרְמֵיכֶם וְזִיתֵיכֶם
הַטּוֹבִים יָקַח, וְאִם אַחָב נָטַל אוֹתָהּ כָּרֵם בְּנְבוֹת,
דִּין הָיָה! וְעוֹד, שֶׁהִיְתָה לוֹ כָּרֵם אַחֲרַת, אוֹ זָהָב,
וְלֹא רָצָה!

אָמַר לוֹ, יִפֶּה שְׁאֵלָתָּ. בֵּא רְאֵה, הָרוּחַ הַזֶּה שֶׁאֵמַרוּ
שֶׁהִיא רוּחַ שֶׁל נְבוֹת, כֶּאֱמַן יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּל - וְכִי
הָרוּחַ שֶׁל נְבוֹת יְכוּלָה לְעֵלוֹת וְלַעֲמֵד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא לְבַקֵּשׁ שֶׁקָּר, שֶׁכָּתוּב וַיֵּצֵא הָרוּחַ? וְאִם

שֶׁהוּא הַסּוּד שֶׁל שְׁתֵּי דְרָגוֹת יְדוּעוֹת, אוֹתָם שְׁחוֹרִים
וְלְבָנִים. זֶה הוּא טוֹב, וְזֶה הוּא לֹא טוֹב, וְכָל הָעֲנָבִים
תְּלוּיִים בְּסוּד הָאֱמוּנָה, וְעַל כֵּן נִפְרָדִים בְּחֻמָּה, הֵן
לְטוֹב הֵן לְרַע. אֵלּוּ צְרִיכִים רַחֲמִים, וְאֵלּוּ הַשְּׁגָחָה
שֶׁל רַחֲמִים.

בֵּא רְאֵה, אָדָם הָרֵאשׁוֹן, אֲשֶׁתּוֹ סָחַטָה לוֹ עֲנָבִים
וְגִרְמָה לוֹ מוֹת וְלִכְל יִשְׂרָאֵל וְלִכְל הָעוֹלָם. נַח
בֵּא לְעֲנָבִים הַלְלוּ, וְלֹא נִשְׁמַר כְּרֵאוּי, מַה כָּתוּב?
(בראשית ט) וַיִּשֶׁת מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אֶהְלֵה,
בְּה"א. בְּנֵי אֶהְרֵן שָׁתוּ יַיִן מֵהֶם, וְהִקְרִיבוּ קֶרֶבֶן
בְּאוֹתוֹ הַיַּיִן וּמָתוּ, וְהָרִי נִתְבָּאָר. וּמִשׁוּם כֶּף כָּתוּב
(דברים לב) עֲנַבְמוֹ עֲנָבֵי רוּשׁ אֲשַׁכַּלְת מְרַת לְמוֹ,
מִשׁוּם שְׁאוֹתָם הָעֲנָבִים גָּרְמוּ אֵת זֶה.

רְאֵה עֲנָבִים שֶׁהֵם טוֹבִים בְּאוֹתוֹ הַכָּרֵם שֶׁמַּעֲלִים
נַחַת וְרִיחַ בְּדְרָגוֹת שְׁלֵמוֹת כְּרֵאוּי. וְעַל זֶה
יוֹסֵף יָדַע אֵת הַדְּבָר וְהִסְתַּכַּל בְּעֵקֶר וּפְתַר הַחֵלוֹם עַל
בְּרִיו, מִשׁוּם שֶׁהִתְבַּשֵּׁר בְּאוֹתוֹ הַחֵלוֹם כְּרֵאוּי,
וּמִשׁוּם כֶּף פְתַר הַפְתָּרוֹן לְטוֹב וְכֶף הַתְּקִיִּים.

מַה כָּתוּב? וַיֵּרָא שׁוֹר הָאֲפִים כִּי טוֹב פְתַר וַיֹּאמֶר אֶל
יוֹסֵף אַף אֲנִי בַחֲלוֹמֵי וְהִנֵּה שְׁלֵשָׁה סְלֵי חֲרִי עַל
רֹאשִׁי. בֵּא רְאֵה, אֲרוּרִים הֵם הַרְשָׁעִים, שֶׁכָּל
מַעֲשֵׂיהֶם כָּלֵם לְרַע, וְכָל אוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁהֵם
אוֹמְרִים, כָּלֵם לְרַע וְלִהְרַע.

כִּינּוּן שֶׁפִּתַּח אֵת פִּי בְּאֵף, מִיָּד פָּתַח יוֹסֵף, וַיִּדַע
שֶׁכָּל דְּבָרָיו הֵם לְהָרַע וּבְשׂוֹרָה שֶׁל רַע בְּפִיו.
וְהִנֵּה שְׁלֵשָׁה סְלֵי חֲרִי עַל רֹאשִׁי. אִזּוֹ יָדַע יוֹסֵף
שֶׁהִתְבַּשֵּׁר עַל חֶרֶב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וַיִּשְׂרָאֵל בְּגִלוֹת,
שֶׁיִּגְלוּ מִן הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה.

רְאֵה מַה כָּתוּב, וּבִסֵּל הָעֲלִיּוֹן מִכָּל מֵאֲכַל פְּרֵעָה
מַעֲשֵׂה אִפֶּה וְהָעוֹף אֲכַל אֶתֶם מִן הַסֵּל מַעַל
רֹאשִׁי. אֵלּוּ הֵם שְׂאֵר הָעַמִּים שֶׁמִּתְכַּנְּסִים עַל יִשְׂרָאֵל
וְהוֹרְגִים אוֹתָם וּמְחַרְבִּים בֵּיתָם וּמְפַזְרִים אוֹתָם
לְאַרְבַּעַת צַדֵּי הָעוֹלָם. וְהַכָּל הַסֵּתֶפֶל יוֹסֵף, וַיִּדַע
שְׁאוֹתוֹ הַחֵלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל כְּשִׁיחֵיו בְּחִיּוֹב לִפְנֵי
הַמֶּלֶךְ. מִיָּד פְתַר לוֹ פְתָרוֹן לְרַע, וְהִתְקִיִּים בּוֹ.

וּבֵא וְרֵאֵה, שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת הַלְלוּ שְׂרָאָה זֶה וְרֵאֵה זֶה
- זֶה רְאֵה כְּשַׁעוֹלָה וְשׁוּלְטַת הַדְּרָגָה הָעֲלִיּוֹנָה
וּמֵאִירָה הַלְּבָנָה, וְזֶה רְאֵה שֶׁנִּחְשַׁף וְשׁוּלֵט עָלֶיהָ
הַנְּחָשׁ הָרַע, וּמִשׁוּם כֶּף הַסֵּתֶפֶל יוֹסֵף בַּחֲלוֹם הֵהוּא,

הפסוק הזה בארוהו. אבל זה, בכל מקום הוא ובית דינו. נתן קולו - זהו הקול שכתוב (דברים ד) קול דברים. וכתוב שם (שמות ד) לא איש דברים. מי איש הדברים? כמו שנאמר (דברים לג) איש האלהים. לפני חילו - אלו הם ישראל.

בי רב מאד מחנהו - כמו שנאמר (איוב כה) היש מספר לגדודיו. שכמה ממנים ושלוחים יש לקדוש ברוך הוא, וכלם עומדים להשטין על ישראל [ז"ח כדי לטמא אותם], ועל כן הקדוש ברוך הוא מזדמן לפני ישראל כדי לשמר אותם, ולא יוכלו לקטרג להם.

בי עצום עשה דברו, מי עצום? זהו הצדיק, אותו שמשתדל בתורה הקדושה יומם ולילה. דבר אחר פי עצום - זה המקטרג שנמצא לפני הקדוש ברוך הוא, והוא חזק כברזל, קשה כסלע. עשה דברו - שנוטל רשות מלמעלה, ונוטל את הנשמה מלמטה.

בי גדול יום ה' ונורא מאד ומי יכילנו - שהוא שולט על הכל ועליון ותקיף על כלם, וכלם תחת שלטונו. אשרי הצדיקים שהקדוש ברוך הוא רוצה בהם תמיד לזכות אותם לעולם הבא ולשמח אותם בשמחת הצדיקים שעתידיים לשמח עם הקדוש ברוך הוא, שכתוב (תהלים ה) וישמחו כל חוסי כף לעולם ירננו ותסה עלימו ויעלצו כף אהבי שמך. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

הוא צדיק, איך יבקש שקר בעולם ההוא, שהוא עולם של אמת? ומה בעולם הזה לא צריך צדיק שקר, בעולם ההוא לא כל שכן? ואם אינו צדיק, איך יכול לעמד לפני הקדוש ברוך הוא?

אלא ודאי נבות לא היה כל כף צדיק לעמד לפני הקדוש ברוך הוא, אלא רוח אחרת היתה ששלטה בעולם, שזוהי רוח שתמיד עומדת ועולה לפני הקדוש ברוך הוא, וזוהי שמסטה את בני העולם לשקר, ומי שהוא רגיל בשקר, משתדל תמיד בשקר, ועל זה אמר אצא והייתי רוח שקר וגו', ועל כן הקדוש ברוך הוא אמר לו צא ועשה כן. צא מכאן, כמו שבארוהו שכתוב (תהלים קא) דבר שקרים לא יכון לנגד עיני, ומשום זה היא רוח שקר ודאי.

ועוד, על מה שהרג את נבות ונטל את כרמו, למה הרג אותו הרג? אלא שהרג אותו בלי דין נענש. הרג אותו בלי דין ונטל את כרמו, ומשום כך כתוב (מלכים א-א כא) הרצחת וגם ירשת, ועל כן נענש. ובא וראה כמה הם בני אדם בעולם שרוח השקר הזו מסטה אותם בשקר, והוא שולט בעולם בכמה צדדים ובכמה מעשים, והנה בארנו את הדברים. **ועל** כן דוד המלך בקש להשמר ממנו ורצה לצאת מתוך הטמאה, שכתוב (תהלים נא) לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי. זו היא רוח נכון, והאחר הוא רוח שקר. ועל כן שתי דרגות הן, אחת קדושה ואחת טמאה.

פתח ואמר, (ויאל ב) וה' נתן קולו לפני חילו פי רב מאד מחנהו פי עצום עשה דברו וגו'. את

סדר הלימוד ליום ח טבת [יום 97 בשנה]

פרשת ויהי מקץ

וַיְהִי מִקֵּץ. רבי חייא פתח ואמר, (איוב כח) קץ קץ שם לחשף ולכל תכלת הוא חוקר אבן אפל וצלמות. הפסוק הזה נתבאר, קץ שם לחשף – זהו הקץ של השמאל, שהוא משוטט בעולם ומשוטט למעלה, ועומד לפני הקדוש ברוך הוא ומסטיץ ומקטרג על העולם, והרי נתבאר. ולכל תכלית הוא חוקר – שהרי כל מעשיו אינם לטוב, אלא תמיד לכלות ולעשות כליה בעולם.

אבן אפל וצלמות – זו אבן נגף שבה נכשלים הרשעים, ועומדת בזה שנקראת (שם י) ארץ עפטה כמו אפל. בא ראה, יש ארץ חיים למעלה, וזו היא ארץ ישראל. [ויש ארץ למטה, ונקראת אפל וצלמות. אפל שיצאה מארץ עפטה. מהו אפל וצלמות? זהו הקץ, שהוא מצד של החשף, זהמת הזהב, והנה נתבאר

בא ראה פמה יש לבני אדם להתבונן בעבודת הקדוש ברוך הוא ולהשתדל בתורה ימים ולילות כדי שידעו ויסתכלו בעבודתו, שהרי התורה מכריזה בכל יום לפני האדם ואומרת: (משלי ט) מי פתי יסר הנה חסר לב ואמרה לו, והרי בארנו את הדברים.

וכשאדם משתדל בתורה ונדבק בה, זוכה להתחזק בעץ החיים, שכתוב (שם ג) עץ חיים וגו'. ובא וראה, כשאדם מחזיק בעץ החיים בעולם הזה, הוא מחזיק בו לעולם הבא. שהרי כמו הנשמות יוצאות מן העולם הזה, כך מתקנות להן דרגות לעולם הבא.

בא ראה, עץ החיים הוא בכמה דרגות נפרדים זה מזה, וכלם אחד. שהרי בעץ החיים יש דרגות אלו על אלו, ענפים ועלים, קלפות, וגוף האילן, שרשים, והכל הוא האילן. כמו כן כל מי משתדל בתורה, הוא נתקן ומתחזק בעץ החיים.

וכל בני האמונה, ישראל, כלם מתגברים בעץ החיים, כלם אחוזים בעץ ממש, מהם באותו הגוף שבו, מהם אחוזים בענפים, מהם בעלים, מהם בשרשים. נמצאו שכלם אחוזים בעץ החיים.

ואותם שמשתדלים בתורה, כלם אחוזים בגוף האילן. ומשום כך מי משתדל בתורה, הוא אחוז בכל, והרי פרשוה ונתבאר.

ויהי מקץ, מה זה מקץ? רבי שמעון אמר, המקום שאין בו זכירה, וזהו קץ השמאל. מה הטעם? משום שכתוב (בראשית מ) כי אם זכרתני אתה כאשר ייטב לך. וכי כך ראוי ליוסף הצדיק שהוא אמר כי אם זכרתני אתה? אלא כיון שהסתכל יוסף בחלומו, אמר, ודאי חלום של זכירה הוא, והוא טעה בזה, שהרי הכל היה בקדוש ברוך הוא.

ועל כן המקום שהיתה בו שכחה, עמד לפניו. מה כתוב? ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו. כיון שאמר ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו? אלא וישכחהו, המקום שיש בו שכחה, וזהו הקץ של צד החשף. שנתים ימים, מה זה שנתים? ששבה הדרגה לדרגה שיש בה זכירה.

ופרעה חלם והנה עמד על היאר. זה היה החלום של יוסף, משום שכל נהר הוא של יוסף הצדיק, וזהו הסוד שמי שרואה נהר בחלום רואה שלום, שכתוב (ישעיה טו) הנני נטה אליה כנהר שלום.

ויהי מקץ שנתים. רבי חייא פתח ואמר, (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יחרסנה. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם העליון, התקין הכל כראוי, והוציא אורות עליונים מאירים לכל הצדדים, והכל הוא אחד. וברא שמים שלמעלה, וארץ שלמעלה, לתקן כלם יחד לתועלתם של התחתונים.

בא ראה, מלך במשפט יעמיד ארץ, מי המלך? זה הקדוש ברוך הוא. במשפט – זה יעקב, שהוא הקיום של הארץ, ועל כן ו' נזונית מה' העליונה, ה' התחתונה נזונית מן ו', שקיום הארץ הוא במשפט, שהרי המשפט יעמיד ארץ בכל תקוניה וזן אותה.

דבר אחר, מלך – זה הקדוש ברוך הוא. במשפט – זה יוסף. יעמיד ארץ – שכתוב (בראשית מא) וכל הארץ באו מצרימה לשבר אל יוסף. ומשום

שנאמר, זה יוסף, שנהר [שכל הנהר] הזה הוא יוסף הצדיק.

והנה מן היאר עלת שבע פרות יפות מראה ובריאת בשר ותרעינה באחו. והנה מן היאר, שהרי מהנהר הזה מתברכות כל אותן הדרגות שלמטה, משום שאותו נהר ששופע ויוצא הוא משקה וזן את הכל, ויוסף הוא נהר שתתברך כל ארץ מצרים בשבילו.

ובא ראה, אותו הנהר, שבע דרגות נשקות ומתברכות ממנו, ואלו הם יפות מראה ובריאת בשר. ותרעינה באחו, בחבור ואחנה, שאין נמצא בהם פרוד וכלם לשבח עומדים. שהנה כל שבע הדרגות הללו שאמרנו הוא סוד, כמו שנאמר (אסתר ב) ואת שבע הנערות הראיות לתת לה מבית המלך וגו'. ועל כן שבע פרות יפות מראה, וכנגד זה כתוב שבעת הסריסים המשרתים את פני המלך וגו'.

רבי יצחק אמר, שבע הפרות הטובות הם דרגות עליונות על האחרות, ושבע הפרות הרעות – הדרגות האחרות שלמטה. אלו מצד הקדשה, ואלו מצד הטמאה.

שבע השבלים – רבי יהודה אמר, אלו הראשונות הן טובות, משום שהן מצד הימין שכתוב בו כי טוב, ואלו הרעים הם למטה מהם. שבע השבלים הן מצד הטהרה, ואלו מצד הטמאה, וכל הדרגות עומדות אלו על אלו ואלו כנגד אלו, ואת כלם ראה פרעה בחלומו.

אמר רבי ייסא, וכי לאותו פרעה הרשע הראו לו את כל אלה? אמר לו רבי יהודה, כמותם ראה, שכמה דרגות על דרגות אלו כנגד אלו ואלו על אלו, והוא ראה באותן הדרגות שלמטה.

והנה שנינו, שהרי כמו שהוא האדם, כך מראים לו בחלומו, וכך רואה, וכך הנשמה עולה להפיר, כל אחד ואחד כפי דרגתו כראוי לו, ומשום כך פרעה ראה כראוי לו, ולא יותר.

ויהי מקץ וגו'. רבי חזקיה פתח ואמר, (קהלת ג) לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים. בא ראה, כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא למטה, לכל שם עת וזמן קצוב. שם זמן לאור ולחשך, שם

שהקדוש ברוך הוא התרצה ביעקב, עשה את יוסף שליט על הארץ.

רבי יוסי אמר, מלך – זה יוסף. במשפט יעמיד ארץ – זה יעקב. שהרי עד שלא בא יעקב למצרים, לא היה קיום בארץ מתוך הרעב. כיון שבא יעקב למצרים, בזכותו הסתלק הרעב והתקימה הארץ.

דבר אחר, מלך במשפט יעמיד ארץ – זה דוד המלך, שכתוב (שמואל-ב ח) ויהי דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו, והוא קים את הארץ, ובזכותו עמדה לאחר מכן. ואיש תרומות יהרסנה – זה רחבעם.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא, בשביל הצדיקים, אף על גב שפרענות נגזרה על העולם, היא מתעכבת בגללם ולא שולטת על העולם. כל ימי דוד המלך התקימה הארץ בגללו. לאחר שמת, התקימה בזכותו, שכתוב (מלכים-ב כ) וגנותי על העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי. כמו כן כל ימי יעקב וכל ימי יוסף לא שלטה הפרענות בעולם.

בא ראה, מלך במשפט יעמיד ארץ – זה יוסף. ואיש תרומות יהרסנה – זה פרעה, שהרי משום שהקשה את לבו לקדוש ברוך הוא, החריב את ארץ מצרים. ובראשונה על ידי יוסף התקימה הארץ, באותו החלום שחלם, שכתוב ויהי מקץ שנתים ימים וגו'.

ויהי מקץ וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים יח) חי ה' וברוך צורי וירום אלוהי ישעי. אלוהי כתוב בוי"ו. הפסוק הזה יש להתבונן בו, חי ה' – זה חי, צדיק יסוד העולם, שנקרא חי העולמים. וברוך צורי – זהו שכתוב (שם קמד) ברוך ה' צורי, וזה העולם שמתקים על הצדיק הזה. וירום אלוהי ישעי. וירום – זה העולם העליון. אלוהי בוא"ו זה שמים, כמו שנאמר (שם קטז) השמים שמים לה'.

בא ראה, [כמו שנאמר] (שם סח) ברוך אדני יום יום יעמס לנו. ברוך אדני, באל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, והפסוק הזה הוא סוד החכמה. יום יום – אלו שנתים ימים, כמו שנאמר ויהי מקץ שנתים ימים. ופרעה חלם והנה עמד על היאר – סוד הוא, כמו

עליונה על כל שאר האחרים, כך גם מראים לו בדרגה עליונה על כל שאר האחרים, כמו שנאמר את אשר האלהים עשה הראה את פרעה, אבל לשאר בני האדם אין מגלה להם הקדוש ברוך הוא את מה שהוא עושה, פרט לנביאים או לחסידים או לחכמי הדור, והנה פרשוה.

בא ראה, כתוב אתי השיב על כני ואתו תלה. מפאן שהחלום הולך אחר הפתרון. מי השיב על כני? אלא זה יוסף. ואתו תלה - באותו הפתרון שפתר לו, וכתוב ויהי פאשר פתר לנו פן היה.

וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (תהלים קמז) רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו. כמה הקדוש ברוך הוא מתרצה בצדיקים, משום שהצדיקים הם עושים [שלום ועושים] שלום למעלה ועושים שלום למטה, ומכניסים כלה לבעלה, ומשום כך הקדוש ברוך הוא מתרצה בהם באותם שיראים ממנו ועושים את רצונו.

למיחלים לחסדו, מי הם המיחלים לחסדו? הנה אומר, אותם שמשתדלים בתורה בלילה ומשתתפים עם השכינה. וכשבא הבקר, הם מצפים לחסדו, והרי בארוה, בזמן שאדם משתדל בתורה בלילה, חוט של חסד נמשך עליו ביום, ככתוב (שם מב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי. מה הטעם יומם יצוה ה' חסדו? משום שבלילה שירה עמי. ומשום כך כתוב רוצה ה' את יראיו, ולא ביראיו. כמי שרוצה ברצונו את האחר ומתרצה לו להתפייס עמו, ומשום כך רוצה ה' את יראיו ולא ביראיו.

כמו כן יוסף היה עצוב בעצב הרוח ובעצב הלב, שהיה אסור שם. כיון שפרעה שלח בשבילו, מה כתוב? ויריצהו. התפייסו לו והחזירו לו דברי שמחה, דברים לשמח את הלב, משום שהיה עצוב מן הבור. בא ראה, בראשונה נפל בבור, וכבור התעלה אחר כך.

רבי שמעון אמר, בטרם ארע ליוסף אותו המעשה, לא נקרא צדיק. כיון ששמר אותה ברית המילה, נקרא צדיק, ואתה הדרגה של ברית הקדש התעטר עמו, ומה שהיה [עושה] בבור בראשונה,

זמן לאור של שאר העמים, שהם שולטים עכשו על העולם, וזמן שם לחשכה, שהיא הגלות של ישראל תחת שלטונם. זמן שם הקדוש ברוך הוא לכל, ומשום כך לכל זמן ועת לכל חפץ. מה זה ועת לכל חפץ? זמן ועדן הוא לכל, לכל אותו הרצון שנמצא למטה.

דבר אחר ועת לכל חפץ - מה זה עת? ככתוב (תהלים קיט) עת לעשות לה' הפרו תורתך. וכתוב (ויקרא יז) ואל יבא בכל עת אל הקדש. והיא הדרגה הממנה, והנה פרשוה. ומשום כך עת הוא הממנה לכל חפץ תחת השמים. ויהי מקץ שנתים ימים, מהצד של אותו קץ החשף ראה פרעה בחלומו, ומשם ידע והתגלה לו אותו החלום.

ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את כל חרטמי מצרים ואת כל חכמיה וגו'. ותפעם רוחו, מה זה ותפעם? רבי יוסי אמר, הנה פרשוה שפרעה כתוב ותפעם, ובנוכדנצר כתוב (דניאל ב) ותתפעם, ובארוה שהנה בפרעה כתוב ותתפעם משום שהיה יודע את החלום, והפתרון לא היה יודע, אבל בנוכדנצר ראה החלום וראה הפתרון, והכל נשכח ממנו.

אבל בא ראה, ותפעם רוחו, כמו שנאמר (שופטים ג) לפעמו, שהיתה הרוח באה והולכת ובאה והולכת ולא היתה מתישבת עמו עדין כראוי, ועל כן כתוב (שם) ותחל רוח ה' לפעמו, שאז היתה הראשית. אף כאן רוחו התעוררה בו, והלך והתעורר, ולא היתה מתישבת עמו לדעת. ובנוכדנצר ותתפעם רוחו, בהתעוררות היתה מתעורר על כל אחד פעמים, שבים והולכים ושבים. וזהו כמו שנאמר (במדבר כד) כפעם בפעם, פעם בזה ופעם בזה, ולא מתישבת דעתו ורוחו.

וישלח ויקרא את כל חרטמי מצרים - אלו המכשפים. ואת כל חכמיה - אלו חכמי המזלות. וכלם היו מסתכלים לדעת ולא יכלו להשיג.

אמר רבי יצחק, אף על גב שנאמר שאין מראים לאדם אלא באותה הדרגה שלו - שונה אצל המלכים, שמראים להם דברים עליונים ומשנים מבני אדם אחרים. כמו שמלך דרגתו

ולא יפתח, וכתוב (שם לה) והוא ישקיט ומי ירשע ויסתר פנים ומי ישורנו ועל גוי ועל אדם יחד, שהרי הכל בו, וכתוב (דניאל ד) וכרצונו עושה בצבא השמים ודירי הארץ, ואין מי שימחה בידו ויאמר לו מה עשית. ומשום כך כתוב ויריצהו מן הבור וגו'.

מה זה ויריצהו? כמו שנאמר (איוב לג) יעתר אל אלוה וירצהו. כמו כן ויריצהו מן הבור, ואחר כך ויבא אל פרעה. דבר אחר ויריצהו, שהמשיך עליו חוט של חסד לתת לו חן לפני פרעה. אלהים יענה את שלום פרעה, כדי להקדים לו שלום ולפתח בשלום.

רבי אבא אמר, בא ראה, באותו פרעה הרשע, שהוא אמר (שמות ד) לא ידעתי את ה', ופרעה היה חכם מכל מכשפיו, אלא ודאי השם של אלהים היה יודע, שהרי כתוב הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו. ומשום שמשוה לא בא אליו אלא בשם של ה', ולא בשם של אלהים, וזה היה קשה לפניו מן הכל, שהוא היה יודע שהרי השם של אלהים שולט בארץ, ובשם של ה' לא היה יודע, ועל כן קשה לפניו השם הזה.

וזהו שכתוב (שם ט) ויחזק ה' את לב פרעה. שדבר זה היה מחזק את לבו ומקשה אותו, ועל כן משה לא הודיע לו דבר של שם אחר, אלא השם של ה' לבדו, ופרשוה.

פתח ואמר, (תהלים קיג) מי כה' אלהינו המגביהי לשבת וגו'. מי כה' אלהינו המגביהי לשבת – שהתעלה מעל כבודו, ועל כבודו למעלה] ולא התגלה למטה. בשעה שאין נמצאים צדיקים בעולם, הרי הוא מסתלק מהם ולא מתגלה להם. המשפילי לראות – בשעה שהצדיקים הם נמצאים בעולם, הקדוש ברוך הוא יורד בדרגותיו כנגד התחתונים להשגיח על העולם, להיטיב להם. **שהרי** כשאין נמצאים הצדיקים בעולם, הוא מסתלק ומסתיר מהם פנים ולא משגיח עליהם, משום שהצדיקים הם היסוד והקיום של העולם, שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם.

ועל כן הקדוש ברוך הוא לא גלה את שמו הקדוש, רק לישראל לבדם, שהם חלק גורלו

התעלה עמו. וכתוב ויריצהו מן הבור. התעלה מזה והתעטר בכאר מים חיים.

וישלח פרעה ויקרא את יוסף, היה צריך להיות לקרא ליוסף! אלא, ויקרא את יוסף – זה הקדוש ברוך הוא, שכתוב (שם קה) עד עת בא דברו אמרת ה' צרפתהו. עד עת בא דברו, זהו שכתוב ויקרא את יוסף. כתוב כאן ויקרא את יוסף, וכתוב שם ויקרא אל משה. ויגלח ויחלף שמלתיו, בשביל כבוד המלך, והנה פרשוה.

רבי אלעזר פתח, (תהלים קה) ויבא ישראל מצרים ויעקב גר בארץ חם. בא ראה שהקדוש ברוך הוא מגלגל גלגולים בעולם, ומקים נדרים ושבועות כדי לקיים שבועה וגזרה שהוא גוזר.

שהרי שנינו, אם לא שחביבות ואהבה שאהב הקדוש ברוך הוא את האבות, היה ראוי להוריד את יעקב למצרים בכבלים של ברזל. ובאבתו אותם המליך ליוסף בנו, ועשה אותו מלך ששולט על כל הארץ, וירדו כל השבטים בכבוד, ויעקב כמלך.

בא ראה מה כתוב? (שם) ויבא ישראל מצרים ויעקב גר בארץ חם. כיון שכתוב ויבא ישראל מצרים, לא ידענו שיעקב גר בארץ חם? למה צריך את זה? אלא, ויבא ישראל מצרים – זה הקדוש ברוך הוא. ויעקב גר בארץ חם – זה יעקב. שהרי בשביל יעקב ובניו באה השכינה למצרים, והקדוש ברוך הוא גלגל גלגולים והוריד את יוסף בראשונה, שבזכותו התקימה הברית עמו, והשליט אותו על כל הארץ.

מה כתוב? שלח מלך ויתירהו משל עמים ויפתחהו. רבי שמעון אמר, כתוב (תהלים קמו) ה' מתיר אסורים וגו', וכאן כתוב שלח מלך ויתירהו, למה משל עמים ויפתחהו? אלא שלח מלך – זה הקדוש ברוך הוא. משל עמים – זה הקדוש ברוך הוא. שלח מלך – המלך העליון שלח ויתירהו. ומי הוא ששלח לו? זה המלאך הגואל, שהוא מושל עמים, שהוא מושל על התחתונים, והכל הוא מן הקדוש ברוך הוא.

ויריצהו – חסר וא"ו, ומי הוא? זה הקדוש ברוך הוא, משום שאין מי שאוסר ופותר, רק הקדוש ברוך הוא, שכתוב (איוב יב) יסגר על איש

סיוע, וכמה הם שמסיעים לו. הולך אדם לשמאל ועושה מעשיו, אותו המעשה שעשה, הוא [דרגת השמאל] הממנה לצד ההוא, ומקטרג לו ומוביל אותו לאותו הצד ומסטה אותו.

ומשום כך, אותו המעשה שאדם עושה כראוי, אותו הממנה של צד הימין מסיע לו. וזה הוא בעתו, יפה בעתו, שאותו המעשה מתקשר בעתו כראוי לו.

גם את העלם נתן בלבם - כל העולם וכל מעשיו העולם אינם אלא ברצון הלב, כשעולה ברצון [הלב, וכשעולה ברצון] האדם. אשרי הצדיקים שמושכים מעשים טובים להיטיב להם ולכל העולם, והם יודעים להתדבק בעת שלום, ובכח הצדקה שעושים למטה הם מושכים אותה הדרגה שנקראת כל, להאיר בעתו.

אוי לרשעים שאין יודעים העת של אותו מעשה ולא משגיחים לעשות מעשיהם בעולם על התקון שצריך לעולם ולתקן המעשה באותה הדרגה שראויה לו. מה הטעם? משום שלא יודעים.

ועל כן נתן הכל ברצונם של בני האדם, שכתוב מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים מראש ועד סוף. ומשום כך שאותם המעשים לא נעשו לתקן בדרגתם כראוי שיכלל המעשה הזה בדרגה הזו שלא כתקון, אלא כפי רצון האדם.

מה כתוב אחריו? ידעתי כי אין טוב בם כי אם לשמוח ולעשות טוב בחייו. ידעתי כי אין טוב בם, באותם המעשים שלא נעשו כראוי. כי אם לשמוח, בכל מה שיבא עליו ולתת הודאה לקדוש ברוך הוא ולעשות טוב בחייו. שהרי אם אותו המעשה גורם לו רע, משום אותה הדרגה שממנה עליו, יש לו לשמוח בו ולהודות עליו, שהוא גרם לעצמו, והוא הולך בלי ידיעה כצפור הזו בתוך מלכדת.

וכל זה מנין לנו? שכתוב (שם ט) כי גם לא ידע האדם את עתו כדגים שנאחזים במצודה רעה וכצפרים האחזות בפח כהם יוקשים בני האדם לעת רעה כשתפול עליהם פתאום. כי גם לא

ונחלתו, ואת העולם חלק הקדוש ברוך הוא לממנים מגנים, והנה נתבאר, שכתוב (דברים לב) בהנחל עליון גוים וגו', וכתוב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי חייא, תמהני על זה שאמר שלמה, כל הדברים [המלים] סתומים ולא נודעים, שהרי קהלת סתום [המלים] הסתומים.

פתח ואמר, (קהלת א) כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר לא תשבע עין לראות ולא תמלא און משמע. כל הדברים יגעים, וכי כל הדברים יגעים הם לדבור שאמר לא יוכל איש לדבר? ולא תשבע עין לראות ולא תמלא און משמע, מה הטעם אלו? אלא משום ששנים מהם, והם העינים והאזנים, לא עומדים ברשותו של האדם, והפה הוא ברשותו, וכל [מה] שלשת הללו לא יכולים להשלים את הכל ולהשיג את הכל.

אמר רבי חייא, כך זה, שדבור של אדם לא יכול לדבר, והעינים לראות והאזנים לשמע, ואין כל חדש תחת השמש. ובא ראה, אפלו בריות ורוחות שעשה הקדוש ברוך הוא תחת השמש לא יכולים לדבר כל דברי העולם, והעין לא יכולה לשלט ולראות והאזן לשמע. ומשום כך שלמה שהיה יודע כל דבר היה אומר את זה.

ובא וראה, כל מעשי העולם תלויים בכמה רוחות, וכל בני העולם לא יודעים ולא משגיחים על מה עומדים בעולם, ואפלו שלמה המלך, שהיה חכם מכל בני העולם, לא יכל לעמד בהם.

פתח ואמר, (קהלת ג) את הכל עשה יפה בעתו גם את העלם נתן בלבם מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים וגו'. בא ראה, אשרי אותם שמשתדלים בתורה ויודעים להסתכל ברוח [בסוד] של החכמה.

את הכל עשה יפה בעתו - בכל המעשים שעשה הקדוש ברוך הוא בעולם, בכל מעשה ומעשה יש דרגה ממנה על אותו המעשה בעולם, הן לטוב והן לרע. מהם דרגות לימין, ומהם דרגות לשמאל. הולך האדם לימין, אותו המעשה שעשה, אותה הדרגה הממנה [של ימין] לצד ההוא ועושה לו

רבים והארץ האירה מכבודו. מה כתוב אחריו? וכמראה המראה אשר ראיתי בבאי לשחת את העיר ומראות כמראה אשר ראיתי אל נהר ככר ואפל אל פני. כל המראות הללו הן שש. שאותן המראות, ומראה של החזיון, מראה יש לו, שיראו בו הגונים שלמעלה, ונראים במראה ההוא. ויש מראה למראה, ומראה למראה זה על זה, וכלם עומדים בדרגות ידועות ושולטים, ונקראים מראה הלילה, ובהם מתפרשים כל החלומות של העולם, ואלו הם כמו שלמעלה, עליהם.

ומשום כך דניאל בחזיון הלילה גלה סוד. לא כתוב התגלה, אלא סוד גלה, אחת מאלו הדרגות, גלה לו אותו חלום ופתרונו. אבל יוסף מתוך דברי פרעה הסתכל בדרגות העליונות ואמר.

ומשום כך מנה אותו על כל ארץ מצרים, משום שהקדוש ברוך הוא נתן ליוסף משלו. על הפה שלא נשק לעברה, כתוב ועל פיך ישק כל עמי. היד שלא קרבה לעברה, כתוב ויתן אתה על יד יוסף. הצואר שלא קרב לעברה, כתוב וישם רבד הזָהב על צוארו. הגוף שלא קרב לעברה – וילבש אתו בגדי שש. הרגל של רכבה לעברה, כתוב וירכב אתו במרכבת המשנה אשר לו. המחשבה שלא חשב – נקרא נבון וחכם. הלב שלא הרחרח – ויקראו לפניו אברך. והכל משלו הוא נטל.

מה כתוב? ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבר בכל ארץ מצרים. אמר רבי חזקיה, מה הטעם ויעבר בכל ארץ מצרים? כדי לשלט, שפך מכריזים לפניו, וכדי לכנס התבואה בכל מקום ומקום. רבי אלעזר אמר, כנס יוסף תבואה בכל מקום כדי שלא תרקב.

אמר רבי שמעון, כל מה שהקדוש ברוך הוא עשה, הכל הוא לגלגל לגלגלים, משום שרצה לקיים הגזרה. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, הביא כל מה שצריך העולם בראשונה, ואחר כך הביא את האדם לעולם ומצא מזון.

[בא ראה] כמו כן הקדוש ברוך הוא אמר לאברהם, (בראשית טו) ידע תדע פי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו', ואחרי כן יצאו ברכש

ידע האדם את עתו, מה זה עתו? עתו של אותו המעשה שעושה, כמו שנאמר את הכל עשה יפה בעתו. ומשום כך הם כצפרים האחזות בפת. ומשום כך אשרי אותם שמשתדלים בתורה ויודעים דרכי ושבילי התורה של המלך העליון ללכת בה בדרך האמת.

ובא ראה, לעולם אל יפתח אדם את פיו לרעה, שהוא לא יודע מי נוטל אותו הדבר, וכשלא יודע אדם, נכשל בה. וכאשר הצדיקים פותחים את פיהם, כלם שלום.

בא ראה, כשיוסף התחיל לדבר עם פרעה, מה כתוב? אלהים יענה את שלום פרעה. אמר רבי יהודה, הנה נתבאר שהקדוש ברוך הוא חס על שלום המלכות, כמו שנאמר ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים, ובארוהו.

רבי חייא אמר, פרעה רצה לנסות את יוסף, והחליף לו את החלום, ומשום שיוסף ידע את הדרגות, הסתכל בכל דבר ודבר ואמר כך ראית, כל דבר ודבר כראוי לו.

וזהו שכתוב: ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך. אחרי הודיע אלהים, אחרי היית בשעה ההיא שחלמתי את החלום, שם היית מצוי. ומשום כך אמר [אמת את כל זאת ידעת, ואיך ידעת פתרונו] את כל זאת, ידעת את החלום איך היה וידעת פתרונו.

אמר רבי יצחק, אם כך, יוסף אמר הכל, החלום ופתרונו, כמו דניאל שאמר את החלום ואת פתרונו! אמר לו, לא זה כמו זה. [שהרי] יוסף הסתכל מתוך דבורו של פרעה, שהיה אומר בדרגות ידועות, וראה אותו שטעה, ואמר לו לא כך, אלא כך זה, משום שהדרגות באות בסדרן. אבל דניאל לא הסתכל מתוך דבורו של נבוכדנצר כלום, [שלא] והכל אמר לו, את החלום ופתרונו. מה כתוב בדניאל? (דניאל ב) אז לדניאל בחזיון הלילה סוד גלה. בחזיון הלילה, מי חזיון הלילה? זה גבריאל, שהוא חזיון, מראה מן מראה.

בא ראה מה כתוב, (יחזקאל מג) והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים וקולו כקול מים

הִזָּה יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן בּוֹ. כֹּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת, וְכִי הִתְרָה הַרְצוּעָה שְׂאֵדָם יַעֲשֶׂה כֹּל מִה שְׂיִכּוֹל? אֲלֵא כְּתוּב לַעֲשׂוֹת בְּכַחֲךָ. מִה זֶה בְּכַחֲךָ? זֹו נִשְׁמָתוֹ שֶׁל הָאָדָם, שֶׁהִיא הַכַּח שֶׁל הָאָדָם, לְזָכוֹת בִּהּ לַעֲוֹלָם הַזֶּה וְלַעֲוֹלָם הַבָּא.

דָּבָר אַחֵר בְּכַחֲךָ – זֹו הָאֵשֶׁה שְׂאֵמְרָנוּ, שֶׁהִיא הַכַּח לְהִתְחַזֵּק בִּהּ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וְצָרִיךְ בֶּן אָדָם לְזָכוֹת בִּהּ בְּזֶה הָעוֹלָם בְּכַח זֶה, כְּדִי שְׂיִתְגַּבֵּר בִּהּ לַעֲוֹלָם הַהוּא.

מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שְׂאֵחֵר שְׂיִצָּא הָאָדָם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, אֵינן בּוֹ כַּח לַעֲשׂוֹת דָּבָר וְלוֹמַר, עֲכָשׁוּ מִכָּאן וְהִלָּאָה אַעֲשֶׂה מַעֲשִׂים טוֹבִים. שְׂוֹדָאֵי שְׂאֵינן מַעֲשֶׂה וְחִשְׁבּוֹן וְדַעַת וְחִכְמָה בְּשִׂאוֹל אֲשֶׁר וְגו'. אִם לֹא זֹוֹכֶה אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, לֹא יִזְכֶּה בּוֹ אַחֵר כֶּךָ לַעֲוֹלָם הַהוּא. וּבְאֵרוּנָהּ, מִי שֶׁלֹּא מִתְקִין צִידָה לְלַכֵּת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, לֹא יֵאָכֵל בְּעוֹלָם הַהוּא. וַיֵּשׁ מַעֲשִׂים טוֹבִים שְׂעוֹשֶׂה אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה שְׂיֵאָכֵל מֵהֶם כָּאן, וְהַכֹּל נִשְׁאָר לַעֲוֹלָם הַבָּא וְלַהֲזוֹן מֵהֶם.

בֵּא רְאֵה, יוֹסֵף זָכָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וְזָכָה בְּעוֹלָם הַבָּא, מִשּׁוֹם שֶׁרָצָה לְהֵאָחֵז בְּאֵשֶׁה יִרְאֵת ה', כְּמוֹ שְׂנֵאָמַר (כְּרֵאשִׁית לֵט) וְחִטָּאתִי לֹאֲלֵהִים. וּמִשּׁוֹם כֶּךָ זָכָה לְשִׁלֵּט בְּעוֹלָם הַזֶּה וְזָכָה אֶת יִשְׂרָאֵל.

מָה כְּתוּב? (שם מז) וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף, וְכֶךָ רְאוּנִי. שְׂהָרִי אוֹתוֹ נִהַר שְׂשׁוֹפֵעַ וַיּוֹצֵא, הוּא לּוֹקֵט הַכֹּל, וְכָל הָעֵשֶׂר עוֹמֵד בּוֹ. וְזֶה סוּד הַכְּתוּב (שם א) וַיִּתֵּן אֹתָם אֲלֵהִים בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם, וְהַכֹּל הוּא כְּרֵאוּנִי, וְדָאֵי יוֹסֵף צָרִיךְ לְשִׁלֵּט עַל הַמַּלְכוּת.

וּבֵא רְאֵה, כְּתוּב וַיִּרְכַּב אוֹתוֹ בְּמִרְכַּבַּת הַמִּשְׁנָה. מִי מִרְכַּבַּת הַמִּשְׁנָה? הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֹשֶׂה אֶת הַצְּדִיק שְׂלִיט, מִשּׁוֹם שֶׁהִנֵּה מִמֶּנּוּ נִזּוֹן הָעוֹלָם, וְצָרִיךְ לְהִזּוֹן, וְלִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יֵשׁ מִרְכַּבָּה עֲלִיּוֹנָה, וַיֵּשׁ לוֹ מִרְכַּבָּה תַּחְתּוֹנָה. הַמִּרְכַּבָּה הַתַּחְתּוֹנָה הִיא מִרְכַּבַּת הַמִּשְׁנָה, וַיּוֹסֵף נִקְרָא צְדִיק, וְלוֹ רְאוּנִי לְהִיּוֹת רוֹכֵב עַל מִרְכַּבַּת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר לוֹ, לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהַכֹּל הוּא בְּסוּד עֲלִיּוֹן שְׂיִהְיֶה כְּמוֹ שְׂלִמְעֵלָה.

בֵּא רְאֵה. וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אַבְרָהָם, מִה זֶה אַבְרָהָם? הַקָּשֶׁר שְׂנִקְשְׂרִים הַשְּׂמֶשׁ עִם הַלְּבָנָה, וְהַכֹּל כּוֹרְעִים כְּנִגְדַּת הַמָּקוֹם הַזֶּה. וְנִתּוֹן אוֹתוֹ עַל כָּל

גְּדוֹל. כְּשֶׁבָא יוֹסֵף לְאַרְץ מִצְרַיִם, לֹא מִצָּא בִּהּ רְכוּשׁ גְּדוֹל. גְּלָגַל גְּלָגוּלִים, וְהִבִּיא רָעַב עַל הָעוֹלָם, וְכָל הָעוֹלָם הָיוּ מִבִּיאִים כֶּסֶף וְזָהָב לְמִצְרַיִם, וְהִתְמַלְּאָה כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם כֶּסֶף וְזָהָב. לְאַחַר שֶׁהַכֹּל נִתְקַן רְכוּשׁ גְּדוֹל, הִבִּיא אֶת יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם.

שְׂכָרְךָ דְּרִכִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא – בְּרֵאשׁוֹנָה בּוֹרֵא [מִקְדָּיִם] רְפוּאָה, וְאַחֵר כֶּךָ מִכָּה. כֶּךָ בְּרֵאשׁוֹנָה הִתְקִין רְכוּשׁ גְּדוֹל, וְאַחֵר כֶּךָ הִבִּיא אוֹתָם לְגָלוּת, וְעַל כֵּן גְּלָגַל גְּלָגוּלִים וְהִבִּיא רָעַב עַל [כָּל] הָעוֹלָם, כְּדִי שְׂיִהְיוּ מִבִּיאִים כֶּסֶף וְזָהָב כָּל הָעוֹלָם לְמִצְרַיִם.

בֵּא רְאֵה, מִשּׁוֹם יוֹסֵף שֶׁהוּא צְדִיק, הוּא גֵרָם עֵשֶׂר שָׁל כֶּסֶף וְזָהָב שְׂיִטְלוּ יִשְׂרָאֵל, כְּכַתוּב (תְּהִלִּים קה) וַיּוֹצִיאֵם בְּכֶסֶף וְזָהָב וַאֲיִן בְּשִׁבְטָיו כּוֹשֵׁל. וּמִיָּדוֹ שָׁל הַצְּדִיק זֶה בֵּא לְיִשְׂרָאֵל, וְהַכֹּל לְזָכוֹת אוֹתָם לַעֲוֹלָם הַבָּא.

פָּתַח וְאָמַר, (קֹהֶלֶת ט) רְאֵה חַיִּים עִם אֵשֶׁה אֲשֶׁר אֶהְבֵּת וְגו'. בֵּא רְאֵה, הַפְּסוּק הַזֶּה הוּא בְּסוּד עֲלִיּוֹן, וּבְאֵרוּנָהּ. רְאֵה חַיִּים – אֵלוֹ חַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא, שְׂאֲשֶׁרֵי הָאֵישׁ שְׂזוֹכֶה לוֹ כְּרֵאוּנִי.

עִם אֵשֶׁה אֲשֶׁר אֶהְבֵּת – זֹו כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוֹם שֶׁבִּהּ כְּתוּב אֶהְבֵּת, שְׂכַתוּב (יִרְמִיָּה לֹא) וְאֶהְבֵּת עוֹלָם אֶהְבֵּתִיךָ. מִתִּי? בְּשַׁעַת שְׂצַד הַיָּמִין אוֹחֵז אוֹתָהּ, שְׂכַתוּב (שם) עַל כֵּן מִשְׂכַּתִּיךָ חֲסוּד.

כָּל יָמֵי חַיֵּי הַבְּלָךְ, מִשּׁוֹם שֶׁהִיא נִקְשְׂרַת בְּחַיִּים, וְהִיא הָעוֹלָם שְׂשׁוֹרִים בִּיהּ חַיִּים. שְׂהָרִי הָעוֹלָם הַזֶּה לֹא שׁוֹרִים בּוֹ חַיִּים, מִשּׁוֹם שֶׁהֶם תַּחַת הַשְּׂמֶשׁ, וְלֹא מְגִיעִים לְכָאן אוֹתָם הָאוֹרוֹת שֶׁל אוֹתָהּ הַשְּׂמֶשׁ, וְהִסְתַּלְּקוּ מִהָעוֹלָם מִיּוֹם שְׂנִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׂכַתוּב (יִשְׁעִיָּה יג) חֲשַׁךְ הַשְּׂמֶשׁ בְּצֵאתוֹ וְגו'. מִה זֶה חֲשַׁךְ הַשְּׂמֶשׁ? שְׂסִלַק אֶת אוֹרוֹ וְלֹא מֵאִיר, כְּמוֹ שְׂנֵאָמַר (שם נז) הַצְּדִיק אֲבָד וְגו'.

כִּי הוּא חֲלַקְךָ בְּחַיִּים – זֶהוּ הַשְּׂמֶשׁ עִם הַלְּבָנָה. וְצָרִיכִים לְהַכְנִיס הַלְּבָנָה בְּשֶׂמֶשׁ וְהַשְּׂמֶשׁ בְּלְבָנָה שְׂלֹא לְהַפְרִידָם, וְזֶה הוּא חֲלַק הָאָדָם לְהַכְנִיס עִמָּם לַעֲוֹלָם הַבָּא.

מָה כְּתוּב אַחֲרָיו? (קֹהֶלֶת ט) כֹּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת בְּכַחֲךָ עֲשֶׂה כִּי אֵינן מַעֲשֶׂה וְחִשְׁבּוֹן וְדַעַת וְחִכְמָה בְּשִׂאוֹל אֲשֶׁר אֶתָּה הַלֵּךְ שְׂמָה. הַפְּסוּק

שְׁכַל הַרוּחוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם עוֹמְדוֹת
בְּאוֹתָהּ הַדְּרָגָה.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, הַפְּסוּק הַזֶּה קָשָׁה. אִם אָמַר וַיֵּצֵר
רוּחַ אָדָם וְלֹא יוֹתֵר – יָפָה. אָבֵל מִה זֶה
בְּקִרְבּוֹ? אֵלָּא זֶה סוּד בְּשָׁנֵי צָדִידִים, שֶׁהָרִי מֵהִנָּהָר
הַהוּא שְׂשׂוּפֵעַ וְיוֹצֵא, מִשָּׁם יוֹצֵאוֹת וּפּוֹרְחוֹת כָּל
הַנְּשָׁמוֹת וּמִתְכַנְּסוֹת לְמָקוֹם אֶחָד, וְאוֹתָהּ הַדְּרָגָה
הַיָּא יֵצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ. וְזֶה כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁמִּתְעַבְּרַת
מִן הַזָּכָר, וְאוֹתוֹ הַיֶּלֶד מְצִירַת לָהּ בְּמַעֲיָה, עַד שֶׁהַכֹּל
מְצִטִּיר בְּצִיּוֹר מִשָּׁלֵם בְּמַעֲיָה. כֵּן וַיֵּצֵר רוּחַ אָדָם
בְּקִרְבּוֹ, בְּקִרְבּוֹ זֶה עוֹמֵד, עַד שֶׁנִּבְרָא הָאָדָם בְּעוֹלָם
וְנוֹתֵן לוֹ.

דְּבָר אַחַר וַיֵּצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ – בְּקִרְבּוֹ שֶׁל אָדָם
מִמֶּשֶׁ. מִשּׁוֹם שֶׁכָּאֲשֶׁר נִבְרָא הָאָדָם וְהַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא נּוֹתֵן לוֹ אֶת נִשְׁמָתוֹ וְיוֹצֵא לְאוֹר שֶׁל
הָעוֹלָם, אוֹתָהּ הַרוּחַ שֶׁבְּתוֹכוֹ לֹא מוֹצֵאת גּוּף
לְהִתְפַּשֵּׁט בְּתוֹכוֹ, וְעוֹמֵדֵת בְּצַד אֶחָד בְּתוֹכוֹ.

וּבְשֵׁאֲדָם מִתְפַּשֵּׁט גּוּפוֹ, אוֹתָהּ הַרוּחַ מִתְפַּשֵּׁטֵת
וְנוֹתֵנָת בּוֹ כַח. וְכֵן כְּמוֹ שֶׁהַגּוּף מִתְגַּדֵּל,
כֵּן הַרוּחַ נּוֹתֵנָת בּוֹ כַח שֶׁיִּתְחַזַּק הָאָדָם עִמָּה, וּמִשּׁוֹם
כֵּן יֵצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ מִמֶּשֶׁ.

וְאִם תֹּאמַר, יֵצֵר רוּחַ אָדָם מִה זֶה? מִשּׁוֹם שֶׁהַרוּחַ
הַהִיא צְרִיכָה כַח שֶׁלְמַעְלָה יוֹתֵר לְהִסְתַּיֵּעַ
עִמָּה, וְעַל כֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יֵצֵר רוּחַ אָדָם
בְּקִרְבּוֹ, וְנוֹתֵן לוֹ סִיוֵעַ לְאָדָם.

בְּאִ רְאֵה, כְּשֵׁאוֹתָהּ הַרוּחַ צְרִיכָה סִיוֵעַ – כְּמוֹ שֶׁהוּא
אוֹתוֹ הָאָדָם וְכְמוֹ שֶׁאוֹתוֹ הַגּוּף נִתְקַן, כֵּן גַּם
מִתְקַנְּנִים לוֹ אֶת אוֹתָהּ הַרוּחַ וּמוֹסִיפִים לוֹ רוּחַ
לְהִתְתַּקֵּן, וְזֶה הוּא יֵצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ.

וּבְאִ רְאֵה, כִּיּוֹן שֶׁאָבֵד יוֹסֵף מֵאָבִיו, יַעֲקֹב אָבֵד
אוֹתָהּ תּוֹסֶפֶת הַרוּחַ שֶׁהִיָּתָה בּוֹ, וְהִסְתַּלְקָה
מִמֶּנּוּ הַשְּׂכִינָה. אַחַר כֵּן מִה כְּתוּב? (כְּרֵאשִׁית מֵה) וַתְּחִי
רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם. וְכִי עַד עֲכָשׁוּ הָיָה מֵת? אֵלָּא
אוֹתָהּ תּוֹסֶפֶת הַרוּחַ הִסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ הַשְּׂכִינָה וְלֹא
הִיָּתָה בְּתוֹכוֹ, מִשּׁוֹם שֶׁהַעֲצָב שֶׁהָיָה בּוֹ גָרַם לוֹ, [וְאִם
גָּרְמָה לוֹ לְזֶה] שֶׁלֹּא הִיָּתָה רוּחַ בְּקִיּוּמָהּ, וּמִשּׁוֹם כֵּן
וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם. וְכֵאֵן כְּתוּב וַיֵּרָא יַעֲקֹב,
שֶׁעַד עֲכָשׁוּ לֹא הִתְבַּשֵּׂר. מִנֵּיין הָיָה יוֹדֵעַ? אֵלָּא וַיֵּרָא
יַעֲקֹב, שֶׁרָאָה אֶת כָּל דִּירֵי הָאָרֶץ שֶׁהוֹלְכִים לְמִצְרַיִם
וּמְבִיאִים תְּבוּאָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיֵּרָא יַעֲקֹב.

הָעוֹלָם, וְכֹלֵם מוֹדִים אֵלָיו, מִשּׁוֹם זֶה הַכֹּל הוּא
בְּסוּד עֲלִיּוֹן.

בְּאִ רְאֵה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת מַלְכוּת
הָאָרֶץ כְּעֵין מַלְכוּת הָרְקִיעַ, וְהַכֹּל זֶה כְּמוֹ זֶה.
וְכֹל מִה שֶׁנַּעֲשָׂה בְּאָרֶץ, עוֹמֵד לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בְּרֵאשׁוֹנָה.

בְּאִ רְאֵה, הַמַּלְכוּת הַקְּדוּשָׁה לֹא קִבְּלָה מַלְכוּת
שְׁלֵמָה עַד שֶׁהִתְחַבְּרָה עִם הָאָבוֹת, מִשּׁוֹם
שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אוֹתָהּ הַמַּלְכוּת הָעֲלִיּוֹנָה
שֶׁתֵּאִיר מִסוּד הָאָבוֹת.

וּבְשֵׁיּוֹסֵף הַצַּדִּיק יָרַד לְמִצְרַיִם בְּרֵאשׁוֹנָה, הוּא
מִשָּׁךְ אַחַר כֵּן עִמּוֹ אֶת הַשְּׂכִינָה, שֶׁהָרִי
אֵין שְׂכִינָה הוֹלְכַת אֵלָּא אַחַר הַצַּדִּיק, וּמִשּׁוֹם כֵּן
נִמְשָׁךְ יוֹסֵף לְמִצְרַיִם בְּרֵאשׁוֹנָה, וְנִטַּל אֶת כָּל עֵשֶׂר
הָעוֹלָם כְּרֵאוּי, וְאַחַר כֵּן יָרְדָה שְׂכִינָה לְמִצְרַיִם וְכֹל
הַשְּׂבָטִים עִמָּה.

וּמִשּׁוֹם כֵּן יוֹסֵף, שֶׁשָּׁמַר אֶת הַבְּרִית, זָכָה לְהִתְעַטֵּר
בְּמִקְוֵמוֹ, וְזָכָה לְמַלְכוּת שְׁלֵמָה עֲלָהּ
וְלְמַלְכוּת שְׁלֵמָטָה. וְעַל כֵּן, כָּל מִי שֶׁשׂוֹמֵר בְּרִית
הַקְּדוֹשׁ כְּאֵלוֹ קִיָּם כָּל הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה כְּלָה, שֶׁהָרִי
הַבְּרִית שֶׁקוֹלָה כְּכֹל הַתּוֹרָה.

וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שָׂבֵר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו
וְגו'. רַבִּי חֵיִיא פִתַּח וְאָמַר, (זְכוּרִיה יב) מִשָּׂא
דְּבַר ה' עַל יִשְׂרָאֵל נֶאֱמַר ה' נָטָה שָׁמַיִם וַיִּסַּד אָרֶץ
וַיֵּצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ. בְּפִסּוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן.
מִשָּׂא דְּבַר ה'. בְּכֹל הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלֶּה שֶׁאָמַר מִשָּׂא,
לְמָה מִשָּׂא? אֵלָּא בְּכֹל מְקוֹם שֶׁהוּא עַל הַדִּין שֶׁל
שָׂר הָעַמִּים וְאָמַר מִשָּׂא – זֶה לְטוֹב. בְּכֹל מְקוֹם
שֶׁהוּא עַל יִשְׂרָאֵל וְאָמַר מִשָּׂא – זֶה לְרַע.

בְּכֹל מְקוֹם שֶׁהוּא עַל הַדִּין שֶׁל שָׂר הָעַמִּים לְטוֹב,
מִשּׁוֹם שֶׁמִּשָּׂא הוּא מַעֲמָסָה, כְּבִיכּוֹל זֶה
מַעֲמָסָה עַל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַשְּׁלוֹם שֶׁל הָעַמִּים
עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, וְכִשְׁנִגְזַר הַדִּין עֲלֵיהֶם,
עוֹבְרַת מִמֶּנּוּ הַמַּעֲמָסָה הַזֹּאת שֶׁהוּא סוֹבֵל עֲלֵיהֶם.
בְּכֹל מְקוֹם שֶׁנִּגְזַר דִּין עַל יִשְׂרָאֵל וְאָמַר מִשָּׂא,
כְּבִיכּוֹל מַעֲמָסָה הִיא עַל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִשּׁוֹם
כֵּן מִשָּׂא מִהַצַּד הַזֶּה וּמִהַצַּד הַזֶּה, זֶה מִשָּׂא.

כִּיּוֹן שֶׁאָמַר נָטָה שָׁמַיִם וַיִּסַּד אָרֶץ, לְמָה צְרִיךְ
וַיֵּצֵר רוּחַ אָדָם בְּקִרְבּוֹ? וְכִי לֹא הָיִינוּ יוֹדְעִים
שֶׁהוּא יֵצֵר רוּחַ אָדָם? אֵלָּא לְהִרְאוֹת דְּרָגָה יוֹדְעָה,

סדר הלימוד ליום ט טבת [יום 98 בשנה]

וְכָל הָאֲוֵרוֹת וְכָל הַחֲרוֹת שֶׁל הָעוֹלָם מִתְעוֹרְרִים, וּמְשׁוּם כִּךָ נִקְרָא נֶעֱם.

וְעַל זֶה שְׁנִינוּ, הַרְשָׁעִים שֶׁל הַגִּיהֵנִם, בְּשָׁעָה שְׁנִכְנַסְתָּ הַשֶּׁבֶת, כָּלֵם נָחִים, וַיֵּשׁ לָהֶם חֲרוֹת וּמְנוּחָה. בְּשָׁעָה שִׁיּוֹצְאָת הַשֶּׁבֶת, יֵשׁ לָנוּ לְעוֹרֵר שְׁמִחָה עֲלִינוּהָ עֲלִינוּהָ שְׁנִנְצַל מֵאוֹתוֹ הָעֲנֵשׁ שֶׁל הַרְשָׁעִים שְׁנִדּוּנוֹ [שְׁחִזְרוּ] מִן הַשָּׁעָה הַהִיא וְהִלְאָה. וַיֵּשׁ לָנוּ לְהִתְעוֹרֵר וְלוֹמַר, (תהלים ז) וַיְהִי נֶעֱם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עֲלִינוּ. זֶהוּ הַנֶּעֱם הָעֲלִיּוֹן, שְׁמִחַת [חֲרוֹת] הַכֹּל, וְעַל כֵּן דְרָכֶיהָ דְרָכֵי נֶעֱם.

וְכָל נְתִיבְתֶיהָ שְׁלוֹם, מִי זֶה נְתִיבְתֶיהָ? אֵלּוּ הֵם הַשְּׁבִילִים שִׁיּוֹצְאִים מִלְמַעְלָה, וְאֵת כָּלֵם לֹקַח הַבְּרִית הַיְחִידִי שֶׁנִּקְרָא שְׁלוֹם, שְׁלוֹם הַבַּיִת, וּמְכַנְּסִים אוֹתָם לַיָּם הַגְּדוֹל כִּשְׁהוּא בְּגִבּוֹרָתוֹ, וְאִזּוֹ נֹתֵן לוֹ שְׁלוֹם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְכָל נְתִיבְתֶיהָ שְׁלוֹם. בֹּא רְאֵה, יוֹסֵף הִיָּה בְרִית שְׁלוֹם, וְהִיָּה מִלֶּךְ בְּמִצְרַיִם וְשָׁלִיט עַל הָאָרֶץ, וַיַּעֲקֹב, מְשׁוּם שֶׁהִסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ הַשְּׁכִינָה, לֹא הִיָּה יוֹדֵעַ.

וְעַם כָּל זֶה, לַיַּעֲקֹב הִיָּה שֶׁבֶר, כְּדִי לְקַנּוֹת תְּבוּאָה בְּמִצְרַיִם, וְרֹאֵה שֶׁהוּא שֶׁבֶר עַל שֶׁבֶר, שִׁירְדוּ בְּנֵי לְמִצְרַיִם, וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לְמָה תִּתְרָאוּ, כְּדִי שְׁלֹא תִרְאוּ עֲצָמְכֶם אֲלָא כְּמוֹ רַעֲבִים, כְּמוֹ אֲנָשִׁים שְׂאִין לָהֶם שֶׁבַע.

אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, וְדַאי סוּד יֵשׁ כָּאֵן, שֶׁהָרִי בְּכָל זְמַן שֶׁהוּא צֶעַר בְּעוֹלָם, לֹא צָרִיךְ הָאָדָם לְהִרְאוֹת אֵת עֲצָמוֹ בְּשׂוֹק, כְּדִי שְׁלֹא יִתְפַּס בַּחֲטָאֵיו, וְעַל כֵּן אָמַר לְמָה תִּתְרָאוּ, וְהִנֵּה נִתְבָּאֵר.

דָּבָר אַחֵר וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שֶׁבֶר בְּמִצְרַיִם – תְּבוּאָה מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי עַל כֵּן שֶׁלַח הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רָעַב לְעוֹלָם, כְּדִי לְהוֹרִיד אֵת יַעֲקֹב וְאֵת בְּנָיו לְשָׂם, וְעַל זֶה רֹאֵה אֵת בְּנֵי הָאָרֶץ שֶׁהִיוּ מְבִיאִים מִשָּׂם תְּבוּאָה.

וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שֶׁבֶר בְּמִצְרַיִם. בְּשָׁעָה שְׁמַת יַצְחָק, בָּאוּ יַעֲקֹב וְעָשׂוּ לְחֶלֶק, וְעָשׂוּ יַצָּא מִחֶלְקוֹ שֶׁל הָאָרֶץ וּמֵהַכֹּל, וַיַּעֲקֹב שִׁיּוֹסֵבֵל אֵת הַגְּלוּת יִטַּל הַכֹּל. וְעַל זֶה רֹאֵה אוֹתוֹ הַשֶּׁבֶר שֶׁהִיָּה לוֹ בְּמִצְרַיִם הוּא וּבְנָיו לְסַבֵּל אֵת הַגְּלוּת, וְעַל זֶה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לְמָה תִּתְרָאוּ, מִלִּפְנֵי הַדִּין שֶׁלְמַעְלָה,

רַבִּי יַצְחָק אָמַר, בֹּא רְאֵה, דָּוִד הַמֶּלֶךְ זָכָה לְהִתְחַבֵּר עִם הָאֲבוֹת, וַיֵּרַשׁ אֵת מְקוֹמוֹ בְּתוֹכָם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב אֲבֵן מְאֹסוֹ הַבּוֹנִים הִיָּתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה.

רַבִּי יִיסָא וְרַבִּי חִזְקִיָּה הָיוּ הוֹלְכִים מִקְפּוֹטְקִיא לְלוּד, וְהִיָּה עִמָּהֶם יְהוּדִי אֶחָד שְׁמִחִזִּיק נוֹד שֶׁל יֵין. בְּעוֹדֵם הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי יִיסָא לְרַבִּי חִזְקִיָּה, פְּתַח פִּיךָ וְאָמַר דְּבַר אֶחָד מֵאוֹתָם הַדְּבָרִים הַמְּעַלִּים שֶׁל הַתּוֹרָה שְׁאֵתָה אוֹמֵר כָּל יוֹם לִפְנֵי הַמְּאוֹר הַקְּדוֹשׁ.

פְּתַח וְאָמַר, (משלי ג) דְרָכֶיהָ דְרָכֵי נֶעֱם וְכָל נְתִיבְתֶיהָ שְׁלוֹם. דְרָכֶיהָ דְרָכֵי נֶעֱם – אֵלּוּ דְרָכֵי הַתּוֹרָה. שְׁמִי שֶׁהוּלֵךְ בְּדְרָכֵי הַתּוֹרָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁרְהָ עָלָיו אֵת נְעִימוֹת הַשְּׁכִינָה שְׁלֹא תִזּוּז מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים. וְכָל נְתִיבְתֶיהָ שְׁלוֹם – שְׁכָל נְתִיבוֹת הַתּוֹרָה כָּלֵם שְׁלוֹם. שְׁלוֹם לוֹ לְמַעְלָה, שְׁלוֹם לוֹ לְמַטָּה. שְׁלוֹם לוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, שְׁלוֹם לוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא.

אָמַר הַיְהוּדִי הַהוּא, כְּמוֹ מְטַבֵּעַ בְּכִיס נִמְצָא בְּפִסּוּק הַזֶּה. אָמְרוּ לוֹ, מִנֵּיין לָךְ? אָמַר לָהֶם, שְׁמַעְתִּי מֵאָבָא, וְלִמְדַתִּי כָּאֵן דְּבַר [טוֹב] בְּפִסּוּק הַזֶּה. פְּתַח וְאָמַר, הַפִּסּוּק הַזֶּה הוּא בְּשֵׁנֵי גִּנְיָם וּבְשֵׁנֵי צְדָדִים. קוֹרְאִים בּוֹ דְרָכִים וְקוֹרְאִים בּוֹ נְתִיבוֹת. קוֹרְאִים בּוֹ נֶעֱם, וְקוֹרְאִים בּוֹ שְׁלוֹם. מִי הַדְּרָכִים וּמִי הַנְּתִיבוֹת? מִי הַנֶּעֱם וּמִי הַשְּׁלוֹם?

אֲלָא דְרָכֶיהָ דְרָכֵי נֶעֱם, הֵינּוּ שְׁכָתוֹב (ישעיה מג) הַנּוֹתֵן בֵּינָם דְרָךְ. שֶׁהָרִי בְּכָל מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא בַתּוֹרָה דְרָךְ, זֶה דְרָךְ פְּתוּחָה לְכָל. כְּדָרְךָ הַזֶּה שֶׁפְּתוּחָה לְכָל אָדָם, כִּי דְרָכֶיהָ דְרָכֵי נֶעֱם. אֵלּוּ הַדְּרָכִים שֶׁפְּתוּחִים מִן הָאֲבוֹת, שֶׁכְּרוּ בֵּינָם הַגְּדוֹל, וְנִכְנְסִים לְתוֹכוֹ, וּמֵאוֹתָם הַדְּרָכִים נִפְתְּחִים לְכָל עֶבֶר וְלְכָל צְדָדֵי הָעוֹלָם.

וְהַנֶּעֱם הַזֶּה הִיא נְעִימוֹת שִׁיּוֹצְאָת מִן הָעוֹלָם הַבָּא, וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא מְאִירִים כָּל הַמְּאוֹרוֹת וְנִפְרָדִים לְכָל עֶבֶר, וְאוֹתוֹ הַטוֹב וְאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא שִׁיּוֹנְקִים [שִׁיּוֹרְשִׁים] הָאֲבוֹת נִקְרָא נֶעֱם. דְּבַר אַחֵר – הָעוֹלָם הַבָּא נִקְרָא נֶעֱם, וְכִשְׁמַתְעוֹרֵר הָעוֹלָם הַבָּא, כָּל הַשְּׁמִחָה וְכָל הַטוֹב

שְׁהָרִי בְּשָׁבִיל הַתּוֹרָה יְרוּם רֵאשׁוּ [שֶׁל הָאָדָם]
וְנִשְׁבְּרִים כָּל שׁוֹנְאָיו לְפָנָיו, כְּכַתוּב (תהלים יח) תִּכְרִיעַ
קָמִי תַחְתָּי.

דָּבָר אַחַר וְעֵתָה יְרוּם רֵאשִׁי – לְהַכְלִיל עִם הָאֲבוֹת,
שְׁהָרִי דָּוִד הַמֶּלֶךְ יֵשׁ לוֹ לְהַדְבִּיק עִם הָאֲבוֹת,
וְאִזּוּ יִתְרוּמֵם וְיַעֲלֶה לְמַעְלָה, וְהוּא בְּקִשְׁר אֶחָד עִמָּם.
עַל אִיבֵי סְבִיבוֹתֵי – אֵלּוּ הֵם שְׁבַצַּד הַשְּׂמַאֲל, כָּלֶם
בְּעַלֵי הַדִּינִים שְׁמַתְכוֹנִים לַחֲבַל, וְאִזּוּ הַשְּׂמֵשׁ מִתַּחְבֵּר
לְלִבְנָה, וְהַכֹּל הוּא אֶחָד.

בֵּא רֵאָה, כְּתוּב וְיוֹסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ. זֶה
הַשְּׂמֵשׁ שְׁשׁוּלֵט בְּלִבְנָה וּמֵאִיר לָהּ וְזֶן אוֹתָהּ.
הוּא הַמְּשָׁבִיר לְכָל עִם הָאָרֶץ, שְׁהָרִי אוֹתוֹ נָהַר
שְׁשׁוּפֵעַ וְיוֹצֵא, מִמָּנוּ כָּלֶם נְזוּנִים וּמִשָּׁם פּוֹרְחוֹת
הַנְּשָׁמוֹת לְכָל, וּמִשׁוּם כֶּךָ כָּלֶם מִשְׁתַּחֲוִים אֶל אוֹתוֹ
הַמְּקוֹם, שְׁהָרִי אֵינן לָךְ דָּבָר בְּעוֹלָם שְׁלֹא תְלוּי
בְּמִזְל, וּבְאֵרוֹהוּ.

וְיִבְרַךְ יוֹסֵף אֶת אָחָיו וְהֵם לֹא הִכְרִהוּ. רַבִּי אֶלְעָזָר
פָּתַח וְאָמַר, (תהלים מט) לָמָּה אֵירַע בְּיָמַי רַע
עוֹן עַקְבֵי יְסוּבְנִי. בֵּא רֵאָה, שְׁלִשָּׁה הֵם שְׁפוֹחָדִים
וְלֹא יוֹדְעִים מִמָּה הֵם פּוֹחָדִים, וּבְאֵרוֹהוּ. אֲבָל מִי
שְׁפוֹחָד וְלֹא יוֹדֵעַ מִמָּה הוּא פּוֹחָד – מִשׁוּם אוֹתָם
הַחֲטָאִים שְׁלֹא יוֹדֵעַ שְׁהֵם חֲטָאִים, וְלֹא מִשְׁגִּיחַ
בָּהֶם, וְהוּא פּוֹחָד מִיָּמֵי רַע.

מִי הֵם יָמֵי רַע? אֵלּוּ הֵם הַיָּמִים שְׁהֵם מְזַדְּמָנִים
בְּאוֹתוֹ רַע, וּמִי הֵם? זֶה [הוּא] יֵצֵר הָרַע, שֶׁהוּא
נִקְרָא רַע, וְיֵשׁ לוֹ יָמִים יְדוּעִים שְׁנִתְּנָת לוֹ רְשׁוֹת
בְּעוֹלָם לְהַסְטִין לְכָל אוֹתָם שְׁמַטְמָאִים אֶת דְּרִכְיָהֶם.
שְׁמִי שְׁבָא לְהַטְמָא – מְטַמְּאִים אוֹתוֹ, וְאֵלּוּ הֵם
שְׁנִקְרָאִים יָמֵי רַע, וְאֵלּוּ מְמָנִים עַל אוֹתָם חֲטָאִים
שְׁדָשִׁים אוֹתָם בְּנֵי אָדָם בְּעַקְבֵיָהֶם.

בֵּא רֵאָה, כָּל אוֹתָם שְׁמַטְמָאִים אֶת דְּרִכְיָהֶם, כְּמָה
קְבוּצוֹת שֶׁל מְזִיקִים מְזַדְּמָנִים אֲצֵלֶם וּמְטַמְּאִים
אוֹתָם. בְּדֶרֶךְ שְׁאָדָם רוֹצֵה לְלַכֵּת – בְּאוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ
מְנַהֲיָגִים אוֹתוֹ מִמֶּשׁ. בֵּא אָדָם לְהַטְהַר – כְּמָה הֵם
שְׁמַסִּיעִים לוֹ.

הָרִי שְׁנִינּוּ, שְׁכַשְׁאָדָם קָם בְּבִקְרָה, צָרִיךְ לְרַחֵץ יָדָיו
מִתּוֹךְ נִטְלָה שֶׁל מַיִם, שֶׁהוּא כְּלִי לְטַל מִמָּנוּ
מַיִם, מִתּוֹךְ מִי שְׁרַחֵץ יָדוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה, כְּמוֹ שְׁבְּאֵרוֹהוּ.
וּבֵא רֵאָה, בְּשָׁבִיל הַנְּטִלָה הַזֶּה בְּאֵרְנוּ אֶת הַדָּבָר.

שְׁלֹא יִמְצָא עֲלֵיכֶם מְקַטְרָג. וְיֵאמַר הִנֵּה שְׁמַעְתִּי כִּי
יֵשׁ שָׁבֵר בְּמִצְרַיִם רְדוֹ שְׁמָה. הָרִי פְרִשׁוּהָ רְדוֹ,
כַּחֲשִׁבוֹן הַזֶּה הָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם.

וְיוֹסֵף הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ וְגו'. רַבִּי יִיסָא פָּתַח
וְאָמַר, (תהלים כז) וְעֵתָה יְרוּם רֵאשִׁי עַל אִיבֵי
סְבִיבוֹתֵי וְאִזּוֹבְחָה בְּאֵהָלוֹ זִבְחֵי תְרוּעָה אֲשִׁירָה
וְאִזּוֹמְרָה לָהּ.

בֵּא רֵאָה, כְּשֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְרַצֵּה מִהָאָדָם,
הוּא זוֹקֵף אוֹתוֹ עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ
הַרְאֵשׁ שֶׁל הַכֹּל, וְכָל שׁוֹנְאָיו נִכְנָעִים תַּחְתָּיו.

אֶת דָּוִד הַמֶּלֶךְ שְׁנֵאוּ אָחָיו, דָּחוּ אוֹתוֹ מֵהֶם –
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָרִים אוֹתוֹ עַל כָּל בְּנֵי
הָעוֹלָם. בֵּא חֲמִיו – בְּרַח מִלְּפָנָיו, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
הָרִים אוֹתוֹ עַל כָּל מַלְכוּתוֹ, וְכָלֶם הָיוּ כוֹרְעִים
וְסוֹגְדִים לְפָנָיו. וְאֶת יוֹסֵף דָּחוּ אָחָיו, אַחַר כֶּךָ כָּלֶם
כָּרְעוּ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לְפָנָיו, זֶהוּ שְׁכַתוּב וַיִּבְאוּ אָחֵי יוֹסֵף
וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ אִפְסִים אֲרָצָה.

דָּבָר אַחַר וְעֵתָה יְרוּם רֵאשִׁי – מַה זֶה וְעֵתָה? כְּמוֹ
וְאֵתָה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הִנֵּה נִתְבָּאָר, עֵת
שֶׁהִיא הַדְּרָגָה הָעֲלִיּוֹנָה. וּמִי הִיא אוֹתָהּ הָעֵת? זֶה
ה"א, וְנִקְרָאת עֵתָה. וְעֵתָה – זֶה הוּא וּבֵית דִּינּוּ.

יְרוּם רֵאשִׁי – לְהָרִים אוֹתָהּ בְּכַבוֹד וּמַלְכוּת. עַל
אִיבֵי סְבִיבוֹתֵי – אֵלּוּ שְׁאָר מַלְכֵי הָאָרֶץ.
וְאִזּוֹבְחָה בְּאֵהָלוֹ – זֶה יְרוּשָׁלַיִם. בְּאֵהָלוֹ – זֶה אֵהָל
מוֹעֵד. זִבְחֵי תְרוּעָה – שִׁישְׁמַע כָּל הָעוֹלָם. אֲשִׁירָה
וְאִזּוֹמְרָה – מֵאוֹתוֹ צַד שֶׁהִיא הַתְרוּעָה. שְׁהָרִי מִשָּׁם,
מִהַצַּד שֶׁל הַתְרוּעָה, בְּאֵהּ הַשִּׁירָה וְהַתְּשַׁבְּחָת.

דָּבָר אַחַר וְעֵתָה יְרוּם רֵאשִׁי – זֶה כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל.
עַל אִיבֵי סְבִיבוֹתֵי – זֶה עֲשׂוֹ וְכָל הַשָּׁרִים
שְׁלוֹ. וְאִזּוֹבְחָה בְּאֵהָלוֹ – אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל. זִבְחֵי
תְרוּעָה – שְׁכַתוּב (שם נא) זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ
נִשְׁבְּרָה, כְּדִי לְהַעֲבִיר אֶת הַדִּין מִן הָעוֹלָם.
אֲשִׁירָה וְאִזּוֹמְרָה – לְהוֹדוֹת וּלְשַׁבַּח לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא לְלֹא הַפְּסֵק לְעוֹלָם.

דָּבָר אַחַר וְעֵתָה יְרוּם רֵאשִׁי – בְּכָל, יֵצֵר טוֹב עַל
יֵצֵר רַע, שְׁכַתוּב עַל אִיבֵי סְבִיבוֹתֵי, זֶה הַיֵּצֵר
הָרַע שֶׁהוּא סְבִיב הָאָדָם, וְהוּא שׁוֹנֵא אוֹתוֹ בְּכָל.
וְאִזּוֹבְחָה בְּאֵהָלוֹ זִבְחֵי תְרוּעָה – זֶה הַתּוֹרָה שְׁנִתְּנָה
מִצַּד הָאֵשׁ, כְּכַתוּב (דברים לג) מִיָּמִינוּ אֵשׁ דָּת לָמוֹ.

משום שפחד מהחטאים הללו שאמרנו. מה כתוב? (מלכים-ב יט) ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף וישכימו בבקר והנה כלם פגרים מתים. וחזקיה היה יושב בביתו, ושוכב במטתו, והקדוש ברוך הוא הרג אותם.

ומה הצדיקים הללו היו פוחדים מן החטאים הללו - שאר בני העולם על אחת כמה וכמה. משום כך יש לאדם להשמר מהחטאים הללו ולפשפש בהם כמו שאמרנו, כדי שלא ישלטו עליו אותם ימי רע, שלא מרחמים עליו.

בא ראה, ויכר יוסף את אחיו. בשעה שנפלו בידו, הוא רחם עליהם, משום שהוא שלם, והם לא הכריחו. שאותם שמעוץ ולוי באו מצד הדין הקשה, ועל כן לא רחמו עליו, שהרי כל אותם בעלי הדין הקשה לא מרחמים על בני אדם בשעה שנופלים בידיהם.

ומשום כך אמר דוד (תהלים מט) למה אירא. לא כתוב יראתי, אלא אירא, [אלא] שיש [שאינן] לי לפחד מאותם ימי רע, כפי שאמרנו. עון עקבי יסובני, מי הם עקבי? אלו הם בסוד האמונה, שכתוב (בראשית כה) וידו אחזת בעקב עשו. זה הוא העקב, והם העקבים שמסתכלים בהם תמיד, באותו החטא שאדם דש בו תמיד בעקבו.

בא ראה מה כתוב? (ישעיה ה) הוי משכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה. בחבלי השוא - שדש בו בעקב ולא חושש עליו, ואחר כך מתחזק ונעשה [בחבלי השוא] כעבות העגלה, ומתחזק אותו החטא, ומסטה אותו בעולם הזה ובעולם הבא.

אשריהם הצדיקים שיודעים להשמר מחטאיהם, והם תמיד מפשפשים במעשיהם כדי שלא ימצא עליהם מקטרג בעולם הזה, ולא ישטינו עליהם לעולם הבא, שהרי התורה מתקנת להם דרכים ושבילים ללכת בהם, שכתוב (משלי ג) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום.

ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (שם כד) בנפל אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך. בא ראה, הקדוש ברוך

ועוד, שצריך אדם לטל יד ימין בשמאל, כדי להשליט ימין על שמאל, וירחץ הימין מן השמאל, ומשום זה היא נטילה. ועל כן מי שנוטל ידו, יטל ימין בשמאל, להשליט הימין על השמאל, כדי שלא יתן מקום ליצר הרע לשלט כלל, והנה בארנו.

בא ראה, בשעה שדין הרע שולט, לא משיב ידו מלהרע, ובשעה שהימין שולט על העמים עובדי כוכבים ומזלות לשבר אותם, חס הקדוש ברוך הוא עליהם ולא מכלה אותם.

ומשום כך, כל מי שהוא חוטא, באותם החטאים שדש בהם ברגליו, לא ידע עליהם, ופוחד תמיד. דוד המלך היה תמיד נשמר מהחטאים הללו, וכשהיה יוצא לקרב, היה מפשפש בהם, ועל כן לא פחד להלחם עמהם בקרב.

ובא ראה, ארבעה מלכים היו, מה שבקש זה לא בקש זה. דוד אמר (תהלים יח) ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם. מה הטעם? משום שהיה נשמר מן החטאים הללו, ולא נתן מקום לשונאיו לשלט, ועל כן רצה לרדף אחריהם תמיד, והם לא ירדפו אחריו לתבע את חטאיו ויפל בידיהם.

אסא היה מפחד יותר. אף על גב שהיה מפשפש בחטאיו, ולא כמו דוד המלך, הוא רצה לרדף אחריהם, ולא להלחם בהם, ויהרג אותם הקדוש ברוך הוא, וכך היה, שכתוב (דברי הימים-ב יד) וירדפם אסא והעם אשר עמו וגו', וכתוב ויגף ה' את הכושים לפני אסא ולפני יהודה וינסו הכששים. [וכן] מה כתוב בדוד? (שמואל א ל) ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם. אבל אסא, הוא רודף והקדוש ברוך הוא מכה.

גם יהושפט מלך יהודה כך היה מבקש ואומר, איני יכול לרדף ולא להרג, אלא אני אומר, ואתה תהרג אותם, משום שלא היה כל כך מפשפש כמו אסא, וכך עשה לו הקדוש ברוך הוא, שכתוב (דברי הימים-ב כ) ובעת החלו ברנה ותהלה נתן ה' מארבים על בני עמון מואב והר שעיר הבאים ליהודה וינגפו.

חזקיה מלך יהודה אף כך גם אמר, איני יכול לא לומר ולא לרדף ולא להלחם בקרב,

מהפסלת שלא לקרב עמו, ואז השגחת [המצאות] הבינה לדעת ולהסתכל בכבוד המלך העליון.

רבי יוסי קם לילה אחד להשתדל בתורה, והיה שם עמו יהודי אחד שפגש בו באותו הבית. פתח רבי יוסי ואמר, (משלי י) לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות. לא יועילו אוצרות רשע - אלו הם שלא משתדלים בתורה, והולכים אחר דברי העולם ולכנס אוצרות רשע. מה כתוב? (קהלת ה) ואבד העשר ההוא בענין רע, משום שהם אוצרות רשע.

וצדקה תציל ממות - אלו שמשתדלים בתורה ויודעים דרכיה להשתדל בה, שהרי התורה נקראת עץ חיים, ונקראת צדקה, שכתוב (דברים ו) וצדקה תהיה לנו.

דבר אחר וצדקה תציל ממות - זו צדקה ממש, והיא בשני גוונים ובשני צדדים. קורא לו תורה וקורא לו צדקה, והכל אחד.

אמר אותו היהודי, וקורא לו שלום. אמר רבי יוסי, כך זה ודאי שנקראת שלום. קם אותו היהודי והשתתף עמו. פתח אותו היהודי ואמר, (משלי כח) עבד אדמתו ישבע לחם ומרדף ריקים ישבע ריש. הפסוק הזה קשה, וכי שלמה המלך, שהוא חכם מכל בני העולם, איך אמר שיתאמץ אדם לעבד את האדמה ולהשתדל אחריה ויעזב חיי עולם?

אלא סוד הוא. פתח ואמר, (בראשית ב) ויקח ה' אלהים את האדם וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, ובארוהו שהוא בסוד הקרבנות. בא ראה, לעבדה - זה המלך העליון. ולשמרה - זה המלך התחתון. העולם העליון והעולם התחתון. לעבדה - [לזכר] בסוד של זכור. ולשמרה - בסוד של שמור.

ומשום כך עבד אדמתו זה גן עדן, שצריך לעשות ולעבד ולמשך לה ברכות מלמעלה, וכשמתברכת ונמשכות לה ברכות מלמעלה, גם הוא מתברך עמה. בא ראה שהכהן שמברך מתברך, כמו שנאמר (במדבר ו) ואני אברכם. ומשום כך עבד אדמתו ישבע לחם - זהו המזון שלמעלה. ומרדף ריקים - מי שיתדבק בצד האחר שהוא

הוא עשה את האדם שיזכה לכבודו ולשמש לפניו תמיד ולהשתדל בתורה ימים ולילות, משום שהקדוש ברוך הוא מתרצה בה בתורה תמיד.

וביין שהקדוש ברוך הוא ברא את האדם, נתן לפניו תורה, ולמד אותו בה לדעת את דרכיה. מנין לנו? שכתוב (איוב כח) אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה. ואחר כך, ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסוד מרע בינה. פיון שהסתכל בה ולא שמר אותה, עבר על מצות רבונו ונתפס בחטאו.

וכל אותם שעברו על דבר אחד של התורה נתפסו בה. שלמה המלך שהתחכם על כל בני העולם, עבר על דבר אחד של התורה, וגרם לו להעביר ממנו את מלכותו ולפלג את המלכות מבנו. מי שעובר על התורה על אחת כמה וכמה.

ויוסף שהיה יודע תורה, ואחיו נפלו בידו, למה גלגל עליהם כל הגלגול הזה, והרי הוא ידע את התורה שלמד אותו אביו? אלא חס ושלום שיוסף גלגל עליהם גלגולים לנקם מהם, אלא כל זה לא עשה אלא להביא את אחיו בנימין אצלו, שתשוקתו היתה אליו, והוא לא השאיר את אחיו לפל, שהרי כתוב ויצו יוסף וימלאו את כליהם בר וגו', וכל זה כדי שלא יפלו.

רבי יהודה אמר, כשברא הקדוש ברוך הוא את הלבנה, היה תמיד מסתכל בה, ככתוב (דברים יא) תמיד עיני ה' אלהיך בה. השגחתו בה תמיד. וכתוב אז ראה, שהרי השמש בהשגחתו בה מאירה. ויספרה, מה זה ויספרה? כמו שנאמר (איוב כח) מקום ספיר אבניה.

הבינה, שהיא יושבת בתקון בשנים עשר תחומים מחלקת לשבעים שרים, התקין אותה בשבעה עמודים עליונים להאור ולשבת על שלמות. וגם חקרה, להשגיח עליה תמיד, פעם אחר פעם, שאין פוסק לעולמים.

ואחר כך הזהיר את האדם ואמר, ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסוד מרע בינה, שהרי היא מתעטרת על התחתונים לירא ולדעת את הקדוש ברוך הוא בגללה. וסוד מרע בינה, ברור

פְּתַח רְבִי יוֹסִי וְאָמַר, (קהלת ה) כִּי בָּא הַחֲלוֹם בְּרַב עֲנִיָּן וְקוֹל כְּסִיל בְּרַב דְּבָרִים. כִּי בָּא הַחֲלוֹם בְּרַב עֲנִיָּן, הִנֵּה פְּרִשׁוּהָ שְׂפָמָה הֵם הַעוֹזְרִים בְּחִלּוֹם, וּמְמַנִּים דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת, עַד שֶׁהַחֲלוֹמוֹת מֵהֶם כָּלֶם אֲמַת, וּמֵהֶם שֵׁישׁ בָּהֶם אֲמַת וְכוּב. אֲבָל לְאוֹתָם צְדִיקֵי הָאֲמַת, אֵין מִתְגַּלִּים לָהֶם דְּבָרִים כּוֹזְבִים כְּלוֹם, אֲלֵא כָלֶם אֲמַת.

בֵּא רָאָה דְּנִיָּאל מַה כְּתוּב בּוֹ, (דניאל ב) אִזְ לְדְנִיָּאל בְּחֲזִיוֹן הַלֵּילָה סוּד גְּלָה, וְכְתוּב (שם ז) דְּנִיָּאל רָאָה חֲלוֹם בְּהִיּוֹתוֹ יִשָּׁן עַל מִשְׁכָּבוֹ, אִזְ כְּתַב אֶת הַחֲלוֹם. וְאִם יֵשׁ בּוֹ דְּבָרִים כּוֹזְבִים, לָמָּה נִכְתַּב בֵּין הַכְּתוּבִים? אֲלֵא אוֹתָם צְדִיקֵי אֲמַת, בְּשַׁעַה שֶׁנִּשְׁמוֹתֵיהֶם עוֹלוֹת, לֹא מִתְחַבְּרִים בָּהֶם אֲלֵא דְבָרִים קְדוּשִׁים, שְׁמוּדִיעִים לוֹ דְּבָרֵי אֲמַת, דְּבָרִים קִיָּמִים, שְׁלֵא מְשַׁקְרִים לְעוֹלָמִים.

וְאִם תֹּאמַר, הִנֵּה שְׁנִינוּ שְׂדוּד הַמְּלָךְ לֹא רָאָה חֲלוֹם טוֹב, הִנֵּה נִשְׁמַע שֶׁהָיָה רוֹאֶה דוּד דְּבָרִים שְׁלֵא אֲמַת? אֲלֵא וְדָאִי, כָּל יָמָיו הָיָה מִשְׁתַּדֵּל לְשַׁפְּךָ דְּמִים וְנִלְחַם קְרִבּוֹת, וְכָל חֲלוֹמוֹת לֹא הָיוּ אֲלֵא חֲלוֹמוֹת רְעִים, חֲרָבֵן וְשִׁמְמָה וְדָם וְשִׁפְכוֹת דְּמִים, וְלֹא חֲלוֹם שֶׁל שְׁלוֹם.

וְאִם תֹּאמַר, לְאָדָם טוֹב מְרָאִים חֲלוֹם רַע? כִּךָּ זֶה וְדָאִי. כָּל אוֹתָם רְעוֹת שְׁעֵתִידִים לְהַשִּׁיג - עַל אוֹתָם שְׁעוֹבְרִים עַל דְּבָרֵי תוֹרָה, וְאוֹתָם עֲנָשִׁים שְׁעֵתִידִים לְהַעֲנִשׁ בְּעוֹלָם הַהוּא כָּלֶם רוֹאֶה, כְּדִי שְׁכָל שַׁעַה תִּהְיֶה יִרְאֵת אֲדוֹנוֹ עָלָיו. וְהִנֵּה הַעִירוֹ שְׁכָתוּב (קהלת ג) וְהִאֲלֵהִים עֲשֵׂה שִׁירָאוֹ מִלְּפָנָיו - זֶה חֲלוֹם רַע. וְעַל זֶה לְאוֹתוֹ צְדִיק מְרָאִים לוֹ חֲלוֹם רַע, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר.

בֵּא רָאָה, שֶׁהִנֵּה שְׁנִינוּ, שְׁאוֹתוֹ אָדָם שְׁרוּאֶה חֲלוֹם, צְרִיךְ לוֹ לְפַתַּח אֶת פִּיו בּוֹ לְפָנֵי אַנְשִׁים שְׁאוֹהֲבִים אוֹתוֹ, כְּדִי שִׁיעֲלָה רְצוֹנָם אֵלָיו לְטוֹב וְיִפְתָּחוּ פִּיהֶם לְטוֹב, וְיִמְצֵא הַרְצוֹן וְהַדְּבָר הַכֹּל לְטוֹב. הַרְצוֹן שֶׁהוּא הַמְּחַשְׁבָּה רֵאשִׁית הַכֹּל, וְהַמְּלָה שֶׁהִיא סִיּוֹם הַכֹּל. וְעַל כֵּן נִמְצָא שֶׁהִנֵּה הוּא שְׁלֵמוֹת בְּסוּד עָלְיוֹן.

וּמִשּׁוּם כִּךָּ הַכֹּל מִתְקִים, וְצְרִיכִים אוֹהֲבֵי הָאִישׁ לְהִתְקִים בְּאוֹתוֹ פְּתוּרֵן טוֹב, וְהַכֹּל הוּא כְּרָאוּי. וּמִשּׁוּם כִּךָּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹדִיעַ לְאָדָם

מְרַדֵּף רִיקִים - יִשְׁבַּע רִישׁ וְדָאִי. אָמַר רְבִי יוֹסִי, אֲשֶׁרִיךְ שְׁזִכִּיתָ לְדְבָר הַזֶּה.

עוֹד פְּתַח וְאָמַר פְּסוּק אַחֲרָיו, (משלי כח) אִישׁ אֲמוּנוֹת רַב בְּרָכוֹת. זֶהוּ אָדָם שָׁבוּ אֲמוּנוֹת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ רְבִי יִיסָא הַזְּקֵן, שֶׁאָף עַל גֵּב שֶׁהָיָה לוֹ מֵאֲכָל שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם לְאֲכָל, לֹא הָיָה מִתְקִין אוֹתוֹ עַד שֶׁהָיָה מִבְּקֵשׁ מְזוֹנוֹ לְפָנֵי הַמְּלָךְ הַקְּדוּשׁ. אַחַר שֶׁהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ וּבְקֵשׁ מְזוֹנוֹ מִלְּפָנֵי הַמְּלָךְ, אִזְ הָיָה מִתְקִין, וְהָיָה תְּמִיד אוֹמֵר: לֹא נִתְקִין עַד שֶׁיִּנְתְּנוּ מִבֵּית הַמְּלָךְ.

וְאִין לְהַעֲשִׂיר לֹא יִנְקָה, מִשּׁוּם שְׁלֵא רָצָה לְהַשְׁתַּדֵּל בַּתוֹרָה, שֶׁהִיא הַחַיִּים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה וְהַחַיִּים שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא. עַכְשָׁו שֶׁהִיא הַשַּׁעַה לְהַשְׁתַּדֵּל בַּתוֹרָה - נִשְׁתַּדֵּל.

פְּתַח אוֹתוֹ הָאִישׁ בְּסוּד הַחֲלוֹם וְאָמַר, וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלָמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וְגו'. וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלָמוֹת, וְכִי לָמָּה יוֹסֵף [אָמַר אוֹ] זָכַר לָהֶם אוֹתָם הַחֲלוֹמוֹת שֶׁחָלַם לָהֶם, וּמַה הוֹעִיל לוֹ אִלוֹ לֹא הַזְכִּיר לָהֶם, שֶׁהָרִי יוֹסֵף הָיָה חָכֵם, וְכְתוּב כָּל עָרוֹם יַעֲשֶׂה בְּדַעַת וְכִסִּיל יִפְרֹשׁ אוֹלֵת?

אֲבָל כִּיּוֹן שֶׁרָאָה שֶׁהֵם בָּאוּ וּמִשְׁתַּחֲוִים לוֹ אִפִּים עַל הָאָרֶץ, אִזְ נִזְכַּר מִמָּה שֶׁחָלַם לָהֶם כִּשֶׁהָיָה עִמָּהֶם, שְׁכָתוּב וְהִנֵּה קָמָה אֶלְמָתִי וְגַם נִצְבָּה וְהִנֵּה תִסְבִּינָה אֶלְמָתִיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוִין לְאֶלְמָתִי. אָמַר יוֹסֵף בְּשַׁעַה שֶׁרָאָה שְׁכוֹרְעִים אַחֲיוֹ לְפָנָיו, שְׁכָתוּב וַיִּבְאוּ אַחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ אִפִּים אַרְצָה, אִזְ וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלָמוֹת אֲשֶׁר חָלַם, שֶׁהָרִי רָאָה שֶׁהֵם קִיָּמִים.

עוֹד, וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלָמוֹת אֲשֶׁר חָלַם - זָכַר אוֹתָם, מִשּׁוּם שֶׁאֵין שְׁכָחָה לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. שֶׁהָרִי חֲלוֹם שֶׁהוּא טוֹב, צְרִיךְ אָדָם לְהַזְכִּירוֹ, שְׁלֵא יִשְׁכַּח, וְאִזְ מִתְקִים, שֶׁהָרִי כְּמוֹ שֶׁנִּשְׁכַּח לְפָנֵי הָאָדָם, כִּךָּ נִשְׁכַּח עָלָיו.

בֵּא רָאָה, חֲלוֹם שְׁלֵא נִפְתַּר, כְּאֲגַרֵת שְׁלֵא נִקְרָאָה. וּבֵא רָאָה, מִשּׁוּם שְׁלֵא נִזְכַּר, כְּמִי שְׁלֵא הִפִּיר אוֹתוֹ. וְעַל זֶה, מִי שֶׁנִּשְׁכַּח מִמְּנוֹ חֲלוֹם וְלֹא יָדַע אוֹתוֹ, לֹא עוֹמֵד עָלָיו לְהִתְקִים. וּמִשּׁוּם זֶה יוֹסֵף הָיָה זוֹכֵר אֶת חֲלוֹמוֹ, כְּדִי לְהִתְקִים, מִשּׁוּם שְׁלֵא יִשְׁכַּח הַחֲלוֹם מִמְּנוֹ לְעוֹלָם, וְהָיָה תְּמִיד מְצַפֶּה לוֹ. וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְרַגְלִים אַתֶּם. הוּא זָכַר אֶת הַחֲלוֹם, אֲבָל לֹא אָמַר לָהֶם דְּבָר, אֲלֵא מְרַגְלִים אַתֶּם.

אמר רבי יוסי, כל הדברים הללו שאמרנו כאן, הקדוש ברוך הוא התרצה בהם, שהרי השכינה לא זזה מכאן, כפתוב (מלאכי ג) אז נדברו ויראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו.

ויאסף אתם אל משמר שלשת ימים. אמר רבי אלעזר, שלשת הימים הללו למה? אלא שלשת הימים הללו כנגד שלשת הימים של שכם, שכתוב (בראשית לד) ויהי ביום השלישי בהיותם כאבים.

בא ראה מה כתוב בו, ויאמר אלהם יוסף ביום השלישי זאת עשו וחיו. להראות שהוא לא עשה כמו שהם עשו בשכם, שגרמו לאנשי שכם לקבל עליהם את זאת, סוד הברית, ואחר שעשו הברית הזו, הרגו אותם, ולא נשאר מהם אחד. והוא מה כתוב? זאת עשו וחיו. מה הטעם? משום שאת האלהים אני ירא, שמר הברית. וכל הגלגול הזה לא היה אלא בשביל בנימין.

ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו וגו'. ויאמרו איש אל אחיו – זה שמעון ולוי, כמו שהיה בראשונה שכתוב (שם לו) ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלמות הלזה בא. מה להלן שמעון ולוי – אף כאן שמעון ולוי.

בא ראה, מי איש ומי אחיו? אלא איש זה שמעון. כתוב כאן איש, וכתוב שם (במדבר כה) והנה איש מבני ישראל בא. מה להלן משמעון – אף כאן גם שמעון. ומשום שחזר בתשובה, בכה והתנחם על זה, ואמר ללוי אבל אשמים אנחנו. על כן נבנה מזלו שור, כמו שמזלו של יוסף שור, שכתוב (דברים לג) בכור שורו הדר לו. ומזלו של שמעון הוא שור. **ועל** כן ויקח מאתם את שמעון, כדי שלא יקטרג עם לוי, משום ששמעון ולוי, כששניהם מתחברים, יכולים לקטרג. ויאסר אתו לעיניהם. הנה פרשוה, לעיניהם אסרו, ואחר שיצאו היה מאכיל אותו ומשקה אותו.

ואם תאמר שהוא רצונו של יוסף, משום שכתוב (משלי כה) אם רעב שנאף האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים. אם כן, יוסף שהוא צדיק איך עשה כן, שהרי כתוב (שם) כי גחלים אתה חתה על ראשו וה' ישלם לך?

כל אחד ואחד באותה הדרגה שלו כמו שהוא, ובאותו גון שכל אחד ואחד אומר שיהיה חלום. אמר אותו יהודי, ודאי שהחלום אינו אלא לאדם צדיק, שהוא ראה חלום פראוי.

ובא וראה, שכאשר אדם ישן על מטתו, נשמתו יוצאת ומשוטטת בעולם למעלה ונכנסת למקום שנכנסת, וכמה קבוצות מזיקים עומדים והולכים בעולם ופוגשים את אותה הנשמה. אם היא צדיקה, עולה למעלה ורואה מה שרואה. ואם לא, נאחזת בצד ההוא, ומודיעים לה דברים כוזבים או דברים שעתידיים לבא לזמן הקרוב. וכשמתעוררת אותה הנשמה שבו, היא מודיעה לו מה שראתה.

ועל כן לאדם שאינו צדיק מודיעים לו חלום טוב שאינו אמת, הכל כדי להסתותו מאותה דרך האמת. כיון שהוא הסיט את דרכו מדרך האמת, מטמאים אותו. שכל מי שבא להטהר – מטהרים אותו, ומי שבא להטמא – מטמאים אותו. הנה ודאי כך נתבאר.

ישבו עד שעלה הבקר. אמר רבי יוסי, ודאי לא זכר שמו של יוסף באותם דגלים, שכתוב (במדבר ב) דגל מחנה אפרים, ולא כתוב דגל מחנה יוסף, משום שהתגאה על אחיו, והנה נתבאר.

אמר אותו היהודי, ודאי שמעתי, שיוסף הוא בעולם הזכר, וכל השבטים הם בעולם הנקבה, ועל כן לא נכלל יוסף עמם, משום שהוא בעולם הזכר עמם.

מה כתוב? כלנו בני איש אחד נחנו. נחנו? אהנו? היה צריך לכתוב! למה חסר א? אלא משום שסוד הברית לא נמצא עמם. הסתלק משם א', שהרי א' הוא זכר. ועל כן ב' היא נקבה, א' זכר. ומשום כך א' הסתלק משם, ונשארו אותן נקבות אצל השכינה.

אחר כך אמרו כנים אנחנו. נוספה א'. אמרו ולא ידעו מה אמרו, משום שיוסף נמצא שם, והשלימו הדבר ואמרו אנחנו. מנין לנו? שכתוב ויאמרו שניהם עשר עבדיך אחים אנחנו. ויוסף הוא בחשבון. כשנכנס בחשבון, אמרו אנחנו. וכשלא נכנס בחשבון, אמרו נחנו.

דָּבָר אחר כה אָמַר ה' אם שְׁלָמִים וְכֵן רַבִּים – אֵלּוּ בְּנֵי יַעֲקֹב. שֶׁהָרִי כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ אֵצֶל יוֹסֵף, הֵם שְׁלָמִים, שְׁעוֹמְדִים עִם הַבְּרִית. וְכֵן נְגוּזוּ – שֶׁהֲלָכוּ וְהִשְׁאִירוּ אֶת יוֹסֵף וְאֶת שְׁמֵעוֹן. וְעָבַר – אִזּוּ הַדִּין שׁוֹרָה בְּגִלְלָם [הַשְׁכִּינָה שְׁרָתָה בִּינְיָהֶם], כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יב) וְעָבַר ה' לְנִגְף אֶת מִצְרַיִם.

בֵּא רֵא, יֵשׁ דִּין קָשָׁה וְיֵשׁ דִּין רַפָּה. הַדִּין הַקָּשָׁה חֲזָק, הַדִּין הַרַפָּה חֲלָשׁ. וְכֹאשֶׁר יוֹנֵק הַדִּין הַרַפָּה הַזֶּה מֵהַדִּין הַקָּשָׁה, אִזּוּ מִתְגַּבֵּר, וְהוּא חֲזָק.

בְּשַׁעָה שֶׁנַּעֲשֶׂה דִין עַל יִשְׂרָאֵל, נַעֲשֶׂה בְּדִין הַרַפָּה הַזֶּה, וְאִינוּ מִתְגַּבֵּר בְּאוֹתוֹ הַדִּין הַקָּשָׁה. וְכִשְׁהַדִּין נַעֲשֶׂה עַל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, מִתְגַּבֵּר הַדִּין הַרַפָּה הַזֶּה בְּדִין הַקָּשָׁה שֶׁלְמַעְלָה כְּדֵי לְהִתְגַּבֵּר. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְעָבַר ה' לְנִגְף אֶת מִצְרַיִם. וְעָבַר – שֶׁהִתְמַלֵּא עֲבָרָה וְזָעַם וְהִתְגַּבֵּר בְּדִין הַקָּשָׁה. אָף כָּאֵן וְעָבַר. וּבֵא וְרֵא, בְּשַׁעָה שֶׁמִּתְכַּנְּסִים עֲשָׂרָה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאֶחָד מֵהֶם נִשְׁמָט, אִזּוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹגֵז עֲלֵינוּ.

דָּבָר אחר וְכֵן נְגוּזוּ – כְּשֶׁמִּתְבַּטְּלִים מֵהֶם אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים הָרָעִים, אִזּוּ וְעָבַר. מַה זֶה וְעָבַר? רַבִּי שְׁמֵעוֹן אָמַר, בְּזִמְנֵי שֶׁהִנְשָׂמָה יוֹצֵאת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, הִיא נְדוּנִית בְּכַמָּה דִּינִים בְּטָרָם תְּכַנֵּס לְמִקּוּמָה. אַחַר כֵּן כָּל אוֹתָן הַנְּשָׂמוֹת יֵשׁ לָהֶן לְעָבַר בְּזֶה הַנְּהַר דִּינִי שֶׁשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא וְלִרְחֹץ שָׁם. וְמִי הוּא שֶׁיַּעֲמֵד שָׁם וְיַעֲבֹר בְּלִי פֶחַד? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים כד) מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה' וְגו', וְנִשְׁמַת הַצַּדִּיק עוֹבְרַת בְּלִי פֶחַד, וְיִקּוּם בְּמִקּוּם קָדְשׁוֹ.

וְמִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּצַדִּיקָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וְיִתֵּן מִמְּמוֹנוֹ לְצַדִּיקָה, אִזּוּ וְעָבַר בְּאוֹתוֹ הַמִּקּוּם וְלֹא פוֹחַד, וְהַכְּרוֹז קוֹרֵא לְנִשְׂמָה הַזֵּה, (נְחוּם א) וְעִנְתָּךְ לֹא אֲעַנְךָ עוֹד. מִי שֶׁזָּכָה לְעָבַר בְּזֶה, אִין לוֹ יוֹתֵר דִּין כָּלֵל.

בֵּא רֵא, כָּל זֶה שֶׁל יוֹסֵף עִם אָחִיו וְכָל הַדְּבָרִים הֵלְלוּ לְמַה צְרִיךְ? אֵלּוּ תוֹרַת אֱמֶת הִיא הַתּוֹרָה, וְכָל דְּרָכֶיהָ דְּרָכִים קְדוֹשׁוֹת, וְאִין לָךְ דְּבָר בַּתּוֹרָה שֶׁאִין בוֹ סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים וְקְדוּשִׁים וְדְרָכִים לְבְנֵי אָדָם לְהִתְחַזֵּק בָּהֶם.

פָּתַח וְאָמַר, (מְשִׁלִּי כ) אֵל תֹּאמֶר אֲשֶׁלְמָה רַע וְגו'. בֵּא רֵא, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לְאָדָם

אֵלּוּ חֵס וְחֲלִילָה שְׁיוֹסֵף לְכָךְ הוּא חָשׁ, אֵלּוּ כְּאָדָם לְאָחִיו כֵּן גַּם הָיָה עוֹשֶׂה, הַתְּנַהֵג עִמוֹ בְּאַחֻוּהַ וְלֹא בְּצוּרָה אַחֲרָת, וְלֹא עִמוֹ בְּלִבְדוּ, אֵלּוּ עִם כָּל אָחִיו, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב וַיֵּצֵא יוֹסֵף וַיִּמְלֹאוּ אֶת כְּלֵיהֶם בָּר וְלִהְשִׁיב כְּסִפֵּיהֶם אִישׁ אֶל שְׁקוֹ וְלָתֵת לָהֶם צֹדֵה לְדַרְךָ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן, כְּדֵי לְהִתְנַהֵג עִמָּם בְּאַחֻוּהַ.

רַבִּי יוֹסִי פָתַח וְאָמַר, (נְחוּם א) אִם שְׁלָמִים וְכֵן רַבִּים וְכֵן נְגוּזוּ וְעָבַר וְעִנְתָּךְ לֹא אֲעַנְךָ עוֹד. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאִרוּהוּ, שֶׁכֹּאשֶׁר הָעַם בְּכָלֶם יֵשׁ שְׁלוֹם וְאִין בָּהֶם בְּעֲלֵי שְׁנָאָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חֵס עֲלֵיהֶם, וְהַדִּין לֹא שׁוֹלֵט בָּהֶם. וְאָף עַל גַּב שְׁכָלֶם עוֹבְדִים לְכוֹכָבִים וּמַזְלוֹת וְהֵם בְּשְׁלוֹם – הַדִּין לֹא שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם, וּבְאִרוּהַ שֶׁכְּתוּב (הוֹשֵׁעַ ד) חֲבוֹר עֲצָבִים אֲפָרִים הִנַּח לוֹ.

וְכֵן נְגוּזוּ וְעָבַר, מַה זֶה וְכֵן נְגוּזוּ? הִיָּה צְרִיךְ לְהִיּוֹת וְנְגוּזוּ! אֵלּוּ זֶהוּ רֵאשׁ הַפְּסוּק שֶׁהוּא שְׁלוֹם, אָף כָּאֵן שְׁלוֹם, וְמִי הוּא? זֶהוּ צַדִּיקָה. מִשׁוּם שֶׁצַּדִּיקָה זֶהוּ שְׁלוֹם, וְמִי שֶׁמְרַבֵּה בְּצַדִּיקָה, מְרַבֵּה שְׁלוֹם לְמַעְלָה וּמְרַבֵּה שְׁלוֹם לְמַטָּה, וּמִשׁוּם כֵּן וְכֵן נְגוּזוּ וְעָבַר, שֶׁגוּזִים מְמוֹנֵם בְּצַדִּיקָה. וְעָבַר? הִיָּה צְרִיךְ לְהִיּוֹת וְעָבַר. מַה זֶה וְעָבַר? אֵלּוּ זֶה הַדִּין שֶׁל הַרְגוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָה כו) עַד יַעֲבֹר זָעַם. עָבַר הַדִּין מֵעֲלֵיהֶם.

דָּבָר אחר כה אָמַר ה' אם שְׁלָמִים – אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן לָהֶם בְּרִית הַקְּדוֹשׁ לְשֹׁמֵר אוֹתוֹ תְּמִיד, וְשֶׁהָאָדָם יִהְיֶה בוֹ שְׁלָם בְּכָל הַצַּדִּיקִים, לְמַעְלָה וְלְמַטָּה. וְאִם אִין הָאָדָם שׁוֹמֵר אוֹתוֹ תְּמִיד, הָרִי הוּא פְּגוּם, פְּגוּם בְּכָל. מִנִּין לָנוּ? שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית יז) הַתְּהַלֵּךְ לִפְנֵי וְהָיָה תְּמִים. מַה זֶה תְּמִים? שְׁלָם. שְׁעַד שֶׁלֹּא הִתְקַיְּמָה בוֹ בְּרִית, הוּא פְּגוּם.

וּמִשׁוּם כֵּן, אִם שְׁלָמִים וְכֵן רַבִּים – אִם שְׁלָמִים שְׁשׁוּמְרִים הַמְּצוּהַ הַזֶּה לְהִיּוֹת שְׁלָמִים, שֶׁלֹּא יִהְיוּ פְּגוּמִים. וְכֵן רַבִּים – יִרְבוּ וַיִּגְדְּלוּ בוֹ, מִשׁוּם שֶׁאִין הַנְּשָׂמוֹת יוֹצֵאוֹת לְעוֹלָם אֵלּוּ עִם הַבְּרִית הַזֶּה. וְכֵן נְגוּזוּ – זֶה אִם שְׁלָמִים שְׁשׁוּמְרִים אוֹתוֹ תְּמִיד, נְגוּזוּ מִי שֶׁנִּמְוָל וְקָבַל עָלָיו אֶת הַבְּרִית הַזֶּה. וְעָבַר – מַה זֶה וְעָבַר? אוֹתָהּ זִמְמַת הָעַרְלָה שֶׁהִיָּתָה בוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה.

עצה בלב איש - זה הקדוש ברוך הוא, משום שהוא עושה עצות, שמביא טעמים לגלגל גלגולים על העולם על ידי יוסף לקיים את אותה הגזרה שגזר רעב על הארץ [העולם]. ואיש תבונה ידלנה - זה יוסף שגלה אותם עמקים שגזר הקדוש ברוך הוא על העולם.

בא ראה, לא די ליוסף שהוא לא שלם רע לאחיו, אלא שעשה עמהם חסד ואמת, וכך דרכי הצדיקים תמיד. משום זה הקדוש ברוך הוא חס עליהם תמיד, בעולם הזה ובעולם הבא.

מים עמקים עצה בלב איש - זה יהודה, והנה פרשה, בשעה שהתקרב ליוסף על העסק של בנימין. ואיש תבונה ידלנה - זה יוסף.

רבי אבא היה יושב על שער הכניסה של לוד. ראה איש אחד שהיה בא, וישב על בליטה בצד הקר, והיה עיף מן הדרך, וישב וישן שם. בינתיים ראה נחש אחד שהיה בא אליו. יצא קוסטפא דגורדנא (מין שרץ) והרג את הנחש. כשהתעורר אותו האיש, ראה את אותו הנחש כנגדו שהיה מת. הודקף אותו האיש, ונפלה אותה הבליטה לעמק שתחתיה ונצול.

בא אליו רבי אבא, אמר לו, אמר לי מה מעשיך, שהרי הקדוש ברוך הוא הרחיש לך שני הנסים הללו שאינם לחנם? אמר לו אותו האיש, כל ימי לא שלם לי איש רע בעולם שלא התפיסתי עמו ומחלתי לו. ועוד, אם לא יכלתי להתפיס עמו, לא עליתי על מטתי עד שמחלתי לו ולכל אותם שצערו אותי, ולא חששתי כל היום לאותו הרע ששלם לי, ולא די לי זה, אלא שמאותו היום והלאה השתדלתי לעשות עמהם טוב.

שיתגבר בתורה, וללכת בדרך אמת, ולצד הימין, ולא ילך לצד השמאל. ומשום שצריך להם ללכת לצד הימין, יש להם להרבות אהבה זה עם זה, ולא תהיה שנאה זה עם זה, כדי שלא להכחיש את הימין, שהוא המקום שישראל נדבקים בו.

ובא וראה, משום כך הוא יצר טוב ויצר רע, וישראל צריכים לחזק את יצר טוב על יצר רע באותם המעשים הכשרים, ואם אדם סוטה לשמאל, אז מתגבר יצר רע על יצר טוב. ומי שהיה פגום, משלים לו בחטאו, שהרי אין המנוח הזה נתקן אלא בחטאים של בני האדם.

ומשום כך צריך האדם להזהר שלא יתקן אותו יצר רע בחטאו, ותמיד ישמר, שהרי יצר טוב רוצה להשלימו תמיד בשלמות, ולא יצר הרע. ומשום כך, אל תאמר אשלמה רע קנה אל ה' וישע לך.

דבר אחר אל תאמר אשלמה רע - כפיתוב (תהלים לח) ומשלמי רעה תחת טובה. למי ששלם לו טובה - שלא ישלם לו רע, משום [יראת הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר זאת עשו ורחיו. וגם הוא תמיד עושה] שפיתוב (משלי יז) משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו. אפלו למי שהשלימו לו רעות, אין לו להשלים רע תמורת אותו הרע ששלמו לו, אלא קנה אל ה' וישע לך.

והפסוק הזה בארוהו ביוסף הצדיק שלא רצה לשלם רע לאחיו בשעה שנפלו בידו. קנה אל ה' וישע לך, משום שהוא היה ירא מן הקדוש ברוך הוא, שפיתוב זאת עשו ורחיו וגו'. [וגם] והוא היה תמיד מצפה לקדוש ברוך הוא. [כמו שנאמר, קנה לה' וישע לך].

רבי אבא פתח ואמר, (משלי כ) מים עמקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה. מים עמקים

❦ סדר הלימוד ליום י טבת [יום 99 בשנה] ❦

ואם לאו – ישתדל בתורה, שהנה אין לך דבר לשבר את היצר הרע אלא התורה. אם הולך – מוטב, ואם לא – יזכיר לו את יום המות, כדי לשבר אותו.

באן יש להסתכל, שהרי זה הוא יצר הרע, וזה הוא מלאך המות, וכי מלאך המות נשבר לפני יום המות, והרי הוא ההרג של בני האדם, ונשמע שזו שמחה שלו, ומשום כך מסטה את בני האדם תמיד כדי להמשיכם לזה?

אלא ודאי מה שנתבאר שיזכר לו אדם אותו יום המות – ודאי כן זה, כדי לשבר את לב האדם, שהרי אין יצר הרע שורה אלא במקום שנמצאת שמחת היין וגסות הרוח, וכשנמצאת רוח שבורה, אז נפרד ממנו ואין שורה עמו, ומשום כך צריך להזכירו את יום המות, וישבר גופו, והוא הולך לו.

בא ראה, יצר טוב צריך שמחה של תורה, ויצר הרע שמחה של יין ונאופים וגסות רוח, ומשום כך צריך אדם לרגז תמיד מאותו היום הגדול, יום הדין, יום החשבון, שאין לו לאדם להגן עליו אלא מעשיו הכשרים שהוא עושה בעולם הזה כדי שייגנו עליו באותה השעה.

בא ראה, וייראו האנשים כי הובאו בית יוסף. ומה כלם היו גבורים, כלם חזקים, ועלם אחד שהביא אותם לבית יוסף פחדו – כשיבא הקדוש ברוך הוא לתבוע אותו לדין את האדם על אחת כמה וכמה.

משום כך צריך לאדם להזהר בעולם הזה להתחזק בקדוש ברוך הוא, וישים בו את בטחונו. שאף על גב שהוא חוטא, אם יחזר ממנו בתשובה שלמה, הרי הוא תקיף חזק, ויתחזק בו בקדוש ברוך הוא כאלו לא חטא.

שהרי השכטים, משום שחטאו על גנבת יוסף היו פוחדים, שאלמלא לא חטאו לא היו פוחדים כלל, משום שחטאי האדם משברים את לבו, ואין לו כלל כח. מה הטעם? שהרי אותו יצר הטוב נשבר עמו, ואין לו כח להתחזק על אותו יצר הרע, ועל זה כתוב (דברים כ) מי האיש הירא ורך

בכה רבי אבא ואמר, מעשיו של זה הם יותר מיוסף, שיוסף היו אחיו ודאי, והיה לו לרחם עליהם, אבל מה שזה עשה – יותר מיוסף, נאה הוא שהקדוש ברוך הוא ירחיש לו נס על נס.

פתח ואמר, (שם י) הולך בתם ילך בטח ומעקש דרכיו יודע. הולך בתם ילך בטח – זה האדם ההוא שהולך בדרכי התורה, ילך בטח – שלא יכולים נזקי העולם להרע לו. ומעקש דרכיו יודע – מי יודע? זה הוא מי שסוטה מדרך האמת ורוצה לגבות מחברו, יודע. מה זה יודע? הוא יכר בעיני כל בעלי הדין שלא יאבד מהם הדמות של אותו האדם, כדי להביא אותו למקום שינקמו ממנו, ומשום כך יודע.

ובא וראה, אותו שהולך בדרך אמת, הקדוש ברוך הוא מכסה עליו כדי שלא יודע ולא יכר לבעלי הדין, אבל מעקש דרכיו יודע ויכר להם. אשרי אותם בני האדם שהולכים בדרך אמת והולכים לבטח על העולם, שהם אינם פוחדים בעולם הזה ולא בעולם הבא.

וייראו האנשים כי הובאו בית יוסף. רבי יוסי אמר, אוי להם לבני האדם שאין יודעים ואין מסתכלים בדרכי התורה. אוי להם בשעה שיבא הקדוש ברוך הוא לתבוע אותם על דין מעשיהם, ויקום הגוף והנפש לתת חשבון על כל מעשיהם בטרם יפרדו הנפש מן הגוף.

ואותו היום הוא יום הדין, היום שספרים פתוחים ובעלי הדין עומדים, משום שבאותו הזמן עומד הנפש בקיומו לנשך אותו, וכל האיברים מתרגשים אצלו, והנשמה נפרדת מן הגוף והולכת ומשוטטת, ואין יודעת לאיזו דרך תלך ולאיזה מקום מעלים אותה.

אוי לאותו היום! היום של רגז ונאצה אותו היום. משום כך צריך לאדם להרגיז את יצרו כל יום, להזכיר לפניו אותו יום שיעמד בדין המלך, שמכניסים אותו תחת הארץ להרקב, והנשמה נפרדת ממנו.

וישנינו, לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע וישתדל אחריו. אם הולך ממנו – יפה,

כמו כן אותו החטא של השבטים עמד עד לאחר מכן, משום שהדין שלמעלה לא יכל לשלט עליהם, עד שנמצאה השעה להפרע ונפרע מהם. ומשום כך, כל מי שיש בידו חטאים, תמיד פוחד, כמו שנאמר (דברים כח) ופחדת לילה ויום וגו'. ועל כן וייראו האנשים כי הובאו וגו'.

וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (משלי יג) תוחלת ממשכה מחלה לב ועץ חיים תאנה באה. זה הוא ששנינו, שאין לאדם להתבונן בבקשתו אל הקדוש ברוך הוא אם באה ואם לא באה. מה הטעם? משום שאם הוא מתבונן בה, כמה בעלי הדין באים להתבונן במעשיו.

וסוד הוא, שהרי אותה ההתבוננות שהוא מתבונן באותה הבקשה, גורמת לו למחלת לב. מה זה מחלת לב? זהו מי שעומד תמיד על האדם להסטיין למעלה ולמטה.

ועץ חיים תאנה באה. שנינו, מי שרוצה שהקדוש ברוך הוא יקבל את תפלתו, ישתדל בתורה, שהיא עץ חיים, ואז תאנה באה. מי התאנה? זו הדרגה שכל תפלות העולם בידיה, ומכניסה אותם לפני המלך העליון. כתוב כאן באה, וכתוב שם (אסתר ב) בערב היא באה. וזו היא תאנה באה, באה לפני המלך העליון להשלים את רצון אותו האיש.

דבר אחר תוחלת ממשכה מחלה לב – זהו המקום שנתן אותו הדבר במקום אחר שאינו צריך, ונמשך עד שנתן מיד ליד, ולפעמים שלא יבא. מה הטעם? משום שמתפשט ונמשך עם כל אותם הממנים להוריד אותו לעולם.

ועץ חיים תאנה באה – זו היא התוחלת שלא נמשכת, משום אותם ממני המרכבות, אלא שהקדוש ברוך הוא נותן [להם] לו מיד, משום שכאשר נמשכת בין אותם ממני המרכבות, כמה הם בעלי הדין שנתנת להם רשות לעין ולהסתכל בדינו טרם יתנו לו, ומה שיצא מבית המלך ונתן לו לאדם, בין שזוכה בין שלא זוכה – נתן מיד, וזהו עץ חיים תאנה באה.

דבר אחר תוחלת ממשכה – זה יעקב, שנמשכה לו התוחלת של יוסף עד לזמן ארוך. ועץ

הלכב, הירא [שיראה זו] מן החטאים שבידו, שהם שבר הלב של האדם.

ובא ראה לכמה דורות נפרע הקדוש ברוך הוא מאותם חטאי השבטים, שהרי אין נאבד מלפני הקדוש ברוך הוא כלום, ונפרע מדור לדור, והדין תמיד עומד לפניו עד שנפרע, ושורה הדין במקום שצריך.

מניין לנו? מחזקיהו. חזקיהו חטא את אותו החטא, שגלה את נסתרות הקדוש ברוך הוא לשאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, שלא היה צריך לגלות, והקדוש ברוך הוא שלח את ישעיהו ואמר לו, (ישעיה לט) הנה ימים באים ונשא כל אשר בכיתך ואשר אצרו אבתיך עד היום הזה וגו'.

בא ראה כמה גרם אותו החטא משום שגלה מה שהיה נסתר, שפיון שהתגלה, נתן המקום למקום אחר שלא צריך לשלט עליו. משום כך אין ברכה שורה אלא במקום נסתר. ובארובה, מה שהוא [היה] נסתר, הברכה [שהיתה] שורה עליו. פיון שנתגלה, נתן מקום למקום אחר לשלט עליו.

בתוב (איכה א) כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה, ובארובה. אבל כל מכבדיה הזילוה – זו מלכות בבל, שהרי משם נשלח דורון לירושלים, שכתוב (ישעיה לט) בעת ההיא שלח מראדך בלאדן בן בלאדן מלך בבל ספרים ומנחה אל חזקיהו.

ומה כתוב בהם? שלום לחזקיהו מלך יהודה ושלום לאלהים הגדול ושלום לירושלים. פיון שיצא הפתק שלו ממנו, החזיר על לבו ואמר: לא נאה שעשיתי שהקדמתי את שלום העבד לשלום רבו. קם מכסאו ופסע שלש פסיעות, והחזיר את הפתק שלו, וכתב אחרים תחתיהם. וכך כתב: שלום לאלוה הגדול, שלום לירושלים, ושלום לחזקיהו. וזהו מכבדיה.

ואחר כך הזילוה. מה הטעם הזילוה? משום כי ראו ערותה, שהראה להם חזקיהו, שאלמלא כך לא הזילוה אחר כך. מתוך שחזקיהו היה יותר צדיק, התעכב הדבר מלבא, ולא בא בימיו, שכתוב (ישעיה לט) כי יהיה שלום ואמת בימי. ואחר כך פקד את אותו החטא על בניו אחריו.

את השכינה ואומר לה: מה לך אפוא פי עלית כלך לגגות.

מה זה כלך, שהרי פי עלית זה מספיק. מה זה כלך? להכליל עמה כל הצבאות והמרכבות

האחרים שכלם בכו עמה על חרבן בית המקדש. **ומשום** כך מה לך אפוא. אמרה לפניו: וכי בני בגלות, והמקדש נשרף, ואני מה לי כאן?

התחילה ואמרת, (ישעיה כב) תשאות מלאה עיר הומיה קריה עליזה חלליך לא חללי חרב ולא מתי מלחמה. על כן אמרתי שעו מני אמרר בבכי וגו'. והנה בארנו, שהקדוש ברוך הוא אמר לה (ירמיה שם) כה אמר ה' מנעי קולך מבכי וגו'.

ובא וראה, מיום שנחרב בית המקדש, לא היה יום שלא נמצאו בו קללות, משום שכאשר בית המקדש היה קיים, היו ישראל עובדים עבודות ומקריבים עולות וקרבנות, והשכינה שורה בבית המקדש עליהם כמו אם שרובצת על בניה, והיו כל הפנים מאירות, עד שנמצאו ברכות למעלה ולמטה, ולא היה יום שלא נמצאו בו ברכות ושמחות, והיו ישראל שרויים לבטח בארץ, וכל העולם היה נזון בגללם.

עבשו שנחרב בית המקדש, והשכינה עמהם בגלות, אין לך יום שלא נמצאים בו קללות, והעולם מקלל, ואין נמצאות שמחות למעלה ולמטה.

ועתיד הקדוש ברוך הוא להקים את כנסת ישראל מן העפר כמו שנתבאר, ולשמח את העולם בכל, כמו שנאמר (ישעיה נו) והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי וגו', וכתוב (ירמיה לא) בבכי יבאו ובתחנונים אובילים. כמו שבהתחלה, שכתוב (איכה א) בכו תכפה בלילה ודמעתה על לחיה, כך גם כן לאחר כך בבכי יחזרו, שכתוב בבכי יבאו וגו'.

הבקר אור והאנשים שלחו המה וחמריהם. רבי אלעזר אמר, כאן יש להתבונן, אם הם היו הולכים ונשלחים, למה לנו לכתב בתורה המה וחמריהם? אלא משום שכתוב ולקחת אתנו לעבדים ואת חמרינו, משום כך והאנשים שלחו המה וחמריהם, כדי שלא ישארו הם וחמריהם כמו שאמרו.

חיים תאנה באה - זה הוא בנימין, שהרי מזמן שבקש אותו יוסף עד אותו זמן שהוא בא אליו לא היה אלא זמן מועט, שאותו הזמן לא נמשך. זהו שכתוב וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו. מה זה בן אמו? שדמות אמו היתה בו, והיתה דומה דמותו לדמות רחל, משום כך כתוב וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו.

רבי יוסי אמר, והרי כתב בראשונה וירא יוסף אתם את בנימין, וכאן כתוב וישא עיניו וירא את בנימין אחיו, איזו ראייה ראה? אלא ראה ברוח הקדש את בנימין שחלקו היה עמהם בארץ, ובחלקם של בנימין ויהודה תשרה השכינה, שהרי ראה את יהודה ואת בנימין שבחלקם יהיה המקדש. וזהו וירא יוסף אתם את בנימין, ראה אותו עמהם, ואת יוסף שהיה אחיו לא ראה עמהם באותו החלק.

את כאן, וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו. מה כתוב אחריו? וימהר יוסף פי נכמרו רחמיו אל אחיו ויבקש לבכות ויבא החדרה ויבך שמה.

רבי חזקיה פתח ואמר, (ישעיה כב) משא גיא חזיון מה לך אפוא פי עלית כלך לגגות. בא ראה, הרי פרשוה, בזמן שנחרב בית המקדש והיו שורפים אותו באש, עלו כל אותם הכהנים על כתלי [גגות] המקדש, וכל המפתחות בידיהם, ואמרו: עד כאן היינו גזברים שלך. מכאן ואילך טל את שלך.

אבל בא ראה, גיא חזיון - זו השכינה שהיתה במקדש, וכל בני העולם ממנה היו יונקים וניקת הנבואה. שאף על גב שכל הנביאים היו מתנבאים ממקום אחר - מתוכה היו יונקים את נבואתם, ועל כן היא נקראת גיא חזיון. חזיון, הנה פרשוה שהוא המראה של כל הגונים העליונים.

מה לך אפוא פי עלית כלך לגגות, שהרי כשנחרב המקדש, השכינה באה ועלתה לכל אותם המקומות שהיה בהם מדורה בראשונה, והיתה בוכה על בית מדורה, ועל ישראל שהלכו לגלות, ועל כל אותם החסידים והצדיקים שהיו שם ונאבדו. ומנין לנו? שכתוב (ירמיה לא) כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה, והרי נתבאר. ואז הקדוש ברוך הוא שואל

דרגות קדושות מצד הקדשה, וטמאות מצד הטמאה, וכלם דרגות על דרגות, אלו על אלו. ובכל מקום שמתעורר הבקר של אברהם בעולם, כלם עוברים ולא שולטים, משום שאין להם [קיום] לעמד בצד ימין, אלא בצד שמאל. והקדוש ברוך הוא עשה יומם וליל להנהיג כל אחד ואחד לצד שלו כראוי לו. אשרי חלקם של ישראל בעולם הזה ובעולם הבא.

רבי חייא פתח ואמר, (מלאכי ג) וזרח לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה. בא ראה, עתיד הקדוש ברוך הוא להאיר לישראל אותו השמש שגנו הקדוש ברוך הוא מיום שנברא העולם [שגנו הקדוש ברוך הוא] מלפני הרשעים של העולם, כמו שכתוב (איוב לח) וימנע מרשעים אורם. **ואת** אותו האור גנו אותו הקדוש ברוך הוא. שפאשר יצא בראשונה, היה מאיר מסוף העולם ועד סוף העולם. כיון שהסתכל בדור אנוש ובדור המבול ובדור הפלגה ובכל אותם הרשעים, גנו את אותו האור.

כיון שפא יעקב ונדבק באותו הממנה הגדול של עשו והכיש אותו בירכו, והיה נכה, אז מה כתוב? ויזרח לו השמש. איזה שמש? אותו השמש שגנו, משום שיש בו רפואה לרפא אותו מארכבתו, ואחר כך נרפא בשמש ההוא, שכתוב (בראשית לג) ויבא יעקב שלם, שלם בגופו, שנרפא.

ועל כן עתיד הקדוש ברוך הוא לגלות את השמש ההוא ולהאיר אותו לישראל, שכתוב וזרח לכם יראי שמי שמש צדקה. מה זה שמש צדקה? זה השמש של יעקב שנרפא בו. ומרפא בכנפיה – של אותה שמש כלם יתרפאו. משום שהנה בזמן שישראל יקומו מן העפר, כמה חגרים וכמה סומים יהיו בהם, ואז הקדוש ברוך הוא יאיר להם אותה השמש להרפא בה, שכתוב ומרפא בכנפיה.

ואז יואר אותו השמש מסוף העולם ועד סוף העולם, ולישראל תהיה רפואה, והעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות ישרפו בו. אבל לישראל מה כתוב? (ישעיה נח) אז יבקע פשח אורף וארכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך.

פתח ואמר, (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו וגו'. אותו הבקר של אברהם היה מאיר לעמד עליהם בזכותו, אז זכותו של אברהם עמדה עליהם והלכו בשלום ונצלו מן הדין, משום שאותה השעה עמד עליהם הדין להפרע מהם, רק שזכות אותו הבקר של אברהם הגנה עליהם ונשלחו מן הדין, שלא שלט עליהם באותו זמן.

רבי יהודה פתח ואמר, (שמואל ב כג) וכאור בקר יזרח שמש – זהו האור של אותו בקר של אברהם. יזרח שמש – זה הוא השמש של יעקב, שכתוב (בראשית לב) ויזרח לו השמש. בקר לא עבות – שאותו בקר הוא לא כל כך עבות, אלא מנגה ממטר. נגה ממטר – הוא המטר שבא מצד יצחק, שאותו מטר מוציא דשא מן הארץ.

דבר אחר וכאור בקר – באותו אור הבקר של אברהם יזרח שמש, זה הוא יעקב, שאורו באותו אור של הבקר. בקר לא עבות – משום שאותו בקר אינו חשוף, אלא מאיר, שהרי בשעה שבא הבקר, הדין לא שולט כלל, אלא הכל מאיר בצד של אברהם. מנגה ממטר – זהו הצד של יוסף הצדיק, שהוא ממטיר על הארץ להוציא דשא וכל טוב העולם.

אמר רבי שמעון, בא ראה, בשעה שנכנס הלילה ופורש כנפיו על העולם, כמה שומרים מזיקים מזמנים לצאת ולשלט בעולם, וכמה בעלי הדינים מתעוררים בכמה צדדים למינם, ושולטים על העולם. כיון שמגיע הבקר ומאיר, כלם מסתלקים ולא שולטים, וכל אחד ואחד נכנס למקומו ושב למקומו.

כמו שנאמר הבקר אור – זה בקר של אברהם. והאנשים שלחו – אלו בעלי הדין, שהיו שולטים בלילה. המה וחמריהם – [המה – אותם בעלי הדינים שאמרנו. וחמריהם –] הם שומרי החקים שבאים מצד הטמאה, שאינם קדושים ולא שולטים ולא נראים מכשבא הבקר. והם מצדם של אותם החמורים, שומרי החקים שאמרנו.

שחרי אין לה דרגות עליונות שאין [יש] בהם ימין ושמאל, רחמים ודין, דרגות על

ימי הרעה, שאלו סוככים את האדם בחטאיו שהוא עשה. כיון שנבראו ימים של טוב וימים של רע, אזי שבו והתישבו להכלל באדם.

ומשום כך אמר דוד, (תהלים מט) למה אירא בימי רע עון עקבי יסובני. ימי רע ודאי, וזה הסוד. אלו נקראים ימי רעב, שנות הרעב, ואלו נקראים ימי השבע, שנות השבע.

וסוד הדבר - שלא להוציא את מעין הברית הקדוש בימי הרעב, בשנת הרעב. ומשום כך יוסף, שהוא סוד הברית, סתם את מעינו בשנת הרעב ולא נתן לו מקום לרבות בעולם. וזה צריך לאדם, שכאשר שולטת שנת הרעב, שישתם את מעין הברית קדש שלו כדי שלא יתן לו מקום לרבות בעולם.

רבי שמעון אמר, סוד זה הוא סוד עליון. בשנת הרעב ההיא, כיון שהיא שולטת, צריך לסתם את מעינו, משום שאם אינו סותם אותו, גורם למשך רוח לאותו הנלד מהצד ההוא, ונותן מקום לצד ההוא לגדל בעולם, צד הטמאה בצד הקדשה. ועוד סוד, שכתוב (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ וגו'.

ומשום כך יוסף הצדיק, סוד הברית, סלק וסתם את מעינו בשנת הרעב, שלא להתערב עמה כלל ולתת לה מקום, ומי שפותח מעינו בזמן ההוא, עליו כתוב (הושע ה) בה' בגדו כי בנים זרים ילדו עתה יאכלם וגו'. שהרי אלו נקראים בנים זרים ודאי. בה' בגדו ודאי. ומשום כך אשרי חלקם של ישראל הקדושים שלא החליפו מקום קדוש במקום טמא.

ועל זה כתוב וליוסף ילד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב, שהרי מהזמן ההוא ששלטה שנת הרעב, סתם את מעינו וסלק את מקורו שלא לתת בנים לצד הטמאה ולא להחליף מקום של קדש במקום של טמאה. וצריך אדם לצפות לרבנו כשיבא וישלט, ככתוב (ישעיה ח) וחכיתי לה' המסתיר פניו מבית יעקב וקניתי לו.

אשריהם הצדיקים שיודעים את דרכי הקדוש ברוך הוא ושומרים את מצוות התורה ללכת בהם, שכתוב (הושע יד) כי ישרים דרכי ה'

אנו חוזרים לדברים הראשונים. וליוסף ילד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב וגו'. רבי יצחק פתח, (מיכה ה) והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים כטל מאת ה' פרביבים עלי עשב אשר לא יקנה לאיש ולא ייחל לבני אדם. בא ראה, בכל יום ויום כשהאור עולה, מתעוררת צפור אחת בעץ של גן העדן, וקוראת שלש פעמים, והשרביט מזדקף, והפרוז קורא בחיל: לכם אומרים שרי הממשלה, מי מכם שרואה ולא רואה, שעומד בעולם ולא יודעים על מה קימים, ולא משגיחים בכבוד רבונם, התורה עומדת לפניכם ולא משתדלים בה - טוב להם שלא נבראו, על מה יקומו בלי שכל. אוי להם כשיתעוררו ימי רע ויטרדו אותם מן העולם.

מי הם הימים של רע? אם תעלה על דעתך שהם ימי הזקנה - לא כך, שהרי ימי הזקנה, אם זכה בבנים ובני בנים - הם ימי טוב. מי הם ימי רע? אלא הם כמו שנאמר, שכתוב (קהלת יב) וזכר את בוראיה בימי בחורתיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה. אינם ימי הזקנה. אלא סוד הדבר - כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, ברא אותו באותיות התורה, וכל אות ואת נכנסה לפניו, עד שהתקיימו כל אותיות באות בי"ת. וכל אותן אלפא ביתות שהתגלגלו האותיות, כלן עומדות [כלן] לברא העולם.

כיון שהתגלגלו והתחברו שתי אותיות הללו ט"ר יחד, עלתה טי"ת, ולא התישבה, עד שגער בה הקדוש ברוך הוא ואמר לה: טי"ת טי"ת, על מה את עולה ואינך מתישבת במקומך? אמרה לפניו: וכי עשית אותי להיות אות בראש של טוב, שהרי התורה פתחה בי כי טוב, איך אני מתחברת להתישב עם אות רע?

אמר לה: שובי למקומך, שהרי את צריכה אותה, שהרי האדם שאני רוצה לברא בכם, שתיכן נכללים יחד ויברא, אבל את לימין, והוא לשמאל. ואז שבו והתישבו זו עם זו יחד.

באותה שעה הפריד אותם הקדוש ברוך הוא, וברא אותן את כל אחת ואחת ימים ושנים ידועות, אלו לימין ואלו לשמאל. אלו של הימין נקראים ימי הטוב, ואלו של השמאל נקראים ימי הרעה. ועל כן אמר שלמה, עד אשר לא יבאו

[וּכְתוּב אֶת יי אֱלֹהֶיךָ תִּירָא אֹתוֹ תַעֲבֹד וּבו תִּדְבֹק] וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע. וּבו תִשָּׁבַע לֹא כְתוּב, אֲלֵא וּבִשְׁמוֹ. מֵה זֶה תִשָּׁבַע? כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, לְהִיּוֹת דְּבִק בְּסוּד הָאֱמוּנָה.

שָׁבַע דְּרָגוֹת לְמַעְלָה עֲלִיוֹנוֹת עַל הַכֹּל, הַסּוּד שֶׁל שְׁלֵמוֹת הָאֱמוּנָה וְהַסּוּד שֶׁל שָׁבַע דְּרָגוֹת שְׁלֵמֶטָה מֵהֶם, שֶׁהֵם חֲבוּר אֶחָד וְקָשָׁר אֶחָד, אֵלּוֹ עִם אֵלּוֹ, שְׁכָלָם יִהְיוּ אֶחָד. וּמִשּׁוּם כֵּן כְּתוּב (מַלְכִים-א ח) שְׁבַעַת יָמִים וְשְׁבַעַת יָמִים אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם, וְהַכֹּל אֶחָד וְקָשָׁר אֶחָד. וְעַל כֵּן כְּתוּב וּבִשְׁמוֹ תִשָּׁבַע, מְלַמְעֵלָה וּמְלַמְטָה. אֲשֶׁרִיו [מִי שְׁזוּכָה לְהִתְדַבֵּק בְּקִדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרָאוּי, צַדִּיק הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. שֶׁהַקִּדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פּוֹתֵחַ לוֹ אוֹצְרוֹת טוֹבִים קִדּוּשִׁים בְּשַׁעָה שִׁיִּצְטָרֵךְ לְקַבֵּלַת הַתְּפִלָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר]

[וּמִי שֶׁמִּיַּחַד אֵלּוֹ עִם אֵלּוֹ, עָלְיוֹ כְּתוּב] (דְּבָרִים כח) יִפְתַּח ה' לְךָ אֶת אוֹצְרוֹ הַטוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם. אֵלּוֹ הָאוֹצְרוֹת שְׁלֵמֶעֱלָה וּלְמַטָּה. שְׁבַעַת יָמִים וְשְׁבַעַת יָמִים כָּלָם אֶחָד, שְׁכָתוּב אֶת אוֹצְרוֹ הַטוֹב אֶת הַשָּׁמַיִם. אוֹצְרוֹ אֶחָד, וְהוּא אֶת הַשָּׁמַיִם. (זְכוּרִיה ד) שְׁבַעָה וְשְׁבַעָה מוֹצְקוֹת, וְהֵם אֶחָד.

רַבִּי חֲיָיָא וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. בִּיְנִיתִים רָאוּ אִישׁ אֶחָד שֶׁהָיָה בָּא מְעֻטָּף בְּעֻטוֹף שֶׁל מְצוּהָ וְכָלִי זַיִן קְשׁוּרִים תַּחְתָּיו. אָמַר רַבִּי חֲיָיָא, הָאִישׁ הַזֶּה, אֶחָד מִן הַשָּׁנִים יֵשׁ בוֹ – אוֹ שֶׁהוּא צַדִּיק שָׁלֵם, אוֹ שֶׁהוּא בְּשִׁבִיל לְרֵמוֹת אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, הָרִי הַחֲסִידִים הָעֲלִיוֹנִים אָמְרוּ, הָיוּ דָן כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת. הִנֵּה שָׁנִינוּ, אָדָם שִׁיּוּצָא לְדֶרֶךְ, יִתְכַּוֵּן לְשִׁלְשָׁה דְּבָרִים – לְדוּרוֹן, לְקֶרֶב, וְלַתְּפִלָּה. מִנֵּיִן לָנוּ? מִיַּעֲקֹב. שֶׁהָרִי הוּא הַתְּכַוֵּן לְשִׁלְשֵׁת אֵלּוֹ, וְזָרָז עֲצָמוֹ לְדוּרוֹן, לְקֶרֶב וְלַתְּפִלָּה. וְהָאִישׁ הַזֶּה הוּא הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ, הִנֵּה יֵשׁ בוֹ עֻטוֹף שֶׁל מְצוּהָ לַתְּפִלָּה, וְהִנֵּה בוֹ כָּלִי זַיִן לְקֶרֶב. כִּיּוֹן שִׁישׁ בוֹ שְׁנֵי אֱלֹהִים, הַשְּׁלִישִׁי אֵינן לְרִדְף אַחֲרֶיהָ. **בְּשִׁקְרָב** אֲלֵיהֶם, נִתְּנוּ לוֹ שְׁלוֹם וְלֹא הִשִּׁיב לָהֶם. אָמַר רַבִּי חֲיָיָא, הִנֵּה אֶחָד מֵאוֹתָם הַשָּׁנִים שְׂרָאוּיִים לְהִיּוֹת בוֹ – אֵינן בוֹ, שֶׁהָרִי לֹא תִקַּן עֲצָמוֹ לְדוּרוֹן, וּבְדוּרוֹן כְּלוּל הַשְּׁלוֹם. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אוֹלֵי הִנֵּה מִשְׁתַּדֵּל בַּתְּפִלָּתוֹ, אוֹ שֶׁמִּרְחִישׁ תְּלַמּוּדוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח אוֹתוֹ.

וְצַדִּיקִים יִלְכוּ בָם וּפְשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בָם. וְכְתוּב (דְּבָרִים ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם. [ר"א ל"ג וְכְתוּב (וַיִּקְרָא כ) וְהִתְקַדְּשִׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים כִּי קִדּוֹשׁ אֲנִי ה']. שֶׁהָרִי הַקִּדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רָצָה לְקַדֵּשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל, וְלֹא יִהְיֶה לָהֶם כְּלוּם בְּצַד הַטְּמָאָה] [בָּא רָאָה, כְּשֶׁהֲצַד הַזֶּה שׁוֹלֵט בְּעוֹלָם, לֹא צָרִיךְ לְאָדָם לְהִרְאוֹת לְפָנָיו בְּשׁוֹק, מִשּׁוּם שֶׁיִּכּוֹל לְהַזִּיק וּנְתַנֶּה לוֹ רְשׁוּת לְהַשְׁחִית. וּבָא וְרָאָה מֵה כְּתוּב בְּיַעֲקֹב, וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לְמָה תִתְּרָאוּ, שְׁלֹא רָצָה לְהִרְאוֹת לְפָנָיו].

וּמִשּׁוּם זֶה הַקִּדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִזְהִיר אֶת יִשְׂרָאֵל לְהִתְקַדֵּשׁ, שְׁכָתוּב וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים כִּי קִדּוֹשׁ אֲנִי. מִי זֶה אֲנִי? זֶה הַקִּדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מְלַכּוֹת הַשָּׁמַיִם הַקִּדּוּשָׁה. הַמְּלַכּוֹת הָאֲחֵרֹת שֶׁל עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה נִקְרָאת אַחֵר, שְׁכָתוּב (שְׁמוֹת לד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר כִּי ה' קָנָא שְׁמוֹ.

וּבָא רָאָה, אֲנִי – שֶׁלְטוֹן הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא, וְהַכֹּל תְּלוּי בוֹ. אַחֵר – צַד הַטְּמָאָה, אַחֵר, צַד הָאֲחֵר בְּצַד הַטְּמָאָה, וְשֶׁלְטוֹנוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֵינן לוֹ כְּלוּם בְּעוֹלָם הַבָּא, וּמִשּׁוּם זֶה מִי שֶׁנִּדְבֵּק בְּאֲנִי הַזֶּה, יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

וּמִי שֶׁנִּדְבֵּק בְּאַחֵר הַזֶּה, נֶאֱבָד מִן הָעוֹלָם הַהוּא וְאֵינן לוֹ חֵלֶק בְּעוֹלָם הַבָּא. וַיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּטְמָאָה, מִשּׁוּם שְׁאוֹתָהּ הַמְּלַכּוֹת הָאֲחֵרֹת, עוֹבְדֵי עֲבוּדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, כְּמָה הֵם מְגַנְּיִם שׁוֹמְרִים מְמַנִּים בַּה' לְשִׁלְטַת בְּעוֹלָם הַזֶּה.

וּמִשּׁוּם כֵּן אֲלִישָׁע אַחֵר שִׁירַד וְנִדְבֵּק בְּדֶרֶגָה הַזֹּאת, נִטְרַד מִן הָעוֹלָם הַבָּא הַהוּא, וְלֹא נִתְּנָה לוֹ רְשׁוּת לְחַזֵּר בַּתְּשׁוּבָה וְנִטְרַד מִן הָעוֹלָם הַהוּא, וְעַל כֵּן נִקְרָא אַחֵר.

וּמִשּׁוּם כֵּן צָרִיךְ אָדָם לְהִפְרֹד מִכָּל הַצְּדִדִים שֶׁלֹּא לְהַטְמִא בְּצַד הַהוּא, לְזַכּוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וְעַל כֵּן זֶה בְּרָכָה וְזֶה קְלָלָה, זֶה שָׁבַע וְזֶה רָעַב. הַכֹּל בְּהַפּוּךְ זֶה מְזֵה, וְהִנֵּה בְּאַרְנוֹ.

וּמִשּׁוּם כֵּן, בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁל שְׁנַת הָרָעַב, אֵינן לְאָדָם לְהִרְאוֹת בְּשׁוֹק, וְלֹא לְפַתַּח מַעֲיָנוֹ לְהוֹלִיד בְּנִים לְאֵל אַחֵר, וְהִנֵּה נִתְּבָאָר.

אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שֶׁנִּשְׁמַר לְלַכֵּת בְּדֶרֶךְ אֱמֶת וְלִהְדַּבֵּק תְּמִיד בְּרַבּוֹנוֹ, שְׁכָתוּב (דְּבָרִים י) וּבוֹ תִדְבֹק

חלק לעולם הזה, ובעולם הבא לראות עין בעין את מראה הכבוד, ככתוב (ישעיה נב) כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

פְּרִשְׁת וַיִּגַּשׁ אֵלָיו

וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וְגו'. רבי אלעזר פתח, (ישעיה סג) כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישׂראל לא יפירנו אתה ה' אבינו גאלנו מעולם שׂמך. הפסוק הזה פרושהו. אבל בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, כל יום ויום עשה מעשהו כראוי בכל יום ויום כמו שצריך. כיון שבא היום הששי והצטרף לברא אדם, באה לפניו התורה. אמרה [לפני הקדוש ברוך הוא]: האדם הזה שאתה רוצה לברא, עתיד הוא להרגיז לפניך. אלמלא לא תאריך רגזך, טוב לו שלא יברא. אמר לה הקדוש ברוך הוא: וכי לחנם נקראתי ארך אפים?

אֵלָא הכל נברא בתורה והכל נתקן בתורה, משום שבטורם ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, באו לפניו כל האותיות, ונכנסו כל אחת למפרע.

נִבְנְסָה תי"ו, אמרה לפניו: רצונך לברא בי את העולם? אמר לה: לא, שבך עתידים כמה צדיקים למות, שכתוב והתוית תו על מצחות האנשים וגו'. ושנינו, שכתוב וממקדשי תחלו, אל תקרי ממקדשי אלא ממקדשי. ומשום כך העולם לא יברא בך.

נִבְנְסָוּ שלש האותיות שי"ן קו"ף רי"ש, כל אחת ואחת לבדה. אמר להן הקדוש ברוך הוא: אינכן פדאיות לברא בכך את העולם, שהרי אתן האותיות שנקרא בכך שקר, והשקר אינו כדאי לעמד לפני, והנה פרושה.

וְנִבְנְסָוּ פ"א צד"י, וכן כלן, עד שהגיעו האותיות לאות כ"ף. כיון שירדה כ"ף מעל הכתר, הזדעזעו עליונים ותחתונים וכו', עד שהכל התקיים באות בי"ת, שהיא סימן ברכה, ובה השתכלל העולם ונברא.

וְאִם תאמר שאל"ף היא הראש של כל [אותן] האותיות - [לא] נאה הוא. אלא משום שנקרא בו ארור [משום שנקרא בה ארור], ומשום זה לא נברא בו העולם, אף על גב שאל"ף היא אות

הַלְכוּ יחד, ולא דבר אותו האיש עמהם. אחר כך נשמטו רבי חייא ורבי יוסי והשתדלו בתורה. כיון שראה אותו האיש שמשתדלים היו בתורה, קרב אליהם ונתן להם שלום.

אָמַר להם, רבותי, במה חשדתם אותי כשנתתם לי שלום ולא השבתי לכם? אמר לו רבי יוסי, אולי היית אומר תפלה או מרחיש בתלמודך. אמר להם, הקדוש ברוך הוא ידון אתכם לכף זכות.

אָבַל אמר לכם, יום אחד הייתי הולך בדרך, מצאתי איש אחד והקדמתי לו שלום, ואותו איש היה שודד, וקם עלי וצער אותי, ואלמלא שהתגברתי עליו הצטערתי. מאותו יום נדרתי שלא להקדים שלום, רק לאדם צדיק, אלא אם הפרתיו בראשונה, משום שיכול לצער אותי ויתגבר עלי בכח, משום שאסור להקדים שלום לאיש רשע, שכתוב (ישעיה מט) אין שלום אמר ה' לרשעים.

וְאוֹתָהּ השעה שראיתי אתכם ונתתם לי שלום ולא השבתי לכם, חשדתי אתכם, משום שלא ראיתי בכך מצוה שנואית בחוץ, וכמו כן הייתי חוזר על תלמודי, אבל עכשו שראיתי אתכם שאתם צדיקים, הנה הדרך מתקנת לפני.

פָּתַח ואמר, (תהלים עג) מזמור לאסף אך טוב לישראל אלהים לברי לבב. בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את הימין ועשה שמאל להנהיג את העולם. אחד נקרא טוב, ואחד נקרא רע. ובשני אלה נכלל האדם, והתקרב בכל.

וּבְאוֹתוֹ הרע, שהוא השמאל, נכללו עמים עובדי כוכבים ומזלות ונתן בצד שלהם, משום שהם ערלי לב וערלי בשר ולהטמא בו. אבל בישראל מה כתוב? אך טוב לישראל.

וְאִם תאמר, לכלם? לא, אלא לאותם שלא נטמאים עם אותו הרע, שכתוב לברי לבב, משום שזה טוב וזה רע. טוב לישראל לבדם, ורע לעמים עובדי כוכבים ומזלות. אך טוב לישראל כדי להדבק בו, ובה נדבקו ישראל בסוד עליון, בסוד האמונה, שהכל יהיה אחד.

אָמַר רבי יוסי, אשרינו שלא טעינו בך, והרי הקדוש ברוך הוא שלח אותך אלינו. אמר רבי יוסי, משום שטוב הוא לישראל, יש לישראל

בראתי, שהוא קיומו של העולם, שיהיה הכל בשלמות אחת.

פֶּתַח וְאָמַר, (שם מב) כֹּה אָמַר הָאֵל ה' בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטִיָּהֶם רַקַּע הָאָרֶץ וְצֹאצְאֵיהָ נִתְּן נְשָׁמָה לְעַם עָלֶיהָ וְרוּחַ לְהִלְכִים בָּהּ. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֵרוֹהוּ, אָבֵל כֹּה אָמַר הָאֵל ה' בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם וְנוֹטִיָּהֶם - זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעְלָה לְמַעְלָה, שֶׁהוּא בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם, וְהַתְּקִינָם תָּמִיד, בְּכָל זְמַן. רַקַּע הָאָרֶץ וְצֹאצְאֵיהָ - זֶה הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה, צְרוּר הַחַיִּים. נִתְּן נְשָׁמָה לְעַם עָלֶיהָ. [הָאָרֶץ] זֶה הַיָּא שְׁנוֹתֶנֶת נְשָׁמָה וְגו'.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הַכֹּל הוּא לְמַעְלָה, שֶׁהָרִי מִשָּׁם יוֹצֵאת נְשָׁמַת חַיִּים לְאָרֶץ הַזֶּה, וְהָאָרֶץ הַזֶּה לּוֹקַחַת הַנְּשָׁמָה לְתֵת לְכָל, מִשּׁוּם שֶׁהִנָּהָר הַהוּא שְׁשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא, הוּא נוֹתֵן וּמְכַנֵּס נְשָׁמוֹת לְאָרֶץ הַזֶּה, וְהַיָּא לּוֹקַחַת אוֹתָן וְנוֹתֶנֶת לְכָל.

בֵּא רֵאָה, כְּשֶׁבְרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם, כִּנְסָ אֶת עַצְמוֹ מֵאֲרַבְעָה הַצְּדָדִים שֶׁל הָעֵלָם, וְעָשָׂה אֶת עַצְמוֹ בְּמִקּוֹם הַמְּקַדָּשׁ לְמַטָּה, וְהִמְשִׁיךְ עָלָיו נְשָׁמַת חַיִּים מִבֵּית הַמְּקַדָּשׁ לְמַעְלָה.

וְהַנְּשָׁמָה הַיָּא כְּלוּלָה בְּשֵׁלֶשׁ דְּרָגוֹת, וְעַל כֵּן שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת הֵם לְנְשָׁמָה, כְּמוֹ שֶׁהַסּוּד הָעֵלְיוֹן: נִפְ"שׁ, רו"ח, נְשָׁמָ"ה. נִפְשׁ, הִנָּה פְּרָשׁוּהָ, שֶׁהַיָּא תַּחְתּוֹנָה מֵהַכֹּל. רוּחַ, הַיָּא הַקִּיּוּם שֶׁשׁוֹלֵט עַל הַנִּפְשׁ, וְהַיָּא דְרָגָה עֵלְיוֹנָה עָלֶיהָ לְעַמֵּד עָלֶיהָ בְּכָל כְּרָאוּי. הַנְּשָׁמָה הַיָּא הַקִּיּוּם הָעֵלְיוֹן עַל הַכֹּל, וְשׁוֹלֵט עַל הַכֹּל, דְרָגָה קְדוּשָׁה, עֵלְיוֹנָה עַל כָּלָם.

שֶׁל סוּד עֵלְיוֹן. כְּדֵי לֹא לְתֵת מְקוֹם לְצַד הָאֲחֵר שֶׁנִּקְרָא אֲרוּר, לֹא נִבְרָא בּוֹ הָעוֹלָם, וְנִתְּקַן הָעוֹלָם בְּבִי"ת, וְכוּ הוּא נִבְרָא.

בֵּא רֵאָה, כִּי אֶתָּה אֲבִינוּ, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה נִתְּקַן וְנִבְרָא בְּדְרָגָה הַזֶּה, וְהָאָדָם נִבְרָא בָּהּ וְיוֹצֵא לְעוֹלָם. כִּי אֲבִרְהֶם לֹא יִדְעֵנוּ, שֶׁהָרִי אָף עַל גִּבְ שָׁבוּ קִיּוּם הָעוֹלָם, לֹא הִשְׁתַּדַּל עֲלֵינוּ כְּמוֹ שֶׁהִשְׁתַּדַּל עַל יִשְׁמַעֵאל, שֶׁאָמַר לוֹ יִשְׁמַעֵאל יַחֲיָה לְפָנֶיךָ. וְיִשְׂרָאֵל לֹא יִפְרָנוּ, מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁהִצְטַרַּךְ לְבָרַךְ אֶת בְּנָיו, הִשְׁאִיר לְדְרָגָה הַזֶּה לְבָרַךְ אֶת כָּלָם.

אֶתָּה ה' אֲבִינוּ, שֶׁהָרִי אֶתָּה תָּמִיד עוֹמֵד עֲלֵינוּ לְבָרַךְ וּלְהַשְׁגִּיחַ עֲלֵינוּ, כְּמוֹ אֲב שֶׁמִּשְׁגִּיחַ עַל הַבָּנִים בְּכָל מָה שֶׁצָּרִיךְ לָהֶם. גְּאֻלָּנוּ מֵעוֹלָם שְׁמַךְ, שֶׁהָרִי אֶתָּה הוּא גּוֹאֵל, שֶׁכָּף נִקְרָא הַמְּלֶאךָ הַגּוֹאֵל, וְזֶה גְאֻלָּנוּ מֵעוֹלָם שְׁמַךְ, שְׁמַךְ וְדָאִי. שְׁנִינּוּ, אֵין מְפָסִיקִים בֵּין גְּאֻלָּה לְתַפְלָה, כְּמוֹ שֶׁלֹּא מְפָסִיקִים בֵּין תַּפְלָה שֶׁל יָד לְתַפְלָה שֶׁל רֵאשׁ, שֶׁצָּרִיךְ לְהִרְאוֹת שֶׁהַכֹּל אֶחָד, וְהִנָּה פְּרָשׁוּהָ.

רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יְהוּדָה הָיוּ יוֹשְׁבִים לִילָה אֶחָד וְעוֹסְקִים בְּתוֹרָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק לְרַבִּי יְהוּדָה, הִנָּה שְׁנִינּוּ, שֶׁכָּאֲשֶׁר בְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, עָשָׂה אֶת הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן כְּמוֹ שֶׁהָעוֹלָם הָעֵלְיוֹן, וְהַכֹּל זֶה כְּנֻגַד זֶה, [כְּדֵי לְהִיּוֹת זֶה כְּנֻגַד זֶה] וְהוּא כְבוֹדוֹ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כֶּף זֶה וְדָאִי, וּבְרָא אָדָם עַל הַכֹּל. זֶהוּ שְׁכָתוּב (ישעיה מה) אֲנֹכִי עֲשִׂיתִי אָרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ בְּרָאתִי. אֲנֹכִי עֲשִׂיתִי אָרֶץ, וְדָאִי. מָה הַטַּעַם עֲשִׂיתִי אָרֶץ? מִשּׁוּם שֶׁאָדָם עָלֶיהָ

❦ סדר הלימוד ליום יא טבת [יום 100 בשנה] ❦

אמר, אלא בא הפתוב ואמר מכל אשר בחרבה מתו: ע"כ מהשמטות

מכל אותם שהיתה בהם נשמה קדושה כמו חנוך, ירד, וכל הצדיקים, כדי להגן על הארץ שלא תשמד בגללם. זהו שכתוב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו, כבר מתו והסתלקו מן העולם, ולא נשאר מהם מי שיגן על העולם בזמן ההוא.

בא ראה, הכל הם דרגות אלו על אלו, נפ"ש, רוח, נשמה, דרגה על דרגה. הנפש בראשונה, והיא הדרגה התחתונה, כפי שאמרנו. אחר כך רוח, ששורה על הנפש ועומדת עליה. הנשמה הדרגה שעולה על הכל, ובארוה.

נפש - זו נפש דוד, והיא שעומדת לקבל הנפש מאותו נהר ששופע ויוצא. רוח - זו הרוח שעומדת על הנפש, ואין קיום לנפש אלא ברוח, וזו הרוח ששורה בין האש והמים, ומכאן נזונית הנפש הזו.

הרוח עומדת בקיום של דרגה אחרת עליונה שנקראת נשמה, שהרי משם יוצאות נפש ורוח, משם נזונית הרוח. וכשנוסעת הרוח, אז נוסעת הנפש, והכל אחד. ומתקרבים זה לזה. הנפש נקרבת לרוח, והרוח נקרבת לנשמה, והכל אחד.

בא ראה, ויגש אליו, התקרבות של עולם עם עולם, להאחז זה עם זה, שהכל יהיה אחד. משום שיהודה הוא מלך ויוסף מלך, התקרבו זה לזה ונאחזו זה עם זה.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים מח) כי הנה המלכים נועדו - זה יהודה ויוסף, משום ששניהם מלכים, והתקרבו זה לזה להתופח שניהם יחד, משום שיהודה ערב לבנימין, והיה ערב לאביו בו בעולם הזה ובעולם הבא, ועל כן התקרבו לפני יוסף להתופח עמו על עסקו של בנימין, שלא להיות בנדוי בעולם הזה ובעולם הבא, כמו שנאמר (בראשית מג) אנכי אערכנו מידי תבקשנו אם לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחטאתי לך כל הימים, בעולם הזה ובעולם הבא.

אלו שלש הדרגות כלילות בבני האדם, לאותם שזוכים לעבודת רבונם. שהרי בהתחלה יש בו נפש, והוא התקין הקדוש לתקן בו את האדם. כיון שבא האדם להטהר בדרגה הזו, נתקן להתעטר ברוח, שהיא דרגה קדושה ששורה על הנפש להתעטר באדם ההוא שזוכה.

ביון שהתעלה בהם, בנפש והרוח, ונכנס ונתקן בעבודת רבונו כראוי, אז שורה עליו נשמה, דרגה עליונה קדושה, ששולטת על הכל, כדי להתעטר בדרגה עליונה קדושה. ואז הוא השלם של הכל, שלם בכל הצדדים, לזכות בעולם הבא, והוא אוהבו של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר להנחיל אהבי יש. מי הם אוהבי? אלו הם שבהם נשמה קדושה.

אמר רבי יהודה, אם כך, הרי כתוב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו וגו'. אמר לו, כך הוא ודאי, שהרי לא נשאר בהם.

השלמה מההשמטות (סימן כ)

כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו (בראשית ז). שאל רבי חייא את רבי אבא, אמרתם שנשמה לא נכנסת לבן אדם עד שמסתפל בעבודת הקדוש ברוך הוא, ואז תהיה לו אותה נשמה, ואמרתם שהנשמה היא קדושה מעלה על הכל. אם כן, מה זה שאמר הפתוב כל אשר נשמת רוח חיים וגו'? הואיל והיתה להם נשמה, היה להם להנצל! לא היה בידו.

באו ושאלו את רבי אלעזר ברבי שמעון. אמר להם, כך הוא, ופסוק זה מסייע לו, שכך אמר אביו [אבי], שכאשר בא המבול, לא ראה [היה] אדם שיעשה הקדוש ברוך הוא בשבילו אלא נח, וזכותו לא היתה אלא להגן עליהם ועל בתיהם, שלא היתה זכותו כל כך להגן על כל הדור, ואותם שהיו צדיקים בתחלה, כמו חנוך וירד, שהיתה להם נשמה קדושה וראויים שהקדוש ברוך הוא יעשה בשבילם - בחרבה מתו. והינו שאמר כל אשר נשמת רוח חיים באפיו, אותם שנשמה קדושה היתה בהם. ואל תאמר שעל אלו שהיו במבול הוא

ראו אותו הרצון של שני עולמות. כן תמהו נבְּהִלוּ נחפזו, משום שכל בעלי הדין נכנעים ועוברים מן העולם ולא יכולים לשלט, ואז קיומם עובר, ומעבירים את שלטונם.

רבי אלעזר אומר: ויגש אליו יהודה. מה הטעם יהודה? משום שפך צריך, שהוא ערב, כמו שנאמר כי עבדך ערב את הנער. וסוד הדבר – יהודה ויוסף כף הצטרכו להתקרב יחד, משום שיוסף הוא צדיק, יהודה הוא מלך, ועל כן ויגש אליו יהודה, משום שהקרבה שלהם, שהתקרבו יחד, גרמה לכמה טובות בעולם, גרמה שלום לכל השבטים, גרמה לשלום ביניהם, גרמה ליעקב שהתקיימה רוחו, כמו שנאמר (בראשית מה) ותחי רוח יעקב אביהם. ועל כן ההתקרבות של זה עם זה הצרכה בכל הצדדים, למעלה ולמטה.

רבי אבא פתח ואמר, (תהלים מח) יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב. הפסוק הזה הוא סוד האמונה. יפה נוף – זהו יוסף הצדיק, שכתוב בו ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה. משוש כל הארץ – הוא חדוה ושמחה למעלה ולמטה. הר ציון ירכתי צפון – משום שבחלקו עומד משכן שילה. הר ציון – זו ירושלים. ירכתי צפון, כך זה ודאי למעלה ולמטה.

קרית מלך רב – מקום מתקן הוא כנגד מלך רב, זה המלך העליון של הכל, קדש הקדשים, שהרי משם בא כל האור וכל הברכות וכל השמחה של הכל, שהרי משם כל הפנים מאירות, ובית המקדש מתברך משם, וכשהיא מתברכת, משם יוצאות ברכות לכל העולם, שהרי משם כל העולם מתברך.

רבי יהודה ורבי יוסי נפגשו לכפר חנן. בעודם יושבים בבית מלונם, בא איש אחד, ומשא של חמור לפניו, ונכנס לבית. בין כך אמר רבי יהודה לרבי יוסי, הנה שנינו שדוד המלך היה מתנמנם כמו סוס ושנתו מועטת, איך היה קם בחצות הלילה, השעור הזה הוא קטן, ולא היה מתעורר אפלו בשליש הלילה?

אמר לו, בשעה שנכנס הלילה, היה יושב עם כל גדולי ביתו ודן את הדין ועוסק בדברי תורה,

ועל כן, כי הנה המלכים נועדו עברו יחדו, התרגזו יחד והתרגזו זה עם זה בשביל בנימין. מה כתוב? המה ראו כן תמהו נבְּהִלוּ נחפזו רעה אחזתם שם, לכל אותם שהיו שם. [לכל שאר השבטים שהיו שם].

חיל כיולדה, משום שהיו פוחדים להרג ולהרג, והכל בשביל בנימין. [מה כתוב? כן תמהו נבְּהִלוּ נחפזו, והכל בגללו] שהרי יוסף נמכר בגלל יהודה ואבד לאביו, וכעת ערב לו לבנימין, ופחד שלא יאבד, ומשום כך ויגש אליו יהודה.

דבר אחר כי הנה המלכים נועדו – זה יהודה ויוסף שהזדמנו להתוכח זה עם זה, להתוכח שניהם יחד, משום שיהודה היה מלך ויוסף היה מלך, ושניהם באו יחד להתוכח זה עם זה, זה על בנימין – וזה על בנימין.

כי הנה המלכים, אמר רבי יהודה, סוד האמונה כאן, שהרי כשנמצא הרצון, והקשר מתעטר יחד, אזי שני עולמות נקשרים יחד ומזדמנים יחד, זה לפתח את האוצר – וזה ללקט ולכנס לתוכו. ואז, כי הנה המלכים נועדו, שני עולמות קדושים, העולם העליון והעולם התחתון.

עברו יחדו, סוד הדבר – שכאשר מתחברים יחד, אזי עברו יחדו, משום שכל החטאים של העולם לא מתבטלים להכנע עד שמתחברים יחד, ככתוב ועבר על פשע, ועל כן עברו יחדו. עברו – אותם החטאים התכפרו, משום שהנה אז כל הפנים מאירות וכל החטאים התבטלו.

רבי חייא אמר, הסוד הזה הוא בתקון הקרבן, שהרי כאשר נקרב הקרבן, וכלם מקבלים הספקתם כל אחד ואחד פראוי לו, אז הכל נקשר יחד וכל הפנים מאירות, ונמצא קשר אחד, ואז המלכים נועדו ומזדמנים יחד לכפר על החטאים, להעביר אותם. ואז המלכים נועדו ונקשרים יחד. עברו יחדו, להאיר כל הפנים, ושיהיה הכל רצון אחד.

המה ראו כן תמהו, התעלה על דעתך שהם מלכים? אלא אלו בעלי הדינים, ששמחתם לעשות את הדין ההוא שהצטוו עליו. ואז, כשהמלכים מזדמנים שניהם ברצון אחד, אז המה

וְאַחַר כֵּן הָיָה יֵשׁן שְׁנָתוֹ עַד חֲצוֹת הַלַּיְלָה, וְקָם
בְּחֲצוֹת הַלַּיְלָה וּמִתְעוֹרֵר, וּמִשְׁתַּדֵּל בְּעִבּוּדַת רְבוּנוֹ
בְּשִׁירִים וְתִשְׁבָּחוֹת.

בִּינְתַיִם אָמַר הָאִישׁ הַהוּא, וְכִי הִדְבָּר הַזֶּה שְׁאַתֶּם
אוֹמְרִים הוּא כֵּן? סוּד הִדְבָּר יֵשׁ כָּאֵן,
שֶׁהֵנָּה דוֹד הַמְּלָךְ חֵי וְקָיָם לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים,
וְדוֹד הַמְּלָךְ הָיָה שׁוֹמֵר כָּל יָמָיו שְׁלֵא יִטְעֵם טַעַם
מִיָּתָהּ, מִשּׁוּם שֶׁהֵשִׁיבָה אֶחָד מִשְׁשִׁים בְּמִיתָהּ הִיא,
וְדוֹד, מִשּׁוּם מְקוֹמוֹ שֶׁהוּא חֵי, לֹא הָיָה יֵשׁן אֶלָּא
שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת, שְׁעֵד שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת חֶסֶר אַחַת הוּא
חֵי, מִשּׁוּם וְהִלָּאָה טוֹעַם אָדָם טַעַם מִיָּתָהּ וְשׁוֹלֵט בּוֹ
הַצַּד שֶׁל רוּחַ הַטְּמָאָה.

וְזוּה הָיָה שׁוֹמֵר דוֹד הַמְּלָךְ, שְׁלֵא יִטְעֵם טַעַם שֶׁל
מִיָּתָהּ, וְשׁוֹלֵט (שְׁלֵא יִשְׁלֹט) בּוֹ צַד שֶׁל רוּחַ
אַחֲרַת, מִשּׁוּם שֶׁשְׁשִׁים נְשִׁימוֹת חֶסֶר אַחַת הוּא
הַסּוּד שֶׁל הַחַיִּים שְׁלֵמָעֵלָה, עַד שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת שֶׁהֵם
שְׁשִׁים [חֶסֶר נְשִׁימָה אַחַת] נְשִׁימוֹת עֲלִיוֹנוֹת, וְאֵלוֹ
הַסּוּד שְׁלֵהֶן, שֶׁהַחַיִּים תְּלוּיִים בָּהֶם, וּמִכָּאֵן וּמִטָּה
הוּא סוּד הַמְּנוֹת.

וְעַל כֵּן דוֹד הָיָה מִשְׁעֵר אֶת שַׁעוֹר הַלַּיְלָה כְּדִי
שְׁיִתְקַיֵּם בְּחַיִּים, שְׁלֵא יִשְׁלֹט בּוֹ טַעַם הַמְּנוֹת,
וּכְשֶׁנֶּחֱלַק הַלַּיְלָה הָיָה דוֹד עוֹמֵד בְּמְקוֹמוֹ, מִשּׁוּם
שְׁכַּאֲשֶׁר מִתְעוֹרֵר חֲצוֹת הַלַּיְלָה וְהַכְּתָר הַקְּדוּשׁ
מִתְעוֹרֵר, צָרִיךְ שְׁלֵא יִמָּצָא אֶת דוֹד קָשׁוּר בְּמְקוֹם
אַחֵר, בְּמְקוֹם הַמְּנוֹת.

מִשּׁוּם שְׁכַּאֲשֶׁר נֶחֱלַק הַלַּיְלָה וְהַקְּדוּשָׁה הַעֲלִיוֹנָה
מִתְעוֹרֵר, וְאָדָם שִׁישֵׁן בְּמִטָּתוֹ וְלֹא
מִתְעוֹרֵר לְהַשְׁגִּיחַ בְּכַבּוּד רְבוּנוֹ, הֵנָּה הוּא נִקְשָׁר
בְּסוּד הַמְּנוֹת, וְנִדְבַק לְמְקוֹם אַחֵר, וְעַל כֵּן דוֹד הַמְּלָךְ
הָיָה עוֹמֵד לְהַשְׁגִּיחַ בְּכַבּוּד רְבוּנוֹ תְּמִיד, חֵי אֶצֶל חֵי,
וְלֹא נִרְדָּם בְּשָׁנָה לְטַעַם טַעַם הַמְּנוֹת, וּמִשּׁוּם כֵּן הָיָה
מִתְנַמְנֵם כְּמוֹ סוּס, שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת, וְלֹא בְּשִׁלְמוֹת.

בְּאֵן רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסִי וּנְשָׁקוּהוּ. אָמְרוּ לוֹ, מַה
שָׁמַךְ? אָמַר לָהֶם, חֲזִיקִיָּה. אָמְרוּ לוֹ, יִישֵׁר כַּחֲךְ
וְתִתְחַזֵּק תּוֹרַתְךָ. יִשְׁבוּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הוֹאִיל
וְהִתְחַלַּתְתָּ, אָמַר לָנוּ מַעֲתָה סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים שְׁאַמְרָתָּ.
פְּתַח וְאָמַר, (מִשְׁלֵי ג) ה' בְּחֻכְמָה יִסַּד אֶרֶץ כּוֹנֵן
שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָהּ. בֵּא רָאָה, כְּשֶׁבָרָא הַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, רָאָה שְׁלֵא יְכוּל לְעַמֵּד, עַד

וְהָיָה יֵשׁן שְׁנָתוֹ עַד חֲצוֹת הַלַּיְלָה, וְקָם
בְּחֲצוֹת הַלַּיְלָה וּמִתְעוֹרֵר, וּמִשְׁתַּדֵּל בְּעִבּוּדַת רְבוּנוֹ
בְּשִׁירִים וְתִשְׁבָּחוֹת.

בִּינְתַיִם אָמַר הָאִישׁ הַהוּא, וְכִי הִדְבָּר הַזֶּה שְׁאַתֶּם
אוֹמְרִים הוּא כֵּן? סוּד הִדְבָּר יֵשׁ כָּאֵן,
שֶׁהֵנָּה דוֹד הַמְּלָךְ חֵי וְקָיָם לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים,
וְדוֹד הַמְּלָךְ הָיָה שׁוֹמֵר כָּל יָמָיו שְׁלֵא יִטְעֵם טַעַם
מִיָּתָהּ, מִשּׁוּם שֶׁהֵשִׁיבָה אֶחָד מִשְׁשִׁים בְּמִיתָהּ הִיא,
וְדוֹד, מִשּׁוּם מְקוֹמוֹ שֶׁהוּא חֵי, לֹא הָיָה יֵשׁן אֶלָּא
שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת, שְׁעֵד שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת חֶסֶר אַחַת הוּא
חֵי, מִשּׁוּם וְהִלָּאָה טוֹעַם אָדָם טַעַם מִיָּתָהּ וְשׁוֹלֵט בּוֹ
הַצַּד שֶׁל רוּחַ הַטְּמָאָה.

וְזוּה הָיָה שׁוֹמֵר דוֹד הַמְּלָךְ, שְׁלֵא יִטְעֵם טַעַם שֶׁל
מִיָּתָהּ, וְשׁוֹלֵט (שְׁלֵא יִשְׁלֹט) בּוֹ צַד שֶׁל רוּחַ
אַחֲרַת, מִשּׁוּם שֶׁשְׁשִׁים נְשִׁימוֹת חֶסֶר אַחַת הוּא
הַסּוּד שֶׁל הַחַיִּים שְׁלֵמָעֵלָה, עַד שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת שֶׁהֵם
שְׁשִׁים [חֶסֶר נְשִׁימָה אַחַת] נְשִׁימוֹת עֲלִיוֹנוֹת, וְאֵלוֹ
הַסּוּד שְׁלֵהֶן, שֶׁהַחַיִּים תְּלוּיִים בָּהֶם, וּמִכָּאֵן וּמִטָּה
הוּא סוּד הַמְּנוֹת.

וְעַל כֵּן דוֹד הָיָה מִשְׁעֵר אֶת שַׁעוֹר הַלַּיְלָה כְּדִי
שְׁיִתְקַיֵּם בְּחַיִּים, שְׁלֵא יִשְׁלֹט בּוֹ טַעַם הַמְּנוֹת,
וּכְשֶׁנֶּחֱלַק הַלַּיְלָה הָיָה דוֹד עוֹמֵד בְּמְקוֹמוֹ, מִשּׁוּם
שְׁכַּאֲשֶׁר מִתְעוֹרֵר חֲצוֹת הַלַּיְלָה וְהַכְּתָר הַקְּדוּשׁ
מִתְעוֹרֵר, צָרִיךְ שְׁלֵא יִמָּצָא אֶת דוֹד קָשׁוּר בְּמְקוֹם
אַחֵר, בְּמְקוֹם הַמְּנוֹת.

מִשּׁוּם שְׁכַּאֲשֶׁר נֶחֱלַק הַלַּיְלָה וְהַקְּדוּשָׁה הַעֲלִיוֹנָה
מִתְעוֹרֵר, וְאָדָם שִׁישֵׁן בְּמִטָּתוֹ וְלֹא
מִתְעוֹרֵר לְהַשְׁגִּיחַ בְּכַבּוּד רְבוּנוֹ, הֵנָּה הוּא נִקְשָׁר
בְּסוּד הַמְּנוֹת, וְנִדְבַק לְמְקוֹם אַחֵר, וְעַל כֵּן דוֹד הַמְּלָךְ
הָיָה עוֹמֵד לְהַשְׁגִּיחַ בְּכַבּוּד רְבוּנוֹ תְּמִיד, חֵי אֶצֶל חֵי,
וְלֹא נִרְדָּם בְּשָׁנָה לְטַעַם טַעַם הַמְּנוֹת, וּמִשּׁוּם כֵּן הָיָה
מִתְנַמְנֵם כְּמוֹ סוּס, שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת, וְלֹא בְּשִׁלְמוֹת.

בְּאֵן רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסִי וּנְשָׁקוּהוּ. אָמְרוּ לוֹ, מַה
שָׁמַךְ? אָמַר לָהֶם, חֲזִיקִיָּה. אָמְרוּ לוֹ, יִישֵׁר כַּחֲךְ
וְתִתְחַזֵּק תּוֹרַתְךָ. יִשְׁבוּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הוֹאִיל
וְהִתְחַלַּתְתָּ, אָמַר לָנוּ מַעֲתָה סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים שְׁאַמְרָתָּ.
פְּתַח וְאָמַר, (מִשְׁלֵי ג) ה' בְּחֻכְמָה יִסַּד אֶרֶץ כּוֹנֵן
שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָהּ. בֵּא רָאָה, כְּשֶׁבָרָא הַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, רָאָה שְׁלֵא יְכוּל לְעַמֵּד, עַד

חֲזַקְיָהוּ אָמַר, (ישעיה לח) חַי חַי הוּא יוֹדֵךְ כְּמוֹנִי, מִשׁוּם שְׁחֵי מִתְקַרֵּב לְחַי. דּוֹד הַמְּלֶךְ הוּא חַי, וְהַקְּרֵבָה שְׁלוֹ לְחַי הָעוֹלָמִים, וּמִי שֶׁנִּקְרַב אֵלָיו הוּא חַי, שְׁפָתוֹב וְאַתָּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם, וְכָתוּב וּבְנִיָּהוּ בֶן יְהוֹדָע בֶּן אִישׁ חַי רַב פְּעָלִים מְקַבְּצָאֵל.

פְּתַח אוֹתוֹ הִיְהוּדֵי אַחֲרָיו וְאָמַר, (דברים ח) וְאֶכְלֶתָּ וּשְׁבַעְתָּ וּבִרְכַתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ. וְכִי לֹא מְבָרְכִים אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא טָרָם נֹאכֵל, וְהָרִי יֵשׁ לָנוּ לְהַקְדִּים בְּבִקְרָה, וְלִסְדֹר אֶת הַשִּׁבְחָה שְׁלוֹ [רַבּוֹנוֹ] כְּרָאוּי, וּלְבָרֵךְ אֶת שְׁמוֹ טָרָם שִׁיבְרֵךְ מִיִּשְׁהוּ אַחֵר בְּעוֹלָם, וְכָתוּב (ויקרא יט) לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם, אֲסוּר לוֹ לֶאֱכֹל טָרָם שִׁיבְרֵךְ אֶת רַבּוֹנוֹ, וְעַכְשָׁיו כְּתוּב וְאֶכְלֶתָּ וּשְׁבַעְתָּ וּבִרְכַתָּ?

אֵלָּא, זֶה הַבְּרָכָה שֶׁל תְּפִלַּת הַיְחוּד, וְזוֹ בְּרַכַּת הַמְּזוּזָה, לְהִרְאוֹת כְּלָפֵי דְרָגַת הָאֱמוּנָה שְׁבַע כְּרָאוּי. וְאִזְ צָרִיךְ לְבָרֵךְ אוֹתוֹ כְּרָאוּי, שְׁאוֹתָהּ הַדְּרָגָה שֶׁל הָאֱמוּנָה תִּתְרַוָּה וְתִתְבָּרַךְ, וְיִתְמַלֵּא שְׁמִחָה מֵהַחַיִּים שֶׁלְמַעְלָה כְּמוֹ שְׁצָרִיךְ, כְּדִי לְתַת לָנוּ מְזוּנוֹת.

שְׁהָרִי קָשִׁים מְזוּנוֹתָיו שֶׁל אָדָם לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמוֹ קְרִיעַת יַם סוּף, מָה הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁהַמְּזוּזָה שֶׁל הָעוֹלָם שְׁלֵמַעְלָה הוּא, שֶׁשְּׁנִינוּ בְּנִים חַיִּים וּמְזוּנוֹת וְכוּ'. וּמִשׁוּם כֶּךָ קָשִׁים לִפְנֵי מְזוּנוֹת הָעוֹלָם. שְׁהָרִי בְּמִזְל תְּלוּי הַדְּבָר שִׁיּוֹצְאִים מִמֶּנּוּ מְזוּנוֹת וְחַיִּים וּבְנִים. וּמִשׁוּם כֶּךָ קָשִׁים לִפְנֵי מְזוּנוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, שְׁהָרִי זֶה לֹא עוֹמֵד בְּרִשְׁוֹתוֹ עַד שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ.

כְּמוֹ כֵּן הַזְּוֹגִים שֶׁל הָעוֹלָם קָשִׁים לִפְנֵינוּ, וְהַכֵּל מִשׁוּם שְׁרָקִיעַ וִילּוֹן אֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ כְּלוּם, וְכֵל שֶׁכֵּן הַדְּבָרִים הִלְלוּ שְׁעוֹמְדִים לְמַעְלָה בְּמָקוֹם אַחֵר, וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְהִתְבָּרַךְ.

בֵּא רְאֵה, כָּל הַזְּוֹגִים שֶׁל הָעוֹלָם קָשִׁים לִפְנֵי הַדְּרָגָה הַזֹּאת, מִשׁוּם שֶׁכָּאֲשֶׁר הַזְּוֹג הַקְּדוֹשׁ נִמְצָא, יוֹצְאוֹת כָּל הַנְּשֻׁמּוֹת מִתּוֹךְ הַמִּזְל הַזֶּה לְמַעְלָה, שֶׁהוּא אוֹתוֹ נִהַר שֶׁשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא. וְכָאֲשֶׁר הַהִשְׁתַּקְּקוֹת נִמְצָאוֹת מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וְאִזְ פּוֹרְחוֹת הַנְּשֻׁמּוֹת, וְנִתְּנוֹת כְּלָן זָכָר וְנִקְבָּה יַחַד בְּדְרָגָה הַזֹּאת, וְאַחֵר כֶּךָ הוּא מְפָרִיד אוֹתָן, כָּל אַחַת וְאַחַת לְמָקוֹמָהּ.

שְׁשֻׁשִׁים נְשִׁימוֹת הֵן שֶׁל חַיִּים, בֵּין לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה. מִכָּאן וְהִלָּאָה יֵשׁ שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת אַחֲרוֹת שֶׁהֵן כְּלָן מִצַּד הַמְּוֹת, וְדְרָגַת הַמְּוֹת עֲלֵיהֶן, וְנִקְרְאוֹת תְּרַדְמָה, וְכֵלָן טַעַם הַמְּוֹת.

וּמִשׁוּם כֶּךָ דּוֹד הַמְּלֶךְ הוּא הֵיךָ נִדְבֵק לְאוֹתָם שְׁשִׁים הַנְּשִׁימוֹת שֶׁל חַיִּים, וּמִשָּׁם וְהִלָּאָה לֹא יֵשׁן כְּלָל. זֶהוּ שְׁפָתוֹב (תהלים קלב) אִם אֶתֵּן שְׁנַת לְעֵינַי לְעַפְעַפֵּי תְנוּמָה. וְעַל כֵּן יָפָה אָמַר, כְּדִי שִׁיקוּם דּוֹד חַי, בְּצַד שֶׁל חַי, וְלֹא בְּצַד הַמְּוֹת. כְּלָם יֵשְׁבוּ וְהִשְׁתַּדְּלוּ בַתּוֹרָה וְהִתְחַבְּרוּ יַחַד.

פְּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (שם פח) ה' אֱלֹהֵי יִשְׁוּעָתִי יוֹם צָעֲקָתִי בְּלִילָה נִגְדָּךְ. בֵּא רְאֵה, דּוֹד הַמְּלֶךְ הֵיךָ קָם בַּחֲצוֹת הַלֵּילָה וּמִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה בְּשִׁירִים וְתִשְׁבָּחוֹת לְשִׁמְחַת הַמְּלֶךְ וְהַגְּבִירָה, וְזוֹ הִיְתָה שְׁמִחַת הָאֱמוּנָה בְּאַרְץ, מִשׁוּם שֶׁזֶהוּ הַשִּׁבְחָה שֶׁל הָאֱמוּנָה שְׁנִרְאָה בְּאַרְץ.

שְׁהָרִי לְמַעְלָה פּוֹתְחִים בְּשִׁמְחָה שִׁירָה, כְּמָה מְלֹאכִים עֲלִיוֹנִים בְּכִמָּה מִיָּנִים שְׁמִשְׁבָּחִים בְּלִילָה בְּכָל הַצְּדִדִים. כְּמוֹ כֵּן לְמַטָּה בְּאַרְץ, מִי שֶׁשְׁבַח אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאַרְץ בְּלִילָה, בּוֹ חֲפֵץ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכֵל אוֹתָם הַמְּלֹאכִים הַקְּדוֹשִׁים שְׁמִשְׁבָּחִים אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּלָם מְקַשִּׁיבִים לְאוֹתוֹ שֶׁשְׁבַח אוֹתוֹ בְּלִילָה בְּאַרְץ, שֶׁהִשְׁבַּח הַזֶּה הוּא בְּשִׁלְמוֹת, לְהַעֲלוֹת אֶת כְּבוֹד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִלְּמַטָּה וְלִזְמַר בְּשִׁמְחָה שֶׁל הַיְחוּד.

בֵּא רְאֵה, דּוֹד הַמְּלֶךְ כָּתַב, ה' אֱלֹהֵי יִשְׁוּעָתִי וְגו'. ה' אֱלֹהֵי יִשְׁוּעָתִי, מְתִי הוּא יִשְׁוּעָתִי? בְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁהַקְּדָמְתִי שְׁבַח בְּלִילָה אֶצְלָךְ, אִזְ הוּא יִשְׁוּעָתִי בַיּוֹם.

וּבֵא רְאֵה, שְׁהָרִי בְּלִילָה, מִי שֶׁשְׁבַח אֶת רַבּוֹנוֹ בְּשִׁבְחָה שֶׁל הַתּוֹרָה, אִזְ מִתְחַזֵּק בְּחֹזֶק בַּיּוֹם בְּצַד הַיָּמִין, שֶׁהִנָּה חוּט אֶחָד יוֹצֵא מִצַּד הַיָּמִין, וְאִזְ נִמְשָׁךְ עֲלָיו וּמִתְגַּבֵּר בּוֹ, וְעַל כֵּן אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׁוּעָתִי יוֹם צָעֲקָתִי וְגו'.

וּמִשׁוּם כֶּךָ אָמַר לֹא הַמְּתִים יְהִלְלוּ יְהִי. לֹא הַמְּתִים, מִשׁוּם שֶׁצָּרִיךְ לְשַׁבַּח חַי לְחַי. וּמֵת לְחַי לֹא כֵּן, שְׁפָתוֹב לֹא הַמְּתִים יְהִלְלוּ יְהִי, וְאִנְחָנוּ נְבָרֵךְ יְהִי, שְׁהָרִי אֵנוּ חַיִּים, וְאִין לָנוּ חֵלֶק בְּצַד הַמְּוֹת כְּלָל.

שהנה הצדקה שהוא עושה עומדת לעולמים, שכתוב וצדקתו עמדת לעד.

פזר נתן לאביונים. רבי אלעזר אמר, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, העמיד אותו על עמוד אחד ושמו צדיק, והצדיק הזה הוא הקיום של העולם, וזה הוא שמשקה וזן לכל, שכתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים.

ומשם יפרד, מה זה יפרד? אלא המזון שהוא והמשקה של הנהר ההוא נוטל הגן הכל, ואחר כך מתפזר המשקה ההוא לארבעה צדדים של העולם, וכמה הם שמצפים להיות משקים ולהזון משם, כמו שנאמר (תהלים קמה) עיני כל אליה ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו. ומשום כך פזר נתן לאביונים – זה צדיק. צדקתו עמדת לעד – זו כנסת ישראל, שמשום כך היא עומדת בסוד של שלום בקיום שלם. רשע יראה וכעס – זו מלכות עובדי כוכבים ומזלות.

בא ראה, מלכות שמים היא בית המקדש, לקים כל העניים בתוך הצל של ראשית השכינה, והצדיק הזה הוא נקרא גבאי צדקה, לחן ולזון את הכל, שכתוב פזר נתן לאביונים, משום כך גבאי צדקה נוטלים שכר כנגד כל הנותנים צדקה.

בא ראה, ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים – אלו הם כל העומדים להזון ולהשקות ממנו. ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו. אתו – זו כנסת ישראל. אחיו – אלו שאר המרכבות החילות, שכתוב בהם למען אחי ורעי.

דבר אחר ולא עמד איש אתו – בזמן שהקדוש ברוך הוא בא להתחבר עם כנסת ישראל. בהתודע יוסף אל אחיו, בזמן שהקדוש ברוך הוא היה מתחבר בהם בישראל, משום שהם נוטלים לבדם, ולא חבור של עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות עמם. משום כך, (במדבר כט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם, שהרי בזמן הזה הקדוש ברוך הוא לבדו בחבור אחד עם ישראל, שכתוב בהם למען אחי ורעי, כמו שבארנו.

רבי ייסא פתח הפסוק, בזמן שהקדוש ברוך הוא יקים את כנסת ישראל מן העפר וירצה להנקים

כראוי לה. ואחר כך קשים לפני הדרגה הזו לחבר אותם כבראשונה, משום שאין מתחברים, רק באותם דרכי האדם, והכל תלויים למעלה.

ועל פן קשים לפניו בקריעת ים סוף. שהרי קריעת הים שיפתחו בו שבילים היא למעלה, וכמו שנפתחים בו שבילים ודרכים, כך נבקע ונפתח. ומשום כך הכל תלוי למעלה, וצריכים לברך אותו ולתת לו חזק מלמטה כדי שיתברך מלמעלה ויתחזק כראוי, ועל פן כתוב וברכת את ה', דוקא את.

וכלפי המקום הזה צריך להראות לפניו שבע והארת פנים, וכלפי הצד האחר, בזמן ששולט בעולם, צריך להראות לפניו רעב, שאותה הדרגה היא של רעב, וראוי להראות לפניו רעב ולא שבע, הואיל והשבע לא שולט בעולם, ועל פן ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך. אמר רבי אלעזר, כך זה ודאי וכך צריך!

אמר רבי יהודה, אשריהם הצדיקים שקרבתם היא שלום בעולם, משום שיודעים ליחד את היחוד ומקרבם קרבה להרבות שלום בעולם, שהרי יוסף ויהודה בטרום התקרבו זה עם זה, לא היה שלום. פיון שהתקרבו יוסף ויהודה יחד, אז הרבו שלום בעולם, והשמחה נוספה למעלה ולמטה, כמו שהקרבה של יהודה ויוסף, וכל השבטים נמצאו יחד עם יוסף, ואותה הקרבה הרבתה שלום בעולם, כמו שבארנו שכתוב ויגש אליו יהודה.

ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים קיב) פזר נתן לאביונים צדקתו עמדת לעד קננו תרום בכבוד. בא ראה, הקדוש ברוך הוא ברך את העולם והשליט עליו את האדם שיהיה מלך על הכל.

והאדם הזה נפרדים ממנו בעולם כמה מינים, מהם צדיקים ומהם רשעים, מהם טפשים ומהם חכמים, וכלם מתקיימים בעולם, עשירים ועניים, וכלם כדי לזכות אלו באלו, לזכות צדיקים עם רשעים, לזכות חכמים עם טפשים, לזכות עשירים עם עניים, שהרי משום כך זוכה האדם לחיי העולם ונקשר בעץ החיים. ולא עוד, אלא

רשות לצד האחר של רע לשלט עליהם. אליהו אמר הרעות - נתן רשות לצד הרע לטל נשמתו של זה, וזהו הוא הרעות, והכל סוד אחד.

בא ראה, אליהו אמר, הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה. משום שהקדוש ברוך הוא אמר לו לאליהו, הנה צויתי שם אשה אלמנה לכלכלך, וכל מי שזן ומפרנס למי שצריך לו, וכל שכן בימי רעב, הרי נאחז בעץ החיים, וגורם לו ולבניו חיים, והנה בארנו. ועכשו אליהו אמר, כל מי שמקים נפש בעולם, זוכה לו חיים, וזוכה להאחז בעץ החיים, ועכשו שולט עץ המות, הצד של רע, על האלמנה שאתה צוית לזון אותי, משום כך הרעות [למה הרעתה].

ואם תאמר שרע לא נעשה לאיש מעם הקדוש ברוך הוא - בא ראה, בזמן שאדם הולך לימין, שמירתו של הקדוש ברוך הוא תמיד אצלו, ולא יכול הצד האחר לשלט עליו, והרע הזה נכנע לפניו ולא יכול לשלט. וכיון ששמירת הקדוש ברוך הוא עוברת ממנו, משום שהוא נדבק ברע, אז אותו הרע, פיון שרואה שאין עמו שמירה, אז שולט עליו ובא להשמיד אותו, ואז נתנת לו רשות ונוטל את נשמתו.

משה אמר למה הרעתה, שנתנה רשות לצד הרע לשלט על ישראל, להיות בשעבוד שלו. דבר אחר למה הרעתה - שראה כמה מהם שהיו מתים ונמסרו לצד הרע.

בא ראה, בשעה שהטוב מתעורר, שהוא הימין, כל השמחה וכל הטוב וכל הברכות נמצאות, והכל הוא בחשאי, כמו שבארוה שאומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בחשאי, וזה הסוד, משום [שזהו יחוד] שאז הוא היחוד כראוי.

אמר רבי חייא, וכי אליהו, פיון שהוא גוזר והקדוש ברוך הוא מקים, והוא גזר על השמים שלא להוריד טל ומטר, איך הוא פחד מאיזבל ששלחה לו, שכתוב (מלכים-א יט) כי כעת מחר אשים את נפשיך כנפש אחד מהם, ומיד פחד וברח על נפשו?

אמר לו רבי יוסי, הנה פרשוה שהצדיקים לא רוצים להטריח את רבונם במקום שגזק

נקמה מעמים עובדי כוכבים ומזלות, אזי כתוב (ישעיה סג) ומעמים אין איש אתי, וכתוב כאן ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו, כמו שנאמר וינטלם וינשאם כל ימי עולם.

ולא יכל יוסף להתאפק. רבי חזקיה פתח ואמר, (תהלים קכג) שיר המעלות אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים. הפסוק הזה בארוהו ונתבאר, אבל בא ראה, אליך נשאתי את עיני, וכתוב (תהלים קכא) אשא עיני אל ההרים. אלא, זה למעלה וזה למטה. אשא עיני אל ההרים - זה למעלה, כדי להמשיך ברכות ממעלה למטה, מההרים הללו העליונים למשך מהם ברכות לכנסת ישראל שמתברכת מהם. אליך נשאתי את עיני, לצפות ולחכות לאותן ברכות שיורדות משם למטה.

הישבי בשמים, שכל תקפה וקיומה וחילה הוא בשמים. משום שכאשר היובל פותח המעונות של כל אותם השערים, כלם עומדים בשמים. וכיון ששמים נוטלים כל אותם אורות שיוצאים מהיובל, אז הוא זן ומשקה את כנסת ישראל על ידי צדיק אחד.

וכיון שזה מתעורר אליה, כמה הם שעומדים בכל הצדדים להיות משקים ולהתברך משם, כמו שנאמר הפפירים שאגים לטרף ולבקש מאל אכלם. ואז היא עולה בסוד הסודות כראוי [לו], ומקבלת עדוניה מבעלה כראוי, וכל העומדים בכל הצדדים עומדים לבדם, כמו שנאמר ולא עמד איש אתו, שכתוב ויקרא הוציאו כל איש מעלי. ואחר שהיא מקבלת עדוניה מבעלה, כלם נשקים לאחר מכן ונזונים, כמו שנאמר ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם.

רבי יוסי פתח הפסוק באליהו, שכתוב (מלכים-א יז) ויקרא אל ה' ויאמר ה' אליהי הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה הרעות להמית את בנה. בא ראה, שנים היו שאמרו דברים כנגד הקדוש ברוך הוא, משה ואליהו. משה אמר (שמות ה) למה הרעתה לעם הזה. ואליהו אמר, הרעות להמית את בנה. ושניהם אמרו דבר אחד.

מה הטעם? אלא סוד הוא. משה אמר למה הרעתה, מה הטעם? אלא משום שנתנה רשות לצד האחר לשלט על ישראל. הרעתה - נתת

וְבֵא וְרָאָה מַה כָּתוּב, וַיִּשְׁאַל אֶת נַפְשׁוֹ. בְּרֵאשׁוֹנָה וַיִּלְךְ אֶל נַפְשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּקִיּוּם, וְכֵאן אֶת נַפְשׁוֹ לְמוֹת, הֵעֵץ שָׁבוּ שׁוֹרֵה הַמּוֹת, וְשֵׁם נִגְלָה עָלָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּפָתוּב צֹא וְעַמְדָתָ בְּהַר. מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? וְאַחַר הִרְעַשׂ אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ ה' וְאַחַר הָאֵשׁ קוֹל דְּמָמָה דְקָה. זֶהוּ הַמְּקוֹם הַפְּנִימִי שֶׁל הַכֹּל, שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצְאִים כָּל הָאוֹרוֹת.

מַה כָּתוּב? וַיְהִי כִשְׁמַע אֱלֹהִים וַיִּלְט פָּנָיו בְּאֲדָרְתוֹ וְגו' וְהִנֵּה אֵלָיו קוֹל וַיֹּאמֶר מַה לָּךְ פֶּה אֱלֹהִים. וַיֹּאמֶר קִנְאָה קִנְאָתִי. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַד מַתִּי אַתָּה מְקַנָּא לִי? סִגְרֵתָ אֶת הַדְּלֵת שֶׁלֹּא יְכוּל לְשַׁלֵּט בָּךְ הַמּוֹת לְעוֹלָם, וְהָעוֹלָם לֹא יְכוּל לְסַבֵּל אוֹתָךְ עִם בְּנֵי [אָדָם]. אָמַר לוֹ, כִּי עֲזָבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. אָמַר לוֹ, חֲיִיךָ שֶׁבְּכָל מְקוֹם שֶׁבְּנֵי [אָדָם] יְקִימוּ אֶת בְּרִית הַקְּדוֹשׁ, אַתָּה תִּהְיֶה מְזַמֵּן לָשֵׁם. [וְהָרִי נִתְבָּאָר שֶׁמְשׁוּם כָּךְ מִתְקַנְיִם כִּסָּא לְאֱלֹהִים, שֶׁהוּא מְזַמֵּן לָשֵׁם.]

בֵּא רָאָה מַה גָּרַם אוֹתוֹ הַדְּבוּר שֶׁל אֱלֹהִים, שֶׁכָּתוּב וְהִשְׁאֲרֵתִי בְיִשְׂרָאֵל שְׁבַעַת אֲלָפִים כָּל הַבְּרַכִּים אֲשֶׁר לֹא כָרְעוּ לְבַעַל וְכָל הַפֶּה אֲשֶׁר לֹא נִשְׁק לוֹ. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִכָּאן וְהִלָּאָה, שְׂאִין הָעוֹלָם לְסַבֵּל אוֹתָךְ עִם בְּנֵי [אָדָם]. וְאַתָּה אֲלִישֶׁע בֶּן שִׁפְט מֵאֲבֵל מְחוּלָה תִּמְשַׁח לְנִבְיָא תַּחְתִּיךָ, יִהְיֶה נְבִיא אַחַר אֲצֵל בְּנֵי [אָדָם], וְאַתָּה תִּסְתַּלַּק לְמִקְוָמָךְ.

וְבֵא רָאָה, כָּל אוֹתוֹ אָדָם שֶׁמְקַנָּא לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹא יְכוּל מִלְּאֵךְ הַמּוֹת לְשַׁלֵּט בּוֹ כִּשְׂאָר בְּנֵי אָדָם, וַיִּתְקִים בּוֹ שְׁלוֹם, וְהִנֵּה פְרִשׁוּתָ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּפִנְחָס, (בַּמִּדְבָּר כ"ה) לָכֵן אָמַר הַנְּנִי נִתֵּן לוֹ אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם. וַיִּפֹּל עַל צְוֹאֲרֵי בְנֵימָן אָחִיו וַיִּכְּךָ וּבְנֵימָן בָּכָה עַל צְוֹאֲרָיו. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, הִנֵּה פְרִשׁוּתָ שֶׁבָכָה עַל מִקְדָּשׁ רֵאשׁוֹן וְעַל מִקְדָּשׁ שְׁנִי.

פְּתַח וְאָמַר, כְּמַגְדֵּל דְּוִיד צְוֹאֲרָךְ בְּנוֹי לְתַלְפִּיּוֹת אֵלֶיךָ הַמְּגַן תְּלוּי עָלָיו כָּל שְׁלִטֵי הַגְּבָרִים. כְּמַגְדֵּל דְּוִיד, מִי מַגְדֵּל דְּוִיד? זֶה וְדָאִי מַגְדֵּל דְּוִיד שֶׁבָנָה אוֹתוֹ דְּוִיד וְהָעֵלָה אוֹתוֹ לְתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם. אֵלֶּיךָ כְּמַגְדֵּל דְּוִיד – זוֹ יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה, שֶׁכָּתוּב בָּהּ (מְשִׁלִּי י"א) מַגְדֵּל עֵז שֵׁם ה' בּוֹ יְרוּץ צְדִיק וְנִשְׁגָב. מִי הַנִּשְׁגָב? אֵלֶּיךָ אוֹתוֹ מַגְדֵּל נִשְׁגָב, מְשׁוּם שֶׁבּוֹ יְרוּץ צְדִיק.

נִמְצָא [לוֹ] לְעֵין, כְּמוֹ שֶׁשְׁמוּאֵל, שֶׁכָּתוּב (שְׁמוּאֵל-א-טו) אֵיךְ אֵלֶיךָ וְשָׁמַע שְׁאוּל וְהִרְגִנִי. אָמַר לוֹ, עֲגֵלֵת בְּקָר תִּקַּח בְּיָדְךָ, מְשׁוּם שֶׁצְדִיקִים לֹא רוֹצִים לְהִטְרִיחַ אֶת רַבּוֹנָם בְּמִקְוָם שֶׁנִּמְצָא נִזְק. אַף כֶּךָ אֱלֹהִים, כִּיּוֹן שֶׁרָאָה שֶׁנִּזְק נִמְצָא, לֹא רָצָה לְהִטְרִיחַ אֶת רַבּוֹנוֹ.

אָמַר לוֹ, אֲנִי שֶׁמַּעֲתִי דְבָר, שֶׁהִנֵּה בְּאֱלֹהִים לֹא כָתוּב בּוֹ וַיִּירָא וַיִּלְךְ אֶל נַפְשׁוֹ, אֵלֶּיךָ וַיִּרָא, רָאָה וְמָה רָאָה? אֵלֶּיךָ רָאָה שֶׁהִנֵּה מִכְּמָה שְׁנַיִם הוֹלֵךְ אַחֲרָיו מִלְּאֵךְ הַמּוֹת, וְלֹא נִמְסָר בְּיָדוֹ, וְעַכְשָׁיו וַיִּלְךְ אֶל נַפְשׁוֹ. מַה זֶה וַיִּלְךְ אֶל נַפְשׁוֹ? הֲלֵךְ לְקִיּוּם הַנַּפְשׁוֹ, וּמִי הוּא? עַץ הַחַיִּים לְהַדְּבִק שֵׁם.

בֵּא רָאָה, כָּלֵם כָּתוּב אֶת נַפְשׁוֹ, וְכֵאן כָּתוּב אֶל נַפְשׁוֹ, וְסוּד זֶה שֶׁמַּעֲתִי, שֶׁאָמַר רַבִּי שֶׁמַּעוֹן, כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, כָּלֵם יוֹצְאִים מֵאוֹתוֹ נִהָר שְׁשׁוּפֵעַ וְיוֹצֵא, וְאֵת כָּלֵם הוּא לּוֹקַח אוֹתוֹ צְרוּר הַחַיִּים, וְכִשְׁהַנְּקֵבָה מִתְעַבְרַת מִן הַזְכָּר, כָּלֵם בְּתִשׁוּקָתָ שְׁנֵי הַצְּדִידִים, בְּתִשׁוּקָתָ הַנְּקֵבָה לְזָכָר, וְכִשְׁתִּשׁוּקָתָ הַזְכָּר יוֹצֵאת בְּרִצּוֹן, אִזְ אוֹתָן הַנְּשָׁמוֹת בְּקִיּוּם יוֹתֵר, מְשׁוּם שֶׁהַכֹּל בְּתִשׁוּקָה וְרִצּוֹן שֶׁל עֵץ הַחַיִּים. וְאֱלֹהִים, מְשׁוּם שֶׁהִיא מֵאוֹתוֹ רִצּוֹן יוֹתֵר מֵאָדָם אַחֵר, הַתְּקִים.

וּמְשׁוּם כֶּךָ כָּתוּב אֶל נַפְשׁוֹ, וְלֹא כָתוּב אֶת נַפְשׁוֹ, שֶׁהָרִי אֶת נַפְשׁוֹ – זוֹ הַנְּקֵבָה. וְאִם תֹּאמַר וְאֵל הָאִשָּׁה אָמַר – הַכְּלָלוֹת שֶׁל זָכָר וְנִקְבָה כִּשְׁהִיא בְּתוֹךְ הַזְכָּר, אִזְ וְאֵל הָאִשָּׁה אָמַר. אֶת הָאִשָּׁה – הַנְּקֵבָה לְבָדָה, וְלֹא שֶׁל הַזְכָּר. כְּמוֹ זֶה אֵל נַפְשׁוֹ – הַזְכָּר לְבָדוֹ. אֶת נַפְשׁוֹ – הַנְּקֵבָה לְבָדָה וְלֹא הַתְּכַלְלוֹת שֶׁל זָכָר. וּמְשׁוּם שֶׁהוּא מַצֵּד הַזְכָּר יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, הַתְּקִים בְּקִיּוּמוֹ יוֹתֵר, וְלֹא מֵת כִּשְׂאָר בְּנֵי הָעוֹלָם, מְשׁוּם שֶׁהַכֹּל הוּא מַעַץ הַחַיִּים, וְלֹא מִתּוֹךְ הַעֶפֶר. וּמְשׁוּם כֶּךָ הַסְּתַלַּק לְמַעְלָה וְלֹא מֵת כְּדָרֶךְ כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב (מַלְכִים-ב-ב) וַיַּעַל אֱלֹהִים בְּסַעֲרָה הַשָּׁמַיִם.

בֵּא רָאָה מַה כָּתוּב, וְהִנֵּה רִכַּב אֵשׁ וְסוּסֵי אֵשׁ וְגו', שֶׁהָרִי אִזְ הַתְּפַשֵּׁט הַגּוֹף מִן הָרוּחַ וְהַסְּתַלַּק שֶׁלֹּא כִּשְׂאָר דְרָךְ בְּנֵי הָעוֹלָם, וְנִשְׂאָר מִלְּאֵךְ קְדוֹשׁ כִּשְׂאָר קְדוֹשִׁים עֲלִיוֹנִים, וְעוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹת בְּעוֹלָם, וְהָרִי פְרִשׁוּתָ, שֶׁהַנְּסִים שֶׁעוֹשֶׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם, נַעֲשִׂים עַל יָדוֹ.

ויבכו, שְהָרִי הוּא בְכָה, שְנִצְנִצָּה בּו רִיחַ הַקֹּדֶשׁ, וְהֵם
לֹא בָכוּ, שְלֹא שָרְתָה עֲלֵיהֶם רִיחַ הַקֹּדֶשׁ.

וְהַקֵּל נִשְׁמַע בֵּית פְּרָעָה. רַבִּי [אַלְעָזָר] אָבָא פְתַח
וְאָמַר, (תהלים פד) נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי
לְחִצְרוֹת ה' לְבִי וּבִשְׂרֵי יְרֵנָנוּ אֶל אֵל חַי. בֹּא רֵאֵה,
כָּל אָדָם שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ [וְקָם] לְפָנָי רַבּוֹנוּ, צָרִיךְ
לּוֹ לְהִקְדִּים לוֹ בְּרִכּוֹת בְּכָל יוֹם וְיוֹם וְלִהְתַּפַּלֵּל
תְּפִלָּתוֹ לְפָנָי רַבּוֹנוּ בְּזִמְנֵי שְׁצָרֶיךָ.

בַּבֶּקֶר לְאַחַז בִּימֵי שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּמִנְחָה
לְאַחַז בְּשֵׁמֶל. וּתְפִלָּה וּבִקְשָׁה צָרִיךְ לְאָדָם
בְּכָל יוֹם וְיוֹם כְּדִי לְהֶאֱחִז בּוֹ. וּבְאַרְנוֹ, מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל
תְּפִלָּתוֹ [וְעוֹמֵד] לְפָנָי רַבּוֹנוּ, צָרִיךְ לוֹ שְׁלֹא לִשְׁמַע
קוֹלוֹ בְּתְפִלָּתוֹ, וּמִי שֶׁשׁוֹמֵעַ קוֹלוֹ בְּתְפִלָּתוֹ, תְּפִלָּתוֹ
לֹא נִשְׁמַעַת.

מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהִתְפַּלֵּה אֵינָה אוֹתוֹ הַקּוֹל
שֶׁנִּשְׁמַע, שְׁאוֹתוֹ קוֹל שֶׁנִּשְׁמַע אֵינּוּ תְּפִלָּה.
וּמָה הִיא תְּפִלָּה? זֶהוּ קוֹל אַחַר שֶׁתְּלוי בְּקוֹל
שֶׁנִּשְׁמַע. וּמִי הוּא הַקּוֹל שֶׁנִּשְׁמַע? זֶה אוֹתוֹ הַקּוֹל
שֶׁהוּא בְּאוֹ"ו, הַקּוֹל שֶׁתְּלוי בּוֹ, זֶהוּ קוֹל בְּלִי וְאוֹ"ו.

וּמִשּׁוּם כִּי לֹא צָרִיךְ לְאָדָם לִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּתְפִלָּתוֹ,
אֶלֶּא לְהִתְפַּלֵּל בְּלִחַשׁ בְּאוֹתוֹ הַקּוֹל שְׁלֹא
נִשְׁמַע, וְזוֹ הִתְפַּלָּה שֶׁמִּתְקַבֵּל תְּמִיד, וְסִימָן לְדַבֵּר -
וְהַקֵּל נִשְׁמַע. קוֹל בְּלִי וְאוֹ"ו, נִשְׁמַע. זוֹ הִיא הִתְפַּלָּה
שֶׁהִיא בְּחֹשֶׁי, שֶׁכְּתוּב בְּחִנּוּה וְקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמַע. זוֹ
הִיא הִתְפַּלָּה שֶׁמְקַבֵּל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁנִּשְׁמַעֲשִׂית
בְּתוֹךְ רִצּוֹן וְכוֹנֵה וְתַקוּן כְּרֹאוֹי, וְלִיחַד אֶת הַיְחוד
שֶׁל רַבּוֹנוּ כְּרֹאוֹי בְּכָל יוֹם. [וְהַקֵּל נִשְׁמַע בֵּית פְּרָעָה.
וְהַקֵּל נִשְׁמַע, חֶסֶר וְאוֹ"ו, מָה הַטַּעַם? אָמַר רַבִּי
אַלְעָזָר, זוֹ הִיא הַשְּׂכִינָה שְׁבוּכָה עַל חֶרְבֵּן בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ וְעַל גְּלוּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. כְּתוּב כָּאֵן וְהַקֵּל
נִשְׁמַע, וְכְתוּב שָׁם, (ירמיה לא) קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמַע. מָה
לְפָנֵינוּ שְׂכִינָה, אֵף כָּאֵן גַּם כֵּן שְׂכִינָה].

צְוָאֲרֵךְ - זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שְׁלֵמֻטָּה, שְׁעוֹמֵד בְּתַקוּן
שֶׁל יְפִי כְּצְוָאֲרֵךְ לַגּוֹף. מָה הַצְּוָאֲרֵךְ הוּא הַיְפִי
שֶׁל כָּל הַגּוֹף - כִּי גַם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הוּא הַיְפִי שֶׁל
כָּל הָעוֹלָם.

בְּנוֹי לְתַלְפִּיּוֹת - תֵּל שֶׁכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם הָיוּ מִסְתַּכְּלִים
בּוֹ. וְכִי בְּאַרוּהוּ, תַלְפִּיּוֹת - תֵּל שֶׁכָּל הַפִּיּוֹת
שֶׁל הָעוֹלָם מְשַׁבְּחִים וּמִתְפַּלְּלִים אֵלָיו.

אַלְף הַמְגִן תְּלוי עָלָיו - אֵלוֹ אֶלְף הַתְּקוּנִים
שֶׁמִּתְקַנִּים בּוֹ כְּרֹאוֹי. כָּל שְׁלֹטֵי הַגְּבָרִים -
שְׁכָלָם בָּאִים מִצַּד הַדִּין הַקָּשָׁה.

מָה הַצְּוָאֲרֵךְ כָּל תְּקוּנֵי הָאִשָּׁה תְּלוּיִים בּוֹ - כִּי
בְּמִקְדָּשׁ כָּל תְּקוּנֵי הָעוֹלָם תְּלוּיִים וְשְׂרוּיִים בּוֹ.
וְהָרִי פְרִשׁוּהָ, שְׁכָתוּב (איכה ה) עַל צְוָאֲרֵנוּ נִרְדְּפָנוּ,
עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁהוּא הַצְּוָאֲרֵךְ וְהַיְפִי שֶׁל כָּל
הָעוֹלָם. נִרְדְּפָנוּ יְגַעְנוּ, לְכַנּוֹת אוֹתוֹ פְּעַמִּים. וְלֹא
הוֹנַח לָנוּ, שְׁהָרִי לֹא הִשְׁאִירוּהוּ לָנוּ, וְנִחָרַב וְלֹא
נִבְנָה לְאַחַר מִכָּן.

מָה הַצְּוָאֲרֵךְ, כִּינּוּן שֶׁהַשְּׂמֵד, כָּל הַגּוֹף מְשֻׁמֵּד עִמוֹ -
כִּי גַם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כִּינּוּן שֶׁהַשְּׂמֵד וְנִחָשֵׁךְ, כָּל
הָעוֹלָם כִּי גַם נִחָשֵׁךְ, וְלֹא מְאִיר הַשְּׂמֵשׁ, וְלֹא שְׁמִים
וְאַרְץ וְכוּכָבִים.

מִשּׁוּם כִּי בְכָה עַל זֶה יוֹסֵף, וְאַחַר שְׁבָכָה עַל זֶה,
בְּכָה עַל הַשְּׁבָטִים שֶׁיִּגְלוּ. כְּשֶׁנִּחָרַב בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ, כָּל הַשְּׁבָטִים גָּלוּ מִיָּד וְהִתְפָּזְרוּ בֵּין
הָעַמִּים. זֶהוּ שְׁכָתוּב וַיִּנָּשֶׁק לְכָל אָחָיו וַיִּבְךְ עֲלֵהֶם.
עֲלֵהֶם וְדַאי.

עַל כָּלָם בְּכָה, עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּחָרַב פְּעַמִּים, וְעַל
אָחָיו עֲשָׂרַת הַשְּׁבָטִים שֶׁהִגְלוּ לְגָלוּת וְהִתְפָּזְרוּ
בֵּין הָעַמִּים. וְאַחֲרֵי כֵן דִּבְּרוּ אָחָיו אוֹתוֹ, וְלֹא כְּתוּב

❦ סדר הלימוד ליום יב טבת [יום 101 בשנה] ❦

וגילו בה כל אהביה שישו אתה מְשׁוּשׁ וגו'. בא ראה, כְּשֶׁנֶחֱרַב בית המקדש וגרמו החטאים וגלו ישראל מן הארץ, הסתלק הקדוש ברוך הוא למעלה למעלה, ולא השגיח על חרבן בית המקדש ועל עמו שגלו, ואז השכינה גלתה עמהם.

בְּשִׁירָה, השגיח על ביתו שנשרף, הסתפל על עמו - והנה הגלה. שאל על הגבירה - והיא גרשה. אז ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרחה ולחגר שק. והיא גם היא מה כתוב בה? (יואל א) אלי כבתולה חגרת שק על בעל נעוריה, כמו שנאמר כי איננו, משום שהסתלק ממנה ונמצא פרוד.

וְאֶפְלוּ שמים וארץ כלם התאבלו עליו, שכתוב (ישעיה כ) אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם. מלאכים עליונים כלם התאבלו עליה, שנאמר הן אראלם צעקו חצה מלאכי שלום מר יכפיון. השמש והלבנה התאבלו והחשיכו את אורם, שכתוב חשך השמש בצאתו וגו', וכל העליונים והתחתונים בכו עליה והתאבלו. מה הטעם? משום ששולט עליה הצד האחר ששולט על הארץ הקדושה.

פָּתַח ואמר, (יחזקאל ז) ואתה בן אדם כה אמר ה' אלהים לאדמת ישראל קץ בא הקץ על ארבע כנפות הארץ. הפסוק הזה הוא עליון. מה זה לאדמת ישראל קץ, וכי אדמת ישראל היא קץ? אלא כך זה ודאי, ונתבאר. הקץ הוא לימין, והקץ הוא לשמאל. קץ לימין - שכתוב (דניאל יב) לקץ הימין. קץ לשמאל - שכתוב (בראשית ו) קץ שם לחשך ולכל תכלית הוא חקר, וזהו קץ כל בשר, כמו שנתבאר.

קִץ של הימין - הינו שכתוב לאדמת ישראל קץ. בא הקץ - זה קץ השמאל. הקץ של הימין זה הקץ של יצר הטוב. הקץ של השמאל זה הקץ של יצר הרע. וזה הוא שכאשר החטאים גרמו והתגברו, נגזר ונתן השלטון למלכות הרשעה לשלט ולחזק ביתו ומקדשו, וזהו שכתוב (יחזקאל ז) כה אמר ה' אלהים רעה אחת רעה הנה באה, והכל אחר.

רַבִּי אלעזר אמר, הקול בחדשי זהו קול עליון שכל הקולות יוצאים משם. אבל קל בלי וא"ו, זוהי התפלה של מטה, שהיא הולכת להתעלות בוא"ו ולהתחבר בו.

בֵּא ראה, והקל נשמע, זה הוא הקל בלי וא"ו, זהו הקול שבכה על מקדש ראשון ועל מקדש שני. נשמע, כמו שנאמר קול ברמה נשמע. ברמה, מה זה ברמה? זה הוא העולם העליון, העולם הבא, וסימן לדבר - מן הרמה ועד בית אל, (תהלים קו) מן העולם ועד העולם. כאן ברמה - זה העולם העליון, שהרי בשעה ההיא שברמה נשמע, אז מה כתוב? (ישעיה כב) ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד וגו'.

וְהִקֵּל נשמע, למעלה למעלה. מה הטעם? משום שוא"ו התרחק והסתלק ממנה, ואז רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו. כי איננו? כי אינם צריך היה להיות! אלא כי איננו, והנה בארנו כי איננו, שבעלה לא נמצא עמה, שאלמלא היה בעלה נמצא עמה, תתנחם עליהם, שהרי אז בניה לא יהיו בגלות, ומשום שאיננו, אינה מתנחמת על בניה, משום שבניה התרחקו ממנה על שאיננו עמה.

בֵּא ראה, בית פרעה - זה הוא סימן לדבר למעלה, הבית שנפרעים ומתגלים ממנו כל האורות וכל המאורות, כל מה שהיה סתום משם התגלה, ומשום כך הקדוש ברוך הוא הוציא את כל האורות וכל המאורות, כדי להאיר לאותו הקול שנקרא קל בלי וא"ו.

בֵּא ראה, כאשר יקים הקדוש ברוך הוא לזה הקול מהעפר ויתחבר באות וא"ו, אז כל מה שנאבד מהם בזמן הגלות יחזור, ויתעדנו באורות עליונים שנוספים מתוך העולם העליון, כמו שנאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וכאו האבדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלם.

וְאֵתָה צניטה זאת עשו קחו לכם מארץ מצרים וגו'. רבי חייא פתח, שמחו את ירושלם

ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה, ויעקב לא עמד בדבר עד שראה אותם, שכתוב וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב אביהם.

אמר רבי שמעון, בראשונה ותחי רוח יעקב, ואחר כך ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי. אלא בראשונה קראה לו התורה יעקב, משום השתפות, ששתפו את השכינה באותו חרם כשנמכר יוסף, ועכשו ששכינה עלתה, אז היא ותחי רוח יעקב אביהם, וזה הוא סוד השכינה. ואחר שהיא עמדה בקיום, [משום] אז הדרגה שלמעלה עברה אליה, הדרגה שהיא ישראל. [אז הדרגה שלמעלה התעוררה אליה, וזוהי דרגה של ישראל] מכאן שהדרגה שלמעלה לא מתעוררת למעלה עד שמתעוררת בראשונה למטה, שהרי כאן ותחי רוח יעקב בראשונה, ואחר כך ויאמר ישראל.

ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה. במראת כתוב. בא ראה, ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק, בראשונה, כדי להעיר את השמאל בסוד של האהבה. ואז - ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה, בדרגה הזו שאמרנו, שהיא מראות הלילה.

ויאמר אנכי האל אלהי אביך. מה הטעם? משום שצד הקדשה שלמעלה כך הוא, שהרי צד הטמאה לא מזכיר את שם הקדוש ברוך הוא, וכך צד הקדשה נזכר בשמו. אנכי ארד עמך מצרימה וגו'. מכאן ששכינה ירדה עמו בגלות, ובכל מקום שישראל גלו - שכינה גלתה עמהם, והנה פרשוה.

בא ראה, כמה עגלות היו? שש, כמו שנאמר (במדבר ז) שש עגלות צב. דבר אחר, ששים היו, והכל סוד אחד. בראשונה כתוב בעגלות אשר שלח יוסף, ולבסוף - אשר שלח פרעה. אלא כלם ששלח יוסף היו בחשבון כראוי, ואותם ששלח פרעה יותר מהם, לא היו בסוד זה ולא היו בחשבון.

ואלה ואלה באו, משום כך אשר שלח יוסף, אשר שלח פרעה. וכשיצאו ישראל מן הגלות מה כתוב? (ישעיה סו) והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' וגו'.

ויאמר יוסף מרכבתו. רבי יצחק פתח ואמר, (יחזקאל א) ודמות על ראשי החיה רקיע

ומשום כך התאבלו עליונים ותחתונים, על שנתן השלטון לקץ הזה של השמאל. ומשום כך, כיון שהמלכות הקדושה, מלכות השמים נכנעה, ומלכות הרשעה [האחרת] התגברה, [אז] יש לכל אדם להתאבל עמה ולהכנע עמה, ומשום שכאשר היא תזדקף והעולם יתחדש הוא יתחדש עמה, שכתוב (ישעיה סו) שישו אתה מושש כל המתאבלים עליה.

בא ראה, כתוב במצרים (ירמיה מו) עגלה יפה פיה מצרים, והסוד של העגלה הזו היו ישראל תחת שלטונה כמה פעמים וכמה שנים. ומשום שישראל עתידים אחר כך לשלט עליה, נרמז להם כאן עגלות.

רבי אלעזר אמר, רמז רמז יוסף ליעקב על עגלה ערופה, שהרי באותו פרק נפרד ממנו. ובארוה, עגלה ערופה, שהיא באה על שנמצא הרוג ולא נודע מי הרג אותו, וכדי שלא ישלטו על הארץ רוחות רעות שאינן צריכות, נותנים את העגלה הזו לתקון, כדי שלא יתודעו אליו ולא ישלטו עליהם.

בא ראה, כל בני האדם, כלם עוברים על ידי מלאך המות, פרט לזה, שהקדימו אותו בני אדם טרם הגיע זמנו לשלט בו ולטל רשות, שהרי אין שולט באדם עד שנוטל רשות.

ומשום כך יש לו דין לשלט על אותו מקום, כמו שנאמר לא נודע מי הפהו. גם כך יש לו דין שלא נודע כדי לקטרג על אותו מקום, ועל כן (דברים כא) ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר וגו', כדי להעביר דינו של המקום ההוא, ולהתקן שלא ישלט בו המקטרג ולהנצל ממנו.

בא ראה, כשנפרד יוסף מאביו, בלי לניה ובלי אכילה נשלח, והיה מה שהיה, וכשאמר יעקב (בראשית לו) טרף טרף יוסף, אמר כי ארד אל בני אבל שאלה, שאני גרמתי לו, ועוד - שהייתי יודע שאחיו שונאים אותו ושלחתי אותו, ורמז הוא רמז לו.

אמר לו רבי יהודה, את אותם העגלות שלח אותם על פי פרעה, שכתוב ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה. אמר לו, דיוקו של דבר, שכתוב ואתה צויתה זאת עשו. ואתה צויתה דוקא, ומשום כך כתוב בה"א, משמע שיוסף בקש אותם, ומשום כך

בשלמותו. וכשמשלך ממנו ונחרב בית המקדש, אז ויבך על צנאריו עוד, שכלם בכו על המקדש שנחרב. עוד, מה זה עוד? זו הגלות האחרונה.

אז פיון שראה יעקב והסתכל שהנה התקון שלמטה נתקן כמו שלמעלה, אז אמר אמותה הפעם וגו'. כי עודך חי, שהתקיימת בסוד של הברית הקדוש שנקרא חי העולמים, ומשום כך כי עודך חי. ועל כן בראשונה אמר, רב עוד יוסף בני חי, שצריך לעמד בסוד של חי, והנה נתבאר.

בא ראה מה כתוב, ויברך יעקב את פרעה. אמר רבי יוסי, פרעה, אף על גב שבארוהו בסוד אחר, סמך שסומכים בעולם.

אבל בא ראה, (שיר א) לססתי ברכבי פרעה דמיתוך רעיתי. בא ראה, יש מרכבות לשמאל בסוד של הצד האחר, ויש מרכבות לימין בסוד של למעלה של קדשה, ואלה כנגד אלה. אלה של רחמים, ואלה של דין.

וכשהקדוש ברוך הוא עשה דין במצרים, כל הדין שעשה, באותה צורה, שהם המרכבות ממש, וכמו של אותו הצד ממש. מה אותו הצד [ממש] הורג ומוציא נשמות, כך הקדוש ברוך הוא עושה באותה צורה ממש, שכתוב (שמות יג) ויהרג ה' כל בכור, וכן בכל מצרים באותה צורה ממש. ומשום כך דמיתוך רעיתי, כמו שלה ממש להרג, שכתוב כי אני ה' אני הוא ולא אחר. ולעתיד לבא מה כתוב? (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו'.

בא ראה מה כתוב. וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד. ויאחזו בה - ירשת עולמים. ויאחזו בה - שהרי להם ראויה, כמו שבארוה. [אמר רבי יוסי] ויפרו וירבו מאד, ודאי, שהרי הצער לא שרה בהם ועמדו בתפנוקי העולם, ומשום כך ויפרו וירבו מאד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

פרשת ויחי יעקב

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה וגו'. אמר רבי יוסי, הלב רואה בנבואה, במצרים, שיהיו בניו בכמה גליות, עד כאן, ועד

כעין הקרח הנורא נטוי על ראשיהם מלמעלה. הפסוק הזה בארוהו, אבל בא ראה, יש חיה למעלה מן החיה, ויש חיה קדושה שעומדת על ראש החיות.

וייש חיה עליונה למעלה על כל שאר החיות, וזו [וייש] החיה שולטת על כלם, משום שכאשר החיה הזו נותנת ומאירה לכלם, אז כלן נוסעות למסעותיהן ונותנות זו לזו ושולטות זו על זו.

וייש חיה למעלה על התחתונים על שאר החיות שלמטה, וכלם נזונים ממנה, וארבעת צדדי העולם רשומים בה, פנים מאירות ידועות [דינים] לכל צד, והיא שולטת על ארבעה צדדים, והנה פרושה, שהם שלש לצד זה ושלוש לצד זה, וכן לארבעת צדדי העולם.

וייש רקיע למעלה מן הרקיע, והרקיע הזה ששולט עליהם, כלם מסתכלים כלפיו. מה כתוב? (יחזקאל א) ותחת הרקיע כנפיהם ישרות אשה אל אחותה וגו', משום שכלם שולטים על מה שנפקדו, ושליחות של מדת החכל בהם.

והם תשעה לכל צד, לארבעת צדדי העולם, והם ל"ו בחשבון. וכשכלם מתחברים, נעשים רשום אחד, בסוד של שם אחד, ביחוד שלם כראוי.

וכשנתקנים כלפי הכסא, מה כתוב? וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. והרי בארנו, [דמות] שהאבן הטובה הזו בכסא, שעומד על ארבעה עמודים, ועל אותו הכסא דמות של אדם, להתחבר בו יחד ולהתברך כראוי.

וכשהיא נתקנת כלפי אדם, שהכל יהיה מרכבה [נ"א קדושה, ואז כל המרכבה] אחת לאדם הזה, אז כתוב: ויאסור יוסף מרכבתו - זה הצדיק. ויעל לקראת ישראל אביו גשנה. לקראת ישראל - זה הסוד של אדם. גשנה - התקרבות אחת, להתקרב יחד בקרבן אחד ויחוד אחד.

וירא אליו - שכשנראה השמש עם הלבנה, אז מאירה הלבנה, ומאירה לכלם שלמטה. וכן כמו זה, כל זמן שהקדשה שלמעלה שורה על המקדש שלמטה, מאיר בית המקדש ועומד

במצרים אין נבואתו מעלה. [שהארץ שנואה].
ארץ גדולה.

בא ראה, לא זכה לברך את אחד מבניו ולא היתה
בידו רוח לברך אלא במצרים, כשברך אותם
כל אחד ואחד בסוד, וסוד – (בראשית מב) וירא יעקב
כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו למה תתראו
בא ראה שלא נתנה הנבואה אלא לשבורי הלב, כמו
שנאמר רדו שמה ושברו לנו משם ונחיה ולא נמות.

אמר רבי יוסי, תחת כסא הכבוד הקדוש, יעקב
ספיר, שהיא מדת הדין לצדו. בא ואמר, (שם
לב) לא יעקב יאמר עוד שמה כי אם ישראל כי שרית
עם אלהים ועם אנשים ותוכל. אתה מוצא שיעקב
ראה לצדו מדת הדין. ויזרח לו השמש כאשר עבר
את פנואל וגו', וסוד הדבר – (ירמיה ו) אוי לנו כי
פנה היום כי ינטו צללי ערב.

רבי שמעון אמר, כשהגלו מירושלים והוסר
התמיד, וטמא השונא את ההיכל, בזמן
ההוא לא סבלה המלכות את ישראל משום
חטאייהם, אלא ישראל, משום שהיא משני צדדים
– רחמים ודין.

והמלה של לא יעקב יאמר עוד שמה כי אם
ישראל, כאשר מתבאר בסבא. ישראל
ויעקב – זה עליון מזה, ובגלגלם היה מטה משה
חקוק משני צדדיו משמו הקדוש, אחד רחמים
בדין, ואחד דין בדין.

וסוד (במדבר כג) לא הביט און ביעקב ולא ראה
עמל בישראל – משאנו בגלות דחוקים בין
שונאים, והסתלקה המלכה מן המלך והתרחקה
ממנו, הוא ישרה שכונתו בינינו ויגאלנו, והסוד של
(ישעיה מד) כה אמר ה' מלך ישראל וגאלו ה'
צבאות. ויחי חי, כה אמר ה' השמים כסאי והארץ
הדום רגלי.

בבנין העליון שת"י רגלים חי, ל"י גדולה י' לח'
קטנה, ח' לת"י, ו' לו', ו' לד', זה מה
שיוצא מהעליון. תחת כסא הכבוד מאבן טובה
בארץ מצרים, הינו מה שכתוב ונגף ה' את מצרים
וגו', שתי חלקות. כי טל אורות טלף – משום
חלקה אחת.

עדן של קץ המשיח. ולא הגיעה לנבואה של ויחי
אלא במצרים, והיא הנבואה המעלה משהתנבאו
[שלא התנבאו] כמותה ולא הגיעה לשום איש
מבני הנביאים, אלא הוא ומשה. במשה כתוב
(שמות לג) כי לא יראני האדם וחי. ביעקב כתוב
ויחי יעקב. ויחי, נבואה שירדה מהאספקלריה
[מאירה] המאירה.

רצה לומר, [חפץ ההוא היה בעיניו] נבואת הגלות
שתקרה לבניו בארץ כנען ובכל ארץ התישב
בה, מארץ מצרים היה שבור לבו, שכתוב כי יש
שבר במצרים.

ועל כן הגיע ויחי יעקב במצרים, ולא היה שמח,
כי בארץ ההיא קשרם של העמים, ספירים
של כסא הכבוד, ולא הגיע להם שום איש, לא
מהעליונים ולא מן התחתונים, אלא ח"י, וסוד זה
– כי לא יראני האדם וחי. כמה הוא סוד עליון
בפסוק הזה, ואנו החברים תמהים עליהם, על ויחי
שמזכיר עמו יעקב, היה לו לומר לפניו ישראל.
ישראל מנין? שכתוב (ירמיה ב) קדש ישראל לה'
ראשית וגו'. (שמות ד) בני בכרי ישראל. רבי אלעזר
בנו של רבי שמעון אמר, וכי לא אמר הכתוב
(בראשית כה) וימכר את בכרתו ליעקב?

אמר רבי שמעון אביו, בזמן שהיו ישראל אמתיים
וצדיקים ועושים זכיות ולא היו פוחדים
ישראל, אלא יעקב לבדו. משום הטובות שעשו
היה לעשות להם טובות רבות זה בזה.

משחטאו והגלו על חטאייהם ועל מעשייהם
הרעים, לא היו סובלים אותו שלא
ישארו בעולם באמת על חטאייהם, ועל זה באה
מדת הרחמים והדין לחוד, ישראל, ונתנה אותם
בארץ גלותם. יפה שאלת, בני, אבל איש המסתכל
וידע אותו, יעקב המחבר עם ויחי הוא קדש, ועל
סוד זה אומרים, יעקב בחר אותו להיות ספיר
בכסא הכבוד.

רבי שמעון פתח ואמר, (ישעיה נז) ואת דכא ושפל
רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב
נדכאים. לב נדכאים – זה יעקב, כמו שנאמר, תחת
מהדרגה ירדה עליו נבואות וברכות במצרים.
שנינו, אמר רבי אבא, הלב רואה, שהיה יעקב

וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת. רבי חזקיה אָמַר, רָאָה צָרָה זוֹ שֶׁל הַגְּלוּת שֶׁהִיְתָה קוֹרֵאת לְבָנָיו קְרֵבָה עַל נַפְשׁוֹ וְדַחְקָה לְמוֹת, לֹא נִשְׁאַר חַי. כְּשֶׁהָיָה יוֹרֵד מִדְּרָגוֹת מְשׁוֹם חֲטָאֵי יִשְׂרָאֵל, לֹא יֵרֵד עִמָּם בְּגָלוּת. אֲשֶׁרֵי חֲלָקָם. שָׂאֵם לֹא יֵרֵד עִמָּם בְּגָלוּת, יִשְׁאַרוּ בֵּין הָעַמִּים, וְאַתָּה אָמַרְתָּ (ישעיה נ) מִדּוֹעַ בְּאֵתֵי וְאֵין אִישׁ קְרֵאתִי וְאֵין עוֹנָה. וְאֵין עוֹנָה – זֶה יִשְׂרָאֵל. בְּאֵתֵי וְאֵין אִישׁ – זוֹ שְׂכִינָה. הַקְּצוֹר קְצָרָה יְדֵי מִפְּדוּת וְאֵם אֵין בִּי כַח לְהַצִּיל הֵן בְּגַעְרָתִי אַחֲרֵיב יָם אֲשֵׁים נִהְרוֹת מְדַבֵּר. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן חֶלֶק לְיִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִשְׁלַט גְּדוֹל אַחֵר עֲלֵיהֶם. יְרֵדוּ לְגָלוּת – שְׂכִינָה עִמָּהֶם, וְהוּא רְחוּק מִן הַמַּלְכָּה.

וַיִּקְרָא לְבָנוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם נָא מִצְּאֵתִי חַן בְּעֵינֶיךָ. חָקַר אֶת בְּנָיו כֻּלָּם וְאָמַר לָהֶם: צְרוֹת רַבּוֹת, רַעוֹת גְּדוֹלוֹת, אֲנִי רוֹאֶה לְבָא עַל דְּוֵרוֹתֵיכֶם נִמְצְאוּ רַחֲמִים עֲלֵינוּנִים.

וְאִם אַתֶּם רוֹצִים לְצַאת מִכָּל צָרָה, הִשְׁבַּעוּ לִי וְתַנּוּ בֵּינֵינוּ רַבּוֹן הָעוֹלָם, וְתַעֲשׂוּ אֲמַת וְדִין, וְתַהֲיִו כְּאַבוֹתֵיכֶם, וְצוּוּ בְּכָל דּוֹר וְדוֹר שֶׁיִּלְכוּ אַחֲרֵיהֶם. וְאִם אַתֶּם רוֹצִים לַעֲשׂוֹת כֶּף, תִּצְאוּ מִכָּל צָרָה שֶׁתְּבֹא עֲלֵיכֶם.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, (עמוס ה) וְהִצִּיגוּ בִשְׁעַר מִשְׁפָּט אוֹלֵי יַחֲנֵן ה' אֱלֹהֵי צְבָאוֹת שְׂאֲרִית יוֹסֵף. וְאִם תַּעֲשׂוּ כֶּף, לֹא תִקְבְּרוּ אֶחָד מִן בְּנֵי, אֲלֹא אֵתִי תִשׁוּבוּ לְאַרְצְכֶם בְּשָׁלוֹם.

וְהוּ שְׁכָתוֹב (בראשית כד) שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי. מֵהוּ יָדְךָ? פָּתַח וְאָמַר, (תהלים מה) חָגוֹר חֲרָבְךָ עַל יָרֵךְ גִּבּוֹר הוֹדֵךְ וְהִדְרֵךְ. חָרַב שֵׁישׁ בָּהּ חֶסֶד וְאֲמַת, שְׁתֵּי סְפִירוֹת, וְלֹא עוֹזְבִים זֶה אֶת זֶה. וְלָכֵן אָמַר חֶסֶד וְאֲמַת יִקְדְּמוּ פָּנֶיךָ, (איכה ד) פָּנֵי ה' חֲלָקָם. וְאִם יִהְיוּ בְּנָיו טוֹבִים וְעוֹשִׂים מֵה שֶׁנִּשְׁבַּעוּ, לֹא מֵת אֶחָד מִבְּנֵיהֶם בְּמִצְרַיִם, שֶׁכָּל טוֹב וְטוֹב שֶׁגָּזַר שֵׁם הָאֱלֹהִים עַל אֲנָשִׁים, אֵינוֹ אֲלֹא עַל שִׁיהִיו טוֹבִים, וְאִם לֹא – לֹא, כְּמוֹ שֶׁאָמַר דָּוִד (מלכים א-ב) לְמַעַן יִקָּים ה' אֶת דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלַי לֵאמֹר אִם יִשְׁמְרוּ בְּנֵיךָ אֶת דְּרָכְךָ לִלְכַת לְפָנַי בְּאֲמַת. וְאִם לֹא – לֹא.

בֵּא רָאָה כְּמָה הוּא עֲדִיף רוּחַ הָאֵב מְרוּחַ הַבֶּן, שְׁרוּחַ הָאֵב הוּא רוּחַ הַבֶּן, רוּחַ מְרוּחַ עוֹלָה.

וְלָכֵן מִתְחַלְפִים כְּאֶחָד. ב' הַפְּרוֹשׁ עַל הַגְּלוּת, א' הַפְּרוֹשׁ הֶרְאִשׁוֹן. בֵּא רָאָה מֵה שְׁכָתוֹב, בֵּית יַעֲקֹב לָכוּ וְנִלְכָה בְּאוֹר ה', בְּגָלוּת, הָאוֹתִיוֹת שֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶן עַל חֲטָאֵיהֶם, בְּאֲמַת בְּדִין הָיוּ. בַּתּוֹרָה יִשׁ תִּקְנָה, וְתִצְאוּ מִחֲמַר הַטִּיט, שֶׁהִיא גְלוּת, וְתִלְכוּ לְאוֹר ה'.

א, רְצוֹנוֹ לומר בְּאֶרֶץ, נִרְאִית בָּאָה בְּגִזְרַת סֵפֶר הַתּוֹרָה, וְהֵם מִתְחַלְקִים בְּאֶרֶץ בְּאֶרֶץ אַתָּה מוֹצֵא בְּגִזְרַת סֵפֶר הַתּוֹרָה, ר"ץ מִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד גְּלוּת. מֵהִי גְלוּת מִצְרַיִם? אַרְבַּע מְאוֹת שָׁנָה הָיָה אוֹמֵר לְאַבְרָהָם שֶׁתְּהִיָּה גְלוּת לְבָנָיו בְּמִצְרַיִם, וְכִשְׁהִיְתָ מוֹנֶה אוֹתָם, מְאֵתִים וְתִשְׁעִים שָׁנִים הָיוּ.

בֵּא רָאָה, וַיָּמַת יוֹסֵף בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרֵי שָׁנִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה ז) הִנֵּה הָעֲלֵמָה הָרָה וַיִּלְדֵת בֶּן וְקֵרֵאת שְׁמוֹ עִמְנוּאֵל. הַרְיוֹן וְלֵדָה, שְׁנֵתִמְלֵאוֹ לְגָלוּת וְלְצְרוֹת רַבּוֹת וְעַדְנִים רַעִים. וְאִף עַל גַּב שִׁיְהִיָּה עִמְנוּ, הַמַּלְכָּה מְזִדְעָזַעַת וּמִתְרַחֶקֶת מִבְּעֵלָה, תִּהְיֶה עִמְנוּ בְּגָלוּת, בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרֵי הִיְתָה הַחֲקִיקָה שְׁנֵתִסְפָּה. יִרְצָה לומר שֶׁהִיָּה עוֹבֵר מִן הַגְּלוּת מֵאָה וְעֶשְׂרֵי שָׁנִים וּמְאֵתִים וְתִשְׁעִים, וַיְהִיו אַרְבַּע מְאוֹת שָׁנָה. וְלֹא נִמְנִית גְלוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲלֹא מִשְׁמַת יוֹסֵף.

וַיְהִי יְמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חֲמִיִּשׁ שָׁבַע שָׁנִים וְאַרְבַּעִים וּמְאָת שָׁנָה. כָּאֵן סוֹד בְּגָלוּת בְּמִנְיָן, תְּקוּנֵי הַגְּלוּת שִׁיְהִיו הַבָּנִים בְּמִדַּת הַדִּין שֶׁלֹּא גְלוּתוֹ. רֵאשׁוֹנָה שֶׁל מִצְרַיִם, שֶׁנִּמְשַׁל בְּשִׁבְעַת שָׁנִים. רַבִּי חֵיִיא פָּתַח וְאָמַר, (שיר ב) הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם בְּצַבָּאוֹת אוּ בְּאִילוֹת וְגו'.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, מִכָּאֵן (ירמיה לא) מִרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי וְאַהֲבַת עוֹלָם אֶהְבֵּתִיךָ וְגו'. כָּאֵן סוֹד הַגְּלוּת, הַתִּקְנָה שִׁיְהִיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְשַׁחֲרָרִים מִגְּלוּתוֹ, וְיִתְרַצָּה לומר שִׁיְהִיו הַבָּנִים הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁהִגְלוּ עַל חֲטָאֵיהֶם בְּדִין, שָׁנִים רַבּוֹת יִהְיֶה, (ויקרא כו) שִׁבְעַת פְּחֲטָאֵתִיכֶם, (בראשית ד) כִּי שִׁבְעָתִים יָקָם קִיץ, בְּגָלוּת הֶרְאִשׁוֹנָה שֶׁל מִצְרַיִם שֶׁהִיא קֶטְנָה.

שְׁנִית – גְלוּת הַשׁוֹפְטִים שֶׁנִּמְשַׁלָּה לְאַרְבַּעִים שָׁנִים, בְּשִׁבְעַת שָׁנִים רַבִּים מִמֶּנּוּ. שְׁלִישִׁית – הַגְּלוּת שֶׁאֵנוּ בָּהּ, אַרְבָּה, שֶׁנִּמְשַׁלָּה לְמֵאָה שָׁנִים, לְאַרְבַּעִים. וְהֵינּוּ שֶׁגָּלָה הָעֲלִיּוֹן שֶׁאָמַר (דניאל יב) וּמַעַת הוֹסֵר הַתְּמִיד וְלִתְתַת שְׁקוּץ שָׁמַם וְגו'.

וְהָרְבוּ בַגְלוֹת וּמִשְׁנִשְׁכְּחוּ בָהֶם, שְׁשָׁכַח אֹתָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַחֲטָאֵיהֶם בְּאֵמֶת.

בְּשָׂבָא רַבִּי אָבָא, אָמַר, לֹא לְדַרְשָׁה בְּאֵתִי, חֲשַׁב סוּד הַדְּבָר (שם ל) יִסַּף ה' לִי בֵּן אַחֵר, כְּפִי שִׁפְרִשְׁנוּ לְעִיל. הָרִי שְׁמוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּיוֹסֵף, יִהְיֶה יֹאמֵר, הָרִי אָבִיךָ רַבּוֹן הָעוֹלָם שְׂבָא לַעֲשׂוֹת טוֹב לְבָנָיו שִׁיִּצְאוּ מֵהַגְלוֹת שְׁלֵהֶם, וְאִם אֵינְךָ רוֹצֵה בְּאֵמֶתְךָ, הַרְבּוּעַ יְדוּד אֶחָד יַעֲשֶׂה אוֹתְךָ, וַיִּוֹדְעִים שֶׁתִּשׁוּב הַמַּלְכָּה לְמִקּוּמָהּ.

שְׂאֵבוֹתֵינוּ הֵם מְרַכְּבוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה, וַיַּעַל אֱלֹהִים מֵעַל אֲבָרְהָם, הָאֲבוֹת שׁוֹקֵי הָעוֹלָם, (מִיכָה ז) תַּתֵּן אֵמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאֲבָרְהָם. שְׁנִינוּ שְׂבִיבָא הַמְּשִׁיחַ.

רַבִּי יוֹסִי פֶתַח וְאָמַר, (זְכוּרִיה יד) וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יִוֹדַע לֵה' לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה וְהָיָה לַעֲת עָרַב יִהְיֶה אוֹר. רוֹצֵה לוֹמַר, שְׁנֵי מִקְרִים רָעִים שְׂבָאוּ לְבָנָיו לְהִיּוֹת בַּגְלוֹת בְּאֶרֶץ שׁוֹנְאֵיהֶם, וְלֹא יִסְתַּכַּל בָּהֶם כְּמָה שְׁנִים רַבּוֹת עַל חֲטָאֵיהֶם בְּאֵמֶת, כֵּן יִזְנַח אוֹתָם בְּאֶרֶץ שׁוֹנְאֵיהֶם, וַיִּשָּׂא בָנָיו שְׂאֲרֵעוּ לָהֶם הַרְעוֹת הַלְלוּ, וַיִּנְהִיגֵם לְאֶרֶץ טוֹבָה כְּפִרוּשׁ הַפְּתוּב.

וְהָיָה שְׁנֵי גְדוּלִים רַבִּים מְעֵלִים הָיוּ דוֹפְקִים תַּחַת כֶּסֶא הַכְּבוֹד, שְׂאֵפוֹטְרוֹפוּס שֶׁל יִשְׂרָאֵל מְדָה חֲמִישִׁית, מִשׁוּם הֵיוּתָם בַּגְלוֹת כָּל הַזְּמַן הַזֶּה, וְקָרָה שִׁישְׁכַח אוֹתָם בְּאֶרֶץ שׁוֹנְאֵיהֶם.

וְהוּא שְׁתֵּי מִדּוֹת בְּשְׁתֵּי חֲלָקוֹת. יִצְאָה אַחַת וְדַבְּרָה כְּנֶגֶד רַבּוֹן הָעוֹלָם, וְנָתַן לָהּ רְשׁוּת לְדַבֵּר כָּל מָה שֶׁתִּרְצֶה, וְרֵאתָה בְּיִשְׂרָאֵל מִצַּד אֶחָד לִגְזֹר עַל יִשְׂרָאֵל שִׁיִּצְאוּ מֵהַגְלוֹת בְּזִכּוֹת אֲבוֹתֵיהֶם, וּמִצַּד אַחֵר רְצָתָה לִגְזֹר עֲלֵיהֶם בְּשִׁבִיל חֲטָאֵיהֶם כְּשִׂאֲמָרוּ עֲלֵיהֶם רָעָה גְדוּלָה, הָרִי אַרְבַּע מִדּוֹת, וְלֹא הָיְתָה בָּהֶם מְדָה חֲמִישִׁית אֶפְסוֹטְרוֹפוּס שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְדַבְּרוּ כָּל מָה שֶׁרָצוּ.

עַד שֶׁהִגִּיעָה לָהֶם הַמְּדָה הַחֲמִישִׁית, וְהָיָה בְּכֶסֶא הַכְּבוֹד מִן הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, וְאָמְרָה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב, וְלֹא הָיוּ פּוֹחַדוֹת שְׁתֵּי מִדּוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת לְדַבֵּר לְפָנָיו, בְּזִכּוֹת הַמְּדָה הַחֲמִישִׁית שֶׁנִּמְשְׁלָה לְלִילָה, וַיִּצְאָה לְהֵאִיר לָהֶם. וְלִכֵּן פֶּתַח, וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יִוֹדַע לֵה' לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה וְהָיָה לַעֲת עָרַב יִהְיֶה אוֹר.

וְאִם סִיעָה אוֹיֵר אַחֲרַת בְּרוּחַ, לֹא יוֹצֵא שְׁלֹם, שְׁהָרִי הוּא חֶסֶר בְּאוֹיֵר הַזֶּה, וְהִינּוּ (יִרְמִיָּה ב) פָּרָא לְמַד מְדַבֵּר בְּאֵמֶת נִפְשָׁה שְׂאֵפָה רוּחַ.

לְמַדְנוּ, רַב הַמְּנוּנָא הַזְּקֵן הֵלֵךְ לְקְפוּטְקִיָּא. נִכְנַס לְפָנֵיהֶם רַב יִיסָא הַזְּקֵן. אָמַר לוֹ, בְּמָה עֲסַקְתָּם? אוֹי לוֹ אוֹי לְנַפְשׁוֹ אִם נִשְׁלַפָּה רוּחַ טְמֵאָה שֶׁנִּמְצָאת עִמּוֹ וְהוֹרִישׁ אוֹתָהּ לְבָנוּ. וְזֶהוּ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינן לוֹ חֵלֶק, מִשְׂאִיר לוֹ חֵלֶק וּמִשְׂאִיר אוֹתוֹ לְהַשְׁמֵד מִן הָעוֹלָם הַבָּא. אָמַר לוֹ, מִנֵּיִן לָךְ זֶה? אָמַר לוֹ, כֶּךָ לְמַדְתִּי, שְׁהִירְשָׁה הַרְעָה הַזֹּאת יוֹרְשִׁים כָּל בָּנָיו אִם לֹא יִשׁוּבוּ, שְׁהָרִי אֵינן דְּבַר הָעוֹמֵד בְּפָנֵי הַתְּשׁוּבָה.

וְאֵנִי כֶּךָ לְמַדְתִּי, שְׁהָרִי רְפוּאָה זֹאת נִתְּנוּ לִי פַעַם אַחַת שְׁהִיטִי רְשׁוּם בְּפָנָי, וַיּוֹם אֶחָד הֵיטִי הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ וּפְגַשְׁתִּי צַדִּיק אֶחָד, וְעַל יָדוֹ עָבַר מִמֶּנִּי אוֹתוֹ הַרְשָׁם. אָמַר לוֹ, מָה שְׁמֶךָ? אָמַר לוֹ, אֶלְעָזָר, וְקָרָאתִי לוֹ אֶלְעָזָר אַחֵר. אָמַר לוֹ, בְּרוּךְ הַרְחֵמֵן שְׂרָאִיתִי אוֹתְךָ, אֲשֶׁרִי חֲלָקְךָ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

וַיֹּאמֶר הַשְּׂבָעָה לִי וְגו'. רַבִּי חֲזַקְיָה פֶתַח וְאָמַר, (יִשְׁעִיָּה סב) נִשְׂבַּע ה' בִּימִינוֹ וּבַזְּרוּעַ עֲזוֹ. נִשְׂבַּע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁיּוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מֵהַגְלוֹת שְׁלֵהֶם, וְזֶה נִשְׂבַּע לָהֶם שְׂבָעָה שְׁלֹא יַעֲזֹב אוֹתָם בְּאֶרֶץ שׁוֹנְאֵיהֶם. וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִי עָלָה הַשַּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלַּחְךָ כִּי אִם בְּרַכְתָּנִי (בְּרֵאשִׁית לב). מָה זֶה בְּרַכְתָּנִי? נָתַן לָהֶם גְּלוֹת, וְנִשְׂבַּע לָהֶם שִׁיִּצְאוּ מִמֶּנָּה.

שְׁנִינוּ, עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁיְהִיו כָּל אֶחָד וְאֶחָד תַּחַת כֶּסֶא וַיְהִיו מְעֵלִים מִכָּל הָעֲלִיוֹנִים. בְּשִׁבִיל זֶה תִּמְצָא וְאִ"ו אֶרְכָּה. נִשְׂבַּע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשְׁלֵמוֹת שֶׁל שְׂשָׁה דוֹרוֹת, וּבְשִׁבִיל שֶׁשׁ וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֵאשׁ הַמָּטָה. הַשְׁתַּחֲוָה יִשְׂרָאֵל שְׂבִיבָא הַמְּשִׁיחַ בְּסוֹף הַמִּנְיָן הַזֶּה וְתִשְׁרָה שְׁכִינָה עִמָּם.

וַיְהִי אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חוֹלָה וְגו'. מִשְׁנָה, אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, לֹא בָּא הַפְּתוּב לְהַשְׁמִיעֵנוּ מָה שֶׁעָשָׂה, אֶלָּא בָּא הַפְּתוּב לְהַבִּיא מָה שִׁיְהִיָּה בְּסוֹף הַגְלוֹת כָּל אֵלֶּה לְסוֹף הַמִּנְיָן שֶׁנִּמְנָה. רוֹצֵה לוֹמַר שְׂבִיבָא הַמְּשִׁיחַ, וַיֹּאמֶר לוֹ, אָבִיךָ שְׂבִשְׂמִים מִמֶּהָר לְקַבֵּל פָּנֶיךָ הַצּוֹפוֹת לְקַץ הַמְּשִׁיחַ. יְהִי רְצוֹן מֵאֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם שִׁישָׂא בָנָיו

רבי אבא פתח ואמר, אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו ואלהי אביהם וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. מפסוק זה אתה יכול לדעת זה. **ויתחוק ישראל וישב על המטה**. וסוד הכתוב (דניאל יב) ובצעת ההיא יעמד מיכאל השר הגדול העמד על בני עמך והיתה עת צרה. רבי שמעון אמר, זו גבורת יד מיכאל הגדול, כמו שהיה משתחוה לה מקדם לכן. למי היה משתחוה? משתחוה למטה. היתה המטה פתוחה פניה. למילה היה משתחוה, שהרי היתה חביבה עליו.

בי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר (מלאכי ב). כשהסתלק זיוו ממנו על חטאייהם, ולא היה לה לעמד לפניו, וגרשה המלכה מן המלך משום שלא יכלה להשאיר את בניה בין העמים להרג אותם, והוא היה בארץ הקדושה, בזה שיהיו עמים נכרים מן עמו. רוצה לומר, הכניס שכינה ביניהם בגלות ובזמן שלא היתה בארץ, והיא בארץ העמים בזיו של ישראל נשמרו העמים שסביבותיהם.

למדנו, אמר רבי יוסי, שני גדולים היו תחת כסא הכבוד הקדוש, והרי שמו אחד מהם הוא מטה, שהיה שורה באוצר של ההיכל. והרי אנו בגלות, לא נשאר בינינו אלא זה שהוא מטבע שלו, והוא חתום משמו של הקדוש ברוך הוא.

זהו שכתוב (שמות כג) הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך וגו'. לא לדבר כף, אלא בעולם הבא, כמו שפרשנו במקומו והיא השמירה בדרך, אני השריתי שכינה ביניכם לשמר אתכם בגלות, והיא שמרה אתכם עד שתביא אתכם לארצכם כמו שהייתם מקדם לזה. אשר הכנתי – מושבות מקדם לזה.

וזו שכינה מן מטטרו"ן, וגרשה המלכה מהמלך עד שתשוב למקומה, וסוד – כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים הנה ערשו ערש ברזל הלה הוא ברבת בני עמון, כמו שפרשנו במקומו. והדרך, שנמשלה לגלות, שמר אותם בגלות על צרה שתבא עליכם, עד שיבא ויכניס אתכם לארץ שנשבע לאבותיכם שנשמרה.

רבי שמעון פתח ואמר, (רות ג) ליני הלילה והיה בבקר אם יגאלך טוב יגאל. אמר רבי יוסי,

שנינו, (בראשית א) ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה. ושם אמר וחשך על פני תהום. וקשה שלו על שלו. בא רבי אלעזר לרבי שמעון אביו ואמר לו, אבי מורי, מה זה? אמר לו, מבראשית עד ו' דורות ברא ידו"ד אחד, רוצה לומר, ו' של שמו נתן בו רוח חכמה. עד כאן לא היה יודע מהו חשך. קם רבי אלעזר ונשק ידו של אביו.

קם רבי אבא ושאל, מה זה חשך? סבבו החברים ולא הגיעו למה ששאל. עשו מעשה, והגיע קול מלפני רבון העולם בפסוק זה, (איוב י) ארץ עפטה וגו', צלמות ולא סדרים ותפע כמו אפל. גיהנם מלפני שנברא העולם היה גנוז לרשעים. אוי לרשעים שיהיו כשיעשה האלוה את אלה, (ישעיהו ס) כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאמים ועליך ירח ה' וכבודו עליך יראה. אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא לא ברא להם זה. (תהלים קמד) אשרי העם שפכה לו אשרי העם שה' אלהיו.

ויגד ליעקב ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך. רבי יוסי אמר, מלאך הוא שהיה עתיד לומר טוב על בני ישראל כשישובו לקדוש ברוך הוא בכל צרתם, כשיבא קץ המשיח. בכל צרה שתבא עליהם יאמרו למדה: בניה באים אליך. ויגאלו הטובים. אשרי חלקם של ישראל שנקראו בני הקדוש ברוך הוא, שהם כמו מלאכים. (איוב לח) ויריעו כל בני אלהים. הוי"ה מה?

בא ראה, מנין שקרא הקדוש ברוך הוא ליעקב אלא? אתה בעליונים, ואני אהיה בתחתונים, [אתה תהיה בתחתונים, ואני אהיה אלוה בעליונים]. מה זה אומר? (בראשית יז) ויעל אלהים מעל אברהם. האבות הם מרכבות הקדוש ברוך הוא. שנינו (מיכה יז) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. הרי שתי ספירות בשתי מרכבות גדולות עליונות.

שלישי יצחק. מה זה (בראשית לא) וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. ומשום פחד יצחק שהיה ספירה, והקדוש ברוך הוא שהוא כסא כבוד, מרכבה עליונה, וספירה של יצחק היא מעליונים, מפרשת יותר מכל הספירות של האבות. זהו שכתוב וישבע יעקב בפחד אביו יצחק.

הגבורה יד ה' הגדולה מלחמה שהיתה במצרים, ואם לא, היו בדינים.

וכשיבא המשיח, יבא בהתחדשות ביד גדולה ויערוך קרב בעמלק. בחזק יד הוציאך ה' ממצרים. וכשיבא שם של יד בחזק יד לבדו, הוא בזמן שיערוך קרב בעמלק, יבא המשיח. רבי אלעזר מסייע, (זכריה יד) ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב. כ"ס בשביל יהו"ה.

בא ראה, כמה היא יד הגדולה שלא מגיעה ליד הזו העליונה, לאבות הגדולה לא אגנים. וכזו היד יצאו ממצרים משום שמנינם שוה, מונה י' ל' ד' לד', שוים זה לזה, שם של היד הגדולה שייצא מהם שוים באותיותיהם, שמנינם כמנינם, שקבלה שתי ידיים, שתיים.

ביצד לא נמנעו זה מזה, ולא שוים? נתבאר שני אלה שבאותיותיהם יד הם שוים בענין, שנים לא בעיניהם מתבאר. מאלו נבראו שמים וארץ ושעמם. ואלו ספירה ראשונה, שהיא כתר עליון. (משלי טו) בכל מקום עיני ה' צפות רעים וטובים. הן מסיעות לשם אחד אות ו' שעשה כמה אותות בארץ מצרים. (ראה ציור למעלה)

ויאמר יעקב אל יוסף אל שדי נראה אלי בלוי בארץ כנען. רבי אבא אמר, לזו זו ירושלים העליונה, ששורה שכינה בתוכה. אמר יעקב העליון למטה, תן לי ברכה שהוא רוצה, להרבות אתכם אני, ולתת את הארץ לבניכם. לזו זו ירושלים העליונה, הקדוש ברוך הוא, נתן השר שהיו ברכה זו על ידו בארץ הקדש, אבל מחוץ לארץ אחרת לא תהיה ברכה.

השליט רחמים על הדין. (בראשית א) וירא אלהים את האור כי טוב. אור וטוב שוים, שהוא מבוועי הנחלים שיוצא מהם הים והנחל שבעולם.

שנינו, אמר רבי שמעון, פעם אחת עליתי וירדתי להאיר במבוועי הנחלים, ועלה אחרי רבי אבא. אמר לי, כמה עסקתם? אמרתי לו, בפסוק הזה (קהלת א) שכל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא. מזיוו נבראו כל הגדולים שמן העולם, ומזיוו נובעים כל הנחלים, הנחלים שהם בפסוק הזה נמוכים בגלות הזאת, שהרי חשך ואפלה, חבת האם עשה להם, ואם לא, הנחל עושה לכתו. גדלה שניה הוא, הוא תחת הקדוש ששוכב על גני ההיכל, שהרי השר של ישראל שהיה ממנה עליהם, בכל זמן שהיתה הגבירה עם המלך, היה יוצא ובא לפניהם מטטרו"ן, והוא מקריב עבודתם להקדוש ברוך הוא כאש. כאשר התבטלה האש וגלו, הסתלק זיוה, והסתלקה הגבירה מן המלך. זה לא היה שלם עד שיבא צד אחר שלא היה נמנה בגלות.

והשמות שנקראים יד, היא מבווע לכל, ותמצא יד הוי"ה, (ישעיה נט) הן לא קצרה יד יהוה, שלא נזכר יד אלא בשם אחד.

בא רבי אלעזר ושאל לרבי שמעון אביו, ובכה ואמר לו, גלה לי זה הסוד אבי מורי. אמר לו, בזה הפסוק יתגלה לך, (שמות יז) כי יד על פס יה מלחמה לה'. פס משום הוי"ה, שולטים רחמים על דין. רוצה לומר, יהי רצון שיהיה לעולם במקום

סדר הלימוד ליום יג טבת [יום 102 בשנה]

לא מתביישים משאמר להם אתן, הרי עד עכשו לא היו בידו, והיו פנים מבישות. כעת שלו מסתייע מלפני רבון השמים והארץ.

כמו שאמרנו, נלחמים בעמלק כשישתלם הקץ, ולא יהיה אלא בחזק יד, כמו שהיית ביום קרב, ויצא ה' ונלחם בגוים ההם, שלו ולא אחר.

ועתה שני בניך הנולדים לך - זה ישראל שלמטה שמקומם בגלות, בניו של הקדוש ברוך הוא שנולדו בין העמים. למדנו, אמר רבי יוסי, ישראל, כשיהיו בארץ הקדושה של ישראל דרים בארץ, כשיבא המשיח יהיו עם אחיהם שילוו אחריהם, שלא נקרא גלות אלא למי שהוא דר בארץ נכריה, הם נקראים גולים.

וזכרתי את ברית יעקוב (ויקרא כו), וא"ו יתרה. תבא וא"ו שהסתלקה כשחרב הבית, ותהיה סיוע ליעקב כשזה יהיה, ויהיה לבן קדוש ארץ ירשת עולם, ויהיו בניו בארצם, שגרו בה מקדם לזה בארצם. אשרי חלקם.

כעת בנים, שקרה להם [תהיו הולכים גדולים] שהגלו לחוץ לארץ ונשכחו, והתרבו, ויאמר יעקב העליון לתחתון: בנים שלך שהם בחוץ לארץ שנולדו בגלות בכל ארץ וארץ, עד שאני אכנס למצרים ואעשה בהם דין על חטאייהם, איני מעלה את בניך שנבראו בגלות בחוץ לארץ בארץ רחוקה, ואף על גב שהם רבים ונשכחו הם שלי, כשראיתי גלות זו שלהם ורפאתי את כאביכם ושמעתי את קולם. ראובן - (בראשית כט) כי ראה ה' את עניי. שמעון - כי שמע ה' כי שנואה אנכי. וחסבת בלבך כאלו יהיו לפני הם, ומשנשוב ממצרים מלעשות דין, נעלה אותם מארץ גלותם.

רבי אבא אמר, מכאן (ישעיה סו) והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה'. רוצה לומר, כשיהיה הקדוש ברוך הוא בדין במצרים, באותו זמן יביאו כל העמים מנחה כשישמעו שמועה של הקדוש ברוך הוא, הינו (שם ב) ונהרו אליו כל הגוים.

שנינו, אמר רבי שמעון, עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות לכל צדיק וצדיק חפה בירושלים,

רבי אלעזר פתח ואמר, (משלי כז) מברך רעהו בקול גדול בבקר השפים קללה תחשב לו. הקדוש ברוך הוא קרא לישראל אחים ורעים. איזו ברכה נתן להם? שיהיו עם זה טהור תחת ידו, ולהיות עליהם שומר.

אשרי חלקו של העם הטהור הזה שהוא עליהם, שנקראים בעליונים בני חביבים יותר מהעליונים. כתוב (דברים יד) בני אתם לה', מהו הכל בשביל זה. מה הוא? בשביל שהשתלם השם בחותם שלהם, שהם מהולים.

בא ראה, בפני האדם שמו של הקדוש ברוך הוא, וחסר יו"ד ממנו ולא נתקן. בא אברהם וחיבב את הקדוש ברוך הוא, ואמר לו, בך יתקן השם, ונמול, ונתקן השם ביו"ד של המילה. בפני האדם שי"ן של שד"י וד', חסר יו"ד, נתקן ביו"ד של המילה, ואז נקראו בני לה', בני קדושים.

וכשמתמאים את אות הברית הקדושה ומכניסו לרשות אחרת, עולה ממנו קדשת החותם, והוא כמו שהחריב עולם, וטמא את החותם שנתקן בו שמו של הקדוש ברוך הוא, והרי הוא החריב את העולם.

רבי אבא היה הולך מקפוטסקא, והיה עמו רבי יוסי. עד שהיו הולכים, ראו איש אחד שהיה בא ורשם אחד בפניו. אבל אוי להם לרשעים שימותו בלי תשובה, שלא יזוז ממנו הרשם לא בעולם הזה ולא בעולם הבא.

ויאמר אלי הנני מפרך והרביתך. רבי אבא פתח ואמר, פסוק זה (ישעיה כט) לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו, וכי איש שאומר טוב לבן אדם כמותו, אם לא ישלים מה שאמר, פניו מתבישות, על אחת כמה וכמה מהעליונים לבני אדם, שאם לא מביא כל טוב שאמר על בניו פניו מתבישות.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, אני ישראל העליון שאני מברך ומגדלך, הברכה הזו שנתן לי, ואתן ארץ זו לבניכם לא היתה בארץ, לא היה עמם כשיבא קץ המשיח ויתקן. אמר הקדוש ברוך הוא, לא עתה יבוש יעקב - כעת (לא) פני יעקב שלמעלה

וכי לא היה יודע שאמו מתה? שם היה עמה כשמתה. אלא יאמר ישראל העליון, כשפתבא גאלת ישראל, תתעורר הגבירה, ותתעורר כנסת ישראל ותערך קרב עם העמים, וימותו מהם, ויתקרבו כמעט לבא ארצה. יאמר לה הקדוש ברוך הוא, כשהיא בוכה: אל תפחדי, יש שכר לפנים שמתו על שמי, האחרים הרי שבו, אלו ישובו לתחית המתים.

מתה עלי רחל. מתה על יחוד שמו של הקדוש ברוך הוא. ולכן נאמר בעוד כברת ארץ לבא, שמתו על יחוד שמו של הקדוש ברוך הוא מחוץ לארץ, בארץ זו לא ימות אחד מהם.

שנינו, אמר רבי אבא, עתידים ישראל לערב קרב בדרך אפרת וימותו מהם עם רב, ואחר כך יקומו בתחית המתים. יותר שלטון יהיה להם שמתו בדרך זו מכל שהיה לפנייהם בירושלים.

ולמה נקרא שם המקום הקדוש של מקום זה לחם? משום שהוא משם הקדוש ברוך הוא שבו, שימותו שם על שמו י"ד, שימותו שם על שמו י"ה, לחם בגלות, בשביל שהוא משמו של הקדוש ברוך הוא.

וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה. רבי אבא פתח, (ישעיה מט) ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה. מה רצה בזה? ישראל שלמטה ראה שיבאו בני ישראל לפניו, כשיבאו (שם יא) מעילם ומשנער ומחמת ומאיי הים, ויתפנסו כלם ויהיו רבים, תאמר השכינה: מאיפה כל אלה, ואין בהם פסול מבני נכרים? יאמרו לו, אנחנו כלנו מבניך ואין בנו נכרי עמנו, שיפרדו זה מזה ויכרות אותם כאחד, ויתגירו, וישובו גרים עם ישראל ויהיו כאחד.

שנינו, קשים גרים לישראל כספחת בעור החי, לארצם. כתוב (שם יד) כי ירחם ה' את יעקב ובחר עוד בישראל [וגו'] ונלנה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב. כשישובו לארצם הבנים ותהיה ביניהם אהבה, יהיה ה' אחד ושמו אחד, יתלוו גרים עם ישראל ויהיו להם כספחת בכשרם.

ובל כך למה? בא שמע, אמר רבי שמעון, על תחומי הארץ שלכל אחד יהיה רצון לדור

(ירמיה טז) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה, כשפשוב המלכה למלך ויעשה לה ארוסין. זהו שכתוב (שיר ג) צאינה וראינה וגו' ביום חתנתו וביום שמחת לבו. ביום חתנתו - זה מתן תורה. וביום שמחת לבו - זה בנין בית המקדש, שיבנה במהרה בימינו.

ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו, זה ישראל למטה, לאבות שהם מרכבות יהיו שמותיהם בסוד שנולדו לאחר מכן, על שם שאחיהם יהיו מקריבים בירשה שלהם.

למדנו, אמר רבי שמעון, ומולדתך - זו ירושלים של מטה, (ויקרא יח) מולדת בית, בפרשת עריות. ירושלים למטה. גברים שנולדו זו ירושלים. אחר זה שישובו העולם לרבון השמים בירושלים, כשהתגירו לא נקראו אלא על שם, שהוא בן ישראל, ולא יקראו כמו שאבותיהם, גר מקפוטקיא, אלא בזה ישראל.

לך יהיו - צריך לומר על שם ישראל הם יקראו, על שם אחיהם יקראו בנחלתם, וכשישובו לא יקבלו ירשה אלו עם ישראל בארץ, ויטל כל שבט ושבט את שלו, והאנשים ממנו, כל אחד לפי מנינו.

ואני כבאי מפרדן מתה עלי רחל בדרך וגו'. רבי אבא פתח, (ירמיה לא) כה אמר ה' קול ברמה נשמע וגו'. מה כתוב אחריו? כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעלתך וגו' ושובו בנים לגבולם. לא אמר וישובו, אלא ושובו, כבר שבו.

בא ראה, אמר רבי אלעזר, בשעה שיהיה דין על ההר, תתעטר הגבירה על ההר, והיא סבורה שבניהם אובדים בדין, וסוד - (ישעיה נד) רני עקרה לא ילדה פצחי רנה וצהלי וגו'. למדנו, רבים יהיו בני הפסא משלה, זהו שכתוב כי רבים בני שוממה מבני בעולה. תשוב הגבירה לבעלה, (זכריה יד) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

מקדם לכן תאמר הגבירה לקדוש ברוך הוא, איפה הבנים שלי? הוא יאמר לה, הם בדין. היא תחשב שהם אובדים בדין, ובוכה על הדין של בניה, כי הרי הרבה יש לך לקחת ממני בשלהם, שהיתה עמם, והרי שבו מארץ אויב.

לר', ר' לת', ו' לה', זרת של הקדוש ברוך הוא בשש מאות שבעים שנים. מכאן מן השמים ועד הארץ, כיצד? תו"ר, זר"ת ו"ה ה"ו תר"ו. הקדמה ה' לו' והקדמה ו' לת', ת' לר', ר' לז', (שמות כח) רבוע יהיה כפול זרת ארכו וזרת רחבו כפול.

ויאמר קחם נא אלי ואברכם. יאמר, משהיו מתעסקים בדברי תורה והיתה מדה זו בין חכמיהם, אברך אותם, והסוד - (בראשית לב) ויאמר אליו מה שמך ויאמר יעקב. ויאמר למה זה תשאל לשמי. ויאמר יעקב, מנין זה למנין הראשון שלפניו, כמו שפרשנו במקומו.

וסוד אחר - וישאל יעקב וגו', ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אתו שם. זה לא עתיד, אלא בזכותו של זה לברך אותם. וסוד גדול שני במקום של הפסוק הזה, אבל לא באתי לפניה אלא להשמיע פסוק זה שאמרתי מלפני שאמרתי לה שתורה נקראת זה. (כתוב (שופטים ה) זה סיני מפני ה' אלהי ישראל, כשנתנה תורה על ידי משה, (שמות לב) כי זה משה האיש, (שמות טו) זה אלי ואנוהו. התורה היתה יורדת מלפני אלהי ישראל.

ועיני ישראל כבדו מזקן וגו'. ולכן אינך מוצא כמותו, וכשיהיו בגלות כל זמן החרבן הזה, יזדקנו, ולא יוכלו לראות פני שכינה עד שתבא בהם רוח אחרת.

מקדם לכן נטמאו בארץ העמים ולא היו בדרכי התורה כמו שהיו צריכים ללכת, וישבו זמן רב בין נכרים דור אחרי דור ולמדו מדרכיהם. כשישובו פני השכינה לארצם, בתחלה לא יוכלו לראות פני שכינה עד שיתן הקדוש ברוך הוא רוחו להם.

רבי חייא פתח, (יחזקאל לו) ואת רוחי אתן בקרבכם. ואחר כך, ועשיתי את אשר בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם. מאחר שיתן רוחות בכם וגם קדשה, בדרכי תלכו ותתהלכו.

לא יוכל לראות. רבי אבא פתח ואמר, (משלי יז) באור פני מלך חיים ורצונו כעב מלקוש. כשיקבלו פני שכינתו של הקדוש ברוך הוא, ויתעסקו באותן מרכבות שמהן חיות העולם.

בארץ ישראל ויתראו הדירים כתוב (שם נד) ויתדתיך חזקי. רוצה לומר, היתדות שהיו עמך מההתחלה, חזקי אותם, ועזר להם יותר משאר העמים כביכול, שאתה הסתכלת לחזק אותם בכל העמים האחרים, ויהיו רבים.

ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלהים בזה. רבי שמעון שנה, מכאן (דברים ד) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. יאמר ישראל למטה, כשישראל עליהם מלמעלה, בני הם, שנתן לי הקדוש ברוך הוא תורה, כמה שדתם ומנהגייהם אמתיים בהנהגות התורה [שנתתי להם].

בא ראה, כשיהיו ישראל תחת כנפי השכינה, (התורה) שלהם נקראת זה, זהו שכתוב (שמות טו) זה אלי ואנוהו. ובכל זמן שלא היה דוד מדבר תחת כנפי השכינה דבר זה, אלא מתנבא מה שיהיה, נקראת זאת.

רב נחמן אמר מכאן, (תהלים כז) אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי וגו' בזאת אני בוטח, זאת - זו תורה תהיה לכשיבא המשיח, ולכן (שיר ב) וקול התור נשמע בארצנו. למה נמשלה התורה לגוזל? מה גוזל קולו ערב - אף דברי התורה קולם ערב, והקול הזה יהיה כשיבא המשיח ליום הדין.

למדנו, הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו. הנצנים - אלו האבות של המרכבה שמן העולם הם יקומו ויתראו. עת הזמיר הגיע - התשבחות שישבחו הלויים כשישובו לעבודתם כבתחלה. וקול התור - אשר נתן לי אלהים בזה, דברי תורה שהם ערבים כקול התור הזה, ז"ה וזא"ת תור שוים.

מה רוצה לומר? וסוד הדבר - בזמן שלא תהיו תחת כנפי השכינה, א' של זאת יורד, והוא מתחת לכל, ועולה ה' של זה אל ואנוהו משחרב הבית, שה"א לא יכלה לדור ולהיות בין עמים נכרים, שה"א קדושה חתוכה מן השם. ה"א אלה: ה"א עדיפה בקדשה, א' עדיפה לאותיות. כשישובו ישראל לארצם, ה"א קדושה שהיא חתוכה מן השם של הקדוש ברוך הוא, תשוב בזה ויצא מנין מתקן.

רבי אבא פתח ואמר, (ישעיה מ) מי מדד בשעלו מים ושמים בזרת תפן. זה תור, שוין כביכול ז'

כלם צדיקים, ולכן כתוב לעולם יירשו ארץ, שמעם עלו לרשת את הארץ הקדושה.

ויחי יעקב בארץ מצרים. למה פרשה זו סתומה? רבי יעקב אמר, בשעה שמת יעקב, נסתמו עיניהם של ישראל. רבי יהודה אמר, שאז ירדו לגלות והשתעבדו בהם.

רבי שמעון אמר, מה כתוב למעלה? וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד, וכתוב ויחי יעקב, שלא ראוי להפריד בין זה לזה. מה הם עומדים בתפנוקים של מלכים ומקבלים לעצמם ענג וכסופים, אף יעקב גם עומד בתפנוקי מלכים בענג וכסוף לעצמו, לא נפרד זה מזה.

וכאן נקרא ויחי, שהרי כל ימיו לא נקרא ויחי, משום שכל ימיו היו בצער, בצער נמצאו, כתוב עליו (איוב ג) לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז. אחר שירד למצרים נקרא ויחי. ראה את בנו מלך, ראה את כל בניו צדיקים וכלם בתפנוקי ותענוגות העולם, והוא יושב ביניהם כיון טוב ששוקט על שמריו, ואז נקרא ויחי יעקב, ולא הפריד בין ויפרו וירבו מאד לבין ויחי יעקב, וכך ראוי.

שבע עשרה שנה. מה הטעם שבע עשרה שנה? אלא אמר רבי שמעון, כל ימי יעקב היו בצער. בצער עבר אותם בהתחלה. כיון שראה את יוסף והיה עומד לפניו, כשיעקב מסתכל ביוסף, היה נשלם בנפשו כאלו ראה את אמו של יוסף, שיפיו של יוסף דומה ליפיה של רחל, והיה מדמה בעצמו כמו שלא עבר עליו צער בימיו.

וכשיוסף נפרד ממנו, אז התקיים בו, לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז, שזה היה קשה ליעקב מכל מה שעבר. ובזמן שיוסף נפרד ממנו מה כתוב? (בראשית לו) יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה וגו'. וכל ימי יעקב לא היה לו צער כזה, והיה בוכה כל יום על אותן שבע עשרה שנה של יוסף.

מה השיבו לו? (שם מו) ויוסף ישית ידו על עיניו. הרי לה שבע עשרה שנים אחרות בענוגים ותפנוקים והנאות וכסופים. זהו שכתוב ויחי יעקב

בא ראה, לא תמצא בפסוקים הללו כלם לשון אלא לאנשים, (תהלים עא) גם לשוני כל היום תהגה צדקתך. ולא תמצא בפסוקים הללו בקדוש ברוך הוא, ומשום כך ישובו לארצם ויתן בהם הקדוש ברוך הוא רוח חכמה, לשונם תהיה תמיד. (עד כאן אינו מן הזהר)

ויחי יעקב וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (ישעיה ס) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ וגו'. אשריהם ישראל יותר מכל אמות עובדי עבודת כוכבים ומזלות, שהקדוש ברוך הוא קרא אותם צדיקים להוריש להם ירשת עולמים בעולם הבא, להתענג באותו עולם, כמו שכתוב (ישעיה נח) אז תתענג על ה'. מה הטעם? בגלל שנדבקים בגוף של המלך, שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

רבי יצחק פתח ואמר, ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, פסוק זה הוא סוד עליון בין קוצרי השדה, שהרי בסוד האגדה שנה רבי שמעון שירשת הירשה העליונה של אותה ארץ, אין מי שירש אותו פרט לאותו שנקרא צדיק. [של הארץ הזאת, ואין מי שירש אותה פרט לאותו שנקרא צדיק, שהרי הצדיק יורש את הגבירה ודאי] שהרי הגבירה נדבקת בו להתבשם, והצדיק יורש ודאי את הגבירה הזו.

את כאן, בחביבותו של הקדוש ברוך הוא לישראל אמר ועמד כלם צדיקים. ולכן לעולם יירשו ארץ, ראויים לירש את הגבירה. מה הטעם נקראו צדיקים, ומה הטעם יורשים את הגבירה? משום שנמולו, כמו ששנינו, כל מי שנמול ונכנס [בברית הקדש ונכנס בזו] בירשה זו ושמר את הברית הזו, נכנס ונדבק בגוף המלך ונכנס בצדיק זה, ולכן נקראו צדיקים, ועל כך לעולם יירשו ארץ. איזו ארץ? זו ארץ החיים.

חזר ואמר, נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. נצר מטעי - ענף מאותם ענפים שנטע הקדוש ברוך הוא כשברא את העולם, שכתוב (בראשית ב) ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם, וארץ זו היא אחד מהם, ומשום כך נצר מטעי מעשה ידי להתפאר.

דבר אחר ועמד כלם צדיקים - זה יעקב ובניו שירדו מצרימה בין עם קשי ערף, ונמצאו

אחר כך באו כמה צפרים, והיו הולכים אחריהם, ושהו [וזרקו] אותם בסלע, ולא התבקעו, והיו צוחים להם ולא היו נפרדים. שמעו קול אחד עטרת העטרות שורה בחשכה והבעלים בחוץ.

עד שהיה יושב, עבר איש אחד, השגיח בהם ואמר, לא קים זה מה שכתוב (בראשית טו) וירד העיט על הפגרים וישב אתם אברם. אמר רבי יהודה, והרי עשינו ולא התפרדו. החזיר ראשו אותו האיש ואמר, עדין לא מרט זה ראשו של אדוני ועדין לא הקריח את הגבירה. רץ אחריו שלשה מילין ולא אמר לו. חלשה דעתו של רבי יהודה.

יום אחד נרדם תחת עץ וראה בחלמו ארבע כנפים מתקנות ועולה עליהן רבי שמעון וספר תורה עמו, ולא השאיר כל ספרי הסודות העליונים ואגדה שלא העלה אותם עמו, והעלה אותם [והעלו אותו] לרקיע, וראה שהוא מתכסה מהעינים ולא התגלה.

בשהתעורר, אמר, ודאי משמת רבי שמעון, החכמה הסתלקה מן הארץ. אוי לדור שהאבן הטובה הזו, שהיו נראים [מתאחדים] ממנה וסומכים עליה עליונים ותחתונים, נאבדה מהם.

בא אל רבי אבא, ספר לו. הרים רבי אבא את ידיו על ראשו ובכה ואמר, רבי שמעון רחם שטוחנות ממנו מן טוב כל יום ולוקטים אותו, ככתוב (במדבר יא) הממעית אסף עשרה חמרים, ועכשו הרחים והמן הסתלקו ולא נשאר ממנו בעולם, פרט למה שכתוב (שמות טז) קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר מן והנח אותו לפני ה' למשמרת. ואלו בהתגלות לא כתוב אלא למשמרת, להצנעה. עכשו מי יכול לגלות סודות ומי ידע אותם.

לחש לו לרבי יהודה בלחש, [אמר לו רבי אבא] ודאי אותו איש שראית היה אליהו, ולא רצה לגלות סודות כדי שתדע את שבחו של רבי שמעון שהיה בימיו ויכפו הדור עליו. אמר לו, מספיק לבכות בכיה עליו.

רבי יהודה היה בוכה כל יום עליו, שהרי נפגש עמו באדרא הקדושה של רבי שמעון ושאר

בארץ מצרים שבע עשרה שנה וגו'. שנינו, שכל אותן שנים שכינת כבודו של הקדוש ברוך הוא נמצאה עמו, ולכן אלו נקראו חיים.

בא ראה, כתוב ותחי רוח יעקב אביהם. נראה היה שבתחלה מתה היתה אותה הרוח שלו ולא היה מתכונן לקבל רוח אחרת, שהרי רוח שלמעלה לא שורה בריקנות. אמר רבי יוסי, שכינה לא שורה אלא במקום שלם, ולא במקום חסר, ולא במקום פגום, ולא במקום עצוב, אלא במקום שהתכונן, במקום שמחה, ולכן בכל אותן שנים שיוסף נפרד מאביו ויעקב היה עצוב, לא שרתה בו שכינה.

שנינו, אמר רבי אלעזר אמר רבי אבא, כתוב (תהלים ק) עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה. להוציא, שאין עבודת הקדוש ברוך הוא אלא מתוך חדוה. שאמר רבי אלעזר, אין שכינה שורה מתוך עצבות, שכתוב (מלכים ב ג) ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן. מנגן מנגן שלש פעמים לשם מה? כדי לעורר רוח משלמות הכל, שהוא רוח שלם.

אמר רבי אבא, שם שנינו, הכל נמצא מארבעה צדדים, וכל השרשים של העליונים והתחתונים בהם אחוזים. ושנינו, זה נכנס וזה יוצא, זה סתום וזה מפרש, אחוז אחד בחברו, והם אבות הכל.

רבי שמעון אמר, (דברים י) רק באבתיך חשק ה'. כתוב באבתיך, ממש שלשה, ומשמע שכתוב רק - רק ממש, ומאלה נפרדים ונאחזים כל שאר האחרים ועולים השם להתעטר.

שנינו, אמר רבי יוסי, מן היום שהתעלה רבי שמעון מהמערה, הדברים הללו לא נתפסו מן החברים ובסודות עליונים היו מסתכלים ומתגלים מביניהם, כאלו שנתנו באותה שעה בהר סיני, אחר שמת כתוב (בראשית ה) ויסכרו מעינות תהום וארבות השמים, והיו החברים מרחשים דברים, ולא מתקיימים בהם.

שיום אחד היה יושב רבי יהודה על פתחה של טבריה וראה שני גמלים שמעלים בגדי צמר מעל הכתפים. נפל המשא של בגדי הצמר, ובאו צפרים, ועד שלא הגיעו עליהם, התבקעו.

וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ זֶהְבִּי? שָׁבוּ כְּלוּלוֹת שְׁלֹשׁ מִדּוֹת.
הו' - שְׁבַע מִדּוֹת, הַה' - חֲמֵשׁ אַחֲדוֹת אַחֲרוֹנוֹת
[אַחְרוֹנָה], הַב' - חֲכָמָה וּבִינָה. וְנִקְרָאת נִשְׁמָה זו
עַל שֵׁם אֲצִילוֹת, חֲמֵשׁ סְפִירוֹת אַחֲרוֹנוֹת, וְחֲמֵשׁ
שְׁמוֹת לְנִשְׁמָה [נר"ן ח"י הַסִּימָן - נֶפֶשׁ רוּחַ נִשְׁמָה
חַיָּה יְחִידָה] - רוּחַ חַיָּה יְחִידָה נִשְׁמָה נֶפֶשׁ.

מַה מַעֲשֶׂהוּ? כִּסּא הִיא ה', לְזו', שְׁכָתוֹב כִּי גְבוּהָ
מֵעַל גְּבוּהָ שְׁמֵר וּגְבוּהִים עֲלֵיהֶם, וּב' הִיא
קִיּוּמָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּבְרָאשִׁית. וּמַה מַעֲשֶׂהוּ כָּאֵן?
מְשַׁל לָמָּה הַדְּבָר דּוּמָה? לְאַחַד שֶׁהִיא לוֹ בֵּת טוֹבָה
וְנִעִימָה וְשִׁלְמָה וְנִאָּה, וְהַשִּׁיאָה לְבֵן מֶלֶךְ, וְהַלְבִּישָׁה
וְעִטְרָה וְקִשְׁטָה, וְנִתְּנָה לוֹ עִם מְמוֹן רַב. אָמַר, אֶפְשָׁר
לְמֶלֶךְ זֶה לְשַׁבֵּת חוּץ מִבֵּיתוֹ? אָמַרְתָּ לֹא. אֶפְשָׁר לוֹ
לְשַׁבֵּת כָּל הַיּוֹם תָּמִיד עִמָּה? אָמַרְתָּ לֹא. הֲאֵל כִּי צִדָּד?
שֵׁם חֲלוֹן בֵּינוֹ לְבִינָה, וְכָל שַׁעַר שְׁצָרִיכָה הַבֵּת
לְאַבְיָה אוֹ הָאֵב לְבָתוֹ, מִתְחַבְּרִים יַחַד בְּחֲלוֹן. זֶהוּ
שְׁכָתוֹב כָּל כְּבוֹדָה בֵּת מֶלֶךְ פְּנִימָה מִמִּשְׁבָּצוֹת זֶהְבִּי
לְבוּשָׁה (ע"כ). [וְכָתוֹב] [וְנִיחָם כֶּסֶף] וְאֲדַנִּיחָם
נַחֲשֶׁת, שֶׁהֵם כְּלֵי שְׁמוֹשׁ שֶׁהַמֶּשְׁכָּן יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם.

אָבֵל כָּאֵן בְּלְבוּשֵׁי הַכְּבוֹד הִלְלוּ לֹא צָרִיךְ
לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם אִישׁ אַחַר פָּרֵט כִּהֵן
[מִהַכְּהֵן] הַגְּדוֹל, שֶׁשְׁמֵן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ עַל רֵאשׁוֹ,
שְׁכָתוֹב [וְעִשִׂית] בְּגִדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אַחִיךָ לְכְבוֹד
וּלְתַפְאֵרַת, בְּאוֹתָם לְבוּשִׁים דּוּמָה לְגֹן עֲלִיוֹן: ע"כ
מִהַהֲשַׁמְטוֹת

לְמִדְּנֹה, וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת. אָמַר רַבִּי
יְהוּדָה, אוֹי לְעוֹלָם, שֶׁהָרִי בְּנֵי אָדָם לֹא
רוֹאִים וְלֹא שׁוֹמְעִים וְלֹא יוֹדְעִים, שֶׁהָרִי כָּל יוֹם יוֹם
קוֹל הַכְּרוֹז נִשְׁמָע בְּמֵאֵתִים חֲמֵשִׁים עוֹלָמוֹת.

שְׁנִינֹה, עוֹלָם אַחַד נוֹדַע לְמַעְלָה, וְכִשְׁהַכְּרוֹז יוֹצֵא,
אוֹתוֹ הָעוֹלָם מִזְדַּעְזָע וּמִתְחַלְחֵל יוֹצְאוֹת
שְׁתֵּי צָפְרִים שְׁעוֹלוֹת מֵאוֹתוֹ הָעוֹלָם, שֶׁמְדוֹרָם תַּחַת
הָעֵץ שָׁבוּ מֵרָאֵה הַחַיִּים וְהַמּוֹת.

יוֹצְאוֹת צְפוּר אַחַת לְצַד דְּרוֹם, וְצְפוּר אַחַת לְצַד
צָפוֹן, וְצְפוּר אַחַת כְּשִׁמְאִיר הַיּוֹם, וְאַחַת
כְּשִׁנְחָשׁ הַיּוֹם, וְכָל אַחַת וְאַחַת קוֹרֵאת וּמְכַרִּיזָה
מִה שְׁשׁוֹמְעִים מֵאוֹתוֹ כְּרוֹז.

אַחַר כֶּךָ רוֹצוֹת לְהַתְּעִלוֹת לְמִקּוֹמָן, וְנִשְׁמְטוֹת
רְגִלֵיהֶן בְּנֶקֶב תְּהוֹם רַבָּה, וְנִלְכְּדוֹת בְּתוֹכָהּ

הַחֲבָרִים. אָמַר לוֹ, אוֹי שְׁלֹא הִסְתַּלְקַתִּי אוֹתוֹ יוֹם
עִם אוֹתָם שְׁלֹשָׁה שְׁהִסְתַּלְקוּ, וְלֹא לְרֵאוֹת דוֹר זֶה,
שֶׁהָרִי מִתְּהַפֵּךְ.

אָמַר לוֹ, רַבִּי, אָמַר לִי, כְּתוֹב (שם כח) וְהֵם יִקְחוּ אֶת
הַזֶּהָב וְאֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶת הָאַרְגָּמָן וְאֶת תּוֹלַעַת
הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ, וְאֵלּוֹ כֶּסֶף לֹא כְּתוֹב, וְהָרִי כְּתוֹב
זֶהְבִּי וְכֶסֶף? אָמַר לוֹ, וְהָרִי גַם נַחֲשֶׁת, שְׁכָסֶף וְנַחֲשֶׁת
הֵיוּ בְּחֻשְׁבוֹן, וְכָאֵן לֹא. אֲלֵא אִם לֹא שְׁגָלָה הַמְּנוּרָה
הַקְּדוּשָׁה בְּמִקּוּמוֹ - לֹא הִצְטַרְכְּתִי לְגִלּוֹת.

פָּתַח וְאָמַר, (חגי ב) לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזֶּהָב נְאֻם ה'.
הִינּוּ שְׁכָתוֹב (תהלים קטו) הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לְה'.
בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת הִסְתַּכַּלְתִּי בְּכָלִי הַקֹּדֶשׁ הִלְלוּ,
שְׁכָתוֹב (ויקרא טז) בְּגִדֵי קֹדֶשׁ הֵם, וְכְתוֹב (שמות כח)
וַעֲשׂוּ בְּגִדֵי קֹדֶשׁ. אִיזוֹ קֹדֶשָׁה כָּאֵן? אֲלֵא כֶּךָ שְׁנִינֹה,
קֹדֶשָׁה הֵם בְּכָל מְקוֹם, וְכְתוֹב בְּגִדֵי קֹדֶשׁ הֵם. וְעִשִׂית
בְּגִדֵי קֹדֶשׁ, כְּמוֹ שְׁלִמְעֵלָה.

שְׁלִמְדִנֹה, כִּהֵן גְּדוֹל לְמַעְלָה, כִּהֵן גְּדוֹל לְמַטָּה.
לְבוּשֵׁי כְבוֹד לְמַעְלָה, וּלְבוּשֵׁי כְבוֹד
לְמַטָּה. וּמַה שְׁלֹא אָמַר כֶּסֶף וְנַחֲשֶׁת, לְמִקּוֹם אַחַר
הֵם הַתְּעִלוּ, שְׁכָתוֹב (שם כז) כָּל עַמּוּדֵי הַחֲצָר סָבִיב
מִחֻשְׁקִים כֶּסֶף וְגו', וְכְתוֹב וְאֲדַנִּיחָם נַחֲשֶׁת, שֶׁהֵם
כְּלִים לְשְׁמוֹשׁ שֶׁהַמֶּשְׁכָּן יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם.

אָבֵל כָּאֵן בְּלְבוּשֵׁי כְבוֹד הָאֵלּוֹ לֹא צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ
בָּהֶם אָדָם אַחַר, פָּרֵט לְכִהֵן הַגְּדוֹל שֶׁשְׁמֵן
מִשְׁחַת קֹדֶשׁ עַל רֵאשׁוֹ, שְׁכָתוֹב (שם כח) וְעִשִׂית בְּגִדֵי
קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אַחִיךָ לְכְבוֹד וּלְתַפְאֵרַת, שְׁבְּאוֹתָם
לְבוּשִׁים הוּא דּוּמָה לְגֹן שְׁלִמְעֵלָה.

הַשְּׁלֵמָה מִהַהֲשַׁמְטוֹת (סימן נ"ב)

לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזֶּהָב. מַה זֶה לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזֶּהָב?
מְשַׁל לָמָּה הַדְּבָר דּוּמָה? לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי
אוֹצְרוֹת, אַחַד שֶׁל כֶּסֶף וְאַחַד שֶׁל זֶהָב, שֵׁם שֶׁל כֶּסֶף
בִּימִינוֹ, וְשֶׁל זֶהָב בְּשִׁמְאֵלוֹ. אָמַר, זֶה יִהְיֶה מְזֻמֵּן וְקַל
לְהוֹצֵאָה. וְעוֹשֶׂה דְּבָרָיו בְּנַחַת, וְהוּא יִהְיֶה דָּבֵק עִם
הָעֲנִיִּים וּמִנְהִיגֵם בְּנַחַת, כְּאוֹתָהּ שֶׁאֲמַרְנוּ יְמִינָהּ ה'
נֶאֱדָרִי בְּכַח.

וְאִם שְׁמַח אָדָם בְּחֻלְקוֹ - טוֹב, וְאִם לֹא - יְמִינָהּ
ה' תִּרְעַץ אוֹיֵב. מַה זֶה יְמִינָהּ ה' תִּרְעַץ אוֹיֵב?
אָמַר לוֹ, זֶה הַזֶּהָב, שְׁכָתוֹב לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזֶּהָב.

מכשמתחילים אותם שלשים יום, צלם האדם נחשף, והדמות שנראית בארץ נמנעת.

רבי יצחק היה יושב יום אחד על פתחו של רבי יהודה והיה עצוב. יצא רבי יהודה ומצא אותו בשער שלו שהיה יושב ועצוב. אמר לו, מה יום זה משאר ימים?

אמר לו, באתי אליך לבקש ממך שלשה דברים. אחד – שכאשר תאמר דברי תורה ותזכיר מאותם דברים שאני אמרתי, שתאמר אותם בשמי, כדי להזכיר את שמי. ואחד – שתזכה את יוסף בני בתורה. ואחד – שתלך לקברי כל שבעת הימים ותבקש בקשתך עלי.

אמר לו, מנין לך? אמר לו, הרי נשמתי מסתלקת ממני בכל לילה, ולא מאירה לי בחלום כמו שהיתה בתחלה. ועוד, שכאשר אני מתפלל ומגיע לשומע תפלה, אני משגיח בצלמי שבכתיב ולא רואה אותו, ואמרתי, הואיל והצלם העבר ולא נראה, שהרי הכרוז יוצא ומכריז, שכתוב (תהלים לט) אך בצלם יתהלך איש – כל זמן שצלם האדם לא יעבר ממנו, יתהלך איש ורוחו עומדת בתוכו. כשהעבר צלם האדם ולא נראה, אז הוא מעבר מהעולם הזה.

אמר לו, ומכאן, שכתוב (איוב ח) כי צל ימינו עלי ארץ. אמר לו, כל הדברים הללו שאתה רוצה שאני אעשה, אבל אבקש ממך, שבאותו עולם תברר את מקומי אצלך כמו שהייתי בעולם הזה. בכה רבי יצחק ואמר, בבקשה ממך שלא תפרד ממני כל הימים הללו.

הלכו לרבי שמעון, מצאוהו שהיה יושב ועוסק בתורה. זקף עיניו רבי שמעון וראה את רבי יצחק, וראה את מלאך המות שרץ לפניו ורוקד לפניו. קם רבי שמעון, ואחז ביד רבי יצחק. אמר, גוזרני שמי שרגיל להכנס – יכנס, ומי שלא רגיל להכנס – לא יכנס. נכנסו רבי יצחק ורבי יהודה, קשר את מלאך המות בחוץ.

התבונן רבי שמעון, וראה שעד עכשו טרם הגיע זמן, שהרי עד שמנה שעות של היום היה זמן. הושיבו לפני רבי שמעון והיה מלמדו בתורה. אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו, שב על הפתח,

עד שנחלק הלילה. וכשנחלק הלילה, הפרוז קורא: (קהלת ט) וכצפרים האחזות בפח כהם ויגשים בני האדם.

אמר רבי יהודה, בשעה שנלכדות רגלי בני האדם וימיו מתקרבים, אותו יום נקרא יום ה' להשיב רוחו אליו. שנינו, באותה שעה פוקד אותו הכתור הקדוש על רוחו, ומיהו? שכתוב (תהלים צ) ימי שנותינו בהם שבעים שנה. והיא פתח של שביעי של הכל.

ואם מצד הגבורה הוא בא – כתוב ואם בגבורות שמנים שנה, שכתור הגבורה הוא הרי שמיני. מכאן והלאה אין מקום להמשך, כמו שנאמר ורהבם עמל ואון. במקום שלא היה יסוד, הבנין לא עומד.

אמר רבי יהודה, אשריהם הצדיקים, כשהקדוש ברוך הוא רוצה להשיב אליו את רוחו אליו ולשאב אותה רוח לתוכו. ששנינו, בשעה שרוצה הקדוש ברוך הוא להשיב אליו את רוחו, אם רוח זו היא של צדיק, מה כתוב? (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה.

ואם לא נמצא צדיק, אוי לאותה רוח שצריכה לרחץ באש שדולקת ולהתקן כדי להשאב לגוף המלך. ואם לא נתקנת, אוי לאותה רוח שמתגלגלת כאבן בכף הקלע, שכתוב (שמואל א-כה) ואת נפש איביך קלענה בתוף כף הקלע. שנינו, אם אותה רוח זוכה, כמה טובות גנוזים לה באותו עולם שכתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

אמר רבי יוסי, כשמתקרבים ימי אותו האיש, שלשים יום מכריזים עליו בעולם, ואפלו צפרי השמים מכריזים עליו. ואם צדיק הוא, שלשים יום מכריזים עליו בין הצדיקים בגן עדן.

שנינו, כל אותם שלשים ימים נשמתו יוצאת ממנו בכל לילה, ועולה ורואה את מקומה באותו העולם, ואותו אדם לא יודע ולא משגיח ולא שולט בנשמתו כל אותם שלשים יום כמו שהיה בתחלה, שכתוב (קהלת ח) אין אדם שליט ברוח לכלא את הרוח וגו'. אמר רבי יהודה,

שמעון בר יוחאי, שהרי הוא אחוז אותך בענפיו.
אשרי חלקך בני.

אמר לו, אבא, ומה אני שם? אמר לו, שלשה ימים
היו שפסו את חדר משכבך, ותקנו לך
חלונות פתוחים להאיר לך מארבעת צדדי העולם,
ואני ראיתי מקומך ושמחתי, שאמרתי אשרי חלקך
בני, מחוץ לזה שעד עכשו לא זכה בך בתורה.

והרי עכשו היו עתידים לבא אליך שנים עשר
צדיקים מהחברים, ועד שהיו יוצאים
התעורר קול בכל העולמות: מי הם החברים
[השבילים] שעומדים כאן? התעטרו בשביל רבי
שמעון, בקשה בקש ונתנה לו.

ולא זה לבדו, שהרי שבעים מקומות מתעטרים
כאן בשבילו, ובכל מקום ומקום פתוחים
פתחים לשבעים עולמות, וכל עולם ועולם נפתח
לשבעים רצים, וכל רץ ורץ נפתח לשבעים כתרים
עליונים, ומשם נפתחו דרכים לעתיק, נסתר הכל,
לראות באותה נעימות עליונה שמאירה ומהנה
לכל, כמו שנאמר (תהלים פז) לחזות בנעם ה' ולבקר
בהיכלו. מה זה ולבקר בהיכלו? הינו שפתוב (במדבר
יב) בכל ביתי נאמן הוא.

אמר לו, אבא, כמה זמן נתנו לי בעולם הזה? אמר
לו, אין רשות ולא מודיעים לאדם, אבל
בהלולא הגדולה של רבי שמעון תהיה עורף
שלחנו, כמו שנאמר צאינה וראינה בנות ציון במלך
שלמה בעטרה שעטרה לו אמו חתנתו וכיום
שמחת לבו.

ומה [ומי] שתראה אל תדבר עמו. אם ירצה להכנס
לכאן, תשביע אותו שבועה שלא יכנס.

אמר רבי שמעון לרבי יצחק, ראית את דמות
אביך היום או לא? שהרי שנינו, בשעה
שאדם מסתלק מן העולם, אביו וקרוביו נמצאים
שם, ורואה אותם ונודע להם, וכל אותם שיהיה
מדורו עמם שבאותו עולם בדרגה אחת, כלם
מתכנסים ונמצאים עמו, והולכים עם נשמתו עד
המקום שתשרה במקומה. אמר, עד עכשו לא
ראיתי.

בין כך קם רבי שמעון ואמר, רבון העולם, נודע
רבי יצחק אצלנו, והוא מאותן שבע עינים של
כאן. הרי אחזתי אותו ותן לי. יצא קול ואמר: כסא
אדוננו קרבה בכנפי רבי שמעון, הרי הוא שלך
ועמך יבא בזמן שתכנס לשרות בכסאך. אמר רבי
שמעון, ודאי.

בין כך ראה רבי אלעזר שהיה מסתלק מלאך
המות, ואמר, אין גזר דין במקום שמצוי רבי
שמעון בר יוחאי. אמר רבי שמעון לרבי אלעזר
בנו, תכנס לכאן ואחז ברבי יצחק, שהרי ראיתי בו
שהוא פוחד. נכנס רבי אלעזר ואחז בו, ורבי שמעון
החזיר פניו ולמד תורה.

נרדם רבי יצחק וראה את אביו. אמר לו, בני,
אשרי חלקך בעולם הזה ובעולם הבא,
שהרי בין העלים של עץ החיים שפגן עדן נתון
[אתה יושב] עץ גדול וחקק בשני עולמות, והוא רבי

❦ סדר הלימוד ליום יד טבת [יום 103 בשנה] ❦

כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינה. ומשום שנעשו בחכמה, כלם רמוזים בחכמה.

והתרנגול השחר, שנינו, אין דין שורה אלא במקום שהוא מינו, ושחר בא מצד הדין. ולכן בחצות הלילה ממש, כשמתעוררת רוח של צד צפון, שלהבת אחת יוצאת ומכה תחת כנפי התרנגול והוא קורא. וכל שכן בתרנגול שחר, שמתכוון יותר מאחר.

אף כאן, בשעה שדין האדם יתעורר, מתחיל וקורא לו, ואין מי שיודע בזה, פרט לאותו איש ששוכב. ששנינו, בשעה שהאיש שוכב והדין שרוי עליו להוציא מהעולם הזה, מתוספת בו רוח עליונה מה שלא היה בימיו, וכיון ששורה עליו ונדבקה בו, רואה מה שלא זכה בימיו, משום שהתוספה בו אותה הרוח. וכשמתוספת בו ורואה, אז יוצא מהעולם הזה. זהו שכתוב (שם) תסף רוחם יגעוץ ואל עפרם ישובו. אז כתוב (שמות לג) כי לא יראני האדם וחי. בחייהם לא זוכים, במיתתם זוכים.

למדנו, בשעה שאדם מת, נתנה לו רשות לראות, ורואה אצלו קרוביו וחבריו מאותו העולם, ונודע להם, וכלם חקוקים בדמיותיהם כמו שהיו בעולם הזה. אם צדיק אותו האיש, כלם שמחים לפניו ומקדימים לו שלום.

ואם אינו צדיק, לא נודעים אליו. פרט לאותם הרשעים שטורדים אותם בכל יום בגיהנם, וכלם עצובים ופוחחים בני ומסימים בוי, ומרים עיניו ורואה אותם כמו גץ שעולה מהאש. אף כף הוא פותח וי.

למדנו, בשעה שיוצאת נשמת האדם, הולכים כל קרוביו וחבריו שבאותו עולם עם נשמתו, ומראים לו מקום העדון ומקום הענש. אם הוא צדיק, רואה את מקומו, ועולה ויושב ומתעדן בעדון עליון של אותו עולם. ואם אינו צדיק, נשארת אותה נשמה בעולם הזה עד שנטמן הגוף בקרקע. כיון שנטמן, כפה שומרי החקים אוחזים בו עד שמגיע לדומ"ה, ומכניסים אותו במדור שלו של הגיהנם.

בין כף התעורר רבי יצחק, והיה צוחק ופניו מאירים. ראה רבי שמעון, והסתכל בפניו. אמר לו, דבר חדש שמעתי? אמר לו, ודאי. אמר לו. השתטח לפני רבי שמעון.

למדנו, מאותו יום היה רבי יצחק אוחז את בנו בידו ומלמד אותו תורה, ולא היה עוזב אותו. כשהיה נכנס לפני רבי שמעון, הושיב את בנו בחוץ, וישב לפני רבי שמעון, והיה קורא לפניו, (ישעיה לח) ה' עשקה לי ערבני.

למדנו, באותו יום תקיף ומפחיד של האדם, כשמגיע זמנו להסתלק מהעולם, ארבעת צדדי העולם עומדים בדין הקשה, ומתעוררי דינים מארבעת צדדי העולם, וארבעה קשרים ניצים, וקטטה נמצאת ביניהם, ורוצים להפריד כל אחד לצדו.

הפרוץ יוצא ומכריז באותו העולם, ונשמע במאתים שבעים עולמות. אם צדיק הוא – כל העולמות שמחים כנגדו, ואם לא – אוי לאותו האיש ולחלקו.

למדנו, באותו הזמן שהפרוץ מכריז, אז יוצאת שלהבת מצד צפון, והולכת ובווערת בנהר דינור, ונפרדת לארבעת צדדי העולם, ושורפת את נשמות הרשעים. ויוצאת אותה שלהבת ועולה ויורדת בעולם, ואותה שלהבת מגיעה לכנפי התרנגול השחר, ומכה בכנפיו וקורא בפתח בין השערים.

פעם ראשונה קורא ואומר, (מלאכי ג) הנה היום בא בער כתנור וגו'. פעם שניה קורא ואומר, (עמוס ד) כי הנה יוצר הרים וברא רוח ומגיד לאדם מה שחו. ואותה שעה יושב בן אדם במעשיו שמעידים לפניו, והוא מודה עליהם. פעם שלישית, כשרוצים להוציא ממנו את נשמתו, קורא התרנגול ואומר, (ירמיה י) מי לא יראך מלך הגוים כי לך יאתה וגו'.

אמר רבי יוסי, תרנגול שחר למה יוצא? אמר לו רבי יהודה, כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא בארץ, הכל רמוז בחכמה, רק שבני אדם לא יודעים. זהו שכתוב (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה'

ישראל, וכתוב (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר. בת נתן לאברהם, שכתוב (בראשית כד) וה' בריך את אברהם בכל. בת היתה לו לאברהם, ובכל שמה.

והאם רובצת עליהם, שמיניקה אותם, ועל זה כתוב לא תקח האם על הבנים. ושנינו, אל ירבה האדם חטאיו למטה, כדי שתסתלק האם מעל הבנים, וכתוב (ויקרא יח) אמך הוא לא תגלה ערותה. אוי למי שמגלה ערותה.

ובששבים בני העולם ומרבים בזכויות לפני הקדוש ברוך הוא, והאם שבה ומכסה על הבנים, אז זה נקרא תשובה. מה זה תשובה? זו תשובה של האם ששבה בקיומה, ואז כתוב אם הבנים שמחה. אם הבנים ודאי. ולכן לא יפטר האדם מפריה ורביה עד שמוליד בן ובת.

שנינו, אמר רבי יצחק, כתוב (תהלים כז) לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו. תשוקת הצדיקים לראות את זה, ואתה אמרת על ה'? אמר רבי שמעון, הכל אחד, משמע שכתוב נעם ה', שבא מהעתיק הקדוש לשמים הזה, ותשוקת הצדיקים כף היא ודאי. וכתוב על השמים, אז תתענג על ה'. אשרי חלקו של מי שזוכה. ודאי מעטים הם.

שנינו, אמר רבי שמעון, כתוב (שיר א) בני אמי נחרו בי שמני נטרה את הפרמים. בני אמי, כמו שכתוב (איכה ב) השליך משמים ארץ. שכשרצה הקדוש ברוך הוא להחריב ביתו שלמטה ולהגלות את ישראל לבין העמים, העביר הקדוש ברוך הוא מלפניו את הארץ הזו, והתרחקה ממנו, ככתוב (שמות ב) ותתצב אחתו מרחק. וכשארץ זו התרחקה משמים שלמעלה, הארץ הזו שלמטה נחרבה, וישראל התפזרו בין העמים. אמרה כנסת ישראל: מי גרם לי את זה ומי עשה לי את זה? בני אמי שנחרו בי והתרחקו ממני, בני אמי ודאי.

רבי יוסי היה הולך בדרך, והיה עמו רבי חייא בר רב. עד שהיו הולכים, אמר רבי יוסי לרבי חייא, ראית מה שראיתי? אמר לו, ראיתי גבר אחד בנהר, וצפור אחת על ראשו, ועלה בפי הצפור, ואוכלת ורומסת ברגליה, ואותו גבר מרים קולות וצוח, ולא ידעתי מה אמר.

אמר רבי יהודה, כל שבעת הימים הנשמה הולכת מהבית לקברו ומקברו לבית, ומתאבלת עליו על הגוף, שכתוב (איוב יד) אף בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל. הולכת ויושבת בביתו, ורואה את כלם עצובים ואבלים.

למדנו, אחר שבעה ימים הגוף נהיה כמו שהיה, ונשמתו עולה למקומה. נכנסת למערת המכפלה, רואה מה שרואה, ונכנסת למקום שנכנסת, עד שמגיעה לגן עדן, ופוגשת את הכרובים ושנינות החרב שבגן עדן שלמטה. אם צדיק הוא שתכנס, נכנסת.

שנינו, ארבעה עמודים זמינים, ודמות אחת של הגוף בידיהם, מתלבשת בו בחדוה ויושבת באותו מדור של גן עדן שלמטה עד זמן שנגזר עליה, אחר כך הפרוז קורא.

ועמוד של שלשה גונים מזדמן, ואותו העמוד נקרא מכון הר ציון, שכתוב (ישעיה ד) וברא ה' על כל מכון הר ציון ועל מקראה ענן יומם ועשן וגו'. עולה באותו העמוד לפתח של צדק שציון וירושלים בו.

אם זכה לעלות יותר – טוב חלקו וגורלו להדבק בתוך הגוף של המלך, ואם לא זכה לעלות יותר – כתוב (שם) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם קדוש יאמר לו. ואם זכה לעלות יותר – צדיק הוא, שזוכה לכבוד של המלך ולהתעדרן בעדון עליון שלמעלה ממקום שנקרא שמים, שכתוב (שם נח) אז תתענג על ה'. על ה' דוקא. אשרי חלקו של מי שזוכה לחסד הזה, שכתוב (תהלים קח) כי גדל מעל שמים חסדך.

וכי על השמים הוא, והרי כתוב (שם נז) כי גדל עד שמים חסדך? אמר רבי יוסי, יש חסד ויש חסד, חסד עליון וחסד תחתון. חסד עליון הוא מעל השמים, וחסד תחתון הוא שכתוב (ישעיה נה) חסדי דוד הנאמנים, ובאלה כתוב עד שמים.

למדנו, אמר רבי יצחק, כתוב (תהלים קיג) אם הבנים שמחה הללויה. האם הידועה. הבנים מי הם? אמר רבי שמעון, הרי שנינו שיש שני בנים לקדוש ברוך הוא, אחד זכר ואחד נקבה. הזכר נתן אותו ליצחק, שכתוב (שמות ד) בני בכרי

בנגדו ומקדימים לו: וי, אוי לרשע אוי לשכנו. וכלם פותחים ואומרים: אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו. מה זה [טעם] גמול ידיו? אמר רבי יצחק, לכלל [להוציא] מי שזונה בידו להוציא ולהשחית זרעו לריק.

שְׁהָרִי שְׁנִינוּ, כל מי שמוציא זרעו לריק נקרא רע, ולא רואה פני שכינה, שכתוב (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אֵתָהּ לֹא יִגְרָךְ רֵעַ, וכתוב (בראשית לב) ויהי ער בכור יהודה רע. אף כאן, אוי לרשע רע – אוי לאותו רשע שהוא רע, שעשה עצמו רע, כי גמול ידיו יעשה לו – לכלל מי שזונה בידו להוציא ולהשחית זרעו לריק, ולזה טורדים אותו באותו העולם יותר מכלם.

בֵּא תְרֵאָה, שְׁהָרִי כְּתוּב אוי לרשע [רע]. פִּינֵן שְׁכָתוּב אוי לרשע, למה רע? אלא כמו שאמרנו, שעשה עצמו רע, וכתוב לא יגרך רע, וכלם עולים וזה לא עולה.

וְאִם תאמר, שאר רשעים שֶׁהָרְגוּ בְּנֵי אָדָם? בֵּא רֵאָה, כָּלֶם עוֹלִים וְהוּא לֹא עוֹלָה. מָה הַטַּעַם? הֵם הָרְגוּ בְּנֵי אָדָם אַחֲרַיִם, וְזֶה הָרַג בְּנֵי מַמָּשׁ, שְׁפָךְ דָּמִים רַבִּים.

בֵּא רֵאָה, בְּשָׂאָר רִשְׁעֵי הָעוֹלָם לֹא כְּתוּב וַיֵּרַע בְּעֵינַי ה', וְכַאֲן כְּתוּב וַיֵּרַע בְּעֵינַי ה' אֲשֶׁר עָשָׂה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שְׁכָתוּב וְשַׁחַת אֶרְצָה.

שְׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵינן לָךְ חֲטָא בְּעוֹלָם שְׂאִין לֹא תִשׁוּבָה פֶּרֶט לָזֶה, וְאֵינן לָךְ רִשְׁעָה שְׂלֵא רֹאָה פְּנֵי שְׁכִינָה פֶּרֶט לָזֶה, שְׁכָתוּב לֹא יִגְרָךְ רֵעַ, כָּלֶל. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲשֶׁרֵי הַצְּדִיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, עֲלֵיהֶם כְּתוּב (ישעיה ס) וְעַמְּךָ כָּלֶם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ. מָה זֶה לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (תהלים קטז) אֲתֵהֲלֶךְ לִפְנֵי ה' בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים.

וַיְחִי יַעֲקֹב, בְּתוֹכָם. לָכֵן צְרִיךְ לְאָדָם שְׂלֵא לְעַרְבַּ צָּלָם שְׁלֹו בְּצָלָם שְׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, מִשּׁוּם שְׁזֶה קָדוֹשׁ וְזֶה טָמֵא.

בֵּא רֵאָה מָה בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, שִׁישְׂרָאֵל כְּשֶׁנִּמְצָא אָדָם מֵת, הוּא מִטָּמֵא אֵת כָּל הַגּוֹף, וְהַבֵּית טָמֵא. וְגוֹף שְׁל עוֹבְדֵי

אָמַר, נִקְרַב אֵלָיו וְנִשְׁמַע. אָמַר, אֲנִי פוֹחַד לְהִתְקַרֵּב. אָמַר לוֹ, וְכִי בֵּן אָדָם הוּא בְּמָקוֹם זֶה? אֵלָא רָמַז שְׁל חֲכָמָה שְׁרָמַז לָנוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. קָרְבוּ אֵלָיו. שְׁמַעוּ שְׁהִיָּה אוֹמֵר: כְּתַר, כְּתַר, שְׁנֵי בָנִים שְׁרוּיִים בַּחוּץ [זְרוּקִים לְבַחוּץ]. לֹא נַח וְלֹא מְנוּחָה, עַד שֶׁהַצָּפוּר בִּפְחַת תַּפְּל.

בְּכָה רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, זֶהוּ שְׁשִׁנְנוּ בְּנֵי אָמִי נַחְרוּ בֵּי. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שְׁכָרְמֵי שְׁלֵי לֹא נִטְרָתִי. אָמַר, וְדַאי הַגְּלוּת נִמְשָׁךְ, וְעַל זֶה [שְׁ]צַפְרֵי הַשְּׁמַיִם לֹא זְזוּת עַד שֶׁשְׁלִטוֹן הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת יַעֲבֹר מִהָעוֹלָם, וּמִתִּי? עַד שִׁיִּגִיעַ הַיּוֹם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְעוֹרֵר דִּינָיו בְּעוֹלָם, שְׁכָתוּב (זכריה יד) וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יוֹדַע לֵה' לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה.

עַד שְׁהִיוּ הוֹלְכִים, שְׁמַעוּ קוֹל אֶחָד שְׁהִיָּה אוֹמֵר: שְׁלֵהֲבַת הַדִּין הַגִּיעָה בְּדִינָיו. יִצְאָה שְׁלֵהֲבַת אַחַת וְשִׁרְפָה אֵת אוֹתָהּ הַצָּפוּר. אָמַר, וְדַאי כְּמוֹ שְׁכָתוּב (דניאל ז) וְנִתְּנָה לְשִׁרְפַת הָאֵשׁ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, לֹא הַגְּלָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת יִשְׂרָאֵל אֵלָא בְּזִמְן שְׂלֵא נִמְצָאָה בִּינֵיהֶם אָמוּנָה, כְּשֶׁנִּמְנָעָה בִּינֵיהֶם הָאָמוּנָה, כְּבִיכּוֹל, כֶּךָ נִמְצָא בְּכָל, שְׁכָתוּב (ישעיה כח) וְכִפַּר בְּרִיתְכֶם אֵת מוֹת.

אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא, מָהוּ שְׁכָתוּב בְּלַע הַמּוֹת לְנִצְחָ? אָמַר לוֹ, כְּשִׁיעוֹרֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת יְמִינוֹ, יִמְנַע מוֹת מִהָעוֹלָם, וְלֹא תִתְעוֹרֵר יְמִין זוֹ אֵלָא כְּשִׁיתְעוֹרוּ יִשְׂרָאֵל בִּימֵינוּ שְׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמָה זֶה? תוֹרָה שְׁכָתוּב בָּהּ (דברים לג) מִימֵינוּ אֵשׁ דַּת לָמוֹ. בְּאוֹתוֹ זִמְן (תהלים קיח) יְמֵי ה' עָשָׂה חֵיל וְגוֹ', לֹא אָמוֹת כִּי אַחִיָּה וְאִסְפָּר מַעֲשֵׂי יְהוָה.

לְמִדְנָה, אוֹתוֹ הַצְּדִיק שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְרַצָּה בּוֹ, וְהַפְּרוּז קוֹרָא עָלָיו שְׁלִשִׁים יָמִים בֵּין צְדִיקֵי גֵן הָעֵדֶן, כָּל הַצְּדִיקִים שְׁמַחִים, כָּל הַצְּדִיקִים בָּאִים וּמַעֲטָרִים מִקוֹמוֹ שְׁל אוֹתוֹ הַצְּדִיק עַד שִׁיבֵא לְמִדְרָ אֵת דִּינורוֹ בִּינֵיהֶם. וְאִם רִשְׁעָה הוּא, הַפְּרוּז קוֹרָא עָלָיו בְּגִיהֵנָם שְׁלִשִׁים יוֹם [עָלָיו], וְכָל הָרִשְׁעִים כָּלֶם עֲצוּבִים.

כָּלֶם פּוֹתְחִים: וַי, שְׁהָרִי דִין חֲדָשׁ מִתְעוֹרֵר כְּעַת בְּגִלְלוֹ שְׁל פְּלוֹנֵי. כְּמָה שׁוֹמְרֵי הַחֵק מְזַדְמָנִים

ואם לא זוכה - אותם פתקים יוצאים מבית המלך ונמסרים בידי מלאך הדין, והדין נעשה, ופתקים יותר לא חוזרים עוד לבית המלך.

אז מעברים הצלמים ממנו ולא נמצאים עמו. כיון שעברו ממנו, הרי ודאי שענש המלך יעבר עליו ויטעם מכוס המות. ובאותו לילה של חג האחרון, המלאכים המענישים מזמנים, ונוטלים את הפתקים. ואחר שנטלו אותם, מעברים הצלמים, ולא נמצאים [ואם נמצאים פגומים, יעבר עליו מחלות וכו'] בהם ידים. ואם נמצאים בהם ידים - דין גרוע, או יעבר עליו דין של מחלות רעות בפגם שלהם, והרי בארנו את זה.

ובספרי הקדמונים אומרים יותר, כשהראש נגרע וימצא הגוף - בנו או אשתו ימצאו, והוא יסתלק. וזה מדבר כשלא חזר כל אותו זמן בתשובה. אבל אם חזר, טעם המות יטעם ויתרפא.

ואם הגוף לא נראה וימצא הראש - הם מסתלקים והוא מתקים, וזה מדבר כשבנו הקטן ברשותו. ואם ידיו פגומים, מעשה ידיו פגומים, רגליו - מחלות רודפות אותו. בורח הצלם וחוזר, בורח וחוזר, עליו כתוב (דברים כח) בבקר תאמר מי יתן ערב. וזה כשהלבנה מאירה והלילה מתקן באור.

אבל צדיקים חסידים, כל יום ויום מסתכלים בלבם כאלו אותו יום מסתלקים מהעולם, ועושים תשובה שלמה לפני רבונם, ולא יצטרכו לדבר אחר. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, כל הנקרא בשמי - כמה עליונים מעשי המלך הקדוש, שהרי באותם מעשים [בריות] שהוא עושה למטה, קושר אותם בדברים עליונים שלמעלה, וכשנוטלים אותם למטה ועושים בהם מעשה, מתעורר אותו מעשה שלמעלה שקשור בו, כגון אזוב ועץ ארז, והרי בארנו הדברים.

ויש מהם שאחוזים בשם הקדוש, כמו לולב, ואתרוג, הדס, וערבה, שכלם אחוזים בשם הקדוש למעלה. ועל כך שנינו, לאחז אותם ולעשות בהם מעשה כדי לעורר חדנה אותו שאחוז בו. ועל זה שנינו, בדברים ומעשה צריך להראות דבר כדי לעורר דבר אחר.

כוכבים ומזלות לא מטמא מישהו אחר, וגופו [וביתו] לא טמא כשהוא מת. מה הטעם?

יש ראל בשעה שהוא מת, כל הקדשות של רבונו עוברות ממנו, ועובר ממנו הצלם הקדוש הזה, ועוברת ממנו רוח הקדשה הזו, נשאר הגוף טמא.

אבל עובדי כוכבים ומזלות עובד עבודה זרה לא כך, שבחיו טמא בכל הצדים, צלמו טמא ורוחו טמאה, ומשום שכל הטמאות הללו שריות בתוכו, אסור לקרב אליו. כיון שמת, יוצאות כל הטמאות הללו, ונשאר גוף בלי טמאה לטמא.

ואף על גב שגופם טמא, בין בחייהם ובין במיתתם, אבל בחייהם שכל אותן הטמאות שנמצאות אצלם, יש להם כח לטמא אחרים. ובמיתתם, כאשר יוצאות כל אותן הטמאות מהם, לא יכולים לטמא, ושל ישראל יכול לטמא אחרים, כי כל הקדשות יוצאות ממנו, ושורה עליו צד האחר.

בא ראה, הצלם הקדוש הזה, כשהולך אדם ומתגדל ונעשית מהפרצוף הזה הדמות שלו, נעשה צלם אחר, ומתחברים כאחד, וזה נוטל את זה. בשעה שנמצאים שני צלמים שמור הוא האדם, וגופו בקיום, ורוח שרויה בתוכו. בשעה שקרבים ימיו, הם עוברים ממנו, וזה עולה לזה, ונשאר אדם בלי שמירה, אז (שיר ב) עד שיפוח היום ונסו הצללים, שנים.

בא ראה, כשמתעורר דין בעולם, כשהקדוש ברוך הוא יושב על כסא דין לדון את העולם, צריך אדם לעורר [בדין] תשובה שישוב מהרשע [מחטאיו], שהרי אותו יום נכתבים פתקים, וכלם נמצאים בתיק כתובים. אם זכה אדם שישוב לפני רבונו, קורעים את הפתקים שעליו.

אחר כך הקדוש ברוך הוא מזמין לפני האדם את יום הכפורים, יום התשובה. אם שב מחטאיו - טוב. אם לא - מצוה המלך לחתם פתקים. אוי כי התשובה רוצה להסתלק ממנו.

אם זכה בתשובה ולא שלמה כראוי - תולים לו עד אותו יום אחרון של עצרת, שהוא שמיני לחג. אם עשה תשובה שלמה לפני רבונו - נקרעים.

שהוא עץ עבת, עץ שאוחז את העבות, שהרי מזה נוטל יסוד העולם ומתמלא כדי להריק בפאר, זהו עולם ארץ ההשקאה.

וערבי נחל - שנים הם, שני נחלי מים מתכנסים לתוכם להריק לצדיק. דבר אחר וערבי נחל - אלה הם גבורות שאחוזות ביצחק, שבאים מצד אותו נחל עליון ולא מצד האב. לכן הכל נאה, ולא מבשם לפרות, ולא עושה פרות. וערבי נחל - שני עמודים שהגוף עומד עליהם. אבל וערבי נחל ודאי, כמו שנתבאר, ואלה הם כלם לרוקן מים לבאר.

השלמה מההשממות (סימן ג"ז)

מהו עץ הדר? עץ האתרוג. ומהו הדר? הדר על הכל, והינו הדר של שיר השירים, שכתוב בו מי זאת הנשקפה כמו שחר. והינו על שם נקבה, ועל שמה נלקחה נקבה מאדם שאי אפשר להתקיים עולם התחתון בלא נקבה. ומה הטעם נקראת נקבה? על שם שנקביה רחבים, ויש לה נקבים יתרים על האיש, ומה הם הנקבים: שדים ורחם ובית קבול הולד.

ומה שאמרו, שיר השירים שהוא הדר לכל ספרי הקדש - כן. שאמר רבי יוחנן, כל הספרים קדש, ושיר השירים קדש קדשים. ומהו קדש קדשים? אלא קדש שהוא קדש לקדשים. ומה הם קדשים? אלו שכנגד שש קצוות שבאדם, וקדש יהיה להם קדש לכלם.

ומהו קדש? זה אתרוג, שהוא הדר לכל. ולמה נקרא שמו הדר? אל תקרי הדר אלא ה' דר, זה אתרוג שהוא נפרד מאגד הלולב, ואין מצות לולב קימת אלא בו, והוא גם כן אגוד עם הכל, שעם כל אחד הוא, ועם כלם יחד הוא.

ומהו הלולב? כנגד חוט השדרה. וענף עץ עבת - שענפיו חופים את רבו, ואם אין ענפיו חופים את רבו - אינו כלום. מפני מה? משל לאדם שבזרועותיו יגן על ראשו, הרי זרועותיו שנים וראשו שלשה, והינו ענף לשמאל, עבת לימין, ונמצא עץ באמצע. ולמה נאמר בו עץ? שהוא שרש האילן.

זהו שכתוב כל הנקרא בשמי ולכבודי [בפראתיו] - לעורר כבודי. בראתיו - ליחד לי. יצרתיו - לעשות בו מעשה [פח]. אף עשיתיו - לעורר בו כח שלמעלה.

דבר אחר כל הנקרא בשמי - הינו שכתוב (ויקרא כג) פרי עץ הדר. ולכבודי בראתיו - הינו כפת תמרים. יצרתיו - הינו וענף עץ עבת. אף עשיתיו - הינו וערבי נחל.

ותקונו של זה שאמר הכתוב ולקחתם לכם ביום הראשון, דוקא שהוא חמישי על עשור. אבל ביום הראשון, אותו יום ראשון מי הוא? אלא יום שיצא ראשון לנסע [לכל] במעיניו של מים נובעים, ואנו רוצים להמשיכו לעולם.

משל למלך שקשר בני אדם במאסר. באה אמו הגבירה והוציאה אותם לחרות, והמלך משגיח על כבודה ונתן אותם בידיה. מצאה אותם רעבים וצמאים. אמרה, הרי הוצאתי אותם לחרות, תביא להם אכל ומשקה.

כך יום הכפורים הזה מוציא את כלם לחרות, ואנו רעבים למזון וצמאים לשתייה. היא מעטרת את המלך בעטרוותיו. ביום הזה ידענו שמים נובעים שורים עמה, שואלים לשתות למי שהוציא אותם לחרות, ועל כך קוראים לו ביום ראשון.

זה בספר האגדה, והוא יפה. אבל ביום הזה, לאברהם שהוא ראשית הכל, אם בענני כבוד הוא הראשית או במים הוא הראשית, שאברהם התחיל לחפר בורות מים.

פרי עץ הדר - זו באר של יצחק, שיצחק הדר את הקדוש ברוב הוא וקרא לו עץ הדר. פריו של עץ ההדר הזה ידוע. כפת תמרים - שכתוב (תהלים צב) צדיק כתמר יפרח, ולא נמצא ביניהם פרוד. ולכן לא כתוב וכפת, אלא כפת, משום שלא עולה זה בלי זה. ובזה מתמלאת הבאר הזאת, מבאר מים עליונים שנובעים. ההוא מתמלא בתחלה, וממנו מתמלאת הבאר עד שנובעת לכל.

וענף עץ עבת - זה ענף של אילן הגדול שהתחזק ונשרש בשרשו, נעשה אילן עליון על הכל, שאחוז בכל הצדדים שלו, ענף

מהם לא פרי ולא טעם ולא ריח, והרי בארנו, והכל יפה.

ועל כן אתרוג בשמאל, כנגד הלב. לולב בימין. כפת בכל, וקשור בכל, שהרי צדיק כפות הוא בכל הצדדים וקשור בכל, וזהו קשר האמונה.

ויפה אמר בספר האגדה שכל אלה הם אורחים שמזמינים העם הקדוש ביום הזה, שצריכים למצא אותם, כיון שהזמין אותם, ובהם מבקש אדם בקשתו למלך. אשריהם ישראל שיודעים דרכי המלך הקדוש, ויודעים דרכי התורה ללכת בדרך אמת, לזכות בהם בעולם הזה ובעולם הבא.

ביום הזה יוצאים ישראל בסימנים רשומים מתוך המלך, משום שהם נצחו בדין, ומהם הסימנים? סימני האמונה, חותם המלך העליון. לשני בני אדם שנכנסו לבני המלך לדין, ובעולם לא יודעים מי מהם נצח. יצא לגיון אחד מבית המלך, ושאלו אותו מי נצח? אמר להם, מי שיצא ובקדו סימני המלך, הוא שנצח.

כך כל העולם נכנסים לדין לפני המלך העליון, והוא דן אותם מיום של ראש השנה ויום הכפורים, עד חמש עשרה יום לחדש, ובין כך נמצאו ישראל כלם צדיקים בתשובה, טורחים בסכה ולולב ואתרוג, ולא יודעים מי נצח בדין. המלאכים העליונים שואלים, מי נצח בדין? אמר להם הקדוש ברוך הוא, אלה שמוציאים בידיהם את הסימנים שלי, הם נצחו בדין.

ביום הזה יוצאים ישראל ברשם המלך, בתשבחות ההלל, נכנסים לסכה, אתרוג בשמאל, לולב בימין. כלם רואים שישראל רשומים ברשומי המלך הקדוש, פותחים ואומרים, (תהלים קמד) אשרי העם שצכה לו אשרי העם שה' אלהיו.

עד כאן חדות הכל, חדות האורחים, ואפלו אמות העולם שמחים בחדוה ומתברכים ממנה, ולכן מקריבים בכל יום עליהם להטיל עליהם שלום, ויתברכו מאתנו. מכאן והלאה יום אחד של המלך העליון ששמח בהם בישראל, שכתוב (במדבר כט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם. שהרי יום זה מן המלך בלבדו חדותו לישראל. משל למלך שהזמין אורחים וכו'.

ומה זה ערבי נחל? שוקי האדם שהם שמים. ומהו לשון של ערבי נחל? משום שגדול שבהם הוא למערב, ומשם יונק כחו, ושל צפון הוא קטן ממנו מהלך חמש מאות שנה, והוא ברוח צפונית מערבית, ובו פועל ונקרא על שמו, והם שניהם עצים. דבר אחר ערבי - שפעמים מערבים פעלתם זה עם זה. מה זה ערבי נחל? נחל הוא על שם המקום שהם קבועים בו ששמו נחל, כמו שכתוב כל הנחלים הלכים אל הים.

מהו ים? הוי אומר זה אתרוג. ומנין לנו שכל מדה ומדה מאלו השבעה נקראת נחל? שנאמר ומתנה נחליאל, אל תקרי נחליאל אלא נחלי אל. ועוד שם, מה לב, הדר פרי הגוף, אף ישראל פרי עץ הדר. מה אילן תמר, ענפיו סביביו ולולבו באמצע, אף ישראל נטלו גוף האילן הזה שהוא לבו, וכנגד הגוף חוט השדרה באדם שהוא עקר הגוף. ומה לולב זה כתוב לו לב, אף לב מסור לו. ומה לב זה שלשים ושתים נתיבות חכמה בו, אף בכל נתיב מהן צורה שומרת, שנאמר לשמר את דרך עץ החיים: ע"כ מההשמטות

דבר אחר, ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר - זה אברהם. כפת תמרים - זה יצחק. וענף עץ עבת - זה יעקב. וערבי נחל - אלה הן שתי הדרגות שאמרנו.

ומי ששונה זה, משום שעץ עבת זה יעקב, שאוחזו את כל החלקים, ודאי זה יעקב. אבל הרי בארנו, פרי עץ הדר - זו באר יצחק, זו גבורה תחתונה. כפת תמרים - כפת חסר, קשר שנקשר בבאר, כמו שנאמר (דניאל ג) כפותים בסרבליהם, משום שאלה לא עולים זה בלי זה. וענף עץ עבת, ענף הוא עליון שנעשה עץ עבות ואוחז לכל צד, כמו שנאמר. ערבי נחל - זה יצחק, בכל הצדדים שאחוזים בצד הנחל ולא בצד האב. ששינו, אף על גב שבנחל הזה לא נמצא דין, מתעוררים ממנו דינים.

ורב המנונא הזקן פרש, וערבי נחל - אלו שני העמודים שאמרנו שיוציאים מהם מים, ויפה. אבל בא ראה, הרי ראינו ששתי דרגות אלה שעומדות על דרגה של צדיק, פרי וכנוס גדול [הברכות] יוצאים מהם, וערבי נחל לא יוצאים

להדבק במקום שמשנתה ומתהפך מגון לגון ומטוב לרע ומרע לטוב, וירדו מלמעלה מטה, ונדבקו למטה בשנויים רבים, ועזבו את האילן היחידי העליון מכל האילנות. זהו שכתוב (קהלת ז) אשר עשה האלהים את האדם ישר וגו'.

ודאי שאז התהפך לבס באותו הצד ממש, לפעמים לטוב לפעמים לרע, לפעמים לרחמים לפעמים לדין. בדבר הזה נדבקו בו ודאי, בקשו חשבונות רבים ונדבקו בהם.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, אדם, עזבת חיים ונדבקת במות. חיים - שכתוב ועץ החיים בתוך הגן, שנקרא חיים, שמי שאוחז בו לא טועם מות לעולמים. נדבקת בעץ אחר - הרי ודאי המות כנגדך. זהו שכתוב (משלי ה) רגליה ירדות מות, וכתוב (קהלת ז) ומצא אני מר ממות את האשה. ודאי שנדבק במקום המות ועזב מקום החיים. משום כך נגזר עליו ועל כל העולם מות.

אם הוא חטא, מה חטאו כל העולם? אם תאמר שכל העולם אכלו מהעץ הזה וזה קרא לכלם - לא כך! אלא בשעה שאדם עמד על רגליו, ראו אותו כל הבריות ופחדו מלפניו, והיו נוסעים אחריו כעבדים אחר המלך, והוא אמר להם: אני ואתם (תהלים צה) באו נשתחוה ונכרעה וגו'. וכלם הלכו אחריו. כיון שראו שאדם משתחוה למקום זה ונדבק בו, כלם נמשכו אחריו, וגרם מות לכל העולם.

ואז השתנה האדם לכמה גונים, לפעמים דין לפעמים רחמים, לפעמים מות לפעמים חיים, ולא עומד בקיום תמיד באחד מהם, משום שאותו מקום גרם לו, ולכן נקרא חרב המתהפכת, המתהפכת מצד זה לצד זה, מטוב לרע, מרחמים לדין, משלום לקרב, מתהפכת היא בכל, טוב ורע, שכתוב (בראשית ב) ועץ הדעת טוב ורע.

והמלך העליון, לרחם על מעשיו, הוכיח אותו ואמר לו, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו וגו'. והוא לא קבל ממנו ונמשך אחר אשתו, וגרש לעולמים, שהרי אשה עולה למקום [למקום זה] ולא יותר, והאשה גרמה מות לכל.

בא ראה, לעולם הבא כתוב (ישעיה סה) כי כימי העץ ימי עמי. כימי העץ - אותו שנודע באותו

רבי שמעון פתח ואמר, אני חבצלת השרון שושנת העמקים. כמה חביבה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא משבח אותה, והיא משבחת אותו תמיד. וכמה משבחים ומזמרים מזמינה תמיד לקדוש ברוך הוא. אשרי חלקם של ישראל שאחוזים בו בגורל החלק הקדוש, ככתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו וגו'. אני חבצלת השרון - זו כנסת ישראל, שעומדת ביפי של נוי בגן עדן. השרון - שהיא שרה ומשבחת את המלך העליון.

דבר אחר, אני חבצלת השרון - שרוצה להיות משקה מהשקית הנחל העמק, מקור הנחלים, כנאמר והיה השרב לאגם. [נ"א (ישעיה לג) והיה השרון כערבה] שושנת העמקים - שעומדת בעמק הכל. מי הם העמקים? כמו שנאמר (תהלים קל) ממעמקים קראתיה ה'. חבצלת השרון. חבצלת - מאותו מקום של השקאת הנחלים שיוצאים ולא פוסקים לעולמים. שושנת העמקים - שושנה מאותו מקום שנקרא עמק הכל, נסתר מכל הצדדים.

בא ראה, בתחלה ירקה כחבצלת, שהעלים שלה ירקים, אחר כך שושנה אדמה בגונים לבנים. שושנה בששה עלים. שושנת - שמשנתית מגון לגון ומשנה את גוניה.

שושנת - בתחלה חבצלת. בזמן שרוצה להזדוג במלך נקראת חבצלת, אחר שנדבקה עם המלך באותן נשיקות היא נקראת שושנת, משום שכתוב (שיר ה) שפתותיו שושנים. שושנת העמקים - שהיא משנה את גוניה לפעמים לטוב ולפעמים לרע, לפעמים לרחמים ולפעמים לדין.

ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים (בראשית ב). בא ראה, שהרי בני אדם לא מסתכלים ולא יודעים ולא משגיחים בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את האדם וכבד אותו בכבוד עליון, רצה ממנו להדבק בו כדי שימצא יחידי, ובלב יחידי, ובמקום של דבקות יחידה שלא משתנה ולא מתהפך לעולמים באותו קשר יחיד שהכל נקשר בו. זהו שכתוב ועץ החיים בתוך הגן.

אחר כך סטו מדרך האמונה ועזבו את העץ היחידי, העליון מכל האילנות, ובאו

שְׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּשַׁעַר שְׁיָמִי הָאָדָם נִפְקָדִים
לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וַיֵּשׁ צַדִּיק שְׁנִפְקָדִים יָמָיו, וְהֵם
רְחוּקִים מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ, וַיֵּשׁ צַדִּיק שְׁכָאֲשֶׁר נִפְקָדִים
יָמָיו, הֵם קְרוּבִים וְסָמוּכִים לַמֶּלֶךְ וְלֹא מְרַחֲקִים,
וְנִכְנָסִים בְּלִי בּוֹשָׁה וְקָרְבִים לַמֶּלֶךְ. אֲשֶׁרֵי חֲלָקָם. זֶהוּ
שְׁכָתוֹב וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת.

וַיִּקְרָא לְבָנוּ לְיוֹסֵף. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְכִי שָׁאֵר
הַשְּׁבָטִים לֹא בָנוּ הֵם? אֵלָּא, אָמַר רַבִּי
אָבָא, יוֹסֵף הָיָה בְּנוֹ יוֹתֵר מִכָּלֶם, שְׁשִׁנּוּ, בְּשַׁעַר
שְׁאֲשֶׁת פּוֹטִיפֵר דְּחִקְקָה אֶת יוֹסֵף, מַה כְּתוּב? וַיְבֹא
הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ וַאֲיֵן אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִת.
פְּסוּק זֶה הָיָה צְרִיף לְכַתֵּב וַאֲיֵן אִישׁ בְּבֵית, מַה זֶה
מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִת? אֵלָּא לְהַכְלִיל אֶת דְּמוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב
שְׁהֵיטָה שָׁם וְנִמְצְאָה שָׁם, וּמִשׁוּם כֶּךָ מֵאֲנָשֵׁי הַבַּיִת,
אָבֵל אִישׁ אַחֵר הָיָה שָׁם. כִּיּוֹן שֶׁהָרִים יוֹסֵף עֵינָיו
וְרָאָה אֶת דְּמוּת אָבִיו, יָשָׁב בְּקִיּוּמוֹ וְנִרְתַּע לְאַחֹר.

בֵּא רָאָה מַה כְּתוּב, וַיִּמָּאֵן וַיֹּאמֶר אֵל אֲשֶׁת אֲדֹנָיו.
אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אַתָּה אֲמַרְתָּ וַיִּמָּאֵן
וַיֹּאמֶר, חֲיִיף וַיִּמָּאֵן וַיֹּאמֶר אַחֵר יָבֵא לְכַרְךָ אֶת בְּנִיךָ
וַיִּתְּבָרְכוּ בּוֹ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיִּמָּאֵן אָבִיו וַיֹּאמֶר יִדְעֵתִי
בְּנֵי יִדְעֵתִי.

כִּיּוֹן שְׁאֲמַר יִדְעֵתִי בְּנֵי, לְמַה אָמַר יִדְעֵתִי אַחֵר?
אֵלָּא אָמַר יִדְעֵתִי בְּנֵי, בְּזִמְנָן שְׁעַמְדָתָּ בְּגוּפָךָ
שְׁאֲתָה בְּרוּר, כְּשֶׁרֵאִיתָ אֶת דְּמוּתִי וְשָׁבַת בְּקִיּוּמָךְ,
וּמִשׁוּם כֶּךָ כְּתוּב יִדְעֵתִי בְּנֵי יִדְעֵתִי, עַל מַה שְׁאֲמַרְתָּ
שְׁזָהוּ הַבְּכוֹר, גַּם הוּא יִהְיֶה לְעַם וְגַם הוּא יִגְדֹל,
וְכֵן מִשׁוּם כֶּךָ כְּתוּב וַיִּקְרָא לְבָנוּ לְיוֹסֵף, לְבָנוּ
לְיוֹסֵף מִמֶּשׁ.

דְּבַר אַחֵר וַיִּקְרָא לְבָנוּ לְיוֹסֵף – שְׁבַדְמוֹת אַחַת
הֵיוּ נִרְאִים. שְׁכָל מִי שְׁרָאָה אֶת יוֹסֵף, הָיָה
מַעֲיֵד שְׁבָנוּ שֶׁל יַעֲקֹב הָיָה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, הַכֹּל
כֶּךָ הוּא, וְעוֹד, שְׁיֹסֵף זֶן אוֹתוֹ וְאֵת בְּנָיו בְּזַקְנוֹתוֹ,
וְלִכְּזֶן בְּנוֹ מִמֶּשׁ יוֹתֵר מִכָּלֶם. וַיִּקְרָא לְבָנוּ לְיוֹסֵף,
לְמַה לְיוֹסֵף וְלֹא לְאַחֵר? מִשׁוּם שְׁהֵיטָה רְשׁוּת בְּיָדוֹ
לְהַעֲלוֹתוֹ מִשָּׁם.

הַזִּמְנָן. כְּתוּב (שם כה) בְּלַע הַמּוֹת לְנִצַּח וּמַחָה ה'
אֵלֵהִם דְּמַעָה מַעַל כָּל פְּנִים וְחִרְפַת עִמּוֹ יִסִּיר מַעַל
כָּל הָאָרֶץ וְגו'.

וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת. שְׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא,
כְּתוּב וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאָרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע
עֶשְׂרֵה שָׁנָה. שָׁם בְּקִיּוּמוֹ יַעֲקֹב, וְכֵן בְּמִיתָתוֹ
יִשְׂרָאֵל, שְׁכָתוֹב וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת. אָמַר
רַבִּי יוֹסִי, כֶּךָ הוּא וְדָאִי, שְׁהָרִי לֹא כְּתוּב וַיִּקְרַב
יוֹם יִשְׂרָאֵל לְמוֹת, אֵלָּא יָמֵי, וְכִי בְּכַמָּה יָמִים מֵת
בֶּן אָדָם? וְהָרִי בְּשַׁעַר אַחַת, בְּרַגְעָה אַחַד מֵת וַיּוֹצֵא
מִן הָעוֹלָם.

אֵלָּא כֶּךָ לְמַדְנּוּ, כְּשֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה
לְהַשִּׁיב אֵלָיו אֶת רוּחוֹ, כָּל אוֹתָם יָמִים
שְׁעוֹמֵד בֶּן אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה נִפְקָדִים לְפָנָיו וְנִכְנָסִים
בְּחֻשְׁבוֹן, וְכִשְׁנִקְרְבִים לְפָנָיו לְהַכְנִס בְּחֻשְׁבוֹן, מֵת
הָאָדָם, וּמִשִּׁיב הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵלָיו אֶת רוּחוֹ.
אוֹתוֹ הַהֵבֵל שְׁהוֹצִיא וְנִפַּח בּוֹ, מִשִּׁיב אוֹתוֹ אֵלָיו.

אֲשֶׁרֵי חֲלָקוֹ שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם שְׁיָמֵי הַתְּקָרְבוּ אֵל
הַמֶּלֶךְ בְּלִי בּוֹשָׁה, וְלֹא נִדְחָה יוֹם אַחַד מֵהֶם
הַחוּצָה שְׁיִמָּצָא שְׁבֹאוֹתוֹ יוֹם שְׁנַעֲשֶׂה בּוֹ חֲטָא, לְכֵן
כְּתוּב בְּצַדִּיקִים קְרִיבָה. [וְאִיךָ יִקְרְבוּ] מִשׁוּם
שְׁקָרְבִים יָמָיו לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלִי בּוֹשָׁה.

אִוִי לְרִשְׁעִים, שֶׁלֹּא כְּתוּב בְּהֶם קְרִיבָה, וְאִיךָ יִקְרְבוּ
הַיָּמִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, שְׁהָרִי כָּל יָמָיו נִמְצְאוּ
בְּחֻטְאֵי הָעוֹלָם, וְלִכֵּן לֹא יִקְרְבוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְלֹא
יִמְנוּ לְפָנָיו וְלֹא יִזְכְּרוּ לְמַעַלָּה, אֵלָּא הֵם מִתְּפַלִּים
מִתּוֹכָם. עֲלֵיהֶם כְּתוּב (משלי ד) דֶּרֶךְ רִשְׁעִים כְּאֶפְלָה
לֹא יִדְעוּ בְּמָה יִכְשָׁלוּ.

וְכֵן וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת וְדָאִי, בְּלִי בּוֹשָׁה,
בְּשִׁלְמוֹת, בְּחֻדוּהַ שְׁלָמָה, וּמִשׁוּם כֶּךָ יָמֵי
יִשְׂרָאֵל, שְׁהֵיטָה יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר שְׁלָם מֵיַעֲקֹב. וְאֵם
תֹּאמַר, הָרִי כְּתוּב (בראשית כה) וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם,
שְׁלָם? שְׁלָם הָיָה, אָבֵל לֹא שְׁלָם בְּדַרְגָּה עֲלִיוֹנָה
כְּמוֹ יִשְׂרָאֵל.

❦ סדר הלימוד ליום טו טבת [יום 104 בשנה] ❦

בַּחֲשׁוֹבֹן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְדוֹשׁ, וְהַכֹּל גְּלוּי לִפְנֵינוּ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (ירמיה כג) אִם יִסְתֵּר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה'! אִם כֵּן, אֵיךְ לֹא יִשְׁמַר אָדָם מִלְחָטָא לִפְנֵי רִבּוֹנוֹ. וְשִׁנְיָנוּ, אֶפְלוּ אוֹתוֹ [מִי] מֵה שִׁחֵשׁב אָדָם וְעָלָה בְרִצּוֹנוֹ, הַכֹּל נִמְצָא לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא נֶאֱבָד מִמֶּנּוּ.

בא רָאָה, בְּאוֹתוֹ לִילָה שֶׁנִּכְנְסָה לָאָה אֶל יַעֲקֹב וְנִתְנָה לוֹ אוֹתָם סִימָנִים שֶׁנִּתְּנָן יַעֲקֹב לְרַחֵל, עָלָה בְרִצּוֹנוֹ שֶׁהִיא רַחֵל וְשִׁמְשׁ בָּהּ תִּשְׁמִישׁ, וְאוֹתָהּ טָפָה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל יַעֲקֹב הִיְתָה, שְׁכָתוֹב (בראשית מט) כַּחֲזִי וְרֵאשִׁית אוֹנִי, וְסָבַר שֶׁהִיא רַחֵל. הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא מְגַלֵּה עֲמֻקּוֹת וְנִסְתָּרוֹת וְיודֵעַ מֵה שֶׁבַח־שָׁכָה, הֵעֵלָה אוֹתוֹ רִצּוֹן לְמִקּוֹמוֹ, וּבְכוֹרֵת רְאוּבֵן עָלְתָה לְיוֹסֵף. מֵה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהָרִי שֶׁל רַחֵל הִיְתָה אוֹתָהּ טָפָה רֵאשׁוֹנָה שֶׁיִּצְאָה מֵיַעֲקֹב, מִשּׁוּם שֶׁהִיְתָה שְׁלֵה, אוֹתָהּ בְּכוֹרָה מִמֶּשׁ שֶׁל רְאוּבֵן יִרְשׁ יוֹסֵף, וְרַחֵל יִרְשָׁה אֶת שְׁלֵה.

ומשום כֵּן, סוּד הַדְּבָר, לֹא הִתְעַלָּה רְאוּבֵן בְּשֵׁם כִּשְׂאָר הַשְּׁבָטִים, אֲלֹא רְאוּבֵן, כְּלוֹמַר רְאוּ בֶן. רְאוּ בֶן סֵתֵם. וְהִבֵּן הֵזָה לֹא נודֵעַ שְׁמוֹ. וְעַל כֵּן לֹא קָרָאָה לָאָה בְּנֵי בְשֵׁם הֵזָה, וְלֹא נִקְרָא רְאוּ בְּנֵי, שֶׁהָרִי לָאָה ידֵעָה אֶת הַמַּעֲשֵׂה.

ושנינו, גְּלוּי לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂאִין רִצּוֹן יַעֲקֹב הִיָּה לְחָטָא לִפְנֵינוּ בְּזֶה וְלֹא הִסְתַּכַּל בְּרִצּוֹן בְּאִשָּׁה אַחֲרֵת בְּאוֹתָהּ שְׁעָה כִּשְׂאָר רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, וְעַל כֵּן כָּתוּב (שם לה) וַיְהִי בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר, שֶׁהָרִי בְּנֵיהֶם שֶׁל שְׂאָר הַרִשְׁעִים בְּעוֹלָם שְׁעוֹשִׂים אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה, נִקְרָאִים בְּשֵׁם אַחֵר, וְהָרִי דְבָר זֶה ידוּעַ בֵּין הַחֲבֵרִים, וּמִשּׁוּם כֵּן וַיִּקְרָא לְבָנוֹ לְיוֹסֵף, בְּנוֹ מִמֶּשׁ, מִהֲרֵאשִׁית וְעַד הַסִּיּוּם [בְּנוֹ] הִיָּה בְּנוֹ.

שנינו, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בְּמָה הִשְׁבִּיעַ יַעֲקֹב אֶת יוֹסֵף, שְׁכָתוֹב שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרִכִי? אֲלֹא בְּאוֹתוֹ אוֹת הַבְּרִית שֶׁהִיָּה רְשׁוּם בְּכַשְׂרוֹ, שְׁזוֹ חֲשִׁיבוֹת הָאֲבוֹת יוֹתֵר מֵהַכֹּל, וּבְרִית זוֹ הִיא סוּד שֶׁל יוֹסֵף.

אמר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּאֲבָרְהָם וּבְיַעֲקֹב כָּתוּב שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרִכִי. תַּחַת יְרִכִי, כְּלוֹמַר בְּאוֹתוֹ

רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, בֵּינָן שִׁיעֵקֵב הִיָּה יודֵעַ שְׁבָנֵינוּ יִשְׁתַּעֲבְדוּ בְּגִלוֹת שֵׁם בְּמִצְרַיִם, לְמָה לֹא נִקְבַּר שֵׁם כְּדֵי שְׁזָכוֹתוֹ תִּגָּן עַל בְּנֵינוּ? לְמָה רִצָּה לַעֲלוֹת מִשֵּׁם, וְהָרִי כָתוּב (תהלים קג) כִּרְחִם אָב עַל בְּנָיִם, אֵיפֹה הִרְחַמְנוֹת?

אלא, כֵּן שִׁנְיָנוּ, בְּשַׁעֲה שֶׁהִיָּה יוֹרֵד יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, הִיָּה פּוֹחֵד, וְהִיָּה אוֹמֵר: חַס וְחִלְיָה יִכְלוּ בְנֵי בֵּין הָעַמִּים, וְאוֹלֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִסְלַק שְׁכִינְתוֹ מִמֶּנִּי כְּבַתְחִלָּה. מֵה כָתוּב? וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב וְגו', [וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל] אֵל תִּירָא מִרְדָּה מִצְרַיִמָּה כִּי לְגוּי גָדוֹל אֲשִׁימָךְ שֵׁם. וּמָה שֶׁאֲמַרְתָּ אוֹלֵי אִסְלַק שְׁכִינְתִי מִבֵּינְךָ – אֲנִכִי אֲרַד עִמָּךְ מִצְרַיִמָּה.

אמר עוֹד, פּוֹחֵד אֲנִי שֶׁמָּא אֶקְבַּר שֵׁם וְלֹא אֲזָכָה עִם אֲבוֹתַי. אָמַר לוֹ, וְאֲנִכִי אֲעַלְךָ גַם עִלָּה. אֲעַלְךָ – מִמִּצְרַיִם. גַּם עִלָּה – לְהַקְבַּר בְּקִבְרֵי אֲבוֹתֶיךָ.

משום כֵּן רִצָּה לְהַעֲלוֹת עֲצָמוֹ מִמִּצְרַיִם: אֶחָד – כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ מִמֶּנּוּ יִרְאָה, שֶׁהָרִי רָאָה שֶׁעֲתִיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַפְרֵעַ מִירְאָתוֹ. וְאֶחָד – שֶׁרָאָה שֶׁשְׁכִינָה תִּשָּׂם מְדוּרָה בֵּין בְּנֵינוּ בְּגִלוֹת. וְאֶחָד – כְּדֵי שֶׁיְהִיָּה גּוֹפּוֹ דָר בֵּין גּוֹפּוֹת אֲבוֹתָיו לְהַכְּלִל בְּיַנְיָהֶם, וְלֹא יִמָּנֶה עִם רִשְׁעֵי מִצְרַיִם.

ושנינו, הַגּוֹף שֶׁל יַעֲקֹב נִמְשַׁךְ מִיַּפְיוֹ שֶׁל אָדָם הִרְאֵשׁוֹן, וְהִיְתָה דְמוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב דְמוּת עֲלִיוֹנָה וְקְדוּשָׁה, דְמוּת שֶׁל הַכֹּסֵא הַקְדוֹשׁ, וְלֹא רִצָּה לְהַקְבַּר בֵּין רִשְׁעִים. וְסוּד הַדְּבָר, שֶׁבְּאֲבוֹת אֵין כָּלֵל פְּרוּד, וְעַל זֶה כָתוּב וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבֹתַי.

ויקרא לְבָנוֹ לְיוֹסֵף. בְּנוֹ – בְּדְמוּת אַחַת שֶׁל הַפְּנִים, מִשּׁוּם שֶׁבְּרִצּוֹן הָרוּחַ וְהַלֵּב הוֹלִיד אוֹתוֹ יוֹתֵר מִכָּלֵם בֹּא רָאָה מֵה כָתוּב, (בראשית ל) הַמַּעֲט קַחְתָּךְ אֶת אִשִּׁי, שֶׁכָּל רִצּוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הִיָּה בְּרַחֵל, וּמִשּׁוּם כֵּן וַיִּקְרָא לְבָנוֹ לְיוֹסֵף.

שנינו, רַבִּי שְׁמַעוֹן פִּתַּח וְאָמַר, (דברים כט) הַנִּסְתָּרֵת לֵה' אֱלֹהֵינוּ וְגו'. הַנִּסְתָּרֵת לֵה' אֱלֹהֵינוּ, בֹּא רָאָה כְּמָה יֵשׁ לְאָדָם לְהִזְהַר מִחֲטָאָיו וְלְהַסְתַּכַּל שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עַל מִצְוֹת רִבּוֹנוֹ, שֶׁשִּׁנְיָנוּ, כֹּל מֵה שֶׁאָדָם עוֹשֵׂה בְּעוֹלָם הֵזָה, אוֹתָם מַעֲשִׂים כָתוּבִים בְּסִפְרֵי וְנִכְנָסִים

כלומר בגללי. בארץ כנען בדרך - בגללי מתה בדרך, שלא יצאה בשבילי לעולמים כמו אחותה.

משום כך, לאה שיצאה ובכתה בפרשת דרכים בשביל יעקב, זכתה להקבר עמו. רחל שלא רצתה לצאת ולשאל בשבילו, משום כך קבורתה בפרשת דרכים, וסוד הדבר הרי בארנו ונתבאר, זה בגלוי וזה בנסתר.

ובא וראה, ששנינו, דמעות רבות שפכה אותה לאה הצדקת כדי להיות חלקו של יעקב ולא של אותו עשו הרשע. והינו מה ששנינו, כל אדם ששופך דמעות לפני הקדוש ברוך הוא, אף על גב שנגזר עליו ענש - הוא יקרע, ולא יוכל אותו ענש לשלט בו. מנין לנו. מלאה, שהרי נגזר על לאה להיות חלקו של עשו, היא בבקשתה הקדימה ליעקב ולא נתנה לעשו.

אמר רבי חייא, ושכבתי עם אבתי. רבי יצחק פתח ואמר, (קהלת א) מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש. בכמה מקומות נתבאר שהסתכלנו בדברי שלמה ונראה שדבריו סתומים, אבל כל דברי שלמה, כלם נקראו בחכמה.

ששנינו, כתוב ותרב חכמת שלמה. בימי שלמה המלך עמדה הלבנה בשלמות, והיינו שכתוב (מלכים א-ה) ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם. שם שנינו, מי הם בני קדם? הרי פרשוה, אבל חכמת בני קדם היא חכמה שירשו מאברהם.

ששנינו, כתוב (בראשית כה) ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. מה זה את כל אשר לו? זו חכמה עליונה שהיה יודע בשם הקדוש של הקדוש ברוך הוא. ומשמע את, את כל אשר לו - שהיה שלו. כמו ששנינו, באותה בת שהיתה לאברהם, ובכל שמה.

ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת וגו'. שנתן להם דברים ידועים בפתרים התחתונים. ובאיזה מקום השרה אותם? אל ארץ קדם, ומשם ירשו בני קדם חכמה, והינו שכתוב מחכמת כל בני קדם.

שנינו, יום אחד היה בא רבי שמעון מקפוטקיא ללוד, והיה עמו רבי אבא ורבי יהודה. רבי אבא היה עיף ורץ אחרי רבי שמעון, שהיה

מקום שרמוז בשם הקדוש ומוציא זרע קדש נאמן לעולם. ביצחק לא כתוב, כי יצא ממנו עשו.

עוד, מה הטעם שים נא ירך תחת ירכי, אל נא תקברני במצרים? אלא אמר לו יעקב ליוסף, ברשם הקדוש הזה השבע לי, שהוציא זרע קדוש נאמן לעולם, ונשמר ולא נטמא לעולמים, שלא יקבר בין אותם הטמאים שלא שמרו אותו לעולמים, שכתוב בהם (יחזקאל כג) אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם.

ואם תאמר, הרי יוסף, ששמר אותו מעל הכל, למה נקבר ביניהם? אלא שנינו, כתוב (שם א) היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כבר. והרי שנינו ששכינה לא שורה, רק בארץ ישראל, אז למה כאן שכינה? אלא כתוב על נהר כבר, וכתוב ותהי עליו שם יד ה'. אף כאן, ארנו של יוסף נשלה בתוך המים. אמר הקדוש ברוך הוא, אם יוסף יעלה מכאן, הגלות לא תתקיים, אלא תהיה קבורתו במקום שלא נטמא, ויסבלו בני ישראל את הגלות.

שנינו, אמר רבי יוסי, ראה יעקב שהרי בכל נתקן לכסא הקדוש באבות [כאבות]. אמר, אם כך, יקבר, איך הגוף הזה יתאחד באבות. ואפלו המערה שנקבר שם נקראת מכפלה, משום שכל דבר של מכפלה הוא שנים ואחד, אף המערה שנים ואחד.

ובא וראה, האבות זכו להקבר שם הם וזווגיהם. יעקב - הוא ולאה. מה הטעם רחל לא, והרי כתוב ורחל עקרה, שהיא עקר הבית? אלא לאה זכתה בו להוציא ששה שבטים מגזע קדוש בעולם יותר, ומשום כך היא נתנה עמו לזווג במערה.

אמר רבי יהודה, כל ימיה היתה לאה עומדת בפרשת דרכים, ובכתה בשביל יעקב, כששמעה שהוא צדיק, ותפלה היא הקדימה לו, והינו שכתוב (בראשית כט) ועיני לאה רכות, כמו שבארנו שמקדימה ויושבת בפרשת דרכים לשאל.

רחל לא יצאה לדרכים לעולם, משום כך זכתה לאה להקבר עמו, ורחל קבורתה עומדת בפרשת דרכים ונקברה שם. זהו שכתוב ואני בבאי מפדן ארם מתה עלי רחל. מה זה עלי ודאי,

אבל בא ראה, בן ירד ממש, ששנינו, עשר ירדות ירדה שכינה ארץ, ואת כלם בארו החברים ונתבאר. ותחת זה כמה חיות עומדות, שנקראות חיות השדה ממש.

תחת אותן החיות נאחזות שערות הלבנה שנקראות כוכבי שרביט, של שרביט ממש, בעלי דין, בעלי משקל, בעלי הדין הקשה, בעלי חצפה, וכלם נקראים בעלי [שערות] ארגמן. ידיה ורגליה אחוזות בזה כמו אריה [קדוש] חזק שאוחז בטרפו, ועל זה כתוב (מיכה ה) וטרף ואין מציל.

צפרניה - כל אותם שמזכירים את חטאי בני האדם וכותבים ורושמים את חטאייהם בתקף הדין הקשה, ולכן כתוב (ירמיה טז) חטאת יהודה כתובה בעט ברזל בצפרן שמיר. מה זה שמיר? אותו שרושם ונוקב באבן וחותר אותה לכל צד. זהמת הצפרנים - כל אלו שלא נדבקים בגוף המלך ויונקים מצד הטמאה כשמתחילה הלבנה להפגם.

ומשום ששלמה המלך ירש את הלבנה בשלמותה, צריך לירש אותה בפגימתה, ולכן השתדל לדעת את דעת [רצון] הרוחות והשדים, כדי לירש את הלבנה בכל צדדיה. **ובימי** שלמה המלך בכל האירה הלבנה. זהו שכתוב (מלכים א-ה) ותרב חכמת שלמה. ותרב דוקא. מחכמת כל בני קדם, סוד עליון הוא, ככתוב (בראשית לו) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום וגו', ואלה נקראים בני קדם, שכלם לא התקיימו, פרט לזה שפלול זכר ונקבה, שנקרא הדר, שכתוב וימלך תחתיו הדר וגו'.

ושנינו, שאף על גב שהתקיימה [שהאירה הלבנה], לא האירה בשלמות, עד שבא שלמה שראוי כנגדה, כמו שבארנו, שמשום כך אמו היתה בת שבע.

ומכל חכמת מצרים - זו החכמה התחתונה שנקראת שפחה שאחר הרחיים, והכל כללה חכמה זו של שלמה - חכמת בני קדם וחכמת מצרים. אמר רבי אבא, ברוך הרחמן ששאלתי דבר זה לפניך, שהרי בכל הדברים הללו [דבר זה]

רוכב. אמר רבי אבא, ודאי (הושע יא) אחרי ה' ילכו כאריה ישאג.

ירד רבי שמעון, אמר לו, ודאי כתוב (דברים ט) ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה. ודאי שחכמה לא מתישבת אלא כשאדם יושב ולא הולך, אלא עומד בקיומו. והרי בארנו את הדברים על מה כתוב ואשב. עכשו במנוחה הדבר תלוי. ישבו.

אמר רבי אבא, כתוב ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים. מה היא חכמת שלמה, ומה היא חכמת מצרים, ומה היא חכמת כל בני קדם? אמר לו, בא ראה, בכמה מקומות פרשה באתו שם. שהלבנה כשמתברכת מהכל כתוב ותרב, בימי שלמה, שהתרבתה והתרבה ועמדה בשלמות.

ושנינו, אלף הרים מתגדלים לפניך, וכלם היו לפניך שאיבה אחת, ואלף נהרות גדולים לה, וגומעת את כלם בגמיצה אחת. צפרניה אוחזות באלף ושבעים עברים. ידיה אחוזות לעשרים וארבעה [וחמשה] אלף עברים, אין יוצא ממנה לצד זה, ואין יוצא ממנה לצד אחר. כמה וכמה אלפי מגנים אחוזים בשערותיה.

עלם אחד שארכו מראש העולם ועד סוף העולם יוצא בין רגליה, מתלבש בששים מכות אש, בגונים אלו התמנה על התחתונים [מתחת] מארבעה צדדיה. זהו נער שאוחז שש מאות ושלוש עשרה מפתחות עליונים מצד האם, וכל המפתחות העליונים בלהט החרב שחוגר במתניו תלויים.

לאותו נער קוראים חנוך בן ירד, באותן בריתות, שכתוב (משלי כב) חנוך לנער על פי דרכו. ואם תאמר, משנה היא ולא בריתא - במשנתנו בארנו את הדברים, והרי נתבאר, והכל דבר אחד הסתכלו [נתקנו]. תחתיו תופסות חיות השדה, ששנינו [שבא ראה], כמו שישאל הקדוש העליון נקרא בן לאמו, שכתוב (שם ד) כי בן הייתי לאבי רך ויחיד לפני אמי, וכתוב (שמות ד) בני בכרי ישראל, כך גם למטה זה נקרא נער לאמו, שכתוב (הושע יא) כי נער ישראל ואהבהו. ובכמה גונים נקרא בן ירד, והרי בארנו.

יום למקומו. לא זכה – אותו יום יורד ומשתתף עם אותה רוח שפחוץ, ושכ לביתו, ונתקן בדמות אותו אדם ממש כדי להרע לו, ודר עמו בבית. ויש שדוירו לטוב, אם הוא זוכה. ואם לאו, הוא דר עמו לרע.

בין כך ובין כך נפקדים אותם ימים וחסרים, ולא נכנסים בחשבון של אותם שנשארו. אוי לאותו האדם שגורע ימיו לפני המלך הקדוש, ולא השאיר למעלה ימים להתעטר בהם באותו העולם ולהתקרב עמו לפני המלך הקדוש.

בא ראה, כשקרבים אותם ימים לפני המלך הקדוש, אם הוא צדיק, זה האדם שיוצא מן העולם ונכנס באותם ימים, והם לבושי כבוד שנשמתו מתלבשת בהם, והם אותם ימים שצדיק היה בהם ולא הרשיע בהם.

אוי לאותו שגורע ימיו למעלה, שכאשר רוצים להלביש אותו בימיו, אותם ימים שפגם בחטאיו חסרים מאותו לבוש, ומתלבש בכגד חסר. כל שפן אם הם רבים, ואין לאדם במה להתלבש באותו העולם, אזי אוי לו ואוי לנפשו, שדנים אותו בגיהנם על אותם ימים, ימים על ימים, על כל אחד שנים. שכאשר יוצא מן העולם הזה, אינו מוצא ימים להתלבש בהם, ולא יהיה לו לבוש במה להתכסות. אשרי הצדיקים שכל ימיהם שמורים הם אצל המלך הקדוש, ונעשים מהם לבושי כבוד להתלבש בהם בעולם הבא.

שנינו בסוד המשנה, מה שכתוב (בראשית ג) וידעו כי עירמם הם – ידיעה ממש ידעו, שאותו לבוש של כבוד שנעשה מאותם ימים נגרע מהם, ולא נשאר יום מאותם ימים להתלבש בו. זהו שכתוב (תהלים קלט) גלמי ראו עיניך ועל ספרך כלם יכתבו ימים יצרו. ימים יצרו ודאי. ולא אחד בהם, שהרי לא נשאר אחד להתלבש בו, עד שהשתדל אדם ועשה תשובה, והקדוש ברוך הוא קבל אותו ועשה לו כלי לבוש אחרים, ולא מן הימים שלו. זהו שכתוב (בראשית ג) ויעש ה' אלהים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם.

בא ראה, באברהם שזכה מה כתוב? (שם כד) בא בימים, משום שזכה. כאשר הסתלק מן

זכיתי. אמר רבי שמעון, דברים אלו הרי בארנום, והרי נאמרו.

שנינו, (קהלת א) מה יתרון לאדם בכל עמלו. יכול אף עמל התורה? תלמוד לומר, שיעמל תחת השמש [כתוב]. שונה עמלה של תורה, שהיא למעלה מן השמש. רבי חייא אמר, אף עמלה של תורה, שהיא עמל בגלל בני אדם או בשביל כבודו. על זה כתוב תחת השמש, שזה לא עולה למעלה. שנינו, אמר רבי אלעזר, אפלו אם אדם עומד אלף שנים, אותו יום שמסתלק מן העולם דומה לו כאלו לא התקיים, רק יום אחד.

ושכבתי עם אבתי. אשרי חלקם של האבות שהקדוש ברוך הוא עשה אותם מרכבה קדושה למעלה והתרצה בהם להתעטר עמהם. זהו שכתוב (דברים י) רק באבתיך חשק ה' וגו'. אמר רבי אלעזר, יעקב היה יודע שהעטור שלו הוא באבותיו, שהרי העטור של האבות הוא עמו, והוא עמהם. ועל זה באותיות חקוקות שנינו, ש שלשה קשרים, שני קשרים – אחד מצד זה ואחד מצד זה, ואחד שכולל אותם. וזהו ששנינו, (שמות כו) והבריח התיכן בתוף הקרשים מברח מן הקצה אל הקצה. ואותו קשר שבאמצע אחוז לצד זה ולצד זה, ועל זה כתוב ושכבתי עם אבתי, ודאי.

ושכבתי עם אבתי וגו'. רבי יהודה פתח ואמר, (ישעיה מב) החרשים שמעו והעורים הביטו לראות. החרשים שמעו – אלו בני אדם שלא מקשיבים לדבורי התורה ולא פוקחים אזניהם לשמע את מצוות רבונם. והעורים – שלא מסתכלים לדעת על מה הם עומדים, שהרי בכל יום ויום הפרוז יוצא וקורא, ואין מי שישגיח.

שקמדנו, באותם ימים שנברא האדם, באותו יום שיוצא לעולם, כלם עומדים בקיומם והולכים וטסים בעולם, יורדים ומזהירים את האדם כל יום ויום לכדו. וכשאותו יום בא ומזהירים אותו, וכן אדם עושה באותו יום חטא לפני רבנו – אותו יום עולה בבושה ומעיד עדות, ועומד לכדו בחוץ.

ושנינו, אחר שעומד לכדו, יושב, עד שאדם עושה ממנו תשובה. זכה – שב אותו

אמר רבי יוסי, בָּרַךְ אוֹתוֹ בְּכָל - מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵי הָאָרֶץ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שְׁוִירַח אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו, בְּגָדָיו מִמַּשׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. שְׁנִינוּ, אֶלֶף וְחֲמֵשׁ מְאוֹת רֵיחוֹת עוֹלָיִם בְּכָל יוֹם מִגֵּן עֵדֶן, שֶׁבָּהֶם מִתְבַּשְּׂמִים אוֹתָם לְבוֹשֵׁי כְבוֹד שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם שְׁמַתְעִטְרִים מִיָּמֵיו שֶׁל בֶּן אָדָם.

אמר רבי יהודה, כִּמָּה לְבוֹשִׁים הֵם? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הֵהָרִים שֶׁל הָעוֹלָם, עַל זֶה נִחְלָקוּ, אֲבָל שְׁלֹשָׁה הֵם: אֶחָד שְׁמַתְלַבְּשִׁים בְּאוֹתוֹ הַלְבוּשׁ, הָרִיחַ שֶׁבִּגְן עֵדֶן שֶׁבְּאַרְצָה. וְאֶחָד נִכְבָּד מֵהַכֹּל, שְׁמַתְלַבְּשֵׁת בּוֹ הַנְּשֻׂמָּה בְּתוֹךְ צְרוּר הַחַיִּים בֵּין אֲדָרַת הַמֶּלֶךְ. וְאֶחָד לְבוֹשׁ שֶׁל בַּחוּץ, שְׁעוֹמֵד וְלֹא עוֹמֵד, נִרְאֶה וְלֹא נִרְאֶה, בְּזֶה מִתְלַבְּשֵׁת הַנֶּפֶשׁ וְהוֹלֶכֶת וּמְשׁוֹטְטֶת בְּעוֹלָם.

ובבב ראש חדש [שנה] וְשַׁבַּת הוֹלֶכֶת וְנִקְשָׁרַת בְּרוּחַ שְׁבִיבָה עֵדֶן שֶׁבְּאַרְצָה שְׁעוֹמֵדֶת בֵּין פְּרָגוֹד נִכְבָּד, וּמִמֶּנּוּ לוֹמֵד וְיודֵעַ מַה שְׁיודֵעַ, וּמְשׁוֹטְטֵת וּמוֹדִיעַ אוֹתוֹ בְּעוֹלָם.

למדנו, בְּשָׁנֵי קִשְׁרִים נִקְשָׁרַת הַנֶּפֶשׁ בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְשַׁבַּת, בִּקְשָׁר שֶׁל הָרוּחַ שֶׁבֵּין רֵיחוֹת הַבְּשָׂמִים שֶׁבִּגְן עֵדֶן שֶׁבְּאַרְצָה, וּמִשֶּׁם הוֹלֵךְ וּמְשׁוֹטְטֵת, וְנִקְשָׁר עִם הָרוּחַ בְּנִשְׂמָה שֶׁצְרוּרָה בְּצְרוּר הַחַיִּים, וְנִרְוִית וְנִזְוִיית מֵאוֹתוֹ זֵיו הַנִּכְבָּד שֶׁל צַד זֶה וְשֶׁל צַד זֶה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְנִחְף ה' תָּמִיד, תָּמִיד דּוֹקָא.

והשביע בְּצַחְצַחוֹת נִפְשָׁה. מַה זֶה בְּצַחְצַחוֹת? אֵלֶּא צַחוֹת אַחַת, כְּשֶׁנִּקְשָׁרַת עִם הָרוּחַ שֶׁבִּגְן שְׁלִמְטָה, צַחוֹת שְׁלִפְנִים מִן הַצַּחוֹת, כְּשֶׁנִּקְשָׁרִים בְּנִשְׂמָה שְׁלִמְעֵלָה בְּצְרוּר הַחַיִּים. וְהִינוּ בְּצַח - אֶחָד, צַחוֹת - שְׁנַיִם, שֶׁהֵם לְמַעְלָה לְמַעְלָה, בְּכְבוֹד הַנְּשֻׂמָּה וְדָאִי. כְּלוֹמֵר, צַחְצַחוֹת, מִי יוֹרֵשׁ אֶת אֶת זֶה? נִפְשָׁה, נִפְשָׁה מִמַּשׁ. אֲשֶׁרִי חֲלָקָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים.

אמר רבי שמעון, כְּשֶׁאֲנִי בֵּין אוֹתָם הַחֲבָרִים מִבְּבֵל, מִתְכַּנְּסִים אֵלַי, וְלוֹמְדִים דְּבָרִים בְּנִגְלָה, וְהֵם מְכַנְּסִים אוֹתָם בְּחוֹתָם בְּרִזְל חֲזָק, סָתוּם מִכָּל הַצַּדִּיקִים. כִּמָּה פְּעָמִים לְמִדְתֵי אוֹתָם דְּרָכֵי גִּנַּת הַמֶּלֶךְ, דְּרָכֵי הַמֶּלֶךְ. [כִּמָּה פְּעָמִים אָמַרְתִּי לָהֶם דְּרָכֵי הַתּוֹרָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ וְדְרָכִים עֲלִיוֹנִים].

הָעוֹלָם הַזֶּה, מִמַּשׁ בְּאוֹתָם יָמִים שְׁלוֹ, נִכְנָס וְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם, וְלֹא נִגְרַע מֵאוֹתוֹ לְבוֹשׁ כְּבוֹד כְּלוּם, שְׁכָתוֹב בָּא בִּימִים. בְּאִיּוֹב מָה כְּתוּב? (אִיּוֹב א) וַיֹּאמֶר עָרִם יִצְתִי מִבֶּטֶן אִמִּי וְעָרִם אָשׁוּב שָׁמָּה, שֶׁהָרִי לֹא נִשְׂאָר לְבוֹשׁ לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ.

שנינו, אֲשֶׁרֵיהֶם הַצַּדִּיקִים, שְׁיִמִּיהֶם צַדִּיקִים, וְנִשְׂאָרוּ לְעוֹלָם הַבָּא [צַדִּיקִים], וְכֹאֲשֶׁר יוֹצְאִים, כָּלֵם מִתְחַבְּרִים וְנִעֲשִׂים לְבוֹשֵׁי כְבוֹד לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ, וּבְאוֹתוֹ לְבוֹשׁ זוֹכִים לְהִתְעַנֵּג מֵעַנְג הָעוֹלָם הַבָּא, וּבְאוֹתוֹ לְבוֹשׁ עֲתִידִים לְקוּם לְתַחִיָּה, וְכָל אוֹתָם שֵׁישׁ לָהֶם לְבוֹשׁ יְקוּמוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (אִיּוֹב לח) וַיִּתִּיצְבוּ כְּמוֹ לְבוֹשׁ. אוֹי לְאוֹתָם רְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם שְׁיִמִּיהֶם בְּחֻטְאֵיהֶם [עוֹלָמוֹת] חֲסָרִים, וְלֹא נִשְׂאָר מֵהֶם בְּמָה שְׁיִתְכַּסּוּ כְּשִׁיִּצְאוּ מִן הָעוֹלָם.

שנינו, כָּל אוֹתָם צַדִּיקִים שְׁזָכוּ לְהִתְלַבֵּשׁ בְּלְבוֹשׁ כְּבוֹד בִּימִיהֶם, מִתְעַטְרִים בְּאוֹתוֹ עוֹלָם [לְבוּשׁ] מֵהַעֲטוּרִים שֶׁבָּהֶם מִתְעַטְרִים הָאָבוֹת, מֵאוֹתוֹ נִחַל שִׁיּוּצָא וְשׁוֹפֵעַ לְגַן עֵדֶן. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְנִחְף ה' תָּמִיד וְהַשְּׁבִיעַ בְּצַחְצַחוֹת נִפְשָׁה וְגו'. וְאוֹתָם רְשָׁעֵי הָעוֹלָם שֶׁלֹּא זָכוּ לְהִתְלַבֵּשׁ בְּלְבוֹשׁ שֶׁל יְמִיהֶם, עֲלִיהֶם כְּתוּב (יִרְמִי' יז) וְהָיָה כְּעָרְעָר בְּעָרְכָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֵא טוֹב וְשָׁכַן חֲרָרִים בְּמִדְבָּר.

אמר רבי יצחק, אֲשֶׁרִי חֲלָקוּ שֶׁל יַעֲקֹב שְׁבִטְחוֹן יָתַר הָיָה לוֹ, שְׁכָתוֹב וְשִׁכְכַתִּי עִם אֲבֹתִי, שְׁאֲזַכָּה בָּהֶם וְלֹא בְּאַחֵר. שְׁאֲזַכָּה בָּהֶם לְהִתְלַבֵּשׁ בִּימִים שְׁלוֹ וּבִימִים שְׁלָהֶם.

רבי יהודה אָמַר, כְּתוּב (כּוֹרַשִׁית כז) וַיִּרַח אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ. בְּגָדָיו? בְּגָדֵי עֶשׂוֹ הָיָה צְרִיף לְכַתֵּב, שֶׁהָרִי לֹא הָיוּ שְׁלוֹ, אֵלֶּא שֶׁל עֶשׂוֹ הָיוּ בְּגָדִים אֵלוֹ, שְׁכָתוֹב (שם) וַתִּקַּח רַבִּקָּה אֶת בְּגָדֵי עֶשׂוֹ בְּנֵה הַגָּדֵל הַחֲמֵדֶת? בְּגָדֵי עֶשׂוֹ כְּתוּב [כָּאן], וְכָאן רֵיחַ בְּגָדָיו, שֶׁל יַעֲקֹב מִשְׁמַע.

אלא כֶּף בְּאַרְנוֹ, וַיִּרַח, כְּלוֹמֵר שֶׁהִסְתַּכַּל הֵלְאָה, וְהָרִיחַ אֶת רֵיחַ לְבוֹשׁוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָעוֹלָם וְאִזּוּ בְּרָכוּ, וְעַל זֶה כְּתוּב רֵאֵה רֵיחַ בְּנֵי כְרִיחַ שְׂדֵה, זֶהוּ שְׂדֵה הַתְּפוּחִים הַקָּדוּשִׁים. וְאָמַר, הוֹאִיל וְזָכִיתָ בְּאוֹתָם לְבוֹשֵׁי כְבוֹד - וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם. מַה מִּשְׁמִיעַ? מִשּׁוֹם שֶׁבְּאוֹתוֹ שְׂדֵה תְּפוּחִים קָדוּשִׁים נוֹטֵל טַל כָּל יוֹם מֵאוֹתוֹ מְקוּם שֶׁנִּקְרָא שָׁמַיִם, שְׁכָתוֹב מִטַּל הַשָּׁמַיִם.

צריך ספר תורה להגלותו ממקום למקום, ואפלו מבית כנסת לבית כנסת, שהרי לא נמצא ביניהם על מה ישגיחו עליהם.

ואת זה לא יודעים כל בני העולם, שהרי שכניה, כשגלתה גלות אחרונה, עד שלא עלתה למעלה מה כתוב? (ירמיה ט) מי יתני במדבר מלון ארזים. אחר כך בזמן שדחק רב נמצא בעולם, היא נמצאת שם, ובגלות של ספר תורה שם היא, והכל מתעוררים עליה, עליונים ותחתונים.

אמר רבי שמעון, אם הבבלים הטפשים הללו ידעו דברים של סודות החכמה על מה עומד העולם, ותומכיו על מה מתגשים כשהוא נמצא בצער, אז ידעו שכחו של רב [המנונא] ייבא הזקן כאשר היה מצוי ביניהם ולא היו יודעים את שכחו. והרי מצאנו דברים שלו קשורים לדברי שלמה המלך בסוד עליון של החכמה, והם לא היו יודעים את שכחו.

ועבשו הולכים אחר דברי חכמה, ואין מי שעומד עליה ואין מי שקורא, ועם כל זה יש ביניהם פקחים בעבור שנה וקביעת החדשים, אף על גב שלא נתן להם ולא נמסר בידיהם.

שנינו, שנים עשר חדש הנפש הזו מתקשרת בגוף בקבר, ונדונים בדין אחד, פרט לאותה נפש של הצדיקים, כמו שבארוה, ונמצאת בקבר ויודעת בצער שלו, ובצער החיים יודעת [לא יודעת], ולא משתדלת עליהם.

ואחר שנים עשר חדש מתלבשת בלבוש אחד, והולכת ומשוטטת בעולם, ויודעת מן הרוח מה שהיא יודעת, ומשתדלת על הצער של העולם, ולבקש רחמים, ולדעת את צערם של החיים.

ומי מתעורר לכל זה? בזמן שיש צדיק שמודיע לו כראוי, ואותו צדיק נודע ביניהם. ששנינו, צדיק אחד נשאר בעולם, בין החיים ובין המתים הוא נודע, שהרי כל יום מכריזים עליו ביניהם, וכשיש יותר צער בעולם והוא לא יכול להגן על הדור, הוא מודיע להם את צער העולם.

ובשלא נמצא צדיק בעולם שמכריזים עליו ביניהם, ולא נמצא [ביניהם] מי

במה פעמים למדתי אותם כל אותן דרגות הצדיקים שבאותו עולם, וכלם פוחדים לומר דברים הללו, אלא לומדים בגמגום, משום כך נקראים כבדי לשון, כמו אותו כבד לשון שמגמגם בפיו.

אבל לזכות אני דן אותם, הואיל ופוחדים, שהרי אור הקדוש ורוח הקדש עברה מהם, ויונקים אור ורוח של רשות אחרת. ולא עוד, אלא שנראית עליהם קשת, ואינם כדאים לראות סבר פניו [של אליהו], כל שכן סבר פנים אחרות.

אבל זה מועיל להם שאני מצוי בעולם ואני סימן [תומך] בעולם, שהרי בחיי לא ישב העולם בצער, ולא נדון בדין שלמעלה, אחרי לא יקום דור כמו הדור הזה. ועתיד העולם שלא ימצא מי שיגן עליהם, וכל הפנים החצופות ימצאו בין למעלה בין למטה. למעלה - בחטאי התחתונים והחצפה שלהם.

ועתידים בני העולם לצוות, ואין מי שישגיח עליהם. יחזירו ראש לכל הרוחות של העולם, ולא ישוּבו עם רפואה. אבל רפואה אחת מצאתי להם בעולם ולא יותר, באותו מקום שימצאו אותם שעוסקים בתורה, ונמצא ביניהם ספר תורה שאין בו שקר, כשמוציאים אותו, בגללו מתעוררים עליונים ותחתונים. וכל שכן אם נכתב בו השם הקדוש כראוי, והרי כבר למדנו את הדבר.

אוי לדור שהתגלה ביניהם ספר תורה, ולא מתעוררים עליו למעלה ולמטה. מי מתעורר עליו בשעה שהעולם בצער יתר, והעולם צריך למטר, וצריך להגלות ספר תורה יותר בצער העולם.

שכאשר העולם בצער ומבקשים בני אדם רחמים על הקברים, כל המתים מתעוררים עליו, שהרי הנפש מקדימה ומודיעה לרוח, שהרי ספר תורה נמצא בגלות, שהגלה בצער העולם, והחיים באים ומבקשים רחמים.

ואז הרוח מודיעה לנשמה, והנשמה לקדוש ברוך הוא, ואז הקדוש ברוך הוא מתעורר וחס על העולם, וזה על גלות ספר תורה ממקומו, והחיים באים לבקש רחמים על קברי המתים. אוי לדור אם

וְרַב הַמְנוּנָא, כִּף גְּלָה וְאָמַר, שְׁהָרִי הָרָאוּ לוֹ שְׁרַחֵל עֲשֶׂתָהּ יוֹתֵר, שְׁעוּמְדַת בְּפִרְשַׁת דְּרָכִים בְּכָל זְמַן שְׁהָעוֹלָם צָרִיךְ, מִכָּלֵם, וְסוּד הַדְּבָר - אַרְוֹן וְכַפְרַת בְּחֻלְקוֹ שֶׁל בְּנֵימִין, שְׁנוֹלַד בְּדֶרֶךְ, וְשִׁכְיָנָה עַל הַכֹּל.

וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמָּטָה. מַה זֶה רֹאשׁ הַמָּטָה? זֹו הַשְּׁכִינָה. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, חֵס וְחִלְיָה, אֵלָא אֵלִיו כָּרַע וְהִשְׁתַּחֲוָה. אֵלָא בֵּא רְאֵה, מָטָה זֹו שְׁכִינָה, שְׁכַתוּב (שִׁיר ג) הִנֵּה מָטָתוֹ שְׁלִשְׁלֹמָה. רֹאשׁ הַמָּטָה מַה זֶה? זֶה יְסוּד הָעוֹלָם, שֶׁהוּא רֹאשׁ הַמָּטָה הַקְּדוּשָׁה. עַל רֹאשׁ - זֶה יִשְׂרָאֵל שְׁעוּמַד עַל רֹאשׁ הַמָּטָה, מִשּׁוּם כִּף יִשְׂרָאֵל לְשֵׁלוֹ הוּא הַשְׁתַּחֲוָה.

וְאִם תֹּאמַר, הָרִי בְּאוֹתוֹ זְמַן הוּא לֹא הָיָה חוֹלָה, שְׁהָרִי אַחַר כִּף כְּתוּב וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אֲבִיךָ חוֹלָה, וּבִשְׁעָה שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה לֹא הָיָה חוֹלָה, וְעַל שִׁידַע שְׁהָרִי בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן עָלָה לְדֶרֶךְ עֲלִיּוֹנָה קְדוּשָׁה כְּסֵא שְׁלָם, מִשּׁוּם כִּף הַשְׁתַּחֲוָה לְאוֹתָהּ מְרַכְבָּה, כְּסֵא עֲלִיּוֹן, שְׁלֹמֹת הָאֵילָן הַגָּדוֹל וְהַחֲזָק שֶׁנִּקְרָא עַל שְׁמוֹ, וְעַל זֶה וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמָּטָה. וְדָאֵי עַל רֹאשׁ הַמָּטָה, שְׁהָרִי עָלָה לְמַקוֹמוֹ וְהִתְעַטַר בְּעִטְרוֹת הַמֶּלֶךְ הַקְּדוּשׁ.

וַיֹּאמֶר הַשְּׁבַעָה לִי וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמָּטָה. רַבִּי חֲזִיָּא פִּתְחָ וְאָמַר, (קַהֲלַת ז) כֹּל זֶה נְסִיתִי בְּחֻכְמָה אֲמַרְתִּי אַחְכְּמָה וְהִיא רַחוּקָה מִמְּנִי. הָרִי שְׁנִינּוּ, שְׁלֹמָה הַמֶּלֶךְ יִרְשׁ אֶת הַלְּבָנָה מִכָּל צְדָדֶיהָ, וּבִימֵיו עֲמָדָה בְּשִׁלְמוֹת אוֹתָהּ הַלְּבָנָה שֶׁהִתְבָּרְכָה מִהַכֹּל, וּכְשֶׁרָצָה לַעֲמֹד עַל הַנְּהַגוֹת הַתּוֹרָה אָמַר, אֲמַרְתִּי אַחְכְּמָה וְגוֹ'.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, יַעֲקֹב אָמַר וְשִׁכְבְּתִי עִם אֲבֹתִי וְנִשְׁאַתְנִי מִמְּצָרִים וּקְבַרְתְּנִי בְּקַבְרֹתֵם. שֵׁם שְׁנִינּוּ, מִי שִׁיִּצְאָה נִשְׁמָתוֹ בְּרִשׁוֹת אַחֲרָת, וְגוֹפוֹ נִקְבַר בְּאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה, כְּתוּב עָלָיו (יִרְמִיָּה כ) וְתַבְאוּ וְתִטְמְאוּ אֶת אֶרְצִי וְנִחַלְתִּי שְׁמַתְם לְתוֹעֵבָה. וַיַּעֲקֹב אָמַר וּקְבַרְתְּנִי בְּקַבְרֹתֵם, וְנִשְׁמָתוֹ יִצְאָה בְּרִשׁוֹת אַחֲרָת!?

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שׁוֹנָה יַעֲקֹב, שֶׁהִשְׁכִּינָה הִיָּתָה אַחוּזָה בּוֹ וּדְבוּקָה בּוֹ. זֶהוּ שְׁכַתוּב (בְּרֹאשִׁית

שְׁיַעֲזֹר אוֹתָם בְּצַעַר שֶׁל הָעוֹלָם אֵלָא סֵפֶר תּוֹרָה, אִזּוֹ מִתְעוֹרְרִים עָלָיו עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְצָרִיכִים כָּלֵם לְהַמְצֵא בְּאוֹתוֹ זְמַן בְּתִשּׁוּבָה. וְאִם לֹא נִמְצְאִים, מִתְעוֹרְרִים עֲלֵיהֶם בְּעֲלֵי הַדִּין, וְאִפְלוּ רוּחַ שֶׁל גֶּן עֵדֶן מִתְעוֹרְרִים עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם סֵפֶר תּוֹרָה, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר.

שְׁנִינּוּ, וְשִׁכְבְּתִי עִם אֲבֹתִי - בְּגוֹף, בְּנַפְשׁ, בְּרוּחַ, בְּנִשְׁמָה, בְּמִרְכָּבָה אַחַת, בְּדֶרֶךְ עֲלִיּוֹנָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּמָה אֲטוּמִים מִהַכֹּל בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מִשְׁגִּיחִים וְלֹא שׁוֹמְעִים וְלֹא מִסְתַּכְּלִים בְּדְבָרֵי הָעוֹלָם, וְאִיךְ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא עֲלֵיהֶם בְּרַחֲמִים בְּכָל זְמַן וְעֵדֶן, וְאִין מִי שִׁישְׁגִיחַ.

שְׁלֵשׁ פְּעָמִים בְּיוֹם נִכְנַסְת רוּחַ אַחַת לְמַעְרַת הַמְּכַפְלָה, וְנוֹשְׁבַת בְּקַבְרֵי הָאֲבוֹת, וּמִתְרַפְּאִים כֹּל הָעֲצָמוֹת וְעוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם, וְאוֹתָהּ רוּחַ מִשְׁפִּיעָה טַל מְלַמְעֵלָה מִרֹאשׁ הַמֶּלֶךְ, מְקוֹם שֶׁנִּמְצְאִים הָאֲבוֹת הָעֲלִיּוֹנִים. וְכִשְׁמַגִּיעַ [וְכִשְׁמַתְעוֹרֵר] אוֹתוֹ הַטַּל מֵהֶם, מִתְעוֹרְרִים הָאֲבוֹת שְׁלֹמָה.

וְלִמְדֵנוּ שִׁיּוֹרַד אוֹתוֹ הַטַּל בְּדֶרֶגוֹת יְדוּעוֹת, דֶּרֶגָה אַחַר דֶּרֶגָה, וּמַגִּיעַ לְגֶן הָעֵדֶן שְׁלֹמָה, וּמֵאוֹתוֹ הַטַּל רוֹחֲצִים בְּבִשְׁמִים שֶׁל גֶּן עֵדֶן, וּמִתְעוֹרְרַת רוּחַ אַחַת שְׁכִלְוִלָה בְּשִׁתֵּי אַחֲרוֹת, וְעוֹלָה וּמִשׁוֹטְטַת בֵּין הַבִּשְׁמִים, וְנִכְנַסְת בְּפִתְחַ הַמַּעְרָה, וְאִזּוֹ מִתְעוֹרְרִים הָאֲבוֹת, הֵם וְזוּוֹגִיָּהֶם, וּמִבְּקָשִׁים רַחֲמִים עַל בְּנֵיהֶם.

וּבְאִשְׁר נִמְצָא צַעַר בְּעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁהֵם יִשְׁנִים עַל חֲטָאֵי הָעוֹלָם, וְאוֹתוֹ טַל לֹא שׁוֹפֵעַ וְלֹא נִמְצָא, עַד שִׁמְתְעוֹרֵר סֵפֶר תּוֹרָה כְּרֹאוֹי בְּעוֹלָם, וְהַנֶּפֶשׁ מוֹדִיעָה לְרוּחַ, וְהָרוּחַ לְנִשְׁמָה, וְהַנִּשְׁמָה לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. אִזּוֹ יוֹשֵׁב הַמֶּלֶךְ עַל כְּסֵא רַחֲמִים, וְשׁוֹפֵעַ מִהַעֲתִיק הַקְּדוּשׁ הָעֲלִיּוֹן שִׁפְעַ שֶׁל טַל הַבְּדוּלַח, וּמַגִּיעַ לְרֹאשׁ הַמֶּלֶךְ, וּמִתְבָּרְכִים הָאֲבוֹת. וְשׁוֹפֵעַ אוֹתוֹ טַל לְאוֹתָם יִשְׁנִים, וְאִזּוֹ כָּלֵם מִתְחַבְּרִים [מִתְבָּרְכִים]. וְחֵס הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הָעוֹלָם.

וְלִמְדֵנוּ, לֹא חֵס הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הָעוֹלָם עַד שְׁמוֹדִיעַ לְאֲבוֹת, וּבְשִׁבְלֵם הָעוֹלָם מִתְבָּרֵךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְדָאֵי כִּף זֶה, וְהָרִי מְצָאנוּ דְבָרִים בְּסִפְרוֹ שֶׁל שְׁלֹמָה הַמֶּלֶךְ, אוֹתוֹ עֲלִיּוֹן, שְׁקוֹרָאִים לוֹ עֲצָה שֶׁל חֻכְמָה שֶׁל הַכֹּל.

כָּל הָעֵינַן, וְנִקְרָא בַת עֵינַן, שְׂפָאוֹתוֹ בַת עֵינַן נִרְאָה
הַפְרָצוּף, וְהַמְרָאָה הַנִּכְבֵּד מְכַל זֹו צִיּוֹן, שֶׁהִיא נִקְדָּה
אֲמָצֵעַ שֶׁל הַכֹּל, שֶׁמְרָאָה כָּל הָעוֹלָם נִרְאָה שָׁם, וְשֵׁם
שׁוֹרָה הַשְׂכִּינָה שֶׁהִיא הִיפִי שֶׁל הַכֹּל וּמְרָאָה שֶׁל
הַכֹּל, וְהָעֵינַן הַזֶּה הִיא יִרְשַׁת הָעוֹלָם. וְלִכֵּן זֶה עוֹזֵב
אוֹתָהּ וְזֶה נוֹטֵל אוֹתָהּ וְיוֹרֵשׁ אוֹתָהּ.

אָמַר לוֹ, יִפָּה אֲמַרְתָּ, אֲבָל דְּבַר נִסְתָּר יוֹתֵר הוּא,
וּבְנֵי הָעוֹלָם לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מִסְתַּכְּלִים,
שֶׁהָרִי בְשָׁעָה שָׁבֵן אָדָם יוֹצֵא מִהָעוֹלָם, נִפְשׁוֹ נִסְתָּרָת
עִמוֹ, וְעַד שֶׁלֹּא יוֹצֵאת, עֵינֵי הָאָדָם רוֹאוֹת מַה
שֶׁרוֹאוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ (שְׁמוֹת ל) כִּי לֹא יִרְאֵי הָאָדָם
וְחַי – בְּחַיֵּיהֶם לֹא רוֹאִים, אֲבָל בְּמִיתָתָם רוֹאִים.

וְעֵינָיו פְּקוּחוֹת מֵאוֹתוֹ מְרָאָה שֶׁרָאָה, וְאוֹתָם
שְׁעוֹמְדִים עָלָיו צְרִיכִים לְשֵׁים יָד עַל עֵינָיו
וְלִסְגֹר אוֹתָם, מִשּׁוֹם מַה שֶׁלְּמַדְנוּ בְּסוּד נִימוּסֵי
הָעוֹלָם, שֶׁבְשָׁעָה שֶׁעֵינָיו נִשְׁאַרוֹת פְּקוּחוֹת מֵאוֹתוֹ
מְרָאָה נִכְבֵּד שֶׁרָאָה – אִם זָכָה לְבֵן, הַבֵּן מְקַדֵּם
לְשֵׁים יָדוֹ עַל עֵינָיו וְלִסְגֹר אוֹתָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וְיוֹסֵף
יִשִּׁית יָדוֹ עַל עֵינָיו. מִשּׁוֹם שֶׁהָרִי מְרָאָה אַחַר לֹא
קָדוֹשׁ מְזַדְמָן כְּנִגְדּוֹ, וְהָעֵינַן שֶׁרָאָתָה כְּעַת מְרָאָה
קָדוֹשׁ עָלִיוֹן, לֹא תִסְתַּכֵּל בְּמְרָאָה אַחַר.

וְעוֹד, שֶׁאוֹתָהּ נִפְשׁ סְמוּכָה כְּנִגְדּוֹ בְּבֵית, וְאִם הָעֵינַן
נִשְׁאַרְתָּ פְּקוּחָה וְאוֹתוֹ מְרָאָה אַחַר יִשְׂרָה עַל
עֵינָיו – בְּכֹל מַה שֶׁמִּסְתַּכֵּל מִתְקַלְקֵל, וְאִין זֶה כְּבוֹד
הָעֵינַן, וְכֹל שֶׁכֵּן מְקַרְבִּיו, וְכֹל שֶׁכֵּן מִן הַמַּת, שֶׁאִין
כְּבוֹדוֹ לְהִסְתַּכֵּל בְּמַה שֶׁלֹּא צָרִיף וְלְהִשְׁרוֹת עַל עֵינָיו
דְּבַר אַחַר. לְאַחַר כֵּן מִתְכַּסֶּה בְּעַפְרָה, וְהָרִי הַתְּעוֹרְרוֹ
הַחֲבָרִים עַל דִּין הַקֶּבֶר מֵהוּ, וְכְבוֹד הוּא שֶׁיִּסְתַּם
הָעֵינַן מִהַכֹּל עַל יְדֵי בְנוֹ שֶׁהִשְׁאִיר בְּעוֹלָם.

(מז) אָנֹכִי אֶרְדַּ עִמָּךְ מְצַרִּימָה – לְדוֹר עִמָּךְ בְּגִלוֹת,
וְאָנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם עָלָה – לְזוּג בִּי אֶת נִשְׁמַתְךָ וְלִקְבֹר
אֶת גּוּפְךָ בְּקִבְרֵי אֲבוֹתֶיךָ. מַה זֶה אוֹמֵר? [אֵף עַל גֵּב
שֶׁ] [שֶׁהָרִי לֹא] יִצָּאָה נִשְׁמַתוֹ בְּרִשׁוֹת אַחֲרָת. [וְעַל
זֶה וְאָנֹכִי אֶעֱלֶךָ גַּם עָלָה כְּתוּב.]

וְיוֹסֵף יִשִּׁית יָדוֹ עַל עֵינָיו. יוֹסֵף וְדָאִי, שֶׁהָרִי הוּא
כְּבוֹד שֶׁל הִרְהוֹר הַלֵּב, כְּבוֹד שֶׁל טָפָה
רֵאשׁוּנָה הִיָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר, וּמִשּׁוֹם שֶׁיָּדַע הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא סֵתֵר זֶה, הַתְּבַשֵּׁר לוֹ בְּיוֹסֵף, שֶׁהָרִי כָּל
אֲהַבְתוֹ בּוֹ הִיָּתָה תְלוּיָהּ.

יִשִּׁית יָדוֹ עַל עֵינָיו, מַה זֶה אוֹמֵר? אָמַר רַבִּי יִיסָא,
בְּשִׁבִיל כְּבוֹד יַעֲקֹב, וְלִבְשֹׁר לוֹ שֶׁהָרִי יוֹסֵף
קָיָם וְיִמְצָא אֲצִלוֹ בְּמִיתָתוֹ. רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, לְמַדְתִּי
דְּבַר, וְאִין פּוֹחַד לְגִלוֹתוֹ, וּבְמַעֲשֵׂי הָעוֹלָם נִמְצָאת
חֻקָּהּ. בָּא רַבִּי אַבָּא, [וּנְשָׁקוֹן] וְהִכָּה בּוֹ. אָמַר לוֹ,
אָמַר דְּבָרֶיךָ וְחַגְרֵךְ כְּלֵי זֵינֶיךָ. בִּימֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן
דְּבָרִים מִתְגַּלִּים.

אָמַר, לְמַדְתִּי מִפְרָקֵי רַבִּי יִיסָא הַזֶּקֶן בְּהִנְהָגוֹת
הָעוֹלָם, בֶּן אָדָם שְׁזוּכָה לְבֵן בְּעוֹלָם הַזֶּה,
צָרִיף לְשֵׁים עֶפֶר עַל עֵינָיו כְּשֶׁנִּקְבֵּר, וְזֶהוּ כְבוֹדוֹ,
לְהִרְאוֹת שֶׁהָעוֹלָם נִסְתָּר מִמֶּנּוּ, וְהוּא יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ
בְּעוֹלָם תַּחְתָּיו.

מִשּׁוֹם שֶׁעֵינֵי הָאָדָם, מְרָאָה הָעוֹלָם נִרְאָה בָּהֶם,
וְכֹל הַגּוֹנִים כֵּף הֵם שֶׁסְּבִיבוֹ: הַלֵּכֵן שָׁבוּ
הוּא הֵיָם הַגְּדוֹל אוֹקִינּוֹס, שֶׁמְקִיף אֶת כָּל הָעוֹלָם
בְּכֹל הַצְּדָדִים. גּוֹן אַחַר הוּא הַיְבֻשָּׁה [שֶׁמְקַפֵּת]
שֶׁמוֹצִיאָה מֵיָם, וְהַיְבֻשָּׁה עוֹמֶדֶת בֵּין הַמַּיִם, כֵּף הוּא
הַגּוֹן בֵּין הַמַּיִם.

גּוֹן אַחַר שְׁלִישֵׁי הוּא בְּאֲמָצֵעַ שְׁלוֹ, זֹו יְרוּשָׁלַיִם,
שֶׁהִיא אֲמָצֵעַ הָעוֹלָם. גּוֹן רְבִיעֵי הוּא מְרָאָה שֶׁל

❦ סדר הלימוד ליום טז טבת [יום 105 בשנה] ❦

והוא לבדו תקון שלם, התחזק לבו ושמת, והתחזק ברצון עליון של הקדוש ברוך הוא בו, מה כתוב בו? ויתחזק ישראל וישב על המטה, על המטה ממש, שהרי בדרגה עליונה יותר השתלם. אשרי חלקו.

שנינו, אמר רבי יהודה, במשנתנו בארנו, הרי ששנינו בארבעה פרקים בשנה העולם נדון: בפסח על התבואה, בעצרת על פרות האילן, בראש השנה כל באי העולם עוברים לפני כבני מרון, ובחג נדונים על המים. הרי בארנו דברים, וסוד המשנה בארנו, בפסח על התבואה וכו', פנגד המרפכה העליונה, סוד האבות, ודוד המלך.

בפסח על התבואה, שפך זה ממש, והרי בארנו דבר זה, על מה באה מצה בפסח, והרי דין הוא, דין המלכות דין, וזו הראשית שהתחילו ישראל להכניס בחלק הקדוש של הקדוש ברוך הוא ולבער מהם חמץ, שהיא טעיות אחרות שממנים על עמים עובדי כוכבים ומזלות שנקראים אלהים אחרים, אלהי נכר, ונקראים חמץ, יצר הרע, ולהכניס במצה, חלק הקדוש של הקדוש ברוך הוא. למה תבואה? [כמו שנאמר תבואתה בה"א, רמז לה"א ראשונה של השם הקדוש] לכן בפסח נדונים על התבואה, ובארנו שהעולם נדון על דין של ה"א. **בעצרת** על פרות האילן. פרות האילן! פרות האילן? אלא זהו האילן הגדול והחזק למעלה. פרות האילן, כמו שכתוב (הושע יד) אני כברוש רענן ממני פריה נמצא.

בראש השנה עוברים לפני כבני מרון. שנינו, ראש השנה זהו ראש השנה של המלך. ומי הוא ראש השנה? זה יצחק שנקרא ראש, שהוא ראש אחד של המלך [למעלה], מקום שנקרא שנה, לכן כל באי עולם עוברים לפני כבני מרון, ועל זה שנינו בראש השנה, שהרי בראש השנה שורה יצחק.

ובחג נדונים על המים, זוהי ראשית [של ראש] של ימין המלך, ועל זה שמחת המים נמצאת בכל בשעה שמנסכים מים ושואבים אותם,

בא ראה, כל שבעת הימים, הנפש הולכת מהבית לקבר, ומהקבר לבית, ומתאבלת עליו, ושלה פעמים ביום נדונים כאחד הנפש והגוף, ואין מי שיודע בעולם וישגיח לעורר את הלב.

אחר כך הגוף נטרד, והנפש הולכת ומתרחצת בגיהנם, ויוצאת ומשוטטת בעולם ומבקרת את קברו, עד שמתלבשת במה שמתלבשת.

אחר שנים עשר חדש כלם נחים. הגוף נשאר [נח] בעפר. הנפש נצרת ומאירה ברוח, במלבוש שמתלבשת. הרוח מתענגת בגן עדן, והנשמה עולה לצרור של ענג כל הענוגים, והכל נקשר זה בזה לזמנים ידועים.

בא ראה, אוי להם לבני אדם שלא מסתכלים ולא יודעים ולא מודעים על מה עומדים, ונשכח מהם לעשות מצוות התורה. שיש מצוות תורה שעושות לבוש נכבד למעלה, ויש מצוות תורה שעושות לבוש נכבד למטה, ויש מצוות תורה שעושות לבוש נכבד לעולם הזה, והכל צריך לו לאדם, ומימיו ממש כלם נתקנים, כמו שבארנו.

רבי יהודה הזקן התרגש בדעתו יום אחד, והראו לו בחלומו דמות אחת מאור שלו, חזקה, שזוהרת לארבעה צדדים. אמר להם, מה זה? אמרו לו, לבוש שלך למדור הזה, ומאותו היום היה שמח.

אמר רבי יהודה, כל יום ויום רוחות הצדיקים יושבים בלבושיהם שורות שורות בגן עדן ומשכחים את הקדוש ברוך הוא בכבוד עליון. זהו שכתוב (תהלים קמ) אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישירים את פניהם. אמר רבי אבא, בתחלה מה כתוב? וישתחו ישראל וגו', כמו שבארנו. מי המטה? זו כנסת ישראל. ראש המטה – זה צדיק. על ראש המטה – זה המלך הקדוש, שהשלוש של הכל שלו, שכתוב (שיר ג) הנה מטתו שלשלמה, שיעקב לשלו השתחנה, לאותו שעומד על ראש המטה, ישראל שמו, משום כן וישתחו ישראל על ראש המטה.

אחר כך, כיון שיעקב ידע, שהרי בדרגה עליונה השתלם, ודרגתו היא למעלה עם האבות,

מַעֲבֶרֶת וְעוֹלָה מִמֶּנּוּ, וְאִז הָרוּחַ לֹא מְאִירָה לְנַפְשׁוֹ, עַד שְׁדָנִים דִּינוֹ שֶׁל הָאָדָם. וְאִם דָּנִים אֶת הָאִישׁ לְטוֹב, אִז הַנְּשִׁמָּה חוֹזֶרֶת לְמִקוּמָהּ וּמְאִירָה לְכָל. הָרִי בְזִמְנֵי שְׁעוֹמֵד הַדְּבָר בְּדִין, וּבְזִמְנֵי שֶׁלֹּא עוֹמֵד הַדְּבָר בְּדִין, שְׁלֵשִׁים יוֹם מִקְדִּימָה הַנְּשִׁמָּה לְכָל, וְהַצֵּלֵם מִמֶּנּוּ.

שְׁנִינּוּ, בְּזִמְנֵי שְׁדָנִים אֶת הָאָדָם לְמַעְלָה, מְעַלִּים אֶת נִשְׁמָתוֹ לְבֵית דִּין וְדָנִים אוֹתָהּ עַל פִּי דְבָרֶיהָ, וְהִיא מְעִידָה בְּכָל וּמְעִידָה בְּכָל רְעִיוֹנוֹת הָאָדָם, וּבְמַעֲשֵׂים לֹא מְעִידָה, שֶׁהָרִי כָּלֵם כְּתוֹבִים בְּסִפְרִים, וְכָלֵם דָּנִים אֶת הָאָדָם. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שְׁדָנִים אֶת הָאָדָם לְמַעְלָה, אִז דַּחַק הַגּוֹף נִמְצָא יוֹתֵר מִשָּׂאֵר הַזְּמַנִּים.

אִם דָּנִים אוֹתוֹ לְטוֹבָה, אִז מְרַפִּים מִמֶּנּוּ, וְזַעֲה נִבְקַעַת עַל הַגּוֹף, וְהַנְּשִׁמָּה חוֹזֶרֶת אַחֵר כֶּף וּמְאִירָה לְכָל, וְלֹא עוֹלָה אָדָם מִבֵּית חָלְיוֹ לְעוֹלָמִים עַד שְׁדָנִים דִּינוֹ לְמַעְלָה. וְאִם תֹּאמֶר, הָרִי כִּמָּה חִיבֵי עוֹלָם, כִּמָּה רְשָׁעֵי עוֹלָם עוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם? אֵלֶּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁגֵּיחַ בְּדִין הָאָדָם, אִף עַל גַּב שְׁכַעַת לֹא זוֹכָה, וְהוּא רוֹאֵה שְׂאֵחַר כֶּף יִזְכֶּה – דִּן אוֹתוֹ לְטוֹבָה. אוֹ לְפַעֲמִים שְׂמוּלִיד בֵּן שִׁיְהִיָּה צְדִיק בְּעוֹלָם, וְעַל זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דִּן אוֹתוֹ לְטוֹבָה.

וְכָל מַעֲשָׂיו וְדִינָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְטוֹבָה, וּמְשַׁגֵּיחַ בְּהַפֵּל, כְּמוֹ שְׁכַתוֹב (יחזקאל לג) חִי אֲנִי נֹאֵם ה' וְגו' אִם אֶחְפֹּץ בְּמוֹת הַרְשָׁע כִּי אִם בְּשׁוֹב רָשָׁע מִדְּרָכּוֹ. וּבְגִלָּל זֶה כָּל אוֹתָם רְשָׁעֵי הָעוֹלָם שְׁעוֹמְדִים בְּמִקוּמָם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דִּן אוֹתָם לְטוֹבָה.

וּלְפַעֲמִים אוֹתָם הַחֲלָאִים נִשְׁלָם זְמַנָּם מִלְשָׁרוֹת שָׁם, כְּמוֹ שְׂנֹאֵמֶר (דברים מב) וְחֲלָאִים רָעִים וְנֹאֲמָנִים, שְׁעָשׂוּ אֲמוּנָה, שְׁכַשְׁשׁוּרִים עַל הָאָדָם מִסְתַּלְקִים מִמֶּנּוּ לְאַחַר שֶׁהִשְׁלִימוּ זְמַנָּם, בֵּין לְצְדִיקִים, בֵּין לְרָשָׁעִים, וְהַפֵּל נַעֲשֶׂה בְּדִין, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ.

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, פְּסוּקַת זֶה קִשְׁיָה, שְׁכַתוֹב וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל, וְכַתוּב וַעֲיִנֵי יִשְׂרָאֵל כְּבָדוּ מִזְקֵן לֹא יוֹכֵל לְרָאוֹת. אִם לֹא יוֹכֵל לְרָאוֹת, אִז מַה זֶה וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל? אֵלֶּא שְׂרָאָה בְּרוּחַ הַקְּדוֹשׁ אוֹתָם בְּנֵי יוֹסֵף,

מִשׁוּם שְׁמַיִם זֶה יְדוּעַ, וְעַל זֶה בְּאַרְבַּעַה פְּרָקִים אֵלּוּ הַכָּל נִמְצָאִים.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, כְּשִׁיִּסְתַּכְלוּ בְּדְבָרִים, הַכָּל נִמְצָא בְּפְרָקִים הֵלְלוּ, אַבְרָהָם, יִצְחָק וַיַּעֲקֹב, דוֹד הַמֶּלֶךְ, וּבְאֵלֶּה הָעוֹלָם נִדוּן, וּבְאַרְבַּעַה פְּרָקִים בְּנֵי אָדָם נִדוּנִים בְּיָמִים שְׁנִמְצָאִים בְּעוֹלָם, וּבְכָל יוֹם וַיּוֹם הַסִּפְרִים נִפְתָּחִים וְהַמַּעֲשִׂים נִכְתָּבִים, וְאִין מִי שִׁישִׁים לֵב, וְאִין מִי שִׁירְכִין אֲזָנָיִם. וְהַתּוֹרָה מְעִידָה בּוֹ בְּכָל יוֹם, וְקוֹל קוֹרָא בְּחִיל, (משלי ט) מִי פִתִּי יִסֹּר הַנֶּהָ חֶסֶר לֵב אִמְרָה לוֹ, וְאִין מִי שִׁיקְשִׁיב לְקוֹלוֹ.

לְמִדְּנוּ, בְּשַׁעֲהַ שְׁבֵן אָדָם קָם בְּבִקְרָה, עֵדִים עוֹמְדִים כְּנִגְדּוֹ וּמְעִידִים בּוֹ, וְהוּא אִינוֹ מְשַׁגֵּיחַ. הַנְּשִׁמָּה מְעִידָה עָלָיו בְּכָל זְמַן וּבְכָל שַׁעֲהַ. אִם הַקְּשִׁיב – יִפֶּה, וְאִם לֹא – הָרִי הַסִּפְרִים פְּתוּחִים וְהַמַּעֲשִׂים נִכְתָּבִים. אָמַר רַבִּי חֲיִיא, אֲשֶׁרִי הַצְּדִיקִים שְׂאִינָם פּוֹחֲדִים מִן הַדִּין לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא. זֶהוּ שְׁכַתוֹב (שם כח) וְצְדִיקִים כְּכַפִּיר יִבְטַח. וְכַתוּב (תהלים לז) צְדִיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ.

רַבִּי חֲזַקִּיָּה פִּתַּח וַאֲמַר, (בראשית טו) וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לְבָא וְתִרְדָּמָה נִפְלָה עַל אַבְרָם וְגו'. פְּסוּקַת זֶה בְּאַרְוֵהוּ, אֲבָל זֶה יוֹם הַדִּין הַקִּשְׁיָה שְׂמוּצִיאִים אֶת הָאָדָם מִהָעוֹלָם הַזֶּה. שְׁשִׁינּוּ, [אוֹתוֹ יוֹם] הַזְּמַן שְׂמַגִּיעַ שֶׁהָאָדָם יוֹצֵא מִהָעוֹלָם הַזֶּה, אוֹתוֹ [יוֹם] זְמַן יוֹם הַדִּין הַגְּדוֹל, שְׁנַחֲשֵׁף הַשֶּׁמֶשׁ מִן הַלְּבָנָה, כְּמוֹ שְׁכַתוֹב (קהלת יב) עַד אֲשֶׁר לֹא תַחֲשֵׁף הַשֶּׁמֶשׁ, זוֹ הַנְּשִׁמָּה הַקְּדוֹשָׁה שְׁנִמְנַעַת מִבֵּן הָאָדָם שְׁלֵשִׁים יוֹם עַד שֶׁלֹּא יֵצֵא מִן הָעוֹלָם, וְרוֹאֵה שֶׁהַצֵּלֵם שְׁנִמְנַעַת מִמֶּנּוּ וְלֹא נִרְאָה.

מַה הַטַּעַם נִמְנַע מִמֶּנּוּ? מִשׁוּם שֶׁהַנְּשִׁמָּה הַקְּדוֹשָׁה עוֹלָה וּמְעַבְרַת מִמֶּנּוּ וְלֹא נִרְאִיתָ. שֶׁלֹּא תֹאמֶר, שְׁכַשְׁמַת אָדָם וְנַחֲלֵשׁ, נִשְׁמָה זוֹ מְעַבְרַת מִמֶּנּוּ, אֵלֶּא כְּשֶׁהוּא בְּחַיּוֹ בְּכַחוֹ, מְעַבְרַת מִמֶּנּוּ [וְנַחֲלֵשׁ] נִשְׁמָה זוֹ וְלֹא מְאִירָה לְרוּחַ, וְהָרוּחַ לֹא מְאִירָה לְנַפְשׁוֹ, וְאִז מִמֶּנּוּ הַצֵּלֵם וְלֹא מְאִיר לוֹ. [אֵלֶּא] מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם כָּלֵם מְכַרְיִזִים עָלָיו, וְאִפְלוּ צְפָרִי הַשָּׁמַיִם. מַה הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁנִּשְׁמָה זוֹ עֲלָתָה מִמֶּנּוּ, וְהָרוּחַ לֹא מְאִירָה לְנַפְשׁוֹ, וְאִז הַנַּפְשׁ נַחֲלֵשׁ, וְהַמַּאֲכָל וְכָל תַּאוּוֹת הַגּוֹף עוֹלִים מִמֶּנּוּ וּמְעַבְרִים.

וַאֲמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְאִפְלוּ כָּל פַּעַם שְׁנוּפֵל אִישׁ בְּבֵית חָלְיוֹ וְלֹא יוֹכֵל לְהַתְּפִיל, הַנְּשִׁמָּה

אמר רבי יוסי, דוקא את, כתוב את יוסף, הברכה של בניו היתה, וכאשר מתברכים בניו, הוא מתברך. שברכה של בניו של אדם ברכתו היא.

אמר רבי אלעזר, ויברך את יוסף, דוקא את, שברך את אות הברית, סוד [הברית משום שפיון שאמר בני הם אשר נתן לי אלהים בזה, אז ברך לאותו מקום סוד] הברית שיוסף שמר, ולכן נקרא צדיק. את של יוסף, סוד הברית שעומדת עם יוסף.

האלהים אשר התהלכו אבתי לפניו. האלהים – זה סוד הברית הקדושה, ברית קדש. אבתי לפניו – דוקא לפניו, שאותם ראשונים עליונים מלפני סוד שלנו, אברהם ויצחק, שהרי מהם נזון ויונק אותו [מאותו] מקום.

האלהים הרעה אתי, מה הטעם פעם אחרת האלהים? אלא סוד עליון הוא, וכאן ברך את אותו מקום בסוד של אלהים חיים, מקור החיים שממנו יוצאות ברכות, ולכן הזכיר עצמו במקום הזה ואמר האלהים הרעה אתי, משום שכל הברכות ששופעות ממקור החיים יעקב לקח אותן, וכיון שהוא לקח אותן, מקום זה לקח ברכות, והכל תלוי [בזכר] בדבור, ועל זה ויברך את יוסף כתוב.

לבן בכל מקום שצריך לברך ברכות, צריך הקדוש ברוך הוא להתברך בהתחלה, ואחר כך מתברכים האחרים. ואם הקדוש ברוך הוא לא מתברך בהתחלה, אותן ברכות לא מתקיימות.

ואם תאמר, הרי יעקב, שברך אותו אביו ולא ברך את הקדוש ברוך הוא בהתחלה – בא ראה, בשעה שברך יצחק את יעקב, לא ברכו עד שברך את הקדוש ברוך הוא בהתחלה. פיון שברך את הקדוש ברוך הוא? שכתוב (בראשית כז) ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'. כאן עומדת ברכה לקדוש ברוך הוא, שכתוב אשר ברכו ה'. התברך בקיום הברכות, ואחר כך אחריו ויתן לך וגו'. כיון שאותו שדה התקיים בעמידת הברכות, [בברכותיו] מיד ברכו ויתן לך האלהים, שאותו שדה סוד] שיצאו ממנו ברכות, אחר שהוא התקיים בברכותיו.

כמו זה ברך יעקב בתחלה את הקדוש ברוך הוא, ואחר כך ברך את בניו. בא ראה, בבקר צריך

שלהם ירכעם ויחבריו, שירכעם עשה שני עגלי זהב ואמר (מלכים-א יב) אלה אלהיך ישראל. ולכן מי אלה, מי הוא שעתיד לומר אלה אלהיך לעבודה זרה, ולכן וירא ישראל את בני יוסף.

מבאן שצדיקים רואים מעשה למרחוק, והקדוש ברוך הוא מעטר אותם בעטרותו. מה הקדוש ברוך הוא רואה למרחוק, כמו שכתוב (בראשית א) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, שהקדוש ברוך הוא רואה כל המעשים עד שלא עושים אותם, וכלם עוברים לפניו.

כמו זה כל דורות העולם מסוף העולם ועד סוף העולם, כלם התיצבו ועמדו לפניו עד שלא יבאו לעולם. זהו שכתוב (ישעיה מא) קרא הדרות מראש, עד שלא נברא העולם. משום שכל הנשמות שיורדות לעולם, עד שלא ירדו, כלם עומדים לפני הקדוש ברוך הוא בדמות שעומדים בעולם הזה, ונקראים בשמות, שכתוב (שם מ) לכלם בשם יקרא.

גם כך הצדיקים, הקדוש ברוך הוא מראה להם כל דורות העולם עד שלא יבאו וימצאו בעולם. מנין לנו? מאדם [זה אדם] שהיה ראשון, שהקדוש ברוך הוא הראה לו כל אותם דורות עד שלא יבאו, ככתוב (בראשית ה) זה ספר תולדת [אדם], ששנינו, הראה לו כל אותם דורות שעתידיים לבא לעולם. וכן למשה, שכתוב (דברים לד) ויראהו ה' את כל הארץ, שהקדוש ברוך הוא הראה לו כל דורות העולם וכל אותם מנהיגי העולם וכל שאר הנביאים עד שלא יבאו לעולם.

גם כאן, וירא ישראל את בני יוסף, ראה למרחוק והזדעזע, ואמר מי אלה? ופסוק זה משלים לשני צדדים, לצד זה ולצד זה. ולכן השיב יוסף ואמר, בני הם אשר נתן לי אלהים בזה. ומנין לנו שהראה לו הקדוש ברוך הוא ברוח הקדש? שכתוב והנה הראה אתי אלהים גם את זרעך. גם – לרבות אותם שיצאו ממנו, כפי שאמרנו.

ויברך את יוסף ויאמר האלהים אשר וגו'. בפסוק הזה יש להתבונן בו, ויברך את יוסף, שלא מצאנו כאן ברכה שברך את יוסף, אלא את בניו. אם לבניו, אז צריך להיות כתוב ויברכם, אז מה זה ויברך את יוסף, ולא מצאנו כאן שיוסף התברך?

והכל אחד, וצד זה זהב ואש. [להגביר] רוח טמאה שנמצאת תמיד במדבר, מצאה מקום באותו זמן להחזיק בו.

ומה שהיו ישראל טהורים מאותה זמה ראשונה שהטיל בעולם, שגרם מות לעולם, כשעמדו על הר סיני, אחר כך חזרו, וגרם להם כמו מקדם לטמא אותם ולהתחזק עליהם, וגרם להם מות ולכל העולם לדורותיהם אחריהם. זהו שכתוב (תהלים פג) אני אמרתי אלהים אתם וגו', אכן כאדם וגו'.

ועל זה, כשראה יעקב את ירבעם בן נבט שעובד פוכבים ומזלות ואמר אלה אלהיך, הזדעזע ואמר מי אלה. כשרצה אחר כך לברכם, ברך את [השכינה בתחלה] ואחר כך ברך [את] בניו. כיון שברך את הקדוש ברוך הוא בתחלה, אחר כך מאותו מקום שברך בתחלה ברך אותם. זהו שכתוב המלאך הגאל אתי מכל רע וגו'.

רבי יהודה פתח ואמר, (ישעיה לח) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה'. הרי פרשוה שלא יתפלל אדם רק סמוך לכתל, ולא יהיה דבר חוצץ בינו לבין הכתל, שכתוב ויסב חזקיהו פניו אל הקיר. מה שונה בכלם שהתפללו תפלה, שלא כתוב בהם ויסב פניו אל הקיר? שהרי די לו לומר ויתפלל אל ה', שהרי מי שמתפלל תפלה, הוא מכון דעתו כראוי, שהרי כתוב במשה (במדבר כב) ויתפלל משה אל ה', ויצעק משה אל ה', ולא כתוב ויסב פניו. כאן בחזקיהו מה הטעם ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ואחר כך ויתפלל?

אלא סוד הדבר הוא, ששנינו, חזקיהו באותו זמן לא היה נשוי, ולא היתה לו אשה ולא הוליד בנים, מה כתוב? ויבא אליו וגו' כי מת אתה ולא תחיה. ושנינו, כי מת אתה - בעולם הזה, ולא תחיה - בעולם הבא. מה הטעם? משום שלא הוליד בנים.

שכל מי שלא משתדל להוליד בנים בעולם הזה, לא מתקיים בעולם הבא, ולא יהיה לו חלק באותו העולם, ומתגרשת נשמתו בעולם [הבא], ולא מוצאת מנוחה במקום בעולם, וזהו הענש שכתוב בתורה (ויקרא כ) ערירים ימותו, ומתרגמים

אדם להקדים ברכות לקדוש ברוך הוא, ואחר כך לשאר בני העולם, והרי הקמנו בבקר יאכל עד וגו'.

ובא ראה, כשרצה יעקב לברך את אותם בני יוסף, ראה ברוח הקדש שעתידי לצאת מאפרים ירבעם בן נבט. פתח ואמר מי אלה? משמע [מה שונה] שאמר בעבודה זו של צד עבודה זרה אלה אלהיך ישראל? אלא סוד הוא, כל אותם הצדדים של אותו הנחש הרע, ומצד אותה רוח טמאה אותו הנחש, ויש מי שרוכב עליו, וכשמזדווגים נקראים אלה, והם מזדמנים בעולם בכל אותם צדדים שלהם.

ורוח הקדש נקראת זאת, שהוא סוד הברית, רשם הקדוש שנמצא תמיד באדם. וכן זה אלי ואנוהו - זה ה'. [הוא ה'] אבל אלה נקראים אלה, ועל זה כתוב (שמות לח) אלה אלהיך ישראל.

ולכן כתוב (ישעיה מט) גם אלה תשכחנה, ואנכי - סוד של זאת - לא אשכחך, וכתוב (איכה א) על אלה אני בוכיה, שאותו החטא גרם להם לבכות כמה בכיות. דבר אחר על אלה אני - מה הטעם? משום שנתנה רשות למקום זה לשלט על ישראל ולהחריב את בית המקדש, ומשום שנתנה להם רשות לשלט, [כתוב על אלה אני בוכיה. סוד הדבר - זה צד הטמאה שנתנה להם רשות לשלט] אני בוכיה, זו רוח הקדש שנקראת אני.

ואם תאמר, הרי כתוב (דברים כח) אלה דברי הברית - כך זה בודאי, שכל אלה לא מתקיימים אלא מתוך אלה ששם כל הקללות שריות, כמו שבארנו שהוא ארוך, ולכן הקדים ואמר אלה, שעומד למי שעובר על דברי הברית.

אלה המצות אשר צוה ה' (ויקרא כו), משום שכל מצוה של התורה לטהר את האדם, ולא יסטה מדרך זו, וישמר משם ויפרד מהם. ואם תאמר, (בראשית ו) אלה תולדת נח - כך הוא ודאי, שהרי יצא חם, שהוא אבי כנען, וכתוב (שם ט) ארוך כנען, והוא סוד זה של אלה.

ולכן (וכל אלה התורה פסלת הזקב, ועל זה כתוב מי אלה, ישראל כאשר עשו את העגל) כתוב ויאמרו אלה אלהיך ישראל, וכל אלה התורה פסלת הזקב. אהרן הקריב זהב שהוא צד שלו שכלול הוא בחזק האש,

המלאך הגאל אתי מכל רע. רבי אלעזר אמר, פיון שברך יעקב והתכונן מלמטה למעלה, אז המשיך מלמעלה למטה, שכתוב האלהים הרעה אתי. פיון שהוא לקח, נתן ברכות למקום זה. פיון שהגיע את הברכות למקום הזה, אז פתח ואמר המלאך הגאל וכו'.

פתח ואמר, (מלכים-א ח) כי הפרובים פרשים כנפים אל מקום הארון וגו'. בא ראה, הפרובים באות ובנס היו עומדים, שלש פעמים ביום היו פורשים כנפיהם וסוככים על הארון למטה, שכתוב (שמות כה, כ) פרשי כנפים. פרושי כנפים לא כתוב, אלא פרשי.

ובא וראה, הקדוש ברוך הוא עושה למטה כמו שלמעלה. פרובים דמותם כמראה תינוקות, ועומדים תחת מקום זה מימין ומשמאל, ואלה מתברכים בתחלה מאותן ברכות ששופעות מלמעלה, ומכאן שופעות הברכות למטה.

ולבן כתוב המלאך הגאל אתי מכל רע. אתי - שנטל ברכות מגונים שלמעלה. וכיון שהוא נטל, יברך את הנערים, זהו סוד הפרובים, שמהם שופעות ברכות מהעליונים לתחתונים [ותחתונים].

המלאך הגאל אתי מכל רע יברך את הנערים וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (משלי יט) בית והון נחלת אבות. וכי נחלת אבות הם, והרי הקדוש ברוך הוא נותן הכל לבני אדם? אלא, פיון שמוריש בית וממון לבן האדם, לפעמים יוריש הכל לבנו, ויהיה ירשת האבות, אבל ומה' אשה משפלת, משום שהאשה, כשיוורש אותה הבן אדם, הוא יורש אותה מעם הקדוש ברוך הוא, שהרי לא יוריש אותה הקדוש ברוך הוא לבן האדם אלא כשמכריזים עליו ברקיע.

שהקדוש ברוך הוא מזוג זווגים עד שלא באו לעולם. וכשזכו בני אדם לפי מעשיהם, כך נותנים להם אשה, והכל גלוי לפני הקדוש ברוך הוא, ולפי מעשים של צדיקים כך מזוג זווגים.

ולפעמים שעולים במאזנים, ומסטה אותו האיש דרכו, עולה זווגו לאחר עד שיכשיר מעשיו, וכשיכשיר מעשיו או שמגיע

בלא ולד, משום שמי שהוא בלי ולד, כשהולך לאותו העולם מת הוא שם, מת בעולם הזה ובעולם הבא, ולכן כתוב כי מת אתה ולא תחיה.

ולא עוד, אלא ששכינה לא שורה עליו כלל, אז כתוב ויסב חזקיהו פניו אל הקיר. למדנו ששם רעיונותיו וכוון את פניו לשאת אשה, כדי שתשרה עליו השכינה, סוד של הקיר.

ולבן כתוב אחר כך ויתפלל אל ה'. מכאן למדנו, שמי שיש בו חטא וצריך לבקש רחמים עליו, יכוון פניו ורעיונותיו לתקן עצמו מאותו חטא, ואחר כך יבקש להתפלל, כמו שנאמר (איכה א) נחפשה דרכינו ונחקרה - בתחלה, ואחר כך - ונשובה. גם כאן, פיון שידע חזקיה חטאו, מה כתוב? ויסב חזקיהו פניו אל הקיר. שם פניו לתקן אל השכינה, שהרי אל המקום הזה חטא.

משום שהשכינה, כל נקבות העולם עומדות בצדה. מי שיש לו נקבה, שורה היא עליו. ומי שאין לו, לא שורה עליו. ועל זה תקן עצמו אליה לתקן, וקבל עליו להנשא, ואחר כך ויתפלל אל ה'.

קיר - זהו אדון כל הארץ, וזו השכינה, כמו שנאמר (יהושע ג) הנה ארון הברית אדון כל הארץ. קיר - כמו שנאמר (ישעיה כב) מקרקר קר ושוע, קרקור ונהימת הקיר שהוא אדון, כשנחרב בית המקדש, כמו שנאמר (ירמיה לא) רחל מבכה על בניה, והרי בארנו. ולכן ויסב חזקיהו פניו אל הקיר.

בא ראה, בתפלה מה כתוב? אנה ה' זכר נא את אשר התהלכתי לפניך. רמז כאן ששמר ברית הקדש ולא טמא אותו, ושמר אותו כראוי. כתוב כאן התהלכתי לפניך, וכתוב שם (בראשית יז) התהלך לפני והיה תמים ואתנה בריתי ביני וביניך, ששמר ברית הקדש כראוי, באמת ובלב שלם, שהתכונן בכל אותם סודות האמונה שכוללים באמת.

והפזוב בעיניך עשיתי, שסמך גאלה לתפלה, והרי בארנו. והנה פרשוה החברים, שהתכונן ליחד יחוד כראוי, ולכן ויבך חזקיהו בכי גדול, שאין שער שעומד לפני דמעות. גאלה - זה המלאך הגאל, שזהו נמצא בכל גאלה שבעולם, והרי בארנו.

אָחוּז לְמַעַלָּה בְּסוּד הַחֲכָמָה הָעֲלִיוֹנָה, וְאָחוּז לְמַטָּה שְׂיוֹשֵׁב עַל כֶּסֶף הָאֲבוֹת, יוֹשֵׁב עַל הַכֶּסֶף שֶׁנִּקְרָא שָׁמַיִם, וְלָכֵן כְּתוּב הַיִּשְׁבִּי בְּשָׁמַיִם.

וּמִכָּאן, כְּשֶׁבְרָכוֹת שׁוֹפְעוֹת מִלְמַעַלָּה מִהַעֲמֵק הַזֶּה, אֵת כָּלֵן נוֹטֵל הַמָּקוֹם הַזֶּה שֶׁנִּקְרָא שָׁמַיִם, וּמִזֶּה שׁוֹפְעִים לְמַטָּה, עַד שְׁמַגִּיעִים לְצַדִּיק עֲמוּד הָעוֹלָם, וּמִכָּאן מִתְבָּרְכִים כָּל אוֹתָם הַחִילוֹת וְכָל אוֹתָם הַמַּחֲנוֹת לְמִינֵיהֶם, וְהָרִי פֶרְשׁוּהָ.

בֵּא רָאָה, בְּשִׁבְעִים וּשְׁנַיִם מְאוֹרוֹת עוֹלָה עֲטָרַת כָּל הַמַּחֲנוֹת, עֲגוּל הָעוֹלָם, בְּשִׁבְעִים מְקוֹמוֹת, עֲגוּל אֶחָד לְכָלֵם. בְּתוֹךְ אוֹתוֹ עֲגוּל נִקְדָּה אַחַת שְׁעוֹמֶדֶת בְּאֲמִצָּע. מִנְקֵדָה זוֹ נִזּוֹן כָּל אוֹתוֹ עֲגוּל, בֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, הוּא מְקוֹם לְאוֹתָהּ רוּחַ כָּל הַרוּחוֹת, [כְּמוֹ סוּד שֶׁל כָּל הַסּוּדוֹת] נִסְתָּר בְּתוֹכָהּ. סֵתֵר זֶה הוּא בְּתוֹךְ חִילוֹתֶיהָ, טְמִיר הוּא לְפָנֶי וּלְפָנִים. כְּשֶׁעוֹלָה זוֹ, עוֹלִים כָּלֵם אַחֲרֶיהָ. זֶהוּ שְׁכָתוּב (שִׁיר א) מְשַׁכְּנֵי אַחֲרֶיהָ נְרוּצָה.

רְבִי חִזְקִיָּה וְרְבִי יוֹסִי וְרְבִי יְהוּדָה הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רְבִי יוֹסִי, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאֲתָנּוּ יֹאמַר דְּבָרֵי תוֹרָה. פָּתַח רְבִי יְהוּדָה וְאָמַר, (תהלים עט) אֵל תִּזְכָּר לָנוּ עֲוֹנֹת רֵאשֵׁנִים מִהֵר יִקְדְּמוּנוּ וְגו'. בֵּא רָאָה, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל אוֹהֵב אוֹתָם, שֶׁהֵם גּוֹרְלוֹ וִירֶשְׁתּוּ, לֹא מִסְתַּכֵּל אַחֵר בְּדִינָם, פָּרַט לוֹ לְבָדוּ.

וּבִיּוֹן שֶׁהוּא מִסְתַּכֵּל בְּדִינָם, מִתְמַלֵּא עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, מְשׁוּם שֶׁהוּא כָּאֵב שְׁמֵרְחֵם עַל הַבָּנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם קג) כְּרַחֵם אָב עַל בָּנָיו רַחֵם ה' וְגו'. וְכִיּוֹן שֶׁנִּמְצָאִים לָהֶם חֲטָאִים, מִעֵבִיר אוֹתָם רֵאשׁוֹן רֵאשׁוֹן, עַד שֶׁמִּעֵבִיר כָּלֵם מִלְּפָנָיו. וְכִיּוֹן שֶׁהֵעֵבִיר כָּלֵם מִלְּפָנָיו, לֹא נִשְׁאַרִים עֲלֵיהֶם חֲטָאִים לְתַת שְׁלִטוֹן לְצַד הָאֲחֵר שֶׁל דִּין עֲלֵיהֶם.

בֵּא לְחַטָּא לְפָנָיו כְּבַתְחִלָּה - אוֹתָם חֲטָאִים רֵאשׁוֹנִים שֶׁהֵעֵבִיר מִלְּפָנָיו, חָשַׁב עֲלֵיהֶם, וְלָכֵן כְּתוּב אֵל תִּזְכָּר לָנוּ עֲוֹנֹת רֵאשֵׁנִים מִהֵר יִקְדְּמוּנוּ רַחֲמִיךָ וְגו'. שָׁאֵם רַחֲמִיךָ לֹא יִקְדִּימוּ עַל יִשְׂרָאֵל, לֹא יוֹכְלוּ לַעֲמֵד בְּעוֹלָם. מְשׁוּם שֶׁכְּמָה הֵם בְּעֲלֵי הַדִּין הַקָּשָׁה, בְּעֲלֵי מַגְנִים, וְכִמְהָ מִלְּשֵׁנִים שְׁעוֹמְדִים עֲלֵיהֶם שְׁלִישְׁרָאֵל לְמַעַלָּה, וְאֵלֵמְלֵא שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל, עַד

זְמַנּוּ, נִדְחָה אִישׁ מִפְּנֵי אִישׁ, וּבָא זֶה וְלוֹקַח אֵת שְׁלוֹ. וְזֶה קָשָׁה לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִהַכֵּל, לְדַחוֹת אִישׁ מִפְּנֵי אִישׁ אַחֵר, וְלָכֵן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן אִשָּׁה לְבֵן הָאָדָם, וּמִמֶּנּוּ בָּאִים הַזּוֹנוּגִים. וְלָכֵן וּמֵה' אִשָּׁה מְשַׁכֵּלֶת.

לְבֵן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן הַכֵּל לְבֵן הָאָדָם. וְאֵם תֹּאמַר, אִשָּׁה מְשַׁכֵּלֶת וְלֹא אַחֲרַת - בֵּא רָאָה, אִף עַל גַּב שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן טוֹב לְאָדָם לְתַת לוֹ, וְהוּא מִסְטָה דְרָכּוֹ מִעַם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְצַד אַחֵר - מֵאוֹתוֹ צַד אַחֵר שֶׁנִּדְבַק בּוֹ יָבֵא לוֹ מֵה שְׂיָבֵא, בְּכָל [כָּל] הַקְּטָרוּגִים וְכָל הַרְעוֹת, וְלֹא בָּאִים אֵלָיו מִן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶלֶּא מֵאוֹתוֹ צַד רָע שֶׁנִּדְבַק בּוֹ בְּאוֹתָם מַעֲשִׂים שְׁעָשָׂה.

וְעַל זֶה, אִשָּׁה שְׂאִינָה מְשַׁכֵּלֶת, קָרָא עַל זֶה שְׁלֵמָה, (קהלת ז) וּמִצָּא אָנִי מֵר מְמוֹת אֵת הָאִשָּׁה, מְשׁוּם שֶׁחֲטָאֵי הָאָדָם הוּא מוֹשֵׁף עֲלָיו בְּאוֹתָם מַעֲשִׂים שְׁעָשָׂה. וְלָכֵן, כְּשֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְרַצֶּה בְּאָדָם מְשׁוּם מַעֲשָׂיו הַכְּשָׁרִים, הוּא מְזַמֵּן לוֹ אִשָּׁה שֶׁהִיא מְשַׁכֵּלֶת, וּפּוֹדֶהוּ בְּפִדוּת מִתּוֹךְ הַצַּד הָאֲחֵר.

וְעַל זֶה אָמַר יַעֲקֹב הַמְּלֹאךְ הַגָּאֵל אֵתִי מְכַל רָע. מֵה זֶה מְכַל רָע? שְׁלֵא הַזְדַּמְנָה לִי אִשָּׁה שֶׁהִיא מִתּוֹךְ הַצַּד הָאֲחֵר, וְלֹא קָרָה פְּסוּל בְּזַרְעִי [בְּמִטְטָתִי], שְׁכָלֵם צַדִּיקִים וְשְׁלָמִים בְּשְׁלֵמוֹת, מְשׁוּם שֶׁנִּפְדָּה מְכַל רָע, וַיַּעֲקֹב לֹא נִדְבַק בְּאוֹתוֹ צַד הָאֲחֵר כָּלֵל.

וְעַל זֶה הַמְּלֹאךְ הַגָּאֵל אֵתִי מְכַל רָע יִכְרֹךְ אֵת הַנְּעָרִים. מֵה הַטַּעַם נִרְאוּ לְבִרְכָה? מְשׁוּם שֶׁשְׁמֵר יוֹסֵף אֵת אוֹת הַבְּרִית הַקְּדוּשָׁה, וְעַל זֶה אָמַר יוֹסֵף, בְּנֵי הֵם אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בְּזֶה. הָרָאָה לוֹ סוּד הַבְּרִית שֶׁשְׁמֵר אוֹתוֹ, וּמְשׁוּם שֶׁשְׁמֵר אוֹתוֹ, רֵאוּיִים לְהַתְבָּרֵךְ וְרֵאוּיִים הוּא לְבִרְכוֹת רַבּוֹת. מְשׁוּם כֵּן לְכָלֵם נָתַן בְּרָכָה אַחַת, וְלִיוֹסֵף בְּרָכוֹת רַבּוֹת, מְשַׁמֵּעַ שְׁכָתוּב בְּרַכַּת אַבְיָה גָּבְרוּ עַל בְּרַכַּת הוֹרֵי וְגו', בְּרַכַּת שְׁדִים וְרַחֵם, תְּהִיֵּן לְרֵאשׁ יוֹסֵף.

רְבִי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קכג) אֵלֶיךָ נִשְׂאֵתִי אֵת עֵינֵי הַיִּשְׁבִּי בְּשָׁמַיִם. פְּסוּק זֶה בְּאֵרוֹהוּ, אֲכַל בֵּא רָאָה, תִּפְלָה שֶׁל בֵּן אָדָם שֶׁמִּתְכַּנֵּן בָּהּ, הוּא לְמַעַלָּה לְעַמֵּק הָעֲלִיוֹן שֶׁמְשֵׁם שׁוֹפְעוֹת כָּל הַבְּרָכוֹת וְכָל הַחֲרוֹת, וּמְשֵׁם יוֹצְאִים לְקִיָּם אֵת הַכֵּל.

וְעַל זֶה יֵתֵר יו"ד, מְשׁוּם שֶׁיּו"ד לֹא פּוֹסֵק מִמְּקוֹם הַזֶּה לְעוֹלָמִים, וְלָכֵן כְּתוּב הַיִּשְׁבִּי בְּשָׁמַיִם,

ורננה. שמחה בבקר, ורננה בלילה. ועל זה (במדבר כח) את הפכש אחד תעשה בבקר ואת הפכש השני תעשה בין הערבים.

ועל זה תפלת ערבית היא רשות, משום שאותה שעה מחלקת טרף לכל חילותיה, ולא שעה להזכיר [להתברך], אלא לתת מזון. ביום ההוא מתברכת משני הצדדים הללו, בבקר ובלילה, מתוך שמחה ורננה, ובלילה מחלקת לכל פראוי. זהו שכתוב (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לבייתה וגו'.

פתח רבי חזקיה ואמר, (תהלים קמא) תכון תפלת קטרת לפניך משאת פפי מנחת ערב. למה מנחת ערב ולא תפלת הבקר, שלא כתוב תכון תפלתי בבקר? אלא כך נתבאר, תכון תפלתי קטרת לפניך. קטרת לא באה אלא רק על חדוה. זהו שכתוב (משלי כז) שמן וקטרת ישמח לב. ולכן הפהן כשמדליק נרות, הנה מקריב קטרת, כמו שנאמר (שמות ל) בהיטיבו את הנרת יקטירנה ובהעלת אהרן את הנרת בין הערבים יקטירנה. בבקר על חדוה, שהשעה גורמת בערב לשמח צד שמאל, וכך ראוי, ולעולם לא בא אלא על חדוה.

ובא ראה, קטרת מקשרת קשרים ואוחזת למעלה ולמטה, וזה מעביר מות וקטרוג ורגז, שלא יוכלו לשלט בעולם, כמו שכתוב (במדבר יז) ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת והולך מהרה וגו'. אחר זה כתוב וירץ וגו', וכפר על העם, וכתוב ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה. משום שלא יכולים כל הצדדים הרעים וכל המקטרגים לעמד לפני הקטרת, ועל זה היא סוד [חדות] הכל וקשור הכל.

ובשעת המנחה, כשהדין שרוי בעולם, התכונן דוד באותה תפלה, שכתוב תכון תפלתי קטרת לפניך וגו'. ותפלה זו שעולה תעביר רגז דין הקשה ששולט כעת בזמן הזה באותה קטרת, שדוחה ומעבירה מלפניו כל רגז [שעולה כעת בשעה זו באותה קטרת שמעבירה כל רגז] וכל קטרוג שבעולם, [הינו מה שכתוב] [מה הטעם? משום שהיא] מנחת ערב, כשהדין תלוי בעולם.

שלא ישגיח בדינם, לא יוכלו לעמד בעולם. ועל זה מהר יקדמונו רחמיך כי דלוננו מאד, דלות של מעשים טובים, דלות של מעשים כשרים [לפני הקדוש ברוך הוא].

בא תראה, אלמלא יסגלו ישראל מעשים כשרים לפני הקדוש ברוך הוא, לא היו עומדים עמים עובדי כוכבים ומזלות בעולם, אבל ישראל הם גורמים לשאר עמים עובדי כוכבים ומזלות לזקף ראשיהם בעולם. שאלמלא ישראל לא היו חוטאים לפני הקדוש ברוך הוא, שאר עמים עובדי כוכבים ומזלות נכפים לפנייהם.

ובא ראה, אלמלא שהמשיכו ישראל במעשים רעים לצד אחר בארץ הקדושה, הרי נתבאר, שלא ישלטו עמים עובדי כוכבים ומזלות בארץ הקדושה, ולא הגלו מעל הארץ, ועל זה כתוב כי דלוננו מאד, שאין לנו מעשים כשרים פראוי, ולכן כי דלוננו מאד מהר יקדמונו רחמיך.

רבי יוסי פתח ואמר, (שם ב) עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה, וכתוב (שם ק) עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה. בא ראה, כל אדם שבא לעבד לקדוש ברוך הוא, בבקר ובערב צריך לעבד את הקדוש ברוך הוא.

בבקר, כשעולה האור, והתעוררות צד הימין מתעוררת בעולם, אז צריך אדם להתקשר בימין הקדוש ברוך הוא ולעבד לפניו בעבודת התפלה, משום שתפלה מחזקת תקף למעלה, וממשיכה ברכות מהעמק העליון לכל העולמות, ומשם ממשיך ברכות למטה לתחתונים, ונמצאו עליונים ותחתונים מתברכים באותה עבודת התפלה.

עבודת התפלה, שצריך אדם לעבד לפני הקדוש ברוך הוא בשמחה וברננה להכליל את כנסת ישראל ביניהם, ואחר כך ליחד היחוד פראוי, שכתוב דעו כי ה' הוא אלהים. זהו סוד היחוד בסוד העבודה.

ועם כל זה צריך אדם לעבד לפני הקדוש ברוך הוא בחדוה ולהראות חדוה בעבודתו, ושני אלה – שמחה ורננה – כנגד שני אלה. שתי תפלות, שני קרבנות ליום כנגד שני אלה, שהם שמחה

בא ראה, כשנחרב בית המקדש, בשעה שנשרף, היה זמן מנחה, ועל זה כתוב (ירמיה ו) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. מה זה צללי ערב? אותם מקטרגים של העולם ורגזי הדינים שמזמנים באותה השעה. ועל זה שנינו שצריך אדם לכוון דעתו בתפלת המנחה. בכל התפלות צריך האדם לכוון דעתו, ובתפלה זו יותר מכל, משום שהדין שרוי בעולם, ועל זה זמן תפלת המנחה יצחק תקן אותה, והרי פשוה.

בא ראה, המלאך הגאל אתי – זו השכינה שהולכת עם בן האדם תמיד, ולא זוהי ממנו כשפן האדם שומר מצוות התורה. ועל זה יזהר בן אדם שלא יצא יחידי בדרך. מה זה יחידי? שיזהר בן אדם לשמר מצוות התורה כדי שלא תזוז ממנו שכינה, ויצטרף ללכת יחידי בלי זווג השכינה.

בא ראה, כשיוצא בן אדם לדרך, יסדר תפלה לפניו רבוננו כדי להמשיך עליו שכינה, ואחר כך יצא לדרך, וימצא זווג השכינה לגאל אותו בדרך ולהצילו בכל מה שיצטרף.

מה כתוב ביעקב? (בראשית כח) אם יהיה אלהים עמדי, זה זווג השכינה. ושמרני בדרך הזה, לפדות אותי מהכל. ויעקב היה יחידי באותו זמן, ושכינה הולכת לפניו, כל שכן החברים שיש ביניהם דברי תורה על אחת כמה וכמה. [אמר רבי יוסי, ודאי כך הוא. בינתים חשף השמש להעריב.]

אמר רבי יוסי, מה נעשה? אם נתעכב כאן, הרי היום נכנס להחשיך. אם גלף למעלה, הרי הוא גדול, ומפחד חיות השדה אנו פוחדים. אמר רבי יהודה, תמהני עליך רבי יוסי. אמר לו, הרי שנינו שלא יסמך בן אדם על הנס, שהקדוש ברוך הוא לא ירחיש לו נס בכל שעה. אמר לו, זה מדבר ביחידי, אבל אנחנו שלשה, ובינינו דברי תורה והשכינה עמנו, לא נפחד.

עד שהיו הולכים, עלו בהר אחד. אמר רבי יוסי, הרי הנה מפחיד, גלף ולא נתעכב כאן, משום שזהו הר מפחיד. אמר רבי יהודה, אם היה אחד – הייתי אומר כך, שהרי שנינו שמי שהולך יחידי בדרך מתחייב בנפשו, אבל שלשה לא, וכל אחד ואחד מעמנו, נראה שלא תזוז מעמנו השכינה.

אמר רבי יוסי, הרי שנינו שלא יסמך אדם על נס, מנין לנו? משמואל, שכתוב איך אלך ושמע שאול והרגני, והרי שמואל ראוי יותר מאתנו. אמר לו, אפלו כך, הוא היה אחד, והזק נמצא לעין, אבל אנו שלשה, והזק לא נמצא לעין. שאם משום מזיקים – הרי שנינו שלשלשה לא נראים ולא מזיקים, ואם משום לסטים – לא נמצאים כאן, שהרי הריחוק משוב, ובני אדם לא נמצאים כאן, ברם פחד הוא, שחיות השדה שנמצאות כאן.

פתח ואמר, המלאך הגאל אתי מכל רע. בפסוק זה יש להתבונן בו, [שהרי כתוב] הגאל! אשר גאל צריך היה לכתוב! מה זה הגאל? משום

❦ סדר הלימוד ליום יז טבת [יום 106 בשנה] ❦

וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹדִיעַ לְאַבְרָהָם סוּד הָאֱמוּנָה, וְכַשְׂיָדַע סוּד הָאֱמוּנָה, יָדַע שֶׁהוּא עֶקֶר וְקִיּוּם הָעוֹלָם, שֶׁבִגְלָלוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם וְהַתְּקִים. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כִּי אָמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה וְגו'. כִּשְׁבָרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, רָאָה שְׁלֹא יְכוּל לַעֲמֹד, עַד שֶׁהוֹשִׁיט יָמִין עָלָיו וְהַתְּקִים, וְאִם לֹא שֶׁהוֹשִׁיט יָמִין עָלָיו, לֹא הָיָה מִתְּקִים, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה נִבְרָא בְּדִין, וְכָךְ בְּאַרְנוֹ.

וְנִאֲמַר בְּרֵאשִׁית, וְסוּד כָּלֵל אֶחָד, שְׁנֵי גוּנִים כָּאן, בְּרֵאשִׁית. אַף עַל גַּב שֶׁאֲמַרְנוּ רֵאשִׁית מְלֻמָּטָה לְמַעְלָה, רֵאשִׁית כֶּךָ גַּם מְלֻמָּעָה לְמַטָּה, וְאֲמַרְנוּ ב' רֵאשִׁית, כִּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ בֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, שֶׁהָרִי נִתְּנָה [הִיא בֵּית] לְאוֹתָהּ רֵאשִׁית, וְהַדְּבָר כָּלוּל הוּא כְּאֶחָד.

וּבְבִי"ת הַזֶּה נִבְרָא הָעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא הַתְּקִים אֶלָּא בְּיָמִין, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ בְּהַבְרָאָם – כְּתוּב בְּאַבְרָהָם, וּמִשּׁוּם כֶּךָ, אָמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבְנֶה. וּבְנִין הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הָעוֹלָם [אוֹתוֹ הָעוֹלָם], אוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁל הַיּוֹם הָרֵאשׁוֹן הָיָה בּוֹ לְקִים, וְאַחַר כֶּךָ בְּיוֹם הַשְּׁנִי בְּשִׂמְלָל. וּבְאַלְהָ תִּקֵּן שְׁמַיִם, וְכְתוּב שְׁמַיִם תִּכְיֶן אֱמוּנָתְךָ בָּהֶם.

דְּבָר אַחַר שְׁמַיִם תִּכְיֶן אֱמוּנָתְךָ בָּהֶם – שְׁמַיִם נִתְּקִנוּ בְּאוֹתָם חֶסְדִּים, וְסוּד הָאֱמוּנָה הַתְּקִינָה בָּהֶם, שְׂאִין תְּקוּנָתָהּ אֶלָּא מִתּוֹךְ שְׁמַיִם. כְּרַתִּי בְּרִית לְבַחֲרִי – זֶהוּ סוּד הָאֱמוּנָה.

דְּבָר אַחַר, זֶהוּ צְדִיק שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצְאוֹת בְּרִכּוֹת לְכָל הַתְּחַתּוּנִים, וְכָל [אוֹתָן] הַחַיּוֹת הַקְּדוּשׁוֹת, כִּלְוֵן מִתְּבָרְכוֹת מֵאוֹתוֹ הַשְּׁפַע שֶׁשּׁוֹפַע לַתְּחַתּוּנִים, וְלִכְוֵן כְּתוּב כְּרַתִּי בְּרִית לְבַחֲרִי.

נִשְׁבַּעְתִּי לְדוֹר עַבְדִּי – זֶה סוּד הָאֱמוּנָה שֶׁהוּא עוֹמֵד תָּמִיד בְּצְדִיק הַזֶּה, קִיּוּם הָעוֹלָם, שְׁלֹא יִתְפָּזְרוּ לְעוֹלָמִים חוּץ מִזְמַן הַגְּלוּת שֶׁנִּמְנָע שְׁפַע הַבְּרִכּוֹת, וְסוּד הָאֱמוּנָה לֹא הַשְּׁלֵם, וְכָל הַחֲדוּוֹת נִמְנָעוּ. וְכַשְׁנִכְנַס הַלֵּילָה, מֵאוֹתוֹ הַזְּמַן הַחֲדוּוֹת לֹא נִכְנַסוּ לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ.

וְאַף עַל גַּב שֶׁהַחֲדוּוֹת לֹא הִתְעוֹרְרוּ, אֲבָל בַּחוּץ עוֹמְדִים וּמְזַמְרִים שִׁירָה, וְכַשְׁנִחַלֵּק הַלֵּילָה וְהִתְעוֹרְרוּ עוֹלָה מְלֻמָּטָה לְמַעְלָה, אַז הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים רְאוּ לְמַעְלָה בְּהָר סֹלַע אֶחָד וּמַעְרָה בְּתוֹכוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נִלְךָ וְנַעְלָה לְאוֹתוֹ הַסֹּלַע, שֶׁאֲנִי רוֹאִים מַעְרָה אַחַת שָׁם. עָלוּ לְשָׁם וְרָאוּ אוֹתָהּ הַמַּעְרָה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, פְּחַדְתִּי אוֹלֵי אוֹתָהּ מַעְרָה מְקוּם שֶׁל חַיּוֹת הִיא וְלֹא יִפְגְּעוּ בָּנוּ כָּאן.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי חִזְקִיָּה, הָרִי רְאִיתִי שְׂרַבִּי יוֹסִי פּוֹחֵד. אִם תֹּאמַר מִשּׁוּם שֶׁהוּא חוּטֵא, שְׁכָל מִי שֶׁפּוֹחֵד הוּא חוּטֵא, שֶׁכְּתוּב (ישעיה לג) פְּחַדוֹ בְּצִיּוֹן חֲטָאִים, הָרִי אֵינּוּ חוּטֵא, [וְהָרִי] וְכְתוּב (משלי כח) וְצַדִּיקִים כִּכְפִּיר יִבְטַח. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִשּׁוּם שֶׁהֲנֹזֵק מְצוּי.

אָמַר לוֹ, אִם הַנֹּזֵק מְצוּי – כֶּךָ הוּא, אֲבָל כָּאן לֹא נִמְצָא נֹזֵק, וְאַחַר שֶׁאֲנִי נִכְנַס לְמַעְרָה, לֹא יִכְנַס הַנֹּזֵק לְצַעַר אוֹתוֹנוּ. נִכְנַסוּ לְמַעְרָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, נִחַלֵּק אֶת הַלֵּילָה לְשִׁלְשׁ מִשְׁמֵרוֹת, שֶׁהוּא הַלֵּילָה. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵעֲמַנּוּ יַעֲמִד עַל עַמְדוֹ בְּשִׁלְשַׁת הַצְּדָדִים הֵלְלוּ שֶׁל הַלֵּילָה וְלֹא נִישָׁן.

פְּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, (תהלים פט) מִשְׁכִּיל לְאִיתָן הָאֲזֹרְחִי. הַתְּשַׁבַּחַת הַזֶּה אֲבָרְהָם אָמַר אוֹתָהּ בְּשַׁעָה שֶׁעֶסֶק בַּעֲבוּדַת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעִשָּׂה חֶסֶד עִם בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁיִּוָּדְעוּ כָּלֵם לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט עַל הָעוֹלָם, וְנִקְרָא אִיתָן מִשּׁוּם שֶׁהַתְּחִיָּק בְּתַקְיָה בְּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

חֶסְדִּי ה' לְעוֹלָם אֲשִׁירָה, וְכִי מִצַּד הַחֶסְדִּים בָּאִים לְזִמְרָה? אֶלָּא כָּאן נִכְלַל צַד הַשְּׂמַל בְּיָמִין, וְלִכְוֵן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִסָּה אֶת אֲבָרְהָם וּבָחַן אוֹתוֹ. וְהָרִי נִתְבָּאָר שֶׁיִּצְחָק בֶּן שְׁלֹשִׁים וְשֶׁבַע שָׁנִים הָיָה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, מַה זֶה נִסָּה אֶת אֲבָרְהָם? הָיָה צָרִיךְ לְכַתֵּב נִסָּה אֶת יִצְחָק! אֶלָּא נִסָּה אֶת אֲבָרְהָם שֶׁיִּמְצָא בְּדִין וְלֹהֲכָלֵל בְּדִין שֶׁיִּמְצָא שְׁלֵם כְּרֵאוּי, וְעַל זֶה חֶסְדִּי ה' עוֹלָם אֲשִׁירָה.

דְּבָר אַחַר חֶסְדִּי ה' עוֹלָם אֲשִׁירָה – אוֹתָם חֶסְדִּים שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה עִם הָעוֹלָם. לְדוֹר וָדוֹר אֲמוּנָתְךָ בְּפִי – טוֹב וְאַמֶּת שֶׁעוֹשֶׂה עִם הַכָּל. לְדוֹר וָדוֹר אֲמוּנָתְךָ – זֶה אֱמוּנַת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוֹדִיעַ אֲבָרְהָם בְּעוֹלָם וְהַזְכִּירוּ בְּפִי כָּל הַבְּרִיּוֹת, וְעַל זֶה אֲמוּנָתְךָ בְּפִי.

על התהומות, ולפַעמים נובעים ממנו מים ומתמלאים התהומות, ואכן זו עומדת לאות באמצע העולם, וזוהי אכן שהעמיד והשתיל יעקב שתילת וקיום העולם. זהו שכתוב (בראשית לא) ויקח יעקב אֶבֶן וירימה מצבה.

והאבן הזאת אשר שְׁמֵתִי מצבה וגו'. וכי אבן זאת שם לו יעקב, והרי אבן הזאת נבראה בתחלה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם? אלא ששם אותה [וכי כעת שם אותה יעקב? והרי עד שלא נברא העולם היתה. אלא שיעקב שם אותה] קיום שלמעלה ולמטה, ועל זה אשר שְׁמֵתִי מצבה כתוב. מה זה אשר שְׁמֵתִי? שכתוב יהיה בית אלהים, ששם מדור שלמעלה כאן.

בא ראה, על אבן זו יש שבעה עינים, כמו שנאמר (זכריה ג) על אבן אחת שבעה עינים. על מה נקראת שתיה? אחד - שממנה השתל העולם, ואחד שתיה - שת יה, ששם אותה הקדוש ברוך הוא להתברך ממנה העולם, בשביל שממנה מתברך העולם.

ובא וראה, בשעה שונכנס השמש, הכרובים הללו שעומדים במקום הזה והיו יושבים באות, היו מקישים כנפיהם למעלה ופורשים אותם, ונשמע קול נגון הכנפים למעלה, ואז מתחילים לנגן אותם המלאכים שאומרים שירה בראשית הלילה, בשביל שיעלה כבוד הקדוש ברוך הוא מלמטה למעלה. ואיזו שירה היו אומרים? אותו נגון כנפי הכרובים, (תהלים קלד) הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' וגו', שאו ידיכם קדש וגו', ואז [הם] היא שירה לאותם מלאכים עליונים לזמר.

במשמרת השנייה הכרובים הללו מקישים כנפיהם למעלה, ונשמע קול נגונם, ואז מתחילים לנגן אותם המלאכים שעומדים במשמרת השנייה. ואיזו שירה היו אומרים בשעה הזו? נגון כנפי הכרובים, (תהלים קכה) הבטחים בה' כהר ציון לא ימוט וגו'. ואז [אותה] היא [שירה] תחלה לאותם העומדים במשמרת השנייה הזו לנגן.

במשמרת השלישית הכרובים הללו מקישים כנפיהם ואומרים שירה, ומה היא? (שם קיג) הללויה הללו עבדי ה' וגו', יהי שם ה'

הוא מעורר כל חילות השמים לבכיה, ובוטע ברקיע, ומזדעזעים עליונים ותחתונים.

ואין מנוחה לפניו, פרט לזמן שמתעוררים למטה בתורה, אז הקדוש ברוך הוא וכל אותן נשמות הצדיקים [שעמו], כלם מקשיבים ושומחים לאותו קול, ואז מנוחה. [לפניו, ובאה מנוחה לכל נשמות הצדיקים שעמו] [לפניו נמצאת]. משום שמיום שנחרב המקדש למטה, נשבע הקדוש ברוך הוא שלא יכנס לתוך ירושלים של מעלה עד שיכנסו ישראל לירושלים של מטה, שכתוב (הושע יא) בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר, והרי פרשוה החברים.

וכל אותם מזמרים עומדים בחוץ ואומרים שירה בשלשת חלקי הלילה, וכלם משבחים בתשבחות ידועות, וכל חילות השמים, כלם מתעוררים בלילה, וישראל ביום, וקדשה לא מקדשים למעלה עד שישראל מקדשים למטה, ואז כל חילות השמים מקדשים את השם הקדוש כאחד. ועל זה ישראל קדושים מתקדשים מעליונים ותחתונים [משום שהקדשה של שמו של הקדוש ברוך הוא לא עולה אלא מלמעלה ומלמטה] כאחד. זהו שכתוב (ויקרא יט) קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם.

פתח רבי יוסי ואמר, (איוב לח) על מה אדניה הטבעו. פסוק זה אמר אותו הקדוש ברוך הוא, משום שפֶּשְׁבְּרָא את העולם, לא ברא אותו אלא על עמודים, שהם שבעת עמודי העולם, כמו שנאמר (משלי ט) חצבה עמודיה שבעה, ואותם עמודים לא נודע על מה עומדים.

משום שהוא סוד עמק, נסתר כל הנסתרים, והעולם לא נברא עד שנטל אבן אחת, והיא אבן שנקראת אבן שתיה, ולקח אותה הקדוש ברוך הוא וזרק אותה לתוך התהום, וננעצה מלמעלה למטה, וממנה נשתל העולם, והיא נקדה באמצע העולם, ובנקדה זו עומד קדש הקדשים. זהו שכתוב (איוב לח) או מי ירה אבן פנתה, כמו שנאמר (ישעיה כח) אבן בחן פנת יקרת, וכתוב (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

בא ראה, אבן זו נכרתה מאש ומרוח וממים, ונגלדה מכלם, ונעשתה אבן אחת, ועומדת

שְׁנַיִם עֶשֶׂר שָׁבָטִים לְמִטָּה, כִּךְ גַּם לְמַעְלָה שְׁנַיִם עֶשֶׂר שָׁבָטִים, וְהֵם שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה אַבְנִים יְקָרוֹת, וְכַתּוּב (תהלים קכב) שֵׁשׁ עָלוּ שָׁבָטִים וְגו'. עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל - זֶה יִשְׂרָאֵל, סוּד שְׁלֹמֶעֱלָה, וְכֻלָּם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה', וְעַל זֶה וְהָאֲבָנִים תְּהִינָן עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וּבְמִוּוֹ שֵׁשׁ שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה שְׁעוֹת בַּיּוֹם, כִּךְ יֵשׁ שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה שְׁעוֹת בְּלֵילָה. בַּיּוֹם לְמַעְלָה, וּבְלֵילָה לְמִטָּה. הַכֹּל זֶה כְּנֶגֶד זֶה. הַשְׁתַּיִם עֲשָׂרָה שְׁעוֹת שֶׁל הַלֵּילָה הֵלְלוּ מִתְחַלְקוֹת לְשִׁלְשָׁה חֻלְקִים, וְכַמָּה מְמַנֵּי מְגִנִּים עוֹמְדִים תַּחְתֵּיהֶם דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת, כֻּלָּם מְמַנֵּים בְּלֵילָה, וְנוֹטְלִים טָרֵף בַּהֲתַחֲלָה.

וְאִזּוּ כְּשֶׁנֶּחֱלַק הַלֵּילָה, עוֹמְדִים שְׁנַיִ [סְתָרִים] סְדָרִים מִצַּד זֶה וְשְׁנַיִ סְדָרִים מִצַּד אַחֵר, [וְזוּ] וְרוּחַ עֲלִיּוֹנָה יוֹצֵאת [נוֹשְׁבַת] בֵּינֵיהֶם, וְאִזּוּ כֹל אוֹתָם הָאֵילָנוֹת שֶׁבְּגֵן עֵדֶן, כֻּלָּם פּוֹתְחִים בְּשִׁירָה, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִכְנָס בְּגֵן עֵדֶן. זֶהוּ שְׁכַתּוּב אִזּוּ יִרְנְנוּ עֲצֵי הַיַּעַר מִלִּפְנֵי ה' כִּי בָא לְשִׁפֹּט אֶת הָאָרֶץ, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב (ישעיה יא) וְשִׁפֹּט בְּצִדְקָה דְלִים. מִשׁוּם שֶׁמִּשְׁפָּט נִכְנָס בֵּינֵיהֶם וּמִתְמַלֵּא מִמְּנָה [מִמְּנוּ] גֵן עֵדֶן.

וְרוּחַ צָפוֹן מִתְעוֹרֶרֶת בְּעוֹלָם, וְחֲדוּהָ נִמְצָאת, וְנוֹשְׁבַת אוֹתָהּ הַרוּחַ בְּאוֹתָם בְּשָׁמַיִם, וְעוֹלָיִם רִיחוֹת לְמַעְלָה, וּמִתְעוֹרְרִים [וּמִתְעוֹרְרִים] הַצְּדִיקִים בְּעִטְרוֹתֵיהֶם וְנִהְנִים מִתּוֹךְ זִיו הָאֶסְפִּקְלָרְיָה הַמְּאִירָה.

אֲשֶׁרֵיהֶם הַצְּדִיקִים שְׁזוּכִים לְאוֹתוֹ הָאוֹר הַעֲלִיּוֹן, וְאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁל הָאֶסְפִּקְלָרְיָה הַמְּאִירָה מְאִיר לְכָל הַצְּדִיקִים, וְכֹל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַצְּדִיקִים הֵלְלוּ נוֹטֵל אֶת חֻלְקוֹ כְּרָאוּי לוֹ, וְהָיָה נוֹטֵל [וְכִךְ] מְאִיר] כֹּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַעֲשָׂיו שֶׁעָשָׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה. יֵשׁ מֵהֶם שְׁמֵתִבְיָשִׁים מְאוֹתוֹ אוֹר שֶׁנֹּטֵל חֲבָרָם יוֹתֵר וּמְאִיר, וְהָרִי פְרָשׁוּהָ.

חֻלְקוֹ שֶׁל הַלֵּילָה, מְכַאֵן מִתְחִיל הַלֵּילָה לְהַכְנִס. כְּמָה שׁוֹמְרֵי הַחֻק מִתְעוֹרְרִים וּמִשׁוֹטְטִים בְּעוֹלָם וּפּוֹתְחִים הַסְּגוּרִים, וְאַחַר כִּךְ כְּמָה מֵינִים לְמִינֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְאִזּוּ, כְּשֶׁנֶּחֱלַק הַלֵּילָה, צַד צָפוֹן יוֹרֵד [מְאִיר הָאָרֶה] מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה, וְאוֹחוֹ בְּלֵילָה עַד שְׁנַיִ חֻלְקִים שֶׁל הַלֵּילָה.

מְכַרְךְ וְגו', מִמְזַרְח שֶׁמֶשׁ וְגו'. אִזּוּ אוֹתָם מְלֹאכִים שְׁעוֹמְדִים בְּמִשְׁמַרְתְּ הַשְּׁלִישִׁית, כֻּלָּם אוֹמְרִים שִׁירָה. וְכָל הַפּוֹכְבִים וּמִזְלוֹת הַרְקִיעַ פּוֹתְחִים בְּשִׁירָה, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב (איוב לח) בְּרֵן יַחַד כּוֹכְבֵי בְקָר וְיִרְיעוּ כֹּל בְּנֵי אֱלֹהִים, וְכַתּוּב (תהלים קמח) הִלְלוּהוּ כֹּל כּוֹכְבֵי אוֹר, שֶׁהָרִי אוֹתָם כּוֹכְבֵי הָאוֹר מְנַגְנִים עַל אוֹר. [שְׁמַמְנִים עַל הַשִּׁירָה.]

בְּשִׁמְנִיעַ הַבְּקָר, וְאִזּוּ לּוֹקְחִים שִׁירָה אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה, וְעוֹלָה כְּבוֹד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִלְּמִטָּה וּמִלְּמַעְלָה. יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה בַּיּוֹם, וּמִלְּאֲכִים עֲלִיּוֹנִים לְמַעְלָה בְּלֵילָה, וְאִזּוּ נִשְׁתַּלֵּם הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ בְּכָל הַצְּדִיקִים.

וְהָאֲבָן הַזֹּאת שְׁאָמַר, כֹּל הַמְּלֹאכִים הַעֲלִיּוֹנִים וְיִשְׂרָאֵל לְמִטָּה, כֻּלָּם מְחֻזְקִים בְּאֲבָן הַזֹּאת, וְהִיא עוֹלָה לְמַעְלָה לְהַתְעַטֵּר בְּתוֹךְ הָאֲבוֹת בַּיּוֹם, וּבְלֵילָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָא לְהַשְׁתַּעֲשַׁע עִם הַצְּדִיקִים בְּגֵן עֵדֶן.

אֲשֶׁרֵיהֶם כֹּל הָעוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם וְעוֹסְקִים בְּתוֹרָה בְּלֵילָה, מִשׁוּם שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכָל אוֹתָם הַצְּדִיקִים שֶׁבְּגֵן עֵדֶן שׁוֹמְעִים קוֹלוֹת בְּנֵי הָאָדָם אוֹתָם הָעוֹסְקִים בְּתוֹרָה, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב (שיר ח) הַיּוֹשֵׁבֵת בְּגִנִּים וְגו'.

בְּאֵרָה, אֲבָן זוֹ הִיא אֲבָן טוֹבָה, וְזֶהוּ סוּד הַכְּתוּב (שמות כח) וּמִלֵּאתָ בּוֹ מִלֵּאת אֲבָן אֲרֻכָּעָה טוֹרִים אֲבָן. וְאֵלֶּה הֵם סְדָרִים [שֶׁל שְׁלֹמוֹת] שֶׁל הָאֲבָן הַטּוֹבָה, הַשְּׁלֹמוֹת שֶׁל אֲבָן יְקָרָה, מִשׁוּם שֵׁשׁ [שְׁלֹמוֹת] אֲבָן אַחֲרַת, שְׁכַתּוּב (יחזקאל לו) וְהִסְרַתִּי אֶת לֵב הָאֲבָן וְגו', וְכַתּוּב (שם) וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם. וְזֶהוּ (ישעיה כח) אֲבָן בַּחֵן פָּנַת יְקָרָת, וּבְאַרְוֵהָ.

וְעַל סוּד זֶה כְּתוּב (שמות כד) לַחַת הָאֲבָן, שֶׁהֵם לַוַּחֹת שֶׁנִּגְזְרוּ מִכָּאֵן, וְלִכֵּן נִקְרְאוּ עַל שְׁמָהּ שֶׁל הָאֲבָן הַזֹּאת, וְזֶהוּ סוּד הַכְּתוּב (בראשית מט) מִשֵּׁם רַעָה אֲבָן יִשְׂרָאֵל, [הָרִי וְדַאי אֲבָן יִשְׂרָאֵל נִקְרְאת] כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

פְּתַח רַבִּי חִזְקִיָּה וְאָמַר, (שמות כח) וְהָאֲבָנִים תְּהִינָן עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתַּיִם עֲשָׂרָה - אֵלּוּ אֲבָנִים יְקָרוֹת עֲלִיּוֹנוֹת שֶׁנִּקְרְאוּת אֲבָנֵי הַמְּקוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כח) וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמְּקוֹם, וְהָרִי פְרָשׁוּהָ. וְהָאֲבָנִים עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֵׁשׁ

אחד. כמו זה המלאך הזה הוא בגונים רבים, וכל הגונים שבעולם ישנם במקום הזה, וסוד זה (יחזקאל א) כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם פן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה'. וכמו שיש בו כל אלו הגונים, כך גם מנהיג את כל העולם.

תוספתא

אהובים עליונים, בעלי התבונה, התבוננו. מושלים היודעים בהפאת ההבטה התקרבו לדעת, מי מכם בעלי עינים בתבונה, ויודע בשעה שעולה ברצון של סוד הסודות להוציא שלשה גונים כלולים כאחד, והם לבן אדם וירק, שלשה גונים משלבים כאחד זה בזה, מתיחדים זה עם זה. מגרפה תחתונה נצבעת ויוצאת מתוך הגונים הללו.

וכל הגונים האלו נראים בזה, מראה הוא להסתכל, כעין הבדלח נראה בשעה. כמו שמכה בתוכה, כך נראה בחוץ. שלשת הגונים הללו סובבים את זה, והגון הולך, עולה ויורד. היכלות הקשר קבועים בגון [בתוכה].

גונים מקיפים [גונים] כלולים כאחד, מעלים אותה למעלה ביום ומורידים בלילה. נר שדולק נראה בלילה. ביום נסתר האור ומתחבא במאתים ארבעים ושמונה עולמות, שכלם הולכים לתוכה [בשבילה] מלמעלה למטה בתוך שלש מאות ששים וחמשה איברים גנוזה, ומכוסה למטה.

מי שמחפש למצא אותה, ישבר כנפים קלפות נסתרות ויפתח שערים. מי שזוכה לראות, יראה תוך ידיעה ותבונה כמי שרואה אחר הכתל, פרט למשה הנביא הנאמן העליון שהיה רואה אותה עין בעין, למעלה במקום שלא ידוע.

מי שלא זוכה, דוחים אותו החוצה. כמה קבוצות בעלי דין מזדמנים אליו, מזדמנים ויוצאים עליו, ומוציאים אותו שלא יסתכל בענג המלך. או להם לאותם הרשעים של העולם שלא זוכים להסתכל, כמו שנאמר ולא יבאו לראות כבלע את הקדש וגו'.

אחר כך מתעורר צד דרום, עד שמגיע הבקר, וכשמגיע הבקר אז הדרום והצפון אוהזים בו, ואז באים ישראל למטה, מעלים אותה בתפלותיהם ובקשותיהם למעלה, עד שעולה ונגזזת ביניהם, ונוטלת ברכות מהראש [של המלך] של כל הראשים.

ומתברכת מאותו הטל שנמשך מלמעלה, ומאותו הטל נחלק לכמה צדדים, וכמה רבבות נזונים מאותו הטל, וממנו עתידים להחיות המתים. זהו שכתוב (ישעיה כז) הקיצו ורננו שכני עפר כי טל ארות טלך, טל מאותם האורות העליונים שמאירים למעלה.

עד שהיו יושבים, נחלק הלילה. אמר לו רבי יהודה לרבי יוסי, עכשו רוח צפון מתעוררת והלילה נחלק, וכעת הזמן שהקדוש ברוך הוא מתאוה לקול הצדיקים שבעולם הזה, אותם שעוסקים בתורה. כעת הקדוש ברוך הוא מקשיב [לקול דבריהם] לנו במקום הזה, לא נפסיק בדברי התורה.

פתח ואמר, המלאך הגאל אתי מכל רע. הרי נתבאר ופרשוה, אבל בא ראה, כתוב (שמות כג) הנה אנכי שלח מלאך וגו', זהו מלאך גואל העולם, שמירתם של בני האדם, וזהו שמזמין ברכות לכל העולם, משום שהוא נוטל אותם בהתחלה, ואחר כך הוא מזמין אותם לעולם, ולכן כתוב הנה אנכי שלח מלאך לפניך. (שם לו) ושלחתי לפניך מלאך.

וזהו מלאך שלפעמים זכר ולפעמים נקבה, וכך הוא, שבזמן שהוא מזמין ברכות לעולם [למעלה], אז הוא זכר ונקרא זכר. כזכר שמזמין ברכות [למעלה] לנקבה, כך הוא מזמין ברכות לעולם. ובזמן שעומד בדין על העולם, אז נקרא נקבה, כנקבה המעברת, כך הוא מתמלא מן הדין, ואז נקרא נקבה. ועל זה לפעמים נקרא זכר ולפעמים נקרא נקבה, והכל סוד אחד.

כמו זה כתוב (בראשית ג) ואת להט החרב המתהפכת. יש מלאכים שלוחים בעולם שמתהפכים לכמה גונים, לפעמים נקבות לפעמים זכרים, לפעמים דין לפעמים רחמים, והכל בגון

שמשבחים לא ידענו מי הם, וכך צריך הכל להיות נסתר בסוד עליון. ואחר שנסתר בסוד עליון, גלה ואמר הללו עבדי ה' הללו את שם ה', משום שזהו מקום שלא נסתר, כאותו עליון הטמיר של כל הטמירים. זהו מקום שנקרא שם, כמו שנאמר (שמואל-ב ו) אשר נקרא שם שם ה'.

הראשון נסתר שאינו [זה] גלוי. [השני] נסתר וגלוי. ומשום שעומד בהתגלות אמר, אותם שמשבחים לאותו מקום מי הם? ואמר שהם עבדי ה' הראויים לשבח את המקום הזה.

יהי שם ה' מברך, מה שונה שאמר יהי? אלא יהי - סוד ההמשכה מאותו מקום עליון, שהוא נסתר, כמו שאמרנו, שהוא י"ה, עד סוד הברית שהוא יו"ד תחתונה, כמו שיו"ד העליונה, הראשית פסוף.

ומשום כך יהי, סוד ההמשכה מטמיר של כל הטמירים עד הדרגה התחתונה, ובדבר הזה מתקים כל מעשה בראשית, כמו שנאמר יהי רקיע, יהי מארת, יהי אור. בכל אותם המעשים שלמעלה כתוב יהי.

בכל אותם מעשים שלמטה לא כתוב יהי, משום שסוד זה שהוא [המשכה] מסוד עליון, נסתר כל הנסתרים, לא מתקים אלא בדברים עליונים שלמעלה, ולא נאמר באותם דברים תחתונים שלמטה.

ובזה מתברך השם הקדוש בכל, ועל זה כתוב יהי שם ה' מברך וגו', ממזרח שמש עד מבואו. זה מקום עליון שמאירה ממנו השמש ומאיר לכל, וזהו מקום של הראש העליון הנסתר.

ועד מבואו - זהו מקום הקשר שנקשרת בו האמונה פראוי, ומשם יוצאות ברכות לכל, והעולם מכאן נזון, כמו שנתבאר, ומשום כך עומד מקום זה להזון מלמעלה ולהתברך משם, והכל עומד בהתעוררות התחתונה שמעוררים אותם עבדי ה' כשמברכים את השם הקדוש, כפי שאמרנו. ומשום כך שהיא בהתגלות, כתוב הללו עבדי ה' הללו את שם ה'.

בינתים האיר הבקר ויצאו מהמערה, ובאותו הלילה לא ישנו. הלכו בדרך. כשיצאו

אמר רבי יהודה, הייתי מסתפל, והרי מתוך הזהרים הללו מסתכלות נשמות הצדיקים, כשנדבקו במקום הזה. מתוך הזהרים הללו מסתכלות נשמות הצדיקים. אותם גונים עולים ונכללים כאחד. אשרי מי שיודע להכליל וליחד את כלם כאחד, לתקן הכל במקום שצריך למעלה למעלה, ואז נשמר האדם בעולם הזה ובעולם הבא. (ע"כ תוספתא)

פתח רבי יוסי ואמר, (תהלים צט) ועז מלך משפט אהב אתה כוננת מישרים וגו'. ועז מלך משפט אהב - זה הקדוש ברוך הוא. ועז מלך - תקף שמחזק הקדוש ברוך הוא אינו אלא במשפט, שהרי במשפט עומדת הארץ, כמו שנאמר (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ.

ומשום כך, ועז מלך משפט אהב, ולא [מתחזקת] נתקנת כנסת ישראל אלא במשפט, משום שמשם נזונית, וכל הברכות שנוטלת, היא נוטלת משם, ולכן ועז מלך משפט אהב - כל התשוקה וכל האהבה שלה כנגד המשפט. אתה כוננת מישרים - סוד של שני הכרובים למטה, שהם תקון וישוב העולם, והרי נתבאר.

רבי חזקיה פתח ואמר, (תהלים קיג) הללויה הללו עבדי ה' הללו את שם ה'. בפסוק זה יש להתבונן בו. כיון שאמר הללויה, אז למה הללו עבדי ה', ואחר כך הללו את שם ה'? אלא כך שנינו, מי שמשבח את [האחד] האחר, צריך לשבחו לפי כבודו, ולפי כבודו כך צריך שבחו. ושנינו, מי שמשבח את האחר בשבח שאין בו - הוא מגלה [גלוי ומסבב] את גנותו, ורוצה לגלות אותו. ועל זה מי שעושה הפסד על בן אדם, צריך כפי כבודו ולא יותר, שמתוך שבחו בא לגנותו, ובכל שבח צריך לפי כבודו.

בא ראה, הללויה, כאן יש שבח עליון של רבון הכל, מקום שאין העין שולטת בו לדעת ולהתבונן [מקום], שהוא טמיר של כל הטמירים, ומיהו? י"ה, שם עליון על הכל.

ומשום כך הללויה, שבח ושם כאחד, כלולים כאחד, וכאן נסתר הדבר שאמר הללויה ולא אמר מי הללויה, למי אמרו הללו? אלא כמו שי"ה נסתר, כך שבח שמשבחים הם נסתרים,

בא ראה, הברכה שברך את בני יוסף, למה הקדים להם ברכות עד שלא יברך את בניו? אלא מכאן שחביבות בני בניו של אדם חביבה עליו יותר מבניו, ולכן הקדים חביבות בני בנו קדם לבנו לברך אותם בתחלה.

ויברכם ביום ההוא לאמור. רבי יוסי פתח ואמר, (תהלים קטו) ה' זכרנו יברך יברך את בית ישראל וגו'. ה' זכרנו יברך - אלו הגברים. יברך את בית ישראל - אלו הנשים. משום שזכרים צריכים להתברך בתחלה, ואחר כך נשים, ונשים לא מתברכות אלא מברכת הזכרים, שכשזכרים מתברכים, אז מתברכות הנשים. ואם תאמר מזה שכתוב (ויקרא טז) וכפר בעדו ובעד ביתו, שצריך לכפר עליו בתחלה ואחר כך על ביתו, משום שמתברך ממנו.

בא ראה שנשים לא מתברכות אלא רק מגברים, שכשמתברכים אלו בתחלה, ומברכה זו מתברכות. אלא במה בארנו יברך את בית ישראל? אלא הקדוש ברוך הוא נתן תוספת ברכות לזכר שנושא, משום שמתברכת ממנו האשה, וכן בכל מקום נותן הקדוש ברוך הוא תוספת ברכות לזכר שנושא, משום שמתברך ממנו אשתו. וכן בכל מקום נותן הקדוש ברוך הוא תוספת ברכות לזכר שנושא כדי שיתברך ממנו הנקבה [מאותה תוספת הברכות. כיון שנושא האדם, נותן לו שני חלקים, אחד לו ואחד לנקבתו, והוא נוטל הכל - חלקו וחלק נקבתו].

בא ראה, ויברכם ביום ההוא [לאמור. בך אותם ברכות ולכל אלו שיצאו מהם], אחר כך לאמור בוא"ו. כאן נרמז בן בכור, (שמות ד) בני בכרי ישראל, וכתוב (ירמיה לא) ואפרים בכורי הוא, ועל זה תוספת וא"ו.

רבי חזקיה פתח, (תהלים קלט) גלמי ראו עיניך ועל ספרך כלם יכתבו וגו'. פסוק זה בארוהו בכמה מקומות. אבל בא ראה, כל אותן הנשמות שהיו מיום שנברא העולם, כלן עומדות לפני הקדוש ברוך הוא עד שלא ירדו לעולם באותה דמות ממש שנראים אחר כך בעולם, ואותו מראה של גוף האדם שעומד בעולם הזה, כך עומד למעלה.

מאותם ההרים, ישבו והתפללו תפלה. הגיעו לכפר אחד וישבו שם כל אותו היום. באותו הלילה ישנו עד שהיה חצות הלילה, וקמו להתעסק בתורה.

פתח רבי יהודה ואמר, ויברכם ביום ההוא לאמור בך יברך ישראל וגו'. ויברכם ביום ההוא, מה זה ביום ההוא? שהרי מספיק שאמר ויברכם. ועוד, כל לאמר כתוב חסר, וכאן לאמור באות וי"ו כתוב, [שפכלם כתוב לאמר בלי אות ו', וכאן כתוב לאמור] למה השנוי?

אלא סוד הוא, ויברכם ביום ההוא. מה זה ביום ההוא? סוד הדרגה הממנה על הברכות למעלה. יום ההוא - יום מאותו מקום עליון שנקרא הוא, ויום ההוא הזה שאין פרוד בין יום לבין הוא, ובכל מקום היום ההוא, זה [הוא] שתי דרגות [עליונות], דרגה עליונה ותחתונה, שהן כאחת.

ומשום כך, כשרצה יעקב לברך את בני יוסף, ברכם ביחוד שלמעלה ומטה כלם כאחד, [לאמור בוא"ו, שנכלל וא"ו ביניהם. על זה יחד אותם ביחוד שלמעלה כלם כאחד] כדי שתתקיים ברכתם, ואחר כך כלל הכל כאחד ואמר בך יברך ישראל [לאמר]. מה זה בך? ודאי זה סוד היחוד, בתחלה מלמטה למעלה [יום ההוא מלמטה למעלה], ואחר כך יורד לאמצע ולמטה. לאמור - בוא"ו, הרי האמצע. ואחר כך יורד למטה בך, וכך הוא יפה כראוי, מלמטה למעלה, וממעלה למטה.

בך יברך ישראל, מה זה ישראל? ישראל הזקן. לא כתוב יברך ישראל, אלא יברך, שהרי ישראל נוטל ברכות מלמעלה, ואחר כך הוא מברך את הכל בדרגה התחתונה הזו דוקא, שאמר בך יברך ישראל לאמר.

ישמך אלהים כאפרים וכמנשה. הקדים את אפרים בתחלה, משום שאפרים על שם [של יוסף] ישראל. מנין לנו? מזה שכשבט אפרים יצא, עד שלא השלם זמן שעבוד מצרים, דחקו את השעה ויצאו מהגלות, קמו עליהם שונאיהם והרגו אותם, וכתוב בן אדם העצמות האלה כל בית ישראל המה, משמע שכתוב (יחזקאל לז) כל בית ישראל המה, ולכן הקדים את אפרים קדם מנשה, ולכן אפרים משאו לצד מערב, ומסעו הנה.

תוספתא

קול גלגל מתגלגל ממטה למעלה, מרכבותיה סגורות, הולכות ומתגלגלות. קול נעימות עולה ויורד, הולך ומשוטט בעולם. קול שופר שופע בעמקי הדרגות מסובב דרגה [גלגל] סביבה. יושבות שתי מגרפות מימין ומשמאל, בשני גונים נשאבים זה בזה, זה לכן וזה אדם, ושניהם סובבים גלגל למעלה, סובב לימין - לכן עולה, וסובב לשמאל - אדם יורד, והגלגל סובב תמיד ולא שוכך.

שתי צפרים עולות, שמצפצפות, אחת לצד דרום ואחת לצד צפון. פורחים באויר צפצוף, וקול נעימת הגלגל מתחברים כאחד, ואז (תהלים צד) מזמור שיר ליום השבת. וכל הברכות שופעות בלחש בנעימות הזו [מקול], מתוך אהבת קול השופר. כנגד אותן ברכות יורדות מלמעלה למטה, ונגנזו כאחד בתוך עמק הבאר, נביעת הבאר שלא פוסקת בלחש, עד שמתמלא אותו גלגל סובב.

אותן שתי מגרפות סובבות, אחת הימנית, קוראת בחיל ואומרת: זהר שזוהרים שעולה ויורד, שני אלפי עולמות האירו. עולם האמצע בתוכם האר בזוהר רבונה. כל אותם בעלי העינים הסתכלו ופקחו עיניהם, ותזכו לאור הזה, לעדון הזה. אלו הן ברכות ששופעות מלמעלה, מי שזוכה, גלגל עולה סובב ימינה, ושופע ומושך לאותו הזוכה, ומתעדן מברכות אלו העליונות הזוהרות. אשריהם אותם שזוכים בהם.

ובשלא זוכה, גלגל סובב, ואותה מגרפה של צד שמאל סובבת ויורדת למטה, וממשיכה דין על זה שלא זוכה, וקול יוצא: אוי לאותם רשעים שלא זכו. מאותו צד יוצאת אש של שלהבת שדולקת, ששורה על ראשי הרשעים. אשריהם אותם כל אותם שהלכו בדרך אמת בעולם הזה לזכות לאותו אור עליון, ברכות מצחצחות, כמו שנאמר (ישעיה נח) והשביע בצחצחות נפשך. עד כאן התוספתא

בא ראה, כל הברכות העליונות, כלן נמסרו לדרגה הזו לברך את הכל. ואף על גב שאין לה אור מעצמה, כל הברכות וכל השמחה וכל הטוב, כלם

ובשעה שנשמה זו מזמנת לרדת לעולם, אותה נשמה באותה דמות ממש שעומדת בעולם הזה, כך עומדת [למעלה] לפני הקדוש ברוך הוא, ומשביע אותה הקדוש ברוך הוא שתשמר מצוות התורה ולא לעבר על הבריתות.

ומנין לנו שעומדת לפניו? שכתוב (מלכים א-יז) חי ה' אשר עמדתי לפניו. עמדתי ודאי, והרי פשוטה. ולכן גלמי ראו עיניך, עד שלא יתראה [הצלם] בעולם. ועל ספרך כלם יפתבו, שהרי כל הנשמות באותה דמות שלהם, כלם בספר כתובים. ימים יצרו, הרי פשוטה יצרו ודאי. ולא אחד בהם, בעולם הזה לעמד בקיום רבונם כראוי.

בא ראה, ימי בן האדם כשזוכה בעולם הזה במעשים טובים, הימים שלו מתרבים למעלה מאותו מקום שהוא מדת ימיו. פתח ואמר, (תהלים ט) הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא וגו'. פסוק זה בארוהו. אבל בא ראה, קצי - זה קץ הימין, שנקשר בדרך. ומדת ימי מה היא - זהו שמתמנה [שיש ממנה] ממש על ימיו.

אמר רבי יהודה, הרי שמעתי מרבי שמעון שפסוק זה נאמר על אותם הימים שנגזרו עליו מאדם הראשון, שהם שבעים, שהרי נאמר שחיים בכלל לא היו לו, אלא שאדם נתן לו מאותם ימים שלו שבעים שנים.

וסוד זה, וילון לא משמש כלום, והלבנה לא מאירה כלל מעצמה, ושבעים שנים מאירות לה בכל צדדיה, והם חיי דוד סתם. ועל זה רצה דוד מהקדוש ברוך הוא לדעת סוד זה, ועל מה אין חיים ללבנה מעצמה, ולדעת את העקר שלה.

ומדת ימי מה היא - זוהי דרגה [של העולם] עליונה נסתרת שעומדת על כל אותם הימים שהם חיים שלה, מקום שמאיר לכל. אדעה מה חדל אני - אמר דוד, אדע על מה חדל אני אור מעצמי ונמנע ממני כשאר כל אותם האורות העליונים שיש להם לכלם חיים, ואני על מה אני חדל ועל מה נמנע ממני. וזהו מה שרצה דוד לדעת, ולא נתנה לו רשות לדעת.

שְׁתַּפְּלַת הַרְבִּים כַּמָּה הֵן תַּפְלוֹת שְׂאִינָן [מִבְּנֵי] מִצְדִּיקִים, וְכֵלֶן נִכְנָסוֹת לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלֹא מִשְׁגִּיחַ בַּחֲטָאֵיהֶם.

מִשּׁוּם כִּף פְּנֵה אֶל תַּפְלַת הָעֶרְעֵר, מֵהַפֶּךְ וּמִסְתַּכֵּל בָּהּ, וּמִסְתַּכֵּל [בְּזִכּוֹתוֹ] בַּמָּה רְצוֹן נַעֲשֶׂה, וּמִי אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁמִּתְפַּלֵּל תַּפְּלָה זוֹ וּמֵהֶם מַעֲשִׂיו. מִשּׁוּם כִּף צְרִיף הָאָדָם לְהִתְפַּלֵּל תַּפְּלָה בְּצַבּוּר. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא בָּזָה אֶת תַּפְּלָתָם, אֵף עַל גַּב שֶׁלֹּא כָלָם בְּכוֹנֵה וּרְצוֹן הַלֵּב.

דְּבַר אַחַר פְּנֵה אֶל תַּפְלַת הָעֶרְעֵר – זֶה יְחִידִי שֶׁנִּכְלָל בְּרַבִּים. וּמִיָּהוּ יְחִידִי שֶׁנִּכְלָל בְּרַבִּים? הוּא אוֹמֵר זֶה יַעֲקֹב, שֶׁהוּא כְּלוּל בְּשְׁנֵי צְדִיקִים, וְקָרָא לְבְנָיו, וְהִתְפַּלֵּל תַּפְּלוֹתוֹ עֲלֵיהֶם. אֵיזוֹ תַּפְּלָה שֶׁיִּתְקַבְּלוּ בְּשִׁלְמוֹת לְמַעַלָּה? תַּפְּלָה שֶׁלֹּא יִשְׁמְדוּ בַגְּלוּת.

בְּשַׁעָה זוֹ שֶׁקָּרָא לָהֶם יַעֲקֹב, הִסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ שְׂכִינָה, וְהָרִי פָּרְשׁוּהָ. וּבֹא וּרְאֵה, בְּשַׁעָה שֶׁיַּעֲקֹב הָיָה קוֹרָא לְבְנָיו, הִזְדַּמְּנוּ לְשֵׁם אֲבִרְהָם וְיַצְחָק, וְשְׂכִינָה עַל גַּבֵּיהֶם. וְהַשְׂכִּינָה הִיָּתָה שְׂמַחָה בְּיַעֲקֹב לְהִתְחַבֵּר בְּאַבוֹת, לְהִתְקַשֵּׁר עִם נַפְשׁוֹתֵיהֶם כְּאַחַד, לְהִיּוֹת מְרַכְּבָהּ.

בְּשַׁעָה שֶׁפָּתַח יַעֲקֹב וְאָמַר, הָאֶסְפוּ וְהִגִּידָה לְכֶם אֶת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, בְּאַחֲרִית – זוֹ הַשְׂכִּינָה, כְּבִיכּוֹל נָתַן בּוֹ עֲצָבוֹת, וְהִסְתַּלַּק. וְאַחַר כִּף הִחֲזִירוּ אוֹתָהּ בְּנָיו בְּיַחּוּד הַדְּבָרִים שֶׁלָּהֶם, וּפָתְחוּ וְאָמְרוּ (דְּבָרִים ו) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וְגו'. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הָעֵמִידָה יַעֲקֹב, וְאָמַר בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, וְהִתְיַשְּׁבָה הַשְׂכִּינָה בְּמִקּוּמָהּ. וְיִקְרָא יַעֲקֹב, מָה קָרִיאָה כָּאֵן? אֵלֹא קָרִיאָה, לְקִיָּם מְקוּמָם, לְקִיָּם אוֹתָם לְמַעַלָּה וּמִטָּה.

עוֹמְדִים בָּהּ וּמִמֶּנָּה [עוֹמְדִים] יוֹצְאִים, וְעַל זֶה נִקְרָאת כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, וְנִקְרָאת בְּרָכָה מִמֶּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מְשָׁלִי י) בְּרַכַּת ה' הִיא תַעֲשִׂיר. וְעַל זֶה כְּתוּב (דְּבָרִים ל) וּמִלֵּא בְּרַכַּת ה' יָם וְדָרוֹם יִרְשָׁה.

וְלִבָּן יֵשׁ לָהּ בְּכֹלָם שִׁיּוֹר, וּמִכֹּלָם מִתְמַלֵּאת וּמִכֹּלָם יֵשׁ בָּהּ, וּמִתְבָּרַכַת מִכָּל אוֹתָן בְּרָכוֹת עֲלִינוּת, וְנִמְסְרוּ לָהּ בְּרָכוֹת לְבָרֶךְ. מִנֵּיִן לָנוּ? שְׂאֵמֵר רַבִּי יַצְחָק, יַעֲקֹב בְּרוּךְ אֶת בְּנֵי יוֹסֵף מִמְּקוֹם זֶה שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת נִמְסְרוּ בְּיָדוֹ לְבָרֶךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֹאשִׁית יב) וְהָיָה בְּרָכָה. מִכָּאֵן וְהִלָּאָה הַבְּרָכוֹת נִמְסְרוּ בְּיָדוֹ.

בֹּא רְאֵה, כְּמוֹ זֶה אָנוּ מְבָרְכִים וּמְשַׁבְּחִים אֶת הַשֵּׁם הַזֶּה, וְעַל זֶה הַלֵּל, שְׂאוֹתָם יָמִים שְׂאוֹמְרִים הַלֵּל. שְׂאֵמֵר רַבִּי חֲיִיא, בְּהַלֵּל צְרִיכִים שֶׁלֹּשׁ דְּרָגוֹת: חֲסִידִים, צְדִיקִים, וְיִשְׂרָאֵלִים. [מִשּׁוּם שֶׁנִּתְעַלָּה כְּבוֹד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֵלוֹ הַדְּרָגוֹת] חֲסִידִים מִצַּד הַיָּמִין, צְדִיקִים מִצַּד הַשְּׂמָאל, וְיִשְׂרָאֵל מִכָּל אוֹתָם הַצְּדִיקִים, מִשּׁוּם [שֶׁהִיִּשְׂרִים] שִׁישְׂרָאֵל כְּלוּלִים מִכֹּלָם, וְעַל זֶה עוֹלָה תְּשַׁבַּחַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵהַכֵּל, וְכֵן בְּכָל מְקוֹם שִׁישְׂרָאֵל מְשַׁבְּחִים אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִלְּמַטָּה, עוֹלָה כְּבוֹדוֹ בְּכָל.

וְיִקְרָא יַעֲקֹב אֶל בְּנָיו וַיֹּאמֶר הָאֶסְפוּ וְגו'. רַבִּי אֲבָא פָּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים ק) פְּנֵה אֶל תַּפְּלַת הָעֶרְעֵר וְלֹא בָּזָה אֶת תַּפְּלָתָם. פְּסוּק זֶה בְּאֵרוֹהוּ, וְהִתְקַשְׁוּ בּוֹ הַחֲבָרִים. (אֵלֹא עוֹד יֵשׁ בּוֹ צַד בְּצִיּוּרִים רַבִּים) פְּנֵה?! הַקְּשִׁיב הֲיָה צְרִיף, אוֹ שְׁמַע. מָה זֶה פְּנֵה?

אֵלֹא כָּל תַּפְלוֹת הָעוֹלָם – תַּפְלוֹת, וְתַפְּלַת הַיְחִיד לֹא נִכְנָסַת לִפְנֵי הַמְּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ אֵלֹא בְּכַח חֲזָק. שְׁעַד שֶׁלֹּא נִכְנָסַת אוֹתָהּ תַּפְּלָה לְהִתְעַטֵּר בְּמִקּוּמָהּ, מִשְׁגִּיחַ בָּהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִסְתַּכֵּל בָּהּ, וּמִסְתַּכֵּל בַּחֲטָאֵי וּבְזִכּוֹת אוֹתוֹ הָאָדָם, מָה שְׂאִינוֹ עוֹשֶׂה כֵּן בְּתַפְּלַת הַרְבִּים,

❦ סדר הלימוד ליום יח טבת [יום 107 בשנה] ❦

פרוד, והכל קָשֶׁר אֶחָד. ועל זה דָּבַר זֶה כִּף הוּא ודאי, וְאֵגִידָה לָכֶם – סוּד הַחֲכָמָה, שֶׁרָצָה לְגַלוֹת אֶת סוּף כָּל מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁלֹּא גָלָה מֵה שֶׁרָצָה לְגַלוֹת, אִם כִּף אִז לְמָה כָּתוּב בַּתּוֹרָה דְּבַר שֶׁל יַעֲקֹב הַשְּׁלֵם, וְאַחַר כִּף נִפְגָּם, וְלֹא הַשְּׁתֵלֵם הַדְּבָר? אֲלֹא וְדַאי שֶׁהַשְּׁתֵלֵם, כָּל מֵה שֶׁצָּרִיךְ לְגַלוֹת גָּלָה וְהַסְתִיר, אָמַר דְּבַר וּגְלָה בַּחוּץ וְהַסְתִיר לְפָנִים. וְדַבַּר תּוֹרָה לֹא נִפְגָּם לְעוֹלָמִים.

וְהַכֹּל הוּא נִסְתָּר בַּתּוֹרָה, מִשּׁוּם שֶׁהַתּוֹרָה הִיא שְׁלֵמוֹת הַכֹּל, שְׁלֵמוֹת שֶׁל מַעֲלָה וְלִמְטָה, וְאִין אוֹת אוֹ דְּבַר בַּתּוֹרָה פָּגוּם, וְיַעֲקֹב, כָּל מֵה שֶׁהֲצִטֵּר לֹאמַר, אֲבָל גָּלָה וְהַסְתִיר, וְלֹא פָּגַם מִכָּל מֵה שֶׁרָצָה אֶפְלוֹ אוֹת אַחַת.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ יוֹשְׁבִים יוֹם אֶחָד עַל פֶּתַח לוּד. אָמַר רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי יְהוּדָה, זֶה שֶׁרָאִינוּ שִׁיעֲקֹב בֶּרֶךְ אֶת בְּנָיו, רָאִינוּ מִמֵּה שֶׁכָּתוּב וַיִּבְרַךְ אוֹתָם, אֲבָל אֵיפֹה הַבְּרָכָה שְׁלָהֶם? אָמַר לוֹ, כָּל הַבְּרָכוֹת הֵם שֶׁבֶרֶךְ אוֹתָם, כְּמוֹ יְהוּדָה אֶתֶּה יוֹדוּךְ אַחֲרָי, דִּן יָדִין עִמוֹ, מֵאֲשֶׁר שְׁמָנָה לַחֲמוֹ, וְכֵן כָּלֵם.

אֲבָל מֵה שֶׁרָצָה לְגַלוֹת לָהֶם לֹא גָלָה, שֶׁרָצָה לְגַלוֹת לָהֶם אֶת הַקֶּץ, וְהָרִי פִּרְשׁוּהָ שִׁישׁ קֶץ לְיָמִין וַיֵּשׁ קֶץ לְשִׁמְאֵל, וְרָצָה לְגַלוֹת לָהֶם אֶת הַקֶּץ כְּדִי לְהַשְׁמֵר וּלְהַטְהֵר מֵעֲרֻלָּה. וּמֵה שֶׁגָּלָה לָהֶם נֹדַע וְהַתְגַּלָּה עַד שֶׁנִּכְנְסוּ לְאַרְץ הַקְּדוּשָׁה, אֲבָל דְּבָרִים אַחֲרֵים אֵינָם בְּגֵלוּי, וְהֵם נִסְתָּרִים בַּתּוֹרָה בַּפְּרָשָׁה הַזֹּאת שֶׁל יַעֲקֹב וּבְאוֹתָן הַבְּרָכוֹת.

פֶּתַח וְאָמַר, רְאוּבֵן בְּכָרִי אֶתֶּה כַּחַי וְרֵאשִׁית אוֹנִי. מֵה רָאָה יַעֲקֹב לְפֶתַח בְּרֵאוּבֵן? שִׁיפֶתַח בִּיהוּדָה, שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן לְכָל הַמַּחֲנוֹת, וְהוּא מְלֶךְ, וְרֵאִינוּ שֶׁלֹּא בֶרֶךְ אוֹתוֹ וְסָלַק בְּרָכוֹת מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁבָּא מִשֶׁה וְהַתְּפַלֵּל תְּפִלָּה עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ל) יַחֲיֵי רְאוּבֵן וְאֵל יָמוֹת.

אֲבָל וְדַאי בְּרָכוֹ, וְעֲלֵתָה אוֹתָהּ בְּרָכָה לְמִקּוּמָהּ. לְאָדָם שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן. כְּשֶׁהֲגִיעַ זְמַנוֹ לְהַסְתַּלֵּק מִן הָעוֹלָם, בָּא הַמְּלָךְ אֵלָיו. אָמַר, הָרִי כָּל מִמּוֹנֵי יְהִיָּה בְּיַד הַמְּלָךְ שְׁמוֹר לְבָנִי. כְּשֶׁרָאָה הַמְּלָךְ שֶׁבָּנוּ רְאוּי, אִז נָתַן לוֹ. כִּף יַעֲקֹב אָמַר.

בֵּא רָאָה, בְּכָל מְקוֹם קְרִיאָה בְּגוֹן זֶה, שֶׁכָּתוּב (בַּמְדַּבֵּר יג) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁעַ בֶּן נוּן יְהוֹשֻׁעַ, לְקִים מְקוּמוֹ בְּמִקּוֹם שֶׁצָּרִיךְ וּלְקַשֵּׁר אוֹתוֹ. וְכֵן (בְּרֵאשִׁית כה) וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. וְכָתוּב וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַעֲמִידוֹ לְמִקּוֹם זֶה בְּשֵׁם זֶה. הַקְּרִיאָה בָּאָה לְקִיּוּם.

אִם תֹּאמַר וַיִּקְרָאוּ אֵל אֱלֹהִים, קְרֵאתִי מִצְרָה לִי אֵל ה' – כִּף הוּא וְדַאי, לְקַשֵּׁר וּלְקִים קִיּוּם הָעֲלִיּוֹן, וּמֵהוּ? סְדוּר שֶׁל שְׁבַח רְבוּנוֹ, וְכָל אוֹתָם דְּבָרִים שֶׁצָּרִיכִים לְפָנֵי רְבוּנוֹ, קִיּוּם נוֹתֵן לוֹ לְרְבוּנוֹ שֶׁמֵּרָאָה שֶׁהַכֹּל תְּלוּי בּוֹ וְלֹא בְּמִקּוֹם אַחֵר, הָרִי הַכֹּל מֵעֲמִיד קִיּוּם. כְּמוֹ זֶה וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֵל בְּנָיו, הַעֲמִידִם בְּקִיּוּם שְׁלֵם. כְּמוֹ זֶה וַיִּקְרָא אֵל מֹשֶׁה, הַתְּקִים בְּקִיּוּמוֹ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, א' שֶׁל וַיִּקְרָא לְמָה הִיא קְטָנָה? אָמַר לוֹ, הַתְּקִים מֹשֶׁה בְּשְׁלֵמוֹת, וְלֹא בְּכָל שֶׁהָרִי הַסְתַּלֵּק מֵאֲשֶׁתּוֹ. בְּסִפְרֵי הַקְּדָמוֹנִים אָמְרוּ לְשִׁבַח, וְאָנוּ כִּף שְׁנִינוּ: מֵה שְׁנַתְעֵלָה לְמַעֲלָה, יִתְקַשֵּׁר לְמַעֲלָה וְלִמְטָה, וְאִז הוּא שְׁלֵם. עוֹד, אֶל"ף קְטָנָה הִיָּתָה מְמִקּוֹם קְטָן, קְטָן שֶׁהוּא גְדוֹל בְּהַתְּחַבְּרוֹתוֹ לְמַעֲלָה. [לְמַעֲלָה וְלִמְטָה וְאִז נְשָׁלֵם].

וַיֹּאמֶר, מֵה זֶה וַיֹּאמֶר? הָרִי פִּרְשׁוּהָ, [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר בְּלָבוֹן] וְאִמְרַת בְּלָבָךְ – אִמְרִיהָ בַּחֲשָׁאִי. הֵאֲסִפּוּ?! אֲסִפּוּ הִיא צָרִיךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים ג) אֲסִפּוּ לִי חֲסִידַי. אֲלֹא [הַקִּים לָהֶם] קִים לָנוּ, הֵאֲסִפּוּ מְמִקּוֹם שֶׁלְמַעֲלָה הוּא. הֵאֲסִפּוּ, בְּקִשׁוֹר שְׁלֵם בִּיחּוּד אֶחָד. וְאֵגִידָה לָכֶם, מֵה זֶה וְאֵגִידָה לָכֶם? סוּד חֲכָמָה הוּא.

רַבִּי יוֹסִי שָׁאַל אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר לוֹ, וְאֵגִידָה, אוֹ וַיְגַד, אוֹ וַיְגִידוּ, וְכֵן כָּלֵם, שֶׁשְׁנִינוּ שְׁסוּד הַחֲכָמָה הִיא, לְמָה בְּדַבַּר זֶה [בְּכָלֵם] הוּא בְּסוּד הַחֲכָמָה? אָמַר לוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא דְּבַר שֶׁבָּא בְּגִימ' לְדַל"ת בְּלִי פְרוּד, וְזֶהוּ סוּד הַחֲכָמָה. דְּבַר שֶׁבָּא בְּשְׁלֵמוֹת בְּסוּד הָאוֹתִיּוֹת כִּף הוּא כְּשֶׁהֵם בַּחֲכָמָה, אֲבָל דַּל"ת בְּלִי גִימ' לְאִינוּ שְׁלֵמוֹת, וְכֵן גִּימ' לְבְּלִי דַּל"ת, שֶׁהָרִי זֶה בְּזֶה נִקְשְׁרוּ בְּלִי פְרוּד, וּמִי שֶׁמְפָרִידֵם, גּוֹרֵם לְעַצְמוֹ מוֹת, וְסוּד זֶה הוּא חֲטָאוֹ שֶׁל אָדָם.

מִשּׁוּם כִּף הוּא דְּבַר שֶׁל סוּד חֲכָמָה. וְאִף עַל גַּב שִׁישׁ יו"ד לְפַעְמִים בֵּין גִּימ' לְדַל"ת, אִין

בעולם הזה, כשעולה לאותו מקום שנקשר בו, אז הוא שלם מכל הצדדים, ממטה וממעלה [ומכל הצדדים].

ובשנשמה עולה, אז מתעוררת תשוקת הנקבה לזכר, ואז נובעים מים מלמטה למעלה, ובור נעשה באר, מים נובעים, ואז התחברות ויחוד [ויסוד] ותשוקה ורצון נמצאים, [לזה] שהרי בנשמת הצדיק נתקן אותו מקום, ומתעוררת חביבות ורצון למעלה ומתחברים כאחד.

ראובן בכרי אתה. כך הוא ודאי, טפה ראשונה של יעקב היתה, ורצונו במקום אחר היה, כמו שנתבאר. בא ראה, ראובן וכל שנים עשר השבטים, כלם אחוזים בשכינה, וכשראה יעקב את השכינה עליו, קרא לשנים עשר בניו להתחבר עמה.

ובא וראה, מטה שלמה לא נמצאה מיום שנברא העולם כאותה השעה שרצה יעקב להסתלק מן העולם. אברהם מימינו, יצחק משמאלו (דין), יעקב היה שוכב ביניהם, שכינה לפניו. כיון שראה כך יעקב, קרא לבניו, ואחז אותם סביב השכינה, וסדר אותם בסדור שלם.

מנין לנו שסדרם סביב השכינה? שכתוב האספן, ואז נמצאה שם שלמות הכל, וכמה מרכבות עליונות סביבם. פתחו ואמרו, לך ה' הגדלה והגבורה וגו'. אז התכנס השמש אל הלבנה, והתקרב מזרח למערב. זהו שכתוב ויאסף רגליו אל המטה, ומאירה הלבנה, ונמצאת בשלמות. ואז ודאי שנינו, יעקב אבינו לא מת. כיון שראה יעקב [סדר] צד שלם, מה שלא נמצא כך לבן אדם אחר, שמח ושבח את הקדוש ברוך הוא, ופתח וברך את בניו, כל אחד ואחד כראוי לו.

רבי יוסי ורבי ייסא היו הולכים בדרך, אמר רבי ייסא, הרי ודאי שנינו, כל בני יעקב נתקנו בסדר שלם והתברכו כל אחד ואחד כראוי לו, מה נאמר בפסוק הזה, שכתוב מאשר שמנה לחמו וגו'? אמר לו, לא ידעתי, כי לא שמעתי מהמנורה הקדושה, אלא אתה ואני נלך למנורה הקדושה. הלכו. כשהגיעו לרבי שמעון, אמרו דבר ושאלו שאלה. אמר להם, ודאי סוד החכמה הוא.

ראובן בכרי אתה, אהוב מעי אתה, אבל הברכות שלך יעלו בידי המלך הקדוש עד שיראה אותך, משום שהלכת פנגד אפך וגו', כתרגומו. ראובן בכרי אתה וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (יחזקאל לו) ויאמר אלי הנבא אל הרוח וגו'. כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בכבוד המלך, שהרי התורה מכריזה עליהם בכל יום, ואין מי שמקשיב באזניו כנגדה. פסוק זה קשה, כיון שכתוב הנבא אל הרוח, מדוע פעם נוספת הנבא בן אדם ואמרת אל הרוח?

אלא מפאן למדנו סוד החכמה, שנים עומדים כאן - אחד לעורר מלמטה למעלה, שאם לא מתעוררים למטה לא מתעוררים למעלה, ובהתעוררות שלמטה מתעורר למעלה. הנבא אל הרוח - מלמטה למעלה, הנבא בן אדם ואמרת אל הרוח - מלמעלה למטה.

שהרי אפלו למעלה, בהתעוררות שלמטה לוקח אותו עליון מהעליון ממנו. כמו פסוק זה, כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח. מארבע רוחות - זה דרום ומזרח וצפון ומערב, ורוח באה ממערב בהתחברות של אלה האחרים, כמו שנאמר (במדבר כא) כרוה נדיבי העם וגו'.

ומפאן יוצאות רוחות ונשמות לבני העולם להצטיר בהם, ונושבים, כמו שנאמר (בראשית ב) ויפח באפיו נשמת חיים. בא ראה, לוקח מצד זה ונותן בצד אחר, ועל זה (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים והים איננו מלא. למה איננו מלא? משום שלוקח ונותן, מכניס ומוציא.

רבי אלעזר שאל שאלה את רבי שמעון. אמר, הואיל וגלוי לפני הקדוש ברוך הוא שפני אדם ימותו, למה הוריד נשמות לעולם, ולמה הוא צריך את זה? אמר לו, שאלה זו לפני רבן שאלו כמה וכמה, ובארוה, אבל הקדוש ברוך הוא נותן נשמות שיורדות לעולם הנה להודיע את כבודו, ולוקח אותן אחר כך. אם כך למה ירדו?

אלא סוד זה כך הוא. פתח ואמר, (משלי ה) שתה מים מבורך ונזלים מתוך בארץ. הרי פרשוה, בור - מקום שלא נובע מעצמו. ומתי נובעים המים הללו? בשעה שהשתלמה הנשמה

אמר רבי שמעון, עתידים אותם בני ראובן לעורר שני קרבות בתוך הארץ. בא ראה, כתוב כחי בגלות מצרים. וראשית אוני – שהם היו ראשונים לאחיהם לקרב. יתר שאת – לגלות אשור, שמשם גלו בני גד ובני ראובן ראשונים מכלם, וסבלו כמה רעות, וכמה ענויים סבלו, ולא שבו עד כעת.

ויתר עז – לזמן שמלך המשיח יתעורר בעולם, הם יצאו ויערכו קרבות בעולם וינצחו, ויתחזקו על העמים, ובני העולם יפחדו מהם וירתתו לפנייהם ויחשבו להתגבר במלכות, ולא ישארו בה. זהו שכתוב פחז כמים אל תותר. מה הטעם שלא ישארו בה ואפלו בצד אחד של העולם? משום כי עלית משכבי אביך, שעתידים להכנס ולערך קרבות בתוך הארץ הקדושה, משכבי אביך דוקא, זו ירושלים.

בא ראה, לארבעת צדדי העולם התפזרו בני ראובן בגלות, כנגד כל ישראל שגלו לגלות ארבע פעמים בארבע רוחות העולם. זהו שכתוב כחי – אחד, וראשית אוני – שנים, יתר שאת – שלשה, ויתר עז – ארבעה. כמו כן עתידים הם לערך קרב בארבע רוחות העולם ולשלט בקרבם על הכל, וינצחו עמים רבים וישלטו עליהם.

פחז כמים אל תותר כי עלית על משכבי אביך. כאן נרמז על הרהור ראשון שהיה לעקב בטפה הראשונה ברחל, שאלמלא הרהור של אותה טפה היה במקומה, נשאר היה ראובן בכל, אבל פחז כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך. עלית – בהרהור אחר, אז חלת וגו'.

דבר אחר פחז כמים אל תותר – שהרי כאשר יערכו קרב בני ראובן בעולם וינצחו עמים רבים, לא ישארו במלכות, מה הטעם? כי עלית משכבי אביך, שעתידים לערך קרב בארץ הקדושה דוקא, שכתוב כי עלית משכבי אביך, [זו ירושלים. משכבי?!] משכב היה צריך לכתב! אלא אביך, זה ישראל הזקן. משכבי אביך ולא משכב, משום שהרי פעמים נבנתה ירושלים, ופעם שלישית לזמנו של מלך המשיח, ולכן משכבי אביך. וכאן התגלתה ברכה, ומה שהיה באותו זמן, ומה שהיה כשנכנסו ישראל לארץ, ומה שיהיה בזמן מלך המשיח במעשה ראובן.

פתח ואמר, (שופטים ה) אשר ישב לחוף ימים ועל מפרציו ישכון. למה ישב שם? אלא מי שיושב על שפת הים, משתמש בתפנוקי העולם. [וכאן אשר זהו פתח עליון של צדיק (של צדק), כשמתברך להוריק ברכות לעולם. וכאן סמך לפסוק הזה מאשר שמנה, לפתח העליון, שמשם מוריקים ברכות לעולם] ופתח זה נודע תמיד בברכות של העולם, ונקרא אשר, וזהו עמוד מאותם עמודים שהעולם עומד עליהם.

והמקום שנקרא לחם עני, מאותו מקום נתקן [ההוא]. זהו שכתוב מאשר שמנה לחמו. מה שהיה לחם עני, הפך להיות לחם [עני] פנג [שמנה], משום שהריק וזרק בו ברכות ותפנוקים, וסוף הפסוק מוכיח – והוא יתן מעדני מלך. מי המלך? זו כנסת ישראל, ששמנה גזון בתפנוקי עולם, וזה ניתן למלך הזה כל הברכות, כל שמחה וכל טוב הוא נותן, וממנה יוצאים אמרו, אם לא באנו לעולם אלא רק לדעת את זה – טוב לנו.

ראובן היה בכור של יעקב. אמר רבי חייא, לו ראוי הכל, והכל העבר ממנו, ונתנה המלכות ליהודה, הבכורה ליוסף, והפנה ללוי. זהו שכתוב פחז כמים אל תותר, לא תשאר בהם. ומה שאמר כחי וראשית אוני, כאן ברכו והפקידו אצל הקדוש ברוך הוא.

לאהוב המלך, [שבקש מהמלך לעשות לו טובה] שהיה לו בן ורצה שהמלך יעשה לו טובה] יום אחד עבר בנו בשוק. אמר למלך, זה בני, ודאי אהוב נפשי. שמע המלך, וידע שזה בקש על בנו. כן יעקב אמר, ראובן בכרי אתה כחי וגו'. כאן צוה את המלך.

פחז כמים אל תותר. כאן אמר מה שארע לו, שלא נשאר [לו] בארץ ונזרק לחוץ לארץ. כנגד זה ממנה [תחום] אחד מצד המשכן העליון שממנה תחת יד מיכאל, ויש אומרים תחת יד גבריאל. ומיכאל הוא ראש בכל מקום מצד של החס"ד, וגבריאל מצד של שמאל של גבורה, ויהודה עד רד עם אל, צד הגבורה, נקרא בית דין, וסמוך לו ראובן. ואף על גב שמלכות היתה של יהודה, ראובן סמוך כנגדו היה.

בא ראה, ליעקב היו ארבע נשים, והוליד בנים מכלן, והתעלה [ונתקן] בנשותיו. כשרצה יעקב להסתלק, עמדה עליו שכניה. רצה לברך את אלה ולא יכל, מלפני השכינה שפחד. אמר, איך אעשה, שהרי שניהם באו מצד הדין הקשה? אם אחזיק בשכינה – לא יכלתי, שהרי היו לי ארבע נשים ונתקנתי בהן, אלא אעלה אותן לבעל הבית, שהרי [בין] הבית עומד ברשותו, ומה שירצה – יעשה.

בך יעקב אמר, חלקים של נשים ובנים הרי לקחתי בעולם הזה ונשלמתי, ואיך אתחזק בגבירה יותר? אלא אעלה הדברים לבעל הגבירה, והוא יעשה מה שירצה, ולא יפחד.

בא ראה מה כתוב, (דברים לג) וזאת הברכה אשר ברוך משה איש האלהים, בעל הבית, בעל הגבירה, ככתוב (כמדבר ל) אישה יקימנו ואישה יפרנו, שהרי (שם ז) כלות משה כתוב. ועל כן משה מברך את מי שרוצה בלי פחד, כמו שבארנו. ולכן אמר יעקב, הרי ראיתי שבני אלה הם בצד הדין הקשה, [יביאו] יבא בעל הבית ויברך אותם.

משה ודאי איש האלהים היה, ורצונו עושה בביתו, כמו שנאמר אישה יקימנו, זהו שכתוב (שם י) ויאמר משה קומה ה'. ואישה יפרנו, זהו שכתוב ובנחה יאמר שובה ה'. ודאי שבעל הבית עושה את רצונו ואין מוחה בידו, כמו לאדם שגוזר על אשתו, והיא עושה רצונו. ועל כך יעקב, אף על גב שהיה אחוז בעץ החיים, לא היה בעל הבית אלא למטה. משה הוא למעלה, ולכן העלה אותם לבעל הבית.

בסודם אל תבא נפשי וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (תהלים כה) סוד ה' ליראיו וגו'. סוד ה' ליראיו – הסוד העליון של התורה לא נתן הקדוש ברוך הוא אלא לאותם יראי חטא, ומי שהם יראי חטא, מתגלה להם סוד עליון של תורה. ומיהו סוד העליון של התורה? הוי אומר זו אות ברית קדש, שנקראת סוד ה' ברית קדש.

שמעון ולוי הטריחו עצמם על סוד זה באנשי שכם שימולו עצמם ויקבלו עליהם סוד זה, והפסוק מעיד שבמרמה. ועוד, במעשה זמרי בן

שמעון ולוי אחים. אמר רבי יצחק, כאן אחד אותם בצד שמאל של השכינה, שראה מעשים של דין קשה שלא יכול העולם לסבל. אמר רבי יוסי, הברכה שלהם איפה היא? אמר רבי יצחק, שמעון לא ראוי לזה, שראה לו כמה מעשים רעים, ולוי שבא מצד הדין הקשה, וברכה לא תלויה בו, ואפלו כשבא משה לא תלה בו ברכתו, שכתוב (דברים לג) ברוך ה' חילו ופעל ידיו תרצה. תלוי בקדוש ברוך הוא.

בא ראה, כתוב (תהלים קד) זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות. זה הים גדול – זו השכינה שעומדת על יעקב, כשרצה להסתלק מהעולם. ורחב ידים – שהרי כל העולם מתמלא ונשלם ומצטמצם שם. שם רמש ואין מספר – שכמה מלאכים עליונים וקדושים נמצאו שם. חיות קטנות עם גדולות – אלו הם שנים עשר שבטים, בני יעקב שנמצאו בהם בשלמות, אחד אילה, ואחד זאב, ואחד ארי, ואחד טלה. אמר רבי יצחק, אריה אחד, וטלה אחד, אחד זאב, ואחד גדי, וכן כלם, להמצא חיות קטנות עם גדולות.

רבי יהודה אמר, הכל יפה, אבל יהודה אריה ושמעון שור, והרי פרשוה החברים שהיו משגיחים זה כנגד זה, זה מימין וזה משמאל. לשור שמעשיו רעים, אמרו נציר דמות של אריה ברפת שלו, ויסתפל בזה ויפחד ממנו. כך שמעון שור, יהודה אריה.

שמעון לא זכה לברכות, אלא הדביק אותו משה ליהודה. כתוב כאן (דברים לג) שמע ה' קול יהודה, וכתוב שם (בראשית כט) כי שמע ה' כי שנואה אנכי. אמר רבי יהודה, שמעון ולוי, אביהם העלים למשה. אמר לו רבי יוסי, מה הטעם אביהם העלים למשה? אמר לו, אף אנו נעלה למנוחה הקדושה העליונה.

באו ושאלו את רבי שמעון. אמר, כמה חביבים דברים אלו. טפח בידו ובכה. אמר, מי יגלה אותך נאמן הקדוש? התעלית בחייה על בני אדם, התעלית בפטירתך ונסתרה דמותך. מפתחות רבונך נמסרו בידך תמיד.

יהודה אתה וגו'. רבי שמעון אמר, מלכות התקימה ליהודה, והינו מה שאמרנו, מהו שכתוב (בראשית כט) הפעם אודה את ה', משום שהוא רביעי אודה את ה', משום שהוא רגל רביעי לכסא. יה"ו זה רשם של השם העליון, ובמה נשלם? בה"א [בדל"ת], והינו ה"א אחרונה של השם הקדוש, השם הקדוש נשלם באותיותיו, וקשר שאוחרו אותן, על כף יודוה אחיה, שהמלכות לך ראויה להתקיים ודאי. (הושע יד) ויהודה עד רד עם אל ועם קדושים נאמן. מי הקדושים? אלו קדושים עליונים, שכלם מודים לו ושמו אותו נאמן, לכן הוא ראשון בכל, הוא מלך על כלם.

רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים מה) כל כבודו בת מלך פנימה. כל כבודו - זו כנסת ישראל. כבודו - משום שהוא כבוד, זה על זה. זה זכר וזו נקבה [זו נקבה], ונקראת כבודו. בת מלך - הינו בת שבע, בת קול שהוא קול גדול, וזהו מלך העליון. פנימה - משום שיש מלך שאינו לפניו כמותו, וזו כבודו בת מלך.

ממשפחות זהב לבושה, משום שהתלבשה ונאחזה בגבורה עליונה, וגם זה נקרא מלך, ובשבילה עומדת הארץ, מתי? בשעה שנאחזת במשפט, כמו שנאמר (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ. ולזו קוראים מלכות השמים, ויהודה נאחז בה, וירש המלכות שבארץ.

רבי [אבא] יהודה ורבי יצחק היו הולכים בדרך. אמר רבי יצחק, נפתח בדברי תורה ונלך. פתח רבי יצחק ואמר, (בראשית ג) ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן וגו'. פסוק זה בארוהו החברים, אבל ויגרש, כמו בן אדם שמגרש את אשתו, את האדם דוקא.

בא ראה סוד הדבר, אדם נתפס במה שחטא, וגרם מות לו ולכל העולם, וגרם לאותו עץ שחטא בו גרושים, להגרש בו ולהתגרש בכניו לעולמים. זהו שכתוב ויגרש את האדם, את דוקא, ככתוב (ישעיה ו) ואראה את ה'. אף כאן את האדם.

וישבן מקדם לגן עדן וגו' - זה למטה. כמו שפרובים למעלה, יש פרובים למטה, והשרה העץ הזה עליהם. ואת להט החרב

סלוא שפסל את הסוד הזה. ויעקב אמר, בסודם אל תבא נפשי. מי זו נפשי? זו נפש שנכנסת ונאחזת בברית העליונה למעלה, ונקראת נפש צרור החיים. **בקהלם** אל תחד כבודי, הרי פרשוה, כמו שנאמר (במדבר טז) ויקהל עליהם קרח. אל תחד כבודי - זה כבוד ישראל סתם. ולכן לא ברך אותם אביהם, משום שהעלה אותם למשה. רבי חייא אמר, מהפסוקים הללו [ומשום כך] [משמע] שלא נאחז זה בזה, והצטרף כך. ולכן יש בו הכל, ואין לך דור בעולם שלא יורד דין שלהם לקטרג בעולם, ומתרבים המחזרים על הפתחים של בני אדם. הנה לך הכל [זה כנגד זה].

יהודה אתה יודוה אחיה ידך בערף איביך וגו'. רבי יוסי פתח, (תהלים קד) עשה ירח למועדים וגו'. עשה ירח, כדי לקדש בו ראשי חדשים וראשי שנים. ולעולמים הלבנה מאירה רק מן השמש, וכששולטת השמש - לא שולטת הלבנה, וכשמתכנסת השמש, אז שולטת הלבנה, ואין חשבון ללבנה אלא רק כשמתכנסת השמש.

ושניהם עשה הקדוש ברוך הוא להאיר, זהו שכתוב (בראשית א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ וגו'. והיו לאחת - אלו שבתות, שכתוב (שמות לא) כי אות היא. ולמועדים - אלו ימים טובים. ולימים - אלו ראשי חדשים. ולשנים - אלו ראשי שנים. שיהיו אמות העולם עושים חשבון לשמש, וישראל ללבנה.

וזה הולך כמו שאמר רבי אלעזר, כתוב (ישעיה ט) הרבית הגוי לו הגדלת השמחה. הרבית הגוי - אלו ישראל, שכתוב בהם (דברים ד) כי מי גוי גדול, וכתוב גוי אחד בארץ. לו - בשבילו. הגדלת השמחה [ממש] - זו הלבנה שמתגדלת באור בשביל ישראל. אמות העולם לשמש, וישראל ללבנה, איזה מהם עדיף? ודאי הלבנה למעלה, והשמש של אמות העולם תחת הלבנה הוא, ואותו השמש מזו [הצד] הלבנה מאיר.

ראה מה בינם לבין ישראל. ישראל אחרונים בלבנה, והשתלשלו בשמש העליונה, ונאחזו במקום [בו] [שמאיר לשמש] שמאירה מהשמש העליון ונדבקים בו, שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

(שמות טו) ה' איש מלחמה. מטָרף בני עלית, מה זה מטָרף? להכליל את מלאך המות, שהוא עומד על טָרף לכלות את בני העולם ולא מציל, כמו שנאמר (מיכה ה) וטָרף ואין מציל. [ומהו] ומאותו טָרף מסתלקת השכינה.

כרע - בגלות בכל. רבץ - בגלות אדום. כאריה - שהוא חזק. וכלביא - שהוא יותר חזק, כך ישראל הם חזקים, שבני העולם עובדי כוכבים ומזלות מפתים ודוחקים אותם, והם עומדים בדתם ובמנהגייהם כאריה וכלביא.

כך שכינה, שאף על גב שכתוב (עמוס ה) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל, היא חזקה כאריה וכלביא בנפילה הזו. מה אריה ולביא לא נופלים אלא כדי לטָרף טָרף ולשלט, שהרי מרחוק מריח את טרפו, ומשעה שמריח נופל, ולא קם עד שקופץ על טרפו ואוכלו, כך שכינה לא נופלת אלא כאריה וכלביא, כדי לנקם מעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות ולקפץ עליהם, כמו שנאמר (ישעיה סג) צעה ברב כחו.

מי יקימנו - הוא לא יקום לנקם מהם נקמה קטנה, אלא מי יקימנו. מ"י, כמו שנאמר (איכה ב) מי ירפא לך, והוא עולם העליון שבו שלטון לחזק לכל, וכתוב (איוב לח) מבטן מי יצא הקרח, ובארוה.

לא יסור שבט מיהודה וגו', בארו החברים, אבל עד כי יבא שיל"ה, בה"א, משום שבשאר בו', להראות כאן את סוד [כאן] השם הקדוש י"ה. במקום אחר שיל"ה בלי ה"א, ובמקום אחר שלה בלי יו"ד, וכאן שיל"ה ביו"ד ה"א, סוד השם הקדוש העליון, ששכינה תקום בשם [זה] של י"ה, והוא סוד של י' [מ"י], כפי שאמרנו.

השלמה מההשמטות (סימן כא)

אמרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו כבס ביין לבשו ובדם ענבים סותה (בראשית מט). שמונה דרגות כלולות בפסוק זה. ארבע מהן דומות זו לזו, שתיים מהן דומות זו לזו, ושתיים אחרות דומות זו לזו. ארבע שדומות זו לזו הן גפן שרקה, הינו גפן הינו שרקה, שמהם יוצאים ענבים ומהם נעשה יין שנקרא יין, וכלן סוד אחד ומשרש אחד

המתהפכת אלו דגמת שלהבת של אש מאותה החרב שמתלהטת. המתהפכת - זו החרב הזו, שיונקת בשני צדדים, ומתהפכת מצד זה לצד אחר. **דבר** אחר, המתהפכת - זו להט אותן צורות השלהבת [של המלכות] שאמרנו, שמתהפכות לפעמים גברים ולפעמים נשים, ומתהפכות ממקומם לכל, וכל זה כדי לשמר את דרך עץ החיים. איזו דרך? כמו שנאמר (שם מג) הנותן בים דרך.

אמר רבי יהודה, יפה, וכך זה ודאי שגרם אדם לאותו עץ שחטא בו להתגרש, וגם לשאר בני העולם, כמו שנאמר (שם נ) ובפשעיהם שלחה אמכם, אבל יפה אמרת, שהרי ממקומו משמע, שכתוב ויגרש את האדם, משום שזוהי שלמות האדם.

ומאותו יום נפגמה הלבנה, עד שבא נח ונכנס בתשובה [לתבה]. באו הרשעים ונפגם.

עד שבא אברהם [ועמדו] ועמד בשלמות של יעקב ובניו. ובא יהודה ואחז ביה, והתחזק במלכות, וירש אותה ירשת עולמים הוא וכל בניו אחריו. זהו שכתוב יהודה אתה יודוך אחיך. [משום שהמלכות שלו עליהם, כמו שנאמר (דברי הימים א-ה) כי יהודה גבר באחיו. יודוך אחיך] ודאי בשעה שעמדו ישראל על הים, שכלם הודו לו וירדו אחריו לים.

ידך בערף איביך, כמו שנאמר (שופטים א) יהודה יעלה [בתחלה]. ישתחוו לך בני אביך, כלל של כל אותם שאר השבטים, משום זה בני אביך ולא בני אמה. בני אביך - הרי כל שאר השבטים. שאף על גב [שהם נחלקו] שנחלקו לשתי מלכיות, כשהיו עולים לירושלים היו כורעים ומשתחוים למלך שבירושלים, משום שמלכות ירושלים ממלכות הקדושה. [שולטת] ממנו היתה

ישתחוו לך, ולא כתוב וישתחוו, שאם כתוב וישתחוו - להוסיף את שאר העמים. לא כתוב וישתחוו אלא בזמן שיבא מלך המשיח, שכתוב (ישעיה מט) שרים וישתחוו. עכשו שאמר ישתחוו, להראות שכל ישראל לבדם, כלם יעבדו לראש הגולה, לראש של בכל, ולא שאר העמים. **גור** אריה יהודה, בתחלה גור ואחר כך אריה. וסוד הדבר - בתחלה נער ואחר כך איש,

זהו שכתוב (יהושע כד) וְאָקַח אֶת אַבְיָכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנְּהָר וְאוֹלַף אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן, אֶרֶץ כְּנָעַן מִמֶּשׁ, אֶרֶץ שֶׁשָּׂאֵר הַחִילוֹת הָעֲלִיוֹנִים נִשְׁפָּרִים תַּחְתֶּיהָ שָׁם, וְאֵין לָהֶם קִיּוֹם עִמָּה: ע"כ מההשמטות **אֶסְרִי** לְגַפְּן עִירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֲתָנּוּ וְגו'. רבי חייא פתח, (תהלים קכא) ה' יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ. כִּיּוֹן שָׁאֲמַר ה' יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע, לְשֵׁם מָה יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ? אֵלֹא ה' יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע - בְּעוֹלָם הַזֶּה, יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ - בְּאוֹתוֹ עוֹלָם.

שְׁמִירָה שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא, לְהִיּוֹת הָאָדָם שְׁמוֹר מִכַּמָּה מִיָּנִים רָעִים מְקַטְרָגִים שֶׁהוֹלְכִים לְקַטְרֵג בְּנֵי הָאָדָם בְּעוֹלָם וְלִדְבֹק בָּהֶם. בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם מָה זֶה? כְּמוֹ שָׁאֲמַרְנוּ, כְּשִׁיּוֹצֵא אָדָם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, אִם הוּא זוֹכֵה - נִשְׁמָתוֹ עוֹלָה וּמִתְעַטֶּרֶת בְּמִקּוּמָהּ, וְאִם לֹא - כַּמָּה קְבוּצוֹת שֶׁל מַחְבָּלִים מְזַמְּנִים לְמַשֵּׁךְ אוֹתוֹ לְגִיּהֲנָם וְלְמַסֵּר אוֹתוֹ בְּיַדֵי דוּמָה, שֶׁנִּמְסָר לְמַמְנָה עַל הַגִּיּהֲנָם, וְשֶׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה אֲלֶף רְבּוּא מְמַנִּים עִמּוֹ, וְכֹלָם מְזַמְּנִים עַל נַפְשוֹת הָרָשָׁעִים.

בֵּא רָאָה, שְׁבַעַה מְדוּרִים יֵשׁ בְּגִיּהֲנָם, וְשְׁבַעַה פְּתוּחִים. וְנִשְׁמַת הָרָשָׁע נִכְנָסֶת, וְכַמָּה מְלֹאכֵי חֲבֻלָה, רוּחוֹת, שׁוֹמְרֵי הַשְּׁעָרִים, וְעֲלִיָּהֶם מְמַנָּה אֶחָד בְּכָל שַׁעַר וְשַׁעַר, וְנִשְׁמַת הָרָשָׁעִים נִמְסָרוֹת לְאוֹתָם מְמַנִּים עַל יְדֵי דוּמָה. כִּיּוֹן שֶׁנִּמְסָרוֹת בְּיַדֵיהֶם, סוֹתְמִים שְׁעָרִים שֶׁל אֵשׁ לוֹהֵט.

שְׁהַרִי יֵשׁ שְׁעָרִים אַחַר שְׁעָרִים. כָּל הַשְּׁעָרִים פְּתוּחִים וְסוֹתוּמִים, הַחִיצוֹנִיִּים פְּתוּחִים וְהַפְּנִימִיִּים סוֹתוּמִים, וּבְכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת כָּלָם פְּתוּחִים, וְיּוֹצֵאִים הָרָשָׁעִים עַד לְאוֹתָם הַשְּׁעָרִים הַחִיצוֹנִיִּים, וּפּוֹגְשִׁים נִשְׁמַת אַחֲרוֹת שֶׁמִּתְעַכְּבוֹת בְּפְתוּחִים הַחִיצוֹנִיִּים. וְכִשְׁיּוֹצֵאת שַׁבָּת, הַכְּרוֹז עוֹמֵד בְּכָל פְּתַח וּפְתַח וְאוֹמֵר: (תהלים ט) יִשׁוּבוּ רָשָׁעִים לְשִׂאוֹלָה וְגו'.

בֵּא רָאָה, נִשְׁמַת הַצַּדִּיקִים הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתָן שֶׁלֹּא יִמְסְרוּ לְיַדֵי דוּמָה, שֶׁהוּא הַמְּמַנָּה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב יִשְׁמֹר צִאתְךָ וּבּוֹאְךָ, וְכְתוּב יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ.

אֶסְרִי לְגַפְּן עִירָה. מֵהִי הַגְּפָן? זוֹ כְּנָסֶת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פ) גִּפְּן מִמְצָרִים תִּסְיַע,

יּוֹצֵאוֹת וְשׁוֹפְעוֹת. וְשִׁתִּים שְׁדוּמוֹת זוֹ לְזוֹ - עִירָה אֲתָנּוּ, הִינּוּ עִירָה הִינּוּ אֲתָנּוּ, וְסוֹד אֶחָד הֵם, וּבְדִרְגָה אַחַת כְּלוּלוֹת וּמְסוּד אֶחָד שׁוֹפְעוֹת.

לְבַשׁוּ סוֹתָה זֶה דְּבַר אֶחָד וְסוֹד אֶחָד, (שמות כב) כִּי הִיא כְּסוֹתָה לְבִדָּה הִיא שִׁמְלָתוֹ לְעָרוֹ. פַּעַם קוֹרָא לוֹ כְּסוֹת, וּפַעַם אַחֲרַת קוֹרָאָהּ לְבוּשׁ, וּפַעַם אַחֲרַת קוֹרָאָהּ שִׁמְלָה, וְכֹלָם מְשַׁרֵּשׁ אֶחָד שׁוֹפְעִים וְדְבַר אֶחָד עוֹשִׂים, וְחִלּוּף הַשְּׁמוֹת כְּלוּלִים בָּהֶם סוֹדוֹת עֲלִיוֹנִים, וּמִי שֶׁדִּיק טַעַם מִשְׁהוּ, וּמִי שֶׁלֹּא דִיק - לֹא טַעַם וְלֹא מִשְׁהוּ. וְשִׁמּוֹנָה הַדְּרָגוֹת הִלְלוּ רְמוּזִים בְּהֵן סוֹדוֹת עֲלִיוֹנִים, אֲבָל הַפְּסוּק עוֹמֵד כְּפִשׁוּטוֹ.

בֵּא רָאָה, יַעֲקֹב הַשְּׁלֵם שֶׁבְּאֲבוֹת הָיָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כה) וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם וְגו'. מֵה זֶה אִישׁ תָּם? שֶׁנִּתְקַן מִן הַחֲכָמָה שֶׁלְמַעֲלָה וּמִהַחֲכָמָה שֶׁלְמַטָּה, וְהִינּוּ שֶׁכְּתוּב יֹשֵׁב אֶהְלִים. שְׁנֵי אֶהְלִים הֵם - אֶהְלֵ שְׁנִקְרָא לְפָנִים מִן הַפְּרָגוֹד, וְאֶהְלֵ שְׁנִקְרָא אַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד, וְכֹלּוֹל הָיָה מְשַׁנֵּי צַדִּדִּים - מִבְּתָיִם פְּנִימִיִּים וּמִבְּתָיִם חִיצוֹנִיִּים, וּמִי לְמַד אֶת יַעֲקֹב כָּל זֶה?

בֵּא רָאָה, שֶׁהָרִי אוֹתָן שְׁנַיִם שֶׁהָיָה טְמוּן וְגִנּוּז עִם שֵׁם וְעֵבֶר, שֵׁם לְמַד אוֹתוֹ חֲכָמָה עֲלִיוֹנָה שֶׁל בְּתָיִם פְּנִימִיִּים. וְעֵבֶר לְמַד אוֹתוֹ כְּשִׁפּוֹת [חֲכָמָה] תַּחְתּוֹנָה, וְסִימָן לְדְבַר - (יהושע כד) בְּעֵבֶר הַנְּהָר יִשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם. מֵה זֶה בְּעֵבֶר הַנְּהָר? אֵלֹא סוֹד הוּא, שֶׁכָּל יְמֵיהֶם שֶׁל אוֹתָם קְדָמוּנִים לֹא הָיוּ לוֹמְדִים אֵלֹא חֲכָמָה תַּחְתּוֹנָה שֶׁבָּאָה מִבְּתָיִם חִיצוֹנִיִּים שְׁנִקְרָאִים אַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד, וּבְאוֹתָם שְׁאֲחֲרֵי הַפְּרָגוֹד הָיוּ דְבָקִים, וְהָיוּ מוֹדִיעִים לָהֶם דְּבָרִים שֶׁעֲתִידִים לְבֹא לְעוֹלָם, טוֹב אוֹ רָע, וְאִזְ הָיוּ כָּל אוֹתָם דוֹרוֹת, עַד שֶׁבָּא אוֹתוֹ צַד הַקְּדוּשָׁה וְהִמְשִׁיךְ לוֹ לְאַבְרָהָם וְהוֹדִיעוּ דְבָרִים שֶׁל שְׂרָשׁ שֶׁנִּמְשָׁכִים לְעוֹלָם שֶׁלָּהֶם מִבְּתָיִם פְּנִימִיִּים, וּמִשָּׁם שׁוֹאֲבִים כָּל אֵלוֹ שְׁנִקְרָאִים בְּתָיִם חִיצוֹנִיִּים, וּמִשָּׁם מִתְהוּיִם קָצַת דְּבָרִים, לֹא הַכֹּל, וְסִימָן לְדְבַר - מִתְמַצִּית גּוֹפָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָעוֹלָם שׁוֹתָה.

וּמִשְׁעָה זוֹ שֶׁעֲמַד אַבְרָהָם אֲבִינוּ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, עַל אוֹתוֹ צַד הַקְּדוּשָׁה, שֶׁמְמַנּוּ הַכֹּל יוֹצֵא וְשׁוֹפֵעַ וּבוֹ הַכֹּל תְּלוּי, יֹצֵא לוֹ לְשַׁעֲתוֹ מִצַּד זֶה שֶׁהֵם בְּנֵי עֵבֶר הַנְּהָר, וּבֹא לוֹ לְהִשְׁתַּעֲשַׁע בְּאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה.

סתם. אם למטה – עני הוא, שְהַרִי בַצַד הַלְבָנָה הוּא. אם למעלה – עני, אֶסְפֶּקְלָרְיָה שְאִינָה מְאִירָה, לְחַם עֲנִי. וְעַם כָּל זֶה, רִכַב עַל חֲמוֹר וְעַל עִיר, חֲזַקְם שֶׁל עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת לְכַפּוֹתֵם תַּחְתּוֹ, וְיִתְחַזַּק הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִקּוֹמוֹ.

כַּפֵּס בֵּינָן לְבוֹשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה טו) מִי זֶה בָּא מְאֹדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבְּצָרָה, וְכָתוּב פּוֹרָה דְרֻכְתִּי לְבִדֵי וְגו'. כַּפֵּס בֵּינָן – זֶה הַצַּד שֶׁל גְּבוּרָה, דִּין הַקְּשָׁה, לְהִיּוֹת עַל עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת. וּבְדָם עֲנָבִים סוֹתָה – זֶה הָעֵץ לְמִטָּה, בֵּית דִּין שֶׁנִּקְרָא עֲנָבִים, וְהַיֵּין נִמְסָר [נִשְׁמָר] בְּדָם עֲנָבִים כְּדֵי לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּשִׁנְיָהֶם, לְשִׁבֵר תַּחְתּוֹ כָּל שְׂאֵר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת וּמְלָכֵי הָעוֹלָם.

רַבִּי יוֹסִי פֶתַח וְאָמַר, אֶסְרִי לִגְפָן עִירָה, וְכָתוּב (בראשית מ) וּבִגְפָן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִים וְהוּא כִפְרַחַת עֲלֶתָהּ נֹצֵה. בֹּא רְאֵה כִּמָּה אֶטוּמִים הֵם בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מְשַׁגְּיחִים בְּכַבוֹד רְבוּנָם וְלֹא מְסַתְּפְלִים בְּדַבְרֵי הַתּוֹרָה וְלֹא יוֹדְעִים דְרֻכֵיהֶם בְּמָה יִתְפָּסוּ, שְׁכָתוּב (משלי ד) דֶּרֶךְ רְשָׁעִים כְּאֶפְלָה לֹא יִדְעוּ בְּמָה יִכָּשְׁלוּ.

בְּזִמְן קִדְמוֹן הֵיְתָה נְבוּאָה שׁוֹרָה עַל בְּנֵי אָדָם, וְהָיוּ יוֹדְעִים וּמִתְבוֹנְנִים לְדַעַת בְּכַבוֹד הָעֵלְיוֹן. כִּיּוֹן שֶׁפְּסָקָה מֵהֶם נְבוּאָה, הָיוּ מְשַׁתְּמָשִׁים בְּבַת קוֹל. עֲכָשׁוּ פְּסָקָה נְבוּאָה וּפְסָקָה בַת קוֹל, וְלֹא מְשַׁתְּמָשִׁים בְּנֵי אָדָם אֲלֵא בְּחִלּוֹם.

וְכָתוּב (שם קכח) אֲשַׁתָּךְ כְּגִפָּן פְּרִיָּה. אֲשַׁתָּךְ כְּגִפָּן הַקְּדוֹשָׁה הַזֹּאת. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, זֶה הַגְּפָן שֶׁמְבָרְכִים בָּהּ בּוֹרָא פְּרִי הַגְּפָן. בּוֹרָא – הֵינּוּ שְׁכָתוּב (בראשית א) עֵץ עֹשֶׂה פְּרִי. פְּרִי הַגְּפָן – זֶה עֵץ פְּרִי. עֹשֶׂה פְּרִי – זֶה עֵץ פְּרִי – זֶה זֶה נִקְבָּה. מִשּׁוּם כֶּף בּוֹרָא פְּרִי הַגְּפָן, זֶה זָכָר וְנִקְבָּה כְּאֶחָד. [נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים הֵן פְּרִי הַגְּפָן, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בּוֹרָא פְּרִי הַגְּפָן].

אֶסְרִי לִגְפָן עִירָה – זֶה מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ שֶׁעֲתִיד לְשַׁלֵּט עַל כָּל חֵילוֹת הָעַמִּים, הַחֵילוֹת הַמְּמַנִּים עַל עַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת, וְהֵם חֲזַק שְׁלָהֶם לְהִתְחַזַּק, וְעֲתִיד מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ לְהִתְגַּבֵּר עֲלֵיהֶם.

מִשּׁוּם שֶׁגִּפָּן זֶה שׁוֹלֵט עַל כָּל אוֹתָם הַכְּתָרִים הַתַּחְתּוֹנִים שֶׁשׁוֹלְטִים בָּהֶם עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת, זֶה מִנְצַחַת לְמַעְלָה. יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם שְׂרָקָה, יִכְלוּ וּיִנְצְחוּ הַחֵילוֹת הָאֲחֵרִים לְמִטָּה, וְעַל כָּלֵם יִתְגַּבֵּר מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ. זֶהוּ שְׁכָתוּב (זכריה ט) עֲנִי וְרִכַב עַל חֲמוֹר וְעַל עִיר. עִיר וְחֲמוֹר הֵם שְׁנֵי כְתָרִים שֶׁשׁוֹלְטִים בָּהֶם עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת, וְהֵם מַצַּד הַשְּׂמָאל, צַד הַחֵל.

וּמָה שֶׁאָמַר עֲנִי – וְכִי מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ נִקְרָא עֲנִי? אֲלֵא כֶּף אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִשּׁוּם שֶׁאֵין לוֹ מְשָׁלוֹ, וְקוֹרְאִים לוֹ מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ. זֹהוּ הַלְבָנָה הַקְּדוֹשָׁה לְמַעְלָה שֶׁאֵין לָהּ אוֹר אֲלֵא מִן הַשֶּׁמֶשׁ.

מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ הַזֶּה יִשְׁלַט בְּשִׁלְטוֹנוֹ, יִתְיַחַד בְּמִקּוֹמוֹ, וְאֵז (שם) הִנֵּה מֶלֶכְךָ יָבוֹא לָךְ,

❦ סדר הלימוד ליום יט טבת [יום 108 בשנה] ❦

רבי שמעון אמר, יש גפן ויש גפן. יש גפן קדושה עליונה, ויש גפן שנקראת (דברים לב) גפן סדום, ויש (ירמיה ב) גפן נכריה בת אל נכר. משום כך כתוב גפן זאת, אותה שנקראת כלה זרע אמת. שורק – אלו ישראל שיוצאים מהגפן הזו. כשחטאו ישראל ועזבו את הגפן הזו, מה כתוב? כי מגפן סדום גפנם וגו', ולכן יש גפן ויש גפן.

רבי יהודה ורבי יצחק היו הולכים בדרך. אמר רבי יהודה לרבי יצחק, גלף בשדה הזה, שהוא דרך יותר ישרה. הלכו. עד שהלכו, אמר רבי יהודה, כתוב (משלי לא) לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבש שנים. פסוק זה רבי חזקיה חברנו באר בו, שאמר, דין הרשעים בגיהנם שנים עשר חדש, חצי מהם בחמה וחצי מהם בשלג.

בשעה שנכנסים לאש, הם אומרים: זהו ודאי גיהנם. נכנסים לשלג, אומרים: זו חריפות החרף [הקר] של הקדוש ברוך הוא. מתחילים ואומרים: זה, ואחר כך אומרים: וי ודוד אמר, (תהלים מ) ויעלני מבור שאון מטיט היגון ויקם וגו'. במקום שאומרים זה, ואחר כך וי.

והיכן נתקנות נפשם? בשלג, כמו שנאמר (תהלים סח) בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון. יכול אף ישראל כן? תלמוד לומר, לא תירא לביתה משלג. מה הטעם? משום שכל ביתה לבש שנים. אל תקרי שנים אלא שנים, כמו מילה ופריעה, ציצית ותפלין, מזוזה ונר חנכה וכו'.

בא ראה, לא תירא לביתה משלג – זו כנסת ישראל, שהיא כל ביתה לבש שנים, כמו שאמרנו, שכתוב (ישעיה סג) חמוץ בגדים וגו', לבוש של הדין הקשה, להפרע מעמים עובדי עבודה זרה, ועתיד הקדוש ברוך הוא ללבש לבוש אדם וחרב אדמה ולהפרע מהאדם. לבוש אדם, שכתוב חמוץ בגדים, וכתוב (שם) מדוע אדם ללבושך. הסיף אדמה, שכתוב (שם לד) חרב לה' מלאה דם. ולהפרע מן האדם, שכתוב כי זבח לה' בכצרה וגו'. עוד כי כל ביתה לבש שנים – שהרי זה בא מצד של הדין הקשה.

אמר רבי יצחק, ודאי זה כך, אלא כל ביתה לבש שנים, מהם השנים? אלו שנים קדמוניות,

וחלום הוא דרגה תחתונה היא חיצונה, שהרי שנינו, חלום הוא אחד מששים של נבואה, מה הטעם? משום שבא מדרגה ששית למטה, והרי נתבאר. בא ראה, החלום נראה לכלם, משום שחלום בא מצד השמאל, ויורד בכמה דרגות, ונראה חלום, אפלו לחיבים ואפלו לעובדי כוכבים ומזלות.

משום שלפעמים לוקחים חלום ושומעים אותם המינים הרעים, ומודיעים לבני אדם. מהם שצוחקים [בהם] על בני אדם ומודיעים להם דברים כוזבים, ולפעמים שומעים דברי אמת, ולפעמים שהם שלוחים לרשעים ומודיעים להם דברים עליונים.

מה כתוב ברשע הזה? ראה חלום אמת, שכתוב ובגפן שלשה שריגם. מהי גפן? זו כנסת ישראל, שכתוב (תהלים פ) הבט משמים וראה ופקד גפן זאת. משמים, שהרי מקום זה נזרקה, כמו שנאמר (איכה ב) השליך משמים ארץ. ופקד גפן זאת, גפן שהיא זאת, ודאי.

שלשה שריגם – כמו שנאמר (בראשית כט) שלשה עדרי צאן רבצים עליה. והיא כפרחת – שכתוב (מלכים א-ה) ותרב חכמת שלמה, שהאירה הלבנה. עלתה נצה – זו ירושלים של מטה.

דבר אחר עלתה נצה – למעלה, אותה דרגה שעומדת עליה ומיניקה אותה, כמו שנאמר (בראשית א) אשר זרעו בו על הארץ. הבשילו אשכלתי ענבים – לשמר בהם יין המשמר.

ראה כמה ראה אותו רשע. מה כתוב? (שם מ) וכוס פרעה בידי ואקח את הענבים ואשחט אתם. פאן ראה אותה כוס התרעלה, יניקת בית הדין, שיוצאת מאותם ענבים שנתנו לפרעה ושתה אותו, כמו שהיה בשביל ישראל. כיון ששמע את זה יוסף, שמח וידע דבר אמת בחלום הזה. לכן פתר לו חלום לטוב על שבשר את יוסף בזה.

בא ראה, אסרי לגפן עירה – שנכפים תחת הגפן הזאת כל אותם חילות חזקים של עמים עובדי עבודה זרה, כמו שאמרנו, בשביל גפן זאת נקשר ונכפה אותו הכח שלהם, ונתבאר.

פָּתַח וְאָמַר, וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, כָּאֵן אֶל־יָי קִטְנָה לְמָה. מִשׁוּם שֶׁקְרִיאָה זוֹ לֹא הִיְתָה בְשִׁלְמוֹת. מָה הַטַּעַם? שְׂזֵה לֹא הִיָּה אֶלָּא בַּמִּשְׁכָּן, וּבְאַרְצָן אַחֲרַת מִשׁוּם שֶׁשִׁלְמוֹת לֹא נִמְצְאוּ אֶלָּא בְּאַרְצָן הַקְּדוּשָׁה.

עוֹד, כָּאֵן שְׂכִינָה, [שֵׁם, נִקְבָּה] שֵׁם שִׁלְמוֹת שֶׁל זָכָר וּנְקֵבָה, אָדָם שֶׁת אָנוּשׁ. אָדָם – שִׁלְמוֹת זָכָר וּנְקֵבָה. כָּאֵן נִקְבָּה. עוֹד, סוּף הַפְּסוּקָה, וַיִּדְבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר, מִשׁוּם כֶּף אֶל־יָי קִטְנָה.

עוֹד אֶל־יָי קִטְנָה, מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהִיָּה יוֹשֵׁב בְּכִסְאוֹ וּכְתָר הַמַּלְכוּת עָלָיו, נִקְרָא מֶלֶךְ עֲלִיּוֹן. כְּשִׁיּוֹרֵד וְהוֹלֵךְ לְבֵית עַבְדּוֹ, נִקְרָא מֶלֶךְ קִטָּן. כֶּף הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּל זְמַן שֶׁהוּא לְמַעְלָה עַל הַכֹּל, נִקְרָא מֶלֶךְ עֲלִיּוֹן. כִּיּוֹן שֶׁהוֹרֵד מְדוּרָו לְמַטָּה, הוּא מֶלֶךְ, אֲבָל לֹא עֲלִיּוֹן כְּמוֹ מַקְדָּם, וְלִכֵּן אֶל־יָי קִטְנָה.

וַיִּקְרָא, כֶּף שְׁנִינּוּ, זְמַן אוֹתוֹ לְהִיכָלוֹ. מֵאֵהָל מוֹעֵד, מָה זֶה אֵהָל מוֹעֵד? הָאֵהָל שֶׁבּוּ תְלוּיִים מוֹעֵד וְחַג וְשַׁבָּת לְמִנּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית א) וְהָיוּ לְאַתֶּת וּלְמוֹעֲדִים. בּוּ מִתְחִיל הַחֲשׁוֹבֹן לְהַמְנִיחַ, וּמִיָּהוּ? הַלְּבָנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה לג) אֵהָם בַּל יִצְעֲן בַּל יִסַּע יִתְדוֹתָיו לְנִצָּח.

לֵאמֹר, מָה זֶה לֵאמֹר? כְּדֵי לְגַלוֹת [אֲבָל הַכֹּל אֶחָד וַיִּפֶּה הוּא, מִשׁוּם שֶׁהַשִּׁלְמוֹת וְהִיפִי הוּא מְקוּם לְגַלוֹת] מָה שֶׁהִיָּה נִסְתָּר פְּנִימָה. וּבְכֹל מְקוּם לֵאמֹר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּדְבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוֹת לְגַלוֹת, אֲבָל הַכֹּל אֶחָד, וַיִּפֶּה הוּא, מִשׁוּם שֶׁהָרִי נִמְנָה לְלִבְנָה הַדְּבָר הַהוּא, מִמְּקוּם שֶׁמֹּשֶׁה עוֹמֵד.

וַיִּדְבֵּר ה' – לְמַעְלָה. אֶל מֹשֶׁה – בְּאַמְצַע. לֵאמֹר – אַחֲרוֹן, מְקוּם שֶׁיֵּשׁ רְשׁוֹת לְגַלוֹת. וְעוֹד וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, מָה כְּתוּב לְמַעְלָה? (שְׁמוֹת טל) וַיִּבְיֵאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה וְגו'. לְמָה אֶל מֹשֶׁה? כֶּף אָמְרוּ, מִשׁוּם שֶׁמֹּשֶׁה רָאָה אוֹתוֹ בְּהָר, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִרְאָה לוֹ בְּמִרְאָה הָעֵינַן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שֵׁם כז) כַּאֲשֶׁר הִרְאָה אֹתָךְ בְּהָר. וְכְתוּב וְכָתִיב, (הַמְדַבֵּר ח) כַּמִּרְאָה אֲשֶׁר הִרְאָה ה' אֶת מֹשֶׁה וְגו'. (שְׁמוֹת כה) וְרָאָה וַעֲשֵׂה בְתַבְנִיתָם אֲשֶׁר אִתָּה מִרְאָה בְּהָר. עַכְשָׁיו הִבְיֵאוּ לוֹ כְּדֵי שִׁירְאָה, אִם הוּא כְּמוֹ אוֹתוֹ מִשְׁכָּן שִׁירְאָה.

מִשׁוּם שֶׁהִיא נִכְלָלָת מְכַלָּם וַיּוֹנֶקֶת מְכַל הַצְּדָדִים, כְּכַתוּב (קֹהֶלֶת א) כָּל הַנְּחָלִים הַלְּכִים אֶל הַיָּם.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, פָּגְשׁוּ בְּאוֹתוֹ תִּינוּק שֶׁהִיָּה הוֹלֵךְ לְקַפּוּטְקֵיָא מֵאַחֲרֵי הַחֲמוּר, וְזָקֵן אֶחָד רוֹכֵב. אָמַר אוֹתוֹ זָקֵן לְאוֹתוֹ תִּינוּק, בְּנִי, אָמַר לִי אַתָּה פְּסוּקָךְ. אָמַר לוֹ, פְּסוּקִי אֵינּוּ אֶחָד, אֶלָּא רֵד לְמַטָּה אוֹ אֲרַכֵּב לְפָנֶיךָ וְאָמַר לְךָ. אָמַר לוֹ, לֹא רוּצָה, אֲנִי זָקֵן וְאַתָּה תִּינוּק, שֶׁאֲשַׁקֵּל אֶת עֲצָמֵי עַמִּי. אָמַר לוֹ, אִם כֶּף, אִז לְמָה שֶׁאַלְתָּ פְּסוּקָךְ? אָמַר לוֹ, כְּדֵי שֶׁנִּלְךָ בְּדֶרֶךְ. אָמַר, תִּפְח רֹחוֹ שֶׁל אוֹתוֹ זָקֵן, שֶׁהוּא רוֹכֵב וְלֹא יוֹדֵעַ דְּבָר, וְאָמַר שֶׁלֹּא יִהְיֶה שֶׁקוּל עַמִּי. נִפְרַד מֵאוֹתוֹ זָקֵן וְהִלֵּךְ לוֹ בְּדֶרֶךְ.

בְּשֶׁהִנִּיעוּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק, קָרַב אֲלֵיהֶם. שֶׁאֵלוּ אוֹתוֹ וְסָח לָהֶם אֶת הַמַּעֲשֵׂה. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, יִפֶּה עֲשִׂיתָ, לֵךְ עִמָּנוּ וְנִשָּׁב כָּאֵן וְנִשְׁמַע דְּבַר מִפִּיךָ. אָמַר לָהֶם, אֲנִי עֵיף, שֶׁלֹּא אֲכַלְתִּי הַיּוֹם הַזֶּה. הוֹצִיאוּ לָחֵם וְנִתְּנוּ לוֹ. הַתְּרַחַשׁ לָהֶם נִס וּמִצְאוּ מַעֲיֵן מִיַּם דְּקִיק תַּחַת עֵץ. שֶׁתּוּ מִמֶּנּוּ, וְהֵם שִׁתּוּ וַיִּשְׁבּוּ.

פָּתַח אוֹתוֹ תִּינוּק וְאָמַר, (תְּהִלִּים לז) לְדוֹד אֵל תִּתְחַר בְּמַרְעִים אֵל תִּקְנָא בְּעֵשִׂי עוֹלָה. לְדוֹד, אִם שִׁירָה – לֹא אָמַר, אִם תִּפְלָה – לֹא אָמַר. אֶלָּא בְּכֹל מְקוּם לְדוֹד סֵתֶם, רֹחַ הַקִּדְּשׁ אָמַר אֶת זֶה.

אֵל תִּתְחַר בְּמַרְעִים, מָה זֶה אֵל תִּתְחַר בְּמַרְעִים? הִיָּה צְרִיף (לְכַתֵּב) אֵל תִּתְחַבֵּר! אֶלָּא אֵל תַּעֲשֵׂה תַחְרוֹת בְּמַרְעִים, כִּי לֹא יִדְעַתָּ יְסוּד עֲצָמְךָ וְלֹא תוּכַל לוֹ, אוֹלֵי הוּא עֵץ שֶׁלֹּא נִעְקַר לְעוֹלָמִים וְתִדְחָה מִלְּפָנָיו.

וְאֵל תִּקְנָא בְּעֵשִׂי עוֹלָה, שֶׁלֹּא תִשְׁגִּיחַ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וְלֹא תִבְא לְקַנָּא בְּהֶם, שֶׁכֹּל מִי שֶׁרוּאָה אֶת מַעֲשֵׂיהֶם וְלֹא מְקַנָּא לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, עוֹבֵר עַל שְׁלֹשָׁה לְאוֹיִם, שְׂכַתוּב (שְׁמוֹת כ) לֹא יִהְיֶה לְךָ אֲלֵהִים אַחֲרָיִם עַל פָּנָי. לֹא תַעֲשֵׂה לְךָ פֶּסֶל וְכֹל תְּמוּנָה. לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבָדֵם כִּי אֲנִכִּי ה' אֲלֵהֶיךָ אֵל קַנָּא.

לִבְנֵי צְרִיף הָאָדָם לְהַפְרֵד מֵהֶם וּלְסַטוֹת דְּרַכּוּ מֵהֶם, לִכֵּן נִפְרַדְתִּי וְסִטִּיתִי אֶת דְּרַכִּי. מִכָּאֵן וְהִלְאָה שֶׁמִּצְאֵתִי אֶתְכֶם, אֲנִי אוֹמֵר פְּסוּקִים הִלְלוּ לְפָנֵיכֶם.

מעלים דורון למלך, ואותו דורון הוא של המלך. יורד הדורון מלמעלה למטה, הרי יודעים שאותו דורון של המלך יורד מלמעלה לאהוב המלך שהוא למטה.

בך בתחלה, אדם עולה בדרגותיו מלמטה למעלה, ואז קרבן לה'. מן הבהמה מן הבקר, יורד בדרגותיו מלמעלה למטה, ואז זה קרבנכם. ומשום כך כתוב (שיר ה) אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי, הינו אדם וקרבן לה'. אכלו רעים, הינו מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן, ואז תקריבו את קרבנכם.

באו רבי יצחק ורבי יהודה ונשקוהו על ראשו. אמרו, ברוך הרחמן שזכינו לשמע את זה, וברוך הרחמן שלא נאבדו הדברים הללו באותו זמן. קמו והלכו. עד שהיו הולכים, ראו גפן אחת נטועה בגנה אחת.

פתח אותו תינוק ואמר, אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתונו. פסוק זה הוא סוד עליון. אסרי! אסר היתה צריף לכתב! עירה? עיר היתה צריף לכתב! אלא סוד הוא לדרדקים שהם בבית רבן להשמר מאותו החץ של עיר, והשם הקדוש נכלל שם י"ה.

ובמו שפאן רמוז השם הקדוש, כך גם ולשרקה, שורק היתה צריף לכתב! נכלל שמה ו"ה. בני! בן היתה צריף לכתב! שורק, כפתוב (ירמיה ב) ואנכי נטעתיך שורק. בן, כפתוב (זכריה ט) בן אתנות. למה שרקה, ולמה בני?

אלא, כמו שיש שם קדוש לכפות את העיר, כך גם יש שם קדוש לכפות כח אחר, שהוא חמור, שאלמלא השם הקדוש רמוז כאן, היו מחריבים עולם, י"ה בכח זה, [וי"ה] ו"ה בכח זה, לשמר מהם את העולם, ולשמר את האדם שלא ישלטו בו בעולם.

אסרי לגפן, איזו גפן? זו כנסת ישראל. ולמה נקראת גפן? אלא מה גפן לא מקבלת עליה נטיעה אחרת, כך גם כנסת ישראל לא מקבלת עליה אלא את הקדוש ברוך הוא, ומשום כנסת ישראל נכפים לפני כל הפחות האחרים ולא יכולים להרע ולשלט בעולם, ולכן הטיל הכתוב את השם הקדוש

אבל למה ויביאו את המשכן אל משה? אלא, למלך שרצה לבנות פלטרין לגבירה, צוה את האמנים: היכל זה במקום פלוני, והיכל זה במקום פלוני, כאן מקום למטה, וכאן מקום למנוחה. כיון שעשו אותם האמנים, הראו למלך. כך ויביאו את המשכן אל משה, בעל הבית, איש האלהים. כיון שנשלם ההיכל, הזמינה הגבירה את המלך להיכל, הזמינה את בעלה אתה, משום כך ויקרא אל משה.

ומשום שמשוה הוא בעל הבית, מה כתוב? (שמות לג) ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה. משה שהוא בעל הבית עשה כך, מה שאין רשות לאיש אחר לעשות כך.

וידבר ה' אליו - דרגה אחרת עליונה. ואז, בשעה שהזדמן משה להכנס, אז פתח ואמר, אדם פי יקריב מכס. מה אדם עושה כאן? אלא כשהתחברו שמש ולבנה כאחד, פתח ואמר אדם, כפתוב (חבקוק ג) שמש ירח עמד זבלה. עמד, ולא עמדו.

בי יקריב מכס - כאן נרמז, מי שיעשה עבודת קרבן השלם, שימצא זכר ונקבה. משמע שכתוב מכס, שימצא במראה שלכם. קרבן לה' - שמקריב הכל להאחו כאחד, למעלה ולמטה.

מן הבהמה - להראות אדם ובהמה הכל כאחד. מן הבקר ומן הצאן - אלו המרכבות הטהורות. שפיון שאמר מן הבהמה, יכול מן הכל, בין טהורות ובין טמאות? חזר ואמר מן הבקר ומן הצאן.

תקריבו את קרבנכם, קרבני היתה צריף (לכתב)! מה זה קרבנכם? אלא בתחלה קרבן לה', ועכשו קרבנכם. קרבן לה' אדם. קרבנכם מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן, להראות יחוד מלמטה למעלה ומלמעלה למטה. מלמטה למעלה הינו קרבן לה'. מלמעלה למטה הינו קרבנכם.

למלך שיושב על הר עליון, למעלה למעלה, וכסא מתקן על אותו הר, ומלך עליון על הכל. אדם שמקריב דורון למלך, צריף לעלות מדרגה לדרגה עד שעולה מלמטה למעלה, למקום שהמלך יושב עליון על הכל, ואז יודעים שהרי

אֶלָּא דְיוֹק הַדְּבָר וְלַחֵם, וְאִי הַתּוֹסֵף, כְּמוֹ וְה', וְעַל
זֶה הַכֹּל נִמְצָא כְּאַחַד.

בֵּא רָאָה, מִי שֶׁמְבָרֵךְ עַל הַמְּזוֹן, לֹא יִבְרַךְ עַל שְׁלֶחֶן
רֵיק, וְצָרִיךְ לְהַמְצִיא לַחֵם עַל הַשְּׁלֶחֶן וְכוּס שֶׁל
יַיִן בְּיָמִין, מִהַ הַטַּעַם? בְּשִׁבְלֵי לְקָשֶׁר שְׂמַאל בְּיָמִין,
וְלַחֵם שִׁיתְבָּרֵךְ מֵהֶם וְלִהְתְּקָשֶׁר בָּהֶם, וְלִהְיוֹת הַכֹּל
קָשֶׁר אֶחָד, לְבָרֵךְ אֶת הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ כְּרֵאוּי. שְׁהָרִי
לַחֵם נִקְשָׁר בְּיַיִן, וְיַיִן בְּיָמִין, וְאִזּוֹ הַבְּרִכוֹת שׁוֹרוֹת
בְּעוֹלָם, וְהַשְּׁלֶחֶן נִתְקַן כְּרֵאוּי.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲלֵמְלָא לֹא הִזְדַּמְנָה לָנוּ דְרָךְ זֶה
אֶלָּא לְשִׁמְעַ הַדְּבָרִים הַלְלוּ – דִּי לָנוּ. אָמַר
רַבִּי יְהוּדָה, נֶאֱדָה הוּא לְתִינוּק זֶה שְׁלֹא יִדַּע כָּל זֶה,
וְאִנִּי פּוֹחַד עָלָיו אִם יִתְקַים בְּעוֹלָם מִשׁוּם זֶה. אָמַר
רַבִּי יִצְחָק, וְלָמָּה? אָמַר לוֹ, מִשׁוּם שֶׁתִּינוּק זֶה יָכוֹל
לְהִסְתַּכֵּל בְּמָקוֹם שְׂאִין רְשׁוֹת לְאָדָם לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ,
וְאִנִּי פּוֹחַד עָלָיו, שְׁעַד שְׁלֹא יִגִּיעַ לְפָרְקוֹ יִשְׁגִּיחַ
וְיִסְתַּכֵּל וְיַעֲנִישׁוּ אוֹתוֹ.

שָׁמַע אוֹתוֹ הַתִּינוּק. אָמַר, אִנִּי פּוֹחַד מֵעַנְשׁ
לְעוֹלָמִים, שְׁהָרִי בְּשַׁעַה שְׂאֵבָא הַסְּתַלְק מִן
הָעוֹלָם, בְּרָךְ אוֹתִי וְהַתְּפַלֵּל עָלַי, וְיִדְעֵתִי שְׁזִכּוֹת אָבִי
תִּגַּן עָלַי. אָמַרוּ לוֹ, וּמִי הוּא אָבִיךָ? אָמַר, [אִין רַבִּי
יְהוּדָה] בְּנוֹ שֶׁל רַב הַמְּנוּנָא הַזֶּקֶן. לְקַחוּ אוֹתוֹ
וְהִרְכִּיבוּ אוֹתוֹ עַל כְּתֻפֵּיהֶם שְׁלֶשָׁה מִלִּין.

קָרְאוּ עָלָיו, (שׁוֹפְטִים יד) מִהָאֵכֶל יֵצֵא מֵאֵכֶל וּמַעֲזוֹ
יֵצֵא מִתּוֹק וְגוֹ'. אָמַר לָהֶם אוֹתוֹ תִּינוּק, דְּבָר
בָּא לְיַדִּיכֶם, פָּרְשׁוּ אוֹתוֹ. אָמַרוּ לוֹ, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא זְמַן לָנוּ אֶת דְּרָךְ הַחַיִּים, אָמַר אֲתָהּ.

פָּתַח וְאָמַר, מִהָאֵכֶל יֵצֵא מֵאֵכֶל וּמַעֲזוֹ יֵצֵא מִתּוֹק,
פְּסוּק זֶה יֵשׁ לָנוּ בּוֹ סִמְךָ. מִהָאֵכֶל – זֶה
צְדִיק, שְׁכָתוֹב (מִשְׁלֵי יג) צְדִיק אֵכֵל לְשִׁבְעַ נִפְשׁוֹ.
צְדִיק אוֹכֵל וְדָאִי וְנוֹטֵל הַכֹּל, לָמָּה? לְשִׁבְעַ נִפְשׁוֹ,
לְתַת שְׁבַע לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא נִפְשׁ דְּדוּד. יֵצֵא
מֵאֵכֶל – שְׂאֵלְמָלָא אוֹתוֹ צְדִיק לֹא יֵצֵא מְזוֹן
לְעוֹלָמִים וְלֹא יוֹכֵל הָעוֹלָם לְעַמֵּד [בּוֹ]. וּמַעֲזוֹ יֵצֵא
מִתּוֹק – זֶה יִצְחָק שֶׁבְּרָךְ אֶת יַעֲקֹב (בְּרֵאשִׁית כז) בְּטַל
הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ.

עוֹד, אֵף עַל גַּב שֶׁהַכֹּל אֶחָד, אֵלּוּלָא תִקְף הַדִּין
הַקָּשָׁה, לֹא יוֹצֵא דְבִשׁ. מִי הַדְּבִשׁ? זֶה תּוֹרָה
שֶׁבַעֲלָ פֶה, שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים יט) וּמִתּוֹקִים מְדַבֵּשׁ וְנִפְתַּח

בְּיַנְיָהֶם בְּצַד זֶה וּבְצַד זֶה. בְּנֵי אֲתָנוּ, שְׁנַעֲקָר מִשׁוּם
אוֹתוֹ שׁוֹרֵק, כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר וְאֵנְכִי נִטְעַתִּיךְ שׁוֹרֵק וְגוֹ'.

כִּבְס בְּיַיִן לְבָשׁוּ וְגוֹ'. כִּבְס! כּוֹבֵס הִיָּה צָרִיךְ
לְכַתֵּב! אֶלָּא כִּבְס מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם,
וּמִיָּהוּ? זֶה מְלַךְ הַמְּשִׁיחַ. בְּיַיִן – צַד הַשְּׂמַאל. וּבְדָם
עֲנָבִים – צַד הַשְּׂמַאל, לְמַטָּה. וְעַתִּיד מְלַךְ הַמְּשִׁיחַ
לְשַׁלֵּט לְמַעְלָה עַל כָּל הַכַּחוֹת הָאֲחֵרִים שֶׁל הָעַמִּים
עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, וְלִשְׁבֹּר אֶת כַּחֵם
מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה.

דְּבָר אַחַר כִּבְס בְּיַיִן לְבָשׁוּ – כְּמוֹ הַיַּיִן הַזֶּה, מִרְאָה
שְׁמֻחָה, וְכֹלּוֹ דִּין [לְעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת
כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת]. כֶּךָ גַּם מְלַךְ הַמְּשִׁיחַ, יִרְאֶה שְׁמֻחָה
לְיִשְׂרָאֵל, וְכֹלּוֹ דִּין לְעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים
וּמַזְלוֹת. כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית א) וְרוּחַ אֱלֹהִים מִרְחַפֵּת עַל
פְּנֵי הַמַּיִם, זֶה רוּחוֹ שֶׁל מְלַךְ הַמְּשִׁיחַ, וּמִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא
הָעוֹלָם הוּא רוּחֵךְ לְבוֹשׁוֹ בְּיַיִן הָעֵלְיוֹן.

רָאָה מִה פְּתוּב אַחֲרָיו, חֲכָלִילֵי עֵינַיִם מְיַיִן וּלְבָן
שְׁנַיִם מַחְלָב. זֶה יַיִן הָעֵלְיוֹן, [שְׁמֻרָה שֶׁל
הַתּוֹרָה] שֶׁל הַתּוֹרָה שְׁמֻרָה, מִמְּנוֹ שׁוֹתָהּ. וּלְבָן
שְׁנַיִם מַחְלָב, שְׁהָרִי הַתּוֹרָה יַיִן וְחָלָב, תּוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב
וְתוֹרָה שֶׁבַעֲלָ פֶה.

כְּתוּב (תְּהִלִּים קד) וַיַּיִן יִשְׁמַח לְבַב אָנוּשׁ [לָמָּה?
מִשׁוּם שֶׁמְּמָקוֹם שֶׁל שְׁמֻחָה הוּא בָּא, וּמִהוּ
סוּף הַפְּסוּק?]. לְהַצְהִיל פָּנִים מִשְׁמֵן, וְדָאִי מְמָקוֹם
שֶׁנִּקְרָא שְׁמֵן. בָּא רָאָה, שִׁירַת הַיַּיִן חֲדוּהָ, הוּא
מְקוֹם שֶׁכָּל שְׁמֻחָה יוֹצֵאת מִמְּנוֹ, וְסוּפוֹ דִּין, מִה
הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁסוּפוֹ מְקוֹם כְּנוּס שֶׁל הַכֹּל, דִּין
הוּא, וּבוֹ גְדוּן הָעוֹלָם, וְלָכֵן רֵאשִׁית חֲדוּהָ, וְסוּף
דִּין. מִשׁוּם כֶּךָ לְהַצְהִיל פָּנִים מִשְׁמֵן, מְמָקוֹם שֶׁכָּל
חֲדוּהָ יוֹצֵאת מִמְּנוֹ.

וְלַחֵם לְבַב אָנוּשׁ יִסְעַד, אִיזָה לַחֵם? אֶלָּא לַחֵם
סוּעַד [סוּמְךָ] אֶת הָעוֹלָם. וְאִם תֹּאמַר שְׁבוּ
תְלוּי לְבָדוֹ סַעַד הָעוֹלָם – לֹא כֶּךָ, שְׁהָרִי לִילָה בְּלֵי
יוֹם לֹא נִמְצָא, וְלֹא צָרִיךְ לְהַפְרִידֵם. וּמִי שֶׁמְּפָרִידֵם
יִתְפָּרַד מִהַחַיִּים, וְהֵינּוּ שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים ח) לְמַעַן
הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל הַלַּחֵם לְבָדוֹ יַחֲיֶה הָאָדָם, מִשׁוּם
שֶׁלֹּא צָרִיךְ לְהַפְרִיד.

וְאִם תֹּאמַר, דְּוֹד אֵיךְ אָמַר וְלַחֵם לְבַב אָנוּשׁ יִסְעַד,
הוֹאִיל וְלֹא תְלוּי בּוֹ לְבָדוֹ סַעַד כָּל הָעוֹלָם?

אלא בא ראה, שנים עשר השבטים הללו, כלם תקון של המלכה הם. שני תקונים של נקבות אמר שלמה בשיר השירים, אחד לרועה העליון - יובל, ואחד לכלה - שנת השמטה. תקון אחד למעלה, ותקון אחד למטה. גם מעשה בראשית הוא כף, בשני המקומות הללו. מעשה אחד למעלה, ומעשה אחד למטה, ולכן נפתחה התורה בב', מעשה שלמטה כמעשה שלמעלה. זה עושה עולם העליון, וזה עושה עולם התחתון. כמו זה.

שני תקונים של נקבות אמר שלמה, אחד למעלה ואחד למטה. אחד למעלה - בתקון עליון של השם הקדוש. אחד למטה - בתקון תחתון כמו שלמעלה.

בא ראה, אשרי חלקו של יעקב הקדוש שזכה לזה. והרי נתבאר, מיום שנברא העולם לא נמצאה מטה שלמה כמו מטתו של יעקב, ובשעה שרצה להסתלק מן העולם, אז היה שלם בכל צדדיו. אברהם מימינו, יצחק משמאלו, הוא באמצע, שכינה לפניו. כיון שראה יעקב את זה, קרא לבניו ואמר להם האספו, כדי שימצא תקון שלמעלה ושלמטה.

בא ראה את סוד הדבר. שני תקונים נמצאו שם, אחד עליון ואחד תחתון, שיהיה הכל שלם כראוי. תקון עליון, תקון נסתר ונגלה, שהרי תקון של היובל הוא, אותו שאמר שלמה בשיר השירים, כמו שאמרנו, הראש הנסתר שלא התגלה כאן ולא יפה לגלותו. הזרועות והגוף התגלו, והם ידועים. שוקים נסתרו ולא התגלו. מה הטעם? משום שנבואה לא שורה כי אם בארץ הקדושה, ותקון זה נסתר ונגלה.

תקון אחר למטה - תקון הכלה שאמר שלמה בשיר השירים, זהו תקון שהתגלה יותר, ותקון זה בשנים עשר שבטים, שהם תחתיה, ותקון הגוף שלה.

פתח רבי אבא ואמר, (מלכים א ז) ויעש את היים מוצק וגו'. וכתוב עמיד על שני עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה פנים ימה ושלשה פנים נגבה וגו' והינם עליהם מלמעלה וגו'. וכתוב ואת

צופים. ומעז - זו תורה שבכתב, שכתוב (שם כט) ה' עז לעמו יתן. יצא מתוק - זו תורה שבעל פה.

הלכו כאחד שלשה ימים, עד שהגיעו למבוי של הקיר של אמו. כיון שראתה אותו, סדרה את הבית, וישבו שם שלשה ימים אחרים. ברכו אותו והלכו, וסדרו דברים לפני רבי שמעון. אמר, ודאי ירשת התורה ירש, ואלמלא זכות אבות יענש מלמעלה. אבל הקדוש ברוך הוא לאותם שהולכים אחר התורה, יורשים אותה הם ובניהם לעולמים. זהו שכתוב (ישעיה נט) ואני זאת בריתי אותם אמר ה' ורחמי אשר עליה וגו'.

זבולן לחוף ימים ישכן והוא לחוף אגית וירכתו וגו'. רבי אבא פתח, (תהלים מה) חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך. וכי זה הוד והדר לחגר כלי זין ולהזדרז בזה? מי שמשתדל בתורה ועורך קרב בתורה ומזרז עצמו בה - זהו שבח [של רבוננו], זהו הוד והדר, ואתה אומר חגור חרבך?

אלא ודאי שעקר הדבר, אות ברית הקדש נתן הקדוש ברוך הוא ורשם אותו בכני אדם כדי שישמרו אותו ולא יפגמו אותו בפגם את רשם המלך הזה, ומי שפוגם אותו, הרי עומדת נגדו (ויקרא כו) חרב נקמת נקם ברית, לנקם נקמת הברית הקדוש שגרשם בו, והוא פוגם אותו.

ומי שרוצה לשמר מקום זה, יזדרז ויתקן עצמו וישים כנגדו בשעה שהיצר תוקף אותו את החרב שעומדת על הירך, להפרע ממי שפוגם מקום זה, ואז חגור חרבך על ירך גבור. גבור הוא, וגבור נקרא. ועל כף הודך והדרך.

דבר אחר חגור חרבך על ירך גבור - מי שיוצא לדרך, יתקן עצמו בתפלה של רבוננו ויזדרז בצדק הזה, חרב עליונה, בתפלה ובקשות עד שלא יצא לדרך, ככתוב (תהלים פה) צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו.

בא ראה, זבולון תמיד יצא לדרכים ולשכילים וערך קרבות, והזדרז בחרב העליונה הזו בתפלה ובקשות עד שלא יצא לדרך, ואז נצח את העמים והתגבר עליהם. ואם תאמר, יהודה הרי נתקן לזה לערך קרבות ותקונים בחרב הזו, למה זבולון?

לו, אריה, כיון שסדר רגליו להכניס לכרם, מיהו שיכנס עמו?

פְּתַח רבי אלעזר ואמר, (איוב כג) והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש. זה תקון העליון הזה, הוא הכל אחד, לא היה בו פרוד כתחתון הזה, שהרי כתוב (בראשית ב) ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. ואף על גב שיש בו פרוד, כשיתבוננו בדברים, הכל עולה לאחד.

אֲבָל תקון היובל הזה עומד על שנים עשר, כמו התחתון הזה, ואף על גב שהוא אחד, האחד הזה משלים לכל צד, בצד זה ובצד זה. אותם ששה צדדים עליונים הם שנים עשר, שכל אחד מלוה לחברו ונכלל ממנו, ונמצאו שנים עשר, והגוף והכל עומד על שנים עשר. מי הגוף? זה יעקב, והרי נתבאר, אלא ראש וגוף באחד עומדים.

עוֹד שנים עשר – שלשה קשרים של זרוע ימין, חס"ד חסדים. שלשה קשרים של זרוע שמאל, גבור"ה גבורות. שלשה קשרים בירך ימין, נצ"ח נצחים. שלשה קשרים בירך שמאל, הו"ד והודות – הרי שנים עשר. והגוף עומד עליהם – הרי שלשה עשר. עוד, בשלש עשרה מדות התורה מתפרשת, והכל אחד, מלמעלה למטה ביחוד, עד אותו מקום שעומד על פרוד.

שִׁבְעָה עינים עליונים, אלה שכתוב (זכריה ד) עיני ה' המה משוטטים, זכרים, שהרי זהו מקום של זכר הוא. כאן עיני ה' משוטטות, בתקון השכינה למטה, מקום של הנקבה [עומדת]. שבע עינים עליונות כנגד זה שכתוב לך ה' הגדלה והגבורה וגו'. מקום זה משלים לכל צד.

עוֹד השער, ככתוב (תהלים קו) מי ימלא גבורות ה'. זהו שכתוב (שם מ) עצמו משערות ראשי. וכתוב (איכה ג) חסדי ה' פי לא תמנו וגו'. ותקונים אלו התעלו [ממקום] למקום אחר. ואף על גב שכאן נאמר יותר, ועלה במשקל עליון ותחתון, ושלמה המלך אמרם והצטרנו לפרשם. אשרי חלקם של הצדיקים יותר, שיודעים דרך הקדוש ברוך הוא, וכאן הכל התגלה ליודעי מדות.

אָמַר רבי יהודה, זבולן ויששכר תנאי עשו. אחד יושב ועוסק בתורה, ואחד יוצא ועושה

הבקר שנים עשר תחת הים [וגו']. עמד על שני עשר בקר, כך הוא ודאי, שהים הזה מתקן בשנים עשר בשני עולמות, בשנים עשר למעלה מרכבות ממנות למעלה בשנים עשר, למטה שנים עשר שבטים. כיון שראה יעקב את התקון העליון וראה שכינה עומדת מולו, רצה להשלים תקוניה. קרא לשנים עשר בניו, ואמר להם האספו, התקינו עצמכם להשלים את האמונה.

בֹּא ראה, שנים עשר שבטים בארבעה דגלים בארבעה צדדים, שלשה פונים צפונה, ושלשה פונים ימה, ושלשה פונים נגבה, ושלשה פונים מזרחה, והים עליהם. וכך הוא ודאי, שלשה שבטים לכל צד, לארבעה רוחות העולם, ושלשה שבטים לזרוע ימין, ושלשה שבטים לזרוע שמאל, ושלשה שבטים לירך ימין, ושלשה שבטים לירך שמאל, וגוף השכינה עליהם. זהו שכתוב והים עליהם.

מָה הטעם שלשה שבטים לזרוע ושלשה שבטים לירך וכן לכל? אלא סוד הדבר – שלשה קשרים הם בזרוע ימין, ושלשה בשמאל, ושלשה בירך ימין, ושלשה קשרים בירך שמאל. נמצאו שנים עשר קשרים לארבעה צדדים, והגוף עליהם. נמצאו שנים עשר עם הגוף כמו שלמעלה. מנין לנו? שכתוב (בראשית מט) כל אלה שבטי ישראל שנים עשר, וזאת, משום שבה השתלם החשבון, כמו שנאמר והים עליהם מלמעלה.

שִׁבְעָה עיני ה' (זכריה ז) – הם שבעה עיני העדה, שבעים סנהדרין. שערותיה, כמו שכתוב (במדבר ב) כל הפקודים למחנה יהודה מאת אלה וגו'. כל הפקודים למחנה ראובן, וכן לכלם.

וְאִם תאמר, במצרים בהסתלקות יעקב מהעולם, שנמצאה שלמות באותה שעה, כל זה איפה הוא? ודאי שבעים נפשות היו, וכל אותם שהולידו בשבע עשרה שנים שאין להם חשבון, ככתוב (שמות א) ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד, וכתוב (תהלים מ) עצמו משערות ראשי. אשרי חלקו של יעקב השלם, שהוא השתלם למעלה ולמטה.

אָמַר רבי אלעזר, ודאי כך הוא, אבל בתקון העליון של היובל איך נמצא כל זה? אמר

יִשְׁבוּ וְעִסְקוּ בַתּוֹרָה. בֵּין כֶּךָ קָם בֶּן הַמְּאָרֶחַ וַיֵּשֶׁב לִפְנֵיהֶם. אָמַר לָהֶם, מָה שְׂכָתוֹב (יהושע ב) וְהַחֲיִיתֶם אֶת אָבִי וְאֶת אִמִּי וְגו', וְכָתוֹב וְנִתְתֶם לִי אוֹת אֲמַת, מָה רָצְתָה מֵהֶם? אָמַר רַבִּי אַבָּא, יָפָה שְׂאֵלָתָּ, אֲבָל אִם שָׁמַעְתָּ דָּבָר – אָמַר בְּנִי. אָמַר, עוֹד שְׂאֵלָה, שְׁהָרִי הֵם נִתְּנוּ לָהּ מָה שְׁלֵא רָצְתָה מֵהֶם, שְׂכָתוֹב אֶת תְּקוּנַת חוּט הַשְּׁנִי הַזֶּה תִּקְשְׁרִי בְּחֵלֹם וְגו'.

אֵלָא כֶּךָ לְמַדְּנֹו, הִיא רָצְתָה סִימָן חַיִּים, שְׂכָתוֹב וְהַחֲיִיתֶם אֶת אָבִי וְגו', וְאֲמַרְהָ, סִימָן חַיִּים אֵינֹו שׁוֹרָה אֵלָא בְּאוֹת אֲמַת, וּמָהִי אוֹת אֲמַת? זֹו אוֹת ו', מִשׁוּם שְׁבוּ שְׁרוּיִים חַיִּים. כֶּךָ לְמַדְּנֹו, סִימָן שֶׁל מִשָּׁה בְּקִשָּׁה, וְהֵם לְמָה נִתְּנוּ לָהּ תְּקוּנַת חוּט הַשְּׁנִי?

אֵלָא, הֵם אָמְרוּ, מִשָּׁה הָרִי הִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם, שְׁהָרִי הַתְּפִנָּס הַשְּׁמַשׁ, וְהָרִי הַגִּיעַ זְמַן הַלְּבָנָה לְשֵׁלֵט, סִימָן שֶׁל הַלְּבָנָה יֵשׁ לָנוּ לְתַת לָךְ, וּמָהֹו? תְּקוּנַת חוּט הַשְּׁנִי הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ד) כְּחוּט הַשְּׁנִי שֶׁפְּתוּתִיךָ. סִימָן שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ יִהְיֶה אֲצִלְךָ, מִשׁוּם שְׂכָעַת שֶׁלְטוֹן הַלְּבָנָה. קָמוּ רַבִּי אַבָּא וְרַבִּי יוֹסִי וּנְשָׁקוּהוּ. אָמְרוּ, וּדְאִי עֲתִיד אֲתָה לְהִיּוֹת רֹאשׁ יִשְׂרָאֵל אוֹ אִישׁ גְּדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל, וּמִיֵּהוּ? רַבִּי בּוֹן.

עוֹד שָׂאֵל וְאָמַר, כָּל בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר שְׂבָטִים, הִסְתַּדְּרוּ לְמִטָּה כְּמוֹ שֶׁלְמַעְלָה, לְמָה הַקְּדִים בְּבָרְכוֹת אֶת זְבוּלוֹן לִישָׁשְׂכָר תְּמִיד, וְהָרִי יִשְׁשָׂכָר הַשְּׁתַדְּלוּתוֹ בַּתּוֹרָה, וְתוֹרָה מְקַדִּימָה בְּכָל מְקוֹם? לְמָה הַקְּדִים אֶת זְבוּלוֹן בְּבָרְכוֹת? אָבִיו הַקְּדִים אוֹתוֹ, מִשָּׁה הַקְּדִים אוֹתוֹ?

אֵלָא זְבוּלוֹן זָכָה עַל שֶׁהוֹצִיא פֶת מִפִּיו וְנָתַן לְפִיו שֶׁל יִשְׁשָׂכָר, מִשׁוּם כֶּךָ הַקְּדִימוּ בְּבָרְכוֹת. מִכָּאֵן לְמַדְּנֹו, מִי שֶׁסּוֹעֵד אֶת בְּעַל הַתּוֹרָה, נוֹטֵל בְּרָכוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְלֹא עוֹד, אֵלָא שְׁזוֹכָה לְשָׁנִי שֶׁלְחַנּוּת, מָה שְׁלֵא זוֹכָה בֶּן אָדָם אַחֵר. זוֹכָה לְעָשֶׂר שִׁיתְּבָרֵךְ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְזוֹכָה לְהִיּוֹת לוֹ חֵלֶק בְּעוֹלָם הַבָּא. זֶהוּ שְׂכָתוֹב זְבוּלוֹן לְחוּף יָמִים יִשְׁכֵּן וְהוּא לְחוּף אֲנִית. כֵּינֵן שְׂכָתוֹב לְחוּף יָמִים, אֲזִ לְמָה וְהוּא לְחוּף אֲנִית? אֵלָא לְחוּף יָמִים – בְּעוֹלָם הַזֶּה, לְחוּף אֲנִית – בְּעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קד) שֶׁם אֲנִיּוֹת יִהְלָכוּן וְגו'. שְׁשֵׁם הוּא שְׁפַע הָעוֹלָם הַבָּא.

מִסְחָר, וְתוֹמֵךְ בִּישָׁשְׂכָר, שְׂכָתוֹב (משלי ג) וְתִמְכֶיךָ מֵאֲשֶׁר. וְהִיָּה פּוֹרֵשׁ לִימִים לְעֲשׂוֹת מִסְחָר, וְחִלְקוּן כֶּךָ הִיָּה, שְׁהָרִי הֵים הִיָּה יִרְשָׁתוֹ. וְלִכְּן קוֹרָא לוֹ יִרְךָ. דִּרְךָ הִיָּרְךָ לְצֵאת וּלְהִפְנֹס. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (דברים לג) שְׂמַח זְבוּלוֹן בְּצֵאתְךָ וַיִּשְׁשָׂכָר בְּאֵהְלִיךָ. לְחוּף יָמִים יִשְׁכֵּן – בְּאוֹתָם יוֹרְדֵי הֵים לְעֲשׂוֹת מִסְחָר. לְחוּף יָמִים – אָף עַל גַּב שָׁיִם אֶחָד הִיָּה בִּירְשָׁתוֹ, בְּשָׁנֵי יָמִים הוּא שׁוֹרָה.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, כָּל שְׂאָר הַיָּמִים הָיוּ מְחַפְּשִׁים סְחוּרָה בֵּינָם שָׁלוֹ. וְהוּא לְחוּף אֲנִית, מְקוֹם שְׁשֵׁם נִמְצְאוֹת כָּל הָאֲנִיּוֹת לְעֲשׂוֹת סְחוּרָה. וַיִּרְכָּתוֹ, אָמַר רַבִּי חִזְקִיָּה, יִרְכָּתוֹ מִגִּיעָה עַד גְּבוּל צִידוֹן, וְתַחֲסֹם שָׁלוֹ נִפְרָד עַד אוֹתוֹ מְקוֹם, וּסְחוּרָה שֶׁל כָּל בְּעָלֵי הַסְּחוּרָה סוֹבְבִים, וְשָׁבִים בְּסְחוּרָתָם לְאוֹתוֹ מְקוֹם.

רַבִּי אֲחָא אָמַר, כְּתוֹב (ויקרא ב) וְלֹא תִשָּׁבֵית מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחַתְךָ עַל כָּל קִרְבָּנְךָ תִּקְרִיב מִלַּח. וְכִי לְמָה מִלַּח? אֵלָא מִשׁוּם שֶׁהוּא מְמַרְק וּמְבַשֵּׂם אֶת הַמֶּר לְתַת לוֹ טַעַם, וְאִם לֹא הִיָּה [מִשׁוּם] מִלַּח, לֹא יִכּוֹל הָעוֹלָם לְסַבֵּל אֶת הַמֶּר. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (ישעיה כו) כִּי כַּאֲשֶׁר מִשְׁפָּטֶיךָ לְאַרְץ צִדְקָה לְמַדּוֹ יִשְׁבִּי תִבֵּל. וְכָתוֹב (תהלים פט) צִדְקָה וּמִשְׁפָּט מְכוֹן כְּסֵאֶךָ.

וּמִלַּח הִיא בְּרִית שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד בּוֹ, שְׂכָתוֹב (ירמיה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמֵם וְלַיְלָה חֻקוֹת שָׁמַיִם וְאַרְצָן לֹא שָׁמַתִּי. וְלִכְּן נִקְרָא בְּרִית אֱלֹהֶיךָ, וְנִקְרָא יָם הַמִּלַּח, וְהֵים נִקְרָא עַל שְׁמוֹ.

רַבִּי חֲזִיָּא אָמַר, כְּתוֹב (תהלים יא) כִּי צִדִּיק ה' צִדְקוֹת אֲהַב, זֶה הַמִּלַּח בֵּינָם [בַּיָּמִים], וּמִי שֶׁמְפָרִידֵם גּוֹרֵם לְעַצְמוֹ מִיָּתָהּ, לִכְּן כְּתוֹב לֹא תִשָּׁבֵית מִלַּח, שְׁהָרִי זֶה לֹא הוֹלֵךְ בְּלִי זֶה.

אָמַר רַבִּי אֲחָא, יָם אֶחָד הוּא, וְנִקְרָא יָמִים. אֵלָא יֵשׁ מְקוֹם בֵּינָם שֶׁהוּא מִים צְלוּלִים, וַיֵּשׁ מְקוֹם שְׁבוּ מִים מְתוֹקִים, וַיֵּשׁ מְקוֹם בּוֹ מִים מְרִים, וְלִכְּן קוֹרָאִים יָמִים, וְעַל זֶה לְחוּף יָמִים. אָמַר רַבִּי אַבָּא, כָּל שְׂבָט וְשְׂבָט וְכָל אֶחָד וְאֶחָד קָשָׁר אֶחָד מֵאוֹתָם קָשְׁרִים שְׁמַתְחַבְּרִים בְּגוּף.

רַבִּי אַבָּא הִיָּה יוֹשֵׁב לִילָה אֶחָד, וְקָם לְעַסֵּק בַּתּוֹרָה. עַד שֶׁהִיָּה יוֹשֵׁב, בָּא רַבִּי יוֹסִי וְהִכָּה בַּפֶּתַח. אָמַר, בְּתַבַּת הַשָּׁרִים מְצוּיִים תְּכִשִּׁיטִים.

שִׁינְדְעִים דְרָכֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, עֲלֵיהֶם כְּתוּב (דברים יד) כִּי עִם קְדוֹשׁ אַתָּה לֵה' אֱלֹהֶיךָ וּבָךְ בָּחַר ה' וְגו'.

יששכר חֲמַר גֶּרֶם רִבֵץ בֵּין הַמְשַׁפְּתִים. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְכִי יִשְׁשַׁכֵּר נִקְרָא חֲמֹר? אִם מְשׁוּם שֶׁהִשְׁתַּדַּל בַּתּוֹרָה, נִקְרָא לוֹ סוֹס אוֹ אַרְיָה אוֹ נֶמֶר, לָמָּה חֲמֹר? אֵלֶּא אָמְרוּ, מְשׁוּם שֶׁחֲמֹר נוֹשֵׂא מִשָּׂא, וְלֹא בּוֹעֵט בְּאֲדוֹנוֹ כְּמוֹ שָׂאֵר הַבְּהֵמוֹת, וְאֵין בּוֹ גְּסוּת הָרוּחַ, וְלֹא חוֹשֵׁשׁ לְשֹׁכֵב בְּמָקוֹם מְתַקֵּן. אַף כִּף יִשְׁשַׁכֵּר, שֶׁהִשְׁתַּדַּלְתּוֹ בַּתּוֹרָה, נוֹטֵל מִשָּׂא הַתּוֹרָה, וְלֹא בּוֹעֵט בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵין בּוֹ גְּסוּת הָרוּחַ, כְּמוֹ הַחֲמֹר שֶׁלֹּא חוֹשֵׁשׁ לְכַבּוּדוֹ אֵלֶּא לְכַבּוּד רַבּוֹנוֹ [רבין]. רִבֵץ בֵּין הַמְשַׁפְּתִים, כְּמוֹ שְׂאֵמְרָנוּ (אבות פ"ו) וְעַל הָאָרֶץ תִּישֶׁן, וְחַיֵּי צַעַר תַּחֲזִיחַ, וּבַתּוֹרָה אַתָּה עֵמֵל.

דבר אַחַר יִשְׁשַׁכֵּר חֲמַר גֶּרֶם רִבֵץ וְגו' – פָּתַח וְאָמַר, (תהלים כז) לְדוֹד ה' אֹרֵי וַיִּשְׁעֵי מִמִּי אֵירַע ה' מְעוֹז חַיֵּי מִמִּי אֶפְחָד. כְּמָה חֲבִיבִים הֵם דְּבָרֵי הַתּוֹרָה, כְּמָה חֲבִיבִים אוֹתָם שֶׁמְשַׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה לְפָנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂכַל מִי שֶׁמְשַׁתַּדַּל בַּתּוֹרָה, לֹא פוֹחַד מִפְּגַעֵי הָעוֹלָם, שְׂמֹר הוּא לְמַעְלָה, שְׂמֹר הוּא לְמַטָּה. וְלֹא עוֹד, אֵלֶּא שְׁכּוֹפֵת כָּל פְּגַעֵי הָעוֹלָם וּמוֹרִיד אוֹתָם לְעַמְקֵי תְהוֹם רַבָּה.

בא רָאָה, בְּשַׁעַה שֶׁנִּכְנַס הַלַּיְלָה, הַפְּתַחִים נִסְתָּמִים, וְכִלְבִּים וְחֲמֹרִים שׁוֹרִים וּמְשׁוֹטְטִים בְּעוֹלָם, וְנִתְּנָת רְשׁוּת לְהִשְׁחִית, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם יִשְׁנִים בְּמִטּוֹתֵיהֶם, וְנִשְׁמֹת הַצַּדִּיקִים עוֹלוֹת לְהַתְּעַנֵּג לְמַעְלָה. כְּשֶׁמִּתְעוֹרְרַת רוּחַ צַפּוֹן וְנִחְלַק הַלַּיְלָה, הַתְּעוֹרְרוֹת קִדְשָׁה מִתְעוֹרְרַת בְּעוֹלָם, וְזֶה נֶאֱמַר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת.

פָּתַח וְאָמַר, (שיר ה) הַשְּׁבַעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם אִם תִּמְצְאוּ אֶת דּוּדֵי מַה תִּגִּידוּ לוֹ שְׁחוֹלֵת אֲהַבָּה אֲנִי. וְכִי מִי קָרוֹב לְמַלְךְ כְּמוֹ כְּנַסֵּת יִשְׂרָאֵל, שְׁהִיא אוֹמְרַת, אִם תִּמְצְאוּ אֶת דּוּדֵי מַה תִּגִּידוּ לוֹ? אֵלֶּא בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם אֵלּוּ הֵם נִשְׁמֹת הַצַּדִּיקִים, שֶׁהֵם תְּמִיד קָרוֹבִים לְמַלְךְ, וּמוֹדִיעִים לְמַלְךְ בְּכָל יוֹם אֶת עֶסְקֵי הַגְּבִירָה.

שָׁכַךְ לְמַדְנּוּ, בְּשַׁעַה שֶׁהִנְשָׂמָה יוֹרְדַת לְעוֹלָם, כְּנַסֵּת יִשְׂרָאֵל נִכְנַסֵּת עָלֶיהָ בְּקִיּוּם שֶׁל שְׁבוּעָה, שֶׁתִּגִּיד לְמַלְךְ וְתוֹדִיעַ לוֹ אֲהַבְתָּה אֵלָיו, כְּדֵי לְהַתְּפִיס עִמּוֹ.

וּבַמָּה? מְשׁוּם שֶׁחַיִּיב עַל בֶּן אָדָם לִיַּחַד אֶת הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ בְּפֶה, בְּלֵב וּנְפֶשׁ, וְלִקְשֹׁר הַכָּל כְּשֶׁלֵּהֶבֶת הַקְּשׁוּרָה בַּגְּחֻלַּת, וּבְאוֹתוֹ הַיַּחֲוֹד שְׁעוֹשָׂה, גּוֹרֵם לְפִיס הַמַּלְךְ עִם הַגְּבִירָה, וּמוֹדִיעַ לְמַלְךְ אֲהַבְתָּה אֵלָיו.

דְּבָר אַחַר בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם – אֵלּוּ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי שְׁבָטִים, שֶׁשְׁנִינּוּ, יְרוּשָׁלַיִם עוֹמְדַת עַל שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי הָרִים. וּמִי שְׂאֵמַר עַל שְׁבָעָה, לֹא אָמַר לְהַשְׁלִים שְׁלֵמוֹת. וְאֵף עַל גַּב שֶׁהַכָּל אֶחָד, שִׁישׁ שְׁבָעָה וַיִּשׁ אֲרַבְעָה וַיִּשׁ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי, וְהַכָּל אֶחָד.

וְדָאֵי עַל שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי הָרִים עוֹמְדַת, שֶׁלְשָׁה הָרִים לְצַד זֶה, וְשֶׁלְשָׁה הָרִים לְצַד זֶה, וְכֵן לְאַרְבַּע זְווִיּוֹת, וְאֵז נִקְרָאת חֲזֵה, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (יחזקאל י) הִיא הַחֲזֵה אֲשֶׁר רְאִיתִי תַּחַת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וְאֵלֶּה נִקְרָאוֹת בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם, מְשׁוּם שֶׁעוֹמְדַת עָלֶיהֶן, וְהֵן מְעִידוֹת עֲדוֹת לְמַלְךְ עַל כְּנַסֵּת יִשְׂרָאֵל. זֶהוּ שְׁכָתוּב (תהלים קכב) שְׁבָטֵי יְהוָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה'. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֲשֶׁרֵי חִלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל

סדר הלימוד ליום כ טבת [יום 109 בשנה]

למעלה ושנים למטה. שנים למעלה, פי התרחקה התחתונה מהעליונה. כסא של יעקב התרחק מכסא דוד, וכסא דוד נפל. זהו שכתוב (איכה ב) השליך משמים ארץ. שני כסאות למטה – ירושלים, ואותם בעלי התורה. והכסאות שלמטה כמו הכסאות שלמעלה, בעלי התורה, הינו כסא של יעקב. ירושלים הינו כסא של דוד. ועל זה כתוב עד די כרסון, ולא כסא. כסאות רבים נפלו, וכלם לא נפלו אלא מעלבונה של תורה.

בא ראה, כשאותם צדיקי אמת משתדלים בתורה, כל אותם כחות שאר העמים, של שאר החילות, כל החילות שלהם נכפים ולא שולטים בעולם, וישראל [ויש] מזמנים עליהם להעלותם על הכל. ואם לא, חמור גורם לישראל ללכת לגלות ולפל בין העמים ולשלט עליהם, וכל זה למה? משום וירא מנחה כי טוב, ומתקן לפניו, ויכול להרויח בגללה כמה טובות וכמה כסופים, והטה דרכו שלא לסבל על תורה, משום כך ויהי למס עבד.

כתוב (שיר ז) הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים חדשים גם ישנים וגו'. הדודאים נתנו ריח – [הדודאים] אלו אותם שמצא ראובן, כמו שנאמר (בראשית ל) וימצא דודאים בשדה, ולא התחדשו דברי תורה אלא על ידיו בישראל, כמו שנאמר ומבני יששכר יודעי בינה לעתים וגו'.

ועל פתחינו כל מגדים – הם גרמו להיות על פתחינו, על פתחי בתי כנסיות ובתי מדרשות, כל מגדים. חדשים גם ישנים – כמה דברים חדשים ועתיקים של התורה שהתגלו על ידיהם, לקרב את ישראל לאביהם שלמעלה. זהו שכתוב לדעת מה יעשה ישראל.

דורי צפנתי לך (שיר ז) – מכאן למדנו, שכל מי שמשתדל בתורה כראוי ויודע לחדש דברים ולחדד דברים כראוי, אותם הדברים עולים עד כסא המלך, וכנסת ישראל פותחת להם שערים וגונזת אותם. ובשעה שנכנס הקדוש ברוך הוא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן, מוציאה אותם לפניו, והקדוש ברוך הוא מסתכל בהם ושמח. אז הקדוש

אשרי חלקו של אותו אדם שעומד באותה שעה, ומשתדל בתורה. כיון שהוא פותח בתורה, את כל אותם המינים הרעים הוא מכניס לנקב תהום רבה, וכופת את החמור, ומורידו בשרים שתחת העפר של זהמת הקשר.

משום כך יששכר, שהשתדלותו בתורה, כופת את החמור ומוריד אותו מאותו גרם המעלות, שהוא עולה להזיק לעולם, ושם מדורו בין המשפתים, בין זהמת השרים שבעפר.

בא ראה מה כתוב, וירא מנחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל ויהי למס עבד. וירא מנחה כי טוב – זו תורה שבכתב. ואת הארץ כי נעמה – זו תורה שבעל פה. ויט שכמו לסבל – לסבל על התורה ולדבק בה ימים ולילות. ויהי למס עבד – להיות עובד את הקדוש ברוך הוא ולדבק בו ולהתיש את עצמו בה.

רבי שמעון ורבי יוסי ורבי חייא היו הולכים מהגליל העליון לטבריה. אמר רבי שמעון, גלך ונשתדל בתורה, שכל מי שיודע להשתדל בתורה ולא משתדל – מתחייב בנפשו, ולא עוד, אלא נותנים עליו על הארץ ושעבוד רע, שכתוב ביששכר ויט שכמו לסבל. מה זה ויט? סטה, כמו שנאמר (שמואל א ח) ויטו אחרי הבצע. מי שסוטה דרכו ועצמו שלא לסבל על תורה, מיד ויהי למס עבד.

פתח רבי שמעון ואמר, (משלי ח) להנחיל אהבי יש ואצותיהם אמלא. אשריהם בני העולם, אותם שמשתדלים בתורה, שכל מי שמשתדל בתורה, נאהב למעלה ונאהב למטה, ויורש בכל יום ירשת העולם הבא. זהו שכתוב להנחיל אהבי יש. מה זה יש? זהו עולם הבא שלא פוסקים מימיו לעולמים ונוטל שכר טוב עליון שלא זוכה בו אדם אחר, ומיהו? י"ש. ומשום כך רמז לנו בשמו של יששכר שהשתדל בתורה – יש שכר. זהו שכר של אותם שמשתדלים בתורה, י"ש.

כתוב (דניאל ז) חזה הוית עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתב וגו' חזה הוית עד די כרסון רמיו – כשנחרב בית המקדש, שני כסאות נפלו, שנים

שם קיח) ימין ה' עשה חיל וגו'. יהודה וראובן היו שתי זרועות.

סדר שלישי אפרים, שהוא ירך ימין, ונוסע לפני השמאל תמיד. ודן [זה], שהוא ירך שמאל, נוסע בסוף, ועל כך הוא המאסף לכל המחנות לצבאותם והולך בסוף.

יהודה נוטל כח בשתי זרועות, משום שראובן, שהוא ימין, [העברה] אברה ממונה בכורה, הפנה והמלכות, ועל זה כתוב ביהודה (דברים לג) ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה.

בא ראה, כתוב (מלכים-א י) ויעש המלך שלמה כסא שן גדול. הכסא של שלמה עשה אותו כמו שלמעלה, וכל הדיקנאות [של כאן] שלמעלה עשה כך. ועל זה כתוב וישב שלמה על כסא ה' למלך, מלך דבר סתום הוא. וכן (מלכים-ב א ב) ושלמה ישב על כסא דוד אביו ותכן מלכתו מאד, שעמדה הלבנה בשלמות.

דן ידן עמו - בהתחלה, ואחר כך שבטי ישראל כאחד, כחודו של עולם, כמו שהיה בשמשון, שהוא יחידי עשה דין בעולם, ודן והרג כאחד, ולא הצטרף סוף.

דן ידן עמו. רבי יצחק אמר, דן, הינו נחש, אורב על דרכים ושבילים. ואם תאמר על שמשון לכדו הוא, אף כך גם למעלה, זהו נפש אחרת [נחש קטן] מאסף לכל המחנות, ואורב בדרכים ובשבילים. אחר כך מכאן יוצאים חילות ומחנות, אותם שאורבים לאנשים על חטאים, שזורקים אותם לאחור אחרי כתפיהם. אמר רבי חייא, נחש הקדמוני למעלה, עד שלא יתבסם ביין של שמחה. **נחש** עלי דרך. בא ראה, כמו שיש דרך למעלה, כך גם יש דרך למטה, והים נפרד לכמה דרכים בכל צד. ויש דרך אחת שבאה ומגדילה את הים, ומגדל דגים רעים למיניהם. כמו שהוציאו מים למטה, דגים טובים, דגים רעים, דגי צפרדע, כמו זה דגים רעים למיניהם.

ובשמשותממים מדרך הים, נראים רוכבים על סוסייהם. ואלמלא הנחש הזה, שהוא כונס את כל המחנות, אורב בסוף הדרכים ומפזר אותם לאחור, היו מחריבים את העולם. מצד

ברוך הוא מתעטר בעטרות עליונות ושמש בגבירה. זהו שכתוב חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך. ומאותה שעה דבריו כתובים בספר, זהו שכתוב (מלאכי ג) וכתב ספר זכרון לפניו.

אשרי חלקו של מי שמשתדל בתורה כראוי, אשריו בעולם הזה ואשריו בעולם הבא. עד כאן שלטון יהודה, זרוע שנכללת בכל, בכח של כל הצדדים, שלשה קשרים של הזרוע להתגבר על הכל.

דן ידן עמו כאחד שבטי ישראל. רבי חייא אמר, פסוק זה כך יש לו לומר, דן ידן לשבטי ישראל, או דן ידן לשבטי ישראל כאחד. מהו דן ידן עמו, ואחר כך כאחד שבטי ישראל? אלא דן, הוא שכתוב בו (במדבר י) מאסף לכל המחנות, שהוא ירך שמאל, והולך בסוף.

בא ראה, כיון שיהודה וראובן נוסעים, הלויים והארון פורשים דגלים, ונוסע דגל אפרים שהוא למערב. ירך ימין נוסעת מחליות המדה. ואם תאמר, זבולון שהוא נכנס ויוצא, שכתוב בו (דברים לג) שמש זבולן בצאתה, וכתוב וירכתו וגו'. אלא ודאי יהודה נכלל מהכל.

בא ראה, מלכות העליונה נכללת מהכל, ויהודה הוא מלכות תחתונה. כמו שמלכות עליונה נכללת מהכל, כך גם מלכות תחתונה נכללת מהכל, מגוף, מירך, כדי להתגבר בכחו.

כתוב מימינו א"ש ד"ת למו. תורה נתנה מצד הגבורה, וגבורה נכללת בימין ובגוף וירך ובכל. כך גם הסדר הראשון הוא יהודה, מלכות שבאה מצד של גבורה ונכללת בימין, בגוף ובירך, ובכל נכללת, כמו שהמלכות העליונה נכללת מהכל.

סדר שני ראובן, שהוא לצד דרום, ודרום הוא ימין. את כל כח הימין נטל יהודה, משום [שנעשתה] שהעברה המלכות מראובן, כמו שנאמר פחו כמים אל תותר, ונטל אותה יהודה, והתגבר בתקף הימין שהיה מראובן, וכך כתוב בדרד, (תהלים קיא) נאם ה' לאדני שב לימיני, משום ששמאל נכללת בימין ומתחזק בכחו. זהו שכתוב

לִבְנֵי הַתְּפִלָּה יַעֲקֹב וְאָמַר לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי ה', בְּכֹל הַשְּׂבָטִים לֹא אָמַר לִישׁוּעָתְךָ אֲלֵא בְּזֶה, מִשּׁוּם שֶׁרָאָה לוֹ תַקְיָה חֲזָקָה שֶׁל הַנְּחֹשׁ, מִרְחֹשׁ דִּין לְהַתְגַּבֵּר.

רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי חֲזַקְיָה הָיוּ הוֹלְכִים לְרֵאוֹת אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּקִפּוֹטְקִיא. אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה זֶה שְׁאֵמְרָנוּ לְעוֹלָם יִסְדֵּר אָדָם שֶׁבָחוּ שֶׁל רְבוּנוּ וְאַחַר כֵּן יִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ. מִי שֶׁלְּבֹו טְרוּד וְרוֹצֵה לְהַתְּפַלֵּל תְּפִלָּתוֹ, וְהוּא בְּצָרָה, וְלֹא יִכּוֹל לְסַדֵּר אֶת שֶׁבַח רְבוּנוּ כְּרֵאוּי, מַה הוּא?

אָמַר לוֹ, אִף עַל גַּב שְׁלֹא יִכּוֹל לְכוֹן לְבוֹ וְרִצּוֹנוֹ, סְדוּר וְשֶׁבַח שֶׁל רְבוּנוּ לְמָה שִׁיגְרַע? אֲלֵא יִסְדֵּר אֶת שֶׁבַח רְבוּנוּ אִף עַל גַּב שְׁלֹא יִכּוֹל לְכוֹן, וְיִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב תְּפִלָּה לְדוֹד שְׁמַעְהָ ה' צְדָק הַקְּשִׁיבָה רְנָתִי. שְׁמַעְהָ ה' צְדָק - בְּתַחֲלָה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא סְדוּר שֶׁל שֶׁבַח רְבוּנוּ. וְאַחַר כֵּן הַקְּשִׁיבָה רְנָתִי הַאֲזִינָה תְּפִלָּתִי. מִי שֶׁיִּכּוֹל לְסַדֵּר שֶׁבַח רְבוּנוּ וְלֹא עוֹשֶׂה, עָלָיו כָּתוּב (ישעיה א) גַּם כִּי תִרְבוּ תְּפִלָּה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדִיכֶם וְגו'.

בְּתוֹב (שמות כט) אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבֶקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרֻבִים. תְּפִלוֹת כְּנֻגָד תְּמִידִין תִּקְנוּם. בֹּא רֵאָה, בְּהַתְּעוֹרְרוֹת שְׁלֵמָטָה מִתְּעוֹרֵר גַּם לְמַעְלָה, וּבְהַתְּעוֹרְרוֹת שְׁלֵמָטָה גַּם כֵּן לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁמְגִיעָה הַהַתְּעוֹרְרוֹת לְמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ הַנֵּר לְהִדְלֵק וְנִדְלָק, וּבְהַתְּעוֹרְרוֹת הָעֶשְׂן שְׁלֵמָטָה נִדְלָק נֵר לְמַעְלָה, וְכִשְׁזָה נִדְלָק [מְנוֹרוֹת], כָּל הַמְּנוֹרוֹת הָאֲחֵרוֹת דוֹלְקוֹת, וּמִתְּבָרְכִים מִמֶּנּוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת. נִמְצָא שֶׁהַתְּעוֹרְרוֹת הַקָּרְבָן תִּקּוֹן הָעוֹלָם וְהַתְּבָרְכוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹלָמוֹת.

הָרִי כִּיצַד? מִתְּחִיל הָעֶשְׂן לְעֵלוֹת, אוֹתָם דְּיוֹקְנָאוֹת קְדוּשִׁים שֶׁמְמַנִּים עַל הָעוֹלָם נִהְיִים [נִתְקַנְיָם] לְהַתְּעוֹרֵר, וּמִתְּעוֹרְרִים אֶת הַדְּרָגוֹת בְּתִשׁוּקָה עֲלִיּוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קד) הַכְּפִירִים שֶׁאֵגִים לְטָרֶף וְגו'. אֲלֵה מְעוֹרְרִים לְדְרָגוֹת עֲלִיּוֹנוֹת שֶׁמְעַלִּיהֶן עַד שֶׁהַהַתְּעוֹרְרוֹת מְגִיעָה, עַד שֶׁרוֹצֵה הַמֶּלֶךְ לְהַתְּגַבֵּר בְּגִבְיָהּ.

וּבְתִשׁוּקָה שְׁלֵמָטָה נוֹבְעִים מִים תַּחְתּוֹנִים כְּנֻגָד מִים עֲלִיּוֹנִים, שֶׁהָרִי לֹא נוֹבְעִים מִים עֲלִיּוֹנִים אֲלֵא בְּהַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל תִּשׁוּקָה שְׁלֵמָטָה, וְאִזּוֹ

שֶׁל אֲלֵה יוֹצְאִים מְכַשְׁפִּים לְעוֹלָם. בֹּא רֵאָה, בְּכַלְעֵם כְּתוּב, (במדבר כד) וְלֹא הֵלֵךְ כְּפַעַם כְּפַעַם לְקִרְיַת נַחֲשִׁים, מִשּׁוּם שֶׁהֵם עוֹמְדִים לְלַחֵשׁ בְּכַשְׁפֵי הָעוֹלָם.

רֵאָה מַה כְּתוּב? יֵהִי דִן נַחֲשׁ עָלֵי דְרָף. מַה זֶה עָלֵי דְרָף? אֲלֵא נַחֲשׁ, מִי שֶׁמְשַׁתְּדֵל אַחֲרָיו, מְכַחֵשׁ פְּמִלְיָה שֶׁל מַעְלָה, וּמִיָּהוּ? אוֹתָהּ דְרָף עֲלִיּוֹנָה שִׁיּוֹצְאָת מִלְּמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מג) הַנּוֹתֵן בֵּינָם דְרָף וְגו'. נַחֲשׁ, מִי שֶׁמְשַׁתְּדֵל אַחֲרָיו, כְּאֵלוֹ הוֹלֵךְ עַל אוֹתָהּ דְרָף עֲלִיּוֹנָה לְהַכְחִישׁוֹ, מִשּׁוּם שֶׁמֵאוֹתָהּ דְרָף נִזְוָנִים הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים.

וְאִם תֹּאמַר, דִּן לְמָה הוּא בְּדִרְגָה זֹזוֹ? אֲלֵא כְּכָתוּב (בראשית ג) וְאֵת לֵהט הַחֶרֶב הַמִּתְּהַפֶּכֶת לְשֹׁמֵר אֶת דְרָף עֵץ הַחַיִּים. כֵּן גַּם הַנְּשִׂף עֲקֵבֵי סוּס וְגו', כְּדִי לְשֹׁמֵר אוֹתוֹ לְכָל הַמַּחְנוֹת. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, תִּקּוֹן הַכֶּסֶף הוּא. בֹּא רֵאָה, כֶּסֶף שֶׁל שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ, נַחֲשׁ אֶחָד מִנְעֻנְעַת בְּקִשְׁרֵי הַשְּׂרָבִיט שְׁלֵמָטָה מְהֻאָרִיוֹת.

בְּתוֹב (שופטים ג) וַתְּחַל רוּחַ ה' לִפְעֻמוֹ בְּמַחְנֵה דִן וְגו'. בֹּא רֵאָה, שֶׁמְשׁוֹן הָיָה נְזִיר עוֹלָם, וּפְרוּשׁ מִן הָעוֹלָם הוּא, וְהַתְּגַבֵּר בּוֹ כַח חֲזָקָה, וְהוּא הָיָה נַחֲשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה כְּנֻגָד עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, שֶׁהָרִי יִרְשֵׁת חֵלֶק בְּרַכְתּוֹ דִן אָבִיו יִרַשׁ, שֶׁכָּתוּב יֵהִי דִן נַחֲשׁ עָלֵי דְרָף וְגו'.

אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, נַחֲשׁ יְדוּעַ, שֶׁפִּיפּוֹן מַהוּ? אָמַר לוֹ, סוּד הַתִּקּוֹן שֶׁל מְכַשְׁפִּים שֶׁנַּחֲשׁ הוּא שֶׁפִּיפּוֹן, כֵּן גַּם אוֹתוֹ בְּלַעַם הָרָשָׁע, בְּכָל הָיָה יוֹדַע. בֹּא רֵאָה, כְּתוּב (במדבר כג) וַיִּלֶךְ שִׁפִּי, לִפְעֻמִּים בְּזֶה וּלְפַעֲמִים בְּזֶה.

וְאִם תֹּאמַר, דִּן אֵין דְרָגָתוֹ בְּזֶה - כֵּן זֶה וְדֹאֵי, אֲלֵא הַתְּמַנָּה עַל דְרָגָה זוֹ [לְאוֹתוֹ] לְהִיּוֹת צַד אַחֲרוֹן, וְשֶׁבַח הוּא שְׁלוֹ, מְמַנִּים שֶׁל הַמֶּלֶךְ בְּזֶה, וּמְמַנָּה עַל זֶה, וְכָבוֹד הוּא לְכָל אוֹתָם הַמְּמַנִּים. וְכֶסֶף הַמֶּלֶךְ נִתְקַן בְּכָל אוֹתָם הַמְּמַנִּים, בְּכָל אוֹתָם הַמְּמַנִּים שֶׁתַּחְתִּיהֶם נִפְרְדוֹת דְרָכִים וְדְרָגוֹת, הֵן לְטוֹב וְהֵן לְרַע, וְכֹלָם נֶאֱחָזִים בְּתִקּוּנֵי הַכֶּסֶף הַלְלוּ. וְלִכְּן דִּן לְצַד צְפוּן, בְּנֻקְבַת הַהוּם רַבָּה. שֶׁבְּצַד צְפוּן כְּמָה קְבוּצוֹת מְחַבְּלִים הַזְדַּמְּנוּ לְשֵׁם, וְכֹלָם שָׂרִים מְמַנִּים לְהַרְעֵ אֶת הָעוֹלָם.

ישראל. והכל לא היה אלא עלי דרך ועלי ארח, למנע מִישראל שלא יעלו לירושלים לחגג חגיגהם ולהקריב קרבנות ועולות ולעבד שם.

בא ראה, בשעה שהגיעו הברכות ליד משה לברך את כל השבטים, ראה את דן שהיה קשור בנחש, חזר וקשר אותו באריה, זהו שכתוב (דברים לג) ולדן אמר דן גור אריה יזנק מן הבשן. מה הטעם? כדי [שהוא] שיהיה ראשית וסוף, של ארבעה הדגלים קשור ביהודה, שהוא מלך, כמו שנאמר גור אריה יהודה, והוא ראשית הדגלים, וסוף הדגלים הוא דן, שכתוב דן גור אריה וגו', להיות ראשית וסוף קשורים במקום אחד.

לישועתך קניתי ה'. רבי חייא אמר, כמו שנאמר (שופטים יג) והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים. אמר [רבי אחא], וכי למה קניתי, והרי הסתלק יעקב מן העולם באותו הזמן מלפני שנים? למה אמר שהוא מחכה לאותה הישועה? [אלא ודאי] אמר לו, ודאי סוד הדבר ככתוב (שמות יז) והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, ישראל סתם. אף כאן והוא יחל להושיע את ישראל - ישראל סתם. לכן אמר לישועתך קניתי ה'.

אמר רבי חייא, ודאי כך הוא, ויפה. אשרי חלקם של הצדיקים שיודעים להשתדל בתורה כדי לזכות בה בחיים שלמעלה, כמו שנאמר (דברים ל) כי הוא חייך וארך ימיה לשבת על האדמה וגו'.

גד גדוד יגודנו והוא יגד עקב. רבי ייסא אמר, מגד נשמע שהרי חילות יצאו לערוך קרב, משמע שכתוב גד. בכל מקום גימ"ל דל"ת, חילות ומחנות יוצאים מהם, שהרי גימ"ל נותן ודל"ת לוקח, ומכאן [ומושכת] כמה חילות וכמה מחנות תלויים בהם.

בא ראה, אותו נהר ששופע ויוצא מעדן, לא פוסקים מימיו לעולמים, והוא משלים לעניים, ולכן עומדים כמה חילות וכמה מחנות ונזונים מכאן. ועל זה גד, זה מוציא ונותן, וזה לוקח ולוקח, ונזונים הבית וכל אנשי הבית.

אמר רבי יצחק, אלמלא שהיה גד מבני השפחות, השעה עמדה לו להשלים יותר מהכל. זהו

התשוקה נדבקת, ונובעים מים תחתונים כנגד מים עליונים, והעולמות מתברכים, וכל המנורות דולקות, ועליונים ותחתונים נמצאים בברכות.

בא ראה, כהנים ולוים מתעוררים לחבר שמאל בימין. אמר רבי חזקיה, הכל כך הוא ודאי, אבל כך שמעתי, כהנים ולוים, זה מעורר שמאל, וזה מעורר ימין, משום שהתחברות זכר אל הנקבה אינו אלא בשמאל וימין, כמו שנאמר (שיר ב) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. ואז מתחבר הזכר בנקבה, ותשוקה נמצאת, והעולמות מתברכים, ועליונים ותחתונים בשמחה.

ולכן כהנים ולוים מעוררים דבר למטה, לעורר תשוקה וחיבות למעלה, שהכל תלוי בימין ובשמאל. נמצא שהקרוב יסוד העולם, תקון של העולם, שמחה של עליונים ותחתונים. אמר רבי יוסי, ודאי יפה אמרת, וכך הוא, וכך שמעתי הדבר ושכחתי אותו, ואני שמעתי זה, והכל באחד עולה. **עבשו** תפלה במקום קרבן, וצריך אדם לסדר שבח רבונו כראוי, ואם לא יסדר, אין תפלתו תפלה. בא ראה, סדור שלם של שבחו של הקדוש ברוך הוא - מי שיודע ליחד את השם הקדוש כראוי, שבזה מתעוררות ונשפעות ברכות לכל העולמות.

אמר רבי חזקיה, לא השרה הקדוש ברוך הוא את ישראל בגלות בין העמים אלא כדי שיתברכו שאר העמים בגללם, שהרי הם משפיעים ברכות מלמעלה למטה בכל יום.

הלכו. עד שהיו הולכים, ראו נחש אחד שהיה מסתובב [ומצדד] בדרך, וסטו מן הדרך. בא אליהם איש אחד. הרג אותו הנחש. החזירו ראשיהם וראו את אותו איש שמת. אמרו, ודאי אותו נחש עשה את שליחות רבונו. ברוך הרחמן שהצילנו.

פתח רבי יוסי ואמר, יהי דן נחש עלי דרך, מתי היה דן נחש? בימי ירבעם, שכתוב (מלכים א-ב) ואת האחד נתן בדן. למה נתן שם עלי דרך, על אותו הדרך? כדי למנע [אותו דרך שעולים] שלא יעלו לירושלים [ולא יעלו שם]. וזה דן היה להם נחש לישראל עלי דרך, עלי דרך ודאי, כמו שנאמר וינעץ המלך וגו'. שפיץ עלי ארח, שעקץ את

לקדוש ברוך הוא כחזק המות בשעה שרוצה הרוח להפרד מהגוף.

קנאה כשאל קנאה, כל מי שאוהב ולא קושר עמו קנאה, אין אהבתו אהבה. כיון שקנא, הרי האהבה השלמה. מפאן למדנו שצריך אדם לקנא לאשתו כדי שיתקשר עמה אהבה שלמה, שהרי מתוך כך לא יתן עינו באשה אחרת. מה זה קשה כשאל? אלא מה שאל קשה בעיני הרשעים לרדת אליו, כך קנאה קשה בעיני מי שאוהב ומקנא להפרד מאהבה.

דבר אחר קשה כשאל קנאה – מה שאל, בשעה שמורידים אליה את הרשעים, מודיעים להם חטאייהם על מה הורידו אותם, וקשה להם, כך מי שמקנא, הוא תובע על חטאו ומחשב [וחושד] כמה מעשים, ואז נקשר בו קשר האהבה.

רשפיה רשפי אש שלהבת יה, מה זה שלהבת יה? זו שלהבת שבוערת ויוצאת מתוך שופר שהוא מתעורר ושורף, ומיהו? השמאל. זהו שכתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי, זה שורף שלהבת של האהבה של כנסת ישראל אל הקדוש ברוך הוא.

ולבן (שם ח) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. שהרי כשכא הימין שהוא מים, מוסיף שרפת האהבה, ולא נכבתה שלהבת השמאל, כמו שנאמר וימינו תחבקני, זהו מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, וכן הכל כגון הזה.

עד שהיו יושבים, שמעו את קולו של רבי שמעון שהיה בא בדרך, הוא ורבי יהודה ורבי יצחק. התקרב למערה, יצאו רבי אלעזר ורבי אבא. אמר רבי שמעון, מכתלי המערה ראיתי ששכינה כאן. ישבו. אמר רבי שמעון, במה עסקתם? אמר רבי אבא, באהבת כנסת ישראל לקדוש ברוך הוא, ורבי אלעזר פרש פסוק זה בכנסת ישראל, שימני כחותם על לבך וגו'. אמר לו, אלעזר, באהבה עליונה וקשר החביבות הסתכלת.

שתק רבי שמעון שעה. אמר, בכל מקום צריך שתיקה, חוץ משתיקה של התורה. גניזה אחת יש לי גנוזה, ואיני רוצה שתאבד מכם,

שכתוב (בראשית ל) בא גד, קרי, וכתוב בגד חסר אל"ף, שהרי השעה עומדת בשלמות, והסתלקה ממנו. זהו שכתוב (איוב ו) אחי בגדו כמו נחל, משום שאותו נהר ששופע הסתלק באותה שעה, וכתוב בגד חסר אל"ף, ולכן לא זכה בארץ הקדושה והסתלק ממנה.

רבי יהודה אמר, מנין לראובן שהיה כזה? ככתוב פחו כמים אל תותר, שהסתלקו המים ולא שפכו, והרי נתבאר במה פגם, ושניהם לא זכו בארץ הקדושה, וחילות ומחנות להנחיל לישראל את הארץ. בא ראה, מה שנפגם בגד, השתלם באשר. זהו שכתוב מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך. עכשו השלים גימ"ל לדל"ת.

רבי אלעזר ורבי אבא נשמטו במערת לוד, שנכנסו מפני תקף השמש, שהיו הולכים בדרך. אמר רבי אבא, נסובב את המערה הזו בדברי תורה. פתח רבי אלעזר ואמר, שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך וגו', רשפיה רשפי אש שלהבת יה. בפסוק זה התעוררנו, אבל לילה אחד היה, כשהייתי עומד לפני אבא ושמעתי ממנו דבר, שאין שלמות ורצון ותשוקת כנסת ישראל בקדוש ברוך הוא אלא בנשמות הצדיקים, שהם מעוררים נביעת המים התחתונים כנגד העליונים, ובאותה שעה שלמות הרצון והתשוקה בדבקות אחת לעשות פרות.

בא ראה, אחר שנדבקו זה בזה והיא קבלה רצון, היא אומרת, שימני כחותם על לבך. למה כחותם? אלא דרכו של חותם, כיון שנדבק במקום אחד, אף על גב שזו ממנו, הרי נשאר רשם באותו מקום ולא זו ממנו, שכל הרשם וכל הדמות שלו נשאר בו. כך אמרה כנסת ישראל, הרי נדבקתי בך, אף על גב שזזתי ממך והלכתי לגלות, שימני כחותם על לבך, כדי שישאר כל דמותי בך כחותם הזה שישאר כל דמותו באותו מקום שנדבק בו.

כי עזה כמות אהבה, חזקה היא, כפרדת הרוח מהגוף. ששנינו, בשעה שאדם מגיע להסתלק מן העולם ורואה מה שרואה, הרוח הולכת בכל איברי הגוף והגלים עולים, כמי שהולך בים בלי משוטים, עולה ויורד ולא מועיל לו. בא ונפרד מכל איברי הגוף, ואין [להם] קשי כמו היום שנפרדת הרוח מהגוף. כך חזק האהבה של כנסת ישראל

המֶלֶךְ. כִּיּוֹן שִׁיּוּדַע הַמֶּלֶךְ שֶׁהָרִי בְּנוֹ גָדַל בְּכֹפֶר הַזֶּה וְזָמַן הַגִּיעַ לְהֵבִיאוֹ לְהִיכְלוֹ, מֶה עָשָׂה בְּאַהֲבַת בְּנוֹ? שׁוֹלַח אֶת הַגְּבִירָה בְּשִׁבְלִיו וּמְכַנֵּס אוֹתוֹ לְהִיכְלוֹ. הַנְּשִׂמָה לֹא עוֹלָה מִן הָעוֹלָם הַזֶּה עַד שֶׁבָּאָה הַגְּבִירָה בְּשִׁבְלִיהָ, וּמְכַנֵּסָה אוֹתָהּ לְהִיכַל הַמֶּלֶךְ, וְיוֹשֶׁבֶת שֵׁם לְעוֹלָמִים.

וְעַם כָּל זֶה, דְּרָךְ הָעוֹלָם שְׁאוֹתָם בְּנֵי הַכֹּפֶר בּוֹכִים עַל פְּרֻדַּת בֶּן הַמֶּלֶךְ מֵהֶם. פִּקַּח אֶחָד הָיָה שָׁם, אָמַר לָהֶם, עַל מֶה אַתֶּם בּוֹכִים, וְכִי לֹא בֶן הַמֶּלֶךְ הוּא, וְלֹא נִרְאָה יוֹתֵר לְדוֹר בֵּינֵיכֶם אֲלֵא בְּהִיכַל שֶׁל אָבִיו? כִּף מִשָּׁה, שֶׁהָיָה פִּקַּח, רָאָה בְּנֵי כֹפֶר שֶׁהָיוּ בּוֹכִים, וְעַל זֶה אָמַר (דברים יד) בְּנִים אַתֶּם לַה' אֲלֵהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְּדוּ.

בֵּא רָאָה, אֵלּוּ הָיוּ יוֹדְעִים אֵת זֶה כָּל הַצַּדִּיקִים, הָיוּ שְׂמֵחִים אוֹתוֹ יוֹם שֶׁמְגִיעַ לָהֶם לְהִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם, וְכִי לֹא כְּבוֹד עֲלִיּוֹן הוּא שֶׁהַגְּבִירָה בָּאָה בְּשִׁבְלֵם, וְלֵהוֹכִיל אוֹתָם לְהִיכַל הַמֶּלֶךְ שִׁישְׂמַח בָּהֶם הַמֶּלֶךְ כָּל יוֹם? שֶׁהָרִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא מִשְׁתַּעֲשֵׂע אֲלֵא בְּנִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים.

בֵּא רָאָה, הַתְּעוֹרְרוֹת הָאֲהָבָה שֶׁל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים לְמִטָּה מְעוֹרְרִים אוֹתָהּ, מִשׁוּם שֶׁהֵם בָּאִים מִצַּד הַמֶּלֶךְ, מִצַּד הַזְּכָר, וְהַתְּעוֹרְרוֹת זֹו מְגִיעָה לְנִקְבָה מִצַּד שֶׁל הַזְּכָר, וּמִתְעוֹרְרַת אֲהָבָה. נִמְצָא שֶׁזְּכָר מְעוֹרֵר חֲבִיבוֹת וְאֲהָבָה לְנִקְבָה, וְאִזּוּ הַנִּקְבָה נִקְשְׂרַת בְּאַהֲבָה לְזָכָר.

בְּמוֹ זֶה תְּשׁוּקַת הַנִּקְבָה לְשִׁפְךָ מִים תַּחְתּוֹנִים כְּנִגְדָּ מִים עֲלִיּוֹנִים אֵינָה אֲלֵא בְּנִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים. אֲשֶׁרִי הַצַּדִּיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁעֲלִיהֶם קִיָּמִים עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְעַל זֶה (משלי ח) וְצַדִּיק יִסּוֹד עוֹלָם, כְּתוּב סֵתָם.

וְסוֹד הַכֹּל – צַדִּיק, הוּא יִסּוֹד שְׁלֹמְעֵלָה, וְהוּא יִסּוֹד לְמִטָּה, וּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל נִכְלָלַת מִצַּדִּיק מְלֻמְעֵלָה וּמִמִּטָּה. צַדִּיק מִצַּד זֶה וְצַדִּיק מִצַּד זֶה יוֹרְשִׁים אוֹתָהּ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תהלים לו) צַדִּיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ, יִירְשׁוּ אֶרֶץ וְדָאִי.

בֵּא רָאָה, צַדִּיק יוֹרֵשׁ אֶרֶץ זֹו וּמוֹרִיק עֲלֶיהָ בְּרֻכּוֹת בְּכָל יוֹם, וְנוֹתֵן לָהּ תַּפְנוּקִים וְעֵדוּנִים בְּשִׁפְעַ עֲלִיּוֹן שְׁשׁוּפַע עֲלֶיהָ, וְהָרִי בְּאַרְנוֹ אֵת הַדְּבָר.

וְהִיא דְבָר עֲלִיּוֹן, וּמְצַאֲתִי אוֹתוֹ בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַב הַמְּנוּנָא הַזְּקֵן.

בֵּא רָאָה, בְּכָל מְקוֹם הַזְּכָר רוֹדֵף אַחַר הַנִּקְבָה וּמְעוֹרֵר אֲלֶיהָ אֲהָבָה, וְכֵאֵן מְצַאֲנוּ שֶׁהִיא מְעוֹרַרַת אֲהָבָה וְרוֹדֶפֶת אַחֲרָיו, וְדֶרֶךְ הָעוֹלָם שְׁאִין שִׁבַח הַנִּקְבָה לְדֶרֶךְ אַחֲרֵי הַזְּכָר, אֲלֵא דְבָר נִסְתָּר הוּא, וְדְבָר עֲלִיּוֹן מִבֵּית גְּנֹזֵי הַמֶּלֶךְ.

בֵּא רָאָה, שְׁלֹשׁ נִשְׁמוֹת הֵן, וְהֵן עוֹלוֹת בְּדֶרֶגוֹת עֲלִיּוֹנוֹת יְדוּעוֹת, וְעַל שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ – הֵן אֲרָבַע. אַחַת נִשְׁמָה עֲלִיּוֹנָה שְׁלֹא נִתְפַּסֵּת וְלֹא מִתְעוֹרֵר בָּהּ הַגְּזֵבֶר [הַגְּזוּעַ] שֶׁל הָאוּצֵר הָעֲלִיּוֹן, כָּל שֶׁכֵּן הַתַּחְתּוֹן. וְזוֹ נִשְׁמָה לְכָל הַנִּשְׁמוֹת, וְהִיא נִסְתָּרַת וְלֹא נִגְלִית לְעוֹלָמִים וְלֹא נוֹדַעַת, וְכֹלָם בָּהּ תְּלוּיוֹת.

וְזוֹ מִתְעַטֶּפֶת בְּעִטּוֹף שֶׁל זֶהר הַכְּרָמַל [שֶׁל הַבְּדוּלַח] בְּתוֹךְ הַזֶּהר, וְנוֹטֵף טְפוֹת טְפוֹת מְרַגְלִיוֹת, וְנִקְשְׂרִים כָּלָם כְּאַחַד, כְּמוֹ הַקְּשָׁרִים שֶׁל אֵיבָרֵי גוֹף אֶחָד, וְהוּא נִכְנָס לְתוֹכָם וּמִרְאָה בָּהֶם מַעֲשָׂיו. הוּא וְהֵם אֶחָד הֵם, וְאִין בָּהֶם הַפְּרָדָה. זֹו נִשְׁמָה עֲלִיּוֹנָה טְמִירָה שֶׁל הַכֹּל.

נִשְׁמָה אַחֲרַת נִקְבָה נִסְתָּרַת בְּתוֹךְ חִילוֹתֶיהָ, וְהִיא נִשְׁמָה לָהֶם, וּמֵהֶם אָחוֹז הַגּוֹף לְהִרְאוֹת בָּהֶם מַעֲשֵׂיהָ לְכָל הָעוֹלָם, כְּמוֹ גוֹף שֶׁהוּא כְּלִי לְנִשְׁמָה לַעֲשׂוֹת בּוֹ מַעֲשָׂה, וְאֵלָה כְּמוֹ אוֹתָם הַקְּשָׁרִים הַטְּמִירִים שְׁלֹמְעֵלָה.

נִשְׁמָה אַחֲרַת הִיא נִשְׁמַת הַצַּדִּיקִים לְמִטָּה. נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים בָּאוֹת מֵאוֹתָן נִשְׁמוֹת עֲלִיּוֹנוֹת, מִנִּשְׁמַת הַנִּקְבָה וּמִנִּשְׁמַת הַזְּכָר, וְלִכֵּן נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים הֵן עֲלִיּוֹנוֹת עַל כָּל אוֹתָם הַחִלּוֹת וְהַמְּחַנּוֹת שְׁלֹמְעֵלָה.

וְאִם תֹּאמַר, הָרִי הֵם עֲלִיּוֹנִים מִשְׁנֵי צַדִּדִים, לְמָה יִרְדּוּ לְעוֹלָם הַזֶּה וְלְמָה הִסְתַּלְּקוּ מִמְּנוֹ? לְמֶלֶךְ שְׁנוּלַד לוֹ בֶּן, שֶׁלַח אוֹתוֹ לְכֹפֶר אֶחָד לְגַדְלוֹ, וְלִגְדֹל אוֹתוֹ עַד שִׁיִּגְדֹל [לו], וְיִלְמְדוּ אוֹתוֹ דְרָכֵי הִיכַל הַמֶּלֶךְ. שָׁמַע הַמֶּלֶךְ שֶׁהָרִי בְּנוֹ גָדַל וְהַתְּגַדֵּל, מֶה עָשָׂה בְּאַהֲבַת בְּנוֹ? שׁוֹלַח לוֹ אֵת הַגְּבִירָה אִמּוֹ בְּשִׁבְלִיו, וּמְכַנֵּסוֹ לְהִיכְלוֹ, וְשִׁמַּח עִמּוֹ כָּל הַיּוֹם.

כִּף הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹלִיד בֶּן מֵהַגְּבִירָה, וּמִיָּהוּ? זֹו נִשְׁמָה עֲלִיּוֹנָה קְדוּשָׁה. שֶׁלַח אוֹתָהּ לְכֹפֶר, לְעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁתְּגַדֵּל בּוֹ וְיִלְמְדוּ אוֹתָהּ דְרָכֵי הִיכַל

וְאִם תֹּאמֶר, (שמואל-א ט) וְהִלָּחֵם אֶזְלֵ מִפְּלִינֵי, וְלֹא כְּתוּב אֶזְלָה? לְשֹׂאֵר הַמְּזוּן קוֹרְאִים לָחֵם, וְהַדְּבָרִים יְדוּעִים מֵהַ הוּא שֹׂאֵר הַמְּזוּן וּמֵהַ הוּא לָחֵם מִמֶּשׁ. לָחֵם שְׁלֹמְעֵלָה בְּכָל מְקוֹם זָכָר, לָחֵם תַּחֲתוֹן בְּכָל מְקוֹם נִקְבָּה. וְאֵנּוּ מִצְאָנוּ שְׁלֹפְעָמִים כְּתוּב זָכָר וְלִפְעָמִים נִקְבָּה, וְהִפְלֵ דָבָר אֶחָד, זֶהוּ כְּמוֹ זֶה, וְהִכָּל יָפָה.

בֵּא רֵאָה, אֲשֶׁר רָשׁוּם לְמַעְלָה וְרָשׁוּם לְמַטָּה בְּתַקּוּנֵי כְּלָה, וְעַל כָּל שְׁנַיִם עָשָׂר הַשְּׂבָטִים הַיָּם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם וְנִתְקַן בָּהֶם. זֶהוּ שְׂכָתוּב (מלכים-א ז) וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מְלֻמְעָלָה. וְסוּד הַדְּבָר - נִתְקַן לְמַעְלָה וְנִתְקַן לְמַטָּה בְּאֶרֶץ. נִתְקַן לְמַעְלָה בְּתַקּוּנֵי יְדוּעִים כְּמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, וְנִתְקַן לְמַטָּה בְּשְׁנַיִם עָשָׂר הַשְּׂבָטִים הַלְלוּ כְּמוֹ שְׁלֹמְעֵלָה, וְעַל כֵּן שְׂכִינָה לְמַעְלָה וּשְׂכִינָה לְמַטָּה בְּשָׁבִיל [בְּתוֹכָם שֶׁל] יִשְׂרָאֵל, וּבְשְׁנַיִם עָשָׂר שְׂבָטִים [וּבְשְׁנַיִם שְׂבָטִים] [וּבְשְׁנַיִם צְדָדִים] נִכְלָלָת וְנִתְקַנְתָּ. אֲשֶׁר בְּתַקּוּנֵיהָ עוֹמֵד כְּשֹׂאֵר הַשְּׂבָטִים.

וְאִם לֹא שִׁגְלָה מִשֶּׁה - לֹא נוֹדַע, שְׂכָתוּב (דברים לג) וְטָבַל בְּשֶׁמֶן רִגְלוֹ, לְהִרְאוֹת אִיפֵה הַקָּשָׁר שֶׁלּוֹ בְּמִקּוּמוֹ, שֶׁהוּא מִשְׁפִּיעַ אוֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחָה מְלֻמְעָלָה. מִשׁוּם כֵּן כְּתוּב בְּרוּךְ מִבְּנִים אֲשֶׁר וָגו'.

רַבִּי שְׁמַעוֹן פָּתַח וְאָמַר, נִפְתְּלֵי אֵילָה שְׁלַחַה הַנִּתְּנָן אִמְרֵי שְׁפָר. הֵרִי נֶאֱמַר שֶׁהָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן הוּא עוֹלָם שֶׁל זָכָר. כִּיּוֹן שְׁעוֹלָה דָּבָר מִכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וּמַעְלָה, הַכֹּל הוּא זָכָר. מִנֵּיין לָנוּ? מַעוֹלָה. לָמָּה נִקְרָאת עוֹלָה? מִשׁוּם שְׁעוֹלָה מַעַל הַנִּקְבָּה, וּמִשׁוּם כֵּן (ויקרא א) עֲלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ וָגו'.

לָמָּה תָּמִים? וְכִי חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת צָרִיךְ אוֹתוֹ שְׂאוֹמֵר תָּמִים?! מֵהַ זֶה תָּמִים? אֵלֹא כְּכָתוּב, הַתְּהִלָּךְ לְפָנַי וְהִיָּה תָּמִים. מִתִּי תָּמִים? בְּשַׁעַה [בְּמִקּוֹם] שְׁנַמּוּל, שֶׁהֵרִי הַזָּכָר אֵינּוּ, וְלֹא נוֹדַע אֵלֹא רַק בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁנַקְרָא תָּמִים, וּמֵהוּ? זֶה אוֹת הַבְּרִית, שְׁבָה נוֹדַע הַזָּכָר מִן הַנִּקְבָּה, כְּכָתוּב (שם י) אִישׁ צָדִיק תָּמִים הִיָּה. מִשׁוּם כֵּן זָכָר תָּמִים, שְׁנוֹדַע בּוֹ אֵיבָר זֶה וְלֹא יִסְרֶסוּ אוֹתוֹ.

וְאִם תֹּאמֶר, הֵרִי כְּתוּב (ויקרא ד) נִקְבָּה תְּמִימָה? כֵּן הוּא וְדֹאֵי. כְּמוֹ שְׁנַקְרָא צָדִיק תָּמִים, כֵּן נִקְרָא צָדִיק תְּמִימָה, מִשׁוּם שֶׁהַכֹּל נִטְלָה מִמֶּנּוּ. מִשׁוּם כֵּן

וְסוּד הַכְּתוּב - (בראשית מט) מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לְחָמוֹ וְהוּא יִתֵּן מִעֲדֵנֵי מֶלֶךְ. וְעַם כָּל זֶה דָּבָר אַחֵר, שְׂכָתוּב (שיר ו) רָאוּהָ בְּנוֹת וַיֹּאשְׁרוּהָ, וְעַל זֶה אָמְרָה לָאָה, (בראשית ל) בְּאֲשֶׁרֵי כִי אֲשֶׁרוּנִי בְּנוֹת, וְהִכָּל יָפָה.

וּבֵא רֵאָה, מִן הָעוֹלָם הַבָּא נִמְשָׁךְ וְשׁוֹפֵעַ לְצָדִיק הַזֶּה לְתַת תְּפִנוּקִים וְעֲדוּנִים לְאֶרֶץ הַזֶּה, שֶׁהִיא לָחֵם עֲנִי, וְנִעֲשֶׂה לָחֵם מְעַנָּה. זֶהוּ שְׂכָתוּב מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לְחָמוֹ וְהוּא יִתֵּן מִעֲדֵנֵי מֶלֶךְ, וְדֹאֵי, וְהֵרִי בְּאֶרְנוֹ.

בֵּא רֵאָה, מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לְחָמוֹ, זֶהוּ מְקוֹם שֶׁהַכֹּל מֵאֲשֶׁרִים אוֹתוֹ, וּמִיָּהוּ? הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחֲתוֹנִים מֵאֲשֶׁרִים אוֹתוֹ וּמִשְׁתוֹקְקִים אֵלָיו. שְׁמֵנָה לְחָמוֹ, מִי? עַד כָּאֵן לֹא פָּרַשׁ מִי הוּא הַמְּקוֹם. אֵלֹא, יֵשׁ לָחֵם וְיֵשׁ לָחֵם, כְּמוֹ שִׁישׁ אֵילָן וְיֵשׁ אֵילָן. יֵשׁ עֵץ הַחַיִּים, וְיֵשׁ עֵץ שְׁתַּלּוּי בּוֹ הַמּוֹת. יֵשׁ לָחֵם שְׁנַקְרָא לָחֵם עֲנִי, וְיֵשׁ לָחֵם שְׁנַקְרָא לָחֵם מְעַנָּה. וּמִיָּהוּ [לָחֵם]? זֶה ו', וְזֶה הוּא לְחָמ"ו, לְחָם ו', וְעַל זֶה כְּתוּב (שמות טז) הַנְּגִי מִמַּטִּיר לָכֶם לָחֵם מִן הַשָּׁמַיִם, מִן הַשָּׁמַיִם וְדֹאֵי.

וְעַל זֶה, מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לְחָמוֹ, לָחֵם ו', שֶׁהֵרִי מִמֶּנּוּ נִזוֹן הָעֵץ הַזֶּה, וְהוּא מַעֲטֵר אוֹתוֹ, כְּכָתוּב (שיר ג) בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה לוֹ אָמוֹ. וּכְשֶׁהוּא לוֹקַח, וְדֹאֵי הוּא יִתֵּן מִעֲדֵנֵי מֶלֶךְ. וּמִי הַמֶּלֶךְ? זֶה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵרִי מִמֶּנּוּ נִזוֹנִית, וְהוּא נוֹתֵן לָהּ עַל יַד הַצָּדִיק דְּרָגָה קְדוּשָׁה אוֹת הַבְּרִית, וּמִכָּאֵן לְשֹׂאֵר הַדְּרָגוֹת שְׁלֹמְעֵלָה, וְכֹלָם כְּמוֹ שְׁלֹמְעֵלָה.

בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַב הַמְּנוּנָא הִזְקֵן אָמַר כֵּן: מֵאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לְחָמוֹ - זֶה לָחֵם שְׂבָת, שֶׁהוּא מְעַנָּה, עַל אֶחָד שְׁנַיִם, כְּכָתוּב לְקַטּוּ לָחֵם מִשְׁנֵה. מֵהַ זֶה לָחֵם מִשְׁנֵה? אֵלֹא שְׁנַיִם לָחֵם, לָחֵם מִן הַשָּׁמַיִם וְלָחֵם מִן הָאֶרֶץ. זֶהוּ לָחֵם עֲנָה, וְזֶהוּ לָחֵם עֲנִי. וּבְשֶׁבֶת נִכְלָל לָחֵם הַתַּחֲתוֹן בְּלָחֵם הָעֲלִיּוֹן, וּמִתְבָּרַךְ זֶה מִשׁוּם זֶה, וְהוּא לָחֵם מִשְׁנֵה.

וְעוֹד הִיָּה אוֹמֵר, לָחֵם מִשְׁנֵה שֶׁל שְׂבָת לוֹקַח מִשְׂבֶּת הָעֲלִיּוֹנָה שְׁשׁוֹפֵעַת וּמֵאִירָה לְכָל, וּמִתְחַבֵּר לָחֵם בְּלָחֵם, וְהוּא מִשְׁנֵה. וּבְכָל מְקוֹם סוּד שֶׁל לָחֵם נִקְבָּה הִיא, מִשׁוּם כֵּן שְׁמֵנָה כְּתוּב וְלֹא שְׁמֵן, וְכָתוּב (בראשית טז) כִּי אִם הִלָּחֵם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל, זֶה אֲשֶׁתוֹ.

זָכַר הַסְתַּלַּק מִתְקוּנֵיהָ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא עוֹלָם שֶׁל נִקְבָּה
וְלֹא עוֹלָם שֶׁל זָכַר, וְכָל תְּקוּנֵיהָ דוֹרְשִׁים נִקְבוֹת.

וּמִשּׁוּם כִּי, יוֹסֵף שֶׁהוּא צַדִּיק, הַסְתַּלַּק מִתְקוּנֵיהָ,
וְהִתְמַנָּה אֶפְרַיִם תַּחְתּוּיוֹ. וְעַל כֵּן כָּל שְׁנַיִם

עָשָׂר הַשְּׁבָטִים הֵם תְּקוּנִים שֶׁל שְׂכִינָה, וְכֻלָּם צָרִיכִים
כְּמוֹ שְׁלֹמֹעַלָה, חוּץ מִדְּרַגַּת הַצַּדִּיק שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כָּל
הָאֵיבָרִים זָכַר, וְלֹא צָרִיךְ לְהִכְחִישׁ [אוֹתוֹ].

נִפְתָּלִי אֵילָה שְׁלַחָה הַנִּתְּנָה אִמְרֵי שְׁפָר, הֵינּוּ מֵה
שְׁכָתוֹב (שִׁיר ד) וּמִדְּבָרָךְ נֶאֱמָר. מִשּׁוּם שֶׁקוֹל

מִנְהִיג אֶת הַדְּבוּר, וְאֵין קוֹל בְּלִי דְבוּר. וְאוֹתוֹ הַקוֹל
נִשְׁלַח מִמְּקוֹם עֲמַק שְׁלֹמֹעַלָה, וְשְׁלוּחַ מִלְּפָנָיו

לְהַנְהִיג הַדְּבוּר, שְׂאִין קוֹל בְּלִי דְבוּר, וְלֹא דְבוּר בְּלִי
קוֹל. וְזֶה כָּלֵל שְׁצָרִיךְ אֶת הַפֶּרֶט, וּפֶרֶט שְׁצָרִיךְ אֶת

הַכָּלֵל, וְזֶה קוֹל שִׁיּוּצָא מִדְּרוֹם וּמִנְהִיג אֶת הַמַּעְרָב,
יּוֹרֵשׁ לְשָׁנֵי צַדִּדִּים. וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים לג) וּלְנִפְתָּלִי

אָמַר וְגו', יָם וְדָרוֹם יִרְשָׁה. לְמַעְלָה זָכַר, לְמַטָּה
נִקְבָּה. מִשּׁוּם כִּי נִפְתָּלִי אֵילָה שְׁלַחָה, נִקְבָּה לְמַטָּה.

כְּמוֹ זֶה זָכַר לְמַעְלָה, שְׁכָתוֹב הַנִּתְּנָה אִמְרֵי שְׁפָר. הַנִּתְּנָה
כְּתוּב, וְלֹא הַנּוֹתְנָה.

בֵּא רָאָה, מִחֻשְׁבָּה רְאִישִׁית הַכֹּל, וּמִשּׁוּם שֶׁהִיא
מִחֻשְׁבָּה, הִיא בְּפָנִים נִסְתָּרָה וְלֹא נוֹדְעָה,

כְּאֲשֶׁר מִתְּפַשְׁטֵת מִחֻשְׁבָּה זו יוֹתֵר, בָּאָה לְמִקוֹם
שְׁשׁוּרָה הַרוּחַ, וּכְשֶׁמְגִיעָה לְאוֹתוֹ מְקוֹם נִקְרָאת

בֵּינָהּ, וְזֶה לֹא נִסְתָּר כְּבִתְחִלָּה. וְאֵף עַל גַּב שֶׁהוּא
נִסְתָּר, רוּחַ זוֹ מִתְּפַשְׁטֵת וּמוֹצִיאָה קוֹל כְּלוּל מֵאֵשׁ

מִים וְרוּחַ, שֶׁהֵם צְפוֹן דְּרוֹם וּמִזְרָח. וְהַקוֹל הַזֶּה כָּלֵל
שֶׁל כָּל שְׁאָר הַחִילוֹת, וְקוֹל זֶה מִנְהִיג אֶת הַדְּבוּר,

וְזֶה נוֹתֵן דְּבַר מִתְקָן, מִשּׁוּם שֶׁקוֹל נִשְׁלַח מִמְּקוֹם
הַרוּחַ, וּבֹא לְהַנְהִיג הַדְּבוּר, לְהוֹצִיא דְּבָרִים יְשָׁרִים.

עוֹלָה, שְׁעוֹלָה מִן הַנִּקְבָּה לְזָכַר, וּמִמְּקוֹם זֶה וּמַעְלָה,
הַכֹּל הוּא זָכַר, וּמִן הַנִּקְבָּה וּמַטָּה הַכֹּל הוּא נִקְבָּה,
וְהָרִי בְּאֶרְנוֹ.

וְאִם תֹּאמַר, כִּי גַם הַנִּקְבָּה שְׁלֹמֹעַלָה. אֲלֹא סִיּוּם
הַגּוֹף מֵרָאָה עַל כָּל הַגּוֹף שֶׁהוּא זָכַר, רֹאשׁ
הַגּוֹף נִקְבָּה, עַד שִׁיּוֹרֵד לְסִיּוּם, וּכְשֶׁהִסִּיּוּם נִרְאָה,
הָרִי עוֹשֶׂה הַכֹּל זָכַר. אֲבָל כָּאֵן רֹאשׁ וְסוּף נִקְבָּה,
שֶׁהָרִי כָּל תְּקוּן הַגּוֹף נִקְבָּה.

בֵּא רָאָה, סוּד עֲלִיּוֹן אֶחָד יֵשׁ בְּדָבָר זֶה, שֶׁהָרִי רְאִינוּ
שִׁיעֵקֵב בְּרוּךְ אֶת יוֹסֵף בְּתוֹךְ אֶחָיו. כִּיּוֹן שְׁצוּהָ
הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אַרְבַּעַה דְּגָלִים בְּשְׂכִינָה, בְּשָׁנִים
עָשָׂר שְׁבָטִים לְהִתְקַן בָּהֶם, גִּרַע מֵהֶם אֶת יוֹסֵף, וְשֵׁם
בְּמִקוּמוֹ אֶת אֶפְרַיִם. מֵהַ טַעַם הַסְתַּלַּק מֵהֶם יוֹסֵף?
אִם תֹּאמַר מִשּׁוּם חֻטְאוֹ – לֹא כִּי, שֶׁהָרִי הוּא צַדִּיק.

אֲלֹא סוּד הַדְּבַר – יוֹסֵף הָיָה רֵשֶׁם שֶׁל זָכַר, שְׁכָתוֹב
בֵּן פֶּתַח יוֹסֵף בֵּן פֶּתַח עֲלֵי עֵין, וְכְתוּב מִשֵּׁם

רַעָה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, מִשֵּׁם נְזוּנִית אֶבֶן יִשְׂרָאֵל הַזֹּאת.
אֶבֶן – זוֹ כְּנִסְתַּת יִשְׂרָאֵל, וְעֲלִיָּהּ אָמַר דָּוִד (תְּהִלִּים קיח)

אֶבֶן מֵאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנֵּה. וּמִשּׁוּם שִׁיּוֹסֵף
הוּא רֵשֶׁם שֶׁל זָכַר, נִקְרָא יוֹסֵף הַצַּדִּיק, שֶׁהָרִי הוּא

וְדַאי צַדִּיק, מִשֵּׁם רַעָה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל.

וּמִשּׁוּם שֶׁכָּל תְּקוּנֵי הַשְּׂכִינָה הֵן נִקְבוֹת, הַסְתַּלַּק
יוֹסֵף מִשֵּׁם וְהִתְמַנָּה תַּחְתּוּיוֹ אֶפְרַיִם, וְהוּא

נִקְבָּה לְתְּקוּנֵיהָ. וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא כִּי, הִתְמַנָּה לְצַד
מַעְרָב, מְקוֹם שְׁשׁוּרָה הַנִּקְבָּה, וְאוֹתוֹ רֵשֶׁם שֶׁהוּא

סדר הלימוד ליום כא טבת [יום 110 בשנה]

כמו שכתוב (בראשית יח) זעקת סדם ועמרה כי רבה, כמו גדלה. וכן רבות גדולות, עליונים וגדולים על הכל, ואלו נקראים (תהלים קד) חיות גדלות. עשו חיל – אותו חיל שעשו שסמוכים עליהם נקראים חיות קטנות עם גדולות, להתחבר כאחד, לתקן בהם את המלכה, לשמח בהם עליונים ותחתונים, כמו שנאמר (שם) לויתן זה יצרת לשחק בו. משום כך רבות בנות עשו חיל. [ואת עלית על כלנה, כמו שנאמר (מלכים א ז) עמד על שני עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה וגו', וכתוב והים עליהם מלמעלה. הינו ואת עלית על כלנה].

ועל זה בנות צעדה עלי שור. בנות צעדה! צועדות היה צריך לכתב! אלא אותה העין שכתובה למעלה, ומיהו? עין משפט, והוא עומד עלי עין, והוא עין, צעדה ופוסעת לקחת בנות לתקוניה, וזהו בנות צעדה, ולא בנים. בנות צעדה, הסתכלה לתקוניה, ולא בנים. וימררוהו ורבו – בהסתכלות של אהבה אליו, ככתוב (שיר ו) הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבני. ועל זה וישטמהו בעלי חצים.

ותשב באיתן קשתו, זו קשת. מה זה קשת? זו בת זוגו. באיתן – חזק הלבישה עליו, שלא נחלש כחה, שהרי ידעה שיוסף לא יסטה באותה דרגה של אות הברית שלו לימין ולשמאל.

ויפזו, מה זה ויפזו? אלא כמו שכתוב (תהלים יט) הנחמדים מזהב ומפז רב, וכתוב (איוב כח) ותמורתה פלי פז. התכבדו זרועותיו במרגלית עליונה. מידי אביר יעקב – מאותם שני צדדים שהתחזק בהם יעקב. משם רעה אבן ישראל – משם נזונית אותה אבן יקרה, כמו שאמרנו. עוד, מאותם שנים עשר צדדים נזונית אותה אבן יקרה, שהם צפון ודרום, והיא נתנה ביניהם והתברכה מהם, ונזונה מהם על [דרגה] ידי צדיק.

בא ראה, ליוסף נוספה ברכה אחרת, כמו שנאמר מאל אביך ויעזרך וגו'. פסוק זה קשה. מאל אביך ויעזרך, אל אביך יעזרך צריך להיות! מה זה מאל אביך ואחר כך ויעזרך? ואת שדי, ואל שדי צריך להיות, כמו שכתוב (בראשית מג) ואל

ובשתם תבל בדרגות, הוא מחשבה, הוא בינה, הוא קול, הוא דבור, והכל אחד. והיא היא המחשבה, ראשית הכל, ולא היה פרוד, אלא הכל אחד וקשר אחד, שהיא מחשבה ממש שנקשרה באין ולא נפרד לעולמים, וזה הוא (זכריה יד) ה' אחד ושמו אחד. ועל זה הנתן אמרי שפר כתוב, זה הגוף.

סיום הגוף, זה שכתוב בן פרת יוסף בן פרת עלי עין. למה פעמים? אלא בן פרת למעלה, בן פרת למטה. ולמה אינו בן פרת למטה בתקוני המלכה? משום שבנות צעדה להיות עלי שור, שצריכים בנות לתקוניה ולא בנים, כמו שנאמר (משלי לא) רבות בנות עשו חיל וגו'. רבות בנות עשו חיל, אלו שנים עשר שבטים.

בא ראה, מלכות הקדושה לא מקבלת מלכות קדושה שלמה עד שמתחברת באבות, וכשמתחברת באבות, נבנה בנין שלם מהעולם העליון, שהוא עולם הזכר, ועולם העליון נקרא שבע שנים, כי כל שבע השנים בו.

וסימן לדבר – (מלכים א ו) ויבנהו שבע שנים, זה עולם העליון, ולא כתוב בשבע שנים, כמו שנאמר (שמות לא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, ולא כתוב בששת, וכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, באברהם. ואברהם נקרא שבעה ימים, ובו נבנה העולם העליון [כמו זה ויבנהו שבע שנים], ואלה נקראים עולם הזכר [ובו נבנה העולם שלמטה].

כמו זה למטה יש שבע שנים, סוד העולם התחתון, וסוד זה שכתוב (מלכים א ח) שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום. שכיון שאמר שבעת ימים ושבעת ימים, לא ידענו שהם ארבעה עשר? אלא להראות עולם עליון ועולם תחתון, והם שבעת ימים ושבעת ימים. אלו זכרים ואלו נקבות. אלו הנקבות העולם הזה עליהם, שכתוב (משלי לא) רבות בנות עשו חיל, אלו שנים עשר שבטים שהם עשו חיל, ככתוב (במדבר ב) כל הפקודים למחנה יהודה וגו', וכן כלם.

ואם תאמר רבות, והרי הם שנים עשר ולא יותר, חוץ מאותו החיל שעשו, מה זה רבות? אלא

ויוצא מעדן ודאי. עוד מעדן - מחכמה עליונה שופע הכל להמשך, ועושה נהר, ונמשך עד שמגיע לדרגה הזו, ואז הכל בברכות, והכל אחד.

עד תאות גבעת עולם, [זה עד] תשוקת אותן גבעות עולם, ומי הם? שתי נקבות, אחת למעלה ואחת למטה, שכל אחת נקראת עולם. ותשוקת כל איברי הגוף באותן שתי אמהות. תשוקה לינק מהאם העליונה (פינה), ותשוקה להקשר באם התחתונה, ותשוקת הכל אחד. משום כך כלם [כראוי]. תהיין לראש יוסף וגו', להתברך אותה דרגה של צדיק ולטל הכל כראוי.

אשרי אותם שנקראים צדיקים, שהרי צדיק לא נקרא אלא מי ששומר דרגה זו, אות הברית הקדושה הזו, אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא. יצאו מן המערה. אמר רבי שמעון, כל אחד ואחד יאמר דבר, ונלך בדרך.

פתח רבי אלעזר פסוק אחריו, בנימין זאב יטרף וגו'. בנימין זאב יטרף, למה זאב? אלא משום שכה נרשם בכסא, שהרי כל החיות, קטנות וגדולות, רשומות שם, ככתוב (תהלים קד) חיות קטנות עם גדלות, והכפסא שעשה שלמה כה נרשם, כמו שלמעלה.

עוד זאב יטרף, שהרי המזבח היה בחלקו, ומזבח הוא זאב. שאם תאמר שבנימין הוא זאב - לא כך, אלא המזבח שהיה בחלקו הוא זאב, שהיה אוכל בשר כל יום, ובנימין היה זון אותו. משום שהרי היה בחלקו, כביכול הוא מפרנס וזן את הזאב הזה. עוד זאב יטרף - זאב יזון, ומיהו? אלה בעלי יריבות שעומדים למעלה לקטרג, וכלם נהנו ונתקנו מהקרבתו, ומעוררים התעוררות שלמעלה.

בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל. מה זה בבקר יחלק עד? אלא בבקר, שאברהם מתעורר בעולם ונמצאת שעת רצון, הקרבן עושה התעוררות ונחת רוח ועולה עד ע"ד, אותו מקום שכתוב (דברים ל) ושבת עד ה' אלהיך.

עוד בבקר, מה זה בבקר? זה אברהם, כמו שאמרנו, שכתוב (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר. בזמן שנמצא רצון, באותה שעה לא היה אוכל קרבן אחר, ומה היה אוכל? אותו מקום

שדי יתן להם רחמים לפני האיש. ויברכה, ויברכה צריך להיות!

אלא הורישו מלמעלה ומטה. הורישו מלמעלה, מאל אביה, שהוא ירשה עליונה, מקום שנקרא שמים. ויעזרה, כדי שלא יחליף מקום זה למקום אחר, ופסיעו יהיה ממקום זה ולא מאחר.

ואת שדי, מה זה ואת שדי? אלא זו דרגה אחרת תחתונה, שהרי שנינו, בכל מקום את ה' - זו השכינה, כמו (ישעיה ו) וארא את ה', את לרבות. ואת - להכליל יום בלילה ולילה ביום, ככתוב ואת שדי, שהרי משם יוצאות ברכות לברך את העולמות.

עוד, למה לא אמר ואל שדי, שהרי גם כן משמע כמו שאמרנו, שכתוב ואל שדי יתן לכם רחמים, הכל מקום אחד הוא, למה השאיר לי וכתב ת? אלא זהו סוד, שכשאותם שבילים יוצאים מלמעלה, כלל של התורה, מוריש את השמים, כמו שנאמר את השמים - כלל של עשרים ושתים אותיות. ומכאן יוצאים לתורה שבעל פה שנקראת ארץ, כמו שאמרנו ואת הארץ - כלל של עשרים ושתים אותיות. והשמים כוללים הכל כאחד, ואז מתעטרת הלכנה בכל ויושבת בשלמות, והברכות שופעות אז משם, ועל זה ואת שדי.

ויברכה, כדי שיהיה לו תמיד קיום ויותר, שהרי בכל מקום שיש בו וא"ו, יש לו תוספת וקיום. עד כאן כלל, ואחר כך עשה פרט, שכתוב ברכת שמים וגו'.

ברכת אביה גברו על ברכת הורי. ודאי שברכת אביה גברו, שהרי יעקב הוריש שבח של הכל יותר מהאבות, שהרי הוא היה שלם בכל, והכל נתן ליוסף. מה הטעם? משום שכה ראוי, שהרי צדיק נוטל הכל ויורש הכל כאחד, וכל הברכות שרויות בו. הוא מוריק ברכות מהראש למעלה, וכל איברי הגוף כלם נתקנו להוריק בו ברכות, ואז נעשה נהר שיוצא מעדן.

מה זה מעדן? אלא בכל שעה שכל האיברים יושבים בקשר אחד, והם בעדון של השתוקקות מהראש למעלה ולמטה, וכלם מעדון והשתוקקות שלהם מריקים בו, ונעשה נהר ששופע

יחלק שָׁלֵל, שְׁהָרִי הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ יִתְבָּרַךְ בַּתְּחִלָּה, וְכַעַת מְחַלֵּק בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת. שְׁלֵא תֹאמְרוּ שֶׁהַקְּרִיבֵן נִקְרַב לָהֶם וְלֹא לְשׁוֹם כַּח אַחֵר, אֲלֵא הַכֹּל נִקְרַב לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהוּא מוֹרִיק בְּרָכוֹת וּמְחַלֵּק בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת, וּמְשׁוֹם כֵּן קָרְבַן לֵה', וְלֹא לְאַחֵר.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּנֵי יִפְהָ אִמְרַת. עוֹד, הַתְּעוֹרְרוֹת אַחֲרַת שֵׁל הַקְּרִיבֵן, [הַכֹּל] כִּדִּי לְמַשֵּׁךְ בְּרָכוֹת וּלְעוֹרֵר בְּרָכוֹת, שִׁיתְּבָרְכוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת. בַּתְּחִלָּה קָרְבַן לֵה', וְלֹא לְאַחֵר. עַכְשָׁו תִּקְרִיבוּ אֶת קְרִיבְנֵיכֶם, שִׁיתְּקַשְׁרוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת כְּאַחַד, וְיִתְחַבְּרוּ וְיִתְבָּרְכוּ עַל־יוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

פָּתַח רַבִּי אַבָּא וְאָמַר פְּסוּק אַחֲרָיו, כָּל אֱלֹהִים שְׁבִטִי יִשְׂרָאֵל שְׁנִים עָשָׂר וְגו'. כָּל אֱלֹהִים שְׁבִטִי יִשְׂרָאֵל! הִיָּה צְרִיף (לְכַתֵּב) אֱלֹהִים שְׁבִטִי יִשְׂרָאֵל, מַה זֶה כָּל אֱלֹהִים? אֲלֵא לְחַבֵּר [לְחַתֵּם] אוֹתָם לְמָקוֹם שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת מוֹרִיקִים לְשֵׁם שְׁנִים עָשָׂר. שְׁנִים עָשָׂר וְדָאִי, קְשָׁרִים שֵׁל תְּקוּנֵי הַגְּבִירָה, וְהִיא מִתְחַבְּרַת עִמָּם. זֶהוּ שְׁכַתּוֹב שְׁנִים עָשָׂר. וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אַבְיָהֶם וַיְבָרַךְ אוֹתָם, שְׁהָרִי בְּמָקוֹם זֶה הַדְּבוּר שׁוֹרָה.

אֲשֶׁר דִּבֶּר, כָּאֵן קָשָׁר אַחַד לְהַתְּחַבֵּר מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וּמִלְּמַעְלָה לְמַטָּה. מִלְּמַטָּה בְּשְׁנִים עָשָׂר הַשְּׁבִטִים הַלְלוּ, וְזֹאת הַתְּחַבְּרָה עִמָּם. אֲשֶׁר דִּבֶּר, הָרִי חֲבוּר זָכָר וְנִקְבָּה קְשׁוּר לְשְׁנֵי צְדָדִים, מִלְּמַטָּה וּמִלְּמַעְלָה. לְסוּף קָשָׁר אוֹתָם בְּמָקוֹם שֶׁלְּמַעְלָה, זָכָר וְנִקְבָּה כְּאַחַד, זֶהוּ שְׁכַתּוֹב אִישׁ אֲשֶׁר כְּבָרְכָתוֹ וְגו'. מַה זֶה כְּבָרְכָתוֹ? אֲלֵא כְּבָרְכַת בַּת זִיגוּ. אִישׁ אֲשֶׁר כְּבָרְכָתוֹ, שְׁנִיָּהֶם כְּאַחַד.

פָּתַח וְאָמַר, (תהלים קכח) יְבָרַךְ ה' מִצִּיּוֹן וּרְאֵה בְּטוֹב יְרוּשָׁלַם וְגו'. יְבָרַךְ ה' מִצִּיּוֹן, שְׁמַמְנוּ יוֹצְאִים בְּרָכוֹת לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן, וְהוּא כּוֹלֵל כָּל הַבְּרָכוֹת וְנוֹתֵן לָהֶן. וְאַחֵר כֵּן וּרְאֵה בְּטוֹב יְרוּשָׁלַם, לְהִרְאוֹת שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת בְּאוֹת מְזָכָר וְנִקְבָּה. כְּמוֹ זֶה (במדבר ו) יְבָרַךְ ה' וַיִּשְׁמְרֵךְ. יְבָרַךְ ה' - מְזָכָר, וַיִּשְׁמְרֵךְ - מְנַקְבָּה. יְבָרַךְ ה' - מְזָכָר, וַיִּשְׁמְרֵךְ - מְשֻׁמֵּר, וְהַכֹּל דְּבַר אַחַד, מְשׁוֹם שֶׁשְׁנֵיָּהֶם יוֹצְאוֹת בְּרָכוֹת לְעוֹלָמוֹת. וְעַל זֶה, אִישׁ אֲשֶׁר כְּבָרְכָתוֹ בְּרַךְ אִתָּם.

שְׁנַקְרָא ע"ד, וְהוּא כְּפֹא עֲלִיּוֹן, שֶׁהוּא עַדִּי עַד, כְּכַתּוּב עַדִּי עַד וְגו'. וְזִמֵּן אֲכִילָה בְּבִקְרָא שֵׁל ע"ד הוּא, וְהַע"ד הַזֶּה [כֵּן גַּם כֵּן] לְמַעְלָה [כֵּן נִקְרָא]. שְׁכַתּוּב (ישעיה כו) בְּטַחֲו בַּה' עַדִּי עַד. וּבְבִקְרָא, הִינּוּ קָרְבַן לֵה' וְדָאִי. יֹאכַל עַד, וְלֹא אַחֵר.

עוֹלָה עָשׂוּ, וְהַתְּעוֹרְרוֹת הָאֵהָבָה נִקְשְׁרַת, וּמִתְעוֹרְרַת לְמַעְלָה וְעוֹמְדִים זֶה כְּנִגְדַּד זֶה, וְאִשׁ [וְנִר] דּוֹלְקַת וּמְאִירָה בְּהַתְּעוֹרְרוֹת הַזֹּו שְׁלִמְטָה, וְכֵהֵן מִתְעוֹרֵר, וְלוֹיִם מְשַׁבְּחִים וּמְרָאִים שְׁמַחָה, וְאִז מִתְנַסֵּף הַיֵּינן לְהַתְּקַשֵּׁר בְּמִים, וְהַיֵּינן מְאִיר וּמְרָאָה שְׁמַחָה. מְשׁוֹם כֵּן, יֵינן טוֹב לְמַטָּה לְהִרְאוֹת שְׁמַחָה לַיֵּינן אַחֵר שְׁלִמְעָלָה, וְהַכֹּל מִתְעוֹרֵר לְקַשֵּׁר שְׁמַאֵל בְּיָמִין.

וְלַחֵם שֶׁהוּא סֵלֶת, מְלָכוֹת שְׁמַעוֹרְרַת הַתְּעוֹרְרוֹת, לּוֹקְחִים אוֹתָהּ שְׁמַאֵל בְּיָמִין, וּמְקַשְׁרִים אוֹתָהּ בְּגוּף, וְאִז שׁוֹפֵעַ שְׁמֵן עֲלִיּוֹן, וְלוֹקְטַת אוֹתוֹ עַל יַד הַצְּדִי"ק. וְעַל זֶה צְרִיף לְעִשׂוֹת הַתְּעוֹרְרוֹת שֵׁל סֵלֶת בְּשְׁמֵן, וְנִקְשֵׁר הַכֹּל כְּאַחַד, וְאִז עֲדוֹן וְנַחַת שֵׁל יַחַד אַחַד, וְלוֹקְטִים עֲדוֹן וְנַחַת שֵׁל הַיַּחַד כָּל אוֹתָם כְּתָרִים, וְנִקְשְׁרִים זֶה בְּזֶה, וְהַלְבְּנָה מְאִירָה, וְנִקְשְׁרַת בְּשִׁמְשׁ, וְיֹשֵׁב הַכֹּל בְּעֲדוֹן.

וְאִז קָרְבַן לֵה', וְלֹא לְאַחֵר, וְעַל זֶה בְּבִקְרָא יֹאכַל עַד, וְלֹא לְאַחֵר [עַד]. יֹאכַל עַד וַיִּתְעַדֵּן וַיִּתְקַשֵּׁר בְּקַשְׁרוֹ בַּתְּחִלָּה. מִתִּי? בְּבִקְרָא, שְׁצְרִיף לְהַתְּבָרַךְ הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ בַּתְּחִלָּה, וְאַחֵר כֵּן יִתְבָּרְכוּ הָאַחֲרִים.

וְעַל כֵּן אֲסוּר לוֹ לְאָדָם לְבָרַךְ אֶת חֲבֵרוֹ בְּבִקְרָא עַד שִׁיבָרַךְ אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא צְרִיף לְהַתְּבָרַךְ בְּרֵאשׁוֹנָה, וְהִינּוּ בְּבִקְרָא יֹאכַל עַד, וְאַחֵר יִתְבָּרְכוּ הָאַחֲרִים. וְלְעַרְבֵי יַחֲלֵק שְׁלֵל, שְׁהָרִי הַקְּרִיבָנוֹת שֶׁהִיוּ בְּבִקְרָא, הַכֹּל נִקְרַב לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהַתְּעוֹרְרוֹת עוֹלָה לְשֵׁם. וּמְשׁוֹם שֶׁהוּא הַתְּבָרַךְ, הִיָּה קוֹשֵׁר קְשָׁרִים לְכָל שְׁאָר הַחִילּוֹת הָעַלְיוֹנִים, וּמְחַלֵּק לָהֶם בְּרָכוֹת לְכָל אַחַד וְאַחַד כְּרָאוּי, וְנִאָּה לוֹ, וְהָעוֹלָמוֹת מִתְּבַשְׂמִים, וּמִתְבָּרְכִים עַל־יוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

וְהִינּוּ סוּד הַכְּתוּב (שיר ה) אֲכַלְתִּי יַעֲרִי עִם דְּבִשִּׁי וְגו', בַּתְּחִלָּה. אַחֵר כֵּן חֵלֵק לְכֻלָּם, וְאָמַר, אֲכַלוּ רַעִים שְׁתוּ וְשִׁכְרוּ דוֹדִים. מוֹרִיק בְּרָכוֹת לְכֻלָּם, וּמְחַלֵּק לָהֶם לְכָל אַחַד וְאַחַד כְּרָאוּי לוֹ, וְלִכְּנֵן וְלְעַרְבֵי

נקראים חצרות ה', משום שהם עומדים שם באהבה ותשוקה אל הנקבה. בא ראה, כשנשמה עולה, הכל מתעורר לנקבה, שהרי היא אחוזה בתשוקה שלמה ונקשרת בו.

יעקב לא מת, משום כך לא נאמר בו מות, אלא ויגוע ויאסף אל עמיו. ראה מה כתוב, ויאסף רגליו אל המטה, שהתכנס השמש אל הלבנה. השמש לא מת, אלא מתכנס מן העולם והולך ללבנה.

בא ראה, בשעה שהתכנס יעקב, האירה הלבנה, ותשוקת השמש העליון התעוררה אליו, משום שכאשר השמש עולה, מתעורר שמש אחר, ונדבקים זה בזה והלבנה מאירה.

אמר רבי שמעון, יפה אמרת, אבל הרי נתבאר שהעליון, עולם הזכר, נקשר בתחתון, שהוא עולם הנקבה, והתחתון נקשר לעליון, והכל זה כמו זה.

והרי נאמר שני עולמות הם, ככתוב מן העולם ועד העולם. ואף על גב ששתי נקבות הן – אחד מתקן בזכר ואחד בנקבה. זה שבע [שבת], וזה בת שבע. זו אם וזו אם. זו נקראת אם הבנים, וזו נקראת אם שלמה, ככתוב (שיר ג) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה וגו'. במלך שלמה – במלך שכל השלום שלו, זו אם שלמה, ככתוב (מלכים א יא) בת שבע אם שלמה.

וכתוב (שם ה) ותרב חכמת שלמה. חכמת שלמה – זו אם שלמה, שכתוב (משלי לא) דברי למואל מלך משא אשר יסרתו אמו. דברי למואל מלך, פסוק זה לא נודע מהו הסתר שלו, אלא דברי למואל מלך – דברים שנאמרו משום אל שהוא מלך. ומיהו? זה (תהלים ז) ואל זעם בכל יום. ואל שדי, כמו שנתבאר. למואל, כמו שנאמר (איוב מ) למו פי. למואל מלך, שהיא בת שבע. משא אשר יסרתו אמו, כשהתגלה עליו בגבעון בחלום הלילה.

בא ראה, יעקב התכנס ללבנה ועשה בה פרות לעולם, ואין לך דור בעולם שאין בו פרי של יעקב, משום שהרי הוא עורר התעוררות למעלה, משום שכתוב ויאסף רגליו אל המטה, שהיא מטתו של יעקב ודאי.

רבי יהודה פתח פסוק ואמר, ויכל יעקב לצות את בניו וגו'. ויכל יעקב לצות את בניו, לצות? הנה צריך (לכתב) לברך! אלא שצוה אותם אל השכינה להתקשר אליה. עוד, שצוה אותם על עסקי המערה, שהיא קרובה לגן עדן, ששם קבור אדם הראשון.

בא ראה, אותו מקום נקרא קרית ארבע. מה הטעם? משום ששם נקברו ארבעה זוגות: אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה.

הרי יש כאן קשיא, ששנינו, האבות הם מרכבה קדושה, ומרכבה לא פחות מארבעה, ושנינו שהקדוש ברוך הוא חבר את דוד המלך עמהם ונעשו מרכבה שלמה, זהו שכתוב (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים וגו', שדוד המלך התחבר להיות מרכבה שלמה עמהם. אם כך, דוד צריך [להתקשר] להקבר בתוך האבות, ויהיה קרית ארבע עמו, אז מה הטעם לא נקבר עמהם?

אלא, דוד המלך מקום מתקן היה לו כראוי, ומיהו? ציון, לחבר אותו כאחד. ואדם שנקבר בתוך האבות, הרי הם נקברו עמו, משום שהוא היה מלך ראשון, ונעברה ממנו המלכות ונתנה לדוד המלך, ומימיו של אדם התקיים דוד המלך, שעל אדם נגזרו אלף שנים, והעברו ממנו שבעים שנים, ימיו של דוד המלך, והוא נתן אותם, והאבות איך יקומו עד שיבא דוד המלך? אלא זכה למקומו כראוי לו, משום כך לא נקבר עם האבות.

זאת ועוד, האבות שרויים במקום של זכר, ודוד במקום של נקבה, והאבות נקברו עמם הנקבות, ודוד נקבר והתחבר במקום של זכר, דבר כראוי לו.

ויאסף רגליו אל המטה, משום שהרי הוא יושב במקום של חיים. כשרצה להסתלק מהעולם, הוריד רגליו אל המטה, והתכנס והסתלק מן העולם. זהו שכתוב ויגוע ויאסף אל עמיו. פתח ואמר, (שם פב) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'. דבר זה הרי בארוהו החברים.

אבל בא ראה, יש מדורים תחתונים ויש מדורים עליונים. בעליונים לא [מדורים] שורים שם, ומי הם? אותם בתים פנימיים וכתים חיצוניים הם

בא ראה, המצרים כלם היו חכמים, ומצד הגבורה יצאו, כמה חילות וכמה מחנות וכמה דרגות על דרגות, עד שמגיעים לדרגות התחתונות, והמצרים היו מכשפים וחכמים בהם, ויודעים נסתרות העולם, והסתכלו, שהרי שבזמן שיעקב קים בעולם, אין עם שישלט על בניו, וידעו שהרי ישתעבדו בישראל זמנים רבים.

ביון שיעקב מת, שמחו. הסתכלו מה יהיה בסוף, עד שהגיעו לגרן האטד, שהוא גזרת הדין השולט. אט"ד בגימטריא יד, כמו שנאמר (שמות יד) וירא ישראל את היד הגדלה וגו'. כיון שהגיעו למקום זה, ראו הגבורות שיוצאות מהאטד הזה. ולמה נקרא אטד? אלא מה אטד יוצאים קוצים לצד זה ולצד זה, כך גם י"ד יוצאות ממנה אצבעות לצד זה ולצד זה, וכל אצבע ואצבע עולה בכמה גבורות, בכמה דינים, בכמה הנהגות, אז ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד על פן קרא שמה אבל מצרים. ודאי אבל כבד זה למצרים, ולא לאחר.

רבי שמעון פרש את הפרשה. יצאו מתוך המערה. אמר, ראיתי שיום זה יפל בית בעיר, ויעדרו שני [בני] רומאים מקטרגים. אם אני בעיר, לא יפל הבית. חזרו לתוך המערה וישבו.

פתח רבי שמעון ואמר, (ישעיה י) צהלי קולך בת גלים וגו'. צהלי קולך, פסוק זה נאמר לכנסת ישראל, משום שהיא משפחת את הקדוש ברוך הוא בקול משבח, ועל כך צהלי קולך. מכאן למדנו, כל מי שרוצה לשבח את הקדוש ברוך הוא בקול, צריך לו קול נעים שיערב לאחרים ששומעים אותו, ואם לא – לא יקום להרים קול.

בא ראה, לויים שבאו מצד זה, שכתוב (במדבר ח) ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבדה. מה הטעם? משום שקולו [דרגתו, ואם] נמוך, ולא יערב לאזנים כשאר חבריו, אז מעבירים מצבא העבודה הזה [מהחילים] של מעלה, שעומדים לנגן לעבודה הזו ולכבד את השם הקדוש כראוי.

החילות שלמעלה, חילות ומחנות כנגד התחתונים, לשבח את השם הקדוש ולזמר להם, ומשום כך ישוב מצבא העבדה. ומשום שכנסת ישראל משפחת את הקדוש ברוך הוא, אמר הכתוב צהלי קולך בת גלים, בת האבות.

אשרי חלקו של יעקב, שהרי השתלם למעלה ולמטה, שכתוב (ירמיה ל) ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' וגו' כי אתך אני. כי אתי אתה לא נאמר, אלא כי אתך אני, והרי נתבאר.

רבי יצחק פתח ואמר, ויבאו עד גרן האטד וגו', וכתוב וירא יושב הארץ הפנעני את האבל בגרן האטד וגו'. בפסוקים הללו יש להתבונן בהם, מה אכפת לנו שהם באו עד גרן האטד? ומה הטעם בנו אבילות זו למצרים, הרי צריך היה לכתב אבל ישראל, מה הטעם למצרים?

אלא כך אמרו, כל אותו זמן שהיה יעקב במצרים, התברכה הארץ בגללו, ונילוס היה יוצא ומשקה את הארץ. ועוד, שפסק הרעב בגלל יעקב, ועל כך המצרים עשו אבל, והתכנה עליהם.

פתח ואמר, (תהלים קו) מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. פסוק זה בארוהו, אבל מה זה ימלל? ידבר היה צריך לכתב! ואם תאמר שזו דרך הכתוב, שהרי הפסוקים הם כך – לא, שכלם באים להראות דבר, אף כאן בא להראות דבר. מי ימלל [גבורות ה'], ככתוב (דברים כג) וקטפת מלילת. גבורות ה', משום שהם רבים, שהרי כל גזרת הדין באה משם, ולכן מי הוא שישלק ויעביר גזרה אחת מאותן גבורות שעושה הקדוש ברוך הוא?

עוד, מי ימלל וידבר, הכל אחד. ידבר, שהרי כמה וכמה גבורות הן שאין להם חשבון, כמה בעלי דינים, כמה בעלי מגנים, כמה שומרי החקים, והדבור לא יכול לדבר להם.

ובמה ידועות? כלם בהגדה, שיש בה סוד החכמה, שהרי בדבור ובאמירה לא יכול לדבר להם ולדעת אותם, אבל בהגדה הן ידועות, ככתוב (תהלים קמה) דור לדור ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו. בסוד זה יודעים, אבל גבורתך, שהיא גבורה תחתונה, ידברו, שכתוב וגבורתך ידברו.

ישמיע כל תהלתו, שרבים הם [הדרגות] הדינים שנודעים ומחברים בתהלה, וכמה חילות וכמה מחנות שמתחברים בה, ככתוב (איוב כה) היש מספר לגודודיו, ועל זה מי יכול להשמיע כל תהלתו?

וְדַאי שְׁדָה עֲנָתוֹת סוּד הַדְּבָר הִיָּה, וְיִרְמִיָּה שֶׁקָּנָה אוֹתוֹ, הַכֹּל הִיָּה בְּשִׁבִיל לְרֵשֶׁת סוּד עֲלִיוֹן. בֹּא רֵאֵה, כְּשִׁשׁוּלְטַת הַלְּבָנָה, הִיא נִקְרָאת שְׁדָה תְּפוּחִים. כְּשֶׁהִיא בְּעֵנִי, שְׁדָה עֲנָתוֹת. מִשׁוּם כֶּף תִּשְׁבַּחַת שְׁלֵמֻטָּה עוֹשָׂה לָהּ עֶשֶׂר וּשְׁלֹמוֹת.

כְּמוֹ שְׁדוּד, כָּל יָמָיו הִשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת לָהּ שְׁלֹמוֹת וּלְגַנֵּן מִיָּנִי זָמַר לְזַמֵּר וּלְשַׁבַּח לְמֻטָּה, וּכְשִׁדוּד הִסְתַּלַּק מִהָעוֹלָם, הִשְׁאִיר אוֹתָהּ בְּשְׁלֹמוֹת, וּשְׁלָמָה לָקַח אוֹתָהּ בְּעֶשֶׂר, בְּשְׁלֹמוֹת, שְׁהָרֵי הַלְּבָנָה יִצְאָה מִהָעֵנִי וּנְכַנְסָה לְעֶשֶׂר, שְׁבַעֲשֶׁר הַזֶּה שְׁלֹט עַל כָּל מַלְכֵי הָאָרֶץ.

וְעַל זֶה, (שם י) אֵין כֶּסֶף [לא] נְחָשֵׁב בִּימֵי שְׁלָמָה. אֲלֹא הַכֹּל זָהָב, שֶׁהַתְּרַבָּה הַזֶּהָב, וּבְאוֹתוֹ הַזְּמַן כְּתוּב (איוב כח) וְעִפְרַת זָהָב לוֹ, שְׁהָרֵי עֶפֶר שְׁלֵמַעֲלָה הִיָּה מִסְתַּכֵּל בּוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, וּבְהִסְתַּכְלוֹת שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ וְתִקְפוֹ, הָעֶפֶר נִעֲשֶׂה וּמִתְרַבָּה הַזָּהָב.

בֹּא רֵאֵה, מִן הַהָרִים שֶׁכַּח הַשֶּׁמֶשׁ מֵאִיר שָׁם, עֶפֶר הָאָרֶץ שֶׁבֵּין הַהָרִים כָּלֵם עוֹשִׂים זָהָב, וְאֵלְמֵלֵא חַיּוֹת רְעוֹת שְׂרֻבוֹת שָׁם, לֹא הָיוּ אֲנָשִׁים עֲנִיִּים, מִשׁוּם שֶׁתִּקְףָה הַשֶּׁמֶשׁ מְרַבָּה אֶת הַזָּהָב.

מִשׁוּם כֶּף בִּימֵי שְׁלָמָה אֵין כֶּסֶף נְחָשֵׁב לְמֵאוּמָה, שְׁהָרֵי תִקְףָה הַשֶּׁמֶשׁ מִסְתַּכֵּל בְּעֶפֶר וּמְרַבָּה אֶת הַזָּהָב. וְעוֹד, שְׁאוֹתוֹ עֶפֶר הוּא צַד הַדִּין. כְּשִׁמְסַתְּכַל בּוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, נוֹטֵל תִּקְףָה וּמִתְרַבָּה זָהָב. כִּיּוֹן שֶׁהִסְתַּכֵּל שְׁלָמָה בָּהּ, שִׁבַּח וְהִכְרִיז וְאָמַר, (קהלת א) הַכֹּל הִיָּה מִן הָעֶפֶר וְגוֹ'.

וְעַל זֶה שְׁלָמָה לֹא הִצְטַרֵּף לְגַנֵּן כְּמוֹ דוֹד, אֲלֹא שִׁירָה שֶׁהִיא אֲהָבָה שֶׁל עֶשֶׂר, שֶׁהִיא אוֹר וְאֲהָבָה שֶׁכָּל הַתְּשַׁבְּחוֹת שֶׁל הָעוֹלָם הָיוּ בָּהּ, הַשִּׁבַּח שֶׁל הַגְּבִירָה כְּשִׁיּוֹשְׁבַת בְּכֶסֶף כְּנֶגֶד הַמֶּלֶךְ הוּא אָמַר.

בְּתוּב (מלכים-א י) וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת הַכֶּסֶף בִּירוּשָׁלַם כְּאֲבָנִים, מִשׁוּם שֶׁהַכֹּל הִיָּה זָהָב, וְהָעֶפֶר נִקְשֶׁר בְּשִׁמְאֵל בְּצַד הָאֲהָבָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ב) שְׁמָאֵלוֹ תַחַת לְרֵאשִׁי, וְהַשֶּׁמֶשׁ נִדְבַק עִמָּהּ וְלֹא זָז מִמֶּנָּה.

שְׁלָמָה טָעָה בְּזֶה, שְׁהָרֵי רֵאֵה שֶׁהַלְּבָנָה קָרְבָה לְשֶׁמֶשׁ, וְהִימִין מִחֻבְקַת, וְהַשֶּׁמֶשׁ תַּחַת הָרֵאשׁ. כִּיּוֹן שֶׁהִתְקַרְבוּ זֶה לְזוֹ, אָמַר, הָרֵי הִתְקַרְבוּ כְּאֶחָד, יָמִין מִהּ כָּאֵן עוֹשָׂה, שְׁהָרֵי יָמִין אֵינָה אֲלֹא

עוֹד בַּת גְּלִים - הָעוֹלָם הִבָּא נִקְרָא גְלִים, מִשׁוּם שֶׁהַכֹּל עוֹמֵד בּוֹ, וְנִכְלָל בּוֹ תְּלֵי תְּלִים, וְיוֹצֵא מִמֶּנּוּ לְכָל. עוֹד בַּת גְּלִים - כְּכַתוּב (שיר ד) גַּל נְעוּל, וְכָל אוֹתָם גְּלִים וּמַעֲיִנוֹת, כָּלֵם יוֹצְאִים מִהָעוֹלָם הִבָּא, וּכְנֻסַת יִשְׂרָאֵל הִיא בַּת גְּלִים.

בֹּא רֵאֵה, פְּסוּק זֶה קָשָׁה. בְּתַחֲלָה כְּתוּב צְהִלִי קוּלְךָ, שֶׁהוּא כְּדִי לְזַמֵּר וּלְהָרִים קוּל, וְאַחַר כֶּף כְּתוּב הַקְּשִׁיבִי. אִם כֶּף, אֲזִי לְמָה צְהִלִי קוּלְךָ, כִּיּוֹן שֶׁכְּתוּב הַקְּשִׁיבִי? אֲלֹא צְהִלִי כְּדִי לְשַׁבַּח וּלְזַמֵּר.

בֹּא רֵאֵה, אִם יִשְׂרָאֵל מִתְחִילִים לְשַׁבַּח וּלְזַמֵּר לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲזִי כְּתוּב הַקְּשִׁיבִי, מָה הַטַּעַם? בְּשִׁבִיל שִׁישְׁרָאֵל מְשַׁבְּחִים וּמְזַמְרִים בְּשִׁבִילָהּ לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעַל זֶה כְּתוּב צְהִלִי קוּלְךָ, וְכְתוּב הַקְּשִׁיבִי.

לְיִשָּׁה - מִשׁוּם שֶׁבָּאָה מִצַּד הַגְּבוּרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ל) לִישׁ גְּבוּר בְּבִהְמָה. וְלִישָׁה זֹו גְבוּרָה, לְשַׁבַּח כַּחוֹת וְחֻזְקִים. עֲנִיָּה עֲנָתוֹת - מִשׁוּם שֶׁהִיא אֶסְפְּקִלְרִיָּה שְׁלֹא מֵאִירָה [עֲלִיָּה], עֲנִיָּה וְדַאי, אֵין לָהּ לְלִבָּנָה אוֹר מִשָּׁל עֲצָמָה, אֲלֹא רַק מִה שְׁנוֹתָן לָהּ הַשֶּׁמֶשׁ.

עֲנָתוֹת הוּא שְׁדָה, כְּפֶר אֶחָד, וְשׁוּרִים בּוֹ כְּהַנִּים עֲנִיִּים שֶׁמְחֻזְרִים עַל הַפְּתָחִים [שֶׁל הַלְוִיִּם], וְאֵין מִי שִׁישְׁגִיחַ בָּהֶם, מִשׁוּם שֶׁכָּל אוֹתָם בְּנֵי אוֹתוֹ כְּפֶר [קָלִים], בְּזוּיִים הָיוּ בְּעֵינֵי הָעַם, וּבֵיתָם יוֹתֵר רִיק מִכָּל הָעַם, פָּרַט לְמָה שְׁנוֹתָנִים לָהֶם, כְּמוֹ עֲנִיִּים [קָלִים] בְּזוּיֵי עַם. מִשׁוּם כֶּף לְלִבָּנָה אֵין אוֹר מִשָּׁל עֲצָמָה, אֲלֹא בְּשַׁעַה שֶׁמִּתְחַבֵּר עִמָּהּ הַשֶּׁמֶשׁ הִיא מֵאִירָה.

בֹּא רֵאֵה, שֶׁכְּתוּב (מלכים-א ב) וּלְאֲבִיתָר הִכְהֵן אָמַר הַמֶּלֶךְ עֲנָתָת לָךְ עַל שְׁדִידֶךָ כִּי אִישׁ מוֹת אֶתָּה. וְכִי עַל שֶׁהַזְּמִין אֶת אֲדוֹנֵיהוּ נִקְרָא אִישׁ מוֹת? אֲלֹא מִשׁוּם שֶׁהִיָּה מִמְקוֹם עֲנִי, שֶׁנִּדְבַּקָה בּוֹ הַלְּבָנָה, שֶׁהִיא עֲנִיָּה עֲנָתוֹת.

וְאִם תֹּאמַר, (שם) וְכִי הִתְעַנִּיתָ בְּכָל אֲשֶׁר הִתְעַנָּה אֲבִי, מִשׁוּם כֶּף צְדִיק שְׁלֹא הָרַג אוֹתוֹ? אֲלֹא אֲבִיתָר, מִשׁוּם שֶׁהִיָּה מִמְקוֹם עֲנִי, זָכָה בּוֹ דוֹד עַד שֶׁלֹּא עָלָה לְמַלְכוּת, כְּשֶׁהִיָּה אוֹרֵב לוֹ לְשִׁאוּל, וְהִיָּה דָרְכוֹ כְּעֵנִי, [אַחַר כֶּף] כְּמוֹ זֶה אֲבִיתָר. וְלִזְמַן שֶׁשָּׁלַט שְׁלָמָה, עֲמָדָה הַלְּבָנָה בְּשְׁלֹמוֹת, וְהִיָּתָה בְּחֻדוּהָ שֶׁל עֶשֶׂר, שֶׁהַכֹּל הִיָּה לוֹ, לֹא זָכָה בְּאֲבִיתָר.

אבל כוס של ברכה כף צריך כוס, שפכתוב (תהלים קטז) כוס ישועות אשא, שהרי בכוס זו שופעות הברכות מאותן ישועות שלמעלה, והוא נוטל אותם וכוונס אותם אליו, ושם נשמר [להם] יין העליון ומתכנס באותו כוס, וצריכים לברך אותו בימין [ובשמאל] ולא בשמאל, והיין שהוא כנוס בכוס הזאת, שיתברכו כאחד, וצריכים לברך את השלחן שלא יהיה ריק מלחם ויין, הכל [אחד] כאחד.

בא ראה, כנסת ישראל נקראת כוס של ברכה, וכיין שהיא כוס של ברכה, צריך ימין ושמאל [וצריך] לטל אותה, ואותה כוס נתנת בין ימין לשמאל, וצריכה להתמלא יין בשביל יין התורה שיוצא מן העולם הבא.

ובא ראה, כוס של ברכה, [כאן] בזה התגלו דברים עליונים כאן שאנו במערה, ואמר כאן נתגלה סוד המרכבה הקדושה, כוס של ברכה צריך לקבלה בימין ובשמאל, זה צפון ודרום, וכוס של ברכה שיהיה נוטל ברכה מהם.

מי זו כוס של ברכה? זו (שיר ג) מטתו שלשלמה, שצריך שתנתן בין צפון ודרום, וצריך להניחה בימין, והגוף שיתתקן עמהם, וישגיח באותה כוס של ברכה לברך אותה בארבע ברכות, משום שפכתוב (דברים יא) תמיד עיני ה' אלהיך בה וגו'. נמצא בכוס של ברכה סוד האמונה, צפון ודרום ומזרח ומערב, הרי מרכבה קדושה כראוי לו.

ושלחן בלחם, כדי שיתברך אותו לחם שלמטה ויתברך לחם עני, ויהיה לחם ענג, והרי בארנו. וימצא שכנסת ישראל מתברכת בארבעת צדדי העולם, למעלה ולמטה, למעלה [באותו לחם של ברכה]. וכוס של ברכה, לחבר דוד המלך באבות, ויתברך למטה, שיתברך [והשלחן בלחם משום שיתברך מכל הצדדים, מלמעלה ומלמטה למעלה בסוד כוס של ברכה, שיתברך דוד המלך באבות ויתברך למטה, שיתברך לחם עני ויהיה לחם ענג, והרי בארנו. ויתברך] שלחנו של האדם, שימצא בו מזון תמיד.

קמו כלם ונשקו ידו. אמרו, ברוך הרחמן שנכנסנו לכאן ושמענו דברים אלו. יצאו מן המערה

כדי לקרב? כיין שקרבו זה בזה, למה צריך? מיד אין כסף [לא] נחשב בימי שלמה.

אמר לו הקדוש ברוך הוא: אתה דחית את הימין - חייך, אתה תצטרך לחסד בני אדם ולא תמצא. מיד סטה השמש מכנגד הלבנה, והלבנה התחילה להחשיך, והיה שלמה מחזר על הפתחים ואומר (קהלת א) אני קהלת, ולא היה מי שיעשה עמו חסד. מה הטעם? משום שדחה את הימין ולא החשיב אותו, זהו שפכתוב (מלכים א י) אין כסף [לא] נחשב בימי שלמה למאומה.

ולכן כל המרבה תשבחות לקדוש ברוך הוא, מרבה שלום למעלה, משום כף (ישעיה י) הקשיבי לישא. כתוב (איוב ד) ליש אבד מבלי טרף וגו'. ליש - הינו לישא, כפכתוב חק חקה. אבד - כפכתוב (ישעיה כז) ובאו האבדים. מבלי טרף - משום שהיא בקשה [סבה] עליה לתת, כפכתוב (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה.

ובני לביא יתפרדו - משום שכל החילים, כשהיא נותנת להם טרף, כלם מתחברים כאחד ויונקים כאחד. וכשהיא יושבת מבלי טרף, שהגלות גורם, ודאי בני לביא יתפרדו, כלם נפרדים לכמה צדדים ודרכים כדי למצא לעשות דין. ולכן כשהקרוב נעשה, הכל מתקנים ומתקרבים כאחד, כמו שאמרנו. עכשו שקרבן לא נעשה, ודאי שבני לביא יתפרדו, ומשום כף אין לנו יום שלא נמצא בו דין, שהרי לא מתעוררים עליונים ותחתונים בשלמות עליונה כמו שאמרנו.

בא ראה, עכשו תפלת האדם מעוררת שלמות למעלה ולמטה, ובברכה שמברך את הקדוש ברוך הוא מתברכים עליונים ותחתונים, ולכן בתפלה של ישראל מתברכים העולמות. מי שמברך את הקדוש ברוך הוא - יתברך. מי שלא מברך את הקדוש ברוך הוא - לא מתברך. זהו שפכתוב (שמואל א ב) כי מכבדי אכבד ובזי יקלו.

רב המנונא הזקן לא נתן כוס של ברכה לאדם אחר לברך, [שרצה לטל] אלא הוא הקדים ונטל אותו [בימין ובשמאל] בשתי ידיו ומברך. והרי אמרנו שצריך לטל אותו בימין [ולא בשמאל] ובשמאל, ואף על גב שכלם התעוררו בו - יפה הוא.

וְהָלְכוּ. כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לְעִיר, רְאוּ קְבוּצַת אֲנָשִׁים שֹׁמְתוֹ, שֶׁנִּפְלָעָה עֲלֵיהֶם בֵּית. יֵשְׁבוּ, וְרְאוּ שְׁסוּפְדִים לְאוֹתָם שֹׁמְתוֹ עִם אוֹתָם הַרוּמָאִים.

וְעַד יְמֵי הָעוֹלָם לֹא קָבְלָה הַמְּעָרָה אִישׁ אַחֵר וְלֹא תִקְבַּל, וּנְשָׁמוֹת שְׁזוּכוֹת עוֹבְרוֹת לְפָנֶיהֶם בְּבֵית הַמְּעָרָה, כְּדֵי שְׂיִתְעוֹרְרוּ וְיִרְאוּ אֶת הַזֶּרַע שֶׁהַשָּׂאִירוֹ בְּעוֹלָם, וְיִשְׁמְחוּ לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמַר רַבִּי אֲבָא, חֲנִיטָה שֶׁל יַעֲקֹב מֵהָיָא? אָמַר לוֹ, לֵךְ שְׂאֵל אֶת הַרוּפָא.

בֵּא רְאֵה, כְּתוּב וַיְצוּ יוֹסֵף אֶת עַבְדָּיו אֶת הַרְפָּאִים לְחַנֵּט אֶת אֲבִיו וַיַּחְנֲטוּ הַרְפָּאִים אֶת יִשְׂרָאֵל. הַתְּעֵלָה עַל דַּעְתָּךְ שֶׁחֲנִיטָה זֹאת הִיְתָה כְּמוֹ שֶׁל שְׂאֵר בְּנֵי אָדָם? אִם תֹּאמַר שֶׁבְּשִׁבִיל הַדֶּרֶךְ הוּא שֶׁעָשׂוּ, הֲרִי כְּתוּב וַיִּמַּת יוֹסֵף בֶּן יִגָּו' וַיִּישֵׁם בְּאֶרֶז בְּמִצְרַיִם, הֲרִי לֹא הָלְכוּ עִמּוֹ בְּדֶרֶךְ, שֶׁהֲרִי שֵׁם נִקְבַּר, וְכְתוּב וַיַּחְנֲטוּ אוֹתוֹ?

אֵלָא הֵם דְּרַכֵּי הַמְּלָכִים, כְּדֵי לְהַעֲמִיד אֶת גּוֹפֵם חוֹנְטִים אוֹתָם בְּשִׁמְן מִשְׁחָה, עֲלִיזוֹן עַל כָּל הַשְּׂמֹנִים, מְעַרְבֵי בְּשָׂמִים, וְשׂוֹאֲבִים אוֹתוֹ לַגּוֹף יוֹם אַחֵר יוֹם בְּאוֹתוֹ שִׁמְן טוֹב אַרְבָּעִים יוֹם, שֶׁכְּתוּב וַיִּמְלְאוּ לוֹ אַרְבָּעִים יוֹם כִּי כֵן יִמְלְאוּ יְמֵי הַחֲנֻטִים. אַחֵר שְׂזֵה הַשְּׁלֵם, עוֹמֵד הַגּוֹף שֶׁלֵם זְמַן רַב.

מִשְׁנֹם שֶׁכָּל אוֹתָהּ אֶרֶץ כְּנַעַן וְאֶרֶץ מִצְרַיִם מְכֻלּוֹת וּמְרַקִּיבוֹת אֶת הַגּוֹף בְּזְמַן קָצֵר מִכָּל שְׂאֵר הָאֲרָצוֹת, וּבְשִׁבִיל לְקַיֵּם אֶת הַגּוֹף עוֹשִׂים אֶת זֶה, וְעוֹשִׂים חֲנִיטָה זֹאת מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ. מִתּוֹךְ שֶׁשָּׂמִים אוֹתוֹ שִׁמְן עַל הַטְּבוֹר, הוּא נִשְׂאָב לְפָנִים מִן הַטְּבוֹר, וְנִשְׂאָב לְמַעְיוֹ, וּמַעְמִיד אֶת הַגּוֹף מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ זְמַן רַב.

וְהָלְכוּ. כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לְעִיר, רְאוּ קְבוּצַת אֲנָשִׁים שֹׁמְתוֹ, שֶׁנִּפְלָעָה עֲלֵיהֶם בֵּית. יֵשְׁבוּ, וְרְאוּ שְׁסוּפְדִים לְאוֹתָם שֹׁמְתוֹ עִם אוֹתָם הַרוּמָאִים.

פֶּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר, וַיִּבְאוּ עַד גֶּרֶן הָאֵטֵד, מֵהַ זֶה גֶּרֶן הָאֵטֵד? אֵלָא כָּאֵן רְמוּז שֶׁלְטוֹן מִצְרַיִם שֶׁיַּעֲבֹר. גֶּרֶן הָאֵטֵד – זֶה מְמַנֵּה הַשְּׁלִטוֹן שֶׁל מִצְרַיִם שֶׁיַּעֲבֹר מִלְּפָנֵי שֶׁלְטוֹן יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרִי רְאוּ [גֶּרֶן], כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מַלְכִים-א כב) מְלַכְשִׁים בְּגָדִים בְּגֶרֶן. וְעַל זֶה וַיִּסְפְּדוּ שֵׁם מִסְפַּד גָּדוֹל וְכַבֵּד מְאֹד וְגו'.

עַל כֵּן קָרָא שְׂמָה אֲבֵל מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה, שְׂוֹדָאִי הָיָה מִמִּצְרַיִם. אֵף כָּאֵן לֹא שֶׁל יְהוּדִים הֵם אֵלָה בּוֹכִים, אֵף עַל גֵּב שֹׁמְתוֹ בּוֹ יְהוּדִים, וְאֵלָה יְהוּדִים, שֶׁאֵלְמֵלָא הָיוּ יְהוּדִים לֹא מִתּוֹ, וְכִיּוֹן שֹׁמְתוֹ, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַפֵּר עַל עוֹנוֹתֵיהֶם.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, בֵּא רְאֵה, שֶׁיַּעֲקֹב, אֵף עַל גֵּב שֶׁיַּצָּאָה נִשְׁמְתוֹ בְּמִצְרַיִם, לֹא יִצָּאָה בְּרִשׁוֹת אַחֲרָת, מֵהַ הַטַּעַם? כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר, מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם לֹא הִיְתָה מִטָּה שֶׁלְמָה כְּמוֹ מִטָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. בְּשַׁעֲהַ שֶׁהָיָה עוֹלָה מִן הָעוֹלָם, נִשְׁמְתוֹ מִיַּד נִקְשְׂרָה לְמַקּוּמָהּ, וְהֲרִי בְּאֶרְנוּ.

בֵּא רְאֵה, כְּשֶׁהָיָה יַעֲקֹב נִכְנֵס לְמַעְרָה, נִמְצָאוּ בְּמַעְרָה כָּל הַרִיחוֹת שֶׁל גֶּן עֵדֵן, וְהַמְּעָרָה הָעֵלְתָה אוֹר, וְנִרְאָה אֶחָד דּוֹלֵק. וְכִשְׁנִכְנְסוּ הָאֲבוֹת לְיַעֲקֹב לְמִצְרַיִם לְהַמְצֵא עִמּוֹ, עָלָה אוֹר הַנֵּר. כִּיּוֹן

❦ סדר הלימוד ליום כב טבת [יום 111 בשנה] ❦

הקדוש ברוך הוא לעולם בשעה שעשה אותו וכרא את האדם, אמר לו: עולם, עולם, אתה וחקותיך לא יתקיימו אלא על התורה.

ומשום כך בראתי בך את האדם, כדי שיתעסק בה, ואם לא – הריני מחזירך לטהו ובהו, והכל בשביל האדם קיים. זהו שכתוב (ישעיה מה) אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי. והתורה עומדת ומכריזה לפני בני אדם כדי שיתעסקו וישתדלו בה, ואין מי שירפין אָנּוּ.

בא ראה, כל מי שמשתדל בתורה, מקיים העולם ומקיים כל מעשה ומעשה על תקונו כראוי, ואין לה כל איבר ואיבר באדם שאין כנגדו בריה בעולם. שהרי כמו שאדם נחלק לאיברים, וכלם עומדים דרגות על דרגות מתקנים אלו על אלו וכלם גוף אחד – כך גם העולם, כל אותם בריות כלם איברים איברים ועומדים אלו על אלו, וכאשר כלם מתקנים – הנה גוף [אחד] ממש.

והכל כמו שהתורה. שהרי כל התורה איברים ופרקים ועומדים אלו על אלו, וכשכלם נתקנים – נעשים גוף אחד. כיון שדוד הסתכל במעשה הזה, פתח ואמר, (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קניניה.

בתורה כל הסודות עליונים חתומים שלא יכולים להשיג. בתורה כל אותם דברים עליונים שהתגלו ולא התגלו. בתורה הם כל הדברים שלמעלה ולמטה. כל הדברים של העולם הזה וכל הדברים של העולם הבא הם בתורה, ואין מי שמשגיח ומכיר אותם. ומשום כך כתוב (תהלים קו) מי ימלא גבורות ה' ישמיע כל תהלתו.

בא ראה, בא שלמה ובקש לעמד על דברי התורה ועל דקדוקי התורה ולא יכל. אמר, אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. דוד אמר, (תהלים קיט) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

בא ראה, כתוב בשלמה (מלכים א-ה) וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף. והרי בארוהו שחמשה ואלף טעמים היו בכל משל ומשל שהיה אומר. ומה שלמה, שהוא בשר ודם, כך היו בדבריו – דברי התורה שאמר הקדוש ברוך הוא על

ויעקב כך היה בקיום הגוף, וכך צריך, שגוף האבות הוא, והיה בקיום בגוף ונפש. כמו זה ליוסף שהוא דגמת הגוף, והוא בקיום של גוף ונפש. בקיום הגוף, שכתוב ויחנטו אתו. ובקיום הנפש, שכתוב ויישם בארון במצרים.

ושנינו, לשם מה שני יודיים? אלא יוסף שמר את הברית למטה, ושמרו אותה הברית שלמעלה. כשהסתלק מהעולם, הושם בשני ארונות, [מקום] בארון למטה ובארון למעלה. ארון שלמעלה מהו? אלא, כמו שנאמר (יהושע א) הנה ארון הברית אדון כל הארץ, שארון שלמעלה נקרא ארון הברית, שהרי לא יורש אותו אלא מי ששמר ברית, ומשום שיוסף שמר את הברית, הושם בשני ארונות.

ויישם בארון במצרים, כך זה ודאי. והפסוק מוכיח סוד אחר, שאף על גב שיצאה נשמתו ברשות אחרת, נקשר בשכינה. זהו שכתוב ויישם בארון, למעלה ולמטה, משום שהיה צדיק, שכל צדיק יורש ארץ הקדושה העליונה, כמו שנאמר ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

סליק ספר בראשית

פרשת תולדת

ואלה תולדת יצחק וגו'. פתח רבי חייא ואמר, (תהלים קו) מי ימלא גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. בא ראה, כשרצה הקדוש ברוך הוא ועלה ברצון לפניו לברא את העולם, היה מסתכל בתורה ובורא אותו, ובכל מעשה ומעשה שברא הקדוש ברוך הוא בעולם, היה מסתכל בתורה ובורא אותו. זהו שכתוב (משלי ח) ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום. אל תקרי אמון אלא אמן.

כשרצה לברא אדם, אמרה התורה לפניו: אם האדם יברא ואחר כך יחטא ואתה תדון אותו, למה יהיו מעשי ידיך לחנם, שהרי לא יוכל לסבל את דינך? אמר לה הקדוש ברוך הוא: הנה תקנתי תשובה טרם שבראתי את העולם. אמר

אבל בדבר נשמע. פתח ואמר, (שיר ד) מעין גנים באר מים חיים ונזלים מן לבנון. הפסוק הזה נתבאר, אבל הנה פרושהו, מעין גנים - זה אברהם. באר מים חיים - זה יצחק. ונזלים מן לבנון - זה יעקב. באר מים חיים זה יצחק, היינו שכתוב וישב יצחק עם באר לחי ראי. ומה הבאר? זו השכינה. לחי - זה חי העולמים, צדיק חי העולמים, ואין להפריד אותם. חי הוא בשני עולמות. חי למעלה, שהוא העולם העליון. חי כלפי העולם התחתון. והעולם התחתון בשבילו קים ומאיר.

בא ראה, הלבנה לא מאירה אלא כשרואה את השמש, וכיון שרואה אותו - מאירה. ועל כן באר לחי ראי הזו ודאי, ואז מאירה ועומדת במים חיים. לחי ראי, כדי להתמלא ולהיות מאירה מהחי הזה.

בא ראה, כתוב (שמואל ב כז) ובניהו בן יהוידע בן איש חי, שהיה צדיק והאיר לדורו, כמו החי שלמעלה מאיר לעולם, ובכל זמן הבאר הזו לחי מסתפלת ורואה כדי להאיר, כמו שאמרנו. וישב יצחק עם באר לחי ראי, הינו שכתוב בקחתו את רבקה, וישב עמה והתאחד עמה, חשך בלילה, שכתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי. ובא וראה, יצחק היה בקרית ארבע אחרי שמת אברהם. מה זה וישב יצחק עם באר לחי ראי? שהזדוג עמה, ואחז באותה הבאר לעורר האהבה, כמו שאמרנו.

פתח רבי יצחק ואמר, (קהלת א) וזרח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם. וזרח השמש - זה השמש שמאיר ללבנה. שכאשר נראה עמה, אז מאירה, ומאיר וזרח ממקום עליון שעומד עליו, משם זורח תמיד. ובא השמש - להזדוג עם הלבנה. הולך אל דרום - שהוא הימין, ושם בו את כחו. ומשום שכחו בו, כל כח הגוף הוא בימין ובו הוא תלוי. אחר כך סובב אל צפון. מאיר לצד זה ומאיר לצד זה. סובב סבב הולך הרוח. בראשונה כתוב שמש, וכעת רוח? אלא הכל אחד וסוד אחד, וכל זה משום שהלבנה מוארת ממנו ויתחברו שניהם.

בא ראה, כשאברהם בא לעולם, חבק את הלבנה וקרוב אותה. כיון שבא יצחק, אחז בה והחזיק בה כראוי ומשך אותה באהבה, כמו שנאמר,

אחת כמה וכמה שבכל דבר ודבר יש בו כמה משלים, כמה שירים, כמה תשבחות, כמה סודות עליונים, כמה חכמות, ועל כן כתוב מי ימלל גבורות ה'.

בא ראה מה כתוב למעלה, ואלה תלדת ישמעאל. שהם שנים עשר נשיאים. אחר כך אמר ואלה תולדת יצחק. התעלה על דעתך שכתוב בו בישמעאל שהוליד שנים עשר נשיאים ויצחק הוליד שני בנים, שזה התעלה וזה לא התעלה? על כן כתוב מי ימלל גבורות ה'. זה יצחק. ויצחק הוציא את יעקב, שהוא היה לבדו יותר מכלם, שהוליד שנים עשר שבטים, הקיום של מעלה ומטה. אבל יצחק למעלה בקדשה עליונה, [וישמעאל] ועשו למטה, ועל כן כתוב מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. זה יעקב. כשנדבק השמש בלבנה, כמה כוכבים מאירים מהם.

ואלה תולדת יצחק בן אברהם. אמר רבי יוסי, מה שונה שעד כאן לא כתוב בן אברהם וכעת אמר? אלא אף על גב שכתוב ויברך אלהים את יצחק בנו, כעת שמת אברהם, דמותו היתה בו, ונשארה ביצחק. שכל מי שראה את יצחק, היה אומר זה ודאי אברהם, והיה מעיד ואומר, אברהם הוליד את יצחק.

רבי יצחק קם לילה אחד לעסק בתורה, ורבי יהודה קם בקיסריה בשעה ההיא. אמר רבי יהודה, אקום ואלך לרבי יצחק, ואעסק בתורה ונתחבר יחד. הלך עמו חזקיה בנו, שהיה ילד. כשקרב לשער, שמע את רבי יצחק שהיה אומר, ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי ראי. הפסוק הזה אין ראשו סופו, ואין סופו ראשו. מה שונה שהקדוש ברוך הוא הצריך לברך את יצחק משום שאברהם לא ברך אותו? מה הטעם? משום שלא יתברך עשו, ועל כן עלו אותן ברכות לקב"ה, ובארוהו. וישב יצחק עם באר לחי ראי, מה זה לחי ראי? אלא שהתחבר עם השכינה, הבאר של מלאך הברית נראה עליה כתר גומו, ומשום כך ברכו.

בינתים דפק רבי יהודה בשער ונכנס, והתחברו. אמר רבי יצחק, כעת זיוג השכינה עמנו. אמר רבי יהודה, הבאר לחי ראי הזו שאמרת - יפה,

רבי יהודה, בת שלש שנים היתה, ועשתה לעבד את כל אותו המעשה.

אמר רבי יצחק, אף על גב שכל זה עשתה, לא ידענו האם מעשיה כשרים או לא. אלא בא ראה, כתוב כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות. כשושנה - זו כנסת ישראל. שהיא בין אוכלוסייה כמו שושנה בין קוצים, וסוד הדבר - יצחק בא מהצד של אברהם שהוא חסד עליון, ועושה חסד עם כל הבריות, ואף על גב שהוא הדין הקשה. ורבקה באה מצד של הדין הקשה, והתעלתה מביניהם, והתחברה עם יצחק. שהרי רבקה באה מצד הדין הקשה, ואף על גב שהיתה מצד הדין הרפה וחוט של חסד תלוי בה, ויצחק דין קשה והיא רפה - היו כשושנה בין החוחים. ואם לא שהיא רפה, לא יכול העולם לסבל את הדין הקשה של יצחק. כמו כן הקדוש ברוך הוא מווג וווגים בעולם, אחד תקיף ואחד רפה, כדי שהכל יתתקן ויתבסס העולם.

פתח רבי יהודה אחריו ואמר, ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו, מהו ויעתר? שהקריב לו קרבן והתפלל עליה. ואיזה קרבן הקריב? הקריב עולה, שכתוב ויעתר לו ה'. כתוב כאן ויעתר לו ה', וכתוב שם (שמואל-ב כא) ויעתר אלהים לארץ וגו'. מה להלן קרבן - אף כאן קרבן. כתוב ויעתר יצחק, וכתוב ויעתר לו. שיצאה אש מלמעלה כנגד האש שלמטה.

דבר אחר ויעתר יצחק - שהתפלל תפלתו וחתר חתירה למעלה אל המזל שעל הבנים, שהרי באותו מקום תלויים הבנים, שכתוב ותתפלל על ה', ואז ויעתר לו ה'. אל תקרי ויעתר לו אלא ויחתר לו. חתירה חתר לו הקדוש ברוך הוא וקבל אותו, ואז - וחתר רבקה אשתו.

בא ראה, עשרים שנה השתהה יצחק עם אשתו ולא הולידה, עד שהתפלל תפלתו. משום שהקדוש ברוך הוא מתרצה בתפלות הצדיקים בשעה שמבקשים לפניו את תפלתם על מה שהצטרכו. מה הטעם? כדי שיתרבה ויתוסף משחת קדש לכל מי שצריך בתפלות הצדיקים.

בא ראה, אברהם לא התפלל לפני הקדוש ברוך הוא שיתן לו בנים, אף על גב ששרה היתה

שכתוב שמאלו תחת לראשי. פיון שבא יעקב, אז התחבר השמש עם הלכנה והאירה, ונמצא יעקב שלם בכל הצדדים, והלכנה האירה ונתקנה בשנים עשר שבטים.

פתח רבי יהודה ואמר, (תהלים קלד) הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' וגו'. הפסוק הזה בארוהו. אבל בא ראה, הנה ברכו את ה', ומי הם שראויים לברך את הקדוש ברוך הוא? כל עבדי ה', משום שכל אדם בעולם מישראל, אף על גב שכלם ראויים לברך את הקדוש ברוך הוא, הברכה שבשבילים יתברכו העליונים והתחתונים מה היא? אותה שמברכים אותו עבדי ה', ולא כלם. ומי הם שברכתם ברכה? העמדים בבית ה' בלילות. אלה הם שעומדים בחצות הלילה ומתעוררים לקרא בתורה, אלו עומדים בבית ה' בלילות, שהרי אז בא הקדוש ברוך הוא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן. ואנו עומדים כאן להתעורר בדברי תורה, נאמר בדברי יצחק, שאנו בו.

פתח רבי יצחק ואמר, ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה וגו'. בן ארבעים שנה, למה בא למנות כאן שהיה בן ארבעים שנה כשנשא את רבקה? אלא ודאי הרי נכלל יצחק בצפון ודרום, באש ומים, ואז היה יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה. כמראה הקשת, ירק לבן אדם. בת שלש שנים אחז בה כשאחז בה ברבקה, וכשהוליד, הוליד בן ששים, להוליד כראוי, כדי שיצא יעקב שלם מבין ששים שנה כראוי. ואת כלם אחז יעקב אחר כך ונעשה איש שלם.

בת בתואל הארמי מפרדן ארם אחות לבן הארמי, מה אכפת לנו כל זה, שהרי כבר נאמר ובתואל ילד את רבקה וגו', וכעת אמר בת בתואל הארמי, ואחר כך מפרדן ארם, ואחר כך אחות לבן הארמי? אלא פרשוה, שהיתה בין רשעים, והיא לא עשתה כמעשיהם. שהיתה בת בתואל, ומפרדן ארם, ואחות לבן, וכלם היו רשעים להרע, והיא העלתה מעשים כשרים ולא עשתה כמעשיהם.

עבשו יש להסתכל, אם רבקה היתה בת עשרים שנה או יותר, או בת שלש עשרה, אז הוא השבח שלה שלא עשתה כמעשיהם, אבל עד עתה היתה בת שלש שנים, אז מה השבח שלה? אמר

שְׁכַתוּב וַיְדוּ אַחֲזַת בְּעֵקֵב עֲשׂו, שְׁשָׁם אֶת יְדוּ עַל
אותו עֵקֵב לְהַכְנִיעוּ.

דָּבָר אַחַר וַיְדוּ אַחֲזַת - שְׁלֵא יִכַל לְצֵאת מִמֶּנּוּ מִכָּל
וְכָל, אֲלֵא וַיְדוּ אַחֲזַת בְּעֵקֵב עֲשׂו - זוּ הַלְבָּנָה
שֶׁהַתְּכֵסָה אוֹרָה מִשׁוּם הָעֵקֵב שֶׁל עֲשׂו, וְעַל כֵּן
הִצְטַרְף לוֹ לְלַכֵּת עִמּוֹ בְּחֻמְהָ כְּדִי לְדַחֲתוֹ לְמַטָּה
וַיִּדְבַּק בְּמִקוּמוֹ.

וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לוֹ
יַעֲקֹב וַדָּאִי. בֵּא רָאָה, כְּתוּב הֵכִי קָרָא שְׁמוֹ
יַעֲקֹב. לֹא כְּתוּב נִקְרָא שְׁמוֹ, אֲלֵא קָרָא שְׁמוֹ.
וַיַּעֲקֹבֵנִי, וַדָּאִי רָאָה אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהָרִי
אוֹתוֹ הִנְחֵשׁ הַקְּדוּמוֹנִי הוּא חֲכָם לְהִרְעֵ. כִּיּוֹן שְׁבֵא
יַעֲקֹב, אָמַר, הָרִי וַדָּאִי חֲכָם כְּנִגְדּוֹ, וּמִשׁוּם כֵּךְ קָרָא
לוֹ יַעֲקֹב.

הָרִי הַקְּדוּמוֹנִי בְּכָל מְקוֹם, וַיִּקְרָא סֵתָם זוּ הִיא הַדְּרָגָה
הָאַחֲרוֹנָה, כְּכַתוּב וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וְגו'. וְכֵאֵן
וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב, בְּכָל מְקוֹם שְׁמוֹ לֹא נִקְרָא [אֲלֵא]
עַל יְדֵי בֶן אָדָם. בְּמִקוֹם אַחֵר מֵהַ כְּתוּב? (כְּרֵאשִׁית לֵג)
וַיִּקְרָא לוֹ אֶל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא
לְיַעֲקֹב אֵל. אָמַר לוֹ, אֲנִי אֱלֹהֵי בְּעֵלְיוֹנִים, וְאַתָּה
אֱלֹהֵי בְּתַחְתּוֹנִים.

וְבֵא וַרְאָה, יַעֲקֹב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁעֲשׂו הָיָה לוֹ לְהַדְּבִק
בְּאוֹתוֹ נִחֵשׁ עֲקֻלְתוֹן, וְעַל כֵּן בְּכָל מַעֲשָׂיו
נִמְשָׁךְ עָלָיו כְּנִחֵשׁ עֲקֻלְתוֹן אַחֵר, בְּחֻמְהָ,
בְּעַקְמוּמִיּוֹת, וְכֵךְ צָרִיף. וְזֶה בֵּא כְּמוֹ זֶה מֵהַ שְׁאָמַר
רַבִּי שִׁמְעוֹן, מֵהַ שְׁכַתוּב (כְּרֵאשִׁית א) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים
אֶת הַתַּיִנִּים הַגְּדֹלִים - זֶה יַעֲקֹב וְעֲשׂו. וְאַתָּה כָּל
נִפְשׁ הַחַיָּה הַרְמֵשֶׁת - אֵלּוּ שְׂאֵר הַדְּרָגוֹת שְׁבִינִיָּהֶם.
וַדָּאִי שְׁיַעֲקֹב נִעֲשֶׂה חֲכָם כְּנִגְדּוֹ אוֹתוֹ הִנְחֵשׁ הָאַחֵר,
וְכֵךְ צָרִיף.

וּמִשׁוּם כֵּךְ בְּכָל חֲדָשׁ וְחֲדָשׁ שְׁעִיר אֶחָד, כְּדִי
לְהַמְשִׁיכוֹ לְמִקוּמוֹ וַיִּפְרֹד מִן הַלְבָּנָה, וְכֵן
בִּימֵי הַכְּפוּרִים לְהַקְרִיב אוֹתוֹ הַשְּׁעִיר, וְזֶה בְּחֻמְהָ
לְשַׁלֵּט עָלָיו וְלֹא יוּכַל לְהִרְעֵ, שְׁכַתוּב (וַיִּקְרָא טז) וַנִּשְׂא
הַשְּׁעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֶם אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה, וּבְאֲרוֹהוּ
שְׂזָה עֲשׂו, שֶׁהוּא שְׁעִיר, וְהַכָּל בְּחֻמְהָ וּבְרַמְאֻת
כְּלָפְיוֹ. מֵהַ הַטְעָם? מִשׁוּם שְׁכַתוּב (תְּהִלִּים יח) וְעַם
עֲקֹשׁ תִּתְפַּתֵּל, מִשׁוּם שֶׁהוּא נִחֵשׁ רַע, עֲקָם רוּחַ,
חֲכָם לְהִרְעֵ, מִסְטִין לְמַעְלָה וּמִסְטִין לְמַטָּה.

עֲקָרָה. וְאִם תֹּאמַר, הָרִי כְּתוּב הֵן לִי לֹא נִתְתָּה זֶרַע
- הַהוּא לֹא מִשׁוּם תְּפִלָּה הָיָה [נִהוּא לֹא צָרִיף
בְּנִים], אֲלֵא כְּמִי שְׁמִסְפָּר לְפָנָי רְבוּנוֹ. אֲבָל יִצְחָק
הַתְּפִלָּל עַל אֲשֶׁתוֹ מִשׁוּם שֶׁהוּא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא לֹא
עָקָר, אֲלֵא אֲשֶׁתוֹ. שְׁיִצְחָק הָיָה יוֹדֵעַ בְּסוּד הַחֻמְהָ
שְׁיַעֲקֹב עֲתִיד לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ בְּתַרְיִסוֹר שְׁבִטִים, אֲבָל
לֹא יוֹדֵעַ אִם בְּאִשָּׁה הַזֶּה אוֹ בְּאַחֲרָת, וְעַל כֵּן לִנְכַח
אֲשֶׁתוֹ וְלֹא לִנְכַח רַבָּקָה.

אָמַר אוֹתוֹ הִילָד, בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה, אִם כֵּךְ, לְמָה
לֹא אָהֵב יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב כֹּל כֵּךְ כְּמוֹ עֲשׂו
הוֹאִיל וְהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא עֲתִיד לְקַיֵּם מִמֶּנּוּ שְׁנַיִם
עֲשָׂר שְׁבִטִים? אָמַר לוֹ, יִפְהָ אֲמַרְתָּ, אֲלֵא כָּל מִין
אוֹהֵב אֶת מִינוֹ וְנִמְשָׁךְ וְהוֹלֵךְ מִין אַחֵר מִינוֹ.

בֵּא רְאָה, עֲשׂו יִצָּא אָדָם, כְּכַתוּב וַיִּצָּא הָרֵאשׁוֹן
אֲדָמוֹנִי כָּל וְגו', וְהוּא הַמִּין שֶׁל יִצְחָק, שֶׁהוּא
הַדִּין הַקָּשֶׁה שֶׁלְמַעְלָה, וַיִּצָּא מִמֶּנּוּ עֲשׂו, הַדִּין
הַקָּשֶׁה לְמַטָּה, שְׁדוּמָה לְמִינוֹ, וְכָל מִין הוֹלֵךְ לְמִינוֹ,
וְעַל כֵּן אָהֵב אֶת עֲשׂו יוֹתֵר מִיַּעֲקֹב, כְּכַתוּב וַיִּאָּהֵב
יִצְחָק אֶת עֲשׂו כִּי צִיד בְּפִיו. כְּתוּב כֵּאֵן כִּי צִיד בְּפִיו,
וְכַתוּב שָׁם (כְּרֵאשִׁית י) עַל כֵּן יֹאמַר כְּנִמְרֹד גְּבוּר צִיד
לְפָנָי ה'.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּתוּב וַיִּתְרַצְצוּ הַבְּנִים בְּקַרְבָּה
וְתֹאמַר אִם כֵּן לְמָה זֶה אֲנִכִי וְתִלְךְ לְדַרְשׁ אֶת
ה'. לְאִיזָה מְקוֹם הִלְכָה? לְבֵית הַמְּדַרְשׁ שֶׁל שָׁם
וְעֵבֶר. וַיִּתְרַצְצוּ הַבְּנִים בְּקַרְבָּה - שְׁשָׁם הָיָה אוֹתוֹ
עֲשׂו הַרְשָׁע נִלְחָם בְּקַרְבַּ עִם יַעֲקֹב. וַיִּתְרַצְצוּ -
נִשְׁבְּרוּ כְּמוֹ שְׁאָמְרָנוּ, רִצְץ אֶת מַחוּ. נִשְׁבְּרוּ זֶה עִם
זֶה וְנִחְלָקוּ. בֵּא רְאָה, הַצַּד הַזֶּה שְׂרוּכָב נִחֵשׁ, וְצַד זֶה
שְׂרוּכָב עַל הַכֶּסֶף הַשְּׁלָם הַקְּדוֹשׁ בְּצַד הַשְּׁמֵשׁ,
לְשִׁמְשׁ עִם הַלְבָּנָה.

וְבֵא וַרְאָה, מִשׁוּם שְׁנִמְשָׁךְ עֲשׂו אַחֲרֵי אוֹתוֹ נִחֵשׁ,
הִלְךְ אֶתוֹ יַעֲקֹב בְּעַקְמוּמִיּוֹת. כְּמוֹ הִנְחֵשׁ שֶׁהוּא
חֲכָם וְהוּא הוֹלֵךְ בְּעַקְמוּמִיּוֹת, כְּמוֹ שְׁנִמְשָׁךְ וְהִנְחֵשׁ
הָיָה עָרוּם וְגו', חֲכָם. וְהַמַּעֲשִׂים שֶׁל יַעֲקֹב כְּלָפְיוֹ הָיוּ
לוֹ כְּמוֹ נִחֵשׁ, וְכֵךְ צָרִיף לוֹ כְּדִי לְמַשְׁךְ אֶת עֲשׂו אַחֵר
אוֹתוֹ הִנְחֵשׁ, וַיִּפְרֹד מִמֶּנּוּ, וְלֹא יְהִיָּה לוֹ חֵלֶק עִמּוֹ
בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וְשְׁנִינּוּ, בֵּא לְהַרְגֵךְ -
הַקְּדָם אֶתָּה וְהָרַג אוֹתוֹ. כְּתוּב (הוֹשֵׁעַ יב) בְּבִטָּן עֲקֹב
אֶת אַחֲיוֹ, שֶׁהִשְׁרָה אוֹתוֹ לְמַטָּה בְּאוֹתוֹ הָעֵקֵב, זֶהוּ

יעקב בפעם שברך אותו? אלא ודאי ששכינה היתה דרה עמו בבית ודרה עמו תמיד, אבל לו הודיעה לו, כדי שיתברך יעקב בלי דעתו, אלא בדעתו של הקדוש ברוך הוא. וכך צריך, שבפעם ההיא שנכנס יעקב לפני אביו, נכנסה עמו שכינה, ואז ראה יצחק בדעתו שראוי לברכה ויתברך מדעת השכינה.

בא ראה, [פעם אחת היתה יושב רבי שמעון ושאר החברים. נכנס לפניו רבי אלעזר בנו. אמרו לרבי שמעון, דבר גדול רצינו לבקש לפניך בענינם של יעקב ועשו, איך לא רצה יעקב לתת לעשו תבשיל עדשים עד שמכר לו את בכורתו? ועוד, שאמר עשו ליצחק אביו, ויעקבני זה פעמים. אמר להם, בפעם הזאת אתם חייבים לקבל מלקות, שהאמתם לדברי עשו ושקרתם לדברי יעקב, שהרי הכתוב מעיד עליו ויעקב איש תם, ועוד כתוב תתן אמת ליעקב. אלא כך הוא ענינו של יעקב עם עשו, משום שעשו היה שונא את הבכורה בראשונה, והיה רוצה מיעקב שיקח אותה ממנו אפלו בלי כסף. זהו שכתוב ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכורה].

ויזד יעקב נזיד ויבא עשו מן השדה והוא עיף. אמר רבי אלעזר, ויזד יעקב - הנה פרשוה שהרי בשביל האבל של אברהם זה היה, אבל ויזד יצחק נזיד היה צריך להיות! אלא ויזד יעקב נזיד, שהוא היה יודע את השרש שלו באותו צד שנדבק בו, משום כך עשה תבשילים אדמים, עדשים תבשיל אדם, שהתבשיל הזה משבר את הכח והחזק של הדם האדם כדי לשבר את חזקו וכחו, ומשום כך עשה לו בחכמה כמו אותו הצבע האדם.

ועל התבשיל ההוא נמכר לו לעבד ומכר בכורתו ליעקב, ובפעם ההיא ידע יעקב, שבשביל שעיר אחד שיקריבו ישראל לדרגה שלו, יתהפך לעבד לבניו ולא יקטרג להם. ובכל הלך יעקב עם עשו בחכמה, משום אותה הדרגה של עשו החכם, ולא יכל לשלט, ונכנע ולא נטמא [בן ביתו, והוא יגן עליו].

[ויאמר] עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה. למה כתוב פעמים האדם? אלא משום שכל מה שיש בו - אדם, כמו שנאמר ויצא הראשון אדמוני. ותבשילו אדם, שכתוב מן

ומשום כך ישראל מקדימים ומתחכמים לו בחכמה, בעקמימות, כדי שלא יוכל להרע ולשלט. ועל כן יעקב, שהוא בסוד האמונה, כל מעשיו כלפי עשו משום שלא נתן מקום לנחש ההוא לטמא את המקדש, ולא יקרב אליו ולא ישלט בעולם. ועל כן לא הצטרף לאברהם להתנהג בעקמימות, ולא ליצחק, משום שעשו, שהוא הצד של הנחש ההוא, טרם בא לעולם. אבל יעקב, שהוא בעל הבית, צריך לו לעמד כנגד אותו הנחש שלא תהיה לו כלל שליטה לטמא את בית המקדש של יעקב, ועל כן צריך ליעקב יותר מכל בני העולם, ומשום כך ישראל קדושים נבחרו לחלק גורלו של הקדוש ברוך הוא, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

ויגדלו הנערים, הצד של אברהם גרם להם להתגדל וזכותו סיעה להם, הוא היה מחנך אותם במצוות, שכתוב כי ידעתיו למען יצוה את בניו וגו', לרבות יעקב ועשו. ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד וגו'. אמר רבי אלעזר, כל אחד ואחד נפרד לדרכו, זה לצד האמונה - וזה לצד של עבודה זרה.

ובן היה במעים של רבקה, ששם כל אחד הלך לצדו. שכאשר היא השתדלה במעשים כשרים, או שעברה סמוך למקום טוב לעשות את מצוות התורה, היה יעקב שמח ודוחק לצאת. וכשהיתה הולכת סמוך למקום של עבודה זרה, אותו הרשע הפה לצאת, ובארוהו. ומשום כך, כשנבראו ויצאו לעולם, כל אחד נפרד והלך ונמשך למקומו שראוי לו. ועל כן ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד וגו'.

ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו. הרי פרשוהו, [כמו] שכתוב איש ידע ציד איש שדה. וכתוב שם (בראשית י) הוא היה גבר ציד. [מהו] איש שדה, לקפח את בני האדם ולהרג אותם. והוא אמר שעשה תפלה, וצד אותו בפיו. איש שדה, משום שחלק גורלו אינו בישוב, אלא במקום חרב, במדבר, בשדה, ועל זה איש שדה.

ואם תאמר, איך יצחק לא ידע את כל מעשיו הרעים של עשו, והרי השכינה היתה עמו? שאם לא שרתה עמו שכינה, איך יכל לברך את

את רגזו תמיד. או כְּדִי שֵׁיצֵא מֵהֶם גְּזַע טוֹב בְּעוֹלָם
כְּמוֹ שֶׁהוֹצִיא אֶת אַבְרָהָם מִתְּרַח, שֶׁהוּא גְּזַע טוֹב
וְשָׂרָשׁ וְחֵלֶק טוֹב לְעוֹלָם.

אָבֵל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַקְדֵּק עִם הַצְּדִיקִים תָּמִיד
בְּכָל הַמַּעֲשִׂים שֶׁהֵם עוֹשִׂים, מִשּׁוּם שֶׁהוּא
יודֵעַ שֶׁלֹּא יִסְטוּ יְמִינָהּ וְשִׁמְאֵלָהּ, וּמִשּׁוּם כִּף בּוֹחֵן
אוֹתָם, לֹא בְּשִׁבְלֹו, שֶׁהָרִי הוּא יוֹדֵעַ אֶת הַיֵּצֵר וְכַח
הָאֱמוּנָה שֶׁלָּהֶם, אֲלֵא כְּדִי לְהָרִים רֹאשׁ בְּשִׁבְלֵם.

כְּמוֹ זֶה עֲשֵׂה לוֹ לְאַבְרָהָם, שֶׁכְּתוּב (בראשית כב)
וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם. מַה זֶה נִסָּה?
הִרְמַת נֶסֶס, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סב) הָרִימוּ נֶסֶס, שְׂאוּ
נֶסֶס, הָרִים דְּגָלוֹ בְּכָל הָעוֹלָם. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁזֶה
נִתְבָּאָר, בְּשִׁבְלֵי זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָרִים אֶת
דְּגָלוֹ שֶׁל אַבְרָהָם בְּעֵינֵי כָלֵם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב נִסָּה אֶת
אַבְרָהָם. אֵף כִּף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּדִי לְהָרִים אֶת
דְּגַל הַצְּדִיקִים, הוּא בּוֹחֵן אוֹתָם לְהָרִים אֶת רֹאשׁ
בְּכָל הָעוֹלָם.

צְדִיק יְבָחֵן, מַה הַטַּעַם? אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מִשּׁוּם
שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּשֶׁמִּתְרַצֶּה בְּצְדִיקִים,
מַה כְּתוּב? (ישעיה נג) וְה' חִפֵּץ דְּכָאוֹ הַחֲלִי, וּבִאֲרוּהוּ.
אָבֵל מִשּׁוּם שֶׁרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא
מִתְרַצֶּה אֲלֵא בְּנִשְׁמָה, אָבֵל בְּגוֹף לֹא. שֶׁהָרִי הַנִּשְׁמָה
דוֹמָה לְנִשְׁמָה שֶׁל מַעֲלָה, וְהַגּוֹף אֵינוֹ רְאוּי לְהֵאָחֵז
לְמַעֲלָה, וְאֵף עַל גֵּב שֶׁדְּמוּת הַגּוֹף הִיא בְּסוּד עֲלִיוֹן.

וּבֵא וּרְאֵה, בְּזִמְנֵי שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַצֶּה
מִנִּשְׁמַת הָאָדָם לְהַנּוֹת [לְהֵאִיר] בָּהּ, הוּא
מִכָּה אֶת הַגּוֹף כְּדִי שֶׁתִּשְׁלַט הַנִּשְׁמָה, שֶׁהָרִי בְּעוֹד
הַנִּשְׁמָה עִם הַגּוֹף, הַנִּשְׁמָה לֹא יְכוּלָה לְשַׁלֵּט.
שֶׁכְּאֲשֶׁר יֵשׁ רַע [נִשְׁבֵּר] לַגּוֹף, הַנִּשְׁמָה שׁוֹלֵטָת.
צְדִיק יְבָחֵן, מַה זֶה צְדִיק יְבָחֵן? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה
כח) אֲבָן בַּחֵן. כִּף גַּם צְדִיק יְבָחֵן, מִחִזֵּק אוֹתוֹ. כְּאֲבָן
בַּחֵן הַזֶּה שֶׁהִיא פִּנֵּת יְקֵרָת, כִּף גַּם צְדִיק יְבָחֵן.

וְרִשָּׁע וְאֵהֵב חֲמָס שְׁנֵאָה נִפְשׁוֹ (תהלים יא). מַה זֶה
שְׁנֵאָה נִפְשׁוֹ? הַתַּעֲלָה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא הוּא שֶׁנִּפְשׁוֹ שׁוֹנֵאת אֶת הַרִשָּׁע הַהוּא?
אֲלֵא אוֹתָהּ דְּרָגָה שֶׁכָּל הַנִּשְׁמוֹת תְּלוּיוֹת בָּהּ, שְׁנֵאָה
נִפְשׁוֹ שֶׁל הַרִשָּׁע הַהוּא שֶׁלֹּא רוֹצֵה אוֹתָהּ כִּלְלֵ, לֹא
רוֹצֵה אוֹתָהּ לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא,
וּמִשּׁוּם כִּף כְּתוּב וְרִשָּׁע וְאֵהֵב חֲמָס שְׁנֵאָה נִפְשׁוֹ,

הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה. וְאַרְצוֹ אֲדָמָה, שֶׁכְּתוּב אֲרָצָה
שְׁעִיר שְׂדֵה אָדוּם. וְאַנְשֵׁי אֲדָמִים, שֶׁכְּתוּב הוּא עָשׂוֹ
אָבִי אָדוּם. וּמִי שֶׁעֲתִיד לְהַפְרֵעַ מִמֶּנּוּ אָדָם, שֶׁכְּתוּב
יְדוּדֵי צַח וְאָדוּם. וּלְבוֹשׁוֹ אָדָם, שֶׁכְּתוּב מִדּוּעַ אָדָם
לְלְבוֹשֶׁף. וְכְתוּב מִי זֶה בָּא מֵאָדוּם.]

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְכֵן בְּלִכְּנֵי גִרְאָה כִּף, מִשּׁוּם
שֶׁהָרִי הוּא הִיָּה מְכַשֵּׁף, כְּכְתוּב (בראשית כ)
נִחַשְׁתִּי וַיִּכְרַכְנִי ה' בְּגִלְגָּלָהּ. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁיַּעֲקֹב
נִקְרָא אִישׁ שָׁלֵם, מִשּׁוּם כִּף הִיָּה שָׁלֵם, עִם מִי
שֶׁהֲצִטְרַף לוֹ לְלַכֵּת עִמּוֹ בְּרַחֲמִים הִיָּה הוֹלֵךְ, וְעִם
מִי שֶׁהֲצִטְרַף לוֹ לְלַכֵּת עִמּוֹ בְּדִין קָשָׁה וּבְעַקְמִימוֹת
הִיָּה הוֹלֵךְ, מִשּׁוּם שֶׁשְׁנֵי חֲלָקִים הָיוּ בוֹ, וְעֲלִיוֹ
כְּתוּב (תהלים יח) עִם חֲסִיד תִּתְחַסֵּד וְעִם עַקֵּשׁ
תִּתְפַּתֵּל. עִם חֲסִיד בְּצַד הַחֲסִיד, וְעִם הָעַקֵּשׁ בְּצַד
שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה, הַכֹּל כְּרְאוּי.

וַיְהִי רַעֲב בְּאַרְצָה מְלִכַד הָרַעֲב הָרֹאשׁוֹן וְגו'. רַבִּי
יְהוּדָה פִּתַּח וְאָמַר, (שם יא) ה' צְדִיק יְבָחֵן
וְרִשָּׁע וְאֵהֵב [ר"ת נחש] חֲמָס שְׁנֵאָה נִפְשׁוֹ. כְּמָה
מַעֲשֵׂי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְקַנֵּים, וְכֹל מַה שֶׁהוּא
עוֹשֶׂה – הַכֹּל עַל הַדִּין וְהָאֱמֶת, כְּכְתוּב (דברים לב)
הַצּוֹר תָּמִים פָּעֵלוּ כִּי כָל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה
וְאֵין עוֹל צְדִיק וַיִּשֶׁר הוּא.

בֵּא רְאֵה, לֹא דָן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אָדָם
הָרֹאשׁוֹן עַד שֶׁצִּוָּה אוֹתוֹ לְתוֹעֲלָתוֹ שֶׁלֹּא
יִסְטָה לְבוֹ וְרְצוֹנוֹ לְדַרְךְ אַחֲרֵת כְּדִי שֶׁלֹּא יִטְמָא,
וְהוּא לֹא נִשְׁמַר, וְעַבֵּר עַל מִצְוֹת אֲדוֹנוֹ, וְאַחֲרַיִךְ כֵּן
דָּן אוֹתוֹ בְּדִין.

וְעִם כֹּל זֶה לֹא דָן אוֹתוֹ כְּרְאוּי לוֹ, וְהָאֲרִיף עִמּוֹ אֶת
רְגִזוֹ וְהִתְקִים יוֹם אֶחָד שֶׁהוּא אֶלֶף שָׁנִים, פִּרְט
לְאוֹתָם שְׁבַעִים שָׁנִים שֶׁמִּסֵּר לְדוֹד הַמֶּלֶךְ, שֶׁלֹּא הִיָּה
לוֹ מַעֲצָמוֹ כְּלוּם.

כְּמוֹ כֵּן אֵינוֹ דָּן אֶת הָאָדָם כְּמַעֲשָׂיו הָרָעִים שֶׁהוּא
עוֹשֶׂה תָּמִיד, שְׁאֵם כִּף לֹא יְכוּל הָעוֹלָם
לְהִתְקִים, אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְאָרִיף רְגִזוֹ עִם
צְדִיקִים, וְעִם רִשָּׁעִים יוֹתֵר מִהַצְּדִיקִים. עִם הָרִשָּׁעִים
כְּדִי שֶׁיִּשׁוּבוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה, שֶׁיִּתְקִימוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה
וּבְעוֹלָם הַבָּא, כְּכְתוּב (יחזקאל לג) חִי אֲנִי נְאֻם ה' וְגו'
אִם אַחֲפָץ וְגו' כִּי אִם בְּשׁוּב רִשָּׁע מִדְּרָכָו וְחִיָּהּ. וְחִיָּהּ
בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְחִיָּהּ בְּעוֹלָם הַבָּא. וְעַל כֵּן מְאָרִיף לָהֶם

אמר רבי יצחק, אל תקרא הדודאים אלא הדודים. זהו הגוף והנשמה שהם דודים ורעים זה עם זה. רב נחמן אמר דודאים ממש. מה הדודאים מולידים אהבה בעולם, אף הם מולידים אהבה בעולם. ומה זה נתנו ריח? כשרון מעשיהם, לדעת ולהפיר את בוראם.

ועל פתחינו - אלו פתחי שמים שהם פתוחים להוריד נשמות לפגרים. כל מגדים - אלו הנשמות. חדשים גם ישנים - אותם שיצאו נשמתם מהיום כמה שנים ואותם שיצאו נשמתם מימים מועטים וזכו בכשרון מעשיהם להפנס בעולם הבא, כלם עתידים לירד בבת אחת להפנס בגופות המוכנים להם.

אמר רבי אחא בר יעקב, בת קול יוצאת ואומרת: חדשים גם ישנים דודים צפנתי לך. צפנתי אותם באותם העולמות. לך - בשבילך, בשביל שאתה גוף קדוש ונקי. דבר אחר הדודאים [נתנו ריח] - אלו מלאכי שלום. נתנו ריח - אלו הנשמות שהם ריח העולם. נתנו - השאירו, כמו שנאמר (במדבר כא) ולא נתן סיחון את ישראל.

שלמדנו, אמר רבי יהודה, שלש כתות של מלאכי השרת הולכים בכל חדש ובכל שבת ללוות לנשמה עד מקום מעלתה. ובמי נקים את על פתחינו כל מגדים? אמר רבי יהודה, אלו הן הגופות שהם עומדים בפתחי קברות לקבל נשמתן, ודומה נותן פתק של חשבון, והוא מכריז ואומר: רבוננו של עולם, חדשים גם ישנים, אותם שנקברו מכמה ימים ואותם שנקברו מזמן מועט - כלם צפנתי לך, להוציא אותם בחשבון.

אמר רב יהודה אמר רב, עתיד הקדוש ברוך הוא לשמח באותו זמן עם הצדיקים להשרות שכנתו עמהם, והכל ישמחו באותה שמחה, זהו שכתוב (שם קד) ישמח ה' במעשיו. אמר רבי יהודה, עתידים הצדיקים באותו זמן לברא עולמות ולהחיות מתים.

אמר לו רבי יוסי, והרי שנינו (קהלת א) אין כל חדש תחת השמש? אמר לו רבי יהודה, בא שמע, בעוד שהרשעים בעולם וירבו, כל העולם אינו בקיום, וכשהצדיקים בעולם, אזי העולם מתקים.

ודאי. דבר אחר שנאה נפשו, כמו שנאמר (עמוס ו) נשבע אדני יהוה בנפשו, ומשום כך צדיק יבחן.

בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את האדם, צוה אותו להיטיב לו. נתן לו חכמה, התעלה בדרגתו למעלה. כשירד למטה, ראה תשוקת היצר הרע ונדבק בו, ושכח כל מה שהתעלה [שהסתכל] בכבוד העליון של רבו.

בא נח, בהתחלה כתוב (בראשית ו) נח איש צדיק תמים היה, ואחר כך ירד למטה, וראה יין חזק שלא צלול, מיום אחד, ושטה ממנו והשתכר והתגלה, ככתוב וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה.

בא אברהם, התעלה בחכמה, והסתכל בכבוד רבוננו. אחר כך ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה לגור שם פי כבוד הרעב בארץ וגו'. מה כתוב אחר כך? ויעל אברהם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו ולוט עמו הנגבה, והתעלה לדרגתו הראשונה שהיתה בו בראשונה, ונכנס בשלום ויצא בשלום.

בא יצחק, מה כתוב? ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון וגו', והלך יצחק והתעלה משם אחר כך בשלום. ואת כל הצדיקים בוחן הקדוש ברוך הוא, כדי להרים את ראשם בעולם הזה ובעולם הבא.

מדרש הנעלם

ואלה תולדת יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק. רבי יצחק פתח, הדודאים נתנו ריח וגו'. שנו רבותינו, לעתיד לבא הקדוש ברוך הוא מחיה את המתים וינער אותם מעפרם שלא יהיו בנין עפר כמות שהיו בתחלה שנבראו מעפר ממש, דבר שאינו מתקים. זהו שכתוב (בראשית ב) וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה.

ובאותה שעה יתנערו מעפר מאותו הבנין, ויעמדו בבנין מקים להיות להם קיום. זהו שכתוב (ישעיה נב) התנערי מעפר קומי שבי ירושלים. יתקמו בקיום, ויעלו מתחת לארץ, ויקבלו נשמתם בארץ ישראל. באותה שעה יצוף הקדוש ברוך הוא כל מיני ריחות שבגן עדן עליהם. זהו שכתוב הדודאים נתנו ריח.

הַתִּישָׁב בְּלִבִּי. שֶׁאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, סְעוּדַת הַצְּדִיקִים
לְעֵתִיד לְבָא כְּמוֹ זֶה שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת כד) וַיִּחְזוּ אֶת
הָאֱלֹהִים וַיֵּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ. וְזֶה הוּא שֶׁשָּׂנִינוּ גְזוּנִים.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּמָקוֹם אֶחָד שָׂנִינוּ נְהַנִּים,
וּבְמָקוֹם אַחֵר שָׂנִינוּ גְזוּנִים. מַה בֵּין זֶה
לְזֶה? אֵלָּא כִּף אָמַר אָבִי, הַצְּדִיקִים שֶׁלֹּא זָכוּ כָּל כִּף,
נְהַנִּים מֵאוֹתוֹ זִיו, שֶׁלֹּא יִשְׁיגוּ כָּל כִּף. אֲבָל הַצְּדִיקִים
שֶׁזָּכוּ, גְזוּנִים עַד שֶׁיִּשְׁיגוּ הַשְּׂגָה שְׁלֵמָה. וְאֵין אֲכִילָה
וּשְׁתִּיָּה אֵלָּא זו, וְזוֹ הִיא הַסְּעוּדָה וְהָאֲכִילָה. וּמִנֵּין
לָנוּ זֶה? מִמַּשָּׂה, שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת לד) וַיְהִי שֵׁם עַם ה'
אֲרַבְעִים יוֹם וָאֲרַבְעִים לַיְלָה לָחֵם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא
שָׁתָה. מַה הַטַּעַם לָחֵם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה?
מִפְּנֵי שֶׁהָיָה גְזוּן מִסְּעוּדָה אַחֲרֵת, מֵאוֹתוֹ זִיו שֶׁל
מַעְלָה. וְכֵמוֹ כֵּן סְעוּדָתָם שֶׁל צְדִיקִים לְעֵתִיד לְבָא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, סְעוּדַת הַצְּדִיקִים לְעֵתִיד לְבָא
לְשִׁמְחָה בְּשִׂמְחָתוֹ, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים לד)
יִשְׁמְעוּ עֲנוּיִם וַיִּשְׂמְחוּ. רַב הוּנָא אָמַר, מִכָּאן (שֵׁם ה)
וַיִּשְׂמְחוּ כָּל חוֹסֵי בֶךְ לְעוֹלָם יִרְנְנוּ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק,
זֶה וְזֶה יִשְׁנֵם לְעֵתִיד לְבָא. וְלִמְדוּנוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי,
יֵין הַמְּשֻׁמָּר בְּעֵנְבָיו מִשְׁשֵׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית – אֵלוֹ
דְּבָרִים עֲתִיקִים שֶׁלֹּא נִגְלוּ לְאָדָם מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא
הָעוֹלָם, וְעֲתִידִים לְהִתְגַּלּוֹת לְצְדִיקִים לְעֵתִיד לְבָא,
וְזוֹ הִיא הַשְּׁתִּיָּה וְהָאֲכִילָה, וְדַאי זוֹ הִיא.

וְעֲתִידִים לְהַחֲיוֹת מֵתִים כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, (זְכוּרִיה ח) עַד
יִשְׁבוּ זְקֵנִים וְזְקֵנוֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַיִם וְאִישׁ
מִשְׁעֲנָתוֹ בִּידוֹ מֵרַב יָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב לְמַעְלָה.

בְּאוֹתוֹ זְמַן יִשְׁיגוּ הַצְּדִיקִים דַּעַת שְׁלֵמָה. שֶׁאָמַר
רַבִּי יוֹסִי, בַּיּוֹם שֶׁיִּשְׂמַח הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בְּמַעֲשָׂיו, עֲתִידִים הַצְּדִיקִים לְהַפִּיר אוֹתוֹ
בְּלִבָּם, וְאִז תִּרְבֶּה הַהִשְׁפָּלָה בְּלִבָּם כְּאֵלוֹ רָאוּ אוֹתוֹ
בְּעֵין. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כח) וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה
אֱלֹהֵינוּ זֶה וְגו'.

וּשְׂמִיחָת הַנְּשָׂמָה בְּגוּף יֵתֵר מִכָּלֶם, עַל שֶׁהָיָה
שְׂנִיָּהֶם קַיָּמִים וַיִּדְעוּ וַיִּשְׁיגוּ אֶת בּוֹרְאָם
וַיְהִינוּ מְזִיו הַשְּׂכִינָה, וְזֶהוּ הַטּוֹב הַגָּנוּז לְצְדִיקִים
לְעֵתִיד לְבָא. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְאֵלֶּה תוֹלְדוֹת יִצְחָק בֶּן
אַבְרָהָם. אֵלוֹ הֵם תוֹלְדוֹת הַשְּׂמִיחָה וְהַשְּׂחוּק שֶׁהִיא
בְּעוֹלָם בְּאוֹתוֹ זְמַן. בֶּן אַבְרָהָם – הִיא הַנְּשָׂמָה
הַזּוֹכָה לְכֶף וְלִהְיוֹת שְׁלֵמָה בְּמַעְלָתָה. אַבְרָהָם
הוֹלִיד אֶת יִצְחָק – הַנְּשָׂמָה מוֹלִידָה הַשְּׂמִיחָה
וְהַשְּׂחוּק הַזֶּה בְּעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי חֵיָא, זֶה שֶׁשָּׂנִינוּ שֶׁעֲתִיד
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה לְצְדִיקִים
לְעֵתִיד לְבָא מַה הִיא? אָמַר לוֹ, טָרַם הִלְכָתִי לְפָנֶי
אוֹתָם הַמְּלֹאכִים הַקָּדוֹשִׁים, בְּעַלֵּי הַמְּשָׁנָה, כִּף
נִשְׁמַע לִי. כִּיֵּן שֶׁשְּׂמַעְתִּי אֶת זֶה שֶׁאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר,

❦ סדר הלימוד ליום כג טבת [יום 112 בשנה] ❦

שְׁלֵהֶם מֶה הוּא? שְׁכָתוּב (שיר א) נְגִילָה וְנִשְׁמָחָה בָּךְ, וְלֹא בְּאֲכִילָה. נִזְכְּרָה דְדִידְךָ מִיַּיִן. וְאוֹתָהּ סְעוּדָה שְׁמֻזְמָנִים אֲלֶיהָ, יִהְיֶה לָנוּ חֵלֶק לַהֲנוּת מִמֶּנָּה, וְזוֹ הִיא הַשְּׁמִחָה וְהַשְּׂחֹק. וְאַלְהָ תוֹלְדַת יִצְחָק – שְׂיִצְחָקוּ הַצְּדִיקִים לְעֵתִיד לְבָא. אֲבָרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק – זְכוּת הַנְּשֻׁמָּה מוֹלִיד הַשְּׂחֹק הַזֶּה וְהַשְּׁמִחָה בְּעוֹלָם.

וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה. רַבִּי בּוֹ בִּשְׁם רַבִּי יוֹסִי פָּתַח וְאָמַר, (שיר א) יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ וְגו', בְּכִמָּה מַעֲלוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם, שְׁשָׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי אֲחָא בַר יַעֲקֹב, כָּל מֶה שְׁבָרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹת שְׁלוֹ, חוּץ מִמֶּנּוּ, הָיוּ בְּשִׁתּוּף. וְהָאֵם כֶּךָ רַבִּי אֲחָא? חֵס וְשְׁלוֹם! שְׁהָרִי בְּדָבָר הַזֶּה תִּרְבֶּה הַמַּחֲלֶקֶת בְּעוֹלָם. שְׂאֵם תֹּאמַר כֵּן, הַמְּלֹאכִים שֶׁהֵם נִבְרָאִים רוּחַ הַקְּדוֹשׁ מִמֶּשׁ, יֹאמַר שְׂיֵשׁ בָּהֶם שְׂתוּף, הָרִי כָּל הַפְּנִים שְׁלֵהֶם וְשְׁלָנוּ שׁוּיִם.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, בְּדָבָר הַזֶּה תִּתְרַבֶּה הַמַּחֲלֶקֶת בְּעוֹלָם, שְׁהָרִי שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנַתְנוּ, שְׁכָל מֶה שְׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא – עָשָׂה כְּמוֹ הַגּוֹף וְהַנְּשֻׁמָּה. וְאֵם תֹּאמַר שְׁהָרִי אֵינִי לְמִלְאָכִים גּוֹף – כֶּךָ זֶה, אֲבָל אֵינֶם יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה עַד שֶׁתִּשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶם הַנְּשֻׁמָּה הַקְּדוֹשָׁה הַהִיא, שְׁהִיא סִיּוּעַ שְׁלִמְעָלָה. וּבְגוֹנִים הִלְלוּ, כָּל מֶה שְׁעוֹשָׂה, צָרִיךְ אֶת אוֹתוֹ סִיּוּעַ שְׁלִמְעָלָה מִמֶּנּוּ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּשַׁעָה הַהִיא שְׁעֵתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחְיֹת מֵתִים, וְהִנֵּה סוּף כָּל [הַצְּרוּת] עֲמָקִים [עֲתִיקִים] יִהְיֶה בְּאַרְבָּעִים, וְגַזַּר הַדִּין – (דְּבָרִים כה) אַרְבָּעִים יִכְנוּ לֹא יִסִּיף. סוּף הִלִּיכְתָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר בְּשִׁנַּת הָאַרְבָּעִים. אַרְבָּעִים שָׁנָה קָדָם תַּחֲתֵת הַגּוֹף מִמִּתְנַת לוֹ הַנְּשֻׁמָּה בְּאַרְצָה יִשְׂרָאֵל. בְּשִׁנַּת הָאַרְבָּעִים יָקוּמוּ הַגּוֹפּוֹת מִן הָעֶפֶר. בְּאַרְבָּעִים נִכְלָא הַגֶּשֶׁם, זֶהוּ שְׁכָתוּב (בראשית ז) וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם, וְכָתוּב וַיְהִי מִקֵּץ אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּפְתַּח נֹחַ.

זְמַן גְּאֲלַתְּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּשִׁנַּת הָאַרְבָּעִים הוּא, וּבְחֻמְשִׁים בָּא יֵשׁוּב הָעוֹלָם, שְׁהִיא הַיּוֹבֵל. הַחֲזֵרַת הַנְּשֻׁמָּה לַגּוֹף בְּשִׁנַּת הָאַרְבָּעִים שְׁהַמְתִּינָה לוֹ בְּאַרְצָה יִשְׂרָאֵל. זֶהוּ שְׁכָתוּב וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה, שְׁהַמְתִּין לַגּוֹף.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי שְׁלוֹם, אִם כֵּן מֶהוּ לְוִיתָן וּמֶה הַשּׁוֹר, שְׁכָתוּב (איוב מ) כִּי בּוֹל הָרִים יִשְׂאוּ לוֹ? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְהִנֵּה כְּתוּב (ישעיה כז) בְּעַת הַהִיא יִפְקֹד ה' בְּחֻרְבוֹ הַקָּשָׁה וְהַגְּדוּלָּה וְהַחֲזִיקָה עַל לְוִיתָן נֶחֱשׁ בָּרַח וְעַל לְוִיתָן נֶחֱשׁ עַקְלָתוֹן וְהָרַג אֶת הַתַּנִּין אֲשֶׁר בָּיָם. הִנֵּה כְּאֵן שְׁלֶשָׁה. אֲלֹא רְמַז הוּא שְׂרַמְזוּ עַל הַמְּלָכִיוֹת. אָמַר רַבִּי תַנְחוּם, אֵינִי לוֹמַר עַל מֶה שְׂאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, וְדַאי כֶּךָ זֶה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲנִי הֵייתִי לְפָנֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְשְׂאֲלַתִּי עַל הַדָּבָר הַזֶּה. אָמַרְתִּי, הַסְּעוּדָה הַזֶּה שֶׁל הַצְּדִיקִים לְעֵתִיד לְבָא הָאֵם כֶּךָ הוּא? לֹא הַתִּשְׁבָּה בְּלִבִּי, שְׁהִנֵּה אָמַר רַבִּי אֲלֶעָזַר, סְעוּדַת הַצְּדִיקִים לְעֵתִיד לְבָא כְּמוֹ זֶה שְׁכָתוּב (שְׁמוֹת כד) וַיַּחֲזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, יִפֶּה אָמַר רַבִּי אֲלֶעָזַר, וְכֶךָ הוּא.

עוֹד אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, הָאֲמוּנָה הַזֹּאת שְׂאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ לְרַב הָעוֹלָם שְׁמֻזְמָנִים הֵם לַסְּעוּדָה הַזֹּאת שֶׁל לְוִיתָן וְהַשּׁוֹר הַהוּא, וְלִשְׁתוֹת יַיִן טוֹב שְׁמִשְׁמַר מְכַשְׁנִבְרָא הָעוֹלָם, פְּסוּק מְצִאוּ וְדַרְשׁוּ, שְׁכָתוּב (ויקרא כז) וַאֲכַלְתֶּם לַחֲמֻכָּם לְשַׁבַּע.

שְׂאָמַר רַבִּי זִירָא, כָּל מִינֵי פִתּוּי פִתּוּהַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל לְהַחְזִירָם לְמוֹטָב, וְזֶה הוּא יוֹתֵר מִכָּל, שְׂאָמַר לָהֶם וַאֲכַלְתֶּם לַחֲמֻכָּם לְשַׁבַּע, וּבְקָלּוֹת – וַאֲכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ, וְזֶה קָשָׁה לָהֶם מִן הַכֹּל. מֶה הַטַּעַם? שְׁכָתוּב (שְׁמוֹת טז) מִי יִתֵּן מוֹתָנוּ בַּיַּד ה' בְּאַרְצָה מִצְרַיִם וְגו'.

אָמַר רַבִּי זִירָא, מִלְּמַד שְׁמִשׁוּם הָאֲכִילָה מְסֻרוֹ נִפְשָׁם לְמוֹת בִּידָם. כִּיּוֹן שְׂרָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תִּאֲוֹתָם, אָמַר לָהֶם: אִם תִּשְׁמְעוּ לְקוֹל הַמְּצוּוֹת – וַאֲכַלְתֶּם לְשַׁבַּע, כְּדִי לְהַנִּיחַ דַּעְתָּם. כְּמוֹ כֵּן רָאוּ רַבּוֹתֵינוּ שְׁהַגְּלוּת נִמְשַׁכְתָּ, הַסְּתַמְכוּ עַל פְּסוּקֵי הַתּוֹרָה, וְאָמְרוּ שְׁעֵתִידִים לְאָכַל וְלִשְׁמַח בְּסְעוּדָה גְּדוּלָּה שְׁעֵתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת לָהֶם, וְעַל כֵּן רַב הָעוֹלָם סָבְלוּ אֶת הַגְּלוּת מִשׁוּם אוֹתָהּ הַסְּעוּדָה.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵינִי לָנוּ לְסַתֵּר אֶת אֲמוּנַת הַכֹּל, אֲלֹא לְקַיֵּם אוֹתָהּ. שְׁהָרִי הַתּוֹרָה מְעִידָה עַל זֶה שְׁהָרִי אָנוּ יוֹדְעִים אֶת אֲמוּנַת הַצְּדִיקִים, וְהַכְּסוּף

בְּקַחְתּוּ אֶת רַבְּקָה - בְּהִכְנַסְתָּהּ בַּגּוֹף הַמְזֻמָּן לוֹ.
בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בְּהִכְנַסְתָּהּ בּוֹ, אֵין תְּאוֹתֶם
וְכִסּוּפֶם אֲלֵא לְהִנּוֹת מִזִּיּוֹ הַשְּׂכִינָה וְלִזְוֹן מִזִּיּוּהָ. זֶהוּ
שְׁכָתוֹב (שיר א) יִשְׁקֵנִי מִנְשִׁיקוֹת פִּיהוּ. אָמַר רַבִּי
אֲבָא, יִשְׁקֵנִי - יִפְרִנסֵנִי. שְׁאֵין פְּרִנסַתֶּם אֲלֵא לְהִנּוֹת
וְלִזְוֹן מִזִּיּוּהָ שֶׁל מַעֲלָה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, סוּף הַפְּסוּק
מוֹכִיחַ, שְׁכָתוֹב כִּי טוֹבִים דְּדִיךְ מֵיִין.

בַּת בְּתוּאֵל - בַּת בְּתוֹ שֶׁל אֵל. רַב הוֹנָא אָמַר, לֹא
כֶּף הוּא. וְאֲנִי הֵייתִי בְּכַרְכֵי הַיָּם וְשָׁמַעְתִּי שֶׁהָיוּ
קוֹרְאִים לְאוֹתוֹ הַעֲצָם שֶׁעַל הַשְּׂדֵרָה, אוֹתוֹ שֶׁנִּשְׁאַר
בְּקָבֵר מִכָּל הַגּוֹף - בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי. שְׁאֵלְתִי עָלָיו.
אָמְרוּ שֶׁהוּא כְּרֹאשׁ [דוּמָה] הַנְּחָשׁ, שֶׁהוּא רַמָּאִי,
וְאוֹתוֹ הַעֲצָם הוּא רַמָּאִי מִכָּל שְׂאָר הַעֲצָמוֹת.

שְׁלִמְדָנוּ, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, לָמָּה נִשְׁאַר בְּקִיּוּם
אוֹתוֹ הַעֲצָם יוֹתֵר מִכָּל שְׂאָר הַעֲצָמוֹת?
מִשּׁוּם שֶׁהוּא רַמָּאִי, וְאֵינוֹ סוֹבֵל טַעַם שֶׁל הַמְזוּן שֶׁל
בְּנֵי הָאָדָם כְּמוֹ שְׂאָר הַעֲצָמוֹת, וּמִשּׁוּם כֶּף הוּא חִזְק
מִכָּל הַעֲצָמוֹת, וְהוּא יִהְיֶה הַעֲקָר שֶׁהַגּוֹף נִבְנָה מִמֶּנּוּ.
זֶהוּ שְׁכָתוֹב בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי.

וְלִמְדָנוּ, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הוּא רַמָּאִי וּמַעוֹלָם
רַמָּאִי, וְשָׁכַן יֵצֵר הָרַע שֶׁהוּא רַמָּאִי. זֶהוּ
שְׁכָתוֹב בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי - עֲצָם רַמָּאִי. מִפְּדוּן
אָרֶם - מִצְמֵד רַמָּאִים, כְּמוֹ שֶׁשְּׁנִינּוּ פְּדָא דְתוֹרָא,
שֶׁהוּא צְמֵד. אַחֲוֹת לְבָן - אַחֲוֹת יֵצֵר הָרַע הָאֲרָמִי.
כְּמוֹ שֶׁשְּׁנִינּוּ, בְּתַחֲלָה שֶׁהָיָה מְנוּל בְּחִטָּאוֹת בְּזָה
הָעוֹלָם נִקְרָא לוֹט. לְעֵתִיד לְבָא שְׁלֵא יִהְיֶה מְנוּל
כְּמוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה, כְּמִי שְׂרוּחֵץ וּמִטְבִּיל אֶת טְמֵאוֹתוֹ,
קוֹרְאִים לוֹ לְבָן. עַל כָּל פָּנִים אֵין יֵצֵר הָרַע בְּטַל
מִן הָעוֹלָם.

בֵּא שְׁמַע שְׁכָף אָנוּ בְּאֲרָנוּ בְּבִרְיָתָא. שְׁתֵּי בְנוֹת לוֹט,
שֶׁהֵן שְׁנֵי כַחוֹת הַגּוֹף הַמְעוֹרְרוֹת אֶת יֵצֵר הָרַע,
עֲכָשׁוּ שְׁאֵינוֹ כָּל כֶּף מְנוּל וְנִטְבֵּל מִלְּכֻלּוֹכוֹ נִקְרָא
לְבָן, וְאוֹתָן שְׁתֵּי בְנוֹת אֵינָן בְּטָלוֹת מִמֶּשׁ. זֶהוּ
שְׁכָתוֹב (בראשית כט) וְלִלְבָן שְׁתֵּי בְנוֹת.
אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כֶּף הוּא. שֵׁם כְּתוּב בְּכִירָה וְצִעִירָה,
וְכָאן כְּתוּב גְּדוּלָה וְקִטְנָה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי,
אֲבָל אֵינָן בְּכַח לַעֲשׂוֹת רַע וְלִהְתְּעוֹרֵר לִיצֵר הָרַע
כְּמַתְחִלָּה, מִשְׁמַע שְׁכָתוֹב שֵׁם הַגְּדֻלָּה לְאָהָ, שְׁלֵאָה
מִכְּחָה וּמִרְשַׁעְתָּה. וְשֵׁם הַקִּטְנָה רְחֵל, שְׁאֵין בָּהּ כַּח

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הוּא הַלֵּב שֶׁמְדוֹרוֹ שֶׁל יֵצֵר הָרַע
בוֹ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לֵב טוֹב בְּנִין הַגּוֹף

הַמְתְּעוֹרֵר, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (ישעיה כג) וּכְרַחֵל לְפָנַי
גּוֹזְזִיָּה נְאֻלְמָה.

אָמַר רַב הוֹנָא, זֶה יֵצֵר הָרַע, וְשְׁתֵּי בְנוֹתָיו
מַתְחִלּוֹת מְכַמוֹת שֶׁהָיוּ בְּרֵאשׁוֹנָה. בְּתַחֲלָה
לוֹט, מְקַלֵּל מְנוּל. עֲכָשׁוּ לְבָן, מְלַבֵּן, שְׁאֵינוֹ מְקַלֵּל
וּמְנוּל בְּנוֹלוֹ כְּבְרֵאשׁוֹנָה. בְּתַחֲלָה שְׁתֵּי בְנוֹתָיו
חִזְקוֹת, כָּל אַחַת וְאַחַת בְּכַחָה, וְעֲכָשׁוּ שֵׁם הַגְּדֻלָּה
לְאָה - לְאָה בְּלֹא כַח, לְאָה בְּלֹא חִזּוּק, לְאָה
מִמַּעֲשֵׂיָהּ הָרֵאשׁוֹנִים. וְשֵׁם הַקִּטְנָה רְחֵל, כְּמוֹ
שְׁאֲמַרְנוּ, וְלֹא כְמוֹת שֶׁהָיוּ בְּרֵאשׁוֹנָה.

אָמַר רַב אַחָא בְּרַי יַעֲקֹב, בֵּא רְאָה מַה כְּתוּב, וַיַּעֲתֵר
יִצְחָק לֵה' לְנִכְח אֲשֶׁתוֹ כִּי עֲקָרָה הִיא. אָמַר
רַבִּי אַחָא, מִפְּנֵי מַה הִיא עֲקָרָה? מִפְּנֵי שִׁיצֵר הָרַע
אֵינוֹ נִמְצָא בְּכַח בְּעוֹלָם, וְעַל כֶּף אֵין נִמְצָא פְּרִיָּה
וּרְבִיָּה זוּלְתֵי בְּתַפְלָה. וּמַה כְּתוּב? וַיַּעֲתֵר לוֹ ה'
וַתֵּהָר רַבְּקָה אֲשֶׁתוֹ. פִּיּוֹן שְׁמַתְעוֹרֵר יֵצֵר הָרַע, נִמְצָא
פְּרִיָּה וּרְבִיָּה.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אִם כֵּן, מַה הַפֶּרֶשׁ בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה
לְאוֹתוֹ זְמַן? וְעוֹד, שֶׁהֵנָּה הַפְּתוּב אָמַר
שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲשָׂה. אָמַר רַבִּי אַחָא, כֶּף הוּא,
שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַעִיר אוֹתוֹ לְעַנְיָן הַהוּא שְׁצָרִיךְ
לְזוּג, וְלֹא לְכָל שָׁעָה, שִׁיְהִיָּה תְּמִיד עִם אָדָם כְּמוֹ
כְּעֵת, שֶׁהוּא נִמְצָא תְּמִיד וְחוֹטְאִים בוֹ בְּנֵי אָדָם, אֲלֵא
לְאוֹתוֹ זְווג לְבָדוּ. וְהַתְּעוֹרְרוֹת הַהֵיא תְּהִיָּה
הַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. זֶהוּ שְׁכָתוֹב
(יחזקאל לו) וְהִסִּירְתִּי אֶת לֵב הָאָבֶן מִבְּשָׂרְכֶם וְנִתְתִּי
לְכֶם לֵב בָּשָׂר. מַה זֶה לֵב בָּשָׂר? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה,
לֵב לְהוֹצִיא בָּשָׂר, וְלֹא לְדַבֵּר אַחֵר.

רַבִּי יִצְחָק בְּרַבִּי יוֹסִי הִיָּה בֵּא מִקְפוּטְקֵיָא לְלוֹד.
פָּגַע בוֹ רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ רַבִּי יִצְחָק, תֵּאמַר
שְׁחַבְרִינוּ חֲכָמֵי הַבְּרִיָּתָא הַתְּעוֹרְרוּ לְעַנְיָן הַזֶּה שִׁיֵּצֵר
הָרַע יִשְׁתַּכַּח מִן הָעוֹלָם, פָּרַט לְאוֹתָהּ שְׁעַת הַזְּווג.
אָמַר לוֹ, חַיִּיךְ, כֶּף צָרִיךְ יֵצֵר הָרַע לְעוֹלָם כְּגִשְׁם
לְעוֹלָם. שְׁאֵלְמָלֵא יֵצֵר הָרַע, חֲדוֹת הַשְּׁמוּעָה לֹא
תְּהִיָּה, אֲבָל לֹא מְנוּלָת כְּבְרֵאשׁוֹנָה לְחִטָּא בוֹ. זֶהוּ
שְׁכָתוֹב (ישעיה יא) לֹא יִרְעוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר
קְדָשִׁי וְגו'.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הוּא הַלֵּב שֶׁמְדוֹרוֹ שֶׁל יֵצֵר הָרַע
בוֹ. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, לֵב טוֹב בְּנִין הַגּוֹף

ראה, מה כתיב, ויזד יעקב נזיד, כמו שנאמר (שמות יח) אשר זדו עליהם, ותרגומו: שחשבו. כלומר, הלב חושב ומהרהר בתורה בידיעת בוראו. מה כתוב? ויבא עשו מן השדה והוא עיף. הפכד שדרך טבעו לצאת ולצוד ציד בפיו לבלע ואינו מוצא, נקרא עיף, והוא אומר ללב: עד שאתה מהרהר בדברים אלו בדברי תורה, הרהר באכילה ובשתיה לקיים גופך. זהו שכתוב ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה, כי כן דרכי לבלע הדם ולשגר לשאר האברים, כי עיף אנכי, בלא אכילה ושתיה.

והלב אומר: תן לי הראשון והמבחר מכל מה שתבלע, תן לי בכורתך. זה שכתוב מכרה כיום את בכורתך לי, ראשית התאנה. עד שהלב מהרהר וחושב במאכל, בולע הפכד. שאלמלא אותו כסוף והרהור של הלב במאכל, לא יוכלו הפכד והאברים לבלע. שאמר רבי יוסי, כן דרך העבדים - שאינם אוכלים עד שהאדון אוכל.

אמר רבי יוסי, כתוב לאחר כן, ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים. מה זה עדשים? עגלגלים כגלגלת, והגלגל סוכב בעולם, כלומר שלא נשכח מדרכו. כך הוא בן אדם, באותו זמן, אף על גב שכל אותו חסד וכבוד ושלמות יהיו, דרכו של העולם לאכל ולשתות לא ישתכח.

משנתה. שנינו, ארבע רוחות העולם מנשבות, ועתיד הקדוש ברוך הוא להתעורר רוח אחד לקיים הגוף שיהיה כלול מארבע רוחות. זהו שכתוב (יחזקאל לו) מארבע רוחות באי הרוח. בארבע לא כתוב, אלא מארבע רוחות העולם, שיהא כלול מארבעתם.

ולמדנו, אותו הרוח הוא רוח המוליד, הוא הרוח האוכל ושותה, ואין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד, ואין בין עולם הזה לתחית המתים אלא נקיית והשגת ידיעה. רב נחמן אמר, ואריכות ימים.

אמר רב יוסף, וכי ימות המשיח ותחית המתים אינם אחד? אמר לו, לא, ששנינו, בית המקדש קודם לקבוץ גליות, קבוץ גליות קודם לתחית המתים, ותחית המתים האחרון שבכלם.

והנשמה, ומשום כך כתוב (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, שהוא עקר הכל.

כשפא רב כהנא, אמר, כך אומרים משמם של בעלי הבריתא: שני בנינים של הגוף הם הפכד והלב. שאמר רבי שמעון אמר רבי יהודה, הפכד והלב מנהיגים את הגוף בכל צדדי איבריו. המנהיג של הראש הוא המח, אבל של הגוף הם שנים. והראשון הוא הפכד, והשני הלב. והינו שכתוב בפירוש ויתרצו הבנים בקרבה, אלו שני בניני הגוף.

מה הטעם ויתרצו? משום שמהלב [מתעורר] נשכח היצר הרע. ויתרצו? [שאלו] וישליו הנה צריך להיות! אלא, אמר רב הונא, ויתרצו - וישברו, כלומר, נשבר כחם וחילם. אמר רבי יהודה, הגוף מהו אומר? אם כן למה זה אנכי, ולמה נבראתי? מיד - ותלך לדרש את ה'.

ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך ושני לאמים וגו'. אלו השני גאים - הפכד והלב. רבי יוסי אמר, המח והלב. רבי יהודה אמר, המח אין בכלל זה, משמע שכתוב בבטנך, ואין המח בבטן אלא בראש. ושני לאמים ממעיך וגו', ורב יעבד צעיר. זהו הפכד, שהוא רב וגדול והוא משמש לפני הלב. שאמר רבי יהודה, הפכד קולט הדם ומשמש בו לפני הלב.

ויצא הראשון אדמוני. אמר רב כהנא, הפכד הוא הראשון, והוא אדמוני. למה הוא אדמוני? על שכולע את הדם תחלה. רבי אליעזר אמר, למה נקרא שמו ראשון? על שהוא ראשון לבלע הדם מכל המאכל, והוא ראשון לדם, אבל לא ליצירה. ובמה נבאר ורב יעבד צעיר? על שהוא רב וגדול בשעורו מן הלב, והוא עובד ללב.

אמר רבי אבא, למה באה הפרשה הזו? אלא להראות לבני העולם, שאף על גב שהשלמות היא תהיה בארץ - דרכו וטבעו של העולם לא ישתנה. רבי ייסא אמר, בא ראה, הפכד הוא הצד ציד, והוא ציד בפיו, והלב הוא החושב, והוא יושב אהלים. זהו שכתוב ויזד יעקב נזיד, חושב מחשבות, נושא ונותן בתורה.

ויזד יעקב נזיד, רבי בא בשם רבי אחא אמר, לעולם טבעו של עולם אינו משתנה, בא

והינו שְׁפָתוֹב (ויקרא כה) בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תִּשְׁבּוּ אִישׁ אֶל אַחֲזָתוֹ. כְּשִׁישְׁתֶּלֶם הַזֹּאת, שֶׁהוּא חֲמִשָּׁת אֲלָפִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁמוֹנֶה, תִּשְׁבּוּ אִישׁ אֶל אַחֲזָתוֹ, אֶל נִשְׁמָתוֹ, שֶׁהִיא אַחֲזָתוֹ וְנִחַלְתּוֹ.

[עוד] אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שָׁזָה לֹא יִהְיֶה לָךְ קָשָׁה, שְׁהָרִי שְׁנִינּוּ, שְׁלֹשׁ כַּתּוּבֹת הֵן: שֶׁל צְדִיקִים גְּמוּרִים, וְשֶׁל רָשָׁעִים גְּמוּרִים, וְשֶׁל בֵּינוֹנִים. צְדִיקִים גְּמוּרִים יִקּוּמוּ בְּקִימָה שֶׁל מַתִּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מֵהַיּוֹם כְּמֵה שָׁנִים, שֶׁהֵם קוֹדְמִים בַּתְּחִלָּה בְּשַׁנַּת הָאַרְבָּעִים שֶׁל קְבוּץ גְּלוּיֹת. וְהָאַחֲרוֹנִים כֻּלָּם לְזִמְן אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁמוֹנֶה שָׁנָה לְאַלְף הַשָּׁשִׁי, כְּמוֹ שְׁאַמְרָנוּ. מִי יִזְכֶּה לְאַרְךָ הַזֶּה? מִי יִתְקַים בְּקִיּוֹם דָּתוֹ בֵּין הַזִּמְן הַזֶּה, וְעַל כֵּן אֲנִי מְצַטְעֵר בְּנַפְשִׁי.

אָמַר לוֹ, רַבִּי, הִנֵּה שְׁנִינּוּ, יְהִי אֹרֶךְ – יְהִי רִ"ו. חֲזַר וְאָמַר, בַּתְּשׁוּבָה יִתְקַדֵּם הַכֹּל. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אִם לֹא שְׁאַמְרַתְּ כֵךְ, חֲסַמְנוּ אֶת הַפִּיּוֹת לְצַפּוֹת לְגֹאֲלָהּ כָּל יוֹם, שְׁפָתוֹב (יחזקאל לג) חֲסֹן יְשׁוּעוֹת. מֵהוּ יְשׁוּעוֹת? אֵלּוּ הַמְּצַפִּים יְשׁוּעוֹת בְּכָל יוֹם.

מֵהִי דַּעְתּוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר? הִינּוּ מֵה שְׁפָתוֹב וְרַבִּים מִיִּשְׁנֵי אֲדַמַּת עֶפְרָיִם יִקְיָצוּ. מִמִּשְׁמַע שְׁפָתוֹב מִיִּשְׁנֵי, אֵלּוּ הֵם הַצְּדִיקִים הַנִּקְדָּמִים בְּחִיּוּתָם קִדְּם זֶה. וְכַמֵּה שָׁנִים הֵם נִקְדָּמִים? רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, מֵאֲתִים וְעֶשְׂרֵי שָׁנִים. רַבִּי יִצְחָק אֹמֵר, רַד"י שָׁנָה, שְׁפָתוֹב (במדבר כד) וַיִּרְ"ד מִיַּעֲקֹב וְגו'. יִרְ"ד שָׁנָה נִקְדָּמִים הַצְּדִיקִים לְשָׂאֵר כָּל אָדָם. רַב נַחֲמָן אָמַר, לְפִי הַשְּׁעוֹר שֶׁנִּבְלָה בְּעֶפְרָיִם. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי, אִם כֵּן, הִרְבֵּה תַּחֲיוֹת הֵיוּ, אֲלֵא כָּל הַתַּחֲיוֹת יִהְיוּ בְּאוֹתוֹ הַזִּמְן, וְזֶהוּ שְׁנֵי אֲמָר בְּחֻזֶן, (דניאל י) וְאִמַּת הַדְּבָר וְצָבָא גְדוּלָּה.

וַיְהִי רַעֲב בְּאֶרֶץ מִלְכָּד הַרְעֵב הָרֵאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיָה בִּימֵי אַבְרָהָם. רַבִּי אַבְהוּ פָּתַח וְאָמַר, (שיר א) עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּמַסְבּוֹ נִרְדִּי נִתֵּן רִיחוֹ. שְׁשִׁינּוּ, אַרְבַּע תְּקוּפוֹת וְאַרְבָּעָה זְמַנִּים מְשָׁנִים זֹו מְזוּ יַעֲבְרוּ הַצְּדִיקִים לְעֵתִיד לְבָא. הָאֶחָד – אוֹתוֹ זִמְן יִשְׁגָּא הַחֲכָמָה בְּעוֹלָם וַיִּשְׁיגוּ הַשָּׁגָה מֵה שֶׁלֹּא הִשְׁיגוּ בְּזֶה הָעוֹלָם. שְׁשִׁינּוּ, אָמַר רַבִּי פְּנַחֵס, הַשָּׁגַת הַצְּדִיקִים לְעֵתִיד לְבָא יוֹתֵר מִמִּלְאֲכֵי הַשָּׁרָת, שְׁפָתוֹב (ישעיה יא) כְּמִים לַיָּם מְכַסִּים, הַשָּׁנִי תַתְּעַסְקוּ. (חסר) (עד כאן מדרש הנעלם)

מִנֵּין לָנוּ? שְׁפָתוֹב (תהלים קמו) בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם ה' נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנָס. הָרוּפָא לְשִׁבּוּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְבוֹתָם. זֹו הִיא תַּחֲיוֹת הַמַּתִּים שֶׁהִיא הָרְפוּאָה לְשִׁבּוּרֵי לֵב עַל מַתִּיהֶם. בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם תְּחִלָּה, וְאַחֲרָיו נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנָס, וְהָרוּפָא לְשִׁבּוּרֵי לֵב אַחֲרוֹן עַל הַכֹּל.

שְׁנִינּוּ, אַרְבָּעִים שָׁנָה קוֹדֵם הַקְּבוּץ גְּלוּיֹת לַתַּחֲיוֹת הַמַּתִּים, כְּמוֹ שְׁאַמְרָנוּ וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה. אַרְבָּעִים הַשָּׁנָה הִלְלוּ מֵה מַעֲשֵׂיהֶם? אָמַר רַב כְּהֵנָא אָמַר רַבִּי בְרוּקָא, מְקַבּוּץ גְּלוּיֹת עַד תַּחֲיוֹת הַמַּתִּים כְּמֵה צְרוּת, כְּמֵה מְלַחְמוֹת יַתְעוֹרְרוּ עַל יִשְׂרָאֵל, וְאַשְׁרֵי הַנְּמַלֵּט מֵהֶם, שְׁפָתוֹב (דניאל יב) בַּעַת הַהִיא יִמְלֹט עִמָּךְ כָּל הַנְּמַצָּא כְּתוּב בַּסֵּפֶר.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר מְכָאן, יַתְבָּרְרוּ וַיִּתְלַבְּנוּ וַיִּצְרְפוּ רַבִּים. רַבִּי יִצְחָק אָמַר מְכָאן, (זכריה יג) וַיִּצְרַפְתִּים כְּצֶרֶף אֶת הַכֶּסֶף וּבַחֲנֻתִים כְּבַחֲזָן אֶת הַזָּהָב. וּבְאוֹתָם הַיָּמִים יִהְיוּ יָמִים אֲשֶׁר יֵאמְרוּ אֵין לִי בָהֶם חֲפֶץ. וּמִשְׁעָה שִׁיעֲבָרוּ הַצְּרוּת עַד תַּחֲיוֹת הַמַּתִּים אַרְבָּעִים שָׁנָה.

רַב הוּנָא אָמַר, בֵּא רְאָה, כִּי אַרְבָּעִים שָׁנָה הִלְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבָּר וְגו' אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל ה' – כְּמוֹ כֵּן [הַגּוֹף] כָּאן. אָמַר רַב יוֹסֵף, כָּל אֵלּוּ דְבָרֵי אֶחָד אָמְרוּ. וְלוֹסוּף אַרְבָּעִים שָׁנָה, שֶׁהַצְּרוּת יַעֲבְרוּ וְהַרְשָׁעִים יִכְלוּ, יַחֲיוּ הַמַּתִּים שׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם. מֵה הַטַּעַם? מִשׁוּם שְׁפָתוֹב (נחום א) לֹא תִקּוּם פְּעַמִּים צָרָה, וְדִי לָהֶם בְּמֵה שֶׁעֲבָרוּ. וּמִזִּמְן תַּחֲיוֹת הַמַּתִּים יִתְיַשֵּׁב הָעוֹלָם בְּיִשׁוּבוֹ, זֶהוּ שְׁפָתוֹב בַּיּוֹם הַהוּא יְהִי ה' אֶחָד וְשִׁמוֹ אֶחָד.

רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֶרְוֵה הָיָה יוֹשֵׁב, וְהָיָה מְצַטְעֵר בְּנַפְשׁוֹ מְאֹד. נִכְנָס לְפָנָיו רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר לוֹ, מֵרְאָה הָאוֹר שֶׁל מְאוֹר הָעוֹלָם לְמֵה חֲשׁוּכִים? אָמַר לוֹ, מֵרְאָה וּפְחַד רַב נִכְנָס בִּי, שְׁהָרִי אֲנִי רוּאָה מֵה שֶׁהַתְּעוֹרְרוּ חֲבֵרֵינוּ בְּעֲלֵי הַבְּרִיתָא, שֶׁשׁוּרָה עֲלֵיהֶם רוּחַ שֶׁל קְדוּשִׁים, וְהֵהוּא שֶׁהַעִירוּ שְׁבַשְׁשִׁי יְהִי גֹאֲלָהּ, יָפָה. אֲבָל אֲנִי רוּאָה אֲרִיכוֹת יַתֵּר עַל אוֹתָם שׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם, שְׁבַאֲלָף הַשָּׁשִׁי לְזִמְן אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁמוֹנֶה שָׁנִים מִמֵּנוּ יִהְיוּ עוֹמְדִים כָּל שׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם בְּקִיּוּמָם.

וּמִשׁוּם כֵּךְ הַעִירוּ חֲבֵרֵינוּ עַל הַפְּסוּק שֶׁקָּרָא לָהֶם בְּנֵי חַת, חַת – שִׁיתְעוֹרְרוּ לְחַת שָׁנָה,

הקדוש ברוך הוא לרשעים משום אותו חסד שעשה עם האבות הקדושים, שהרי משום זה לא שלטו בישראל עד לאחר דורות אחרונים. יפה עשה אבימלך שעשה חסד עם יצחק שאמר לו (לאברהם) הנה ארצי לפניך בטוב בעיניך שב.

רבי יהודה אמר, חבל על הרשעים שחסדם אינו שלם. בא ראה, עפרון אמר בהתחלה, (בראשית כג) אדני שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה וגו'. ואחר כך אמר, ארץ ארבע מאת שקל כסף וגו'. וכתוב וישקל אברהם לעפרן וגו', עבר לסחר. אף כאן כתוב בראשונה הנה ארצי לפניך וגו', ואחר כך אמר לו לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד. אמר לו רבי אלעזר, זה החסד שעשה עמו – שלא לקח משל אבימלך כלום, ושלחו עם כל ממונו, ואחר כך הלך אחריו לכרות עמו ברית.

ואמר רבי אלעזר, יפה עשה יצחק, שהרי משום שידע את סוד החכמה השתדל וחרב באר מים, כדי להתחזק באמונה כראוי. פן אברהם השתדל וחרב באר מים [וכן יצחק]. יעקב מצא אותה מתקנת וישב עליה, וכלם הלכו אחריו והשתדלו, כדי להתחזק באמונה השלמה כראוי.

וכעת ישראל מתחזקים בו בסודות של מצוות התורה, כמו שכל יום ויום מתחזק אדם בציצית, שהיא מצוה, ואדם מתעטף בה. כך גם בתפלין שמניח על ראשו ובזרועו, שהוא סוד עליון כראוי, משום שהקדוש ברוך הוא נמצא באדם שמתעטר בו בתפלין ומתעטף בציצית, והכל סוד האמונה העליונה.

ועל כן, מי שלא מתעטף בזה ולא מתעטר להתחזק בתפלין בכל יום, דומה לו שאין שורה עמו האמונה, וסר ממנו פחד רבונו, ותפלתו אינה תפלה כראוי. ומשום כך היו האבות מתחזקים בתוך האמונה העליונה, משום שבאר העליונה של סוד האמונה השלמה שורה בו.

ויעתק משם ויחפר באר אחרת וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (ישעיה נח) ונתחף ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמתך יחליץ וגו'. הפסוק הזה בארוהו ונתבאר. אבל בפסוק הזה בו החזיקו בעלי האמונה שהבטיח להם לעולם הבא.

וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחתי היא, כמו שאמר אברהם, משום ששכינה היתה עמו ועם אשתו, ובשביל השכינה הוא אמר, שכתוב (משלי ז) אמר לחכמה אחתי את, ועל פן התחזק ואמר אחתי היא. עוד, אברהם ויצחק כך ראוי, שודאי משום הפסוק שכתוב (שיר ה) אחתי רעייתי יונתי תמתי, ומשום כך ודאי נראה להם לומר אחתי היא, ועל פן מתחזקים הצדיקים בקב"ה.

ויהי כי ארכו לו שם הימים וגו'. את רבקה אשתו – דוקא, [וזו השכינה. כמו שעבודה זרה כתוב בה ויקומו ליצחק, כך גם מצחק את] זו שכינה שהיתה עם רבקה. דבר אחר, וכי תעלה על דעתך שיצחק היה משמש מטתו ביום? שהרי שנינו, ישראל הם קדושים ולא משמשים מטתם ביום, ויצחק שהיה קדוש היה משמש מטתו ביום?

אלא ודאי שאבימלך היה חכם, והוא הסתפל באיצטגנינותו שהוא חלון. כתוב כאן בעד החלון, וכתוב שם (שופטים ה) בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא. מה להלן באיצטגנינות, אף כאן באיצטגנינות. וראה שלא היה כמו שאומר יצחק, אלא ודאי הוא מצחק עמה, והיא אשתו. ואז ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר וגו'. רבי יוסי אמר, נאה היה לאבימלך לעשות ליצחק כמו שעשה לאברהם, רק שזה הוכיח אותו הקדוש ברוך הוא בראשונה.

בא ראה, כתוב כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה. אמר רבי אבא, משום כך אמר אחתי היא, כדי להדבק בשכינה, שכתוב אמר לחכמה אחתי את. מה הטעם? משום שבהם לא היתה אמונה. שאם נמצאה בהם אמונה, לא היה צריך, אבל מתוך שלא היתה ביניהם אמונה אמר כך, ומשום כך אמר, כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה. אין יראת אלהים, זו האמונה.

אמר רבי אלעזר, משום שלא שורה השכינה מחוץ לארץ הקדושה, ועל זה אין יראת אלהים במקום הזה, שזה לא מקומו ולא שורה כאן. ויצחק החזיק בו באמונה, שראה שהנה השכינה שורה בתוך אשתו.

ויצו אבימלך את כל העם לאמר הנגע באיש הזה ובאשתו מות יומת בא ראה כמה מאריך להם

רבי שמעון פתח ואמר, (שם א) חכמות בחוץ תרנה ברחבות תתן קולה. הפסוק הזה הוא סוד עליון. מה זה חכמות? אלו החכמה העליונה והחכמה הקטנה שנכללת בעליונה ושורה בה.

בחוץ תרנה - בא ראה, החכמה העליונה היא סתומה של כל הסתומים, ולא נודעת ואינה בגלוי, כמו שנאמר (איוב כח) לא ידע אנוש ערכה וגו'. כשמתפשטת להאיר, מאירה בסוד העולם הבא, והעולם הבא נברא ממנה, כפי ששנינו, העולם הבא נברא ביו"ד, והחכמה הזו נכסית שם, והם אחד בזמן שמתאיב [שמתעטר נ"א שנעשה] הכל בסוד של העולם הבא, כפי שאמרנו. אז היא השמחה להיות מאירה, והכל בחשאי, שלא נשמע בחוץ לעולמים.

עוד רוצה להתפשט, ויוצאים מן המקום הזה אש ומים ורוח, כמו שנתבאר, ונעשים קול אחד שיוצא בחוץ ונשמע, כמו שנתבאר. אז משם ולהלן זהו חוץ. הרי בפנים הוא בחשאי, שלא נשמע לעולמים. עכשו שנשמע הסוד נקרא בחוץ. מכאן צריך אדם להתקין את מעשהו ולבקש.

ברחבות - מי הרחובות? זה הרקיע שהוא שבו מאירים כל הכוכבים, והוא המעין שאין מימיו פוסקים, כמו שנאמר (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. והוא רחובות, ושם תתן קולה, עליונה ותחתונה, והכל אחד.

ומשום זה אמר שלמה, (משלי כד) הכן בחוץ מלאכתך ועתדה בשדה לך וגו'. הכן בחוץ, כמו שנאמר, שכתוב בחוץ תרנה, שהרי מכאן עומד המעשה להתתקן ודבר לשאלה, שכתוב (דברים ד) כי שאל נא לימים ראשנים וגו', ולמקצה השמים ועד קצה השמים.

ועתדה בשדה לך - זו השדה אשר ברכו ה'. ואחר שידע האדם את סוד החכמה ויתקין את עצמו בה, מה כתוב אחר כך? ובנית ביתך. זו הנשמה של אדם בגופו, שיתתקן ויעשה איש שלם. ועל כן, כשחפר יצחק ועשה באר בשלום, לאותו השלום [שיהיה שלם] קרא רחובות, והכל כראוי. אשרי הצדיקים שמעשיהם לקב"ה לקים את העולם, שכתוב כי ישרים ישכנו ארץ, ישכנו ארץ, והרי פרשוה.

ונחף ה' תמיד - בעולם הזה ובעולם הבא. ונחף ה', כיון שאמר ונחף ה', למה תמיד? אלא זה התמיד של בין הערבים שהוא התחזק תחת זרועו של יצחק, וזהו החלק לעולם הבא. מנין לנו? מדוד, שכתוב (תהלים כג) ינחני במעגלי צדק למען שמו.

והשביע בצחצחות נפשך - זו האספקלריה המאירה שכל הנשמות נהנות להסתכל ולהתענג בתוכה. ועצמתיך יחליץ - הפסוק הזה אין ראשו סופו. אם נשמתו של הצדיק [עולה למעלה, נ"א נהנית באור של מעלה], מה זה ועצמתיך יחליץ? אלא הנה פרשוה, זו תחית המתים. שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות את המתים ולתקן את עצמות האדם שיהיו כבראשונה בגוף שלם, והנשמה מוסיפה אור בתוך האספקלריה המאירה שתאיר עם הגוף לברית שלם כראוי.

ומשום כך כתוב והיית כגן רוה. מה זה כגן רוה? שלא פוסקים מימיו העליונים לעולם ולעולמי עולמים. והגן [והגוף] הזה נשקה ממנו ומתרוה ממנו תמיד. וכמוצא מים - זה הנהר שהוא ששופע ויוצא מעדן, ולא פוסקים מימיו לעולמים.

בא ראה, באר של מים נובעים זהו סוד עליון בתוך סוד האמונה. באר שיש בה מוצא מים, והיא באר שמתמלאת ממוצא המים ההוא, והם שתי דרגות שהן אחת, זכר ונקבה יחד כראוי.

ובא וראה, אותו מוצא מים ואותה באר הם אחד, והכל נקרא באר, שהרי אותו המקור שמכניס ולא פוסק לעולמים, והבאר מתמלאת. ומי שמסתכל בבאר הזו, מסתכל בסוד העליון של האמונה. וזהו סימן האבות - שמשתדלים לחפר באר מים בתוך סוד עליון, ואין להפריד בין המקור והבאר, והכל אחד.

ויקרא שמה רחבות - רמז שעתידים בניו לעבד ולתקן את הבאר הזו כראוי בסוד הקרבנות והעולות. כמו כן, (בראשית ב) וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה. אלו הקרבנות והעולות. ומשום זה יתפשטו מעינותיו לכל הצדדים, כמו שנאמר (משלי ה) ויפוצו מעינותיך חוצה ברחובת פלגי מים, ומשום כך ויקרא שמה רחבות.

לא יתקדש בעיני הכל, כמו שאמרו. אלא פינן שידעו שלא אמרו כראוי, חזרו ואמרו, והן לא ידוע להיות לך המלך וגו'. בין יציל בין לא יציל, ידוע להיות לך המלך וגו'. ושנינו שיחזקאל הודיע להם דבר, ושמעו וקבלו ממנו, שהקדוש ברוך הוא לא עמד עליהם, כדי שיקבלו שכר, ואז חזרו ואמרו, והן לא ידוע להיות לך המלך וגו'.

אלא לא יתחזק אדם שיאמר, הקדוש ברוך הוא יצילני, או יעשה לי כן וכך. אבל ישים את כחו בקב"ה שיסיע לו, כשהוא משתדל באותם המצוות של התורה וללכת בדרך אמת. שפינן שאדם בא להטהר, ודאי מסייעים לו. ובזה יתחזק בקב"ה שהוא יסיע לו, ויתחזק בו, שלא ישים את כחו בטחונו באחר.

ומשום כך, עוז לו בך מסלות בלבכם. שיעשה לבו כראוי בלי הרהור אחר, אלא כמסלה הזו שהיא מתישבת לעבר בכל מקום שצריך, כך גם.

דבר אחר אשרי אדם עוז לו בך - עז כמו שנאמר (תהלים כט) ה' עז לעמו יתן. משום שצריך לאדם להתעסק בתורה לשמו של הקדוש ברוך הוא. שכל מי שמתעסק בתורה ואינו משתדל לשמה, טוב לו שלא נברא. מסלות בלבכם, מה זה מסלות בלבכם? כמו שנאמר (שם סח) סלו לרכב בערבות ביה שמו. זו התורה היא שהוא השתדל בה להרים את הקדוש ברוך הוא ולעשותו חטיבה בעולם.

בא ראה, כל מעשיו של יעקב היו לשמו של הקדוש ברוך הוא, ומשום כך הקדוש ברוך הוא היה עמו תמיד, שלא זזה ממנו השכינה. שהרי בשעה שקרא לו יצחק את עשו בנו, יעקב לא היה שם, והשכינה הודיעה לרבקה, ורבקה הודיעה ליעקב.

רבי יוסי אמר, בא ראה, אם חס וחלילה באותו זמן היה מתברך עשו, לא היה שולט יעקב לעולמים. אלא מעם הקדוש ברוך הוא זה היה, והכל בא במקומו כראוי. בא ראה, כתוב ורבקה אהבת את יעקב, וזה נתבאר. ומשום כך שלחה בשביל יעקב, הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר.

ויהי פי זקן יצחק. אמר רבי שמעון, כתוב (בראשית א) ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה. הפסוק הזה בארוהו ונתבאר. אבל בא ראה, כל מעשי הקדוש ברוך הוא, כלם הם דברי אמת, והכל בסוד עליון. וכל דברי התורה כלם דברי אמונה וסודות עליונים כראוי.

ובא וראה, לא זכה יצחק כמו אברהם, שלא סמו עיניו ולא כהו. אבל כאן הוא סוד עליון, סוד האמונה, כמו שנתבאר, שכתוב ויקרא אלהים לאור יום. זה אברהם, שהוא אור היום, ואורו הולך ומאיר ומתחזק בתקון היום.

ומשום כך מה כתוב? ואברהם זקן בא בימים, באותם האורות שמאירים. והוא זקן, [ומאיר. אז הולך ומאיר] כמו שנאמר (משלי ד) הולך ואור עד נכון היום, ומשום כך ויקרא אלהים לאור יום. ולחשך קרא לילה - זה יצחק, שהוא חשך, והוא הולך לקבל לתוכו את הלילה. ומשום כך, כשהוא זקן מה כתוב? ויהי פי זקן יצחק ותכהין עיניו מראת. כך זה ודאי, שרצה להחשך ולהדבק [בחשך] בדרגתו כראוי.

בא רבי אלעזר בנו ונשק ידיו. אמר לו, יפה אברהם מאיר מצד של דרגתו, יצחק נחשך מהצד של דרגתו, ויעקב למה, שכתוב ועיני ישראל כבדו מזקן? אמר לו, כך זה ודאי, כתוב כבדו ולא כהו. כתוב מזקן ולא מזקנו. אלא מזקן - מזקן של יצחק, מאותו צד כבדו. לא יוכל לראות להסתכל כראוי, אבל לא כהו. אבל יצחק כהו ודאי מכל וכל, ונעשה חשך, שהרי אז נאחז בו הלילה, והתקיים ולחשך קרא לילה.

ויקרא את עשו בנו הגדל. שגבל מצדו של הדין הקשה. ויאמר הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים פד) אשרי אדם עוז לו בך וגו'. אשרי האיש שמתחזק בקב"ה ושם בו את תקפו.

יכול כחנניה מישאל ועזריה שהתחזקו ואמרו, (דניאל ג) הן אתנו אלהינו שאנו עובדים יכול להצילנו מתוך כבשן האש היוקדת, ומידך המלך יציל.

בא ראה, שאם לא יציל ולא יעמד עליהם הקדוש ברוך הוא, נמצא ששמו של הקדוש ברוך הוא

ציד לפני ה' וגו'. ועשו יצא לשדה ונלחם בקרב עם נמרוד והרג אותו, ולקח ממנו את הלבושים הללו. זהו שכתוב ויבא עשו מן השדה והוא עיף. ובארוה, כתוב כאן והוא עיף, וכתוב שם (ירמיה ד) כי עיפה נפשי להרגים.

ועשו ה'יה מעלה את אותם הלבושים לרבקה, ובהם ה'יה יוצא וצד ציד, ואותו היום לא לקח אותם, ויצא לשדה והתעכב שם. וכשעשו ה'יה לובש אותם, לא היו מעלים ריחות כלל. כיון שיעקב לבש אותם, אז שבה האבדה למקומה והעלו ריחות, משום שיפיו של יעקב ה'יה יפיו של אדם, ומשום כך חזרו בשעה ההיא למקומם והעלו ריחות.

אמר רבי יוסי, יפיו של יעקב [ה'יה] שהוא יפיו של אדם איך אפשר? והרי שנינו, תפוח עקבו של אדם הראשון מכהה גלגל חמה, ואם תאמר שפך ה'יה יעקב? אמר לו רבי אלעזר, ודאי שפך ה'יה. בראשונה טרם חטא אדם הראשון, לא היו יכולים כל הבריות להסתכל ביפיו. כיון שחטא, השתנה יפיו ורומו הנמדד, ונעשה בן מאה אמות.

ועתה בני שמע בקלי וגו'. בזמן ההוא ערב פסח ה'יה, וצריך היצר הרע להתבער ולשלט הלבנה, סוד האמונה, ולכן עשתה שני תבשילים.

רבי יהודה אמר, כאן רמז שעתידיים בני יעקב להקריב שני שעירים, אחד לה' ואחד לעזאזל ביום הכפורים. משום כך הקריבה שני גדיי עזים - אחד בשביל הדרגה שלמעלה, ואחד כדי להכניע את דרגתו של עשו שלא ישלט על יעקב, ועל כן שני גדיי עזים, ומשניהם טעם יצחק ואכל.

ויבא לו יין וישת. ויבא לו יין, רמז רמז - ממקום רחוק קרב אותו מאותו מקום [של עשו]. רבי אלעזר אמר, רמז מהיין ההוא שכל השמחה נמצאת בו כדי לשמח את יצחק, שצריך שמחה, כשרוצים שמחה לשמח את צד [הלויים] שלו, ועל כן ויבא לו יין וישת.

ותקח רבקה את בגדי עשו וגו'. אלו הלבושים שהרויח עשו מנמרוד, ואלה לבושי כבוד, שהיו מאדם הראשון, וכאו לידי נמרוד, ובהם ה'יה צד צידה נמרוד, שכתוב (בראשית י) הוא ה'יה גבר

❦ סדר הלימוד ליום כד טבת [יום 113 בשנה] ❦

וּבֵּא וּרְאָה, יָפִיּוּ שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן הוּא סוּד, שֶׁהָאִמּוּנָה הָעֲלִיּוֹנָה תְּלוּיָה בִּיפִי הֵהוּא, וּמִשׁוּם כֵּךְ (תהלים ז) וַיְהִי נֶעֱם ה' אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ, וְכַתּוּב (שם כז) לַחֲזוֹת בְּנֶעֱם ה'. וְזֶהוּ וְדָאֵי יָפִיּוּ שֶׁל יַעֲקֹב, וְהַכֹּל הוּא סוּד עָלִיּוֹן.

בֵּא רְאָה, בְּשִׁעָה שְׁאָמַר יַצְחָק לַעֲשׂוֹ, וַצֵּא הַשָּׂדֶה וַצִּוְדָה לִי צִידָה, בְּה"א, וּבְאֲרֹנָה, וַיֵּצֵא עֲשׂוּ כְּדֵי שִׁיתְבָּרֵךְ מִיַּצְחָק, שְׁאָמַר לוֹ וַאֲבִרְכָכָה לְפָנַי ה'. שְׂאֵלוֹ אָמַר וַאֲבִרְכָכָה וְלֹא יוֹתֵר - יָפֵה. כִּיּוֹן שְׁאָמַר לְפָנַי ה', בְּאוֹתָהּ הַשִּׁעָה הַזֹּדְעוּעַ כֶּסֶף כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמְרָה, וּמֵה שִׁיַּצָּא נִחַשׁ מֵאוֹתָן הַקְּלָלוֹת וַיִּשְׁאַר יַעֲקֹב.

בְּשִׁעָה הֵיחָא הַזֹּדְמָן מִיכָאֵל, וּבָא לְפָנַי יַעֲקֹב וְהִשְׁכִּינָה עִמּוֹ. וַיִּדְעַ יַצְחָק, וּרְאָה אֵת גִּן עֵדֶן עִם יַעֲקֹב וּבִרְכוּ לְפָנָיו. וּכְשֶׁנִּכְנַס עֲשׂוֹ, נִכְנַס עִמּוֹ גֵּיהֶנּוּם, וְעַל כֵּן וַיִּחַרְדַּד יַצְחָק חֲרָדָה גְּדֻלָּה עַד מְאֹד, שֶׁחָשַׁב שֶׁעֲשׂוֹ לֹא הִיָּה בְּצַד הֵהוּא. פָּתַח וַאֲמַר, וַאֲבִרְכָהוּ גַם בְּרוּךְ יִהְיֶה.

מִשׁוּם כֵּךְ הַזֹּדְמָן יַעֲקֹב בְּחֻכְמָה וּבְעִקְמוּמִיּוֹת שֶׁהִבִּיא בְּרָכוֹת עַל יַעֲקֹב, שֶׁהוּא כְּמוֹ אָדָם הָרֵאשׁוֹן, וְנִנְטְלוּ מֵאוֹתוֹ הַנְּחָשׁ, שֶׁהוּא שְׂפַת שְׁקַר. שֶׁכַּמָּה שְׁקַר אָמַר, וְכַמָּה דְבָרֵי שְׁקַר עָשָׂה כְּדֵי לְהַטְעוֹת וּלְהִבִּיא קְלָלוֹת עַל הָעוֹלָם. מִשׁוּם כֵּךְ בָּא יַעֲקֹב בְּחֻכְמָה וְהִטְעָה אֵת אָבִיו, כְּדֵי לְהִבִּיא בְּרָכוֹת עַל הָעוֹלָם וְלִטֹּל מִמֶּנּוּ מֵה שֶׁמֶנַע מִן הָעוֹלָם. וּמִדָּה כִּנְגֵד מִדָּה הִיָּתָה, וְעַל כֵּן כְּתוּב (תהלים קט) וַיֵּאָהֵב קְלָלָה וַתִּבּוֹאֶהוּ וְלֹא חָפֵץ בְּבִרְכָה וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ. עָלָיו כְּתוּב (בראשית ג) אָרֹר אֶתְּהָ מִכָּל הַבְּהֵמָה וּמִכָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה. וְנִשְׁאַר בּוֹ לְדוֹרֵי דוֹרוֹת, וּבָא יַעֲקֹב וְנִטֹּל מִמֶּנּוּ הַבְּרָכוֹת.

וּמִיָּמִיו שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן נֹעֵד יַעֲקֹב לִטֹּל מֵהַנְּחָשׁ הֵהוּא אֵת כָּל הַבְּרָכוֹת הַלְלוֹ, וְהוּא נִשְׁאַר עִם קְלָלוֹת וְלֹא יֵצֵא מֵהֶם. וְדוּד אָמַר בְּרוּחַ הַקִּדְשׁ, (תהלים קכ) מֵה יִתֵּן לָךְ וּמֵה יִסִּיף לָךְ לְשׁוֹן רַמְיָה חֲצִי גְבוּר שְׁנוּנִים. מֵה אִכְפַּת לְאוֹתוֹ הַנְּחָשׁ הִרְעַ שֶׁהִבִּיא קְלָלוֹת עַל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ, נִחַשׁ נֹשֵׁךְ וּמִמִּית, וַאֲיֵן לוֹ מִמֶּנּוּ הַנְּאָה.

לְשׁוֹן רַמְיָה - שְׂרָמָה אֵת אָדָם וַאֲשֵׁתוֹ וְהִבִּיא רַע עָלָיו וְעַל הָעוֹלָם. אַחַר כֵּךְ בָּא יַעֲקֹב וְנִטֹּל מִשְׁלוֹ אֵת כָּל אוֹתָם הַבְּרָכוֹת. חֲצִי גְבוּר שְׁנוּנִים -

וּבֵּא וּרְאָה, יָפִיּוּ שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן הוּא סוּד, שֶׁהָאִמּוּנָה הָעֲלִיּוֹנָה תְּלוּיָה בִּיפִי הֵהוּא, וּמִשׁוּם כֵּךְ (תהלים ז) וַיְהִי נֶעֱם ה' אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ, וְכַתּוּב (שם כז) לַחֲזוֹת בְּנֶעֱם ה'. וְזֶהוּ וְדָאֵי יָפִיּוּ שֶׁל יַעֲקֹב, וְהַכֹּל הוּא סוּד עָלִיּוֹן.

וַיִּרְחַח אֵת רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ. בֵּא רְאָה, וַיִּרְחַח אֵת רִיחַ הַבְּגָדִים לֹא כְּתוּב, אֲלֵא רִיחַ בְּגָדָיו, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (שם קד) עֵטָה אֹר כְּשֶׁלְמָה נֹוֹטָה שְׁמַיִם כִּירִיעָה. דְּבָר אַחַר [זֶה הוּא] וַיִּרְחַח אֵת רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ - שְׁכִיּוֹן שֶׁהִלְבִּישׁ אוֹתָם יַעֲקֹב, הָעֵלוֹ רִיחוֹת בְּאוֹתָהּ הַשִּׁעָה. וְעַד שֶׁלֹּא הִרְיַח [שֶׁהִרְיַח] אֵת רִיחַ לְבוּשׁוֹ לֹא בְּרַךְ אוֹתוֹ, שֶׁהָרִי אִז [לֹא] יָדַע שֶׁהוּא רְאוּי לְהִתְבָּרֵךְ. שְׁאֵם לֹא רְאוּי לְהִתְבָּרֵךְ, לֹא הָיוּ עוֹלָיִם כָּל הָרִיחוֹת הַקָּדוֹשִׁים הַלְלוּ עִמּוֹ. זֶהוּ שְׁכַתּוּב וַיִּרְחַח אֵת רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ.

וַיֵּאמֶר רְאָה רִיחַ בְּנֵי כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרָכוּ ה'. וַיֵּאמֶר - דְּבָר נִסְתָּר הוּא. יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהִיָּתָה הַשְׁכִּינָה, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁיַּצְחָק הִיָּה. כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרָכוּ ה' - מִי הַשְּׂדֵה? זֶה הַשְּׂדֵה הַתְּפוּחִים, הַשְּׂדֵה שֶׁהָאִבוֹת הָעֲלִיּוֹנִים [חֹמְדִים] סוֹמְכִים אוֹתוֹ וּמִתְקַנְיִם אוֹתוֹ.

וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטֹּל הַשְּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרַב דָּגָן וְתִירוֹשׁ. אָמַר רַבִּי אַבְא, הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֲרוּהוּ, אֲבָל [פָּתַח רַבִּי אַבְא וַאֲמַר] בֵּא רְאָה, שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֵל ה' בְּצִרְתָּהּ לִי קְרִאתִי וַיַּעֲנֵנִי. כְּמֵה שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ לְפָנַי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהַכֹּל כְּדֵי לְהִתְקִין אֵת דְּרָגָתוֹ וְלַעֲשׂוֹת לוֹ שֵׁם, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (שמואל-ב ח) וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם. וְהַשִּׁירָה הַזֹּאת אָמַר [לוֹ] כְּשֶׁרְאָה הַמַּעֲשֵׂה הַזֶּה לַיַּעֲקֹב [שֶׁל יַעֲקֹב].

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, יַעֲקֹב אָמַר הַשִּׁירָה הַזֹּאת [שֶׁהָרִי] בְּשִׁעָה שְׁאָמַר לוֹ אָבִיו גִּשְׁה נָא וַאֲמַשְׁךְ בְּנֵי הָאֵתָה זֶה בְּנֵי עֲשׂוֹ אִם לֹא. אִז [מִשׁוּם] שֶׁהִיָּה [הִיָּה] יַעֲקֹב בְּצִרְתָּהּ גְּדוּלָּה, שֶׁפָּחַד שְׁאָבִיו יִכִּיר אוֹתוֹ וַיִּוָּדַע לְפָנָיו. מֵה כְּתוּב? וְלֹא הִפִּירוֹ כִּי הָיוּ יָדָיו כִּיָּדֵי עֲשׂוֹ אַחֲרָיו שְׁעֵרַת וַיִּבְרַכְהוּ. אִז אָמַר, אֵל ה' בְּצִרְתָּהּ לִי קְרִאתִי וַיַּעֲנֵנִי.

ה' הַצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת שְׁקַר מִלְשׁוֹן רַמְיָה. זוֹהִי הַדְּרָגָה שֶׁעֲשׂוֹ שְׂרוּי בְּהַ, שֶׁהִיא שְׂפַת הַשְּׁקַר

והכל נטל יעקב זה כנגד זה, ומשלו נטל. והקדוש ברוך הוא גרם ליעקב שיטל את הברכות הללו להדבק במקומו וחלקו, ועשו שידבק במקומו וחלקו.

אמר רבי חזקיה, והנה ראינו שמשמני הארץ ומטל השמים, אותן ברכות נטל עשו אחר כך, כמו שנאמר הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל.

אמר רבי שמעון, לא זה כזה ולא זה כזה, כמה נפרדות הדרגות. ביעקב כתוב ויתן לך האלהים – ובזה כתוב יהיה. ביעקב כתוב מטל השמים ומשמני הארץ – בעשו כתוב משמני הארץ וטל השמים, שהנה זה אינו כזה.

והדרגות נפרדות כמה וכמה, משום שבזה של יעקב כתוב בו, ויתן לך האלהים מטל השמים – זה הטל העליון ששופע מעתיק הימים, שנקרא טל השמים, השמים של מעלה, הטל ששופע בדרגת השמים, ומשם לשדה התפוחים הקדושים. ומשמני הארץ – [זו הארץ שלמעלה, ארץ החיים. בעשו כתוב ומשמני הארץ, ביעקב משמני] הארץ זו ארץ החיים שלמעלה, ויורש אותה בארץ שלמעלה ובשמים של מעלה, ובעשו בארץ של כאן למטה, ובשמים של כאן למטה. יעקב למעלה למעלה, ועשו למטה למטה.

עוד, יעקב למעלה ולמטה, ועשו למטה. ואף על גב שכתוב והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צוארך – מזה של כאן למטה, אבל למעלה לא כלום, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. בא ראה, בשעה שהתחילו לטל את ברכותיהם יעקב ועשו, יעקב נטל חלקו שלמעלה, ועשו נטל חלקו שלמטה.

רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא אמר לרבי אלעזר, כלום שמעת מאביך למה לא התקיימו הברכות שברך יצחק את יעקב, ואותן הברכות שברך יצחק את עשו כלם התקיימו?

אמר לו, כל אותם הברכות מתקיימות, וברכות אחרות שברך הקדוש ברוך הוא את יעקב. אבל מיד יעקב נטל למעלה, ועשו נטל למטה. אחר כך כשיקום מלך המשיח, יטל יעקב למעלה

זה עשו ששמר שנאה [שהפחיד] ליעקב על אותן הברכות, כמו שנאמר וישטם עשו את יעקב על הברכה וגו'. [בא ראה].

ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ – הנה מלמעלה וממטה בחבור אחד. ורב דגן ותירש – הנה פרושה, אבל כפחית ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. בא ראה, נער הייתי וגו', ובארוה – הפסוק הזה אמר אותו שרו של עולם וכו'. ומשום כך אמר ורב דגן ותירש.

יעבדוך עמים וישתחו לך לאמים – בזמן ששלט שלמה המלך בירושלים, שכתוב וכל מלכי הארץ וגו' מביאים איש מנחתו וגו'. וישתחו לך לאמים – בזמן שיבא מלך המשיח, שכתוב וישתחו לו כל מלכים. רבי יהודה אמר, הכל בזמן שיבא המלך המשיח, ככתוב (תהלים עב) וישתחו לו כל מלכים כל גוים יעבדוהו.

הוה גביר לאחיק. הוה, ולא אמר היה או תהיה. אלא זה סוד עליון של האמונה, שהאותיות הללו הן סודות האמונה. ה' למעלה, וא"ו באמצע, ה' אחר כך. ומשום כך אמר הוה גביר לאחיק, לשלט עליהם ולרדות אותם בזמן שבא דוד המלך. רבי יוסי אמר, הכל הוא בזמן שיבא מלך המשיח, שהרי משום שעברו ישראל על דברי התורה, אז ופרקת עלו מעל צוארך.

ויתן לך האלהים. רבי יוסי אמר, כל הברכות הללו מצד של חלקו של יעקב היו ומשלו הוא נטל. והברכות האלו היה רוצה יצחק לברך עת עשו, ומשום כך עשה הקדוש ברוך הוא, וגרם ליעקב לטל משלו.

בא ראה, בשעה שאותו הנחש הביא קללות על העולם והאדמה התקללה – מה כתוב? (בראשית ג) ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך וגו', ארוה האדמה בעבורך וגו'. שלא תהיה עושה פרות וגדולים כראוי. כנגד זה ומשמני הארץ. בעצבון תאכלנה – כנגד זה מטל השמים. וקוץ ודרדר תצמיח לך – כנגד זה ורב דגן ותירש. בזעת אפיך תאכל לחם – כנגד זה יעבדוך עמים וישתחו לך לאמים, שהם יעבדו את הארץ ויעבדו בשדה, כמו שנאמר (ישעיה סא) ובני נכר אפריכם וכרמיכם.

חֲרָדָה גְדֹלָה - דִּי. מַה זֶה [גְּדֹלָה] עַד מָאד? אֵלָא שְׁלֵא הִיתָה יְרָאָה וְאִימָה גְדוּלָה שְׁנַפְלָה עַל יִצְחָק מִיּוֹם שְׁנַבְרָא. וְאִפְלוּ בְּשַׁעָה הֵיחָא שְׁנַעְקָד יִצְחָק עַל גַּבֵּי הַמְזֻבַּח וְרָאָה [שְׁכִינָה] סַפִּין עָלָיו, לֹא הִזְדַּעַזַע בְּשַׁעָה הֵיחָא שְׁנַכְנַס עֲשׂוּ וְרָאָה גִּיהֶנֶם שְׁנַכְנַס עִמּוֹ. אַז אָמַר, בְּטָרַם תְּבֵא וְאַבְרָכְהוּ גַם בְּרוּךְ יִהְיֶה, מְשׁוּם [שְׁרָאָתָה] שְׁרָאִיתִי שְׁכִינָה שְׁמוּדָה עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת.

דְּבַר אַחַר, יִצְחָק אָמַר וְאַבְרָכְהוּ, יִצְא קוֹל וְאָמַר גַּם בְּרוּךְ יִהְיֶה. רְצָה יִצְחָק לְקַלֵּל אֶת יַעֲקֹב, אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: יִצְחָק, אֶת עֲצֻמָּךְ אֶתָּה מְקַלֵּל, שְׁהֵרִי כְּכֹר אֲמַרְתָּ לוֹ אֲרִירֶךְ אֲרוּר וּמְבַרְכֶיךָ בְּרוּךְ.

בֵּא רָאָה, כָּלֶם הוֹדוּ עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת, עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְאִפְלוּ חֵלֶק גּוֹרְלוֹ שֶׁל עֲשׂוּ הוֹדָה עֲלֵיהֶם, וְהוּא בִּרְךְ אוֹתוֹ, וְהוֹדָה עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת, וְהַעֲלָהוּ עַל רֵאשׁוֹ לְמַעְלָה. מִנֵּין לָנוּ? שְׁכַתוֹב וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלְחֶךָ כִּי אִם בְּרַכְתָּנִי. וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי - מְשׁוּם שְׁהַחֲזִיק בּוֹ יַעֲקֹב. וְכִי אֵיךְ יָכוֹל אָדָם, שֶׁהוּא גּוֹף וּבָשָׂר, לְהַחֲזִיק בְּמַלְאָךְ שֶׁהוּא רוּחַ מְמֹשׁ, שְׁכַתוֹב (תְּהִלִּים קד) עֲשֵׂה מְלֹאכֶיךָ רוּחוֹת מְשַׁרְתֵּיךָ אֵשׁ לְהֵט?

אֵלָא, מִכַּאֵן שְׁמַלְאָכִים שְׁלוּחֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּשִׁירְדִים לְעוֹלָם הַזֶּה, גְּלוּמִים וּמְתַגַּלְמִים, וּמְתַלְבָּשִׁים בְּגוֹף כְּמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, מְשׁוּם שְׁכַךְ רָאוּי שְׁלֵא לְשַׁנּוֹת מִמֶּנְהֵג אוֹתוֹ הַמְקוּם שֶׁהוֹלְכִים לְשָׁם.

וְהִנֵּה נֹאמַר, שְׁכַפְאֶשׁר עָלָה מִשָּׁה לְמַעְלָה מַה כְּתוּב? (שְׁמוֹת לד) וַיְהִי שָׁם עִם ה' אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לְחַם לֹא אָכַל וּמִים לֹא שָׁתָה, מְשׁוּם הַמְנַהֵג, שְׁלֵא לְשַׁנּוֹת מִהַמְקוּם הֵהוּא שְׁהִלֵּךְ לְשָׁם. וְאוֹתָם הַמְלַאָכִים, כְּשִׁירְדוּ לְמַטָּה, כְּתוּב (בְּרַאשִׁית יח) וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכְלוּ. וְכֵן כָּאֵן, כְּשִׁירְד לְמַטָּה הַמְלַאָךְ הַזֶּה, לֹא נֹאבֵק עִם יַעֲקֹב אֵלָא מִתּוֹךְ שְׁהִיָּה מְלַבֵּשׁ בְּגוֹף כְּמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל כֵּן נֹאבֵק עִמּוֹ כָּל אוֹתוֹ הַלֵּילָה.

בֵּא רָאָה, מְשׁוּם שֶׁהַשְּׁלִטוֹן שֶׁל אֱלֹהֵינוּ אֵלָא בְּלִילָה וְדָאִי, וּמְשׁוּם כְּךָ הַשְּׁלִיטָה שֶׁל עֲשׂוּ אֵינָה אֵלָא בְּגִלוּת, שֶׁהִיא הַלֵּילָה, וְעַל כֵּן בְּלִילָה הַתְּחִיזָק עִם יַעֲקֹב וְנֹאבֵק עִמּוֹ. וְכַשְּׁפָא הַבְּקָר, נַחְלֵשׁ

וְלַמְטָה, וַיֹּאבֵד עֲשׂוּ מִן הַכֹּל, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה וְזִכְרוֹן בְּעוֹלָם, כְּמוֹ שְׁנֹאמַר (עוֹבְדִיָּה א) וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית עֲשׂוּ לְקֶשׁ וְגו'. כְּדִי שְׁיֹאבֵד עֲשׂוּ מִן הַכֹּל, וַיַּעֲקֹב יִירֶשׁ שְׁנֵי עוֹלָמוֹת - הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא.

וּבְזִמְנָן הַזֶּה כְּתוּב, (שם) וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת הָרַר עֲשׂוּ וְהִיתָה לְה' הַמְּלוּכָה. אוֹתָהּ מְלָכוֹת עֲשׂוּ שְׁנַטְל בְּעוֹלָם הַזֶּה, נִתָּן לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא [תְּהִיָּה לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא] לְבָדוּ. וְכִי עֲכָשׁוּ אֵינָה מְלָכוֹת מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא? אֵלָא אִף עַל גַּב שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט לְמַעְלָה וְלַמְטָה, הִנֵּה נִתָּן לְשַׁאֲרֵי הָעַמִּים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד חֵלֶק וְנַחֲלָה בְּעוֹלָם הַזֶּה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, וּבְזִמְנָן הֵהוּא יִטַּל מִכָּלֶם אֶת הַמְּלָכוֹת וְכֹלָה תְּהִיָּה שְׁלוֹ, שְׁכַתוֹב וְהִיתָה לְה' הַמְּלוּכָה, לוֹ לְבָדוּ, שְׁכַתוֹב (זְכוּרִיָּה יד) וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשִׁמוֹ אֶחָד.

וַיְהִי אִף יִצְאָ יַצְאָ יַעֲקֹב וְגו'. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אִף יִצְאָ יַצְאָ - שְׁתֵּי הַיְצִיאוֹת הַלְלוּ לְמָה? אֵלָא אַחַת שֶׁל הַשְּׁכִינָה, וְאַחַת שֶׁל יַעֲקֹב. שְׁהִנֵּה כְּשִׁנְכַס יַעֲקֹב, הַשְּׁכִינָה נִכְנְסָה עִמּוֹ וְהַתְּבַרְךְ לְפָנֵי הַשְּׁכִינָה. שְׁיִצְחָק הָיָה אוֹמֵר אֶת הַבְּרָכוֹת, וְהַשְּׁכִינָה מוֹדָה לָהֶם עֲלֵיהֶם. וְכַשְּׁיִצְאָ יַעֲקֹב, הַשְּׁכִינָה יִצְאָה עִמּוֹ. זֶהוּ שְׁכַתוֹב אִף יִצְאָ יַצְאָ יַעֲקֹב. שְׁתֵּי יְצִיאוֹת יַחַד.

וַיַּעֲשׂוּ אַחִיו בָּא מְצִידוֹ. לֹא כְּתוּב מִן הַצִּיד, אֵלָא מְצִידוֹ, שֶׁהוּא הַצִּידָה שְׁלוֹ, שְׁלֵא הִיתָה בּוֹ בְּרָכָה, וְרוּחַ הַקְדָּשׁ צוֹנַחַת וְאוֹמְרָת, (מְשַׁלִּי כג) אֵל תִּלְחַם אֶת לְחַם רַע עֵינַי.

וַיַּעֲשׂוּ גַם הוּא מְטַעֲמִים וְגו'. יְקוּם אָבִי - דְּבוּרוֹ הָיָה בְּעִזּוֹת, בְּתַקִּיפוֹת הָרוּחַ, דְּבַר שְׁאִין בּוֹ טַעַם, יְקוּם אָבִי. בֵּא רָאָה מַה בֵּין יַעֲקֹב לְעֲשׂוֹ. יַעֲקֹב אָמַר בְּבוֹשָׁה שֶׁל אָבִיו, בְּעִנּוּהָ. מַה כְּתוּב? וַיָּבֵא אֶל אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי. מַה בֵּין זֶה לְזֶה? אֵלָא שְׁלֵא רְצָה לְזַעֲזַע אוֹתוֹ, דְּבַר בְּלִשׁוֹן תַּחְנוּנִים: קוּם נֹא שְׁבָה וְאָכְלָה מְצִידִי. וְעֲשׂוֹ אָמַר: יְקוּם אָבִי, כְּמִי שְׁלֵא דְבַר עִמּוֹ.

בֵּא רָאָה, בְּשַׁעָה שְׁנַכְנַס עֲשׂוֹ - נִכְנַס עִמּוֹ גִּיהֶנֶם. הִזְדַּעַזַע יִצְחָק וּפְחַד, שְׁכַתוֹב וַיִּחְרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְדֹלָה עַד מָאד. כִּיּוֹן שְׁכַתוֹב וַיִּחְרַד יִצְחָק

כְּשֵׁאוֹתוֹ הָאָדָם בָּא לְטָהֵר, בְּכַמָּה כַּח הַתְּחִזֵּק הָאָדָם
כְּשֶׁהִתְגַּבֵּר אוֹתוֹ יֵצֵר טוֹב, אִזּוֹ אוֹיְבֵיו יִשְׁלַם אֹתוֹ,
שְׁאוֹתוֹ יֵצֵר הָרַע נִכְנָע לְפָנָיו הַיֵּצֵר הַטּוֹב. וְעַל זֶה
אָמַר שְׁלֹמֹה, (משלי יב) טוֹב נִקְלָה וְעֵבֶד לוֹ. מִה זֶה
וְעֵבֶד לוֹ? זֶה יֵצֵר הָרַע. וְאִזּוֹ כְּשֵׁאָדָם הוֹלֵךְ בְּמִצְוֹת
הַתּוֹרָה, אִזּוֹ גַּם אוֹיְבֵיו יִשְׁלַם אֹתוֹ, זֶה יֵצֵר הָרַע וְמִה
שְׂבָא מִצְדוֹ.

בֵּא רָאֵה, מִשּׁוּם שִׁיעֵקֵב בְּטַח בְּקִבְיָהּ וְכָל דְּרָכָיו
הָיוּ לְשֵׁמוֹ, עַל כֵּן אוֹיְבֵיו יִשְׁלַם אֹתוֹ. וְזֶה [זֶה]
סמא"ל, הַכֹּחַ וְהַחֲזֵק שֶׁל עֲשׂוֹ, שֶׁהַשְּׁלִים עִם יַעֲקֹב.
וּמִשּׁוּם שֶׁהַשְּׁלִים עִם יַעֲקֹב וְהוֹדָה לוֹ עַל אוֹתָן
הַבְּרָכוֹת, אִזּוֹ הַשְּׁלִים עִמוֹ עֲשׂוֹ. [אִזּוֹ הוֹדָה לוֹ עֲשׂוֹ,
שְׂכָתוֹב יֵשׁ לִי רַב אַחֵי יְהִי לְךָ אֲשֶׁר לְךָ, שְׁהָרִי הוֹדָה
לוֹ עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת שֶׁלוֹ בְּחֶרֶב] וְעַד שֶׁלֹּא הַשְּׁלִים
יַעֲקֹב עִם אוֹתוֹ הַמְּמַנֶּה שְׁנַתְּמַנֶּה עָלָיו, לֹא הַשְּׁלִים
עִמוֹ עֲשׂוֹ. מִשּׁוּם כֵּךְ, בְּכָל מְקוֹם הַכֹּחַ שֶׁל מְטָה תְלוּי
בַּכֹּחַ שֶׁל מַעְלָה.

וַיַּחְרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְדֹלָה עַד מְאֹד וַיֹּאמֶר מִי
אֶפּוֹא. מִי אֶפּוֹא – מִה זֶה מִי אֶפּוֹא? הִיא
צָרִיף לֵהִיוֹת מִי הוּא זֶה! אֶלֶּא מִי אֶפּוֹא – שְׁשֵׁם
עֲמֻדָה הַשְּׂכִינָה כְּשֶׁפָּרַף יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב, וְעַל כֵּן
אָמַר מִי אֶפּוֹא, מִי הוּא שְׁעוֹמֵד כְּאֵן וּמוֹדָה עַל אוֹתָן
הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּרַכְתִּי אוֹתוֹ? וְדַאי גַּם בְּרוּף יְהִי! שֶׁהִנֵּה
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּף הוּא הַסְּפִים לְאוֹתָן הַבְּרָכוֹת.

רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר, מִשּׁוּם אוֹתָהּ הַחֲרָדָה שֶׁהַחֲרִיד
יַעֲקֹב אֶת יִצְחָק אָבִיו, נִעְנַשׁ יַעֲקֹב בְּעֵנַשׁ שֶׁל
יוֹסֵף שֶׁחֲרַד חֲרָדָה כְּזוֹ בְּשַׁעָה שֶׁאָמְרוּ לוֹ זֹאת
מִצְאָנוּ. יִצְחָק אָמַר מִי אֶפּוֹא – בְּאִיפָה נִעְנַשׁ יַעֲקֹב,
שְׂכָתוֹב אִיפָה הֵם רַעִים, וְשֵׁם יוֹסֵף נֶאֱבָד, וְנִעְנַשׁ
יַעֲקֹב. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּף הוּא הַסְּפִים עַל
יְדוֹ בְּאוֹתָן הַבְּרָכוֹת, הוּא נִעְנַשׁ בְּאִיפָה, שְׂכָתוֹב
אִיפָה הֵם רַעִים, וּמִשְׁם נֶאֱבָד מִמֶּנּוּ וְנִעְנַשׁ כָּל
אוֹתוֹ הַעֲנַשׁ.

וַיַּחְרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְדֹלָה. מִה זֶה גְדֹלָה? כְּתוֹב
כְּאֵן גְדֹלָה, וְכְתוֹב שֵׁם (דברים יח) וְאֵת הָאֵשׁ
הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְגו'. שְׁנַכְנַס עִמוֹ גִּיהֵנָם. עַד מְאֹד –
מִה זֶה עַד מְאֹד? כְּתוֹב כְּאֵן מְאֹד, וְכְתוֹב שֵׁם
(בראשית א) וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד. זֶה מְלֵאךְ הַמּוֹת. אִזּוֹ אָמַר
מִי אֶפּוֹא.

כַּחוֹ וְלֹא יִכַּל, וְאִזּוֹ הַתְּגַבֵּר יַעֲקֹב, מִשּׁוּם שֶׁשְׁלִטוֹנוֹ
שֶׁל יַעֲקֹב בְּיוֹם.

וּמִשּׁוּם כֵּךְ כְּתוֹב, (ישעיה כא) מִשָּׂא דוֹמָה אֲלֵי קְרָא
מִשְׁעִיר שְׁמֵר מִה מְלִילָה שְׁמֵר מִה מְלִיל.
שְׁהָרִי אִזּוֹ הַשְּׁלִטוֹן הוּא שֶׁל עֲשׂוֹ, שֶׁהוּא שְׁעִיר, הוּא
בְּלִילָה. וּמִשּׁוּם כֵּךְ נִחְלַשׁ כְּשֶׁבָּא הַבְּקָר, וְאִזּוֹ וַיֹּאמֶר
שְׁלַחְנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר.

וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁלַּחְךָ כִּי אִם בְּרַכְתִּנִּי. כִּי אִם בְּרַכְתִּנִּי?
כִּי אִם תְּבָרַכְנִי הִיא צָרִיף לֵהִיוֹת! מִה זֶה כִּי
אִם בְּרַכְתִּנִּי? אִם תּוֹדָה עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת שֶׁפָּרַף
אוֹתִי אֶבָּא וְלֹא תִהְיֶה מְקַטְרָג עָלַי בְּגַלְלָם. מִה
כְּתוֹב? וַיֹּאמֶר לֹא יַעֲקֹב יֹאמֶר עוֹד שְׁמָךְ כִּי אִם
יִשְׂרָאֵל וְגו'. לָמָּה יִשְׂרָאֵל? אָמַר לוֹ, בְּעַל כְּרַחֲמֵי יֵשׁ
לִי לְשִׁמְשׁ אוֹתָךְ, שְׁהָרִי אֶתָּה הַתְּעַטְרָת בְּכַחַךְ
לְמַעַלָה בְּדַרְגָּה עֲלִיוֹנָה, וְדַאי יִשְׂרָאֵל יְהִי שְׁמָךְ.

כִּי שְׁרִית עִם אֱלֹהִים. מִה זֶה עִם אֱלֹהִים? וְכִי תַעְלָה
עַל הַדַּעַת שְׁעָלָיו הִיא אוֹמֵר? אֶלֶּא אָמַר לוֹ,
שְׁרִית לְהַתְּחַבֵּר וְלִהְיוֹת עִם אֱלֹהִים בְּחַבּוּר, בְּזוּוּג
שֶׁל הַשְּׁמֵשׁ עִם הַלְּבָנָה. וְעַל כֵּן לֹא כְּתוֹב עַל [אֶת]
אֱלֹהִים, אֶלֶּא עִם אֱלֹהִים, בְּחַבּוּר וְזוּוּג אֶחָד.

דְּבָר אַחַר וַיֹּאמֶר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות טו) וַיֹּאמֶר אִם
שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל ה' אֶלְהֵיךָ. אֵף כְּאֵן,
וַיֹּאמֶר לֹא יֹאמֶר עוֹד שְׁמָךְ יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל. וְאִזּוֹ
הַתְּעַטְרָה יַעֲקֹב בְּדַרְגָּתוֹ לֵהִיוֹת הַכֹּלֵל שֶׁל הָאֲבוֹת. מִה
כְּתוֹב? וַיַּבְרַךְ אֹתוֹ שֵׁם. מִה זֶה וַיַּבְרַךְ אֹתוֹ שֵׁם?
שֶׁהוֹדָה לוֹ עַל כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁפָּרַף אוֹתוֹ אָבִיו.

רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (משלי טז) בְּרִצּוֹת ה' דְּרָכֵי
אִישׁ גַּם אוֹיְבֵיו יִשְׁלַם אֹתוֹ בֵּא רָאֵה כְּמָה יֵשׁ
לְאָדָם שִׁיתְקַן אֶת שְׂבִילָיו עִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּף הוּא כְּדִי
לַעֲשׂוֹת אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה, שְׁהָרִי פְרִשׁוּהָ, שְׁוֹדַאי
שְׁנֵי מְלֵאכִים שְׁלִיחִים יֵשׁ לְאָדָם מְלַמְעָלָה לְהַזְדוּג
עִמוֹ, אֶחָד לְיָמִין וְאֶחָד לְשְׂמָאל, וְהֵם מְעִידִים עַל
הָאָדָם בְּכָל מָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, הֵם נִמְצָאִים שֵׁם,
וְקוֹרְאִים לָהֶם יֵצֵר טוֹב וַיֵּצֵר רַע.

בֵּא הָאָדָם לְהַטְהֵר וְלִהְיוֹת בְּמִצְוֹת הַתּוֹרָה –
אוֹתוֹ יֵצֵר הַטּוֹב שֶׁהַזְדוּג עִמוֹ, כְּכֹר הַתְּגַבֵּר עַל
אוֹתוֹ יֵצֵר הָרַע וְהַשְּׁלִים עִמוֹ וְהַתְּהַפֵּף לוֹ לְעֵבֶד.
וְכְשֵׁאָדָם הוֹלֵךְ לְהַטְמָא, אוֹתוֹ יֵצֵר הָרַע מִתְּחִזֵּק
וּמִתְּגַבֵּר עַל אוֹתוֹ יֵצֵר טוֹב, וְהָרִי בְּאֶרְנוֹ, וְדַאי

בְּשִׁמְעוּ עֲשׂוּ אֶת דְּבָרֵי אֲבִיו וְגו'. אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא, עַתָּה לַעֲשׂוֹת לָהּ. פִּתַּח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, (מְשָׁלִי לֹא) פִּיָּה פִּתְחָה בְּחֻכְמָה וְתוֹרַת חֻסָּד עַל לְשׁוֹנָהּ. פִּיָּה פִּתְחָה בְּחֻכְמָה - זֶה כְּנִסְתַּי יִשְׂרָאֵל. וְתוֹרַת חֻסָּד עַל לְשׁוֹנָהּ - אֵלּוּ הֵם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם לְשׁוֹן הַתּוֹרָה שֶׁמְדַבְּרִים בָּהּ יָמִים וְלֵילִילֹת.

פִּיָּה פִּתְחָה בְּחֻכְמָה - זֶה ב' שֶׁל בְּרֵאשִׁית, וּפְרָשׁוּתָהּ. וְתוֹרַת חֻסָּד עַל לְשׁוֹנָהּ - זֶה אֲבָרָהָם, שֶׁבּוּ בְּרָא אֶת הָעוֹלָם וְבוּ מְדַבֵּר תָּמִיד. ב' סְתוּמָה מֵצַד זֶה, וּפְתוּחָה מֵצַד זֶה. סְתוּמָה מֵצַד זֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְרֵאִיתָ אֶת אַחֲרָי. פִּתְוּחָה מֵצַד זֶה כְּדִי לְהַאֲרִי [לְהַדְרִי] פְּנִיָּה כָּלִפִּי מַעְלָה, וּפְתוּחָה מֵצַד זֶה כְּדִי לְקַבֵּל מִלְּמַעְלָה, וְהִיא אֲכַסְדֵּרָה לְקַבֵּל. וּמִשׁוּם כֵּן עוֹמְדָת בְּרֵאשִׁית הַתּוֹרָה וּמִתְמַלֵּאת אַחֵר כֵּן. פִּיָּה פִּתְחָה בְּחֻכְמָה, בְּחֻכְמָה וְדָאִי, שֶׁכְּתוּב בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים, כְּתַרְגוּמוֹ. וְתוֹרַת חֻסָּד עַל לְשׁוֹנָהּ - שֶׁהֲרִי אַחֵר כֵּן מְסַפֵּר וְאוֹמֵר, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר. וַיְהִי אוֹר.

פִּיָּה פִּתְחָה בְּחֻכְמָה - זֶה ה' [הִרְאִישׁוֹנָה] שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁהִפְלִי בָּהּ, וְהִיא סְתוּמָה וּגְלוּיָהּ, כְּלוּלָה מִמַּעְלָה וּמִטָּה, הַסּוּד שֶׁל מַעְלָה וּמִטָּה. פִּיָּה פִּתְחָה בְּחֻכְמָה - מִשׁוּם שֶׁהִיא סְתוּמָה שְׂאִין נוֹדַעַת כָּלִל, שֶׁכְּתוּב וְנִעְלָמָה מֵעֵינַי כָּל חַי וּמַעוֹף הַשָּׁמַיִם נִסְתָּרָה. וְכִשְׁמַתְחִילָה לְהַתְפַּשֵּׁט בְּחֻכְמָה שֶׁנִּדְבָּקָה בָּהּ, וְהִיא בְּתוֹכָהּ, [וְהִיא] מוֹצִיאָה קוֹל, שֶׁהִיא תוֹרַת חֻסָּד.

פִּיָּה פִּתְחָה בְּחֻכְמָה - זֶה ה"א הָאֲחֵרוֹנָה שֶׁהִיא דְּבוּר, וְהַדְּבוּר תְּלוּי בְּחֻכְמָה. וְתוֹרַת חֻסָּד עַל לְשׁוֹנָהּ - זֶה הַקּוֹל שֶׁעוֹמֵד עַל הַדְּבוּר לְהִנְהִיגוֹ. וְתוֹרַת חֻסָּד - זֶה יַעֲקֹב, שֶׁהוּא עַל לְשׁוֹנָהּ, לְהִנְהִיג הַדְּבָר וְלֶאֱחֹז אוֹתוֹ, שֶׁהֲרִי אֵין דְּבוּר בְּלִי קוֹל, וּבְאֵרוּהָ.

פִּתְחָה רַבִּי חֲזִיָּא אַחֲרָיו וְאָמַר, (מְשָׁלִי ח) אֲנִי חֻכְמָה שֶׁכְּנִתִּי עֲרָמָה וְדַעַת מְזֻמּוֹת אֲמָצָא. אֲנִי חֻכְמָה - זֶה כְּנִסְתַּי יִשְׂרָאֵל. שֶׁכְּנִתִּי עֲרָמָה - זֶה יַעֲקֹב שֶׁהוּא חֻכָּם. וְדַעַת מְזֻמּוֹת אֲמָצָא - זֶה יִצְחָק, שֶׁהִיָּתָה לוֹ דַעַת מְזֻמּוֹת לְבָרֶךְ אֶת עֲשׂוֹ. וּמִשׁוּם שֶׁחֻכְמָה הַשְּׁתַתְּפָה עִם יַעֲקֹב, שֶׁהוּא עֲרָמָה - וְדַעַת מְזֻמּוֹת אֲמָצָא, שֶׁהִתְבָּרַךְ יַעֲקֹב מֵאֲבִיו, וְשָׂרוּ עָלָיו כָּל הַבְּרָכוֹת, וְהִתְקִימוּ בוֹ וּבְכַבְּדוּ לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

בְּשִׁמְעוּ עֲשׂוּ אֶת דְּבָרֵי אֲבִיו וְגו'. אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא, כְּמָה רְעוֹת עֲשׂוּ אוֹתָן דְּמַעוֹת שֶׁכְּכָה וְהוֹצִיא עֲשׂוּ לְפָנַי אֲבִיו כְּדִי שִׁיתְבָּרֵךְ מִמֶּנּוּ, מִשׁוּם שֶׁהָיָה מִחֲשִׁיב דְּבַר אֲבִיו יוֹתֵר. הִכִּי קָרָא שְׁמוּ יַעֲקֹב. [וּבְאֵרוּהוּ] הִכִּי קָרָא שְׁמוּ - קָרָא שְׁמוּ אוֹתוֹ שֶׁקָּרָא לוֹ. הוֹצִיא הַשְּׁמַעַת קוֹל שֶׁל רַק בְּשִׁבִיל קְלוֹן. לֹא כְּתוּב הִכִּי נִקְרָא שְׁמוּ, אֲלֵא קָרָא שְׁמוּ.

וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פַעַמִּים. זֶה - מָה הוּא זֶה? [אֲלֵא] וַיַּעֲקֹבֵנִי פַעַמִּים הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! אֲלֵא דְבַר אֶחָד הָיָה פַעַמִּים - בְּכַרְתִּי, הַחֲזִיר לוֹ פַעַם אַחֲרַת בְּרַכְתִּי. זֶהוּ פַעַמִּים. כְּמוֹ כֵן (בְּרֵאשִׁית מ"ג) כִּי עָתָה שִׁכְנוּ זֶה פַעַמִּים. דְּבַר אֶחָד פַעַמִּים. אֶחָד שֶׁהִנֵּה הַחֲזִירָתִי לוֹ, וְלֹא נִהְיָה בְּבוֹשָׁה לְפָנָי אוֹתוֹ אָדָם. שִׁכְנוּ - בְּשָׁנוּ. אָנוּ בְּבוֹשָׁה מִמֶּנּוּ, וְכָבַר הַחֲזִירָנוּ.

כְּמוֹ זֶה אָמַר אִיּוֹב, (אִיּוֹב י"ג) וְתַחֲשַׁבְנִי לְאִיּוֹב לָךְ. חֲזַר אִיּוֹב - אִיּוֹב. וּפְרָשׁוּתָהּ שֶׁכְּתוּב אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרָה יִשׁוּפְנִי וְגו'. אָמַר לְפָנָיו: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, שֶׁמָּא רוּחַ סַעֲרָה עָבְרָה לְפָנֶיךָ? וְכֵאֵן בְּכַרְתִּי לְקַח, וְהִנֵּה עָתָה חֲזַר הַדְּבָר וְנִטַּל בְּרַכְתִּי.

הֵן גְּבִיר שֶׁמְתִּיו לָךְ וְגו', וְלָךְ אֲפּוּא מָה אַעֲשֶׂה בְּנִי. וְלָךְ אֲפּוּא - אֵין עוֹמֵד פַּה מִי שִׁיִּסְכִּים עֲלֶיךָ. מָה אַעֲשֶׂה בְּנִי. אִזְּ בְּרַךְ אוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהִסְתַּפַּל בְּדַרְגָּתוֹ וְאָמַר וְעַל חֲרַבְךָ תַחֲיָה, שֶׁהֲרִי כֵן רְאוּי לָךְ לְשַׁפֵּךְ דָּמִים וְלַעֲשׂוֹת קְרָבוֹת, וְעַל כֵּן אָמַר מָה אַעֲשֶׂה בְּנִי.

רַבִּי אֲלַעְזָר אָמַר, וְלָךְ אֲפּוּא מָה אַעֲשֶׂה - פִּיּוֹן שֶׁאָמַר אֶת זֶה, לְמָה בְּנִי? אֲלֵא אָמַר לוֹ, וְלָךְ אֲפּוּא מָה אַעֲשֶׂה שְׂאֵתָה בְּדִין וּבְחֶרֶב וּבְדָם אֲנִי רוֹאֶה אוֹתָךְ, וְאֵת אַחִיךָ בְּדֶרֶךְ שְׁלָמָה. אֲלֵא בְּנִי, בְּנִי וְדָאִי. אֲנִי גְרַמְתִּי לָךְ מִשׁוּם שְׂאֵתָה בְּנִי, וְעַל כֵּן וְעַל חֲרַבְךָ תַחֲיָה וְאֵת אַחִיךָ תַעֲבֹד. וְעַדִּין לֹא הִתְקַיַּים, שֶׁהֲרִי לֹא עָבַד עֲשׂוּ אֶת יַעֲקֹב, מִשׁוּם שִׁיעֲקֹב לֹא רָצָה אוֹתוֹ עֲכָשׁוּ, וְהוּא חֲזַר וְקָרָא לוֹ אֲדוֹנִי כְּמָה פַעַמִּים, מִשׁוּם שֶׁהִסְתַּפַּל לְמַרְחוֹק וְהִעֲלָה אוֹתוֹ לְסוּף הַיָּמִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

רַבִּי חֲזִיָּא וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. בְּעוֹדָם הוֹלְכִים רָאוּ אֶת רַבִּי יוֹסִי הַזְּקֵן שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ אַחֲרֵיהֶם. יָשְׁבוּ עַד שֶׁהִגִּיעַ אֲלֵיהֶם. פִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ אֲלֵיהֶם, אָמְרוּ, עֲכָשׁוּ הַדְּרֶךְ מִתְקַנְתַּי לְפָנֵינוּ. הִלְכוּ.

ומעשה, שהוא בתורה, ובכל דבר ודבר, היא חכמה ותורת אמת. משום כך דברי התורה הם דברים קדושים להראות ממנה נפלאות, כמו שנאמר גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

בא ראה, בשעה שעקם הנחש ההוא את אדם ואת אשתו, שקרב לאשה והטיל בה זהמא, והתפתה בו אדם, אז נטמא העולם, והתקללה בשבילו האדמה, וגרם מות לכל העולם, ועמד העולם להפרע ממנו, עד שבא עץ החיים וכפה [וכפר] על אדם, והכניע אותו הנחש שלא ישלט לעולמים על זרעו של יעקב.

שהרי בזמן שהקריבו ישראל שעיר, היה נכנע אותו הנחש והתהפך לעבד, כמו שנאמר, ועל כן הקריב יעקב לאביו שני שעירים. אחד להכניע את עשו, שהוא שעיר, ואחד בשביל הדרגה שהיתה תלויה בעשו ונדבק בו ונתבאר.

ומשום כך עמד העולם עד שתבא אשה כמו חוה, ובן אדם כמו אדם, ויעקמו ויחכימו את אותו הנחש הרע ואותו שרוכב עליו, והכל נתבאר.

פתח ואמר, ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה, והרי נאמר ויעקב איש תם ישב אהלים. איש תם – גבר שלם, כתרנומו. ישב אהלים – למה הוא תם? משום שהוא ישב אהלים, שאוחז את שני הצדדים, את אברהם ואת יצחק. ועל כן יעקב בצדו של יצחק בא אל עשו, כמו שנאמר, שכתוב עם חסיד תתחסד ועם עקש תתפתל. וכשבא עם ברכות – עם סיוע שלמעלה הוא בא, עם סיוע של אברהם ויצחק, ומשום כך זה היה בחכמה, כמו שנתבאר.

בא ראה, כשיעקב התעורר אל סמאל, דרגתו של עשו, וקבל עליו את יעקב, ויעקב נצח אותו בכמה צדדים – נצח את הנחש בחכמה ועקמומיות, ולא נצח, רק מהשעיר. ואף על גב שהכל אחד, נצח כמו כן את סמאל בנצחון אחר ונצח אותו. זהו שכתוב ויאבק איש עמו עד עלות השחר. וירא כי לא יכל לו.

בא ראה כמה היתה זכותו של יעקב, שהוא בא ורצה להעבירו מן העולם, ואותו הלילה היה הלילה שנבראה בו הלכנה, ויעקב נשאר לבדו, שלא היה מישהו אחר עמו. ששנינו, אל יצא אדם

מהן התקיימו בעולם הזה, וכלן יתקיימו לזמן מלך המשיח, שאז יהיו ישראל גוי אחד בארץ ועם אחד לקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב ועשיתי אתם לגוי אחד בארץ. וישלטו למעלה ולמטה, שכתוב (דניאל ז) והנה עם עגני השמים כבן אדם בא. זה מלך המשיח, שכתוב (שם ב) ובימיהם של אלו המלכים יעמיד אלהי השמים מלכות. ועל כן רצה יעקב שיעברו ברכותיו לאותו עתיד לבא, ולא נטל אותם לאלתר.

פתח רבי ייסא אחריו ואמר, (ירמיה ל) ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל וגו'. הפסוק הזה בארוהו. אבל בשעה ההיא שיצא יעקב מלפני אביו עם אותן הברכות, הסתפל בעצמו ואמר: הנה הברכות הללו אני רוצה להעבירן לאחר כך, לארץ הימים. והיה ירא ופוחד. יצא קול ואמר: ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' כי אתך אני. לא אעזב אותך בעולם הזה. כי הנני מושיעך מרחוק, לאותו הזמן שאתה מעביר אותן, את אותן הברכות.

ואת זרעך מארץ שבים, שאף על גב שעכשו נוטל עשו ברכותיו וישתעבדו בבניך, אני אוציא אותם מידי, אז בניך ישתעבדו בו. ושב יעקב, לאותן הברכות. ושב יעקב – זו השכינה [שהיא עם יעקב]. ושב יעקב ודאי. ושקט ושאנן, כמו שבארוה, מאותן מלכיות: מבבל, ומדי, ומינן, ומאדום. שהם היו שהשתעבדו בישראל. ואין מחירי – לעולם ולעולמי עולמים.

הלכו. בעודם הולכים אמר רבי יוסי, ודאי כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא בארץ, הכל היה בסוד החכמה, והכל כדי להראות את החכמה העליונה לבני האדם כדי שילמדו מהמעשה ההוא את סודות החכמה, והכל הם פראוי, וכל מעשיו דרכי התורה, משום שדרכי התורה הם דרכי הקדוש ברוך הוא, ואין דבר קטן שאין בו כמה דרכים ושבילים וסודות של חכמה עליונה.

בא ראה, שהרי רבי יוחנן בן זכאי היה אומר שלש מאות הלכות פסוקות בסוד החכמה העליונה בפסוק ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב, ולא גלה אותם אלא לרבי אליעזר שהיה עמו, כדי לדעת שפמה סודות עליונים הם בכל מעשה

שנשארו. אחת - אותן הברכות הראשונות של אביו. שתיים - אותן ברכות שברך אותו הקדוש ברוך הוא. שלש - אותן הברכות שברך אותו המלאך ההוא.

אמר יעקב, לשם צריך אותן, אל המלכים וכל העמים של כל העולם, ואעביר אותן לשם, וכעת כלפי עשו די לי בזה. למלך שהיו לו כמה לגיונות חזקים, כמה בעלי לוחמי קרבות להלחם בקרבות, שמזמנים כלפי מלכים חזקים להלחם בהם קרבות. בינתיים שמע על שודד אחד רוצח. אמר, בני השערים הללו ילכו לשם. אמרו לו, מפל הלגיונות שלך אינך שולח לשם אלא אלו? אמר, כלפי אותו השודד די באלו, שהרי כל לגיונותי ובעלי הקרב אעביר אותם לאותם המלכים החזקים. ביום הקרב כשיצטרכו לי, יהיו.

אף כך יעקב אמר כלפי עשו, די לי כעת בברכות הללו. אבל לזמן ההוא שייצרכו לבני כלפי כל המלכים והשליטים של כל העולם, אעלה אותם. כשיגיע אותו הזמן, יתעוררו אותן הברכות מפל הצדדים, ויתקיים העולם על קיומו כראוי. ומהיום ההוא והלאה תקום המלכות הזו על כל שאר מלכות אחרת, כמו שבארונה, שכתוב (דניאל ב) תכתת ותכלה כל אלו המלכויות והיא תקום לעולם. והינו האבן ההיא שנגזרת מן החר ולא בידיים, כמו שנאמר משם רעה אבן ישראל. מי האבן הזו? זו כנסת ישראל, כמו שנאמר והאבן הזאת אשר שמתי מצבה וגו'.

רבי חייא אמר, מכאן, (ישעיה י) שאר ישוב שאר יעקב - אלו הברכות האחרות שנשארו. וכתוב (מכה ה) והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים. [אלו ברכות אחרות. כתוב והיה שארית יעקב] בגוים כלם, ולא רק בעשו. וכתוב והיה שארית וגו' כטל מאת ה'.

פתח רבי ייסא ואמר, (מלאכי א) בן יכבד אב ועבד אדניו. בן זה עשו, שלא היה אדם בעולם שיכבד את אביו כמו שעשו כבד את אביו, ואותו הכבוד שכבד אותו השליט אותו בעולם הזה.

ועבד אדניו - זה אליעזר עבד אברהם, ובארוה. שהרי אדם שהיה בא לחרן בכמה עשר

יחידי בלילה, וכל שפן בלילה שנבראו בו המאורות, שהרי הלכנה חסרה, שכתוב יהי מאר"ת חסר. ואותו הלילה נשאר לבדו, משום שכאשר הלכנה בחסרונה, הנחש הרע מתגבר ושולט, ואז בא סמא"ל וקטרג עליו, ורצה להאבדו מן העולם.

ויעקב היה חזק בכל הצדדים, בצד של יצחק ובצד של אברהם, שהם היו חזקו של יעקב. בא לימין, וראה את אברהם חזק בחזק היום, בצד הימין של החסד. בא לשמאל, ראה את יצחק חזק בדין הקשה. בא לגוף, ראה את יעקב חזק משני הצדדים הללו שמקיפים אותו אחד מכאן ואחד מכאן. אזי, וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו, שהוא מקום מחוץ לגוף, והוא עמוד אחד של הגוף. אזי, ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו וגו'.

ביון שהתעורר הבקר ועבר הלילה, התגבר יעקב, ונחלש כחו של סמא"ל, אז אמר שלחני, שהגיע הזמן לומר את שירת הבקר. ורצה ללכת, והודה לו על אותן הברכות, והוסיף לו ברכה אחרת, שכתוב ויברך אתו שם.

בא ראה כמה ברכות התברך יעקב: אחת של אביו באותה התעקמות, והרויח את כל אותן הברכות. ואחת של השכינה, שברך אותו הקדוש ברוך הוא כשהיה בא מלבן, שכתוב ויברך אלהים את יעקב. ואחת שברך אותו המלאך ההוא, הממנה של עשו. ואחת ברכה אחרת שברך אותו אביו כשהלך לפדן ארם, שכתוב ואל שדי יברך אתך וגו'.

בזמן ההוא שראה יעקב את עצמו בכל הברכות הללו, אמר, באיזו ברכה מהם אשתמש כעת? אמר, כעת אשתמש בחלשה שבהן, ומי היא? זו האחרונה, שברך אותו אביו. ואף על גב שהיא חזקה, אמר, אינה חזקה בשלטון העולם הזה כראשונה.

אמר יעקב, אטל עכשו את זו ואשתמש בה, ואעביר את כל אותן האחרות לזמן שאצטרך לי ולבני אחרי, מתי? בזמן שיתכנסו כל העמים להאבד את בני מן העולם, שכתוב כל גוים סבבוני בשם ה' כי אמילם. סבבוני גם סבבוני וגו'. סבבוני כדברים וגו'. הנה כאן שלשה, כלפי שלשה

שְׂמַאל. [ומשום] וְשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא כָּל יוֹם מֵצַד הַמְּזֻרָח, וְהוֹלֵךְ לְצַד הַדְּרוֹם [שֶׁל מַעְרָב], וְאַחַר כֵּן לְצַד הַצָּפוֹן, וּמֵצַד הַצָּפוֹן לְצַד הַמַּעְרָב, וְאִזּוּ הַשֶּׁמֶשׁ מִתְכַּנֵּס וְיוֹצֵא לְצַד מַעְרָב. יוֹצֵא מִמְּזֻרָח, שֶׁכְּתוּב וְיוֹצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע. וְהוֹלֵךְ לַמַּעְרָב, שֶׁכְּתוּב וְיֵלֵךְ חֲרָנָה.

רַבִּי שְׂמֵעוֹן אָמַר, יוֹצֵא מִכָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁכְּתוּב וְיוֹצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע, וְהוֹלֵךְ לְרִשּׁוֹת אַחֲרָת, שֶׁכְּתוּב וְיֵלֵךְ חֲרָנָה. [יוֹצֵא מִמְּזֻרָח, שֶׁכְּתוּב וְיוֹצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע, זֶה הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁנוֹטֵל מִהַעֲמֵק הָעֲלִיּוֹן הָאוֹר שְׂמַאִיר, וְהוֹלֵכֵת לַמַּעְרָב, שֶׁכְּתוּב וְיֵלֵךְ חֲרָנָה, הַמָּקוֹם שֶׁהַדִּין וְהַרְגֵזוֹ שָׁם.

רַבִּי יוֹסִי מִבְּאֵר אֵת הַפְּסוּק הַזֶּה בְּגִלּוֹת. בְּרֵאשׁוֹנָה הִיָּה יוֹרֵד אוֹר מִן הָעֲמֵק הָעֲלִיּוֹן, וְיַעֲקֹב הִיָּה נוֹטֵל אוֹתוֹ וְהוֹלֵךְ לְבְּאֵר שֶׁבַע, הַבְּאֵר שֶׁחִפְרוּהָ שָׂרִים, שֶׁהִיָּה מֵאִיר מִשָּׁם, וְהַשְּׁלִים אוֹתָהּ הַבְּאֵר בְּכָל הַשְּׁלֵמוֹת. וּבִימֵי הַגְּלוּת נָסַע מִבְּאֵר שֶׁבַע הַזֶּה וְהֵלֵךְ לְחֲרָנָה, שֶׁכְּתוּב וְיֵלֵךְ חֲרָנָה, כְּלוֹמַר חֲרוֹן אָף. וּמָה הוּא חֲרוֹן אָפוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? הַדְּרָגָה הַרְעָה, הָאֶרֶץ שֶׁל רִשּׁוֹת אַחֲרָת.

אָמַר רַבִּי חֲיִיא, כְּשֶׁהוֹלֵךְ הַשֶּׁמֶשׁ לַמַּעְרָב, הַמַּעְרָב הַזֶּה נִקְרָא מְקוֹמוֹ שֶׁל הַשֶּׁמֶשׁ, הַכֶּסֶס שֶׁלּוֹ, מְקוֹם שֶׁשׁוֹלֵט עָלָיו. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב אֵל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זוֹרַח הוּא שָׁם. שֶׁהוֹלֵךְ אֵלָיו לְהֵאִיר עָלָיו, וְנוֹטֵל אֵת כָּל הָאוֹרוֹת וְכוֹנֵס אוֹתָם אֵלָיו.

וְכִמָּה מִתְּנוֹת וְאוֹצְרוֹת וּגְמָלִים טְעוּנִים, שֶׁלֹּא אָמַר לְבִתּוֹאֵל וְלִכֵּן שֶׁהוּא אוֹהֵבוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אוֹ אִישׁ אַחַר שֶׁבֵּא עִם פִּיּוֹס שֶׁל אַבְרָהָם, אֲלֵא טָרַם יְדַבֵּר אֵת דְּבָרוֹ מָה כְּתוּב? וַיֹּאמֶר עֲבַד אַבְרָהָם אָנֹכִי, וְאַחַר כֵּן אֲדַנִּי אֲדַנִּי, כְּדִי שֶׁיִּכְבַּד אֵת אַבְרָהָם, אוֹתוֹ הַכְּבוֹד וְאוֹתוֹ הַחֶסֶד הָאֲרִיךְ לוֹ לְכִמָּה פְּעָמִים.

כֵּן עָשׂוֹ, הַכְּבוֹד הַהוּא שֶׁכְּבַד אֵת אָבִיו הָאֲרִיךְ לוֹ כָּל הַפְּעָמִים הִלְלוּ שֶׁיִּשְׁלַט בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאוֹתָן הַדְּמָעוֹת הוֹרִידוּ אֵת יִשְׂרָאֵל לְשַׁעֲבֹדוֹ עַד שֶׁיִּשׁוּבוּ יִשְׂרָאֵל לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכִיָּה וּבְדָמָעוֹת, שֶׁכְּתוּב (יִרְמִיָּה א) בְּכִי יִבְאוּ וְגו', וְאִזּוֹ כְּתוּב (עוֹבְדִיָּה א) וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֵת הַר עָשׂוֹ וְהִיָּתָה לְהַ' הַמְּלוֹכָה. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

פְּרִשְׁת וְיוֹצֵא יַעֲקֹב

וְיוֹצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וְיֵלֵךְ חֲרָנָה. רַבִּי חֲיִיא פָּתַח וְאָמַר, (קֵהֶלֶת א) וְזוֹרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבֵא הַשֶּׁמֶשׁ וְאֵל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זוֹרַח הוּא שָׁם. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֵרוֹהוּ, אֲבָל וְזוֹרַח הַשֶּׁמֶשׁ - זֶה יַעֲקֹב כְּשֶׁהִיָּה בְּבְּאֵר שֶׁבַע. וּבֵא הַשֶּׁמֶשׁ - כְּשֶׁהִלֵּךְ לְחֲרוֹן, שֶׁכְּתוּב וְיֵלֵן שָׁם כִּי בֵּא הַשֶּׁמֶשׁ. וְאֵל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זוֹרַח, שֶׁכְּתוּב וְיִשְׁכַּב בְּמָקוֹם הַהוּא.

וּבֵא וְרֵאָה, אָף עַל גַּב שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ מֵאִיר לְכָל הָעוֹלָם, מִסְּעוּתָיו הֵם בְּשָׁנֵי צְדָדִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הוֹלֵךְ אֵל דְּרוֹם וְסוּבָב אֵל צָפוֹן, מִשׁוֹם שֶׁזֶה יָמִין וְזֶה

❁ סדר הלימוד ליום כה טבת [יום 114 בשנה] ❁

שלוהטות, ונקשרו עם האות נו"ן, שהיא זכר ונקבה, שני אוהבים. קשר חזק, בהם נתקנו, והשם הקדוש נקשר בהם, מהם נמצא המזון לכל [בהם], נתקנו העולמות.

ועל כן נחקקה ו' פשוטה, הכלל של שתיים: נ' כפופה נקבה אחת, י' שהיא הרצון שמוציא שבילים הפה בין האותיות ועשה את הרקיע של יעקב בין שתי רוחות, והטיל בין האיברים דבורים. עד שיירד לנ' הזו, שהיא כפופה, וחרבו אותה יחד, צפון ודרום, אחר כך נקשרו יחד. הנ' הכפופה הזו נקראת באר שבע ומתמלאת מיעקב להשקות את כל עדרי הצאן, ועל כן ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. עוד, מבאר שבע למעלה, שהרי ממנה יוצא אחר כך להשקות את חרנה, שהיא הבאר שלמטה, חרון אף ה', חרב ה', דין, בית הדין, אלהים. ועל כן אלהים באו גוים בנחלתך. עד כאן התוספתא.

ובאשר הגיע לבית אל, שהיא ברשות הקדשה, מה כתוב? ויפגע במקום. מי המקום? רבי חייא אמר, זהו מקומו שאמרנו, שכתוב ואל מקומו שואף [זורח הוא שם]. וילך שם פי בא השמש, כמו שנאמר שואף זורח הוא שם, שהרי הוא בא כדי להאיר לו.

ויקח מאבני המקום. לא כתוב אבני המקום אלא מאבני המקום. אלו הם אבנים יקרות מרגליות טובות שהן שתיים עשרה אבנים עליונות, ככתוב שתיים עשרה אבנים. ותחת אלו שנים עשר אלף ורכבות אבנים פסולות, וכלן נקראות אבנים, ומשום כך מאבני המקום ולא אבני [המקום], זה המקום שאמר.

וישם מראשתיו. מראשתיו של מי? אלא מראשתיו של המקום ההוא. מה זה מראשתיו? אם תאמר כמי ששם תחת ראשו - לא. אלא מראשתיו - לארבעה [ראשי] צדדי העולם. שלש אבנים לצד צפון, ושלש לצד מערב, ושלש לצד דרום, ושלש לצד מזרח. והמקום ההוא עליהם להתקן בהם.

ואז וישכב במקום ההוא. [וישכב, י"ב מרגליות למטה, וכל אותן הדרגות שהן על המקום

והינו כמו ששנינו שהקדוש ברוך הוא מניח תפלין, [ס"א ולמדנו, הקדוש ברוך הוא מניח תפלין, שכתוב נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו. ושנינו, ימינו - זו התורה, שכתוב מימינו אש דת למו. ובזרוע עזו - אלו תפלין. וכלם נטל יעקב ומאסף לצד מערב. והלבנה אוספת לבסוף כל אותם האורות והנרות שנוטל יעקב, שהוא נותן לה ומאיר לה, וזה ששנינו הקדוש ברוך הוא מניח תפלין] משום שנוטל את כל הכתרים העליונים, ומי הם? הסוד של האב העליון וסוד האם העליונה, והם התפלין שבראש, כמו ששנינו, כהן גדול נוטל בראש. ואחר שנוטל האב והאם, נוטל הימין והשמאל, ונמצא [שהקדוש ברוך הוא] שנוטל הכל.

רבי אלעזר אמר, תפארת ישראל נוטל הכל, וכשנמשכת כנסת ישראל למעלה, נוטלת אף כאן הכל, עולם הזכר של הקדוש ברוך הוא, וכן עולם הנקבה של הקדוש ברוך הוא. כמו שיוצאים כל האורות מן העולם הזה, כך גם נוטל הכל העולם הזה, שהרי זה כמו זה, ומשום כך באר שבע זה היובל, באר [שבע] זו השמטה. [שהרי זה כמו זה] [הכל לקדוש ברוך הוא] והשמש [הזה] אינו מאיר אלא מן היובל, [והוא נוטל לתוך האורות ומכניס תוך השמטה] ומשום כך ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, זה המערב שהיא השמטה.

רבי שמעון אמר, ויצא יעקב מבאר שבע - זה המערב, שנת השמטה. וילך חרנה - זו שנת הערלה, משום שיצא מרשות הקדשה לרשות אחרת, שהיה בורח מאחיו, כמו שנתבאר.

תוספתא

בני העולם, אהובי עליון, בחירי הממשלה, קרבו שמעו. מי חכם בכם, בעלי העינים בהשכל, יבא וידע. בשעה שהראש הלבן נטל שלש אותיות וחקק אותם בחקיקת החקיקות, אחת א', אחת י', ואחת ו', ונחקק אי"ן - הא' הראש העליון של הכל טמון של כל הטמונים, י' הוא עלית הרצון, נתקן מן הראש למעלה, וירד למטה. יצא והוציא שלשים ושנים שבילים, עד שנחקקו באבנים יקרות

ונכבדים, ומי הם? שכתוב כהניך ילבשו צדק וחסדיך ירננו. וחסדיך ירננו? היה צריך להיות לויך ירננו! שהרי הלויים הם בדחני המלך, וכעת דוד שהזמין אותו למנוחה, עשה את הכהנים והחסידים שיהיו הם בדחני המלך.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, דוד, איני רוצה להטריח עליך. [אלון] אמר לו הקדוש ברוך הוא, דוד, לא כף [אמר לו דוד, רבוני, לא כף, אלא] כשאתה בהיכלך, אתה עושה רצונך. כעת שהזמנתי אותך, הדבר עומד ברצוני לקרב את אלו, שהם יותר חשובים, אף על גב שאין דרכם בזה.

מכאן למדנו, שמי שהוא בביתו, יסדר דרכו ומעשהו כרצונו. אם מזמינים אותו, יעשה את רצונו של מארחו כמו שמסדר עליו, שהרי דוד החליף לויים וסדר כהנים, והקדוש ברוך הוא הקים את הדבר כרצונו.

אמר דוד, בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך. הסדור שסדרתי לא ישוב אחר. אמר לו הקדוש ברוך הוא, דוד, חייך, אפלו בכלים שלי לא אשתמש, אלא בכלים שלך. ולא זו הקדוש ברוך הוא משם עד שנתן לו אוצרות ומתנות, שכתוב נשבע ה' לדוד אמת לא ישוב ממנה מפרי בטןך אשית לכסא לך. בא רבי יצחק ונשק לו. אמר, אם לא באתי לדרך הזו אלא לשמע את זה - די לי.

פתח בן אחד שלו ואמר, ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, הינו שכתוב (בראשית ב) על בן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו. דבר אחר ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה - רמז כשיצאו ישראל מבית המקדש והגלו בין העמים, כמו שנאמר (איכה א) ויצא מן בת ציון כל הדרה, וכתוב גלתה יהודה מעני וגו'.

פתח האחר הקטן ואמר, ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש וגו'. מה זה ויפגע במקום? למלך שהולך לבית הגבירה, צריך לפגש אותה ולבשם אותה בדברים כדי שלא תמצא אצלו כהפקר, ולא עוד, אלא שאפלו יש לו מטה של זהב וכסות מרקמות מעשה רוקם לישן בהם, והיא מתקנת לו מטתו מאבנים בארץ, ובחדר של תבן יעזב את שלו וילין בהם, לתת לה נחת, וכדי

הזה הרי הן כ"ב. כיון שנתקנה המטה, שכב בה. מי שכב בה? השמש. ועל בן כתוב ביעקב וישב על המטה, שהרי לו ראויה ולא לאחר. ועל בן וישכב במקום ההוא, ומשום כך כתוב וזרח השמש ובא השמש.

רבי יצחק היה יושב יום אחד לפני מערת אפיקותא. עבר איש אחד ושני בנים עמו, והיה אחד לאחד אומר, חזק השמש הזה הוא מצד הדרום, ואין העולם מתקים אלא על הרוח, משום שהרוח היא קיום השלמות של כל הצדדים, ואלמלא שהוא עומד בשלמות, אין העולם יכול להתקים.

אמר לו אחיו הקטן, אלמלא יעקב, לא התקים העולם. בא ראה, בשעה שיחדו בניו את היחוד שלמעלה ואמרו (דברים ו) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, זוהי השלמות העליונה להתיחד ביחוד אחד, אזי התחבר יעקב אביהם, ונטל את ביתו, וישב בו בחבור אחד עם האבות, להתחבר זכר ונקבה יחד.

אמר רבי יצחק, אשתתף עמהם ואשמע מה הם אומרים. פתח אותו האיש ואמר, קומה ה' למנוחתך אתה וארון עזך. קומה ה' למנוחתך - כמי שאומר יקום המלך לבית מנוחת משכנו.

שנים הם היו שאמרו קומה ה' - משה ודוד. משה אמר, (במדבר י) קומה ה' ויפצו איביך. ודוד אמר (תהלים קלב) קומה ה' למנוחתך. מה ההבדל ביניהם? אלא משה, כמו מי שמצוה את ביתו הוא אמר. משה צוה אותה להלחם קרב כנגד שונאיו, ודוד הזמין אותה למנוחה. כמו שמזמין [לו] את רבו, מזמין את המלך והגבירה עמו. זהו שכתוב קומה ה' למנוחתך אתה וארון עזך, כדי שלא להפרידם.

כהניך ילבשו צדק וחסדיך ירננו. מכאן למדנו, שמי שמזמין את המלך, ישנה את מעשיו כדי לתת שמחה למלך. אם דרך המלך שמשמחים אותו בדחנים פשוטים - יסדר לפניו בדחנים נכבדים ושרים גדולים, ואם לא - זו לא [משום] שמחת המלך.

בא ראה, דוד הזמין את המלך והגבירה למנוחה, מה עשה? שנה את בדחני המלך בשביל שרים

כפי דרגתו. כף נראה, כפי האדם כף דרגתו, הנבואה אינה מתפשטת אלא במקומה.

בא ראה מה כתוב, ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו. פתח ואמר, (יחזקאל א) היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כבר ותהי עליו שם יד ה'. היה היה - נבואה לשעה היתה, שהצטרכה על הגלות משום שהשכינה ירדה עם ישראל לגלות, וראה יחזקאל מה שראה לפי שעה. ואף על גב שאותו המקום לא ראוי לזה, משום כף היה היה. מה זה היה היה? אלא היה למעלה - היה למטה, שכתוב סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה. נוטל [אותו] למעלה ונוטל [אותו] למטה. היה היה - אחד למעלה ואחד למטה.

בא ראה, הסלם הזה מחזיק בשני עולמות - במעלה ומטה. בארץ כשדים על נהר כבר. בארץ כשדים - במקום שהגלות שורה בו, ועם כל זה, על נהר כבר. מה זה נהר כבר? אלא שהיה כבר מקדם לכן, שהשכינה שורה עליו, שכתוב ונהר יצא מעדן להשקות את הגן וגו'. וזה הוא נהר אחד מאותם ארבעה הנהרות. ומשום ששרה עליו מקדם לכן והיה עליו כבר - שורה בו עכשו, והתגלה ליחזקאל.

בא ראה, ויחלם, וכי יעקב הקדוש, שהוא השלם של האבות, התגלה עליו בחלום, ובמקום הקדוש הזה לא ראה [לו] אלא בחלום? אלא יעקב בזמן ההוא לא היה נשוי, ויצחק היה קים. ואם תאמר שהנה אחר כף, כשנשא, כתוב וארא בחלום? שם המקום גרם, ויצחק היה קים, ועל כן כתוב בו חלום.

ואחר שבא לארץ הקדושה עם השבטים, ונשלמה [בהם] להם עקרת הבית ואם הבנים שמחה, כתוב וירא אלהים אל יעקב וגו', וכתוב (בראשית מו) ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה. כאן לא כתוב בו חלום, שהרי היה מדרגה אחרת עליונה.

בא ראה, החלום הוא על ידי גבריאל, שהוא למטה, בדרגה הששית מנבואה. מראה - על ידי הדרגה ההיא של החיה ההיא ששולטת בלילה.

שיהיה הרצון שלהם יחד בלי אנס. כמו שלמדנו כאן, שכיון שהלך אליה, מה כתוב? [וילן שם פי בא השמש, להראות שאסור לו לאדם לשמש מטתו ביום] ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא, כדי לתת לה נחת שאפלו אבני הבית אהובים לפניו ללון בהם [שכתוב וישכב במקום ההוא].

בכה רבי יצחק, [וחיף] ושמת. אמר, אלו המרגליות תחת ידיכם, ולא אלף אחריכם? אמרו לו, אתה תלך לדרךך, ואנו נכנס לעיר להוליא של בני זה. אמר רבי יצחק, עכשו יש לי ללכת לדרך. הלך לו וסדר את הדברים לפני רבי שמעון. אמר רבי שמעון, ודאי יפה אמרו, והכל נאמר בקדוש ברוך הוא. אמר, הדברים הללו הם מבני בניו של רבי צדוק החלש הם. מה הטעם נקרא חלש? משום שארבעים שנה התענה על ירושלים שלא תחרב בימיו, והיה מפרש על כל דבר ודבר של התורה סודות עליונים ונותן בהם דרך לבני העולם להתנהג בהם.

אמר רבי יצחק, לא היו [אלא] ימים מועטים עד שפגשתי אותו האיש, ובנו הקטן עמו. אמרתי לו, איפה בנה האחר? אמר לי, עשיתי לו הלולא, ונשאר עם אשתו. כיון שהפיר אותי, אמר לי, חייך שלא הזמנתי אותך לחתנת בני משום שלשה דברים: אחד - שלא ידעתי כף ולא הכרתי אותך, שכף מזמינים את האדם - כפי כבודו, ואולי אתה איש גדול ויפגם כבודך. ואחד - אולי אתה הולך לדרךך בחפזון ולא אטריח עליך. ואחד - שלא תתביש לפני אנשי החבורה, שדרךנו - שכל אותם שאוכלים על שלחן חתן וכלה, כלם נותנים להם אוצרות ומתנות. אמרתי לו, הקדוש ברוך הוא ידון אותך לטוב. אמרתי לו, מה שמך? אמר לי, צדוק הקטן. באותה שעה למדתי ממנו שלשה עשר [תריסר] סודות עליונים בתורה, ומבנו שלשה, אחד בנבואה, ואחד [וישנים] בחלום.

ואמר, מה בין נבואה לחלום? נבואה בעולם היא של זכר, והחלום בעולם הנקבה, ומזה לזה בשש דרגות יורד. הנבואה בימין ובשמאל, והחלום בשמאל. והחלום נפרד לכמה דרגות למטה, משום כף החלום הוא בכל העולם, אבל

שְׁלֵמָה לֹא הָיָה שָׁלֵם. כִּיּוֹן שְׁנֵשֶׁלֶם, כְּתוּב (שם ה) וְהִ' נִתַּן חֲכָמָה לְשֵׁלֵמָה, וְכְתוּב (שם) וְתָרַב חֲכָמַת שְׁלֵמָה. שְׁעֲמֻדָה הִלְבְּנָה בְשֵׁלֵמוֹתָהּ, וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ נִבְנָה, וְאָז הָיָה רוֹאֶה שְׁלֵמָה אֶת הַחֲכָמָה עֵינַי בְּעֵינַי, וְלֹא הִצְטַרֵּף לְחֵלוֹם.

אָחֵר שְׁחָטָא, הִצְטַרֵּף לְחֵלוֹם כְּבִרְאֵשׁוֹנָה, וְעַל כֵּן כְּתוּב (שם יא) הִנְרָאָה אֵלָיו פְּעָמִים. וְכִי פְעָמִים הָיָה וְלֹא יוֹתֵר? אֵלָא צַד הַחֵלוֹם הָיָה לוֹ פְּעָמִים, וְצַד הַחֲכָמָה הָיָה בְּכָל יוֹם.

וְעַם כָּל זֶה הִצַּד שֶׁל הַחֵלוֹם הָיָה יוֹתֵר עַל כָּל שְׁאָר בְּנֵי הָאָדָם, מִשּׁוּם שְׁנִכְלָלָה דְרָגָה עִם דְרָגָה, מְרַא"ה בְּמְרַא"ה. וְהִנְהָ כָּאֵן בְּסוּף יָמָיו יוֹתֵר חֲשׂוֹף, וְזֶה מִשּׁוּם שְׁחָטָא, וְהִלְבְּנָה עֲמֻדָה לְהַפְגִּים. מָה הִטְעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא שָׁמַר אֶת בְּרִית הַקִּדְּשׁ בְּהַתְעַסְקוֹתָיו עִם נָשִׁים נִכְרִיּוֹת, וְזֶה הַתְּנָאִי שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה עִם דָּוִד, שְׁכָתוּב (תהלים קלב) אִם יִשְׁמְרוּ בְּנֵיךָ בְּרִיתִי וְגו', גַּם בְּנֵיהֶם עָדִי עַד יִשְׁבוּ לְכִסֵּא לְךָ.

מָה זֶה עָדִי עַד? הִינֵנו שְׁכָתוּב (דברים יא) כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וּמִשּׁוּם שֶׁשְׁלֵמָה לֹא שָׁמַר אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת כְּרִאוּי, הַתְּחִילָה הִלְבְּנָה לְהַפְגִּים, וְעַל כֵּן בְּסוּף הִצְטַרֵּף אֶת הַחֵלוֹם, וְכֵן יַעֲקֹב הִצְטַרֵּף אֶת הַחֵלוֹם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

רְעִיָא מְהִימְנָא

הַשְׁלֵמָה מְהִימְנָא (סימן ז)

וַיַּחֲלֹם וְהִנְה סֵלֶם מְצַב אַרְצָה (בראשית כח). וְהִנְה סֵלֶם - זֶה תְּפִלָּה. מְצַב אַרְצָה - שְׁמֵתִפְלִילִים בְּנֵי אָדָם לוֹ בְּאָרֶץ, שֶׁהִיא שְׁכִינָה, וּמִגִּיעַ לְשָׁמַיִם שֶׁהוּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֵאָמַר בּוֹ (מלכים א-ח) וְאַתָּה תִשְׁמַע הַשָּׁמַיִם, וְסוּד הַדָּבָר - (תהלים ח) ה' אֲדַנְנוּ מָה אֲדִיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ וְגוֹמַר. וּבְזִמְנָן שְׁמוּדִיעַ לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינָתוֹ שְׁעוּלָה בְּאוֹתָהּ תְּפִלָּה, מִיָּד - וְהִנְה מְלֹאכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וַיִּרְדִּים בּוֹ. בּוֹ - בְּאוֹתוֹ אָדָם.

בְּלָם פּוֹתַחִים כְּנַפְיָהֶם לְקַבֵּל שְׁכִינָה בְּאוֹתָהּ תְּפִלָּה. זֶהוּ שְׁכָתוּב (יחזקאל א) וְכַנְפֵיהֶם פְּרָדוֹת מְלֻמְעָלָה. וְזֶה עֲלִים, שְׁכִינָה עַל כְּנַפְיָהֶם, וַיִּרְדִּים בּוֹ. מָה זֶה בּוֹ? בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

וְאִם תֹּאמַר, הִנְה כְּתוּב (דניאל ח) גְּבַרְיָאֵל הִבֵּן לְהִלְזֵי אֶת הַמְרָאָה - כִּף זֶה וְדָאִי, שְׁמַרְאָה דְּבָרְיוֹ יוֹתֵר סְתוּמִים, וּבְחֵלוֹם מְפָרֵשׁ יוֹתֵר, וּמְפָרֵשׁ אֶת הַסְּתוּמִים שֶׁל הַמְרָאָה. וְעַל כֵּן נִפְקֵד גְּבַרְיָאֵל, שִׁיפְרֵשׁ אֶת דְּבַרֵי הַמְרָאָה, שֶׁהוּא יוֹתֵר סְתוּם.

וְעַל כֵּן כְּתוּב בְּמְרָאָה - וַיֵּרָא, וַיֵּרָא. מָה הִטְעַם? מִשּׁוּם שֶׁהוּא מְרָאָה, כְּמוֹ הַמְרָאָה הַזֹּאת שְׁנִרְאִים בְּתוֹכָהּ כָּל הַדְּמִיּוֹת, וּמִשּׁוּם כִּף וַיֵּרָא, רְאִיתִי דְמוֹתוֹ. בְּאֵל שַׁדַּי, שֶׁהוּא הַמְרָאָה, שְׁנִרְאִית בְּתוֹכָהּ דְמוֹת אַחֲרֵת, וְכָל הַדְּמִיּוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת נִרְאוֹת בּוֹ.

מִשּׁוּם כִּף, יַעֲקֹב בְּאוֹתוֹ הַזִּמְנָן, כְּתוּב וַיַּחֲלֵם וְהִנְה סֵלֶם מְצַב אַרְצָה [וְרֵאשׁוֹן]. מָה זֶה סֵלֶם? הַדְּרָגָה שֶׁשְׁאָר הַדְּרָגוֹת תְּלוּיּוֹת בָּהּ, וְהוּא יְסוּד הָעוֹלָם. וְרֵאשׁוֹ מְגִיעַ הַשְּׁמַיְמָה, כִּף הוּא לְהַתְקַשֵּׁר עִמּוֹ. וְרֵאשׁוֹ מְגִיעַ הַשְּׁמַיְמָה, מִי רֵאשׁוֹ? רֵאשׁוֹ שֶׁל אוֹתוֹ סֵלֶם. וְיֵמִי הוּא? זֶה שְׁכָתוּב בּוֹ (בראשית מז) רֵאשׁ הַמְּטָה. מִשּׁוּם שֶׁהוּא רֵאשׁ לְמְטָה הַזֹּאת וּמְמַנָּה מֵאִיר. מְגִיעַ הַשְּׁמַיְמָה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא סִיּוּם הַגּוּף, וְעוֹמֵד בֵּין עֲלִיוֹן וְתַחְתּוֹן, כְּמוֹ שֶׁהַבְּרִית הוּא סִיּוּם הַגּוּף וְעוֹמֵד בֵּין הַיְרִכִים וְהַגּוּף, וְעַל זֶה מְגִיעַ הַשְּׁמַיְמָה.

וְהִנְה מְלֹאכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וַיִּרְדִּים בּוֹ, אֵלּוֹ הַמְּמַנִּים שֶׁל כָּל הָעַמִּים, שֶׁהֵם עוֹלִים וַיִּרְדִּים בְּסֵלֶם הַזֶּה. כְּשִׁיִּשְׂרָאֵל חוֹטְאִים, נִשְׁפָּל הַסֵּלֶם הַזֶּה, וְעוֹלִים אוֹתָם הַמְּמַנִּים. וְכְשִׁיִּשְׂרָאֵל מְכַשִּׁירִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם, מִתְעַלָּה הַסֵּלֶם הַזֶּה, וְכָל הַמְּמַנִּים יוֹרְדִים לְמְטָה וְעוֹבֵר שְׁלִטוֹנָם. הַכֹּל עוֹמֵד בְּסֵלֶם הַזֶּה. כָּאֵן רֵאָה יַעֲקֹב בְּחֵלוֹמוֹ אֶת שְׁלִטוֹנוֹ שֶׁל עֵשָׂו וְאֶת שְׁלִטוֹן שְׁאָר הָעַמִּים.

דְּבַר אַחֵר וְהִנְה מְלֹאכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וַיִּרְדִּים בּוֹ, בְּמֵי? בְּאוֹתוֹ רֵאשׁוֹ שֶׁל אוֹתוֹ סֵלֶם. שְׁכַשְׁמִסְתַּלַּק רֵאשׁוֹ מִמְּנוֹ - הַסֵּלֶם נִכְנַע, וְעוֹלִים כָּל הַמְּמַנִּים. וְכַשְׁמִתְחַבֵּר רֵאשׁוֹ בְּאוֹתוֹ סֵלֶם - מִתְעַלָּה, וְכָל הַמְּמַנִּים יוֹרְדִים. וְהַכֹּל דְּבַר אַחֵר.

כְּתוּב (מלכים א-ג) נִרְאָה ה' אֵל שְׁלֵמָה בְּחֵלוֹם הַלִּילָה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שְׂאֵל מָה אֶתָּן לְךָ. וְאִם תֹּאמַר, כָּאֵן בְּחֵלוֹם, וְכִי אֵיזוֹ רְשׁוּת יֵשׁ לְחֵלוֹם בְּזֶה? אֵלָא כָּאֵן נִכְלָלָת דְרָגָה בְּדְרָגָה, הַדְּרָגָה הָעֲלִיוֹנָה עִם הַדְּרָגָה הַתַּחְתּוֹנָה. מִשּׁוּם שֶׁעַד עַכְשָׁיו

תַּפְּלִין על ראשו כמו שְׂבָאוֹהוּ בְעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, תַּפְּלִין של רבון העולם מה כתוב בהן? והוא קָשֶׁר של תַּפְּלִין של יד, שְׂכִינָה תַּחְתּוֹנָה. וְזֶה שְׂבָאוֹ בְעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, הִרְאָהוּ לְמֹשֶׁה קָשֶׁר של תַּפְּלִין. ש' שֶׁלֶף מֹשֶׁה, כּוֹלֵל שֶׁלֶשׁ פְּנֵי הָאֲבוֹת לְמַעַלָּה שֶׁתִּקְנּוּ שֶׁלֶשׁ תַּפְּלוֹת, שְׁסִימָנִם: "שְׁחֵרִית מְנַחֵה" עֲרֵבִית. מ"ה שֶׁלֶף תַּפְּלַת הַשַּׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (בראשית א) וַרְדּוּ בַדְּגַת הַיָּם וּבַעֲוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל הָאָרֶץ, וְנִכְלְלָה מְרַכְּבָה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל אֶהְרֵן דָּוִד וּשְׁלֹמֹה, וְאָדָם הִרְאָשׁוֹן לְמַעַלָּה, וּבֵת זִוְגוֹ לְמִטָּה, אִם כָּל חַי, שֶׁהוּא צָדִיק חַי הַעוֹלָמִים.

וְלִבָּן, אֶהְרֵן אָף עַל גַּב שֶׁהוּא יָמִין, בְּאֶרְוֹהוּ רַבּוֹתֵינוּ, אֶהְרֵן שׁוֹשְׁבֵין הַגְּבִירָה הִיָּה. רוּעָה הַנְּאָמָן, יַעֲקֹב הוּא הַכוֹלֵל שֶׁלֶשֶׁת הָאֲבוֹת, שְׁבוּ רוֹכְבֵי אָדָם הִרְאָשׁוֹן, וְלֹא לְחֹנֵם הַקִּימוֹ בְעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, יָפִיו שֶׁל יַעֲקֹב כִּיפּוֹ שֶׁל אָדָם הִרְאָשׁוֹן.

אָמַר הַמְּנוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, רוּעָה הַנְּאָמָן, רְאִינוּ שְׁכַפֵּל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁמֶךְ וְאָמַר מֹשֶׁה מֹשֶׁה, לְכָלֵל אוֹתָךְ בְּמְרַכְּבָה הַעֲלִיּוֹנָה וּבְמְרַכְּבָה הַתַּחְתּוֹנָה, לְהַכְלִיל בְּךָ אָדָם הִרְאָשׁוֹן מִצְדוֹ שֶׁל אֲבֵרָהֶם, וְלְהַכְלִיל בְּךָ חֲוָה מִצְדַּד שֶׁל אֶהְרֵן דָּוִד וּשְׁלֹמֹה.

לְמָה לֹא כָפַל אֶת שֵׁם יַעֲקֹב כֶּךָ? אָמַר לוֹ מְנוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, מִשּׁוֹם שֶׁקָּרָא לוֹ יַעֲקֹב וְקָרָא לוֹ יִשְׂרָאֵל. יַעֲקֹב לְשׁוֹן לְשׁוֹן עָקֵב, שֶׁהִינּוּ נִקְבָּה, שֶׁלְמַדְנּוּ, עָקֵבוֹ שֶׁל אָדָם הִרְאָשׁוֹן מְכָהה גִּלְגַּל חֲמָה. וְנִקְרָא יִשְׂרָאֵל, שֶׁשֵּׁם רֹאשׁ זָכַר רֹאשׁ לְנִקְבָּה, שֶׁהִינּוּ עָקֵב. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְנַחֵשׁ, (שם ג) הוּא יִשׁוּפֵךְ רֹאשׁ וְאֶתָּה תִּשׁוּפְנּוּ עָקֵב, וְזֶה גֵרֵם שְׂכִינָה בְּגִלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ (משלי כב) עָקֵב עֲנָוָה יִרְאֵת ה'.

שְׂמַח רַבִּי שֶׁמְעוֹן וְשֶׁמְחוֹ רֹאשֵׁי הַיִּשְׁיבָה וְאָמְרוּ לְפָנָיו, פֶּה הַשְּׂכִינָה, סִינִי, מִי יִכּוֹל לְעַמֵּד [לְפָנָיו], שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׂכִינָתוֹ מְדַבְּרִים עִמוֹ, וְשֵׁשׁ רַבּוֹת שֶׁל הַיִּשְׁיבָה הַתַּחְתּוֹנִים מְדַבְּרִים עִמוֹ, וְאֵף שֵׁשִׁים רַבּוֹא שֶׁל הַיִּשְׁיבָה הַעֲלִיּוֹנָה כֶּךָ מְדַבְּרִים עִמוֹ. עַל פִּיךָ נֶאֱמַר וְהִנֵּה מְלֹאכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וְגוֹמֵר.

דְּבַר אַחַר וַיַּחֲלֵם וְהִנֵּה סֵלֶם. פֶּתַח רַבִּי שֶׁמְעוֹן וְאָמַר, סִינִי זֶה סֵלֶם, וְהוּא ק"ל, וְסוּד הַדְּבַר

יִרְדַּע עֲלֵיהֶם לְקַבֵּל שְׂכִינָתוֹ, וּמִיַּחַד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתוֹ הָאִישׁ בְּתַפְּלָתוֹ, שֶׁשְׂכִינָה הִיא מְצוּהָ כְּלוּלָה בְּשֵׁם יְהו"ה, הִיא הַחֵיָה שְׁלוֹ, וּמְצוּהָ בְּלִי מַחְשָׁבָה אֵין לָהּ עֲלֵיהָ. וּמַחְשָׁבָה הִיא אָדָם, יו"ד ה"א וָא"ו ה"א, תַּפְּאֶרֶת מְצוּהָ, הַמְּלָכוֹת כְּלוּלָה מְאֻרְבַּע חֵיּוֹת הַמְּרַכְּבָה, כְּלוּלָה מְאֻרְבַּע אוֹתִיּוֹת, הִיא הַנִּקְבָּה שְׁלוֹ, הַפְּנִים שְׁלוֹ, פְּנֵי הַרְחֻמִּים, עֲבוּרָה אָמַרְתִּי (שמות לג) אִם אֵין פְּנֵיךָ הַלֵּכִים וְגוֹמֵר.

וּמִצְדַּד הַצְּדִיק נִקְרָאת אַחֲרָיו, חֵיָה כְּלוּלָה שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה חֲלִיּוֹת שְׁאֲחֹרֵי הָאָדָם, שְׁדוּמָה לְשִׁדְרָה שְׁבָה שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה חֲלִיּוֹת, הִיא אַחֲרֵי לְמַעֲשֵׂה בְּרֹאשִׁית, וְקֹדֶם לְמַחְשָׁבָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ עֲלֵה בְּמַחְשָׁבָה, מִה שְׂאִין כֶּן בְּאָדָם שֶׁל אַחֲרֵי, שֶׁל עֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע, שֶׁהוּא אַחֲרֵי לְמַעֲשֵׂה בְּרֹאשִׁית וְקֹדֶם לְפָרְעָנוֹת.

קָמוּ תְּנָאִים וְאִמּוֹרָאִים וְאָמְרוּ, רוּעָה הַנְּאָמָן, בְּרוּךְ אַתָּה לְאֵל עֲלִיּוֹן, הוּא יָקִים לְךָ בְּקִשְׁתְּךָ בְּכָל קָם זָקֵן עֲלִיּוֹן בִּינֵיהֶם וְאָמַר, רוּעָה הַנְּאָמָן, בְּךָ הַתְּקִים פְּסוּקַת זֶה שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה סב) וְאֵל תִּתְּנוּ דְמֵי לוֹ, שֶׁהִרִי עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים מְקַנְנִים בְּצִלְמָךְ, מַחְנוֹת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהֵם מֵהַיִּשְׁיבָה הַעֲלִיּוֹנָה, וּמַחְנוֹת הַגְּבִירָה שֶׁהֵם מֵהַיִּשְׁיבָה הַתַּחְתּוֹנָה, עֲלִיךָ נֶאֱמַר וְהִנֵּה מְלֹאכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וַיִּרְדּוּ בּוֹ. בְּךָ עוֹלִים מַחְנוֹת הַשְּׂכִינָה בְּתַפְּלָה, וַיִּוֹרְדִים מַחְנוֹת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשְׂכִינָתוֹ בְּכִמָּה שִׁירִים וְנִגּוּנִים שֶׁל תַּפְּלָה.

אֶתָּה הוּא הַקְּרוֹב לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתַפְּלָתְךָ, שֶׁהִיא קָרְבָן לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׂכִינָתוֹ בְּאִיזְהוּ מְקוֹמָן, בְּצוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכוּ'. שֶׁתִּקְנּוּ בְעֲלֵי הַמִּשְׁנָה קְרִיבּוֹת הַתַּפְּלָה מִצְדַּד הַיָּמִין, שֶׁשֵּׁם כֶּהֵן אִישׁ חֶסֶד, וְתִקְנּוּ זְמִירוֹת שֶׁהֵם שִׁיר הַלּוֹים אַחֲרֵיהֶם מִצְדַּד הַגְּבִירָה, וְהוּד דְּרָגָה שֶׁל דָּוִד נִקְשְׂרָה בְּשִׁמְאֵל שֶׁל גְּבוּרָה. וְאֶהְרֵן דְּרָגָתוֹ בְּהוּד נִקְשְׂרָה בְּחֶסֶד, זֶהוּ שְׁכֵתוֹב (תהלים טז) נְעֻמוֹת בִּימִינְךָ נִצַּח.

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל שֶׁל הַיַּחֲוֵד כּוֹלֵל בְּרָכוֹ וְקִדְשָׁה, שֶׁהוּא קְדוּשׁ קְדוּשׁ קְדוּשׁ, וּבְרָכָה מִצְדַּד הַיָּמִין, זֶהוּ שְׁכֵתוֹב (במדבר ו) דִּבַּר אֵל אֶהְרֵן וְאֵל בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרָכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְקִדְשָׁה מִצְדַּד הַלּוֹים עֲמוּד הָאֲמָצְעִי, הַקָּשֶׁר שֶׁל יָמִין וְשִׁמְאֵל, וְהוּא קָשֶׁר שֶׁל תַּפְּלִין שֶׁל רֹאשׁ, שֶׁהוּא הָאֵם הַעֲלִיּוֹנָה.

בתורה ובתפלה כמו למוד בהר סיני, ואין אחד שפותח פיו לקטרג, אלא עליונים ותחתונים בהסכמה אחת ברצון אחד: ע"כ מההשמטות.

והנה ה' נצב עליו וגו'. כפן ראה יעקב הקשר של האמונה כאחד. נצב עליו, וכתוב (מלכים א כב) ומלך אין באדום נצב מלך. [נציב מלח] ראה, שכל הדרגות עומדות כלן יחד על אותו הסלם לקשר הכל בקשר אחד, משום שאותו הסלם נתן בין שני צדדים. זהו שכתוב (בראשית כח) אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ וגו'. אלו הם שני צדדים, בימין ובשמאל.

דבר אחר והנה ה' נצב עליו [ויאמר] - על יעקב, שהכל יהיה מרכבה קדושה, ימין ושמאל, ויעקב בתוכם, וכנסת ישראל להקשר ביניהם. זהו שכתוב אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק. מנין לנו שיעקב באמצע? משמע שכתוב אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק [הארץ], ולא כתוב ואלהי יצחק אביך. שפיון שנקשר עם אברהם, נמצא שהוא באמצע. ואחר כך, הארץ אשר אתה שכב עליה - הנה הכל מרכבה קדושה אחת. וכאן הוא ראה שיהיה שלמות האבות.

בא ראה, אלהי אברהם אביך, שפיון שאמר אברהם אביך, ודאי שהוא באמצע. ואלהי יצחק, כפן נרמז שקשור לשני צדדים ואוחז אותם. קשור לצד אחד - שכתוב אברהם אביך. וקשור לצד אחר - שכתוב ואלהי יצחק. תוספת וא"ו ליצחק, להראות שיעקב אחוז לשני צדדים.

ועד שיעקב לא נשא, לא נאמר בגלוי יותר, ונאמר בגלוי למי שמכיר דרכי התורה. אחר שנשא והוליד, נאמר לו בגלוי. זהו שכתוב (בראשית לג) ויצב שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל. מכפן למדנו, מי שלא נשלם למטה - לא נשלם למעלה. שונה יעקב, שנשלם למעלה ולמטה, אבל לא בגלוי.

ואם תאמר שנשלם באותה השעה - לא. אלא ראה שישלם לאחר זמן. ואם תאמר, הנה כתוב והנה אנכי עמך ושמרתיה בכל אשר תלך? אלא השגחת הקדוש ברוך הוא ושמירתו לא נעזבה מיעקב לעולמים בכל מה שהצטרף לו בעולם הזה, אבל בעולם העליון עד שנשלם.

- (ישעיה יט) הנה ה' רכב על ע"ב ק"ל. עב זה יו"ד ה"י וי"ו ה"י. ועוד - יו"ד. יו"ד ה"א. יו"ד ה"א וא"ו. יו"ד ה"א וא"ו ה"א - זה מאה ושלושים. האותיות הראשונות עולות לשבעים ושנים. האותיות שהן תולדותיהן עולות למאה ושלושים. ע"ב ק"ל מאתים ושתיים כחשבון ב"ר.

אתה הוא הבן, הרועה הנאמן, עליך נאמר (תהלים ב) נשקו בר. אתה הוא רבן של ישראל, גדול למטה, רבן של מלאכי השרת, ב"ר למעלה, בן של הקדוש ברוך הוא ושכינתו, [חסר גם] להשלים למאתים ארבעים וחמשה] עליהם נאמר לגבי משיח בן יוסף (שמות ב) גם יהו"ה העביר חטאתך לא תמות. ב"גם" הנה התכפר דוד, וזהו שעור של החלה, ארבעים ושלש ביצים ותוספת חמש ביצה, רמוז (ויקרא ה) וחמשתיו יסף עליו.

אשרי התפלה היוצאת מפיה, כמו שהקדוש ברוך הוא ירד על הר סיני ונאמר בו (דברים כט) כי את אשר ישנו פה עמנו עמד היום [וגו'] ואת אשר איננו פה עמנו היום, כך כשאתה משתדל בתורה ובתפלה, הקדוש ברוך הוא מכנס עליונים ותחתונים, וכל הנשמות הללו שהיו ושעתידין להיות, וכל מחנות המלאכים, ויורד בצלמך לקבל תפלתך ותורתך, משום שמחשבתך ליחד את הקדוש ברוך הוא עם שכינתו בכל המחנות שלו למעלה ולמטה, בתורתך ובתפלתך הקדוש ברוך הוא מצרף מחשבה טובה למעשה, וכמו שהוא אמר אנכי, והם אמרו (שמות כד) נעשה ונשמע.

כך הקדוש ברוך הוא עושה לכל המחנות, והם שותקים ושומעים לדברך, משום שרצונך בהם ליחד הקדוש ברוך הוא ושכינתו בכל המחנות שלו. וכל מה שהקדוש ברוך הוא הבטיח והודה לעשות לך חכמה מפמה טובות שאין להם סוף, כלם אומרים נעשה ונשמע.

ומשום זה אמרו (תהלים קג) ברכו ה' [כל] מלאכיו גברי כח וגומר, והחזיק בך, שהרי הקדוש ברוך הוא ושכינתו וכל המחנות שלו ושל שכינתו הסכימו לעשות כל רצונך, ויותר מדאי הוא כתוב על ידך, ולא נפל דבר קטן מכתובת ידך שלא התקיים. אשרי האיש שאדונו מחשיב אותו כגופו ועושה לו כבוד כדמותו להיות שוקל דברי פיו

אחרים. כְּשִׁדְרָתִי הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, אָמַר לי, אַל תֹּאמַר שֶׁהַדְּבָרִים הִלְלוּ הֵם שֶׁל תִּינוּק, אֲלֵא הֵם דְּבָרִים שֶׁל סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים, וְהַכֵּל רְשׁוּמִים בְּסוּד הַחֲכָמָה.

וַיִּדְרַר יַעֲקֹב נִדְרָר לֵאמֹר אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְגו'. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כִּינּוּן שֶׁכֵּל זֶה הַבְּטִיחַ לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לָמָּה לֹא הֶאֱמִין, שְׁאָמַר אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְגו'? אֲלֵא, אָמַר יַעֲקֹב, חִלּוּם חֲלַמְתִּי, וְהַחֲלוּמוֹת – מֵהֶם אָמַת וּמֵהֶם לֹא אָמַת, וְאִם יִתְקִים, הָרִי יִדְעֵתִי שֶׁהוּא חִלּוּם אָמַת. וְעַל כֵּן אָמַר אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וְגו', כִּמוֹ שֶׁחֲלַמְתִּי, וְהָיָה ה' לִי לֵאלֹהִים. אֲנִי אֶהְיֶה מוֹשֵׁף בְּרִכּוֹת מֵהַמַּעֲזֵן שֶׁל הַנַּחַל שֶׁל הַכֵּל לַמָּקוֹם הַזֶּה שְׁנִקְרָא אֱלֹהִים.

בֵּא רָאָה, יִשְׂרָאֵל שֶׁהוּא בְּאֲמֻצָּע, הַכֵּל הוּא נוֹטֵל בְּרֵאשׁוֹנָה מֵהַמָּקוֹר שֶׁל הַכֵּל, וְאַחַר שִׁיגִיעַ אֵלָיו, מִמֶּנּוּ שׁוֹפֵעַ וּמִמְשִׁיף לַמָּקוֹם הַזֶּה, מִשְׁמַע שִׁפְתוֹב וְהָיָה ה' לִי – בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאַחַר הַכֵּל – לֵאלֹהִים. כִּמוֹ שֶׁאֱלֹהִים יִהְיֶה שׁוֹמֵר וְעוֹשֶׂה לִי כָּל אוֹתָן הַטּוֹבוֹת, אִף אֲנִי אֶהְיֶה מוֹשֵׁף לוֹ מֵהַמָּקוֹם שֶׁלִּי כָּל אוֹתָן הַבְּרִכּוֹת, וְיִתְחַבֵּר בּוֹ הַקָּשֶׁר שֶׁל הַכֵּל. מִתִּי? וְשִׁבְתִּי בְּשִׁלּוּם אֶל בֵּית אָבִי, כְּשֶׁאֶהְיֶה יוֹשֵׁב בְּדִרְגָּה שֶׁל שִׁלּוּם לְתַקֵּן אֶת בֵּית אָבִי, וְשִׁבְתִּי בְּשִׁלּוּם דְּיוֹקָא, אֲזִי וְהָיָה ה' לִי לֵאלֹהִים.

דְּבָר אַחַר וְשִׁבְתִּי בְּשִׁלּוּם אֶל בֵּית אָבִי, שֶׁשֵּׁם הוּא הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה, שֵׁם אֲשֶׁתִּלָּם. וְהָיָה ה' לִי לֵאלֹהִים. בַּמָּקוֹם הַזֶּה אֶעֱלֶה [נִתְעַלָּה] מִדִּרְגָּה זוֹ לְדִרְגָּה אַחֲרַת כְּרֵאוֹי, וְשֵׁם אֶעֱבֹד עֲבוּדָתוֹ.

רַבִּי חֲיִיא פָּתַח וְאָמַר, דְּבָרֵי עֲוֹנוֹת גָּבְרוּ מִנִּי פִּשְׁעֵינוּ אֶתָּה תִּכְפְּרֵם. הַפְּסוּק הַזֶּה קָשָׁה, שְׂאִין סוֹפּוֹ רֵאשׁוֹ וְאִין רֵאשׁוֹ סוֹפּוֹ. אֲלֵא דְּוֹד בְּקֵשׁ עַל עֲצָמוֹ, וְאַחַר כֵּן בְּקֵשׁ עַל הַכֵּל (תְּהִלִּים סה) דְּבָרֵי עֲוֹנוֹת גָּבְרוּ מִנִּי. אָמַר דְּוֹד, אֲנִי יִדְעֵתִי בְּעֲצָמֵי שִׁחְטָאֵתִי, אֲבָל כִּמָּה רְשָׁעִים הֵם בְּעוֹלָם שֶׁהִתְגַּבְּרוּ חֲטָאֵיהֶם עֲלֵיהֶם יוֹתֵר מִמִּנִּי. הוֹאִיל וְכֵן, לִי וְלָהֶם, פִּשְׁעֵינוּ אֶתָּה תִּכְפְּרֵם.

בֵּא רָאָה, בְּשַׁעָה שְׂרַבִּים הַרְשָׁעִים בְּעוֹלָם, הֵם עוֹלִים עַד אוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁסְּפָרִי הַרְשָׁעִים נִפְתְּחוּ, כִּמוֹ שְׁנִאָמַר הַ(בֵּית) דִּין יוֹשֵׁב וּסְפָרִים

וַיִּיקֵץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲכֵן יֵשׁ ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יִדְעֵתִי. וְכִי תִמְיָהָה הוּא שְׁלֹא יִדְעַ? אֲלֵא מָה זֶה וְאֲנֹכִי לֹא יִדְעֵתִי? כִּמוֹ שְׁנִאָמַר (שְׁמוּאֵל-א יג) וּפְנֵי ה' לֹא חֲלִיתִי. אָמַר, וְכִי כָּל זֶה הִתְגַּלָּה לִי וְלֹא הִסְתַּכַּלְתִּי לְדַעַת אֲנֹכִי, וְלִהְפָּנֵס תַּחַת כִּנְפֵי הַשָּׁכִינָה וְלִהְיוֹת שְׁלָם?

בֵּא רָאָה, כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית כה) וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי. כָּל יוֹם וְיוֹם רָאִתָּה רַבְּקָה אֶת אוֹר הַשָּׁכִינָה, שֶׁהַשָּׁכִינָה הִיְתָה בְּמִשְׁכָּנָה, וְהִתְפַּלְלָה שֵׁם. כִּינּוּן שֶׁרָאִתָּה צָרְתָה בְּמַעֲיָה, מָה כְּתוּב? וְתִלְךָ לְדַרְשׁ אֶת ה'. יִצְאָה מִהַדְּרָגָה הַזֹּאת לְדִרְגָּה אַחֲרַת, שֶׁהִיא הוֹי"ה. מִשׁוּם כֵּן אָמַר יַעֲקֹב, וְכִי כֵּן רָאִיתִי וְאֲנֹכִי לֹא יִדְעֵתִי? מִשׁוּם שֶׁהָיָה לְבַדּוֹ וְלֹא נִכְנַס תַּחַת כִּנְפֵי הַשָּׁכִינָה.

מִיד – וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מָה נוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה. הַדְּבָר הַזֶּה הוּא לְשֵׁנֵי הַצְּדָדִים. מָה נוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה – אֶחָד עַל אוֹתוֹ הַמָּקוֹם שְׁאָמַר בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאֶחָד עַל אוֹת הַבְּרִית הַקְּדוּשָׁה, שְׁלֹא צָרִיךְ לְהַבְטִיל.

וְאִתָּה עַל גַּב שֶׁהֵם לְשֵׁנֵי צְדָדִים – הוּא אֶחָד. אָמַר, אִין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים. אִין זֶה לְהִיּוֹת בְּטֵל, אִין זֶה לְהַמְצֵא לְבַדּוֹ, זֶה לֹא הָעֲמִידָה שְׁלוֹ, אֲלֵא בֵּית אֱלֹהִים, לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וְלַעֲשׂוֹת בּוֹ פְּרוֹת וְלִהְרִיק לוֹ בְּרִכּוֹת מִכָּל אֵיבָרֵי הַגּוּף, שֶׁזֶהוּ הַשַּׁעַר שֶׁל כָּל הַגּוּף. זֶהוּ שִׁפְתוֹב וְזֶה שַׁעַר הַשְּׁמַיִם. זֶה הַשַּׁעַר שֶׁל הַגּוּף וְדָאִי, שַׁעַר הוּא לְהִרְיֵק בְּרִכּוֹת לְמַטָּה, אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה. אֶחָד לְמַעְלָה – שִׁפְתוֹב וְזֶה שַׁעַר הַשְּׁמַיִם. [אֶחָדוֹ] לְמַטָּה – שִׁפְתוֹב אִין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים. וְעַל זֶה, וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מָה נוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה. וּבְנֵי אָדָם אִינֵם מִשְׁגִּיחִים בְּכַבּוּד שְׁבוּ לְהִיּוֹת בּוֹ שְׁלָם לְמַעְלָה וְלְמַטָּה. בֵּא אָבִיו וּנְשָׁקוֹ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּשֶׁשְׁמַעֵתִי אוֹתָם הַדְּבָרִים מִפִּי, כְּכִיתִי וְאָמַרְתִּי, בְּרוּךְ הַרְחֵמֵן שְׁלֹא בְטֵל מִן הָעוֹלָם הַחֲכָמָה הָעֲלִיוֹנָה. הִלְכֵתִי עִמָּם עַד שֶׁלֵּשׁ פְּרָסָאוֹת עַד שֶׁנִּכְנַסְתִּי עִמָּהֶם לְעִיר. לֹא הִסְפִּיקוּ לְהַכְנִס, עַד שֶׁשָּׁדַף אוֹתוֹ הָאִישׁ אֶת בְּנוֹ, וְאָמְרוּ לוֹ, דְּבָרִיךָ לֹא יִהְיֶה לְבִטְלָה.

אָמַרְתִּי, זֶה שְׁאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, שֶׁהַדְּבָרִים הִלְלוּ הֵם כָּל־סוּד הַחֲכָמָה וְלִהְרָאוֹת דְּבָרִים

אֲבָנִים לְמָקוֹם מוֹשְׁבָה לְשֵׁרוֹת עֲלֵיהֶם, [זֶהוּ שְׁכָתוֹב] וְהָרִי כְּתוֹב וְהָאֲבֵן הַזֹּאת אֲשֶׁר שְׁמָתִי מִצְבָּה – [עֲלִיוְנָה הִיָּה צְרִיף לְהִיּוֹת!] מִשׁוֹם [כִּינֵן] שְׁאָמַר אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים, כָּאֵן הָרִים אוֹתָהּ מִצְבָּה עֲלִיוְנָה, מִשׁוֹם שְׁתֻּלָּה בָּהּ כָּל הַשְּׁבַח שֶׁל זֶה, שְׁאֵין זֶה לְקִיָּם [לְמַטָּה] כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים, וַיִּפֶּה. וְעַל כֵּן אֲשֶׁר שְׁמָתִי מִצְבָּה.

יְהִיָּה בֵּית אֱלֹהִים, לְעוֹלָמִים. בֵּית אֱלֹהִים? בֵּית ה' הִיָּה צְרִיף לְהִיּוֹת, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר לְכוּנֵן אֶת בֵּית ה', וְכֵן (תְּהִלִּים קכב) בֵּית ה' נִלְךְ. אֲלֵא מָקוֹם בֵּית הַדִּין הוּא מְשֻׁנֵּי צְדָדִים עֲלִיוְנִים – מִצַּד הַיּוֹבֵל שֶׁהוּא אֱלֹהִים חַיִּים, וַיִּמְהַצֵּד שֶׁל יִצְחָק אֱלֹהִים.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הַיּוֹבֵל, אֵף עַל גַּב שְׁהַדִּינִים [יּוֹצְאִים] מִתְּעוֹרְרִים מִמֶּנָּה וְכֻלָּם רַחֲמִים [וְדִינִים], כָּל הַשְּׁמֵחוֹת יּוֹצְאוֹת מִמֶּנָּה, וְהוּא שְׁמֵחַת [וְהוּא חֲרוֹת] הַכֹּל. אֲלֵא בֵּית אֱלֹהִים – הַצַּד שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה. אִם לְטוֹב, בְּצַד [הַיּוֹבֵל] הַשְּׁמָאל מִתְּעוֹרְרַת בּוֹ אַהֲבָה, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר שְׁמָאלוֹ תַּחַת לְרֵאשִׁי. אִם לְרַע, בְּצַד הַשְּׁמָאל מִתְּעוֹרְרַת בּוֹ דִּין קָשָׁה, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר מִצְפוֹן תַּפְתַּח הַרְעָה עַל כָּל יִשְׁבֵּי הָאָרֶץ. וְדַאי בֵּית אֱלֹהִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, בֵּית אֱלֹהִים, הַיְנוּ שְׁכָתוֹב קְרִית מְלָךְ רַב. יֵשׁ מְלָךְ סֵתָם וַיֵּשׁ מְלָךְ רַב. וְדַאי שְׁהַעוֹלָם הָעֲלִיוֹן הוּא מְלָךְ רַב, וְזוֹהִי קְרִית מְלָךְ רַב.

נִפְתָּחִים, וְאוֹתוֹ סִפֵּר [הַדִּין עוֹמֵד עֲלֵיהָ]. [לְמַעְלָה מִרְאֵשׁוֹ שֶׁל דָּוִד הוּא] מִשׁוֹם כֶּךָ דְּכָרִי עוֹנוֹת גָּבְרוּ מִנִּי, וְעַל כֵּן פִּשְׁעֵינוּ אֶתָּה תִּכְפְּרֵם.

יַעֲקֹב כְּמוֹ כֵּן מִשׁוֹם כֶּךָ לֹא הָאָמִין. אִם תֵּאמַר שֶׁלֹּא הָאָמִין בְּקִדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא – לֹא. אֲלֵא שֶׁלֹּא הָאָמִין בְּעִצְמוֹ. אוֹלֵי יַחֲטָא, וְאוֹתוֹ הַחֲטָא יִמְנַע אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יָשׁוּב בְּשָׁלוֹם וְתִסְתַּלַּק מִמֶּנּוּ הַשְּׁמִירָה, וּמִשׁוֹם כֶּךָ לֹא הָאָמִין בְּעִצְמוֹ. וְהִיָּה ה' לִי לְאֱלֹהִים אֲפִלוּ רַחֲמִים, כְּשֶׁאֲשׁוּב בְּשָׁלוֹם, אֲשִׁים כְּנַגְדֵי אֶת הַדִּין, מִשׁוֹם [שְׁהָרִי] שְׁאֵנִי עוֹבֵד לְפָנָיו תָּמִיד.

אָמַר רַבִּי אַחָא, אָמַר יַעֲקֹב, כָּעֵת אֵינִי צְרִיף אֶת הַדִּין. כְּשֶׁאֲשׁוּב לְבֵית אָבִי אֶתְכַלֵּל בְּדִין וְאֶתְקַשֵּׁר בּוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, לֹא כֶּךָ, אֲלֵא אָמַר, עֲכָשׁוּ אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי, אֲנִי צְרִיף שְׁהַדִּין יִשְׁמַר אוֹתִי עַד שֶׁאֲשׁוּב בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי. אֲבָל כִּינֵן שֶׁאֲשׁוּב בְּשָׁלוֹם, אֲכַלִּיל אֶת הַרַחֲמִים בְּדִין, וְאֶתְקַשֵּׁר בְּקִשְׁרֵי נֶאֱמָן לְהַכְלִיל הַכֹּל יַחַד. וְהָאֲבֵן הַזֹּאת אֲשֶׁר שְׁמָתִי מִצְבָּה יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים, שְׁהָרִי אֲזֵ הַכֹּל יִהְיֶה קִשְׁרֵי אַחַד, וְהָאֲבֵן הַזֹּאת מִתְּבַרְכַת מִיָּמִין וּמִשְׁמָאל, מִתְּבַרְכַת מִמַּעְלָה וּמִמַּטָּה, מִשׁוֹם [זֶה] שְׁאֶתָּן מַעֲשֵׂר מְכַל.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, הִנֵּה כְּתוֹב וַיִּקַּח מֵאֲבֵנֵי הַמָּקוֹם. וְאִם תֵּאמַר שֶׁהָאֲבֵן הַזֹּאת עֲלִיוְנָה [עַל] כְּמָה

❦ סדר הלימוד ליום כו טבת [יום 115 בשנה] ❦

לְבַדּוֹ. וְדוּד בְּרַח, כָּל אוֹתָם שְׁלִיטֵי הָאָרֶץ וְכָל אוֹתָם גְּבוּרֵי הָאָרֶץ וְרֵאשֵׁי יִשְׂרָאֵל, כָּלָם בְּרַחוּ עִמּוֹ, וְסוּבְבִים מִיְמֵינוּ וּמִשְׁמָאלוֹ לְשָׁמַר אוֹתוֹ מִכָּל הַצְּדָדִים. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה הַשֵּׁבַח הַזֶּה, אָמַר שִׁירָה.

וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּלָם פָּגְשׁוּ אֶת הַבָּאָר הַזֶּה. לְמַה דָּוִד לֹא פָגַשׁ בָּהּ? אֲלָא דָּוִד בַּעַל שְׁנֵאָה הָיָה כְּנִגְדּוֹ [שֶׁל הַבָּאָר] בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, וּמִשׁוּם כֶּף לֹא פָגַשׁ בָּהּ. אֶת יַעֲקֹב וּמִשֶּׁה קִבְּלָה אוֹתָם הַבָּאָר בְּשִׂמְחָה וְרִצְתָהּ לְהִתְקָרֵב עִמָּם. וְעַל כֵּן, כִּיּוֹן שֶׁרָאָתָה אוֹתָם הַבָּאָר הַזֶּה, עָלוּ הַמַּיִם אֵלֶיהָ כְּאִשָּׁה שֶׁשִּׂמְחָה עִם בַּעְלָהּ.

וְאִם תֹּאמַר, הִנֵּה אֵלֶיהוּ בְּרַח וְלֹא פָגַשׁ בָּהּ, לְמַה? אֲלָא אֵלֶיהוּ הוּא לְמַטָּה מִן הַבָּאָר, וְלֹא לְמַעְלָה, כְּמוֹ שֶׁהָיוּ מִשֶּׁה וְיַעֲקֹב, וּמִשׁוּם כֶּף הוּא מְלֵאךָ וְעוֹשֶׂה שְׁלִיחוֹת. וּמִשׁוּם שֶׁיַּעֲקֹב וּמִשֶּׁה הֵם לְמַעְלָה מִן הַבָּאָר, הַבָּאָר שִׂמְחָה אֵלֵיהֶם וְעֵלְתָה לְקַבֵּל אוֹתָם כְּאִשָּׁה שֶׁשִּׂמְחָה לְבַעְלָהּ וּמְקַבֵּל אוֹתוֹ.

וַיֵּרָא וְהִנֵּה בָּאָר בְּשָׂדֵה. סוּד הוּא שֶׁרָאָה אֶת הַבָּאָר הַזֶּה לְמַעְלָה, זֶה כְּמוֹ זֶה. כְּתוּב שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ. אִם הֵם שְׁלֹשָׁה, לְמַה כְּתוּב וְנִאֲסָפוּ שָׁמָּה כָּל הָעֲדָרִים? אֲלָא הֵם שְׁלֹשָׁה: דָּרוֹם, מִזְרָח, צָפוֹן. דָּרוֹם מִן הַצַּד הַזֶּה, וְצָפוֹן מִהַצַּד הַזֶּה, וּמִזְרָח בֵּינֵיהֶם. וְאֵלּוֹ עוֹמְדִים עַל הַבָּאָר הַזֶּה וְאוֹחֲזִים אוֹתָהּ וּמְמַלְאִים אוֹתָהּ. מָה הַטַּעַם? מִשׁוּם כִּי מִן הַבָּאָר הַזֶּה יִשְׁקוּ הָעֲדָרִים. הִינּוּ שֶׁכְּתוּב יִשְׁקוּ כָּל חֵיתוֹ שְׂדֵי.

תּוֹסֵפּוֹת

וַיֵּרָא וְהִנֵּה בָּאָר בְּשָׂדֵה. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כְּתוּב (ישעיה נא) שִׁמְעוּ אֵלַי רֹדְפֵי צָדֵק. אוֹתָם הַמְּבַקְשִׁים סוּד הָאֲמוּנָה, אוֹתָם שֶׁנִּדְבְּקוּ בְּקִשְׁר הָאֲמוּנָה, אוֹתָם שֶׁיּוֹדְעִים דְּרָכֵי הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן [קָרְבוּ שְׁמַעוֹ].

בְּשַׁעוּלִים שְׁנַיִם וַיֵּצְאוּ לְקִרְאָת אֶחָד – מְקַבְּלִים אוֹתוֹ בֵּין שְׁתֵּי זְרוּעוֹת. שְׁנַיִם יוֹרְדִים לְמַטָּה, שְׁנַיִם הֵם, אֶחָד בֵּינֵיהֶם. שְׁנֵי אֵלֶּה מוֹשֵׁב הַנְּבִיאִים, הַמְּקוֹם שֶׁיּוֹנְקִים בּוֹ, אֶחָד בֵּינֵיהֶם, שֶׁהוּא מִתְחַבֵּר בְּכָל, הוּא נוֹטֵל הַכֹּל.

רַבִּי חֵיָא וְרַבִּי חִזְקִיָה הָיוּ יוֹשְׁבִים תַּחַת הָאֵילָנוֹת שֶׁל שְׂדֵה אוֹנוֹ. נִרְדָּם רַבִּי חֵיָא, וְרָאָה אֶת אֵלֶיהוּ. אָמַר, מֵהוֹכַחַת הַדֶּרֶךְ שֶׁל מֵר מְאִיר הַשְּׂדֵה. אָמַר, כָּעֵת בְּאִתִּי לְהוֹדִיעַ שֶׁקְרוּבָה יְרוּשָׁלַיִם לְהַחֲרֹב, וְכָל אוֹתָן קְרִיּוֹת הַחֲכָמִים, מִשׁוּם שִׁירוּשָׁלַיִם הִיא דִין, וְעַל דִּין עוֹמְדָת וְעַל דִּין תַּחֲרֹב, וְהִנֵּה נִתְּנָה רְשׁוּת לְסַמְא"ל עָלֶיהָ וְעַל גְּבוּרֵי הָעוֹלָם, וּבְאִתִּי לְהוֹדִיעַ לְחֲכָמִים אוֹלֵי יְאָרִיכוּ אֶת שְׁנוֹת יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהָרִי כָּל זְמַן שֶׁנִּמְצָאָת בָּהּ תוֹרָה – הִיא עוֹמְדָת, מִשׁוּם שֶׁהַתוֹרָה עֵץ הַחַיִּים הָעוֹמֵד עָלֶיהָ. כָּל זְמַן שֶׁהַתוֹרָה מִתְעוֹרֶרֶת לְמַטָּה – עֵץ הַחַיִּים לֹא זֶז לְמַעְלָה. פְּסָקָה הַתוֹרָה לְמַטָּה – עֵץ הַחַיִּים מְסַתְּלָק [מִמֶּנָּה] מִן הָעוֹלָם.

וְעַל כֵּן, כָּל זְמַן שֶׁהַחֲכָמִים יִשְׁמְחוּ בַתוֹרָה, לֹא יוּכַל עָלֵיהֶם סַמְא"ל, שֶׁהָרִי כְּתוּב הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהַיְדִים יָדֵי עֲשׂוֹ. זֶה הַתוֹרָה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁנִּקְרָאת קוֹל יַעֲקֹב. בְּעוֹד שְׁאוֹתוֹ קוֹל לֹא פוֹסֵק, הַדְּבֹר שׁוֹלֵט וְיָכוֹל, וְעַל כֵּן לֹא צָרִיךְ לְהַפְסִיק בַתוֹרָה. וְהַתְעוֹרֵר רַבִּי חֵיָא, וְהֵלְכוּ וְאָמְרוּ אֶת הַדְּבָר הַזֶּה לְחֲכָמִים.

אָמַר רַבִּי יִיסָא, הַכֹּל יוֹדְעִים אֶת זֶה, וְכֶף הוּא, שֶׁכְּתוּב אִם ה' לֹא יִשְׁמֵר עִיר שְׁוֹא שֶׁקָּד שׁוֹמֵר. אֵלּוֹ הֵם שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַתוֹרָה, הַקְּרִיָה הַקְּדוּשָׁה עוֹמְדָת עָלֵיהֶם, וְלֹא עַל הַגְּבֹרִים הַגְּבוּרִים שֶׁל הָעוֹלָם, הִינּוּ שֶׁכְּתוּב אִם ה' לֹא יִשְׁמֵר עִיר וְגו'.

וַיֵּרָא וְהִנֵּה בָּאָר בְּשָׂדֵה וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים ג) מִזְמוֹר לְדָוִד בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אֲבֻשָׁלוֹם בְּנוֹ. בְּפָסוּק הַזֶּה הַתְעוֹרְרוּ הַחֲבֵרִים, אֲבָל מִזְמוֹר לְדָוִד, לְמַה אָמַר שִׁירָה? אִם מִשׁוּם שֶׁבְנוֹ הוּא שָׁקֵם עָלָיו, יוֹתֵר קִינָה הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת, שֶׁהָרִי הִרְעָ עָלָיו עַל הָאָדָם קֶצֶת מְקָרְבוֹ מִשְׁאֲחַר הַרְבֵּה. אֲלָא מִזְמוֹר לְדָוִד, אָמַר שִׁירָה, וְכֶף בְּקֶשׁ דָּוִד, שֶׁחָשַׁב שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא סִלַּק אֶת חֲטָאוֹ לְעוֹלָם הַהוּא. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה שֶׁכָּאֵן בְּעוֹלָם הַזֶּה רוּצָה לְגַבּוֹת מִמֶּנּוּ, שְׁמַח.

עוֹד, שֶׁרָאָה שֶׁעֲלִיּוֹנִים מִמֶּנּוּ הָיוּ בְּעוֹלָם שֶׁבְרַחוּ, וְכָלָם לְבָדָם. יַעֲקֹב בְּרַח, שֶׁכְּתוּב (הושע יב) וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שְׂדֵה אָרֶם, וּבְרַח לְבַדּוֹ. מִשֶּׁה בְּרַח, שֶׁכְּתוּב (שמות כ) וַיִּבְרַח מִשֶּׁה מִפְּנֵי פְרָעָה, וּבְרַח

הצאן והשיבו את האבן על פי הבאר. ויגללו את האבן מעל פי הבאר. ויגל את האבן מעל פי הבאר. הרי שבעה, ובודאי שפך זה.

בַּמִּשָּׁה לא כתוב אלא פעם אחת, שכתוב וישב בארץ מדין וישב על הבאר. משום שמשנה נפרד מכל וכל מהבית שלמטה, ויעקב לא נפרד כלל. במשה אחד, ככתוב (שיר ה) אחת היא יונתי תמתי. אחת היא לאמה. ומשום כך משה היה בעל הבית והתעלה למעלה. במשה כתוב וישב על הבאר. ביעקב – וירא והנה באר בשדה, ולא כתוב וישב על הבאר.

דָּבָר אחר ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה – רבי אבא פתח ואמר, (תהלים קו) אשרי שמרי משפט עשה צדקה בכל עת. אשרי שמרי משפט אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורת אמת להשתדל בה ימים ולילות, שהרי כל מי שמשתדל בתורה, יש לו חרות מהכל, חרות מן המות, שלא יכול לשלט עליו, והרי פרשוה, משום שכל מי שמשתדל בתורה ונאחז בה, נאחז בעץ החיים. ואם מרפה את עצמו מעץ החיים, הנה עץ המות שורה עליו ונאחז בו. זהו שכתוב (משלי כד) התרפית ביום צרה צרה צר כחכה. התרפית – אם מרפה ידיו מן התורה.

בְּיוֹם צרה צר כחכה, מה זה צר כחכה? צר כח כה. שהרי היא תמיד לימין, ושמירתה תמיד על בן אדם כאשר הולך בדרכי התורה, ואז דוחה את הרע החוצה שלא יקרב לבן האדם ולא יוכל לקטרג לו. וכשאדם סוטה מדרכי התורה ומתרפה ממנה, אזי צר כח כה, משום שאותו הרע, שהוא השמאל, שולט על האדם, ודוחה את ה"כה" זהו החוצה, עד שדוחק אותו מקום בצרה.

דָּבָר אחר צר כחכה – שכאשר בן אדם אוהב בדרכי התורה, נאהב למעלה ונאהב למטה, והוא אהוב של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (שמואל ב יב) וה' אהבו, שהיה אהוב של הקדוש ברוך הוא, ואוהב אותו. וכשאדם סוטה מדרכי התורה, אזי צר כח כה, צר שלו ובעל שנאה הוא אליו, ושולט עליו אותו שנקרא רע, עד שמקטרג בו בעולם הזה ובעולם הבא.

אוֹתָהּ באר קדושה עומדת תחתיהם, היא שדה התפוחים הקדושים. מהבאר הזו משקים העדרים, כל אותן המרפכות, כל אותם בעלי כנפים. שלשה קימים רובצים [עומדים] על הבאר הזו. הבאר הזו מתמלאת מהם. זהו שכתוב פי מן הבאר והיא ישקו העדרים וגו'. זה נקרא אדנ"י, ועל זה כתוב אדנ"י אלהים אתה החלות, וכתוב והאר פניך על מקדשך השמים למען אדנ"י. ארון כל הארץ. זהו שכתוב הנה ארון הברית ארון כל הארץ. ע"כ התוספתא.

וְנִאֲסְפוּ שמה כל העדרים, הינו שכתוב (קהלת א) כל הנחלים הלכים את הים. ויגללו את האבן – מעבירים ממנה את תקף הדין הקשה, אותו שפא ונקרש, [מים זכרים] שאז נקרא אבן, ולא יוצאים ממנה מים החוצה. וכשאותם הנחלים באים, מתחזק הדרום, שהוא הימין, ולא יכול הצפון להקריש את המים, כנהר הזה, כשמימיו רבים, לא קופאים ונקרשים המים, כמו נהר שמימיו מועטים.

וְעַל כן, כשאותם נחלים באים, מתחזק הדרום, שהוא הימין, והמים מפשירים ושופעים ומשקים את העדרים, כמו שאמרנו, שכתוב ישקו כל חיתו שדי. והשיבו את האבן על פי הבאר, למקומה, משום שהעולם צריך את הדין שלה, שתהיה בדין, להוכיח את הרשעים בה.

בֵּא ראה, כשיעקב היה יושב על הבאר וראה המים עולים אליו, ידע ששם תזדמן לו אשתו. וכן במשה, כשישב על הבאר, כיון שראה שהמים עולים אליו, ידע שאשתו תזדמן לו לשם. וכך היה ליעקב, ששם הזדמנה לו אשתו, כמו שכתוב עודנו מדבר עמם ורחל באה עם הצאן. ויהי כאשר ראה יעקב את רחל וגו'. משה, שכתוב (שמות ב) ויבאו הרעים ויגרשום וגו', ושם הזדמנה לו צפורה, משום שאותה הבאר גרמה להם.

בֵּא ראה, הבאר הזו כתובה שבע פעמים בפרשה הזו, משום שהיא רמז לשבע. וכך נקראת באר שבע. [ומשום] הבאר הזו נזכרת שבע פעמים בפרשה הזו, שכתוב וירא והנה באר בשדה. כי מן הבאר ההיא. והאבן גדלה על פי הבאר. ונאספו שמה כל העדרים וגו' מעל פי הבאר. והשקו את

בא ראה, הרע הזה, שהוא יצר הרע, שולט על העולם בכמה צדדים, וכמה שלטון יש לו בעולם, והוא נחש תקיף שחטא בו אדם, ונכשלים בו בני העולם ומושכים אותו עליהם, עד שמוציא להם את נשמותיהם.

בא וראה, כשהוא שולט, שולט על הגוף. וכיון ששולט על הגוף, יוצאת ממנו הנשמה, משום שהגוף נטמא, והנשמה עולה, ואין שולט עליו עד שנוטל רשות. וכמה הם שבאים מצדו ושולטים על העולם, והרי שנינו שכל מעשי העולם שנעשים ושולטים בהם, ויש לו ממנים ושמשים, כלם שמשים במעשי העולם.

בא ראה, מי שמשתדל בצדקה, אותה צדקה שעושה עולה למעלה ומגיעה למעלה לאותו המקום של יעקב, שהוא מרכבה עליונה, וממשיך ברכות למקום שהוא מן המעין של כל המענינות. ומאותה הצדקה ממשיך ומרבה ברכות לכל אותם התחתונים ולכל המרכבות ולכל החילות, וכלם מתברכים, ונוספים אורות פראוי, משום שכלם נקראו עת, וזהו שכתוב עשה צדקה בכל עת.

בא ראה, בזמן שהיו ישראל בארץ הקדושה, הם היו מושכים ברכות ממעלה למטה. וכשיצאו ישראל מן הארץ הקדושה, נכנסו תחת רשות אחרת, ונמנעו הברכות מן העולם.

בא ראה, יעקב היה תחת רשות קדושה. כיון שיצא מן הארץ, נכנס לרשות אחרת. וטרם שנכנס תחת רשות אחרת, התגלה עליו הקדוש ברוך הוא בחלום וראה כל מה שראה, והלכו עמו מלאכים קדושים, עד שישב על הבאר. וכיון שישב על הבאר עלו אליו המים, וכן היה משה, שמשם הזדמנה לו אשתו. סוד הדבר - הבאר לא עולה אלא כשרואה את הקשר שלה להתחבר עמו.

ואמר רבי אבא, כל הפסוקים הללו קשים זה על זה. בראשונה כתוב ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. ולכן היה יושב בחרן. למה נסע משם? שכתוב וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם. ומנין לנו שבחרן היה דיורו של לבן? שכתוב ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מחרן אנחנו. ויאמר הידעתם את לבן בן נחור ויאמרו ידענו. משמע שדיורו של לבן היה בחרן.

אלא יעקב אמר, אני רוצה להכנס בשכינה משום שאני רוצה להתחתן. כשאבא נשא ושלח

בא ראה, הרע הזה, שהוא יצר הרע, שולט על העולם בכמה צדדים, וכמה שלטון יש לו בעולם, והוא נחש תקיף שחטא בו אדם, ונכשלים בו בני העולם ומושכים אותו עליהם, עד שמוציא להם את נשמותיהם.

בא וראה, כשהוא שולט, שולט על הגוף. וכיון ששולט על הגוף, יוצאת ממנו הנשמה, משום שהגוף נטמא, והנשמה עולה, ואין שולט עליו עד שנוטל רשות. וכמה הם שבאים מצדו ושולטים על העולם, והרי שנינו שכל מעשי העולם שנעשים ושולטים בהם, ויש לו ממנים ושמשים, כלם שמשים במעשי העולם.

ועל כן הוא קץ של השמאל, והרי פרשוה שיש קץ לימין ויש קץ לשמאל, והקץ של השמאל הזה הוא קץ כל בשר. נקרא קץ כל בשר, לא נקרא קץ כל רוח, וסוד הדבר - זהו קץ [כל בשר] וזהו קץ. זה קץ על בשר, וזה על רוח. משום כך זה פנימי וזה חיצוני, זה ימין וזה שמאל, זה קדוש וזה טמא, והנה פרשוה.

בא וראה סוד עליון קדוש של האמונה, הסוד של עולם הזכר ועולם הנקבה, וכל קדש הקדשים בו, וכל סודות האמונה מכאן יצאו, וכל החיים וכל החרות, וכל הטובות וכל האורות הם מכאן, וכל הברכות וטללי נדבות, וכל האהבה של האהבות הכל מהצד הזה, סוד הדרום.

מצד הצפון מתפשטות דרגות עד שמגיעה למטה פסלת הזהב, בצד הטמאה, לכלוף טמא, ואוחז את זה למעלה, ואוחז את זה למטה. וכאן מזדווגים זכר ונקבה יחד, והם רוכב נחש, הסוד של זכר ונקבה, וזה סוד עזאז"ל.

ומכאן נפרדות הדרגות ויוצאים כמה צדדים לעולם, שמתפשטים מכאן ושולטים על העולם, וכלם צדדי הטמאה, וממנים שרים לתוך העולם. בא ראה, כשיצא עשו לעולם, כלו אדם כשושנה בשער כמו השעיר, ומשם אלופים, מגנים ממנים [שנים עשר] ששולטים בעולם, והנה פרשוה.

בא ראה, אשרי שמרי משפט - ששומרים האמונה של הקדוש ברוך הוא, משום

בא ראה, בשעה שיעקב עבד שבע שנים ראשונות, יצא קול ואמר: יעקב, כתוב מן העולם ועד העולם. העולם הנסתר שלמעלה היובל, משם הראשית. שאלו שהם נסתרים, שלא התגלה להם, הם מן היובל. משום כך נסתמו מיעקב שלא ידע, שחשב שהרי הם מן השמטה, וכדי שיעשה ראשית מן העולם שלמעלה התכסו ממנו, משום שהיובל הוא נסתר. ואחר שעברו שני היובל המכסים, עשה שני שמטה הנגלים, והתעטר בשני עולמות ואחז אותם.

בא ראה, לאה הולידה ששה בנים ובת אחת, וכך ראוי, שהרי ששה צדדים עומדים עליה, ואלו ששה ובת אחת בסוד עליון יצאה. רחל הולידה שני צדיקים, וכך ראוי, הנה שמטה, שבין שני צדיקים יושבת לעולמים, שכתוב צדיקים יירשו ארץ. צדיק למעלה וצדיק למטה. הצדיק למעלה, ממנו שופעים מים עליונים. הצדיק למטה, ממנו נובעת הנקבה מים לזכר בתשוקה שלמה. צדיק מצד זה, וצדיק מצד זה. כמו שהזכר למעלה יושב בין שתי נקבות, כך גם הנקבה למטה יושבת בין שני צדיקים.

ועל כן יוסף ובנימין הם שני צדיקים. יוסף זכה להיות צדיק למעלה, משום ששמר את הברית, ובנימין הוא צדיק למטה, לעטר את השמטה בין שני צדיקים – יוסף הצדיק ובנימין הצדיק.

וכי בנימין היה צדיק? כן, שכל ימיו לא חטא באות הברית הזו. ואף על גב שלא הזדמן לו מעשה כמו יוסף, אם כן למה נקרא צדיק? אלא כל ימי יעקב, כשהיה באבל של יוסף, לא שמש מטתו. ואם תאמר, שכשנטל יוסף מיעקב, עלם היה ולא נשוי, ואתה אומר שלא שמש מטתו? אלא אף על גב שהתחתן לאחר מכן, לא רצה לשמש מטתו.

ואנו כך שנינו, בשעה ששאל יוסף את בנימין, אמר לו: יש לך אשה? אמר לו: כן. אמר לו: יש לך בנים? אמר לו: כן. ואיך נקראים? אמר לו: על שם אחי וכו', [אמר לו, יש לך בנים? אמר לו, עתידים לי. והיאך תקראם? אמר לו, על שם אחי וגו'] גרא ונעמן וגו', שכתוב ובני בנימין בלע ובכר וגו', ואתה אמרת שלא שמש? [אלא באותה שעה].

את העבד, מצא עין המים, ואז הזדמנה לאבא אשה, והנה במקום הזה לא מצאתי לא עין ולא באר ולא מים, ומיד – וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם, ושם הזדמנה לו באר, כמו שאמרנו, והזדמנה לו אשתו.

רבי אלעזר אמר, חרן, שם היה ודאי, והבאר הזו היתה בשדה. שאם לא כך, למה כתוב ותרץ ותגד לאביה? אלא משום שהיה סמוך לעיר.

ואמר רבי אלעזר, יעקב שהזדמנה לו אשה על הבאר, למה לא הזדמנה לו לאה, שהרי העמידה לו ליעקב כל אותם השבטים? אלא שאת לאה לא רצה הקדוש ברוך הוא לזווגה עם יעקב בגלוי, שכתוב ויהי בבקר והנה היא לאה. [מכלל] שהרי קדם לא התגלה הדבר.

ועוד, כדי למשך את עינו ולבו של יעקב ביפי של רחל, לעשות שם את דיורו, ובשבילה הזדווגה לו לאה והקימה את כל אותם השבטים. במה ידע יעקב מי היא רחל? אלא שאותם הרועים אמרו לו, שכתוב והנה רחל בתו באה עם הצאן.

בא ראה מה כתוב, ויאמר אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה. וכי מה דעתו של יעקב שלא אמר עשרה ירחים או שנה אחת, אלא שבע שנים למה? אלא יעקב עשה בחכמה, כדי שלא יאמרו שבשביל התשוקה של יפיה של רחל עשה, אלא בשביל החכמה, שהלכנה בת שבע שנים היא, וכל שבע השנים העליונות שורות היו על יעקב טרם נשא את רחל לשבת עמה כראוי, שהרי יעקב נטל את כלם בראשונה, ואחר כך בא אליה, כדי להמצא הוא שמים והיא ארץ.

וסוד הדבר – ויהיו בעיניו כימים אחדים. מה זה כימים אחדים? אלא כל שבע השנים שקל אותם בעיניו כאותם עליונים, שהם אחדים ולא נפרדים, וכלם אחד, שנקשרים זה עם זה. באהבתו אתה, להיות כדגמה העליונה.

בא ראה שאפלו לבן רמז לו באותם השבע ולא ידע מה אמר. שפחת ואמר טוב, שכתוב טוב תתי וגו'. אמר רבי אבא, כך זה ודאי, עבד שבע שנים להזדווג עם שמטה. אמר רבי אלעזר, בא ראה, בכל מקום היובל סתום, שלא התגלה, והשמטה התגלתה.

אם כן, שנים של שמטה היה לו לעבד קדם ואחר כן להזדוג עם השמטה? אלא כיון שקבל עליו לעבד, כאלו עבד אותם. בא רבי אבא ונשקו. אמר, ברוך הרחמן שזכיתי לפסוק הזה, על אותו המקום כתוב (ישעיה מט) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר.

עוד אמר רבי אלעזר, זה שנאמר לאה הולידה ששה בנים וכת אחת – כן זה ודאי. רחל שני בנים ודאי, בני השפחות ארבעה. תקונם איך עומדים? אלא אותם ארבעה קשרים שנקראים אחרים, שכתוב וכל אחריהם ביתה.

שְׁהָרִי בזרוע ימין שלשה קשרים, אבל קשר אחד באמצע שהוא גדול והוא אחר, שנשאר בחוץ. וכן אחד בזרוע שמאל, וכן אחד בירך ימין, וכן אחד בירך שמאל. וכשהכל נתקן, נמצאו כלם ביתה, לקיים את הפסוק שכתוב וכל אחריהם ביתה.

כָּל שאר הקשרים, כלם נראים בישר, ואלו יוצאים מחוץ לזרועות ומחוץ לירכיים להראות בפני השפחות. שאף על גב שהם במנין, אינם חשובים ככני רחל ולא, ומשום כן יצאו בחוץ.

דָּבָר אחר, אלו הם הארבעה שכל שאר הקשרים נוטלים בשבילם, ואלו נוטלים אותם. אמר רבי אבא, כן זה ודאי, [אמר רבי אבא, זה לא זה] ועל כן הכל נתקן יחד.

וַיְרָא ה' כי שנואה לאה וגו'. רבי אלעזר פתח, (תהלים קיג) מושיבי עקרת הבית אם הפנים שמחה הללויה. מושיבי עקרת הבית – זו רחל, שהיא עקר הבית. אם הפנים שמחה – זו לאה.

דָּבָר אחר מושיבי עקרת הבית – זו שמטה, שהיא עקר העולם הזה, עליו הוא מנהג. אם הפנים שמחה – זה היובל, שכל שמחה וכל חדנה של כל העולמות תלויים בו, והפסוק הזה הוא הפלל של הכל, משום שזה כולל הכל בסוד קדוש, ועל זה סיום הפסוק הללויה.

וַיְרָא ה' כי שנואה לאה. וכי למה היא שנואה, והרי בני השנואה אינם בנים מעלים, וראינו שכל אותם בנים מעלים יצאו מלאה, ואתה אומר שלא שנואה? אלא ודאי היובל הוא תמיד עולם

אָמַר לו, כן, שהרי באותה שעה לא היו לו. [לאחר שיצא מבית האסורים היו לו] ואם תאמר, ובני בנימין בלע ובכר, כשנכנסו למצרים, כן זה ודאי. שכל זמן שהתאבל יעקב על יוסף, לא שמש מטתו והוליד בנים. ואמר בנימין: הנה יוסף אחי, אות הברית של אבא היה, שהרי הברית היא סיום הגוף. כיון שהוא נאבד, אני אהיה שומר מקומו של אחי.

וְאִם תאמר, הרי באותו זמן שנאבד לא היה צדיק, שצדיק הוא לא היה עד שקרה המעשה הזה בו – אלא כלם היו יודעים מיעקב, שיעקב היה יודע שהמקום הזה ירש יוסף, ומשום כן האריך אצל לכן כל כן, עד שישתים הגוף, ומי הוא סיום הגוף? הברית, ועל כן כתוב ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו'. שהרי ודאי כעת השתלם הגוף. כיון שהשתלם הגוף, אני רוצה ללכת. ומשום כן בנימין ידע ושמר את דרך אחיו.

כַּיּוֹן שבא ליוסף ונמצא, בנימין חזר לביתו ושמש מטתו [והלכו ונכנסו] והוליד בנים. ועל כן הקדוש ברוך הוא עשה אותו צדיק למטה, ויוסף צדיק למעלה, ומשום כן רחל הולידה שני בנים, ולא ששה בנים וכת.

וְעַל זה אותן שבע השנים הראשונות מכסות, שלא ידע בהן יעקב, משום שהיו של היובל. ואותן של שמטה התגלו, ובשמטה הגלויה עבד את היובל שהתכסה, שכתוב ויעבד יעקב ברחל שבע שנים. שבע שנים סתם. ברחל עבד שבע שנים עליונות, ונאחז בהן בשני עולמות. מכאן למדנו, מתוך הנגלה בא האדם לנסתר.

וְאִם תאמר, אם כן שהשנים הראשונות הן מהיובל, הרי ביובל כתוב שבע שנים שבע פעמים. שבע שנים מצויות, שבע פעמים [לא מצויות] איפה הן? אלא אותם שבעה ימים ששמר בחתנה של לאה השלימו את החשבון, שהרי כל יום [פעם אחת ושבע אחת] [שבע] נקרא פעם אחת, שכתוב (תהלים קיט) שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך. וכל שבעה משתלם בשבעה ימים, ז' בכל יום, שנקרא פעם אחת.

וּבְרַחֵל לא היה כן, שלא שמר שבעה ימים, אלא שבע שנים שעבד אחר כן. ואם תאמר,

אמר רבי אבא, ראו בן סתם, שנכלל בשמעון ולוי. כן היתה דעתה [רצונה] של לאה, שכתוב הפעם ילדה אישי אלי כי ילדתי לו שלשה בנים. משום שהיו שלשה שמתחברים יחד.

ובא וראה שכאן הוא, שהרי המרכבה העליונה – האבות, ודוד המלך שהתחבר עמם, וכל הארבע הם מרכבות עליונות, הסוד של השם הקדוש. ועל כן ראובן שמעון ולוי, אחר כן יהודה שירש מלכות, ועל כן כלם במקום הזה.

וכתוב [זה אחר זה שכתוב] (בראשית כט) הפעם אודה את ה' וגו' ותעמד מלדת. משום שכאן נשלמו ארבעה עמודים. הפעם אודה את ה', מה הטעם אמרה בזה אודה את ה', ולא בכלם? אלא מכאן, שכל זמן שכנסת ישראל בגלות, השם הקדוש אינו שלם.

בא ראה, אף על גב ששלשה בנים היו עד שהולידה את יהודה, הכפסא לא השלם, ומשום כן הפעם אודה את ה', ולא בכלם. ועל כן ותעמד מלדת. מה זה ותעמד? שעמד הכפסא על תומכיו.

[ותעמד עד כאן] ותעמד, שהנה עד כאן ותעמד, ביחוד אחד. מכאן ולמטה הוא עולם הפרוד. ואם תאמר, אותם שני הבנים שהולידה אחר כן כמו זה? לא שהרי אותם השנים התחברו עם אלו, משום שששת הצדדים של העולם הם יחד.

ובא וראה, כל שנים עשר השבטים הם תקונייה של כנסת ישראל בעולם הזה, לתקן האור העליון השחר כמו שראוי, ולהשיב את עקר הכל למקומו. כל העולמות כמו אחד עומדים, ובזה נשלם העולם התחתון כמו שהעולם שלמעלה.

יששכר זבלון, כאן נשלמו ששה בנים, ששת הצדדים של העולם. כמו כן בני השפחות הם ארבע, והתחברו עם אלו, ואלו ארבעת הקשרים שמתחברים בהם, ובארוה. ועל כן כתוב (מלכים-א ז) וכל אחריהם ביתה. אף על גב שבני שפחות הם – ביתה.

רבי חזקיה אמר, אם כן, הרי נאמר, כל מה שהוליד העולם התחתון הוא פרוד, שהרי

הנסתר, וכל דבריו אינם [בני] בנגלה, ומשום כן נסתר מיעקב כל מעשיו.

בא ראה, העולם התחתון הוא בנגלה, והוא ראשית הכל לעלות בדרגותיו. כמו שהחכמה העליונה היא ראשית הכל, כן גם העולם התחתון הוא חכמה, והיא ראשית הכל, ומשום כן קוראים אתה, משום שהוא שמטה, ובגלוי.

והעולם העליון, שהוא היובל, קוראים הוא, שכל דבריו הם בנסתר, וסוד הדבר של לאה, שכתוב וישכב עמה בלילה הוא, ועל זה כתוב (במדבר יח) ועבד הלוי הוא, כדי למשך ממנו ברכות לכל. הוא – העולם העליון שנסתר תמיד. ויעקב במה שנסתר לא נדבק ברצונו, אלא במה שנגלה, וזה סוד הכתוב ודבק באשתו.

וירא ה' כי שנואה לאה. מכאן ששונא אדם ערות אמו [ואחותו], ויתיחד אדם עם אמו בכל מקום ולא יחשש, והרי העירו, בן מתיחד עם אמו. והכל התכסה מיעקב, שהעולם העליון לא התגלה כלל.

בא ראה, בשביל יעקב התקיים העולם. ואם תאמר, הנה בשבילו של אברהם, כמו שנאמר בהבראם, אל תקרי בהבראם אלא באברהם – אלא משום יעקב התקיים אברהם, שכתוב (ישעיה כט) כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם. ומקדם לכן היה הקדוש ברוך הוא בונה עולמות ומחריבם. כיון שבא יעקב, השתכללו ממנו העולמות ולא נחרבו כבראשונה. זהו שכתוב כה אמר ה' בראף יעקב ויצרף ישראל וגו'.

בא ראה מה כתוב, (שמות ד) בני בכרי ישראל, וכתוב שלח את בני ויעבדני. ישראל נקרא בן לקדוש ברוך הוא משום שנדבק בו, כמו שנאמר מה שמו ומה שם בנו כי תדע.

בשלאה הולידה את ראובן, מה כתוב? ותקרא את שמו ראובן. ראובן סתם, משום שנכלל בשלשה צדדים מחברים יחד – שמעון ולוי. מה הטעם לוי? כמו שנאמר (מלכים-א ז) ליות, החבור של כל הצדדים.

אמר רבי יהודה, מכאן שכתוב יתר שאת ויתר עז, כתרגומו בכורה, כהנה ומלכות. והמלכות היא בצד הגבוהה, ועל כן ראובן סתם.

אחד נאמר, שכתוב נגד אלהים אומרך, שהרי לדרגה הזו אומר שירה, לחבר אותה לימין.

בא ראה, יהודה אחוז בכל הצדדים. אחוז בדרום, אחוז במזרח. שהרי הוא בא מצד השמאל, וראשיתו בצפון, ואחוז בדרום, משום שהוא הולך לימין ונאחז בגוף. משום כך, הפעם אודה את ה' ותעמד מלדת. ותעמד, שעמדה בקיום של הברית פראוי, שהרי הכל נתקן מרפכה קדושה.

רבי שמעון יצא לקריה. הזדמן לו רבי אבא ורבי חייא ורבי יוסי. כיון שראה אותם, אמר, התחדשות של התורה צריך כאן. ישבו שלשת אלה [ימים]. כשרצה ללכת, פתח כל אחד מהם בפסוק.

רבי אבא פתח ואמר, וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט מעמו, שא נא עיניך וראה וגו'. וכי לפי הראיה של אברם יורש את הארץ, ולא יותר? עד כמה רואה בן אדם? שלש פרסאות, או ארבע או חמש פרסאות, והוא אומר כי את כל הארץ אשר אתה ראה וגו'!

אלא, כיון שארבעת הצדדים של העולם רואה, את כל הארץ רואה. שהרי ארבעת הצדדים של העולם הם כללו של כל העלם. עוד, הרים אותו הקדוש ברוך הוא על ארץ ישראל והראה לו שהיא קשורה בצדדי העולם, והיה רואה את הכל. כמו כן, מי שרואה את רבי שמעון, רואה את כל העולם, השמחה של מעלה ומטה.

פתח רבי חייא ואמר, הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתגנה ולזרעה, וכי אותו המקום לבדו הבטיח לו הקדוש ברוך הוא, שהרי ארבע אמות או חמש היו ולא יותר? אלא באותו זמן, באותם ארבע אמות קפל הקדוש ברוך הוא את כל ארץ ישראל. נמצא שאותו מקום הוא הפלל של כל הארץ. ומה אותו המקום הוא הפלל של כל הארץ – רבי שמעון שהוא המאור של כל הארץ, על אחת כמה וכמה ששקול ככל העולם.

פתח רבי יוסי ואמר, הפעם אודה את ה', וכי בכל מה שהולידה לא ראוי להודות לקדוש ברוך הוא אלא בזה? אלא יהודה הוא הבן הרביעי לכפסא, והוא משלים את הכפסא. ומשום כך יהודה לבדו תקין הכפסא ותומך של כל התומכים. [שהיו שלשה,

כתוב ומשם יפרד. מה תאמר ביוסף ובנימין? אם תאמר שעולם אחד באלה – זה אינו, שהרי לא יצאו מן העולם העליון, והעולם התחתון – מה שהוליד, הוליד למטה ולא למעלה, ואם כך הוא פרווד.

בא רבי אבא ונשקו. אמר לו, דבר זה הוא נסתר, שהרי העולם העליון התתקן בשנים עשר של אותם משלו. אבל בא ראה סוד הדבר, בכל זמן הצדיק מהעולם התחתון יוצא ונכנס, בו נכנס וממנו יוצא, ומשום כך נבנה במקום הזה, והעקר הוא למעלה, והעקר הוא למטה, [צדיק, בו נכנס בו יוצא] והוא תמיד בעולם התחתון לעולם, כתוב ויהי בצאת נפשה כי מתה.

בא ראה, בעולם התחתון הזה, הצדיק נכנס בו וממנו יוצא. כשנכנס הוא בסוד של יוסף הצדיק, וכשיוצא הוא בסוד של בנימין. זהו שכתוב ויהי בצאת נפשה כי מתה. מי נפשה? זה הצדיק שיוצא ממנה.

וזה בנימין, נקרא בן אוני, שחשבה שהולידה למטה בעולם הפרוד, ונשארו אחד עשר באותם למעלה. מה כתוב? ואביו קרא לו בנימין, בן ימין. שהרי התעלה למעלה בעולם העליון. שכאשר נאבד יוסף, בנימין השלים את מקומו. ועל כן הצדיק נכנס ויוצא בעולם התחתון. משום כך יוסף ובנימין וכל השנים עשר, כמו שלמעלה ביחוד אחד.

הפעם אודה את ה'. רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים קיא) אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה. בכל לבב? בכל לב היה צריך להיות! אלא דוד בסוד עליון של השם הקדוש רצה להודות לקדוש ברוך הוא. אודה ה' בכל לבב – ביצר טוב וביצר רע, ואלו שני הצדדים, אחד ימין ואחד שמאל.

בסוד ישרים ועדה – אלו הם שאר הצדדים של העולם הזה, שהרי לבב כמו צפון ודרום. בסוד ישרים – אלו הם שאר צדדי העולם, שהם ששה כמו שלמעלה. ועדה – זהו המקום של יהודה, וכתוב (תהלים קלב) ועדתי זו אלמדם. וכתוב (הושע יב) ויהודה עד רד עם אל וגו'. כתיב (תהלים קלח) אודך בכל לבי נגד אלהים אומרך. כאן במקום

ומשום שהוא אור שלא מאיר, רוצה להתקשר למעלה, רוצה להתקשר למטה. ובקשר שלמטה נקשר להאיר בקשר שלמעלה. והאור הזה שאינו מאיר בקשר שלמעלה, מוציא את כל החילות והמחנות למינים רבים. זהו שכתוב מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית וגו'.

ובל מה שבארץ כך גם למעלה, ואין לה דבר קטן בעולם הזה שלא תלוי בדבר אחר עליון שהתמנה עליו למעלה. משום שכשמתעורר זה שלמטה, מתעורר אותו שהתמנה עליו למעלה, שהכל נאחז זה עם זה.

בא ראה, כתוב תני נא לי מדודאי בנג. לא הדודאים הם שילדו את רחל, אלא הקדוש ברוך הוא מגלגל את הדבר על ידי אותם דודאים כדי שיצא יששכר, שאוחז בתורה יותר מכל השבטים, משום שהרי רחל האחווה ביעקב לא השאירה אותו ללאה. זהו שכתוב המעט קחתך את אישי, וכתוב לכן ישכב עמך הלילה תחת דודאי בנג.

הם גרמו שיצא יששכר לעולם משום שמעלה הריח של התורה לפני הקדוש ברוך הוא, זהו שכתוב הדודאים נתנו ריח וכו', וכתוב וישכב עמה בלילה הוא, הוא ודאי, והרי פרשוה שהעולם העליון הוא שנסתר ולא נגלה, משום שהרי התורה יוצאת מהעולם העליון.

אברהם ויצחק ויעקב, ואז בא דוד מיהודה והשלים הכסא, ועל כך נקרא יהודה, שהוא השם הקדוש, והדל"ת (ארבע רגליו) מרגלות הכסא] רבי שמעון שמאיר את כל העולם בתורה וכמה מאורות מאירים בשבילו, על אחת כמה וכמה.

ויקך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה. רבי יצחק פתח ואמר, (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנייך. הפסוק הזה בארוהו בכמה מקומות. אלא מי יכול למנות את מעשי הקדוש ברוך הוא, שהנה כמה צבאות ומחנות משנים זה מזה שאין להם חשבון, וכלם בפעם אחת, כמו פטיש שמוציא זיקים לכל הצדדים בפעם אחת, כך הקדוש ברוך הוא מוציא כמה מינים ומחנות משנים זה מזה שאין להם חשבון, וכלם בפעם אחת.

בא ראה, בדבור וברוח יחד נעשה העולם, שכתוב בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם. בדבר ה' - זה הדבור. וברוח פיו - זו הרוח. זה בלי זה לא הולך, ונכללים זה עם זה ויוצאים מהם כמה צבאות לצבאות, ומחנות למחנות, והכל בפעם אחת.

בא ראה, כשרצה הקדוש ברוך הוא לברא את העולמות, הוציא אור נסתר אחד, שמהאור ההוא יוצאים ומאירים כל אותם האורות שהתגלו, ומאותו האור יוצאים והתפשטו ונעשו שאר האורות, והוא העולם העליון.

ועוד, האור העליון הזה התפשט ועשה אמן, אור שאינו מאיר, ועשה את העולם התחתון.

❦ סדר הלימוד ליום כז טבת [יום 116 בשנה] ❦

פָּתַח רבי חייא ואמר, (שמות יב) בראשן בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת, וכתוב (דברים טז) שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני. לחם עני כתוב. בדבר הזה התעוררו בו החברים. אבל בא ראה, כשהיו ישראל במצרים, היו ברשות אחרת. כשרצה הקדוש ברוך הוא לקרב אותם אליו, נתן להם מקום של לחם עני, לחם עני. מי העני? זה דוד המלך, שכתוב בו (תהלים פז) כי עני ואביון אני.

וְלַחֵם עני הזה נקרא מצה, נקבה בלי זכר היא עני. התקרבו למצה בהתחלה. פיון שקרבו אותם יותר, הכניס אותם הקדוש ברוך הוא בדרגות אחרות, והתחבר זכר עם נקבה. ואז, כשמצה מתחברת בזכר, נקרא מצוה, בתוספת וא"ו. זהו שכתוב (דברים ל) כי המצוה הזאת. משום כך מצה בראשונה, ואחר כך מצוה.

בְּעוֹדָם הולכים שמעו קול אחד שאומר: גדוד של רוצחים אורכים בדרך, סטו למעלה, אל תרדו לטירה חסרת הגג שלמטה. אמר רבי יוסי, מזה נשמע שהקדוש ברוך הוא רוצה לשמר את דרכינו. עלו למעלה ונכנסו להר אחד, בין סלעים חזקים. אמרו, הואיל והקדוש ברוך הוא רצה בדרך הזו, נראה דבר, או יתרחש לנו גס.

הִלְכוּ. ישבו על בקיעי הסלע. עלה להם איש אחד. תמהו. אמר רבי יוסי, מי אתה? אמר, אני מאנשי ארקא. אמר לו, ושם יש בני אדם? אמר, כן, וזורעים וקוצרים, מהם במראה אחר משנים ממני, ועליתי אליכם להפיר מכם, מה שמה של הארץ שאתם בה?

אָמַר לו, ארץ, משום שפאן שורה ארץ החיים, שכתוב (איוב כח) ארץ ממנה יצא לחם. מזו יצא לחם? בשאר הארץ לא יצא לחם, ואם יוצא, לא משבעת המינים. בינתיים נכנס למקומו. תמהו. אמרו, ודאי הקדוש ברוך הוא רוצה לעורר אותנו באיזה דבר.

אָמַר רבי חייא, ודאי על הפסוק הזה שאמרת, זכרתי שלמדתי מסבי דבר אחד עליון בפסח, שנתן להם הקדוש ברוך הוא לישראל

וּבְכָל מקום העולם העליון הוא שלא התגלה, והרי נאמר ועבד הלוי הוא, כדי להמשיך ממנו ברכות לכל, ויששכר נאחז בו, ועל כך קוראים עץ החיים, העץ שלאותם החיים העליונים שנקרא הוא ולא אתה.

וְאִם תאמר שהדודאים הללו פתחו את מעיה של רחל - לא, שהנה כתוב וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה. הקדוש ברוך הוא ולא דבר אחר. משום שאותם הדודאים, אף על פי שכחם למעלה, באותו הכח שלהם לא מתמנה פקידת הבנים, שהרי הבנים תלויים במזל, ולא בדבר אחר. ואם תאמר שהנה הם נבראו לחנם - לא, שהרי אפלו לדבר הזה הם סיוע לאותם שמתעכבים, ואינם עקרות, ולא נגזר עליהם אלא במזל.

וְתִצֵּא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא וגו'. הדבר הזה הוא חצפה? אינו כך, אלא מכאן למדנו ענותנותה של לאה, שלא אמרה דבר לפני אחותה, והיא הקדימה לדרך ואמרה לו בחשאי והודיעה לו, שהרי זה היה ברשות רחל, שכתוב כי שכר שכרתיו. מרחל נטלה רשות. וכדי שלא ירע בעיני רחל, אמרה לו בחוץ, ולא בבית.

וְלֹא עוד, אלא בפתח של משכן לאה [לחוץ] יצאה החוצה, והכניסה את יעקב בפתח שבחוץ טרם שיכנס למשכן רחל. מה הטעם? כדי שלא תאמר דבר לפני רחל, ולא תתחצף לפני אחותה. ולא עוד, אלא אמרה לאה, אם יכנס יעקב למשכן רחל, אינו דין להוציאו משם, משום כך הקדימה לו בחוץ.

וּכְלֵ זה למה? אלא שרוח הקדש התעוררה בלאה, וידעה שכל השבטים העליונים הללו, כלם קדושים, יצאו ממנה, ודחקה השעה בחביבות לקדוש ברוך הוא, ומשום כך קראה להם שמות בסוד החכמה.

רְבִי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי חייא, בכל פעם [שאנו] הולכים בדרך ועוסקים בתורה, הקדוש ברוך הוא מרחיש לנו נסים, וכעת הדרך הזו ארפה לנו, נתעסק בתורה, והקדוש ברוך הוא יתחבר עמנו.

אומרת: מושיבי עקרת הבית – זו רחל. אם הבנים שמחה – זו לאה. מושיבי עקרת הבית – זה העולם התחתון. אם הבנים שמחה [הללויה] – זה העולם העליון. משום כך הללויה.

אמר רבי יהודה, כל השבטים הללו הם תקונים שלמטה, וכלם כמו שלמעלה. בא ראה, כי שכר שכרתיך – לקחת ממנו הגוף, ומי הוא? תורה. שכר שכרתיך – לך, לגופך ממש. שכר שכרתיך – להוליד את דמותך.

מבאן מי שעוסק בתורה, יורש את העולם הבא ויורש את נחלת יעקב. יורש העולם הבא, שכתוב יששכר, יש שכר, (ירמיה לא) כי יש שכר לפעלתך, וכתוב (משלי ח) להנחיל אהבי יש ואצרתיהם אמלא.

בי ילדתי לו ששה בנים. אמר רבי חזקיה, אלו מעלה ומטה וארבעת הצדדים של העולם. ומי שמאריך באחד, צריך לו להמליך את הקדוש ברוך הוא למעלה ולמטה ולארבעת צדדי העולם, והיינו אחד.

אמר רבי חזקיה, כתוב (שיר ב) על הרי בתר, וכתוב (שם ח) על הרי בשמים. מי הם הרי בשמים? אלו ששת הבנים של לאה שכוללים ששה אחרים, והם שנים עשר, והם ששה, משום שכל אחד כלול בחברו, ולאה עליהם, לקיים (תהלים קיג) אם הבנים שמחה הללויה.

ועל כן כתוב לא תקח האם על הבנים, משום שהוא העולם הנסתר ולא הנגלה, ועל כן שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך, משום שהוא העולם הנסתר ולא התגלה כלל.

ואת הבנים תקח לך, הינו שכתוב כי שאל נא לימים ראשונים וגו' ולמקצה השמים ועד קצה השמים. וכל אלו נקראים הרי בשמים. מבאן ולמטה נקראו הרי בתר, שכתוב ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים, ההרים של הפרוד.

אמר רבי ייסא, בני השפחות קשרו קשרים, ארבעה קשרים שהצטרכו לתקון. ואמר רבי אלעזר, שמשום כך יוצאים החוצה אותם הקשרים. ואף על גב שכלם אחד, ומבאן והלאה כלם אחד, בדרך ישרה, ועל כן כל השבטים עולים

הלחם הזה מארץ החיים, ואחר כך לחם מן השמים, הלחם הזה, והנה בארנו את הדבר.

עוד היה אומר, שאדם, כשיוצא לעולם הזה, לא יודע דבר עד שטועם לחם. כיון שאוכל לחם, מתעורר לדעת ולהפיר. כך כשיצאו ישראל ממצרים, לא היו יודעים דבר, עד שהטעים להם הקדוש ברוך הוא לחם מן הארץ הזו, שכתוב ארץ ממנה יצא לחם, ואז נכנסו ישראל לדעת ולהפיר את הקדוש ברוך הוא. ותינוק לא יודע ולא מכיר עד שטועם לחם של העולם הזה.

ישראל לא ידעו ולא הפירו בדברים שלמעלה עד שאכלו לחם עליון, ואז ידעו והפירו את אותו מקום, ורצה הקדוש ברוך הוא שישראל ידעו יותר באותו מקום שראוי לארץ הזו, ולא יכלו, עד שטעמו לחם מאותו המקום, ומי הוא? שמים, שכתוב (שמות טז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, ואז ידעו והסתכלו לאותו מקום. ועד שאכלו לחם מאותו מקום, ונעד שלא אכלו לחם באלו המקומות] לא ידעו דבר ולא הפירו.

בא רבי יוסי ונשקו. אמר, ודאי על זה העיר אותם הקדוש ברוך הוא בזה, ועל כן הראשית של ישראל לדעת היה הלחם. קמו והלכו. בעודם הולכים ראו שני פרות, אחד זכר ואחד נקבה. אמר רבי יוסי, אין לנו דבר בעולם שאינו זכר ונקבה, וכל מה שבארץ – כך גם בים.

פתח רבי יוסי ואמר, ויבא יעקב מן השדה בערב ותצא לאה לקראתו וגו'. ותצא לאה לקראתו, מנין ידעה? הרי אמרו שגעה החמור, ולאה ידעה ויצאה אליו, וגרם לו שיצא ממנה יששכר. זהו שכתוב יששכר חמור גרם, אל תקרי גרם אלא גרם, שהחמור גרם לו. אמרה לאה: ודאי ידעתי שאם יכנס יעקב למשכן רחל, אין לי להוציא אותו, אלא אחכה לו כאן ויכנס למשכני.

בי שכר שכרתיך בודאי בני, מה זה בודאי בני? משום שנוח ליעקב על זה, שאלו מסייעים להוליד. ויעקב היה יודע שהדבר לא עומד בבודאים, אלא למעלה.

פתח ואמר, מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה. אמר רבי חייא, רוח הקדש

כל דבריו בנגלה, משום כך נתכספה לאה במערת המכפלה, ורחל בדרך הגלויה. זו בנסתר, וזו בגלוי. ובנסתר העולם העליון נרשם, שכתוב ותאמר לאה באשרי כי אשונני בנות, ומשום כך קראה שמו אשר. [משום כך כל הברכות של שני העולמות בנגלה ובנסתר, ועם כל זה].

ומשום כך הכל אחד, שהרי הכל הוא מן העולם העליון. כך גם, ובכל מקום, שני עולמות, זה בנגלה וזה בנסתר, ואנו לא מברכים את הקדוש ברוך הוא אלא בשני עולמות, שכתוב ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם. משום כך לעולם העליון קוראים הו"א, ולעולם התחתון קוראים את"ה, משום שהוא ברוך מן העולם העליון על ידי הצדיק. זהו שכתוב ברוך ה' מציון שכן ירושלם וגו'. ודאי מציון הוא ברוך.

בא ראה, כמו כן ה' ה' שני עולמות הם, זה בנגלה וזה בנסתר, ועל כן מפסיק הטעם בתוכם, ומעולם הזה ועד העולם הזה הכל אחד.

וייהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו'. אמר רבי יהודה, בא ראה השלמות של יעקב, שלא רצה ללכת אלא ברשות לבן. ואם תאמר, למה לא הלך פעם אחרת ברשותו? אלא משום שפחד יעקב שלא יעזב אותו וישתלמו שנים עשר שבטים בארץ אחרת, ועל כן, כיון שראה שהגיעה שעתו של בנימין, ברח, כמו שנאמר ויברח הוא וכל אשר לו.

שכיון שנולד בנימין, נקשרה השכינה בכל השבטים ונטלה הבית עם כלם. ויעקב היה יודע בסוד החכמה, שכאשר ישתלמו שנים עשר שבטים, שהשכינה תתקשט ותתקשר עם רחל תמות, והיא נוטלת את הבית.

בא ראה, כך למדנו, העולם התחתון נראה ליעקב כמו שנראה למשה, אלא שלא יכלה עד שהיו שנים עשר שבטים בבית להתקשר עם, ואז נטהרה [נדחתה] רחל, והיא נטלה את הבית בכל השבטים והיתה עקר הבית, ואז ודאי מושיבי עקרת הבית.

אמר יעקב, הנה הגיע הזמן שנשלמו שנים עשר השבטים, ודאי ירד העולם שלמעלה לבית להתקשר עם, והמסכנה הזאת נדחית לפניו. אם

בעדות למעלה. זהו שכתוב (תהלים קכב) ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה'.

ואמר רבי אלעזר, כתוב ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו'. מה ראה יעקב ללכת לדרכו כשנולד יוסף, וטרם שנולד יוסף לא רצה ללכת לדרכו? אלא הנה פרשוה, שראה שנולד שטנו של עשו.

ובא וראה, יוסף השלים את מקומו אחריו ויוסף זכה לו, שנקרא צדיק, וכאן סיום הגוף. כיון שראה יעקב שנשלם הגוף, רצה הגוף ללכת לדרכו, וסיום הגוף הוא הברית, ועם כל זה בנימין השלים את החשבון, שבו נשלמו שנים עשר.

ואם תאמר, וכי לא היה יודע יעקב שעד עכשו לא השתלמו השבטים, אף על גב שנולד יוסף, מה הטעם לא חכה עד שנולד בנימין וישתלמו השבטים? אלא יעקב עשה בחכמה וידע הדבר. אמר, ודאי אם ישתלמו כאן כל השבטים, הנה ידעתי שהתקון של מעלה שרוי עליהם כראוי, ובארץ הזו לא צריכים שישתלמו, אלא בארץ הקדושה.

בא ראה שכך הוא, שכל שנים עשר השבטים הם התקון של העולם התחתון, וכיון שנולד בנימין, מתה רחל, ולקחה את המקום העולם התחתון הזה להתתקן בהם, ועל כן לא נולד בנימין אלא בארץ הקדושה. זהו שכתוב ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך, ושם מתה רחל ונטלה את המקום, העולם התחתון הזה, להתישב בבית שלם. וכל זמן שרחל קימת, העולם התחתון אינו נתקן בהם. מתה רחל - נטלה [למעלה] הבית בשלמותו.

ואם תאמר, למה לא מתה לאה באותו הזמן? אלא משום שהבית הוא בעולם התחתון [העליון], והכל היו ממנו להתתקן, ולא מן העולם העליון [התחתון], ומשום כך לא מתה באותה שעה. וכל מעשי לאה הם בנסתר, משום שהעולם העליון הוא בנסתר ולא בנגלה, ומשום כך לא נזכרה מיתתה של לאה כמיתתה של רחל.

ובא וראה שכך זה ודאי, משום שהעולם העליון כל דבריו בנסתר, והעולם [העליון] התחתון

עֲלָמוֹת שִׁיר, מַה זֶה עֲלָמוֹת שִׁיר? אֵלָא כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר (שִׁיר ו) שְׁשִׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וְשִׁמְנַיִם פִּילְגָשִׁים וְעֲלָמוֹת אֵין מְסַפֵּר. מַה זֶה וְעֲלָמוֹת אֵין מְסַפֵּר? כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר הַיֵּשׁ מְסַפֵּר לְגִדּוּדֵיו. וּמְשׁוּם שְׁאֵין לָהֶם חֲשֻׁבוֹן, כְּתוּב וְעֲלָמוֹת אֵין מְסַפֵּר.

וּבְלָם שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת, מְקִיפִים סְדָרִים, אֱלוֹ כְּנָגֵד אֱלוֹ, לְזַמֵּר וּלְשַׁבַּח אֶת רְבוּנָם, וְאֱלוֹ הֵם עֲלָמוֹת שִׁיר. וּמְשׁוּם שֵׁישׁ עֲלָמוֹת שְׁאֵין מְזַמְרוֹת כְּמוֹ אֱלוֹ, אֱלוֹ נִקְרְאוֹת עֲלָמוֹת שִׁיר.

שְׁלֹשָׁה סְדָרִים נִפְרָדִים לְכָל צֵד לְאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם, וּבְכָל סֵדֵר וְסֵדֵר, שֶׁהוּא לְכָל צֵד, שְׁלֹשָׁה סְדָרִים אַחֲרֵים. סֵדֵר רֵאשׁוֹן שְׁלֹשָׁה מְזַרְח – שְׁלֹשָׁה סְדָרִים הֵם, וְהֵם תְּשַׁעַה סְדָרִים, מְשׁוּם שְׁכָל סֵדֵר מֵהַשְׁלֹשָׁה הִלְלוּ יֵשׁ לוֹ שְׁלֹשָׁה סְדָרִים, וְנִמְצְאוּ שֶׁהֵם תְּשַׁעַה, וְכֵמָּה אֲלָפִים וּרְכֻבוֹת תַּחֲתֵיהֶם.

תְּשַׁעַת הַסְדָרִים הִלְלוּ, כָּלֵם מִתְּנַהֲגִים בְּאוֹתִיּוֹת רְשׁוּמוֹת, וְכָל סֵדֵר מְסַתְּכָל לְאוֹתָן אוֹתִיּוֹת רְשׁוּמוֹת, [וְהָרִי בְּאוֹרֵהָ וְכֵן לְכָל סֵדֵר וְסֵדֵר, וְכָלֵם נוֹסְעִים בְּאוֹתִיּוֹת רְשׁוּמוֹת, וְאֱלוֹ עֲלִיוֹנִים מְאֱלוֹ, וְעוֹמְדִים אֱלוֹ עַל אֱלוֹ] וְכֵלָן מִתְּחַבְּרוֹת וְאוֹמְרוֹת שִׁירָה. וְכִשְׁאוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת פּוֹרְחוֹת לְתוֹךְ הָאוֹיֵר שֶׁל הָרוּחַ [הַהֵיא] הַמְּמַנָּה עַל הַכָּל, אִזּוּ הֵם נוֹסְעִים, וְהַשִּׁירָה נִמְתַּקֶּת, וְאוֹת אַחַת מִכָּה מְלַמְּטָה, וְאוֹתָהּ אוֹת עוֹלָה וְיִוְרֶדֶת, וְשְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת פּוֹרְחוֹת עֲלֵיהֶן. וְהָאוֹת הַזֹּאת מְלַמְּטָה מְעַלָּה סֵדֵר מִמְּטָה לְמְעַלָּה וּמִתְּחַבְּרַת עִמָּם, וְנִעֲשׂוֹת שְׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת, כָּלֵם לְפִי הָאוֹתִיּוֹת יְהוֹי, שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ בְּתוֹךְ הָאֶסְפִּקְלָרְיָה הַמְּאִירָה. מְאֱלוֹ נִפְרָדִים שְׁלֹשָׁה סְדָרִים וְאוֹתָן שְׁתֵּי הָאוֹתִיּוֹת, וְאוֹתָהּ הָאוֹת שְׁעוֹלָה מִתְּחַבְּרַת עִמָּהֶן, וְהֵן שְׁלֹשׁ.

בֵּא רְאֵה, אוֹתָן שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת שְׁעוֹלוֹת בְּאוֹיֵר, הֵן כְּלוֹלוֹת זוּ בְּזוּ, רַחֲמִים בְּדִין, וּמְשׁוּם כֹּךְ הֵן שְׁתֵּים, וְהֵן מִן הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, בְּסוּד שֶׁל זְכָר. וְזוֹ שְׁעוֹלָה וּמִתְּחַבְּרַת עִמָּהֶן הִיא נִקְבָּה, וְנִכְלָלָת בְּשְׁתֵּיהֶן. כְּמוֹ שֶׁהִנְקָבָה נִכְלָלָת בְּשְׁנֵי צְדָדִים, בְּיָמִין וּבְשִׂמְאַל, וּמִתְּחַבְּרַת עִמָּהֶם, כֹּךְ גַּם הָאוֹת הַנִּקְבָּה הַזֹּאת שְׁמִתְּחַבְּרַת עִם שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת אַחֲרוֹת, וְהֵן בְּשְׁנֵי צְדָדִים אֱלוֹ הָעֲלִיוֹנִים, וְזֶה לְמַטָּה, וְהַכָּל הוּא אֶחָד, זְכָר וְנִקְבָּה. [חוּץ] שְׁכַפְּאֵר נִבְרָא

תְּמוֹת כָּאֵן, לֹא אֵצַא מִכָּאֵן לְעוֹלָמִים. וְלֹא עוֹד, אֵלָא בְּאַרְץ הַזֹּאת לֹא רְאוּי לְהַשְׁלִים אֶת הַבַּיִת. מְשׁוּם כֹּךְ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יִלְדָה וְגוֹ', טָרַם יִשְׁתַּלְּמוּ הַשְּׂבָטִים.

שָׁמַע רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, וּדְאֵי יָפִים הֵם כָּל דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה, וְזֶה עוֹלָה עַל הַכָּל. וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה לֹא הִלֵּךְ לוֹ לְדַרְכוֹ מִיָּד? אֵלָא כָּל זְמַן שֶׁרַחֵל לֹא הִתְעַבְּרָה מִבְּנֵימִין, הִתְעַכַּב שָׁם. כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן שֶׁל בְּנֵימִין, בָּרַח וְלֹא בִקֵּשׁ רְשׁוֹת, כְּדִי שְׁלֹא יִתְעַכַּב שָׁם, וַיִּתְחַבֵּר יַעֲקֹב בְּכָל הַשְּׂבָטִים בְּמִקוֹם [שְׁלֹא] שְׁצָרִיף.

רַבִּי אַבְא פִּתַּח, וַיִּלֵּךְ מִשָּׁה וַיֵּשֶׁב אֶל יֵתֵר חֲתָנוֹ וְגוֹ'. בֵּא רְאֵה, מִשָּׁה הָיָה רוּעָה אֶת צֶאֱן חוֹתָנוֹ, וְדִירוֹ הָיָה עִמּוֹ. וְכִשְׁרָצָה לְלַכֵּת, לֹא הִלֵּךְ אֵלָא בְּרְשׁוֹתוֹ. וַיַּעֲקֹב, שֶׁהָיָה שָׁלֵם, וְדִירוֹ תְּמִיד הָיָה עִם לְבָן, לָמָּה לֹא בִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ רְשׁוֹת? אֵלָא הָרִי נִתְבָּאָר שְׁלֹא יִגְלַגֵּל לְבָן עִמּוֹ גִּלְגוּלִים וַיִּשְׁאַר שָׁם, שֶׁהָרִי בְּרֵאשׁוֹנָה אָמַר לוֹ, וּמִיָּד גִּלְגַּל עָלָיו גִּלְגוּלִים וְנִשְׁאַר שָׁם, וְכַעַת פָּחַד מִמֶּנּוּ.

אַבְל יִתְרוֹ לֹא הָיָה כֹּךְ כְּלָפֵי מִשָּׁה, מְשׁוּם שְׁלִבָן הָיָה מְכַשֵּׁף, וּבְכַשׁוּף הָיָה כָּל מַעֲשֵׂהוּ כְּלָפֵי יַעֲקֹב, וְכַעַת לֹא רָצָה יַעֲקֹב לְהִתְעַכַּב שָׁם, שֶׁהָרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ שׁוּב אֶל אֶרֶץ אֲבֹתֶיךָ וְגוֹ', וְעַל כֵּן לֹא רָצָה לְהִתְעַכַּב וּלְעֻזֵּב אֶת מִצְוֹת רְבוּנוֹ.

בֵּא רְאֵה, כְּתוּב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶל רַחֵל וְגוֹ'. פִּתַּח וְאָמַר, (תְּהִלִּים מו) לְמַנְצַח לְבָנֵי קְרַח עַל עֲלָמוֹת שִׁיר. בְּפִסּוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהַסְתַּכַּל שֶׁהוּא סוּד שֶׁל חֲכָמָה, וְכָל הַשִּׁירִים וְהַתְּשַׁבְּחוֹת הִלְלוּ שֶׁהִיוּ אוֹמְרִים בְּנֵי קְרַח, כָּלֵם מְחַדְּשִׁים הֵם אוֹתָם שִׁירִים וְתְּשַׁבְּחוֹת שֶׁהִיוּ מְלַפְּנִים, וְכֵן כָּל אוֹתָם שִׁירֹת וְתְּשַׁבְּחוֹת שְׁאֵמַר דּוֹד וְכָל אוֹתָם שֶׁהִיוּ עִמּוֹ, כָּלֵם הָיוּ בְּסוּד עֲלִיוֹן, בְּסוּד הַחֲכָמָה.

בֵּא רְאֵה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲשֵׂה אֶת הָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן כְּמוֹ הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן, וְכָל אוֹתָם הַסְדָרִים שֶׁסְדָרוּ דוֹד וְשִׁלְמָה בְּנוּ וְכָל אוֹתָם נִבְיָאֵי הָאֲמַת – כָּלֵם סְדָרוּ כְּמוֹ שְׁלַמְעֵלָה.

בֵּא רְאֵה, כְּמוֹ שֵׁישׁ מְשֻׁמְרוֹת בְּאַרְץ – כֹּךְ גַּם בְּרַקִּיעַ שְׁמִזְמָרִים לְרְבוּנָם וְאוֹמְרִים תְּמִיד שִׁירָה, וְכָלֵם עוֹמְדִים אֱלוֹ כְּנָגֵד אֱלוֹ, וְהַכָּל בְּסְדָרִים שֶׁל שִׁירֹת וְתְּשַׁבְּחוֹת, וְהָרִי פְרִשׁוּהָ הַחֲבָרִים.

עֲמָהֶם נִקְבָּה עִם אוֹתָם שְׁמוֹנָה עָשָׂר צְדָדִים אַחֲרֵים
בְּסוּד שְׁנַתְבָּאָר [שֶׁל הַזְכָּר], וְהַכֹּל הוּא כְּרָאוּי.

בא רָאָה, כְּמוֹ שְׁאוֹתָן אוֹתִיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת שֶׁל הָעוֹלָם
הָעֲלִיּוֹן, כִּי גַם הָאוֹתִיּוֹת הָאֲחֵרוֹת לְמִטָּה,
אוֹתִיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת גְּדוּלוֹת, וְאוֹתִיּוֹת תַּחְתּוֹנוֹת קְטַנּוֹת,
וְהַכֹּל זֶה כְּמוֹ זֶה. וְכָל הַסּוּדוֹת הֵלְלוּ הֵם בְּסוּד שֶׁל
זְכָר וּנְקֵבָה, הַכֹּל אֶחָד בְּשִׁלְמוֹת.

השלמה מההשמטות (סימן נ"א)

ויזכר אֱלֹהִים אֵת רַחֵל. בְּשָׂרָה כְּתוּב פְּקִידָה,
וּבְרַחֵל כְּתוּב זְכִירָה, לְמָה? מִשּׁוּם שֶׁזְּכוּר
נִרְשָׁם בִּיעֶקֶב שֶׁהוּא בְּרִית שְׁלוֹם כְּשֶׁנַּעֲשָׂה יוֹסֵף,
וּבַמָּה? כְּשֶׁנִּטַּל שׁוֹר עִמּוֹ שֶׁלֹּא יַחֲזֵק אוֹתוֹ הַצֵּד
הָאֲחֵר, וְלִכֵּן נִקְרָא יוֹסֵף בְּכוֹר, שְׁאוֹתוֹ שׁוֹר שֶׁנִּטַּל
בְּכוֹר שׁוֹרוֹ וְדָאִי, וְאוֹתוֹ שׁוֹר תָּם, וַיַּעֲקֹב אִישׁ
תָּם רַבּוֹן וְשֵׁלִיט, בַּעַל הַבַּיִת שְׁאוֹתוֹ שׁוֹר תָּם שׁוֹרָה
בְּתוֹכוֹ: ע"כ מֵהַהֲשַׁמְטוֹת

ויזכר אֱלֹהִים אֶל רַחֵל, שֶׁהָרִי בְּמִזְל זֶה תְּלוּי,
וּמִשּׁוּם כִּי כְּתוּב בָּהּ זְכִירָה. וְהִי פִקְדָה אֵת
שָׂרָה - זֶה לֹא הָיָה מֵהַמִּזְל. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהָרִי הַבְּנִים
תְּלוּיִים בְּמִזְל וְלֹא לְמִטָּה - כֵּאֵן בְּשָׂרָה זֶה לֹא הָיָה
בְּמִזְל, אֲלֵא כְּתוּב וְהִי, הַכֹּל יַחַד.

אם כִּי, לְמָה כְּתוּב פְּקִידָה? אֲלֵא וְדָאִי הַזְּכִירָה
[הַזוֹ] הִיְתָה מִקְדָּם לְכֵן, וְהַפְּתַח הַזֶּה נִמְסַר
לְמִטָּה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית יז) וְאֵת בְּרִיתִי אֶקִּים אֵת
יַצְחָק אֲשֶׁר תֵּלַד לָךְ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה וְגו'. אַחֲרֵי כֵן
כְּמוֹ זֶה - כִּיּוֹן שֶׁנִּזְכָּר בְּסוּד שְׁלִמְעֵלָה, אַחֲרֵי כִּי
נִאָּמַר בְּסוּד שֶׁל הַנְּקֵבָה פְּקִידָה, שִׁיְהִיָּה הַכֹּלָל שֶׁל
הַכֹּל יַחַד.

ויזכר אֱלֹהִים אֶל רַחֵל. רַבִּי חֵיִיא פְּתַח וְאָמַר, (שְׁמוֹת
ו) וְגַם אֲנִי שְׁמַעְתִּי אֵת נְאֻמַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר מִצְרַיִם מַעֲבִידִים אֹתָם וְאֶזְכָּר אֵת בְּרִיתִי.
וְאֶזְכָּר - הָרִי זְכִירָה, מִשּׁוּם שֶׁהִיא לְמַעְלָה, שֶׁהַמִּזְל
הַזֶּה הוּא לְמַעְלָה בְּזְכָר, בָּא עַל פְּקִידָה שֶׁהִיא בְּגִלּוֹת
לְמִטָּה בְּנְקֵבָה. כְּמוֹ כֵן וַיִּזְכָּר אֱלֹהִים אֵת רַחֵל, כְּמוֹ
שֶׁנִּאָּמַר וְאֶזְכָּר אֵת בְּרִיתִי.

בא רָאָה, כְּתוּב פִּקְדָה פִּקְדָתִי אֲתֹכֶם. וְכִי פִקְדָה
פִּקְדָתִי? וְהָרִי הַפְּקִידָה עוֹמֶדֶת בְּנְקֵבָה,
וּבְאוֹתוֹ הַזְּמַן הִיְתָה בְּגִלּוֹת, וְהִיא אוֹמְרַת פִּקְדָה

הָעוֹלָם, שְׁאוֹתָם הָאוֹתִיּוֹת הֵן מִן הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן,
שֶׁהֵם הוֹלִידוּ אֵת כָּל הַמַּעֲשִׂים לְמִטָּה כְּמוֹ שֶׁלָּהֶם
מִמֶּשׁ. וּמִשּׁוּם כִּי, מִי שִׁיּוֹדֵעַ אוֹתָן וְנִזְהָר בָּהֶן, אֶהוּב
הוּא לְמַעְלָה וְאֶהוּב לְמִטָּה.

רבי שְׁמַעוֹן אָמַר, כָּל הָאוֹתִיּוֹת הֵלְלוּ, זְכָר וּנְקֵבָה,
לְהַכְלִיל יַחַד בְּסוּד הַמַּיִם הָעֲלִיּוֹנִים וְהַמַּיִם
הַתַּחְתּוֹנִים, וְהַכֹּל אֶחָד, וְזֶהוּ הַיַּחְוּד הַשְּׁלָם. וּמִשּׁוּם
כִּי, מִי שֶׁמְפִיר אוֹתָם וְנִזְהָר בָּהֶם, אֲשֶׁרִי חֲלָקוּ
בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, מִשּׁוּם שֶׁהוּא עֶקֶר הַיַּחְוּד
הַשְּׁלָם כְּרָאוּי, שֶׁלֹּשׁ שְׁלֹשׁ מִצְד זֶה וּמִצְד זֶה, בַּיַּחְוּד
אֶחָד בְּשִׁלְמוֹת הַכֹּל, וְכָלֶם הַסּוּד שֶׁל הַסּוּד הָעֲלִיּוֹן
כְּרָאוּי כְּמוֹ שְׁלִמְעֵלָה, שְׁאוֹתוֹ סוּד שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה
בְּסוּד אֶחָד.

סדר שְׁנֵי שְׁלֹשָׁה הַדְּרוֹם, שְׁלֹשָׁה סְדָרִים הֵם לְאוֹתוֹ
הַצֵּד, וְכָל סוּד וְסוּד שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה, וְהֵם
תְּשֻׁעָה, כְּמוֹ שֶׁנִּאָּמַר, וְכִי נִחְלַקוֹת הָאוֹתִיּוֹת לְכָל צֵד
לְהַתְּחַבֵּר הַכֹּל יַחַד. מִשּׁוּם שִׁישׁ אוֹתִיּוֹת בְּסוּד שֶׁל
נְקֵבָה, וְאוֹתִיּוֹת בְּסוּד שֶׁל זְכָר, וְכִלְיָן הַתְּחַבְּרוּ יַחַד,
וְהֵן אַחַת בְּסוּד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ הַשְּׁלָם, וְאֵלֵיהֶם סְדָרִים
מְמַנִּים שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה, כְּמוֹ שְׁנַתְבָּאָר, וְהַכֹּל יוֹצֵא
מֵהַסּוּד שֶׁל הָאֲבוֹת שְׁלִמְעֵלָה, כְּסוּד שְׁנַתְקִנּוּ
אוֹתִיּוֹת הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ יְהו"ו, כְּמוֹ שְׁנַתְבָּאָר. כָּל
הַסְּדָרִים הֵלְלוּ מִתְּנַהֲגִים בְּאוֹתִיּוֹת הַיְדוּעוֹת הֵלְלוּ
וְנוֹסְעִים בָּהֶן, וְכִמָּה צְבָאוֹת וּרְכֻבוֹת כָּלֶם לְמִטָּה
שְׁנוֹסְעִים וּמִתְּנַהֲגִים בְּסוּד הַזֶּה.

סדר שְׁלִישִׁי שְׁלֹשָׁה צְפוֹן, בְּשִׁלְשָׁה סְדָרִים הֵם
לְאוֹתוֹ הַצֵּד, וְהֵם תְּשֻׁעָה, וּבְשִׁלְשָׁה צְדָדִים
שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה לְכָל צֵד הֵם תְּשֻׁעָה, וְאוֹתָם סְדָרִים
מְשֻׁלְשֵׁת הַצְּדָדִים, כְּמוֹ שְׁנַתְבָּאָר. שְׁבַעָה וְעֶשְׂרִים,
בְּסוּד הָאוֹתִיּוֹת שֶׁהֵן שְׁבַע וְעֶשְׂרִים. וְאֵף עַל גַּב שֶׁהֵן
עֶשְׂרִים וְשִׁתִּים, שְׁלִמּוֹת הָאוֹתִיּוֹת הֵן עֶשְׂרִים וְשִׁבְעָה.
וְכִי הַסְּדוּר שֶׁל הַסְּדָרוֹת הֵלְלוּ.

שְׁבַעָה וְעֶשְׂרִים, לְשִׁלְשָׁה שְׁלֹשָׁה סְדָרִים לְכָל צֵד.
וְנִמְצְאוּ שְׁלֹשָׁה אֵלֶּה מִצְד זֶה שֶׁהֵם
תְּשֻׁעָה, וְשִׁלְשָׁה הֵלְלוּ מֵהַצֵּד הַזֶּה שֶׁהֵם תְּשֻׁעָה,
וְשִׁלְשָׁה הֵלְלוּ מֵהַצֵּד הַזֶּה שֶׁהֵם תְּשֻׁעָה, נִמְצְאוּ כָּלֶם
שְׁבַעָה וְעֶשְׂרִים.

וְהַסּוּד שֶׁל הַשְּׁבַעָה וְעֶשְׂרִים הֵלְלוּ הֵן תְּשֻׁעָה
אוֹתִיּוֹת [הֵן] שֶׁהֵן בְּסוּד הַנְּקֵבּוֹת, לְחֵבֵר

הָלְלוּ שֶׁל הַבְּרָכוֹת, מִשּׁוֹם שֶׁנִּזְכָּר שֵׁם אֶחָד שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְשָׁנִים יִשְׁיבוּ לוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבוּ גְדֹל לְאֱלֹהֵינוּ. כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא – זֶה אֶחָד שֶׁמְבָרֵךְ. הָבוּ גְדֹל לְאֱלֹהֵינוּ – אֵלּוּ שָׁנִים אֲחֵרִים. אֲבָל בַּתּוֹרָה, אֶפְלוּ שָׁנִים יוֹשְׁבִים וְנוֹתְנִים גְּדֹל וְחֻזֵק שֶׁל שִׁבְחַת הַתּוֹרָה לַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

אָמַר לוֹ רַבִּי חֲזַקְיָה, כִּלְפֵי הַבְּרָכוֹת לָמָּה שָׁלְשָׁה? אָמַר לוֹ, הֲרֵי פִרְשׁוּהָ וְנִתְבָּאָר, שֶׁכְּתוּב הָבוּ גְדֹל לְאֱלֹהֵינוּ. אֲבָל סוּד הַדְּבָר כָּאן, שֶׁהֲרֵי כָּל הַסּוּדוֹת שֶׁל הַבְּרָכוֹת הוּא כֵּן – אֶחָד לְבָרֵךְ וְשָׁנִים לְהַשִּׁיב, כִּדִּי שִׁיעֲלָה הַשִּׁבְחָה שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּסוּד שֶׁל שְׁלֹשָׁה, אֶחָד מְבָרֵךְ וְשָׁנִים [אוֹמְרִים אָמֵן] שְׁמוּדִים, וְזֶהוּ קִיּוּם הַבְּרָכוֹת, וּבְסוּד עֲלִיּוֹן כְּרֵאוּי, וּבְסוּד שֶׁל שְׁלֹשָׁה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרוּהוּ.

בַּעֲוֹדָם הוֹלְכִים, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שָׁנִינוּ, יֵשׁ זְכִירָה לְטוֹב וְיֵשׁ זְכִירָה לְרָע, יֵשׁ פְּקִידָה לְטוֹב וְיֵשׁ פְּקִידָה לְרָע. יֵשׁ זְכִירָה לְטוֹב – כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרוּהָ, שֶׁכְּתוּב (ויקרא כו) וְיִזְכְּרֵי לָהֶם בְּרִית רֵאשִׁימִים וְגו', (בראשית ח) וְיִזְכְּרֵי אֱלֹהִים אֶת גִּחַ, (שמות ב) וְיִזְכְּרֵי אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ. וְיֵשׁ זְכִירָה לְרָע – שֶׁכְּתוּב (תהלים עח) וְיִזְכְּרֵי כִּי בִשְׂרָה הִמָּה רוּחַ הַלֵּךְ וְלֹא יָשׁוּב. פְּקִידָה לְטוֹב – שֶׁכְּתוּב (שמות ג) פֶּקֶד פְּקִידָתִי אֶתְכֶם. פְּקִידָה לְרָע – שֶׁכְּתוּב (תהלים פט) וּפְקִידָתִי בְּשִׁבְטֵי פִשְׁעֵם וּבִנְגָעִים עֲוֹנִים. וְכֹלָם סוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים.

כָּל אֵלּוּ – זְכִירָה וּפְקִידָה – לְטוֹב, אֵלּוּ הֵן דְּרָגוֹת יְדוּעוֹת, סוּד הָאֲמוּנָה, זְכָר וּנְקֵבָה, סוּד אֶחָד, זְכִירָה וּפְקִידָה, אֵלּוּ הֵם לְטוֹב. זְכִירָה וּפְקִידָה לְרָע אֵלּוּ הֵם הַסּוּד שֶׁל הַצַּד הָאֲחֵר שֶׁעוֹמֵד בְּסוּד שֶׁל אֱלֹהִים אֲחֵרִים. זְכָר וּנְקֵבָה יַחַד, זְכִירָה בְּזֶה וּפְקִידָה בְּזֶה, וְאֵלּוּ הֵם שְׁתֵּמִיד עוֹמְדִים לְרָע וְאֵלּוּ כִּנְגֵד אֵלּוּ. מִכָּאן יוֹצְאִים כָּל סוּדוֹת הָאֲמוּנָה וְכֹל הַקְּדוּשׁוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרוּהָ, וּמִכָּאן יוֹצְאִים כָּל הַמִּינִים הָרָעִים וְכֹל מוֹת וְכֹל הַצַּדִּידִים וְהַמִּינִים הָרָעִים בְּעוֹלָם, וּבְאֲרוּהָ, וְזֶה בְּהַפּוּךְ מִזֶּה.

אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, כֵּן זֶה וְדָאֵי. אֲשֶׁרִי הוּא מִי שֶׁחֲלָקוּ מִתְקִימִים בְּצַד הַטוֹב וְלֹא יִרְכִּין עֲצָמוֹ לְצַד אֲחֵר וְיִנְצֵל מֵהֶם. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, כֵּן זֶה וְדָאֵי, וְאֲשֶׁרִי מִי שֶׁיִּכּוֹל לְהִנְצֵל מִמֶּנּוּ מֵהַצַּד הַהוּא, וְאֲשֶׁרִי הֵם הַצַּדִּיקִים שֶׁיִּכּוֹלִים לְהִנְצֵל מֵהֶם וּלְהַלָּחֵם קָרֵב עִם אוֹתוֹ הַצַּד.

פְּקִידָתִי? אֵלּוּ שֶׁכָּאֵן יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּל, וְכָאֵן סוּד שֶׁל הַחֲכָמָה, וְהִיא בְּגִלוֹת, אִיךָ נִרְאָה לְמִשָּׁה כָּאֵן וְאִיךָ אֲמָרָה פֶּקֶד פְּקִידָתִי.

אֵלּוּ כֵּן לְמַדְנֵנוּ, כִּשְׁהַשְּׁמֵשׁ מֵאִיר – הוּא בְּשָׁמַיִם, וְתִקְפוּ וְכַחוּ עַל הָאָרֶץ בְּכֹל מְקוֹם. כְּמוֹ כֵּן מֵלֵא כֹל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. בְּזִמְן שֶׁהַמְקַדָּשׁ עֵמֵד – מֵלֵא כֹל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, זֶה הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה, וְכַעַת שִׁישְׁרָאֵל בְּגִלוֹת – הִיא לְמַעְלָה, וְהַתְקַף מִקִּיף אֶת יִשְׂרָאֵל לְהִגָּן עֲלֵיהֶם, וְאִף עַל גִּב שֶׁהֵם בְּאָרֶץ אֲחֵרָת.

וּבֵא תִרְאָה, שְׁכִינָה לְמִטָּה וְשְׁכִינָה לְמַעְלָה. שְׁכִינָה לְמַעְלָה בְּשָׁנִים עֶשְׂרֵי תַחֲוּמִים מְרַכְּבוֹת קְדוּשׁוֹת וְשִׁתִּים עֶשְׂרֵה חַיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת. שְׁכִינָה לְמִטָּה בְּשָׁנִים עֶשְׂרֵי שְׁבָטִים קְדוּשִׁים. וְאִזּוּ נִכְלַלְתָּ הַשְּׁכִינָה לְמַעְלָה וּלְמִטָּה, וְהַכֹּל בְּפַעַם אַחַת יַחַד. וְאִף עַל גִּב שֶׁבְּזִמְן שִׁישְׁרָאֵל בְּגִלוֹת לְמִטָּה לֹא נִתְקַנְתָּ לְמַעְלָה, כֵּן גַּם לֹא נִתְקַנְתָּ מִשּׁוֹם שֶׁלְמִטָּה לֹא נִתְקַנְתָּ, וְזֶהוּ בְּגִלוֹת עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא בְּגִלוֹת עִמָּהֶם.

בַּמָּה נִתְקַנְתָּ? לְמַלְךְ שִׁמַּת בְּנוּ, מָה עָשָׂה? כִּפָּה אֶת מִטָּתוֹ עַל אֲבָל בְּנוּ, וְלֹא הִתְקִין לוֹ אֶת מִטָּתוֹ, אֵלּוּ נִטַּל קוֹצִים וְדַרְדָּרִים וְהִטִּיל תַּחַת מִטָּתוֹ וְשָׁכַב עָלֶיהָ. כֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּיּוֹן שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל וְנִחְרַב הַמְקַדָּשׁ, לָקַח קוֹצִים וְדַרְדָּרִים וְשָׁם תַּחְתָּיו. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּרְא אֱלֹהֵי מֵלֶאךָ ה' אֱלֹהֵי בִלְבַת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה, מִשּׁוֹם שִׁישְׁרָאֵל הָיוּ בְּגִלוֹת.

פֶּקֶד פְּקִידָתִי אֶתְכֶם. מִי שֶׁלֹּא עוֹמֵד בְּרִשׁוֹתוֹ, מָה מְצַנֵּה וּמָה עוֹשֶׂה? אֵלּוּ פֶּקֶד מְלַמְעָלָה, פְּקִידָתִי מְלַמְטָה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁהַזְכִּירָה הַזֹּאת הִיָּתָה עָלֶיהָ מִקֵּדָם לְכֹן, שֶׁכְּתוּב וְאִזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי. כִּיּוֹן שֶׁכְּתוּב וְאִזְכֹּר – הִנֵּה זְכִירָה הַתְּמַנְתָּה עָלֶיהָ, וּמִשּׁוֹם כֵּן אֲמָרָה אֲחֵר כֵּן פֶּקֶד פְּקִידָתִי, שֶׁהֲרֵי סִימָן לְקַחְתָּ מִקֵּדָם לְכֹן. כְּמוֹ כֵּן שָׁרָה, שֶׁכְּתוּב וְה' פֶּקֶד אֶת שָׁרָה. אֲבָל כָּאֵן רַחֵל, שֶׁלֹּא נִזְכְּרָה מִקֵּדָם לְכֹן, לֹא נֵאמַר בָּהּ פְּקִידָה, אֵלּוּ זְכִירָה, וְהַכֹּל הוּא בְּזְכִירָה, בְּסוּד שֶׁל הַמְזֵל.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי חֲזַקְיָה הָיוּ הוֹלְכִים מִקְּפוּטְקֵיָא לְלוּד, וְרַבִּי יְהוּדָה הָיָה רוֹכֵב, וְרַבִּי חֲזַקְיָה עַל רַגְלָיו. בִּינְתִים יָרַד רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר, מִכָּאֵן וְהִלָּאָה נִתְעַסַּק בַּתּוֹרָה, כִּכְתוּב (דברים לב) הָבוּ גְדֹל לְאֱלֹהֵינוּ. **אָמַר** לוֹ, אֵלּוּ הָיִינוּ שְׁלֹשָׁה – יָפָה הוּא, שֶׁאֶחָד יֵאמַר – וְשָׁנִים יִשְׁיבוּ לוֹ. אָמַר לוֹ, הַדְּבָרִים

פֶּתַח רבי יהודה ואמר, (איוב לח) הַנְּגִלוּ לִי שְׁעָרֵי מוֹת וְשְׁעָרֵי צְלָמוֹת תְּרָאָה. הַפְּסוּק הַזֶּה אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאִיּוֹב כְּשֶׁרָאָה שְׁאִיּוֹב דוֹחֵק עֲצָמוֹ עַל דֵּין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בֵּא ראה, איוב אמר הן יקטלני לו איחל. כתוב לא באַל"ף, וקוראים לו בוא"ו, והכל הוא. אמר לו הקדוש ברוך הוא, וכי אני הורג בני אדם?! הַנְּגִלוּ לִי שְׁעָרֵי מוֹת וְשְׁעָרֵי צְלָמוֹת תְּרָאָה?! כִּמָּה שְׁעָרִים פְּתוּחִים בְּאוֹתוֹ הַצַּד, וְהַמּוֹת שׁוֹלֵט עֲלֵיהֶם, וְכֹלם סְתוּמִים מִבְּנֵי אָדָם, [וְלֹא יְכוּלִים לְהַשְׁמֵר מֵהֶם מִשׁוּם שֶׁהֵם סְתוּמִים מִבְּנֵי אָדָם] שְׁלֹא מִכִּירִים אֶת אוֹתָם הַשְׁעָרִים.

וְשְׁעָרֵי צְלָמוֹת תְּרָאָה. מי הם שְׁעָרֵי מוֹת וְיָמֵי הֵם שְׁעָרֵי צְלָמוֹת? אֵלֶּא מוֹת וְצְלָמוֹת הֵם יַחַד, וְהֵם זְנוּג אֶחָד. מוֹת – הֵרִי נִתְבָּאָר, זֶה מֵלֶאֱפֵי הַמּוֹת, וְהֵרִי פְּרִשׁוּהָ. צְלָמוֹת – צַל מוֹת, זֶהוּ מִי שְׁרוּכֵב עָלָיו, וְהוּא הַצַּל שְׁלוֹ וְהַכַּח שְׁלוֹ לְהַזְדַּוֵּג יַחַד בְּקֶשֶׁר אֶחָד, וְהֵם אֶחָד.

וְכָל אוֹתָם הַדְּרָגוֹת שְׁיוּצָאוֹת מֵהֶם וְנִקְשְׁרוֹת בֵּהֶם הֵם הַשְׁעָרִים שְׁלֵהֶם, כְּמוֹ שְׁלִמְעֵלָה, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (תהלים כד) שְׁאוֹן שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְגוֹ'. וְאֵלוֹ [אוֹתָם שְׁעָרִים] נִקְרָאִים נְהָרוֹת וְנִחְלִים. שֵׁשֶׁת הַצְּדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם, אֵף כִּי הֵם שְׁעָרֵי מוֹת, וְשְׁעָרֵי צְלָמוֹת מֵהַצַּד הָאֲחֵר, דְּרָגוֹת יְדוּעוֹת שְׁשׁוֹלְטוֹת בְּעוֹלָם. שְׁעָרֵי מוֹת וְשְׁעָרֵי צְלָמוֹת – זֶה נִקְבָּה וְזֶה זָכַר, וְשְׁנֵיהֶם יַחַד.

וְעַל זֶה אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאִיּוֹב בְּשִׁבִיל כָּל אוֹתָם דְּבָרִים שְׁהוּא אָמַר, (איוב ז) כָּלָה עֲנֵן וַיִּלֶּךְ בֶּן יוֹרֵד שְׁאוֹל לֹא יַעֲלֶה, וְכָל אוֹתָם שְׁאָר דְּבָרִים. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַנְּגִלוּ לִי שְׁעָרֵי מוֹת, לְדַעַת שְׁהֵרִי הַכֹּל בְּרִשׁוֹתֵי, וְכֹלם עֲתִידִים לְהִתְבַּעַר מִן הָעוֹלָם, שְׁכָתוֹב (ישעיה כה) בִּלְעַד הַמּוֹת לְנִצָּח וְגוֹ'.

בֵּא ראה, ויזכר אלהים את רחל וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה. פעמים אלהים אלהים, למה? אלא אחד מעולם הזכר, ואחד מעולם הנקבה, משום שהדבר תלוי במזל.

וּבְשִׁמְתָּ עוֹרְרָת רַחֵל בְּשֵׁם הַזֶּה, שְׁכָתוֹב יִסֵּף ה' לִי בֶּן אַחֵר, יָדַע יַעֲקֹב שְׁהִיא

אָמַר רבי חזקיה, במה? פתח ואמר, (משלי כד) כִּי בַתְּחַבְּלוֹת תַּעֲשֶׂה לָּךְ מִלְחָמָה. מִי הַמְּלַחְמָה? זֶה הַמְּלַחְמָה שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּד הִרְעַ שְׁצָרִיךְ אָדָם לְהִלָּחֵם בּוֹ קָרֵב וְלִשְׁלֹט עָלָיו וְלִהְנַצֵּל מִמֶּנּוּ.

בֵּא ראה שיעקב כך השתדל אצל עשו משום אותו הצד שלו, להתחכם עליו וללכת עמו בעקמומיות בכל מה שצריך כדי לשלט עליו בראש ובסוף, והכל כראוי, והראש והסוף יחד זה כמו זה, ככתוב בכרתי, ואחר כך ברכתי. הראשית והסוף יחד זה כמו זה, כדי לשלט עליו בדרך ישרה כראוי לו, ומשום כך צדיק הוא מי שנצל מהם ויכול לשלט עליהם.

בֵּא ראה, זכירה ופקידה לטוב הם כאחד בסוד האמונה, ואשרי הוא מי שמשתדל אחר האמונה, כמו שנאמר (הושע יא) אַחֲרֵי ה' יִלְכוּ כְּאֲרִיָּה יִשְׁאָג וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, כִּי הוּא וְדָאִי.

וּבֵּא וראה, כשאדם מתפלל תפלתו, אל יאמר עליה זכרני ופקדני, משום שיש זכירה ופקידה לטוב, וזכירה ופקידה לרע, ועתידיים לטל את הדבור מפיו, ובאים להזכיר חטאי האדם ולהענישו. פרט אם הוא צדיק שלם, שכאשר בודקים את חטאיו, אותה זכירה ופקידה לרע לא ימצאו אותם, כמו עזרא שאמר זכרה לי אלהי לטובה.

שְׁהֵנָּה בכל מקום שאדם מתפלל תפלתו, יכלל את עצמו בין רבים, בכלל של הרבים. ובא וראה, השונמית, כאשר אמר לה אלישע (מלכים ב ד) הִישׁ לְדַבֵּר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ אוֹ אֶל שַׂר הַצָּבָא, הִישׁ לְדַבֵּר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ – אוֹתוֹ הַיּוֹם הַיּוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁשׁוֹלְטַת מַלְכוּת הַרְקִיעַ לְדוֹן אֶת הָעוֹלָם, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא הַמֶּלֶךְ הַמְּשַׁפֵּט בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן, וּמִשׁוּם כִּי אָמַר לָהּ הִישׁ לְדַבֵּר לָךְ אֶל הַמֶּלֶךְ.

מָה כתוב? ותאמר בתוך עמי אנכי ישכת. מה אמרה? לא רוצה להיות רשומה למעלה, אלא להכניס את ראשי בין רבים, ולא לצאת מהכלל שלהם. וכך צריך לאדם להכלל בכלל של רבים ולא להתיחד לבדו, כדי שלא ישגיחו עליו להזכיר חטאיו, כמו שאמרנו.

אם הוא באמת נדבק, מה הטעם עשה עם לבן בצורה הזו?

אלא יעקב הבחין את שעת המזל שלו שהיתה, שמתר לאדם לבחן את שעתו טרם ישוב לארצו, ואם מזלו עומד במה שעושה – יפה, ואם לא – אל יושיט רגלו עד שיעלה [שיעמד במה שעשה] אליו.

בא ראה, כתוב וענתה בי צדקתי ביום מחר וגו'. שהרי הוא לא עשה כדי שיטל משלו לחנם, אלא הכל באמת ושלמות הרצון, ולא עוד, אלא שהוא נטל רשות מלבן, ועל כן כתוב נחשתי ויברכני ה' בגלגלך. כמה כשפים ומינים עשה לבן ובחן את מזלו משום יעקב, והיה מוצא בגלגל יעקב מאה צאן כל חדש, ומאה כבשים ומאה עזים יותר על צאנו.

רבי אבא אמר, אלף צאן ואלף כבשים ואלף עזים היה מביא לו יעקב יותר בכל חדש וחדש. זהו שכתוב כי מעט אשר היה לך לפני ויפרץ לרב ויברך ה' אתך לרגלי. והברכה שלמעלה אינה פחות מאלף מכל מין ומין. נמצא אלף מהצאן, מהכבשים נמצאו אלף, מהעזים נמצאו אלף, על כל מה ששורה הברכה שלמעלה לא פחות מאלף, עד שבשביל יעקב התעלה לבן לעשר רב.

ובשרצה יעקב לטל שכרו, לא מצא אלא עשרה מפל מין ומין, ויעקב חשב אותו לעשר רב. ראה כמה נטל משלו ממה שהיה נותן הוא בזכותו ללבן. וכל זה שעלה בו ביעקב, לא היה אלא בזרוע של אותם מקלות ששם אצל הצאן.

ראויה להשלים את כל השבטים ולא תתקיים בעולם, משום כך רצה ללכת ולא יכל, וכשהגיע זמנו של בנימין, ברח והלך לו, כדי שהבית לא ישתלם בארץ אחרת, להתקשר בו העולם הקדוש.

והינו שכתוב (בראשית לא) ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך. מה זה ואהיה עמך? אלא אמר לו, עד כאן רחל היתה עמך עקר הבית, מכאן והלאה אני אהיה עמך ואטל את הבית עמך עם שנים עשר השבטים. והינו שכתוב ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל. עלי היה זה, ובגלגלי היה הדבר שהיא נדחתה, וכאה דירת אחרת ונטלה את הבית בשבילי לדור עמי.

ויאמר נקבה שכרף עלי ואתנה. מה זה נקבה? אמר רבי יצחק, אותו רשע אמר, אני רואה שיעקב לא מסתפל אלא בנקבות, ומשום זה יעבד אותי. אמר נקבה שכרף, הנה נקבה, שהיא שכרף, ככראשונה. ואתנה, אמר באיזו נקבה הסתפלת ואתנה, ועבד אותי בשבילה.

ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה. אמר יעקב, חלילה, שהרי אני כל מה שעשיתי, לשם כבוד המלך הקדוש עשיתי, ועל כן לא תתן לי מאומה, שהרי אין דעתי בזה, אלא אם תעשה לי [את] הדבר הזה וגו'.

ויסר ביום ההוא את התישים. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים טו) ה' מי יגור באהלך וגו'. הרי בארנו ובארו החברים, הולך תמים – זה אברהם, שכאשר נמול נקרא תמים. ופעל צדק – זה יצחק. ודבר אמת – זה יעקב. ודאי שיעקב נדבק באמת.

❁ סדר הלימוד ליום כח טבת [יום 117 בשנה] ❁

לחוץ ולא משקים, משום שהדין תלוי, וקר הצפון מקפיא את המים. וכשמתעוררת רוח הדרום, מתחממים המים והקפאון שלהם עובר ושופעים. אז הכל משקים, משום שהחם של הדרום מפשירים המים, וכלם מתחממים ושמים לשמות מאותו הקר של הצפון שהיה להם בראשונה. זהו שכתוב ויחמנה. ויחמנה, והרי [ולא] כתוב ויחמו. אלא שהם כלם נקבות.

ועל זה התכונן יעקב לעשות מעשה בחכמה, וזהו שכתוב ויקח לו יעקב מקל לבנה לח וגוי'. פתח [רבי אלעזר] ואמר, כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו. בא ראה, כי יעקב בחר לו יה, עד כאן לא ידענו מי בחר את מי - אם הקדוש ברוך הוא בחר את יעקב, אם יעקב בחר לו את הקדוש ברוך הוא, אלא ממה שגלה הכתוב ידענו שהקדוש ברוך הוא נטל את יעקב לגורלו, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

תוספתא

הקשר של הקשר הטהור היה עולה לפני ולפנים טרם שמצא מקום לבית מושבו. אותו מקום אינו מקום, לא נמצא למעלה ולמטה, נאבד מן הכל. אבדון הוא מן הכל, אבדון זכר. סמא"ל שיצא מהתוף של החזק של יצחק, אבדון ומות היא הנקבה שלו, הנחש הקדמוני, אשת זנונים, שכתוב (משלי ה) רגליה ירדות מות. ואלו שנים - אבדון ומות - שמעו את תקף רצון המלך.

הסוד והסתר [הסתום] הנסתר העליון נאבד [הטמיר] מהכל, טמיר מרעיונות [מעיינים] והרהורים. [מי שנמשך אחר אלו, נאבד מן הכל. הכל בהפוך זה מזה. אשריו של איש שלום, פיעקב שעולה ולא נחשכו העינים בעשן הזה, וזכה להתקרב באמת חותם המלך הקדוש. בא ראה, הטמיר העליון מהכל] ממנו יצאה האות י', הנקדה העליונה. מהנקדה העליונה היו יצא הכל, המשיך והוציא ה', האם העליונה שמשקה את הכל. מזה יצא ו', הסוד של שש שאוחז את כל הצדדים, שהוא מקל לבנה לח ולזו וערמון.

בא ראה כמה טרח אותו יעקב השלם אחרי לכן. כתוב וישם דרך שלשת ימים וגוי', והביא לו כל העשר הזה, ועם כל זה לא רצה לכן שיהיה כף שכתוב של יעקב, אלא נטל עשרה מזה ועשרה מזה, ונתן [בידי בניו] לו ואמר לו: טל את אלה, ואם יולידו כמו שאמרת - בצורה הזו יהיה שכתוב. זהו שכתוב ותחלף את משכרתי עשרת מנים. [ובאלו] עשרה מזה ועשרה מזה, וכתוב ואביכן התל בי והחלף את משכרתי עשרת מנים. [ובאלו העשרה] השתדל אחר הקדוש ברוך הוא, וברכו. ומכל מה שהתנה לכן עם יעקב - חזר בדבורו ונטל מיעקב הכל, עד שהקדוש ברוך הוא חס עליו ונטל משלו בזרוע.

אמר רבי אלעזר, כל הפסוקים הללו באו להראות החכמה, ששינוי שדברים שלמעלה, מהם תלויים במעשה, ומהם בדבור, ומהם ברצון הלב, ומי שרוצה למשך ברכות בתפלה, בדבור ורצון. ומהם שלא בתפלה, אלא תלויים במעשה.

בא ראה, יעקב השלם, כל מה שעשה, עשה בחכמה. כתוב ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות המים. הכל בחכמה, למשך ברכות מהמעין של הכל לכל הדרגות העליונות שהן חלקו וגורלו.

את המקלות - איזה מקלות? אלו הדרגות שהן בית הדין. אשר פצל - שהעביר מהן את הדין. ברהטים - הינו שכתוב (שיר ז) מלך אסור ברהטים, שזה מהמלך שהוא באות ברכות לכל העולמות.

דבר אחר מלך אסור ברהטים - מלך זה אסור וקשור באותם הרהטים העליונים שמהם משקים את הכל [נמשכות ברכות לכל] מן המלך העליון. בשקתות המים - [ומשם משקים כל שקתות המים] אלו הם הנחלים שיוצאים ובאים עד שמגיעים למקום ששם מתכנסים. אשר תבאן הצאן לשותות - כמו שנאמר (תהלים קד) ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם. ובאותו המקום ששם מתכנסים המים, כלם באים להשקות ממנו.

ויחמנה - מה זה ויחמנה? בא ראה, בשעה שרוח צפון נושבת, המים קופאים ולא נמשכים

מקום, כשזורק מעינות לנקבה, נקרא ראש צדיק. הצדיק הוא ראש [ראש לכל הברכות] משום שכל הברכות שרויות בו.

עוד, אותו האדם שזוכה לשמר את אות ברית הקדש ועושה את מצוות התורה נקרא צדיק, ומראשו ועד רגלו כף נקרא. וכשהברכות שופעות לעולם, הן שורות על ראשו, וממנו עומדות הברכות לעולם בבנים הקדושים הצדיקים שהקים.

עוד שאל רבי ייסא ואמר, כתוב (תהלים לו) נער הייתי גם זקנתי וגו'. הפסוק הזה פרשוהו ששרו של עולם אמר אותו. הוא אמר אותו בחכמה יותר ממה שחושבים בני אדם. אמר לו, בני, יפה הוא, שהרי ביחוד הקדוש נאמר נער הייתי גם זקנתי. וכך הוא, ולא ראיתי צדיק נעזב – זה השבח של היחוד שלא נמצא יום ללא לילה, שהנה הלילה תמיד נמצא בו, והצדיק אחוז למעלה ואחוז למטה.

וזרעו מבקש לחם, מה הוא? אלא בשעה שזורק ונשפע הזרע, אינו תובע את הנקבה, שהרי היא שורה עמו, שאין נפרדת ממנו לעולמים וזמינה היא אצלו, שהרי אין זרע שופע אלא בשעה שהנקבה זמינה, ותשוקת שניהם יחד בדבוק אחד, שאין נפרדים, ולכן לא צריך לתבע אותה.

אמר לו, ובזמן הגלות לא כף? אמר לו, כתוב זרעו, ואינו. מתי יוצא? כשהנקבה בדבוק אחד עם הזכר. ואם תאמר, לא ראיתי צדיק נעזב – בזמן של הגלות מה היא?

אלא זה אחוז למעלה ולא נעזב לעולמים. בזמן אחר לא נעזב מהנקבה, אחוז למעלה ואחוז למטה. אחוז למעלה – בזמן של הגלות. בזמן אחר אחוז את שני הצדדים, למעלה ולמטה, ולעולם אינו נעזב.

כתוב (בראשית א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים, זה צדיק, ואף על גב שנאמר ברקיע השמים, אלא ברקיע השמים ודאי, שהוא סיום הגוף.

בא ראה, שני רקיעים הם, והם הראשית והסיום, זה כמו זה. ראשית הרקיע השמיני בו שקועים כל הכוכבים, קטנים וגדולים, וזהו הרקיע העליון

שתי הזרועות שאוחזות בו, אלו יוצאות ואוחזות בה"א התחתונה לחבר המשכון יחד ולהיות אחד. ואז שלש עשרה מדות נהיות אחת. והלכן נחקק על הגונים ועולה על הגונים כלם. זהו שכתוב מחשף הלכן, ואז נקרא (זכריה כ) ה' אחד ושמו אחד. ואז (תהלים כג) ה' רעי לא אחר, וכתוב בנאות דשא ירביצני על מי מנחות ינהלני נפשי ישובב וגו'. ע"כ תוספתא.

בא ראה, כף גם יעקב בחר את ירשתו וגורלו לחלקו, ועלה למעלה מכל הדרגות ונטל אותו לגורלו. מקל לבנה לח – הינו הדרגה הלבנה של צד הימין. ולו וערמון – הינו הדרגה האדמה של צד שמאל.

ויפצל בהם פצלות לבנות – שהעביר מזה את הדין וחבר אותו לימין, והוא נכנס ביניהם ונטל אותם יחד ונעשה הכל אחד בשני גונים. ועם כל זה מחשף הלכן, שיתגלה הלכן על האדם. וכל זה למה? למשך את הדרגה הזו של גורלו ברכות מן המעין של הכל [של הנחל], ולשים את הדרגה הזו שהיא שלש כאחת.

ברקיעים בשקתות המים – כמו שבארנו, ואז במעשה הזה של חכמה שופעות הברכות למטה ומשקים [ומתברכים] כל העולמות ושורות עליהם הברכות, כמו שפרשוהו (בראשית מט) שכתוב בבקר יאכל עד וגו', ואחר מכאן – ולערב יחלק שלל, שיתברכו כל העולמות למטה. ויעקב נטל חלקו מאותן הברכות ששורות עליו למטה, משום שהוא חלקו וגורלו של הקדוש ברוך הוא.

רבי ייסא הקטן היה מצוי לפני רבי שמעון. אמר לו, זה שכתוב (משלי י) ברכות לראש צדיק, הנה צריך להיות לצדיק, מה זה לראש צדיק? אמר לו, ראש צדיק זו היא העטרה הקדושה, ובארוה. עוד, ראש צדיק זה יעקב, שנטל את הברכות והשפיע אותם לצדיק, ומשם נזרקו לכל עבר, וכל העולמות מתברכים.

אבל הנה בארנו, ברכות לראש צדיק – [ראש] צדיק נקרא אותו המקום [ראש] של הברית, שממנו יוצאים מעינות החוצה. הנקב של הפד שיוצא ממנו היין הוא הראש, כף ראש צדיק, אותו

הזה, אף על גב שְהוּא נִקְבָה, קוֹרְאִים לוֹ זָכַר. שְכַאֲשֶׁר מִתְפַּשֵּׁט, כָּל טוֹב וְכָל הָאוֹר יוֹצֵא מִמֶּנּוּ.

וּמִשּׁוּם שֶׁהִיא חֲסִידָה, יוֹצֵא [מִשָּׁם] מִמֶּנָּה חֶסֶד, שֶׁהוּא הָאוֹר הָרָאשׁוֹן, שְׁכָתוּב (בראשית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר. וְעַל זֶה בְרוּשִׁים בֵּיתָה. בְרוּשִׁים – אֵל תִּקְרֵי בְרוּשִׁים אֲלָא בְרָאשִׁים, שְׁהֲרֵי הָעוֹלָם הָאֲחֵר בַּתְּחִתּוֹנִים בֵּיתָה, וְהִיא בֵּית הַדִּין שֶׁל הָעוֹלָם, וְלִפְעָמִים נִקְרָא כְּמוֹ שְׁלִמְעֵלָה בְּכָל אוֹתָם הַשְּׁמוֹת.

וְעַל הַמָּקוֹם הַזֶּה כְּתוּב, וַיִּנְחַם ה', וַיִּתְעַצֵּב אֵל לְבוֹ. חֲרוֹן אַף ה'. שְׁהֲרֵי בַּמָּקוֹם הַזֶּה תְּלוּי. שְׁהֲרֵי כָּל מָה שְׁלִמְעֵלָה, הַכֹּל הוּא בְּאוֹר, חַיִּים לְכָל הַצְּדָדִים, וְעַל כֵּן שְׁנִינוּ, אֵינן עֲצָבוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם, בְּדִיוֹק לִפְנֵי, וְעַל זֶה כְּתוּב (תהלים ק) עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה בְּאוֹר לִפְנֵי בְּרִנָּה. עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה – כְּנִגְדַּת הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן. בְּאוֹר לִפְנֵי בְּרִנָּה – כְּנִגְדַּת הָעוֹלָם הַתְּחִתּוֹן. אֲשֶׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, מִשּׁוּם כֶּךָ כְּתוּב (דברים לג) אֲשֶׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ עִם נוֹשָׁע בְּה' מִגֵּן עֲזָרְךָ וְאֲשֶׁר חָרַב גִּאֲוֹתְךָ וַיִּכְחָשׁוּ וְגו'.

וַיִּצַג אֶת הַמְּקִלוֹת אֲשֶׁר פָּצַל בְּרֵהֻטִים וְגו'. פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (משלי ט) אִם חֲכַמְתָּ חֲכַמְתָּ לָךְ וְלִצְתָּ לְבַדְּךָ תִּשָּׂא. אִם חֲכַמְתָּ חֲכַמְתָּ לָךְ – בֵּא רְאֵה, אוֹי לְאוֹתָם רִשְׁעֵי הָעוֹלָם שְׁלֵא יוֹדְעִים וְלֹא מִשְׁגִּיחִים בְּדִבְרֵי תוֹרָה. וּכְשֶׁהֵם מִשְׁגִּיחִים בָּה – מִשּׁוּם שְׂאִין לָהֶם שְׁכָל, דְּבָרֵי הַתּוֹרָה נִרְאִים בְּעֵינֵיהֶם כְּאִלוֹ כָּלֵם מְלֵאִים רִיקְנוֹת וְאֵין בָּהֶם תוֹעֵלָת, וְהַכֹּל מִשּׁוּם שֶׁהֵם רִיקְנִים מִדַּעַת וְשְׁכָל, שְׁהֲרֵי כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה, כָּלֵם דְּבָרִים עֲלִיוֹנִים וְנִכְבְּדִים, וְכָל דְּבָר וְדָבָר שְׁכָתוּב בָּהּ יִקְרָה הִיא מִפְּנִינִים וְכָל חֲפָצִים לֹא יִשּׁוּ בָּהּ [בַּתּוֹרָה].

וְכָל אוֹתָם הִטְפְּשִׁים אֲטוּמֵי הַלֵּב, כְּשֶׁרוֹאִים דְּבָרֵי תוֹרָה, לֹא דִי לָהֶם שְׁלֵא יוֹדְעִים, אֲלָא שֶׁהֵם אוֹמְרִים שֶׁהֵם דְּבָרִים פְּגוּמִים, דְּבָרִים שְׂאִין בָּהֶם תוֹעֵלָת. אוֹי לָהֶם כְּשִׁיתְּבַע אוֹתָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עַלְבוֹן הַתּוֹרָה, וַיַּעֲנֶשׁוּ עֲנֵשׁ שְׁמוֹרְדִים בְּרַבּוֹנָם.

מָה כְּתוּב בַּתּוֹרָה? כִּי לֹא דָבָר רַק הוּא מִכֶּם. וְאִם הוּא רַק – הוּא מִכֶּם, שְׁהֲרֵי כָּל הַתּוֹרָה מְלֵאָה מִכָּל אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת יְקָרוֹת מִכָּל הַטּוֹבוֹת

הַנִּסְתָּר שְׁמֻקִּים הַכֹּל, וּמִמֶּנּוּ יוֹצֵא הַכֹּל, וְהוּא הַשְּׁמִינִי מִמְטָה לְמַעְלָה, וְהוּא הָרָאשִׁית לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ הַכֹּל.

כֶּךָ הוּא הָרְקִיעַ הַשְּׁמִינִי מִמַּעְלָה לְמַטָּה, שְׁבוּ שְׁקוּעִים כָּל הַכּוֹכָבִים, כָּל הָאוֹרוֹת וְהַמְּאוֹרוֹת, וְהוּא נוֹטֵל אֶת הַכֹּל, וְזֶה הַסִּיּוֹם שֶׁל הַכֹּל. כְּמוֹ שְׁאוֹתוֹ הָרְקִיעַ הַשְּׁמִינִי, שֶׁהוּא רָאשִׁית הַכֹּל, תְּלוּיִים בּוֹ כָּל הָאוֹרוֹת, וְנוֹטֵל אוֹתָם, וּמִמֶּנּוּ יוֹצֵאִים – כֶּךָ גַּם זֶה, אוֹתוֹ רְקִיעַ הַשְּׁמִינִי תְּלוּיִים בּוֹ כָּל הָאוֹרוֹת וְנוֹטֵל אוֹתָם, וּמִמֶּנּוּ יִצְאוּ לְכָל הָעוֹלָמוֹת.

הָרָאשִׁית וְהַסִּיּוֹם עוֹמְדִים כְּגוֹן אֶחָד, וְעַל כֵּן הוּא הַנִּהָר שְׁשׁוּפֵעַ וַיּוֹצֵא וְלֹא פוֹסְקִים מִימּוֹ לְעוֹלָמִים, הַכֹּל שִׁיחֵה הַסִּיּוֹם כְּמוֹ הָרָאשִׁית, וּמִשּׁוּם כֶּךָ וַיִּתֵּן אוֹתָם אֱלֹהִים בְּרְקִיעַ הַשְּׁמַיִם, וְלָמָּה? לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ.

וְאֵת עַל גַּב שְׁנֵאמַר, הַכֹּל עוֹמְדִים כְּגוֹן אֶחָד, וְזֶהוּ בְּרוּר הַדְּבָר. מָה בֵּין זֶה לְזֶה? אֲלָא זֶה מְקִים וְזֶן אֶת הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן שֶׁהוּא בּוֹ וְאֵת כָּל אוֹתָם הַצְּדָדִים הָעֲלִיוֹנִים, וְזֶה מְקִים וְזֶן אֶת הָעוֹלָם הַתְּחִתּוֹן וְאֵת כָּל אוֹתָם הַצְּדָדִים הַתְּחִתּוֹנִים.

וְאִם תֹּאמַר, הָעוֹלָם שְׁלִמְעֵלָה מִי הוּא? וְהֲרֵי [הוּא] אוֹתוֹ הָרְקִיעַ הַשְּׁמִינִי הָעֲלִיוֹן הַנִּסְתָּר הוּא הָעוֹלָם שְׁלִמְעֵלָה, וְכֶךָ נִקְרָא, שְׁהֲרֵי שְׁנֵי עוֹלָמוֹת הֵם, כְּמוֹ שְׁנִתְּבָאָר. אֲלָא הוּא עוֹלָם עֲלִיוֹן, וְכָל אוֹתָם שְׁיוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ נִקְרָאִים עַל שְׁמוֹ, וְאוֹתָם שְׁיוֹצֵאִים מִן הָעוֹלָם הַתְּחִתּוֹן נִקְרָאִים עַל שְׁמוֹ, וְכָל זֶה וְזֶה הַכֹּל אֶחָד, בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

בֵּא רְאֵה, (תהלים קד) יִשְׁבְּעוּ עֲצֵי ה' אֲרֻזֵי לְבָנוֹן אֲשֶׁר נָטַע. מִי הַלְּבָנוֹן? הֲרֵי פִרְשׁוּהוּ וְנִתְּבָאָר. הַפְּסוּק הַזֶּה, אֲשֶׁר שָׁם צִפְרִים יִקְנְנוּ חֲסִידָה בְרוּשִׁים בֵּיתָה – אֲשֶׁר שָׁם צִפְרִים יִקְנְנוּ, בְּאִיזָה מְקוֹם? בְּלְבָנוֹן. וְאִלוֹ הֵן שְׁתֵּי הַצִּפְרִים שְׁאִמְרָנוּ בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת, וּמֵאִלוֹ נִפְרְדוֹת כְּמָה צִפְרִים אַחֲרוֹת. אֲכָל אִלוֹ עֲלִיוֹנוֹת, וַיּוֹצֵאת מִן לְבָנוֹן, שֶׁהוּא [סְתוּם] לְמַעְלָה, וְסוּד הַדְּבָר – וְלִלְבָן שְׁתֵּי בְנוֹת וְגו'.

חֲסִידָה בְרוּשִׁים בֵּיתָה, [זוֹ לֵאמֹר] בְּאוֹתָם שְׁשֵׁה בָנִים עֲלִיוֹנִים, שְׁשֵׁת צְדָדֵי הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׁנִתְּבָאָר. לָמָּה נִקְרָא חֲסִידָה? אֲלָא הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן

רבי חייא פתח ואמר, (תהלים ג) דבקה נפשי אחריו בי תמכה ימינה. בפסוק הזה יש להסתפל, דבקה נפשי אחריו – משום שדוד המלך היה מדביק תמיד את נפשו אחרי הקדוש ברוך הוא, ולא חשש לדברים אחרים של העולם, אלא להדביק נפשו ורצונו בו. וכיון שהוא היה נדבק בקדוש ברוך הוא, היה תומך בו ולא עוזב אותו. מכאן שכאשר אדם בא להדבק בקדוש ברוך הוא, הקדוש ברוך הוא אוהו בו ולא עוזב אותו.

דבר אחר דבקה נפשי אחריו – להתעטר דרגתו למעלה. שהרי כאשר נדבקה הדרגה היא [שלו נתברכה, וכשהתגלגלה] בדרגות העליונות לעלות אחריהן, אז הימין אוהו בה להעלותה ולחברה בחבור אחד כראוי, כמו שנאמר ותאחזני ימינה, וכתוב וימינו תחבקני, ועל כן בי תמכה ימינה.

וכשאוחזו בו בקדוש ברוך הוא, אז כתוב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. והוא יחוד אחד וחבור אחד. וכשהוא חבור אחד, אז מתמלאת אותה דרגה שלו ומתברכת.

וכשמתמלאים כל אותם הרהטים, מתמלאים לארבעת צדדי העולם, וכל העדרים משקים, כל אחד ואחד לצדו. וכשבא יעקב לתקן את הדרגה הזו, בחר לו צד הימין שראוי לו, והצד האחר שלא ראוי לו נפרד ממנו, כמו שכתוב וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן. למה – היה לבדו שלא ישתמש בתועבות האחרות שבצדדים האחרים. אשרי חלקם של ישראל, שעליהם כתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ובה בחר ה' וגו'.

ובא וראה, יעקב הוא המשבח של האבות והוא הכלל של כלם, ומשום שהוא הכלל של הכל, משום כך הוא עומד להאיר ללבנה, שיעקב הוא עומד לתקן את תפלת ערבית.

וכל התקון ההוא הוא כראוי לו. כל אותם הצדדים הקדושים, כלם בתקון התקין בצדו, והפריד חלקו מחלקם של שאר העמים. אלו הצדדים העליונים הקדושים בקדושה עליונה, ואלו צדדים טמאים בטמאות הטמאה.

של העולם, כמו שנאמר וכל חפצים לא ישוו בה, ואיך יאמרו שהיא ריקה!?

ושלמה המלך אמר, אם חכמת חכמת לך. שכאשר יתחכם אדם בתורה, זוהי תועלת לו, שהרי בתורה לא יכול להוסיף אפלו אות אחת. ולצת לבדך תשא, שהרי התורה לא יגרע כלום מהשבח שלה, והליצנות היא שלו ונשארת בו להאביד אותו מן העולם הזה ומן העולם הבא.

בא ראה, כאשר האותיות העליונות כלן מתחברות בדרגה הזו, הסוף של כל הדרגות הקדושות העליונות, ומתמלאת מהם ומתברכת מן העולם העליון, אז הדרגה הזו עומדת להשקות את כל העדרים, כל אחד ואחד כראוי לו, וכל אחד ואחד נשקה מדין ורחמים.

בא ראה מה כתוב, ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים וגו'. שיעקב רצה לתקן תפלת ערבית, ולהאיר ללבנה ולהשקות ולברך אותה מכל הצדדים, שכתוב ויצג את המקלות, אלו דינים וגבורות שיוצאים מן הגבורה שלמעלה.

וכאשר יעקב רצה לתקן את הדרגה הזו, סלק את כל אותם הדינים והגבורות ממנה, והקים אותם ברהטים, באותם ארבעת הרהטים שעומדים תחת זו באר חפרוה שרים, שמתמלאת מאותם הנחלים והמעיינות העליונים. משום שכאשר המים יוצאים מהבאר הקדושה הזו, אלו הארבעה נוטלים הכל, ועל כן נקראים רהטים, ומשם כלם באים לשתות. ואותם דינים וגבורות, כלם עומדים שם לטל את כל אחד ואחד כראוי לו.

אשר תבאנה הצאן לשתות לנכח הצאן, אלו כנגד אלו. ויחמנה, מה זה ויחמנה? שכאשר מתעטרים בדין, מתחממים באותו הדין, והולכים ומשוטטים בעולם, ומעיינים בדרך בני האדם, הן לטוב הן לרע.

בא ראה מה כתוב אחריו, ויחמו הצאן אל המקלות. משום שאותם המקלות היו מתחממים ומשגיחים בדיני העולם, ונפקדים עליו, ונדונים אנשים עליהם, כמו שנאמר (דניאל ד) בגזרת מלאכים הדבר ובפקדת קדושים הגזרה וגו'.

אֶלָּא אַפְלוּ צַדִּיק גַּמּוֹר, הוּא נִקְרָא חֵי, שְׁהָרִי חֵי – צַדִּיק הוּא לְמַעְלָה וְצַדִּיק הוּא לְמַטָּה. לְמַעְלָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא חֵי – לְמַטָּה הַצַּדִּיק נִקְרָא חֵי, שְׁכָתוּב (שְׁמוּאֵל-ב כג) וּבְנִיָּהוּ בֶן יְהוּדָע בֶּן אִישׁ חֵי. לְמָה נִקְרָא חֵי? מִשּׁוּם שֶׁהוּא צַדִּיק, שְׁהָרִי צַדִּיק נִקְרָא חֵי, חֵי הָעוֹלָמִים. וּבְרוּךְ צוּרֵי – הַכֹּל אֶחָד. חֵי וּבְרוּךְ – שְׁלֹא נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה. שְׁכָפְאֵר מִתְחַבְּרִים יַחַד נִקְרָא בְּאֵר מִים חַיִּים. זֶה נוֹבֵעַ הַחוּצָה, וְזֶה מִתְמַלֵּא מִמְּנוּ.

וַיְרוּם אֱלוֹהֵי יִשְׂרָאֵל – זֶה הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהוּא רָם וְנִשְׂא, רָם עַל הַכֹּל, שְׁהָרִי מִמְּנוּ יוֹצֵא הַכֹּל, [מְקוֹר שְׁלֹא פּוֹסֵק] וְכֹל הַנְּבִיעָה שְׁנוֹבֵעַ לְמַלְא הַבְּאֵר כְּרָאוּי, וּמִשּׁוּם מִתְבָּרְכֵת לְהַאִיר לְכֹל אוֹתָם שְׁלֵמַטָּה. וְכִשְׁמַתְמַלֵּאת [זו] הַכֹּל כְּרָאוּי, אִזּוּ וַיְרוּם אֱלוֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

פָּתַח רַבִּי יִיסָא וְאָמַר, (אִיב לז) לֹא יִגְרַע מִצַּדִּיק עֵינָיו וְאֵת מַלְכִים לְכַסָּא וַיִּשְׁיבָם לְנִצְח וַיִּגְבְּהוּ. בֵּא רְאָה, כְּשֶׁרְשָׁעִים לֹא שׁוֹלְטִים בְּעוֹלָם וְנֹאכְדִים מִמְּנוּ [מִהָעוֹלָם], אִזּוּ הַצַּדִּיק שׁוֹלֵט בְּעוֹלָם. זֶהוּ שְׁכָתוּב לֹא יַחֲיֶה רָשָׁע וּמִשְׁפַּט עֲנִיִּים יִתֵּן. מָה כְּתוּב אַחֲרָיו? לֹא יִגְרַע מִצַּדִּיק עֵינָיו. מָה זֶה עֵינָיו? כְּמוֹ שְׁנֹאֵמַר (תְּהִלִּים לד) עֵינֵי ה' אֵל צַדִּיקִים.

וְאֵת מַלְכִים לְכַסָּא – אֵלּוּ הֵם הַמַּלְכִים הַשׁוֹלְטִים שְׁנֹאֲחֲזִים בְּכַסָּא. וַיִּשְׁיבָם לְנִצְח – שֶׁהִתְקִימוּ בְּכַסָּא בְּקִיּוּם שְׁלָם. וַיִּגְבְּהוּ – לְמָה וַיִּגְבְּהוּ? לְשֵׁלֵט בְּעוֹלָם, וַיִּתְקִים הַכַּסָּא עַל עַמּוּדָיו. דְּבַר אַחֵר וַיִּגְבְּהוּ – שְׁנוֹטְלִים אֵת הַכַּסָּא וּמַעֲמִידִים אוֹתוֹ לְמַעְלָה לְהֶאֱחֹז בְּמִקּוּמוֹ כְּרָאוּי, וְאִזּוּ הַכֹּל יַחּוּד אֶחָד.

בְּעוֹדָם הוֹלְכִים רָאוּ אִישׁ אֶחָד שְׁהָיָה בָּא, וְעָלָם אֶחָד עָמוּ וְרוֹכֵב עַל כְּתָפוֹ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וַדַּאי שְׁהָאִישׁ הַזֶּה הוּא יְהוּדִי, וְכַדִּי לְזָכוֹת אֲנָשִׁים הוּא בָּא. אָמַר רַבִּי יִיסָא, נִזְכָּה אָנוּ בּוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה.

בְּשֶׁהִגִּיעַ אֲלֵיהֶם, אָמַר רַבִּי יִיסָא, אִיפָּה הַכְּלִי [הַמְדָּה שֶׁל הָעֵמִיר] עִם מֵאֲכִלֵי הַדֶּרֶךְ? אָמַר, כְּדֵי שְׁיִזְכּוּ [בו] אֲנָשִׁים, שְׁהָרִי יֵשׁ לִי שְׁנֵי בָנִים, וְהִגִּיעַ הַצָּבָא לְעִיר וְנִשְׁבּוּ, וְכָעַת אֲנִי הוֹלֵךְ כְּדֵי שְׁיִזְכּוּ בָּהֶם בְּנֵי אָדָם. זָכוּ עָמוּ וְנִתְּנוּ לוֹ לְאָכֹל.

בִּינְתָיִם פָּתַח אוֹתוֹ יְהוּדִי וְאָמַר, (בַּמְדָּבָר כח) אֵת קַרְבְּנֵי לַחֲמֵי לְאִשֵּׁי וְגו'. הַקְּרָבָן שֶׁל

וְהָרִי בְּאֲרָנוּ, שְׁכָתוּב וַיִּשֶׁת לוֹ עֲדָרִים לְבָדוּ. וַיִּשֶׁת לוֹ – שֶׁהִתְקִין תְּקוּנִים לְאֲמוּנָה. לְבָדוּ – כְּמוֹ שְׁנֹאֵמַר וּבָךְ בָּחַר ה' לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים. וְלֹא שָׁתָם עַל צֹאן לֶבָן – שְׁלֹא שָׁם חֶלְקוֹ וְגוֹרְלוֹ עִמָּהֶם.

וְעַל כֵּן יַעֲקֹב, שְׁלֵמוֹת הָאָבוֹת, הִתְקִין סוּד הָאֲמוּנָה, וְהִפְרִיד חֶלְקוֹ וְגוֹרְלוֹ מִהַחֶלֶק וְהַגּוֹרֵל שֶׁל שְׂאֵר הָעַמִּים. וְעַל זֶה כְּתוּב וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם.

רַבִּי אָבָא אָמַר, אֲשֶׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם עֲלִיּוֹנִים עַל הָעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת, מִשּׁוּם שֶׁדִּרְגָתָם לְמַעְלָה, וְהַדְּרָגוֹת שֶׁל הָעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת לְמַטָּה. אֵלּוּ בְּצַד הַקְּדוּשָׁה, וְאֵלּוּ בְּצַד הַטְּמָאָה. אֵלּוּ לְיָמִין, וְאֵלּוּ לְשְׂמָאל.

בִּיּוֹן שְׁנַחֲרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מָה כְּתוּב? (אִיכָה ב) הַשִּׁיב אַחֲרוֹר יָמִינוּ מִפְּנֵי אוֹיֵב. וּמִשּׁוּם כֶּךָ כְּתוּב הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעַנְנִי. וְהַשְׂמָאל מִתְגַּבֵּר וְהַטְּמָאָה מִתְחַזְּקֵת, עַד שֶׁיִּבְנֶה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וַיִּתֵּן אֵת הָעוֹלָם עַל תְּקוּנוֹ, וַיַּחֲזִרוּ דְבָרָיו כְּרָאוּי, וַיַּעֲבֵר צַד הַטְּמָאָה מִן הָעוֹלָם. וְהִנֵּה נֹאֵמַר, שְׁכָתוּב (זְכַרְיָה יג) וְאֵת רוּחַ הַטְּמָאָה אֲעֲבִיר מִן הָאָרֶץ וְגו', וְכְתוּב (יִשְׁעִיָה כה) בְּלַע הַמּוֹת לְנִצְח וְגו'.

וַיִּשְׂאֵר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָדוּ, כְּמוֹ שְׁכָתוּב וְהָאֲלִילִים כָּלִיל יַחֲלֶף, וְכְתוּב וְנִשְׁגַּב ה' לְבָדוּ בַיּוֹם הַהוּא. הוּא לְבָדוּ, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (דְּבָרִים לב) וְאִין עָמוּ אֵל נִכְר, מִשּׁוּם שֶׁיִּכְלָה כַּח הַטְּמָאָה מִן הָעוֹלָם, וְלֹא יִשְׂאֵר לְמַעְלָה וּלְמַטָּה אֶלָּא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָדוּ, וַיִּשְׂרָאֵל לְעַבּוּדָתוֹ, עִם קְדוּשׁ וַיִּקְרָא קְדוּשׁ, שְׁכָתוּב (יִשְׁעִיָה ד) וְהָיָה הַנִּשְׂאֵר בְּצִיּוֹן וְהִנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קְדוּשׁ יֵאָמַר לוֹ כֹּל הַכְּתוּב לַחַיִּים בִּירוּשָׁלַם. וְאִזּוּ יְהִיָּה מִלֶּךְ יַחֲדֵי לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וְעִם יַחֲדֵי לְעַבּוּדָתוֹ, כְּמוֹ שְׁכָתוּב וּמִי כַּעֲמָךְ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאָרֶץ.

רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יִיסָא הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רַבִּי יִיסָא, הִנֵּה שְׁכִינָה אֲצֻלְנוּ, נִתְעַסֵּק בְּדְבָרֵי תוֹרָה, שְׁכָל מִי שְׁעוֹסֵק בְּדְבָרֵי תוֹרָה וּמִשְׁתַּדֵּל בָּהּ, זוֹכֵה לְהַמְשִׁיךְ אוֹתָהּ עָמוּ.

פָּתַח רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר, (תְּהִלִּים יח) חֵי ה' וּבְרוּךְ צוּרֵי וַיְרוּם אֱלוֹהֵי יִשְׂרָאֵל. הַפְּסוּק הַזֶּה הוּא סוּד. חֵי ה', וְכִי לֹא יִדְעוּ שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא חֵי?

ישראל בעולם הזה ובעולם הבא. על זה כתוב (ישעיה ה) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצור מטעי מעשה ידי להתפאר.

ולבן הלך לגזוז את צאנו וגו'. אמר רבי יוסי, מה זה תרפים? אלא עבודה זרה. ולמה נקראים תרפים? לגנאי היה, כמו ששנינו במקום התרף. ומנין לנו שהיו עבודה זרה? שכתוב למה גנבת את אלהי וכתוב עם אשר תמצא את אלהיך וגו'. ולבן המכשף של כל המכשפים של העולם היה, ובזה היה יודע את כל מה שרוצה לדעת.

אמר רבי חייא, בקסם נעשה. רבי יוסי אומר, בנחש. אמר רבי יהודה, לא נעשו אלא בשעות ידועות. ולמה נקראים תרפים? משום שמכים את השעה הזו, והשעה מרפה היד, כמו שנאמר רב עתה הרף ידך.

בשהאמן עושה אותו, אותו שיודע רגעים ושעות עומד עליו ואומר: כעת הרפה וכעת עשה. ולא תמצא מעשה שצריך שירפו ממנו אלא זה. והוא מדבר תמיד ונותן עצות רעות להרע לנפש האדם.

ורחל פחדה, משום שנתן עצה להרע ליעקב, ובשכיל בזיון עבודה זרה שמה אותם תחתיה עד שאין יכולים לדבר. שהרי כשהוא מתקן לדבר, מכבדים ומרביצים לפניו. וכעת מה כתוב? ותשב עליהם. זכר ונקבה היו, ועבודות רבות עושים טרם מדברים. ומשום כך התעפב לבן שלשה ימים, שלא ידע שברח יעקב, שכתוב ויגד ללבן ביום השלישי כי ברח יעקב.

ואמר רבי יהודה, הזמין עצמו בשלשה דברים: הזדרז בכל הכשפים שהיו לו, והזדרז בכלי זין כדי לאבד אותו מן העולם, שכתוב (דברים כו) ארמי אבד אבי. פיין שראה הקדוש ברוך הוא שרצה לאבד את יעקב, מה כתוב? השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע. והינו שכתוב יש לאל ידי לעשות עמכם רע. במה בטח? בכשפים שהיו בידו.

בא ראה, לבן הלך ביום אחד הדרך שהלך יעקב שבעה ימים כדי לעקר אותו מן העולם. אחד על שהלך, ואחד על אותם התרפים. ואף על גב

הקדוש ברוך הוא בכל יום כדי לזון את העולם ולתת כלכלה למעלה ולמטה, שהרי בהתעוררות שלמטה מתעורר למעלה, ובזה מתכללים כל אחד ואחד כראוי.

את קרבני לחמי – זהו שכתוב (שיר ה) אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי. לאשי – זהו שכתוב אכלו רעים וגו'. ומה הקדוש ברוך הוא צוה לעורר מזון למעלה [למטה] כדי לעורר מזון [למעלה] למטה מהמזון ההוא – מי שנותן לקים נפש על אחת כמה וכמה שהקדוש ברוך הוא מברך אותו, ויעיר לו מזון שלמעלה, ויתברך העולם בשכילו.

אמר רבי יצחק, ודאי זה הסוד כראוי, ויפה אמר. אמר רבי ייסא, ודאי על זה אמר אותו, שלא יזלזל אדם בשום אדם אחד בעולם, בשתי צורות זכינו לאיש הזה.

פתח ואמר, הפסוק הזה אמר רבי אלעזר, את קרבני לחמי לאשי. את קרבני – הסוד של כנסת ישראל, שכתוב את, את דוקא. קרבני – זהו קרבן וקשר להתקשר. לחמי – זה המזון שבא מלמעלה בהתעוררות שלמטה. לאשי – להכליל שאר החילות האחרים שהצטרכו להזון כל אחד ואחד כראוי לו. ריח ניחחי – זה הרצון והקשר שאוחז את הכל בסוד העולם העליון.

תשמרו להקריב לי במועדו, מי הוא מועדו? בזמן שמתעורר אברהם לעשות רצונו, שכתוב (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר, ובזמן שנעקד יצחק על גבי המזבח, שאותה השעה היתה בין הערבים. ואמר רבי [חייא] ייסא, אם כך, זה שכתוב במועדו היה צריך להיות במועדים! אמר לו, אותה השעה נכלל אש במים ומים באש, ומשום כך כתוב במועדו.

בא ראה, בכל הקרבנות לא כתוב כמו שכתוב כאן תשמרו להקריב לי. תשמרו – הסוד של שמור, שהוא צריך להקריב למעלה, שכתוב תשמרו להקריב לי במועדו, בימין ובשמאל, כמו שנאמר באברהם ויצחק, והכל בסוד עליון.

אמר רבי ייסא, אלמלא לא באתי לכאן אלא לשמע הדברים הללו – די לי. אשריהם

בזווג אחד, מיד ויכרך אתם, שאין הברכה שורה אלא במקום שנמצאים זכר ונקבה.

בא ראה, כשיצא יעקב ללכת לחרן, היה לבדו, שלא נשא, מה כתוב? ויפגע במקום וגו', ולא השיבו לו אלא בחלום. כעת שנשא, והיה בא עם כל השבטים, כביכול המחנות העליונים פגשו בו והתחננו לו, שכתוב ויפגעו בו. הם חזרו להפגש בו. בראשונה - ויפגע הוא במקום, וכעת הם - ויפגעו בו.

משום שבשביל יעקב ובאותם השבטים הם משקים, מן המים של הים הגדול. ולא עוד, אלא בראשונה בלילה בחלום, וכעת במראה העין וביום. זהו שכתוב ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה וגו'.

במה הפיר אותם? אלא ראה שהם היו אותם שראה בחלום, משום כך קרא להם מחנים, מחנות שנראו למעלה ומחנות שנראו למטה. למה נתגלו לפגש אותם? אלא השכינה הלכה אליו לטל את ביתו, ומצפה לבנימין לטל את הבית עם יעקב כראוי, ואז כתוב ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחריד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

סתרי תורה

וזרח השמש ובא השמש. מה ראה שלמה המלך שראשית ספר החכמה שלו הוא מכאן? אלא, אמר רבי אלעזר, המלך שלמה הקים את הספר הזה על שבעה הבלים, והעולם עומד עליהם.

והם העמודים והתומכים, קיום העולם. שמשום כך נקראו הבלים: (ס"א בהבל זה שיוצא מפיו של אדם ומתקים בו, והתעוררו החברים אין העולם מתקים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן. דבר אחר, על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. התורה - זה יעקב, העבודה - זה יצחק, גמילות חסדים - זה אברהם. שלשה דברים אלו הם עמודים עליונים, שלשה מן שבעה הבלים) מה הגוף אינו מתקים בלי הבל - אף כך העולם אינו מתקים אלא על ההבלים שאמר שלמה המלך, והם שבעה, שכתוב הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל. הרי שבעה.

שרחל היא שעשתה כדי לעקר את אביה מאחרי עבודה זרה - נענשה שלא גדלה את בנימין, ולא עמדה עמו שעה אחת בשביל הצער של אביה, אף על גב שהתכונה לטוב.

רבי יצחק אמר, כל אותה התוכחה שהיתה ליעקב עם לבן, החזיר לו ללבן להודות לקדוש ברוך הוא, שכתוב ראה אלהים עד ביני וביניך. בא ראה, כתוב אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו. חזר אותו הרשע לתקלתו. כיון שאמר אלהי אברהם, חזר ואמר ואלהי נחור.

וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. מה הטעם בפחד יצחק ולא באלהי אברהם? אלא שלא רצה להטריח את הימין בשביל לבן, ולא עוד, אלא שלא צריך לאדם - אף על גב שנשבע באמת - להשבע במקום העליון של הכל.

אמר רבי יוסי, ודאי לקיום [לשבועה] כראוי נשבע כך יעקב, וכך ראוי. ויעקב השגיח בדבר. אמר, הרי הוא אמר אלהי אברהם, ועזב את אבא. אני אשלים את הכל. מיד - וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. דבר אחר, להכליל בדין, לעמד על לבן.

השלמה מההשמטות (בין סימן נא - נב)

רעיא מהימנא פתח רבי שמעון השייך לדרך קס"ה ע"א אצל ויעקב הלך תמצא בחלק ג' דף רכ"ה ע"ב (עד כאן מההשמטות)

ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים. רבי אבא פתח ואמר, (בראשית ה) זכר ונקבה בראם וגו'. כמה יש לנו להסתכל בדברי התורה. אוי להם לאותם אטומי הלב וסתומי העינים. הנה התורה קוראת לפנייהם, (משלי ט) לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי. מי פתי יסר הנה. חסר לב אמרה לו, ואין מי שישגיח.

בא ראה, בפסוק הזה יש סודות עליונים, הוא בפנים והוא בחוץ. זכר ונקבה בראם, נשמע לצורה הזו ונשמע לצורה הזו, ונשמע שהשמש והלבנה הם בחבור אחד, שכתוב בראם, כמו שנאמר (חבקוק ג) שמש ירח עמד זבלה. ונשמע שאדם ותנה נבראו יחד בזווג אחד, וכיון שנמצאו

כָּל מַרְאֵה הָאוֹרוֹת כְּלוּלִים בּוֹ. רָצוּא וְשׁוֹב, אוֹתָם הָאוֹרוֹת לֹא מִתְעַכְּבִים לְרֹאוֹת, חִבּוּר אֶחָד הֵם מִתְחַבְּרִים בְּזֵהר הַהוּא.

בְּזֵה"ר הַזֶּה שׁוֹרָה מִי שְׁשׁוֹרָה, הוּא שֵׁם לְאוֹתוֹ הַנִּסְתָּר שֶׁלֹּא יְדוּעַ כָּלֵל, נִקְרָא קוֹל יַעֲקֹב, בְּזֵה נִרְאִית הָאֲמוּנָה שֶׁל הַכֹּל. אוֹתוֹ נִסְתָּר שֶׁלֹּא יְדוּעַ כָּלֵל, בְּזֵה שׁוֹרָה יְהוּ"ה. הוּא הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל כָּל הַצְּדָדִים, הָעֲלִיּוֹן וְהַתַּחְתּוֹן נִמְצָא כָּאֵן, יַעֲקֹב הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל הָאֲבוֹת שְׁאֲחוּז מְכָל הַצְּדָדִים. הַזֵּהר הַזֶּה עַל בְּחִירַת הַשֵּׁם הַזֶּה נִקְרָא, שְׁכָתוֹב יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּחִרְתִּיךָ. שְׁנֵי שְׁמוֹת נִקְרָא – יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל. בְּרֵאשׁוֹנָה יַעֲקֹב, וְאַחַר כֵּךְ יִשְׂרָאֵל.

הַסְתָּר שֶׁל הַסְתָּר הַזֶּה, כְּשֶׁהִיָּה בְּהַתְחַלָּה בְּסוּף הַזֵּה שֶׁל הַמְחַשְׁבָּה, שֶׁהוּא הַפְּרוּשׁ שֶׁל תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב, וְהִיא הַתּוֹרָה שְׁבַעֵל פֶּה. וְעַל כֵּן נִקְרָא בְּאֵר, שְׁנֵאֲמַר (דְּבָרִים א) הוֹאִיל מִשֶּׁה בְּאֵר אֶת הַתּוֹרָה. בְּאֵ"ר הוּא לְאוֹתוֹ שְׁנִקְרָא שְׁבַע, שְׁכָתוֹב וַיִּבְנֶהוּ שְׁבַע שָׁנִים. וְהִינּוּ קוֹל גְּדוּל.

וְסוּף הַמְחַשְׁבָּה הַזֶּה הוּא בְּאֵ"ר שְׁבַע. וַיַּעֲקֹב נִכְנַס בְּרֵאשׁ הַזֵּה לְאֲמוּנָה. כִּיּוֹן שְׁנִדְבַק בְּאֲמוּנָה הַזֵּה, הַצְּרִיךְ לוֹ לְהִבְחֵן בְּאוֹתוֹ הַמְקוּם שְׁנִבְחָנוּ אֲבוֹתָיו, שְׁנִכְנְסוּ בְּשָׁלוֹם וַיִּצְאוּ בְּשָׁלוֹם.

אֲדָם נִכְנַס וְלֹא נִשְׁמַר, וְהַתְּפִתָּה אַחֲרֶיהָ, וְחָטָא בְּאוֹתָהּ אֲשֶׁת זְנוּנִים, הַנְּחַשׁ הַקְּדָמוֹנִי. נִחַ נִכְנַס וְלֹא נִשְׁמַר, וְהַתְּפִתָּה אַחֲרֶיהָ וְחָטָא, שְׁכָתוֹב וַיִּשֶׁת מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אֶהְלֵה. אֲבָרְהָם נִכְנַס וַיִּצָּא, שְׁכָתוֹב וַיִּרְד אֲבָרָם מִצְרִימָה, וְכָתוֹב וַיַּעַל אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם. יַצְחָק נִכְנַס וַיִּצָּא, שְׁכָתוֹב וַיִּלְךְ יַצְחָק אֶל אַבְימֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה, וְכָתַב וַיַּעַל מִשָּׁם בְּאֵר שְׁבַע.

וְאִם תֹּאמַר, אִם כֵּךְ שְׁאוֹתָן מִרְגְּלִיּוֹת טוֹבוֹת שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם, הִנֵּה בְּמְקוֹם אַחַר כְּתוֹב הַבָּלִים רְעִים, וְהֵן חֲרִפְנָן הָעוֹלָם, כְּמוֹ (קֹהֶלֶת ו) זֶה הַבָּל וְחֲלִי רַע הוּא. זֶה הַבָּל וְרַעוּת רֹחַ. אֲלֹא וְדַאי [אֵלוֹן], אֵף עַל גַּב שֶׁשְׁבַעֵה הַהַבָּלִים הִלְלוּ, שֶׁהֵם קְדוּשִׁים, קִיּוֹם הָעוֹלָם, יֵשׁ כְּנֹגֵד אֵלוֹ שְׁבַעֵה הַבָּלִים שְׁכָל דִּינֵי הָעוֹלָם יוֹצֵאִים וּמֵהֶם מִתְּפַשְׁטִים [הַבָּלִים אַחֲרִים, וְהַכֹּל קִיּוֹם שֶׁל הַגְּלוּת (שֶׁל הָעוֹלָם), מִשׁוּם שֶׁיֵּשׁ בְּאֵלוֹ שְׁבַעֵה הַבָּלִים שְׁכָל דִּינֵי הָעוֹלָם יוֹצֵאִים וּמִתְּפַשְׁטִים מִמֶּנּוּ] וְנִקְרָאִים הַבָּלִים אַחֲרִים לְהִלְקוֹת בְּנֵי אָדָם וּלְתַקְנָם שִׁילְכוּ בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל, וְנִקְרָאִים הַבָּל שְׁשׁוֹרָה בְּהֵם חֲלִי רַע, הַבָּל שֶׁהוּא רַעוּת רֹחַ. וְהֵם הַקִּיּוֹם [שֶׁל הָעוֹלָם] שְׁבַגְלָלָם בְּנֵי אָדָם הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל וּפּוֹחֲדִים מִהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעַל כֵּן רַבִּים הֵם הַהַבָּלִים שֶׁמִּתְּפַשְׁטִים מִשְׁבַּעֵה הִלְלוּ.

וְהִרְאִישִׁית שֶׁהוּא אָמַר, סוּד הַשָּׁמֶשׁ, שֶׁהוּא הַבָּל שְׁמִקִּים אֶת הָעוֹלָם, וְהוּא הַסוּד לְהַכְנִיס אֶת הָאָדָם לְתוֹךְ הָאֲמוּנָה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וּמִשׁוּם כֵּךְ, כָּל מֵה שֶׁתַּחַת הַדְּרָגָה הַזֹּאת אֵינּוּ סוּד הָאֲמוּנָה, וְעַל כֵּן כְּתוֹב (שֵׁם ב) וְאֵין יִתְרוֹן תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ, בְּכָל אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ, שֶׁהִרִי מִתַּחַת לָזֶה לֹא צְרִיךְ לְהִדְבֵּק.

הַשָּׁמֶשׁ וְהַלְבָּנָה הֵם אֶחָד בְּלִי פְרוּד. וְאֵף עַל גַּב שֶׁהַלְבָּנָה הִיא תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ, הַכֹּל הוּא שָׁמֶשׁ בְּלִי פְרוּד, וְתַחַת לָזֶה הַכֹּל הוּא רַעוּת רֹחַ וְאִסוּר לְהִדְבֵּק בּוֹ.

וַיִּצָּא יַעֲקֹב, בְּקֶשֶׁר שֶׁל הַסְתוּם, מִתּוֹךְ הַסְתָּר הַסְתוּם יוֹצֵא, זֵהר הָאֲסַפְקִלְרִיָּה הַמְאִירָה כְּלוּלָה מִשְׁנֵי גּוֹנִים שֶׁמִּתְחַבְּרִים יַחַד. כִּיּוֹן שְׁאֵלוֹ נִכְלָלוּ זֶה עִם זֶה, נִרְאִים בּוֹ כָּל הַגּוֹנִים. הוּא אֲרַגְמָן.

❁ סדר הלימוד ליום כט טבת [יום 118 בשנה] ❁

לגבור חזק שעומד כנגדו, לבוש בלבוש של אש לוחטת, בפחד חזק מרתת עצמה ונפש ערמה, מלאה בעינים מפחידות, חרב שנונה בידו [בפידה]. טפות מרירות תלויות מהחרב ההיא. הורג את השוטה ההוא, וזורק אותו לתוך גיהנם.

יעקב ירד אליה והלך למקומה, שנאמר וילך חרנה, וראה את כל תקון הבית, ונצל ממנה. הזכר שלה סמא"ל, הרע לפניו, וירד לערך בו קרב ולא יכל לו, שפתוב ויאבק איש עמו וגו'. אזי נצל מן הכל, והשתלם בשלמות, והתעלה בדרגה שלמה ונקרא ישראל. אז עלה לדרגה עליונה ונשלם בכל ונהיה העמוד האמצעי, ועליו כתוב והבריח התיכן וגו'.

מהו ויגע בכף ירכו? לו לא יכל, אבל נגע בכף ירכו שהם נדב ואביהוא שיצאו מירכו של אהרן, [בסבת אש זרה. והרי התעוררו לשמרך מאשה זרה וגו', ותפסה אותם ברשותה. בא ראה מה כתוב ביעקב השלם] [ועל יעקב כתוב] והבריח התיכן בתוך הקרשים מברח מן הקצה אל הקצה.

ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה. החלום, המדרגה הששית מאותן שתי דרגות הנבואה עד אותה הדרגה, הן שש דרגות, ועל פן החלום אחד מששים דרגות של נבואה. סלם, ראה את בניו שעתידיים לקבל תורה בהר סיני. סלם זה סיני [בגימטריא], משום שהוא נעוץ בארץ וחושב בעליה לשמים, וכל המרכבות [הקדושות] והמחנות העליונים, כלם יורדים [יורדו] לשם עם הקדוש ברוך הוא כשנתן להם את התורה.

והכל ראה. ראה את מטטרו"ן זקן הבית ששולט בכל אשר לו, שהוא עומד בשלטון על העולם [הזה], בשלטון של שם שד"י. ועולה למעלה בעלית שם רבנו הוי"ה, המקום שיעקב השלם בו לאחר מכן. וראשו של שם שד"י הוא י', וזה מגיע השמימה. כיון שהגיעה ועלתה האות הזו למקום ההוא, השלם ונקרא באותו שם של רבנו הוי"ה.

והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו. אותם המלאכים הקדושים שקרובים למלכות

יעקב, כיון שנכנס באמונה, הצטרף להכניס מנחה לצד ההוא, משום שמי שנצל משם הוא אהוב ונבחר של הקדוש ברוך הוא. מה כתוב? ויצא יעקב מבאר שבע, הסתר של סוד האמונה. וילך חרנה - הצד של אשת זנונים, אשה מנאפת.

סתר הסתרים מתוך התקף של אורו של יצחק [יצא] מתוך שמרי היין, יצאה צורה מרכבת אחת כוללת אחד זכר ונקבה, אדמה כמו שושנה, נפרדים לכמה צדדים ושבילים. הזכר נקרא סמא"ל, ונקבתו כלולה בתוכו תמיד. כמו שהוא בצד הקדשה, כך גם בצד האחר זכר ונקבה כלולים זה עם זה. הנקבה עם סמא"ל, נחש, נקראת אשת זנונים, קץ כל בשר, קץ הימים.

שתי רוחות רעות נדבקות יחד. רוח הזכר דקה. רוח הנקבה בכמה דרכים ושבילים נפרדת, ונדבקת באותה הרוח של הזכר. מקשטת את עצמה בכמה תכשיטים, כמו זונה, מרחקת, עומדת בראש הדרכים והשבילים לפתות בני אדם.

השוטה שקרב אליה, מחזיקה בו ומנשקת אותו, מוזגת לו יין המשמר של מרורת פתנים. כיון ששותה, סוטה אחריה. אחר שרואה אותו סוטה אחריה מדרך האמת, מפשיטה את עצמה מכל אותם התקונים שהיתה מתקנת לשוטה הזה.

התקונים שלה לפתות בני אדם: שערותיה מתקנים אדמים כשושנה, פניה לבנים ואדמים, באזניה תלויים ששה תקונים של אטון מצרים, תלויים על צנארה כל חילות ארץ קדם, פיה מתקן כפתיחה דקה יפה בתקוניה, לשון תדה פחרב, דבריה חלקים כשמן, שפתותיה יפות אדמות כשושנה מתוקות בכל המתיקות של העולם, לבושה ארגמן, מתקנת בארבעים תקונים חסר אחד.

שוטה [זה] שסוטה אחריה ושותה מכוס היין ועושה עמה נאופים וסוטה אחריה, מה היא עושה? משאירה אותו ישן במטה, ועולה למעלה ומלשנה עליו, ונוטלת רשות ויורדת. מתעורר השוטה ההוא, וחושב לצחוק עמה כמו בראשונה, והוא מסיירה את תקוניה ממנה, וחוזרת

הבאר. מגלגלים אותה ומעבירים אותה מן הקדש ומסתלקת מן הדין. מיד והשקו את הצאן. נוסעים מלאכים עליונים למעלה, ונוסעים ישראל למטה.

אחר כך והשיבו את האבן, על פקדת הבאר הזו, שתהיה מעטרת [מזמנת] לפניו ולתבע הדין של העולם, להנהיג העולם בדין, וכך צריך, שהרי אין העולם יכול לעמד אלא על דין, שהכל יהיה באמת וזכות.

ביון שנשלים יעקב, לא הצטרף לאבן הזו סיוע אחר. מה כתוב? ויגש יעקב ויגל את האבן. ויגל ויגללו, ולא כתוב ויסר והסירו, אלא [ויגל] ויגללו, הינו הערבוב של השטן שמערבבים אותו שלא יוכל לקטרג. ויעקב לבדו, לא הצטרף לסיוע אחר, אלא הוא לבדו. שהרי יעקב היה בחיר האבות. שפיון שיכל לעשו בעולם הזה, יכול למעלה, ובכל צריך מעשה.

שני עולמות ירש יעקב - אחד העולם שנגלה, ואחד העולם שהתכסה, כמו שהם ממש. מאחד יצאו ששה שבטים, ומאחד יצאו שני שבטים. העולם המכסה הוציא ששה צדדים, והעולם המגלה הוציא שנים, ואותם שני הפרובים שתחתיה. ויעקב נמצא בין שני עולמות, בדמותם ממש, ומשום כך כל דברי לאה היו בנכסה, ושל רחל בהתגלות.

משנה. בני עליון, קדושים עליונים, ברוכי [נבחרין] העולם, מח האגוז, התכנסו לדעת. הנה צפור יורדת בכל יום, מתעוררת בגן. שלהבת אש בכנפיה, בידיה שלש מגרפות שנונות כחרב, מפתחות של גנוזים ביד ימין.

קורא בחיל ואומר: מי מכס שפניו מאירות, שנכנס ויצא והחזיק בעץ החיים, הגיע לענפיו, אחז בשרשיו, אכל מפריו המתוק מדבש, נותן חיים לנפש ורפואה לעצמו?

השמר מהרהור רע, מהרהור שמשקר בעץ החיים, מטמא הנהר והנחל המקור של ישראל, שנותן מות לנפש ושבר לעצמו, אין לו כלל קיום.

ההרהור שמטמא אותו המקור שלו, עושה עץ של שקר, משום שאותו ההרהור עולה

עולים, ואותם האחרים שאינם קרובים יורדים. ועוד, בו הם עולים ויורדים. כשהוא עולה, עולים עמו. כשהוא יורד, יורדים עמו. מלאכי אלהים - שמים עשרה מרגליות טובות, והן: מיכאל, קדמיאל, פדאל, גבריאל, צדקיא, חסדיאל, רפאל, רזיאל, סטוריי"ה, נוריא"ל, יפיאל, ענאל. אלפי שנאן, שנא"ן - שו"ר נש"ר ארי"ה. ו' אדם, כולל זכר ונקבה. והם עולים כשהוא עולה, ואלו יורדים כשהוא יורד.

ועוד, כל אותם ששולטים בשלטון העולם הזה עולים על ידו, וכל אותם שיורדים יורדים על ידו, כלם בסלם הזה. הוי"ה שולט על הכל, שכתוב והנה ה' נצב עליו. כשהתעורר, כתוב אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים. בית אלהים ודאי, והוא השער להכנס פנימה, שכתוב (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק אבוא בם אודה יה זה השער לה'. זה שער השמים הכל אחד.

וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רבצים עליה. באר - הדרגה של אדון כל הארץ. בשדה - שדה התפוחים הקדושים. שלשה עדרי צאן - שלש דרגות עליונות קדושות מתקנות על אותה הבאר, והן נצ"ח והו"ד והיסוד של העולם. ואלו מושכות מים למעלה וממלאים את הבאר הזאת.

משום שהמקור ההוא, יסוד העולם, כששורה בבאר הזו, הוא עושה פרות ונובע תמיד, ואותה הבאר מתמלאת ממנו. כיון שהתמלאה, ודאי פי מן הבאר ההיא ישקו העדרים, אלו הם כל האוכלוסים והמחנות הקדושים, שכלם משקים ושותים מהבאר ההיא, וכל אחד ואחד כראוי לו.

והאבן גדלה על פי הבאר - זו האבן שממנה כושלים בני העולם, אבן נגף וצור מכשול, שעומדת תמיד על פי הבאר הזו, על פקדתה לתבע הדין של כל העולם שלא ירד מזון וטוב לעולם.

ונאספו שמה כל העדרים. לא כתוב ונאספו שמה העדרים, אלא כל העדרים. המחנות הקדושים למעלה והמחנות הקדושים למטה. אלו בשירים ותשבחות למעלה, ואלו בתפלות ובקשות למטה. אלו ואלו מיד ויגללו את האבן מעל פי

לדעתו ובדרך אמת הרהר בראונו יעקב, לא נפסל מתוך השבטים הקדושים, שאם לא כן - היה נפסל.

ומשום שהרהור הוא עקר ועושה מעשה, הקדוש ברוך הוא שהיה יודע אותו הרהור במקום שנדבק, באותה הטפה הראשונה נשמרה לו הבכורה, שכתוב (ד"ה-א ב) כי הוא הבכור וגו'. נתנה בכורתו ליוסף. באותו מקום שהרהור הלך ונדבק בטפה ההיא, שם נדבק ונמסרה אותה הבכורה, ונטלה הבכורה מראובן, ונמסרה למקום שהרהור נדבק בה. ברחל הרהר ונדבק הרצון - ברחל נדבקה הבכורה, והכל חזר אחר הרהור והמחשבה.

במו כן הרהור והמחשבה עושים מעשה, ונמשכת משיכה בכל מה שנדבק אדם בסתר, שכתוב (דברים כה) לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה. וכאן צריך הרהור ורצון להתדבק, ובאותו הרצון ומחשבה מושך משיכה ועושה המעשה שצריך, ולא יכלה שם המת מן העולם.

וסתר זה, (איוב לד) אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסף. שהרי ודאי הרצון והמחשבה מושכים משיכה ועושים מעשה בכל מה שצריך. ועל כן בתפלה צריך רצון והרהור לכון, וכן בכל אותן העבודות של הקדוש ברוך הוא - הרהור והמחשבה עושים מעשה, ומושכים משיכה בכל מה שצריך.

ויילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה וגו'. שנינו, כוס של ברכה אין מתברכת אלא בצד ימין, ומשום כן, בעוד שמתעורר הימין לכוס של ברכה, השמאל לא תסיע לשם, שהרי הימין מוצא עלה בכוס ההיא לעורר כלפי העולם העליון.

והסתר הזה, ויילך ראובן, זה צד הדרום, משום כן דגלו בדרום, שהוא ראש לשנים עשר התחומים, ותשוקתו של צד הדרום למצא עלה ותקרבת לגבירה לברך אותה.

מה כתוב? וימצא דודאים בשדה. הלך לחפש בכל אותם הגנזים שלה, ומצא בשדה הזו אותם

ומחליף נפש תחת נפש. עץ החיים מסתלק, ועץ המות מחזיק בו, מושך משם הנפש.

אוי לו שנעקר בהרהור ההוא מתוך עץ החיים ונדבק בעץ המות, אין בו ענפים, לא רואה טוב לעולמים, הוא יבש בלי לחות כלל, פריו מר כלענה, עליו נאמר (ירמיה יז) והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב וגו'.

משום שהרהור טוב עולה למעלה, אוחו בעץ החיים, מחזיק בענפיו, אוכל מפריו, כל הקדשות וכל הברכות יוצאות ממנו, מוריש חיים לנפש ורפואה לעצמו, עליו נאמר (סם) והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבא חם וגו'.

כל דברי העולם הולכים אחר המחשבה וההרהור, ועל כן (ויקרא יא) והתקדשתם והייתם קדושים, משום שכל הקדשות של העולם מוציא ומושך בהרהור טוב.

מי שנטמא בהרהור רע, כשכא להזדוג עם אשתו ושם רצונו והרהורו באשה אחרת, וזרע זרע בהרהור אחר, זהו שמחליף את הדרגות העליונים שלמעלה, הדרגה של קדש בעבור הדרגה של הטמאה. כמו שהרהור שלו עושה חלופים למטה, אף כן עושה חלופים למעלה.

במו שגופו של אותו בן שיוליד נקרא בן תמורה, כן גם בנפש נקרא בן תמורה, שהרי לא מושך משיכה קדושה בהרהור ההוא, ונפשו מתחלפת בדרגה אחרת.

יעקב השלם של הכל, גלוי לפני הקדוש ברוך הוא שכל דרכיו היו באמת, והרהור של אמת הרהר תמיד בכל, באותו הלילה ששמש עם אשתו לאה, הרהורו שלו היה ברחל. משמש עם לאה וחושב על רחל. והמקור שלו הלך בהרהור ההוא שלו.

ולא לדעת, שהרי לא היה יודע, משום כן לא עלה ראובן בשם. הקדוש ברוך הוא שהיה יודע, הראה לו ואמר, ראו בן שנולד בעולם. ועל כן כתוב (ירמיה כג) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו. אל תקרי אראנו אלא אראנו, שישתכלו בו. ומשום שהתגלה לפני הקדוש ברוך הוא שהרי זה היה לא

מה היא משיבה? לכן ישכב עמך הלילה. בכל מקום לכן היא שבועה. ישכב, מה זה ישכב? אלא שכיבה בכל מקום היא תקון הנקבה לזכר להכניס בה ציור של כל האותיות. וזהו ישכב, י"ש כ"ב. י"ש זהו העולם העליון, [כ"ב סוד] הסוד של התורה, נקדה טמירה שמתעוררים אליה כ"ב אותיות. וזהו ישכ"ב. י"ש - העולם הבא, שפתוב (משלי א) להנחיל אוהבי יש. כ"ב - נקדה עליונה שמכניסה כל כ"ב האותיות, הסוד של כל התורה. וזהו ישכב. לא כתוב ישכב עמך יעקב, אלא ישכב עמך, אותו הטמיר שראוי להתעורר אליך, והכל בהתעוררות של אותם [שכלם] דודאים, והכל כתוב באהבה.

ויבא יעקב מן השדה בערב. ויבא יעקב - זו תפארת הקדושה, מאותה השדה שלוקחת את כל הברכות, שפתוב בו אשר ברכו ה'. בערב, למה בערב? אלא בערב שפתוב (בראשית כד) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. בזמן שהתעורר יצחק אביו לשדה הזו ולקח אותו, שהרי יצחק לא מתעורר לשדה הזו. כיון שהסתלק יעקב משם בערב, השאיר את השדה הזו ליצחק אביו, והוא עלה באותו הזמן למעלה.

מה כתוב? ותצא לאה לקראתו. האם העליונה, לבן היחיד. ותאמר אלי תבוא, תחת כנפי, לברך אותך ולהרוות אותך בתפנוקים ועדונים עליונים. הנה עת רצון וענג לתת לך נחת רוח עליונה לאותה השדה טרם שישרף בחזק של יצחק. כיון שלקחה את יעקב תחת כנפיה, אז וישכב עמה בלילה הוא. הוא - שנסתר מן הכל. הוא - שכל הברכות וכל הקדשות יוצאות משם. לא כתוב יעקב, אלא הוא, מי שראוי להתעורר אליה.

ומרים מזמן אליה תחת כנפיה, מי שלוקח אותם הקדושים [הקדשות] והברכות, לא מתמלא מהנקדה הטמירה, העולם העליון ההוא. ועל כן הדודאים מעוררים הכל, והכל כמו שסוד עליון. ראובן, מה זה ראובן? הקדוש ברוך הוא שם שמות בארץ, שפתוב (תהלים מו) לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ.

הדודאים, ועליהם נאמר הדודאים נתנו ריח, ואותם שני כרובים שהם התקונים שלה, להעיר התעוררות למעלה, שהרי בכל אותם התקונים של השדה הזו אין תקון שיעורר כלפי מעלה, רק הכרובים.

מתי צד הדרום מתעורר אליה למצא עליה לברך אותה? בימי קציר חטים, בזמן שמחלקת חלק שלל לאוכלוסייה, וכל קוצרי השדה. מיד - ויבא אתם אל לאה אמו. מעלה ריח והתעוררותם לעולם העליון, העולם הנכסה, משום שמעיר [שיעורר] ברכות לעולם התחתון.

ובאשר מתברכת, אותם הדודאים לוקחים ונותנים לכל העולמות, שכתוב הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים. כאשר הם נתנו ריח, אותו הריח לוקח אותו צד הדרום להתעורר לעולם העליון. מיד - על פתחינו כל מגדים, וכל טוב לא חסר [הכל] מהעולם.

העולם התחתון לא מתעורר לעולם העליון, אלא כשאותם דודאים נותנים ריח לימין. כיון שהם נותנים ריח לימין, והימין מתעורר לעולם העליון, מיד העולם התחתון מתעורר לשאל מה שצריך. מה כתוב? ותאמר רחל אל לאה תני נא לי מדודאי בנך. תן לי ברכות מאותה ההתעוררות של אותם דודאים שמתעורר לצד הימין.

אז העולם העליון בשמחה, בשעשוע, משיב אליה, ואומרת המעט קחתך את אישי, כאם אל בתה. ואם כך, בעלה של העולם העליון הוא יעקב? לא כך, אלא תשוקת האב תמיד אינה אלא כלפי הבת הזו, [שהיא] שהבת הזו אהבתו אליה תמיד, משום שהיא בת יחידה בין ששה בנים, ולכל אותם ששת הבנים חלק להם חלקים ואוצרות ומתנות, ולה לא חלק, ואין לה ירשה כלום, ועל כל זה הוא משגיח בה בתשוקה ואהבה יותר מן הכל.

באהבה שלו הוא קורא לה בת. לא הספיק לו זה, וקרא לה אחות. לא הספיק לו זה, קרא לה אם בשם אמו. לא הספיק לו זה, קרא לה בשמו, שפתוב והחכמה מאין תמצא, חכמה ודאי. ועל כן העולם העליון אומרת לה, המעט קחתך את אישי, שכל אהבתו נמשכה לך אליך ועל זה, בשעשוע ואהבה האם אל הבת.

שמתקשרים למעלה ומתקשרים למטה. כיון שאלו לוקחים מתוך הרהטים שקתות המים, אז אלו היו מקורות ונביעות להוריד למטה ולתת לכלם.

ומשום כף הפריש יעקב בין המדרגות העליונות הקדושות למדרגות האחרות של שאר העמים, כמו שנאמר (בראשית ל) וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן. [אלו] עדרים הפריד לו לעצמו, שלא יהיה לו חלק בשאר האמות, וכמו שהפריש לו מדרגות האמונה למעלה לחלקו ולגורלו, כף צריך להפריש מדרגות של מחנות קדושים למטה, לקשר אותם עמו באלו ההיכלות של הגבירה.

ובלם רשומים בסימן של המלך העליון, כמו שישאל רשומים למטה בין כל שאר האמות, אף מדרגות של מחנות עליונים רשומים הם לחלקו [של הקדשה] של הקדוש ברוך הוא בין כל שאר החילות ומחנות עליונים. ועל זה ברר יעקב את אלו לחלקו וגורלו, רשומים לחלק [בסוד] של האמונה, [משום כף כתוב כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו. יה עליון הוא, ברר חלקו וגורלו סוד האמונה] אף כף הקדוש ברוך הוא ברר לו מכל שאר צבאות ומחנות של העולם.

ומחנות עליונים נפרדים אלו מאלו. בשעה שזהר של אש בהארת השכינה מתגלה, כל המדרגות האחרות האלו מתבטאות, ומתפסות מהזהר ההוא, ולא יכלו להתקרב אליו. וכל אלו התקונים [מדרגות] הקדושים, שהם תקונים שלו. בשעה שמתגלה הזהר ההוא, מיד שמחים ועולים להתקרב עמו ולהתקשר אצלו, והוא בהם נתקן, וסוד זה - (בראשית ל) והיה העטפים ללבן והקשרים ליעקב.

וצריך לברר [לברך] ולהבדיל מדרגות קדושות [ס"א לחלקו] של חלקו מאלו המדרגות של שאר העמים, ובכלם צריך יעקב הקדוש [בכור של הקדוש ברוך הוא להתקרב], ועל זה הקדוש ברוך הוא כתב בתורה, אמונה שלו, בתוך צדדי [ס"א סתרי] מלים אלו. אשרי חלקו.

ויעקב הלך לדרך ויפגעו בו מלאכי אלהים. משנה. חזקי השרים זקופים מלמעלה,

ויקח לו מקל לבנה וגו'. משנה. הרצון של המעשה, קשרי האמונה, קול הקול של הקולות, מתעורר ממעלה למטה. אנו היינו פתוחי עינים. הגלגל סובב ממעלה לכמה צדדים, קול של נעימות התעורר. התעוררו ישנים נרדמים ששנה בנחיריהם, ולא יודעים ולא מסתכלים ולא רואים, אטומי אזנים, כבדי לב, ישנים ואין יודעים, התורה עומדת לפנייהם ולא משגיחים ולא יודעים במה מסתכלים, רואים ולא רואים. התורה מרימה קולות: הסתכלו טפשים, יפתחו העינים ותדעו. אין מי שישגיח, אין מי שירכין אָזְנוֹ. עד מתי תהיו בתוך החשכה של רצונכם? הסתכלו לדעת, ויתגלה לכם האור המאיר.

בזמן שיעקב השלם, מתוך הצרה של הארץ ורשות אחרת, בתוך דרגות זרות דחה את כלם, ובחר חלק גורלו ונחלתו, האור מתוך החשכה, חכמה מתוך הטפשות, וכבד את רבונו, כשהיה עומד בתוך הרשות של אל זר. על בן כתוב (ישעיה כט) לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו.

ויקח לו יעקב (בראשית ל), בחר לו לחלקו ולגורלו, מקל לבנה לח, צד ימין, גון לבן. לח, הוא צד של המים. ולזו, זה צד של השמאל, אדם כורד. וערמון, כלול זה בזה. וכלם אוחו הימין הלבן בצבעו ועולה בהם, שכתוב מחשף הלבן, שאף על גב שאוחז לשני הצדדים, לוקח [נוטה] חלקו לצד ימין, ונחקק בכלם, בצד זה ובצד זה, אז נקרא גבר שלם, שלם בכל.

מה כתוב אחריו? (שם) והיה בכל יחס הצאן המקשרות ושם יעקב את המקלות וגו'. סתר הסתרים לחכמי לב נמסר. בתוך מחנות עליונים קדושים יש מדרגות עליונות אלו על אלו, אלו פנימיים ואלו לבחוי. אלו הפנימיים מתחברים במלך הקדוש, ומתחברים בישראל, בנים קדושים להקדוש ברוך הוא, ואלו נקראות הצאן המקשרות, מחנות של אלו מקשרות, מעלה ומטה.

בשעה שהתשוקה שלהם לגבי הזהר העליון שלמעלה, עמוד האמצעי, יעקב השלם לקח אותם המקלות, תפלין של ראש, ברהטים, מקום ומושב, להנחת התפלין. ומכאן לוקחים אור וזיו כל החילות ומחנות העליונים, אלו

לו לבית ויתקשר [העולם שלמעלה ירד לו בביתו ויתקשר] בהם, והעניה הזאת נדחית לפניו. אם תמות כאן, לא אצא מכאן לעולמים. ולא עוד, אלא בארץ הזו לא ראוי להשלים את הבית. משום כך, (בראשית ל) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף, טרם שישתלמו השבטים.

שמע רבי שמעון, אמר, ודאי שכל דברי רבי יהודה יפים, וזה עולה על הכל. ואם תאמר, למה לא הלך לו לדרך מיד? אלא כל זמן שרחל לא התעברה מבנימין, התעכב שם. כיון שהגיע הזמן של בנימין, ברח, ולא בקש רשות, כדי שלא יתעכב שם, והתחבר יעקב עם כל השבטים במקום שצריך. ע"כ סתרי תורה

פרשת וישלח יעקב

וישלח יעקב מלאכים וגו'. רבי יהודה פתח, (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך. פסוק זה בארוהו החברים, שהרי בשעה שאדם בא לעולם, מיד מזדמן עמו יצר הרע שהוא מקטרג לאדם תמיד, כמו שנאמר (בראשית ד) לפתח חטאת רבץ. מי זה חטאת רבץ? זה יצר הרע.

וכך גם דוד קרא לו חטאת, (תהלים נא) וחסאתי נגדי תמיד, משום שהוא עושה כל יום לאדם לחטא לפני רבונו, ויצר הרע הזה לא זז מן האדם מיום שנולד האדם לעולמים, ויצר הטוב בא לאדם מיום שבא להטרה.

ומתי בא אדם להטרה? כשהוא בן שלש עשרה שנים, אז מזדוג האדם בשניהם, אחד מימין ואחד משמאל. יצר טוב לימין, ויצר הרע לשמאל. ואלה הם שני מלאכים ממש ממנים, והם נמצאים תמיד עם האדם.

בא בן אדם להטרה – אותו יצר הרע נכפה לפניו, ושולט הימין על השמאל. ושניהם מזדוגים לשמר את האדם בכל דרכיו שהוא עושה. זהו שכתוב כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך.

רבי אלעזר מבאר את הפסוק הזה ביעקב, שהקדוש ברוך הוא הזמין עמו מלאכים מחנות ממנים, משום שהרי הוא בא שלם בשבטים עליונים כלם שלמים כראוי, כמו שנאמר ויעקב

ולחט החרב השנונה ממנה על כל [כמה] הצבאות והמחנות.

אותה החרב הלוהטת היא חרב אדמה, שכתוב (ישעיה לז) חרב לה' מלאה דם. החרב הזאת שתלויה בה ההפוך, הם שמתהפכים לכמה צורות. הוא נשים, הוא גברים, בצדדים רבים, נפרדות הצורות האחרות לכמה דרגות.

מהצד של עץ החיים הם יוצאים, שמתחדדים ביחוד בקשר. אלו הקדושים נשאבים תמיד מטל השמים. השם של אלהים מתתקן בהם. [ועל זה אמר משמני הארץ ונתקן] בארבעה הצדדים של העולם נעשו לעמודי הכפא. כלם מרגליות ואיברים ועמודים, לא נפרדים לעולם מתוך השם הזה, הם הקשרים של יעקב שבחר לחלקו ונקשרים בשם הזה, כלם יצאו [בערב].

ויעקב, כשיצא ללכת לדרך, הקיפו אותו לארבעה צדדים. לארבע הזויות של העולם שמרו אותו. בשעה קלה התרגש מהעץ [מהמקום] שלמעלה לשמר את העץ שלמטה, ואז ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה. אז ויקרא שם המקום ההוא מחננים.

אמר רבי יהודה, בא ראה את שלמותו של יעקב שלא רצה ללכת אלא ברשותו של לבן. ואם תאמר, בפעם אחרת למה לא? אלא משום שיעקב פחד שלא יעזב אותו, וישתלמו שנים עשר השבטים בארץ אחרת. ועל כן, כיון שראה שהגיעה השעה של בנימין, ברח, כמו שנאמר ויברח הוא וכל אשר לו. כיון שנולד בנימין, נקשרה השכינה עם כל השבטים, ונטלה את הבית עמם. ויעקב היה יודע ברוח החכמה, שכאשר ישתלמו שנים עשר השבטים, שהשכינה תתקשר עמהם ורחל תמות, והיא נוטלת את הבית.

ובא וראה, כך למדנו, העולם התחתון ראוי לו ליעקב כמו שראוי למשה, אלא שלא יכלה עד שהיו שנים עשר שבטים בבית להתקשר עמהם, ואז נדחתה רחל, והיא נטלה את הבית עם כל השבטים והיתה עקר הבית, ואז (תהלים קיג) מושיבי עקרת הבית. אמר יעקב, הנה הגיע הזמן שישתלמו שנים עשר השבטים, וודאי שהעולם שלמעלה ירד

החסדים ומכל האמת, אלו הם המחנות הקדושים שנפרדו ממנו.

רבי יצחק אמר, כדי להשאירו עם אותו ממנה של עשו שהיה בא ברשות עליונה, ואלה הלכו לומר שירה, שהגיע זמנם לשבח את הקדוש ברוך הוא באותה שעה, ואחר כך חזרו. זהו שכתוב קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך וגו', ועתה הייתי לשני מחנות. מחנה שכינה, וכל ביתו. [ס"א מחנה אחד היה, שכתוב מחנה אלהים זה]. לשני מחנות - שהיה שלם מכל הצדדים משני חלקים, לבן ואדם.

רבי אלעזר אמר, הרי נתבאר אותו לילה שלטון של צד של עשו היה באותה שעה, שהרי כתוב (בראשית א) יהי מארת חסר, ומשום כך ויותר יעקב לבדו, שנשאר יעקב, שהוא שמש לבדו, שהתכספה הלבנה מן השמש. ואף על גב ששמירת [ועם כל זה השמירה של] הקדוש ברוך הוא לא זזה ממנו מכל וכל, ועל זה לא יכל לו, שכתוב וירא כי לא יכל לו.

הסתכל ימינה וראה את אברהם, הסתכל שמאלה וראה את יצחק, הסתכל בגוף וראה שנכלל מצד זה ונכלל מצד זה, ואז ויגע בכף ירכו, בעמוד אחד הסמוך לגוף, שהוא מחוץ לגוף.

ולבן חנה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, הקיפו בכל צדדיו כדי להצילו. וכששרתה שכינה בתוכו [ס"א אליו], כמה חילות ומחנות באו עמה, ומאותם מלאכים שלח לעשו.

וישלח יעקב מלאכים. אמר רבי אבא, וכי מה הוא התעורר אל עשו? וטוב היה לו לשחק ממנו. אלא, אמר יעקב, יודע אני שעשו חושש לכבוד אבא ולעולם לא הרגיו אותו, והריני יודע, שהואיל ואבא קים, איני פוחד ממנו, אבל עכשו שאבא קים, אני רוצה להתפיס עמו. מיד - וישלח יעקב מלאכים לפניו.

וישלח יעקב מלאכים, רבי שמעון פתח ואמר, (משלי יב) טוב נקלה ועבד לו ממתכבד וחסר לחם. פסוק זה נאמר על יצר הרע, משום שהוא תמיד מקטרג לבני אדם, ויצר הרע מרים לבו ורצונו של האדם בגאונה, והולך אחריו,

הלך לדרך ויפגעו בו מלאכי אלהים, ונתבאר. וכאן, כיון שנצול מלבן והרי נפרד ממנו, אז הזדווגה עמו שכינה, ובאו מחנות קדושים להקיף אותו, ואז ויאמר יעקב כאשר ראם וגו', ומאותם מלאכים שלח לעשו, זהו שכתוב וישלח יעקב מלאכים. מלאכים ממש היו ודאי.

פתח רבי יצחק ואמר, כתוב (תהלים לד) חנה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם. הרי פרשוה. אבל במקום אחד כתוב כי מלאכיו יצוה לך, מלאכיו רבים, וכאן אחד, שכתוב חנה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם. אלא כי מלאכיו יצוה לך - אלו שאר מלאכים. מלאך ה' סביב - זו שכינה, כמו שנאמר (שמות ג) וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה. ולכן חנה מלאך ה' סביב ליראיו, להקיפו בכל הצדדים כדי להציל אותו, וכשהשכינה שורה בתוך האדם, כמה מחנות קדושים כלם מזדמנים לשם.

בא ראה, כשדוד המלך נצל מאכיש מלך גת, אז אמר את זה, משום שהשכינה הקיפה אותו ונצל מהם מאכיש ומעמו, כל אותם שהתקיפו [שהקיפו] אותו. מה כתוב? (שמואל-א כא) ויתהלל בידם, למה ויתהלל? היה צריך לכתב וישתגע, כמו שנאמר (שם) כי הבאתם את זה להשתגע עלי.

אלא חזר על אותו דבר שאמר דוד בתחלה, שכתוב (תהלים עג) כי קנאתי בהוללים וגו'. אמר לו הקדוש ברוך הוא: חייך עדין אתה צריך את זה. כיון שנכנס לבית אכיש והחזיקו בו, מה כתוב? ויתהלל בידם, כאותם הוללים שקנא בהם בהתחלה. ואז באה שכינה ושרתה סביב דוד.

ואם תאמר שהשכינה לא שורה כי אם בנחלתה, שהיא הארץ הקדושה - ודאי לא שורה בעבור [שיונקים] לינק ממנה, אבל שורה כדי להגן. וכאן כשבא יעקב מבית לבן, כל המחנות הקדושים הקיפו אותו, ולא נשאר לבדו.

אמר רבי חזקיה, אם כך [ס"א שכל המחנות הקדושים באו יחד עמו והשכינה עמו], למה כתוב ויותר יעקב לבדו וגו'? אמר רבי יהודה, משום שהכניס עצמו לסכנה והיה רואה אותה סכנה בעיניו, הם פרשו ממנו, ואז אמר, קטנתי מכל

לידי זה, אבל הכל עשה בחכמה, ועליו אמרה חנה (שמואל-א ב) ה' יחתו מריבו וגו' ויתן עז למלכו וגו'.

ויצו אתם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה. מיד פתח יעקב להתהפך לו לעבד כדי שלא יסתכל עשו באותן ברכות שברכו אביו, שהרי יעקב העביר אותן לסוף, כפי שאמרנו.

אמר רבי יהודה, מה ראה יעקב ששלח לעשו ואמר עם לבן גרתי, וכי מה עשה בשליחותו של עשו [שאמר] דבר זה? אלא לבן הארמי, קולו הלך בעולם, שלא היה אדם שינצל ממנו, והוא היה מכשף בכשפים וגדול בקוסמים, ואבי בעור היה, ובעור אבי בלעם, שכתוב (יהושע יג) בלעם בן בעור הקוסם, ולבן חכם במכשפים ובקוסמים יותר מכלם, ועם כל זה לא יכל ליעקב, ורצה לאבד את יעקב בכמה כלי זין. זהו שכתוב (דברים כו) ארמי אבד אבי.

אמר רבי אבא, כל העולם היו יודעים שלבן היה גדול החכמים והמכשפים והקוסמים, ומי שרצה לאבד אותו בכשפיו, לא נצל ממנו, וכל מה שינדע בלעם - ממנו היה, וכתוב בבלעם (במדבר כב) כי ידעתי את אשר תברך מברך ואשר תאר יואר, וכל העולם היו פוחדים מלבן ומכשפיו. ודבר ראשון ששלח יעקב לעשו - אמר עם לבן גרתי.

מסלסל בשערו ובראשו, עד שמתגאה עליו ומושך אותו לגיהנם.

אבל טוב נקלה - אותו שלא הולך אחר יצר הרע ולא מתגאה כלל ומנמיד רוחו ולבו ורצונו אל הקדוש ברוך הוא, ואז אותו יצר הרע מתהפך לו לעבד, שלא יכול לשלט עליו, ואותו איש שולט עליו, כמו שנאמר (בראשית ד) ואתה תמשל בו.

ממתכבד - כמו שאמרנו, שהוא מכבד עצמו, מסלסל בשערו, מתגאה ברוחו, והוא חסר לחם - חסר אמונה, כמו שנאמר (ויקרא כא) לחם אלהיו וגו', (שם) לחם אלהיהם הם מקריבם וגו'.

דבר אחר טוב נקלה ועבד לו - זה יעקב שהנמיד רוחו לעשו כדי שאחר כך יהיה לו עבד וישלט עליו ויתקיים בו (בראשית כז) יעבדוך עמים וישתחו לך לאמים וגו', ועדין לא היה זמנו כלל, אלא משום שהעבירו יעקב לסוף הימים. ועל זה היה מיד נקלה, ואחר כך אותו שמתכבד יהיה עבד לו. אותו שהוא חסר לחם יהיה עבד לאותו שנתנו לו רב דגן ותירוש.

בא ראה, על זה, משום שינדע יעקב שהצטרך לו, עכשו התהפך לו לנקלה, ויותר חכמה ועקמומיות עשה בזה מכל מה שעשה לעשו. שאלו היה יודע עשו חכמה זו, יהרג את עצמו ולא יבא